ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
1
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
1ER SEPTEMBRE
1961

...ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9192 37EME ANNEE

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4993

...ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

...ՃԵՄԱԼ ՓԱՇԱՅԻ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ

...թուրքերու մասնակցութիւնը մեծ պա...արդմին՝ չարաչուք հետեւանքներ ո...ւնենար Հայութեան համար :

...թիւն օգտուելով, ամէնէն առաջ ...ջեալ համարեցին հայկական Բարենո...գումներու ծրագիրը եւ պաշտօնէն հե...ացին վաւաշուրականի շրջանի մարզ...ը Հօֆը, հազիւ տեղ հասած : Բարձր...ւթիւնը իր պաշտօնակիցը՝ Վեսթենէնկ՝ ...ւթիւն գործի չէր ձեռնարկած :

...ծ Եղեռնը կը պատրաստուէր արդէն ...4ի աշնան, երբ դեռ ո՛չ մէկ ապստամ...ական շարժում կար հայկական նահանգ...ներուն մէջ, պատրուակ ծառայելու հա...ր իթթիհատի ոճրագործ ծրագիր...ներուն :

1914 Հոկտ. 29ին գերման ծովակալ ...չոն Սեւ Ծով մտնելով Կէօպէնն ու ...իսլաւը, կը ռմբակոծէր Օտեսան, Սե...աստոպոլը, Թէոտոսիան եւ Նովորո...իսկը, յանկարծակիի բերելով եւ կա...ուած իրողութեան առջեւ դնելով ...իւք կառավարութիւնը :

...վէր - Թալէաթ - Ճէմալ եռապետու...եան համար նոր արեւ կը ծագէր : Առա...ն առթիւ Ճիհատ յայտարարեցին՝ յու...ով համաճայնական քրիստոնեայ պե...ութեանց դէմ հանել իսլամական աշ...արհը :

1914ին Եւրոպայի, Ասիոյ եւ Ափրիկէի ...չ իսլամներու ընդհանուր թիւը կը ...ւէին 230 միլիոն : Թուրքերը կը յա...ւսէին այս հսկայ ուժը օգտագործել ...ենց ի նպաստ :

Սկսած չոյել Օսմանեան Կայսրութեան ...ստակ Արաբները, որոնց դէմ թշնա...կան դիրք բռնած էին վերջին տարի...ները :

Արաբները չխաբուեցան :

...ատ չանցած, Ճէմալ փաշա ձերբակա...լ տուաւ արաբ հայրենասէրները, որոնք ...խաղանի վրայ պիտի քաւէին իրենց ...եղքը :

Արաբներու պատասխանը չուշացաւ :

1916 Յունիսին Մէքքէի Շէրիֆ Հիւ...էյին տղուն՝ Ֆէյսալի ղեկավարութեամբ ...ւ Անգլիացիներու օժանդակութեամբ ա...ստամբութեան դրօշ պարզեցին անոնք ...Թուրքերուն դէմ եւ մինչեւ յաղթանակ ...ռուեցան, չարաչար պարտութեան մատ...ելով օսմանեան «մեծազօր» բանակը :

Անկարող դիմադրելու արաբ կամաւո...րական զօրագունդերու յարձակումնե...ուն, Թուրքերը ուզեցին վրէժ լուծել ...իրիոյ եւ Լիբանանի անզէն ու ան...պաշտպան ժողովուրդէն, սովի, անօթու...թեան եւ համաճարակներու զոհ դարձնե...լով զայն :

Ճէմալ փաշա, պահելով հանդերձ ծո...վային նախարարի իր պաշտօնը, իբրեւ ...Դ. հրամանատար Դ. բանակի, բա...ցարձակ իրաւունքներ ձեռք բերած էր, ...ունալով փոխարքայ արարախոս ՀԸԸ ...ններու, Իսքէնտէրունի ծոցէն դէպի ...րաւ, մինչեւ Գարսից ծոց եւ Սուէզ : ...րաւասու էր մահապատիժ տալու եւ ...րծադրելու, առանց ենթարկելու Սուլ...թանի վաւերացման, ինչպէս օրէնք էր :

...իկտատուրական իրաւունքներով զին...ուած՝ Ճէմալ փաշա 1916ի գարնան Պէյ...րութի ամարանոց Ալէյի պատերազմական ...ատեանին առջեւ դատի կանչեց արաբ ...ազգայնական մտաւորականները, երբ ...ակուին Հիճազի մէջ ապստամբական ...չ մէկ շարժում սկսած էր :

Պատերազմական ատեանը 1916 Ապրիլ ...ին տուաւ իր վճիռները : Մահուան դա...տապարտուեցան 34 հայրենասէրներ, ...րոնք կախաղան հանուեցան Դամասկոսի ...ւ Պէյրութի կեդրոնական հրապարակ...ներուն վրայ : Ի բացակայութեան մահ...ուան դատապարտուեցան վեց տասնեակ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ

ՔԵՆԸՏԻ ԽԱՂԱՂՍԷՐ ԼՈՒԾՈՒՄ ՄԸ Կ'ՈՒԶԷ

—o—

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՈՐՈՇԵՑ ՎԵՐՍԿՍԻԼ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐԸ

Հերթական մամուլի ասուլիսի ընթացքին, նախագահ Քենըտի շեշտեց թէ Միացեալ Նահանգները վճռած են համոզել Խորհ. Միութիւնը, որ երբեք պիտի չհրաժարին Պերլինի իրենց իրաւունքներէն : Քենըտի հաղորդեց նաեւ թէ Արեւմտեան Արտաքին նախարարները Ուաշինկթըն պիտի հաւաքուին Սեպտեմբեր 14ին, շարունակելու համար իրենց խորհրդակցութիւնները Պերլինի մասին : Կարեւոր որոշում մըն է զօրավար Քլէյի նշանակումը Արեւմտեան Պերլին : Արդարեւ, Քենըտի յայտնեց թէ «օդանաւային կամուրջի հերոսը» Արեւմտեան Պերլին պիտի երթայ իբրեւ անձնական ներկայացուցիչը նախագահ Քենըտիի, դեսպանի աստիճանով :

Զօր. Լուսիըս Քլէ, Պերլինի ամերիկեան ուժերուն ընդհանուր հրամանատարն էր 1948ին, օդանաւային կամուրջին ատեն : «Պերլինի մէջ կացութիւնը ծանր է, բսաւ նախագահը, կ'ուզեմ տեղւոյն վրայ մէկը ունենալ որ զօր. Քլէյի փորձառութիւնը եւ կարողութիւնը ունենայ» : Քենըտի յայտնեց նաեւ թէ Միացեալ Նահանգները պատրաստ են մտքերու փոփոխութեան խաղաղ լուծում մը գտնելու համար Պերլինի հարցին : «Սպառազինմանց այս վիճակին մէջ, բսաւ Քենըտի, միայն խաղաղաւէր լուծում մը կարելի է նախատեսել», աւելցնելով թէ Մոսկուայի ամե...

ուրիշներ, որոնք Եգիպտոս ապաստանած էին :

Դատապարտեալներու ընտանիքները աքսորուեցան Անատոլու :

Կախուողներուն մէջ էին՝ Ապտիւլ Համիտ Զահրաուի, Փարիզի 1913ի արաբական համագումարին նախագահը, որ օսմանեան Ծերակոյտին անդամ էր, Շէֆիք պէյ Էլ Մուէյյէտ՝ հիմնադիր «Իսլամ Եղբայրներ» կուսակցութեան, Շուքրի պէյ Էլ Ասէլի, անդամ «Ապակեդրոնացման» կուսակցութեան, Սալիտ Աքլ՝ աշխատակից «Էլ Իթթիհատը Օսմանի» թերթին, Սէլիմ պէյ Ճէզայիրի, Ալժեբերիոյ հռչակաւոր Ապտիւլքատէրին եղբօրորդին, Մահմուտ եւ Մուհամմէտ Էլ Մահմէսանի, եւ այլ ծանօթ դէմքեր, մէկ մասը քրիստոնեայ :

Ասոնց բոլորին անունները ու «յանցանքները» մանրամասնօրէն գրուած են Ճէմալ փաշայի հրատարակած «Կանաչ Տետրակ»ին մէջ, որուն անունն է՝ Ճըշ-մարտութիւնը Սուրիական խնդրին մասին (Պոլիս, 1916, Թանինի տպարան) :

Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը կը պարունակէ 168 էջ գրութիւն եւ 72 էջ պատկեր, նազան վաւերագրերու արտատպումներ, մեծ մասամբ գրաւուած Դամասկոսի եւ Պէյրութի Ֆրանսական հիւպատոսարաններէն :

Այս գիրքը կը յիշեցնէ նոյն տարուան ընթացքին Հայերու մասին հրատարակուած աւելի ընդարձակ գիրքը, որուն ֆրանսերէն թարգմանութիւնը լոյս տեսաւ Պոլիս 1917ին :

Հայն ու Արաբը նոյն կշիռով կը չափէին Թուրքերը :

Երկու ազգերը բախտակից էին երէկ, բարեկամ կը մնան այսօր, ապրելով նոյն հողին վրայ, քառասուն տարիէ ի վեր :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԱԶԻԼԻ կացութիւնը միշտ շփոթ է : Կուլար կէս ճամբան մնաց, որովհետեւ բանակը կ'ընդդիմանայ իր վերադարձին եւ Սահմանադրութեան գործադրութեան : Բանակին ցեկոյցը կ'ըսէ թէ «ներկայ ժամը ծանրակշիռ է» : Կը թուի թէ մառեշալ Տենիս միշտ կացութեան տէրն է, մինչ Կուլար, Նիւ Եորք հասած, կը սպասէ : Եկեղեցին ալ կը փորձէ իր դերը խաղալ եւ միջին ճամբայ մը գտնել : Կարգ մը օրաթերթեր լոյս չեն տեսած, գործադուլի շարժումներ սկսած են հոս-հոն :

ԱԼԺ. ԱԶԳ. ճակատի մէկ բանբերը յայտարարեց Թունուզի մէջ թէ Ֆերհաթ Ապպասի պաշտօնազրկման պատճառն այն է որ իրեն տրուած 12 ամսուան պայմանաժամի ընթացքին չկրցաւ կարգա...

...րեկեան դեսպանին մօտակայ վերադարձը Ուաշինկթըն առիթ պիտի ընծայէ որ խօսակցութեանց կարելիութիւններ նախատեսուին, կողմերու միջեւ, գոհացուցիչ լուծումի մը յանգելու համար :

Քենըտի չուզեց մանրամասնութիւններ տալ Ատենաւուրէն ստացած նամակին շուրջ :

Հիւլէական փորձերուն անդրադառնալով, Քենըտի յայտնեց թէ ամերիկացի պատուիրակը Ժընեւէն պիտի վերադառնայ քանի մը օրէն եւ այն ատեն կարելի է գիտնալ թէ համաձայնութեան կարելի՞ է գալ Խորհ. Միութեան հետ :

Այս մասին խօսած ատեն, Քենըտի չէր գիտեր անշուշտ թէ քանի մը ժամ ետք, Խորհ. Միութիւնը պիտի յայտարարէր թէ կը վերսկսի հիւլէական իր փորձերը : Մոսկուա կ'արդարացնէ իր այս քայլը, որ խոտոր կը համեմատի խաղաղ համակեցութեան հետ, յայտնելով թէ միջազգային կացութիւնը ստեղծած է այդ անխուսափելի որոշումը, որովհետեւ Խորհ. Միութիւնը չուզեր անակնկալ յարձակման մը ենթարկուիլ ինչպէս 1941ին : Խորհ. Միութիւնը հարկ կը տեսնէ արդէն շատ երկար յայտարարութեամբ մը բացատրել «խորհրդային ժողովուրդին եւ համայն մարդկութեան այս որոշումին իմաստը եւ հետեւանքները, որուն միակ նպատակն է ամէն ինչ ընել արգիլելու համար համաշխարհային պատերազմին, որ կրնայ ըլլալ երրորդ պատերազմը» : Երրորդ պատերազմը միայն հիւլէական կրնայ ըլլալ, կ'ըսեն Ռուսերը : Յայտարարութեան մէջ կը յիշուի նաեւ Ֆրանսայի Սահարական փորձերը, ապամատուշտ Գերմանացիներուն եւ անոնց զինակիցներուն սպառնալիքները : «Խորհ. Միութիւնը գիտէ հիւլէական փորձերուն վնասակար հետեւանքները, մարդկային արարածներուն համար, ամէն միջոց ձեռք կ'առնէ նուազագոյնին իջեցնելու համար այդ վտանգները եւ եթէ որոշած է վերսկսիլ այդ փորձերը, ցաւով է որ տուած է այդ որոշումը եւ իր կամքին հակառակ» կ'ըսէ Մոսկուայի յայտարարութիւնը :

Խորհրդային յայտարարութիւնը կրկին կը յիշէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ ստորագրելիք դաշնագիրը, ապա ծանրանալով ռումբերու տեսակին վրայ, կը յայտնուի թէ ծրագիր մը պատրաստուած է շարք մը հիւլէական ռումբեր շինելու, որոնց իւրաքանչիւրին ուժը 20, 30, 50 եւ 100 միլիոն թոն Թէ. Էն. Թէ. ըլլայ եւ զօրաւոր հրթիռներ Կակարինի եւ Թիթովի գործածած հրթիռներուն նման : Այս առթիւ վերջ Խորհ. Միութիւնը կ'ըսէ թէ ինք երբեք առաջինը պիտի չըլլայ այդ զէնքերը գործածողը : Խնդիրը այն է որ նման պատերազմի մը մէջ ով որ առաջինը չըլլայ այդ զէնքերը գործածողը, հաւանաբար երբեք պատեհութիւնը չունենայ... երկրորդը ըլլալու :

...դրել Ալժերիոյ հարցը : Պէն Խետտա դէմ եղած է խաղաղ լուծումի մը եւ ուժին՝ ուժով կ'ուզէ պատասխանել :

ԱՏԸՆԱՈՒՐ - Պրանտ ընտրապայքարը սուր հանգամանք ստացած է : Առջի օր Ատընաւուր ամբաստանած էր Վիլլի Պրանտը, որ կը շահագործէ Պերլինի դէպքերը իր քարոզչութեան համար (Խրուշչեւը կանխամտածուած օժանդակութիւն մը բերաւ ընկերային - դեմոկրատներուն, ըսած էր Գերմանիոյ վարչապետը) : Պրանտ պատասխանած էր — Ծերուկը այլեւս չանդրադառնար թէ ի՛նչ է կացութիւնը : Կը շարունակէ մտածել իրբեւ քաղաքական կուսակցութիւն, երբ յարձակումը մեր ամբողջ ժողովուրդին դէմ է» : Ստեղծուած յուզումին պատճառաւ, Ատընաւուր ստիպուեցաւ ճշդում մը ընել :

ՆԵՓԱԼԻ Թագաւորը յայտարարեց թէ նեփալցի ժողովուրդը երբեք Չինաստանի պիտի չձգէ Էվերեսթ լեռը : «Մերն է եւ ոչ ոք կրնայ մեր ձեռքէն առնել», շեշտած է Թագաւորը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին : Մահենտրա Թագաւորը Պեքին կ'երթայ : Նոր Տելհիի մէջ ըսաւ նաեւ թէ Չինաստանի հետ սահմանային հարցերու վերաբերեալ խօսակցութիւնները լաւ արդիւնքներ կուտան :

ԻՐԱՔԵԱՆ պատուիրակութեան պետը, Տոքթ. Թարիք Ալմուսթավալի յայտարարեց թէ չինեւիրաքեան առեւտրական բանակցութիւնները վերջացան, նախորդ տարուան համաձայնագրին վերանորոգումով :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ զեկոյց մը հրատարակեց յայտնելով թէ Անկոլայի գործողութիւնները ցարդ 110 Փորթուկալցիի մահուան պատճառ դարձած են :

ՔՈՒԹ Տ'ԻՎՈՒԱՐԻ Պաշտպանութեան նախարարը հինգշաբթի օր մեկնեցաւ Երուսաղէմէն, ձեռք ձգելէ ետք Իսրայէլի գործակցութիւնը երիտասարդական շարժումներու պատրաստութեան համար : Ասոնք պիտի ընդօրինակեն իսրայէլեան Կատնա (զինուորական պատրաստութիւն) եւ Նահալ (գիւղացի-զինուորներ) կազմակերպութիւնները : Քոթ տ'Իվուարի նախարարը յայտնեց թէ իր երկիրը զինուորական մտահոգութիւն չունի, այլ քադրեր կ'ուզէ պատրաստել եւ վստահ է որ Իսրայէլ շատ օգտակար կրնայ ըլլալ այդ ուղղութեամբ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ այցելութեան գնաց Ղանայի նախագահ՝ Քվամէ Ն'Քրումայի որ Եալթա կ'անցընէ իր արձակուրդը : Ղանայի մէջ պատժական նոր օրէնք մը 3 տարի բանտարկութիւն կամ 500 անգլիական ոսկի տուգանք կամ անուամէկուն համար որ կը դրութէն, տպագրուած կամ բերանացի կը նախատէ կամ կ'անուանարկէ նախագահ Ն'Քրուման :

ՍԹԱՆԼԵՎԻԼԻ մէջ (նախկին պելժիական Քոնկօ) ժողովրդական հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ երկու կուսակցութեանց ձուլումին առթիւ : «Փաթրիս Լումումպա ազգային կուսակցութեան» նախագահ ընտրուեցաւ Կիզենկա : Այս առթիւ հակամերիկեան կարգախօսներ լսուեցան : Միացեալ Նահանգներու դեսպանը արտաքսուեցաւ Սթանլեվիլէն :

ՓԱՆՔՈՎԻ կառավարութիւնը յայտարարեց թէ «օդանաւային նրբանցքները» դէպի Արեւմտեան Պերլին վերապահուած են միայն զինուորական փոխադրութեանց եւ ապօրէն են Գերմաններու թռիչքները (կ'ակնարկէ Լիւպքէի վերջին այցելութեան) : Ամերիկացիները պատասխանեցին թէ ճիշդ չէ բռնածը, մնաց որ Փանքով ոչ մէկ հանգամանք ունի այդ մասին կարծիք յայտնելու :

ՕՌԱՆԻ մէջ նոր բախումներ պատահած են : 5 մեռեալ եւ 31 վիրաւորներ կան :

ՎԵՐՋԻՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

ՍՈՒՐԻԱ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

—o—

Ընկերները Բէյրութից բերին Հայկ Գալեանի թերթի վերջին համարը, Օգոստոս 23:

Ամսից աւելի է Սուրիայի Հայութիւնը տրտում է լալիս՝ լացացնելով իր հետ Սփիւռքի բովանդակ Հայութիւնը: Դամասկոսի, Հալէպի, Լաթաքիոյ, Խամըշլիի բանտերը լեցուած էին անմեղ Հայերով՝ ծեծի եւ խոշտանգումի առարկայ: Բոլշեւիկեան Չեկայի եւ նացի Գեստապոյին վայել «հարցաքննութեամբ» խոստովանութիւններ առնուեցան. բանտի մէջ ինքնասպանութեան անունով սպանութիւններ տեղի ունեցան...:

Երկար ու սրտմաշուք սպասումից յետոյ, վերջապէս պրովոկատորները արժանաւոր պատասխան ստացան՝ պարզ, յստակ ու վճռական:

— Դաշնակցութիւնը վարձու գործակալ աշխարհակալ պետութիւններին... Դաշնակցութիւնը գործակալ Իսրայէլի...

Կարելի՞ է աւելի տխմար, աւելի վատթար, աւելի ծիծաղելի զրպարտութիւն:

— Դաշնակցութիւնը դաւաճանեց արաբ աշխարհի ազատութեան դատի, — ե՞րբ, ո՞ւր, ի՞նչ օրինակ կայ:

Հնարուա՞ծ է աւելի անհեթեթ, աւելի անարդար մեղադրանք հայ ժողովուրդին հասցէին:

Եթէ Դաշնակցութիւնը ընդունած է դրամով ծառայել աշխարհակալներին, ինչո՞ւ արդեօք ծախուէր Անգլիային, Ֆրանսային կամ Ամերիկային: Աւելի մօտ եւ աւելի առատ վճարող աշխարհակալները նստած են Մոսկուայում, որոնք դրամ չեն խնայում ամէն տեղ գործակալներ պահելու համար:

Դաւաճանութի՛ւն արաբական ազգային դատին — Դամասկոսում մոռացել են Հայերի դիրքը Ֆրանքեւսուրիական պայքարի օրերին:

Մոռացե՞լ են, որ Հայերը լուծեցին իրենց վրէժը պաշտպանելով արաբ ժողովրդի արիւնարբու թշնամին իթթիհատական Ճեմալ փաշային:

Փոխանակ երախտագիտութեան, այժմ բանտարկում ու խոշտանգում են Արաբների հաւատարիմ բարեկամներին:

Դաշնակցութիւնը երբեք եւ ո՛չ մի տեղ, դրամով կամ անդրամ, աշխարհակալներին եւ անապատ ազգերի հալածիչներին չի ծառայել: Ընդհակառակն: Դաշնակցութիւնը կռուել է Օսմանեան Սուլթանների դէմ: Պայքարել է ցարերի բռնակալութեան, Գաճար Շահերի դէմ: Ցարատեւ եւ անվհատ կռուի մէջ է համայնավար դիմակի տակ սովետական բռնակալ աշխարհակալութեան դէմ: Պայքարում է միշտ նշանաբան ունենալով՝ մարդկութեան ազատութիւնը ամէն տեսակ բռնակալութեան դէմ, ճնշուած իրաւազուրկ ազգերի ու հայրենիքների ազատագրութիւնը:

Ո՞րտեղից է, ո՞վ է ներշնչել այդ հրէշային գաղափարը, որ Հայերը թշնամի են արաբական դատի, որ Հայերը սպասարկում են աշխարհակալներին, գործակից են Իսրայէլի:

Ինչպէս արաբ ժողովուրդներ դարերով տառապած են Օսմանեան լուծի տակ եւ դարերով երազած ու պայքարած են ազատութեան համար, մինչեւ որ հասած է անկախութեան, հայ ժողովուրդն եւս չարչարուել է նոյն Օսմանեան բռնաւորների ճիրաններում, ծովերով արիւն թափած է ազատութեան համար: Կարճ ժամանակ վայելած է ազատութեան արեւը, բայց արաբ եղբայրների բախտը չէ ունեցած եւ նորէն ընկած է նոր աշխարհակալների ճիրանների մէջ եւ կը շարունակէ պայքարը վերջնական ազատութեան յոյսով, ապաւինած իր ուժին եւ ազատասէր ժողովուրդների համակրանքին:

Իր պայքարի ուղիներու վրայ, ազատամարտի ամէնէն օրհասական վայրկեաններուն հայ ժողովուրդը վայելած է արաբ ժողովուրդի համակրանքն ու նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը, ինչպէս ինքն ալ չէ խնայած իր բովանդակ համակրանքն ու աջակցութիւնը արաբ ժողովուրդին:

Արդ՝ ի՞նչպէս կարելի է երեւակայել, որ Հայը ազգային ինչ դաւանանքի ալ պատկանի, սեւ դաւաճանութեամբ փոխարինի արաբ ժողովուրդէն վայելած այդքան մեծահոգի երախտիքը: Մենք չենք մոռցած եւ չենք կրնար մոռնալ, որ երբ Թրքական Գեհենէն փախած Հայերով լեցուն նաւերը, Միջերկրականի վրայ, բաց նաւահանգիստ մը կը փնտռէին իրենց կեանքը փրկելու համար, մեծերու նաւահանգիստները, ինչպէս եւ իրենց սրտերը փակ էին եւ միայն Սուրիան եւ Լիբանանը բացին իրենց դռները մեր մնացորդացը պատսպարելու, հաց եւ օթեւան տալու համար եղբայրօրէն: Ի՞նչպէս կարելի է այդքա՛ն աներախտապարտ համարել ի ծնէ երախտագէտ համարուած Հային, մեղադրել, որ ընդունակ է իր բարերարի մէջքից թիկունքը մխել: Հրէշաւոր կասկած է այդ, անըմբռնելի արաբ հայրենասէրների կողմից:

Արաբ ժողովուրդն էլ, Հայի նման, բախտահալած՝ ցրուած է ամէն կողմ՝ Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաներ, ծովեզերեայ ու Հարաւ. Ափրիկէ, Սուրիացին այսօր ապրում է շատ երկրներում, Մայր Հայրենիքից դուրս, ընկերային ու քաղաքական տարբեր, յաճախ, ներհակ միջավայրերում, բնական եւ քաղաքական տարբեր կլիմաների մէջ, բայց չի մոռանում, որ ինքը Արաբ է, Սուրիացի. չի մոռանում իր Մայր Հայրենիքը, որի հետ կապուած է զգում իրեն բարոյական ու նիւթական ազգակցական կապերով: Այդ պատճա՞ռ է, որ Ամերիկայի, Բրազիլի, Արժանթինի, Տրանսվալի, Ղանայի իշխանութիւնները կասկածեն նրանց դաւաճանութեան մէջ, արգիլեն դրանց սովորել իրենց մայրենի լեզուն, հարիւրներով բանտերը նետեն, իբրեւ դաւաճան, ծեծեն, չարչարեն: Ի՞նչ կ'ասեն Դամասկոսում, եթէ, օրինակ, Վենեզուէլայում սուրիացի Արաբին բանտարկեն ու չարչարեն միայն նրա համար, որ իր Մայր Հայրենիք Սուրիայի դրօշի առջեւ յարգանքով ոտքի է կանգնում: Ի՞նչ կ'ասեն Դամասկոսում, եթէ վաղը Բրազիլում հարիւր հազարաւոր Արաբներից պահանջեն՝ կամ ազգով Բրազիլացի պիտի դառնաք, մոռանաք ձեր Արաբութիւնը, կամ պէտք է ձգէք երկիրը եւ հեռանաք:

Ձգե՛լ-հեռանալ, Սուրիայում արդէն իսկ մարդիկ մտածում են ձգելու եւ հեռանալու մասին: Բայց ինչո՞ւ: Աշխարհի երեսին կը գտնուին, անշուշտ, ազգեր, որոնք տեղ կը տան ապաստանաշտ, խաղաղասէր եւ շինարար Հային: Դեռ շա՜տ խամ ու խոպան հողեր կան, որոնք գութանի են սպասում: Շա՜տ չորացնելիք ճահիճներ ու ոռոգելիք անապատներ կան: Շա՜տ կառուցուելիք շէնքեր կան ամէն տեղ: Արհեստաւորների պէտք կայ: Մտաւորական մասնագէտների պահանջ կայ: Աշխատաւոր Հայի բազուկն ու միտքը հանրածանօթ են եւ գնահատուած: Բանուկ ձեռքը չի մուրայ, բայց, հարցնում եմ նորից, ինչո՞ւ ձգել ու հեռանալ, որ նոր հայրենիքն է դարձած. ինչո՞ւ չեն ուզում Դամասկոսում, որ Հայը խաղաղ ապրի սուրիական երկնքի տակ, երգի եւ աղօթի իր մայրենի լեզուով, իր զաւակները մեծացնէ իբր Սուրիացի եւ իբրեւ Հայ: Հո՞ղ չկայ մշակելիք: Անապա՞տ չկայ ջրելիք: Շէ՞նք չկայ շինելիք: Հայի արհեստաւոր ձեռքին եւ ստեղծագործ խելքին պէտք չունի՞ Սուրիան:

Եթէ պէտք չունի, Հայը կարող է հեռանալ, մինչ երախտապէտ՝ սուրիական ժողովուրդի հանդէպ: Բանուկ ձեռքը չի մուրայ՝ հաց կը գտնէ ամէն տեղ: Բայց ինչո՞ւ անարգել, ինչո՞ւ դաւաճան համարել անդաւաճան սիրով հողն ու աշխատանքը եւ ազատութիւնը սիրող Հային: Ինչո՞ւ նետել բանտը, ծեծել, եղունգները քաշել: Ինչո՞ւ, երբ աշխարհ գիտէ, որ Հայը հաւատարիմ է իր Սուրիական Հայրենիքին:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Պուա-տը-Պուլոնեը (Լիբանան)

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

Եթէ սրբանալ կ'ուզես, զարգացո՛ւր զաւակներդ: Վաղը անոնց լաւ գործերը քեզի՛ պիտի վերագրուին:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ

×

Ուշիմութիւնը աւելի մեծ արժէք ունի, քան ուժը:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

×

Իրաւունք ունեցող մարդը քիչ կը խօսի:

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՀԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

—o—

Փարիզ, Մարսէյլ եւ Մոնփելիէ հայկական բազմամարդ գաղութներ ունեցած ենք մինչ:

Փիթիվիէի եկեղեցիի պաշտպան սուրբերէն մէկը Ս. Գրիգոր Նիկոպոլսեցին է, ծնած Ժ. դարուն՝ այդ քաղաքին մէջ, որ թողուց հայրենիքը, կարեց անցաւ Իտալիան, թափառեցաւ կեղտոտ մէջ եւ, Հայաստանէն հետը առած երկու ընկերները ճամբան կորսնցնելէ ետք, հաստատուեցաւ Փիթիվիէ:

Բազմաթիւ Հայեր Ֆրանսա եկան նաեւ Հայոց վերջին թագաւոր Լեւոնի գահընկէցումէն ետք, որ մահացաւ Փարիզի մէջ 1393 Նոյեմբեր 29ին:

Պատմութիւնը կը յիշէ քանի մը Հայերու հաստատուիլը Ֆրանսայի մէջ ԺԲ. դարուն: Ըստ երեւոյթին, այդ թուականին կատարուած է հայատառ հին արձանագրութիւնը Պուրժի Մայր Եկեղեցիին ձախ թեւի մէկ սիւնին վրայ:

Ըստ քննութեանց, ձեռնհաս գիտնականները հաստատեցին, թէ այդ արձանագրութիւնը Սարգիս անունով Հայ մը ձգած էր՝ քաղաքին մէջ հաստատուած կամ անցորդ: Եւ տեղւոյն կղերին մէկ պարգեւ մը բրած ըլլալուն համար, պահանջած էր փոխարէն իր յիշատակը անմահացնել Կաթողիկէի մէկ սիւնին վրայ:

Լաքրասի (Լանկըտոք) արքայարանէն բերուած լատին ձեռագիր մը կը կրէ հայերէն ծանօթութիւն մը, գրուած Սեբաստիոյ Սիմէոն եպիսկ.ին կողմէ որ Զատիկը տօնած էր Լաքրասի եկեղեցիին մէջ 1388ին: Պատմիչը կ'աւանդէ թէ Ռիշլիէօ կարելին ըրաւ, որպէսզի Արեւելքի մէջ Ֆրանսական ազդեցութիւնը զօրացնէ. մղում տուաւ Ֆրանսայի մէջ արեւելեան ուսմանց. նոյնիսկ մտածեց Արեւելքէն ձեռագիրներ բերել տալ՝ իր գրադարանը զարգարելու համար եւ օգտակար ըլլալ գիտնականներուն, որ պիտի ուսումնասիրէին զանոնք: Ռիշլիէօյի բաղձանօքէն գործնական տաղանդը եւ իսկ գաղափարը յղացաւ Ֆրանսայի մէջ Հայեր բնակեցնելու, որպէսզի վաճառականութիւնը զարգացնէ եւ, այդ առթիւ իր ծախքով Փարիզի մէջ տպել տուաւ քանի մը հայերէն գիրքեր, եւ յատկապէս Հայր Ռիվոլայի հայ-լատին բառգիրքը որ ձրի ցրուեցաւ:

Պետական այս մեծ մարդէն ետք, նաեւ Լուի ԺԴ. Թագաւորը, որ շատ հաւնէր արեւելեան իրերուն, եւ շարունակել տուաւ Ռիշլիէօյի եւ Մազարէնի հաստատած արեւելեան քաղաքագիտութեան ճիւղը, նպաստելով նաեւ Մարսէյլի մէջ հայկական տպարանի մը հաստատման:

Այդ թուականին Ոսկան վարդապետ Երեւանցի, որ արդէն Ամսթերտամի մէջ հայկ. տպարան մը հիմնած էր, Հայոց կաթողիկոսէն Ֆրանսա ղրկուելով, ընդունուեցաւ նաեւ Լուի ԺԴի կողմէ եւ Մար-

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա.

Հայերը երախտագիտական պարտականութիւն մը ունէին ուրեմն Ռուսիոյ հանդէպ: Արտայայտելու համար այդ զգացումը, կատարելու համար պարտականութիւն մը կամաւորական գունդեր պիտի կազմէին Կովկասեան ճակատին վրայ Թուրքերու դէմ կռուելու համար, մանաւանդ որ Կովկասի փոխարքան Տաշքով ինքնավարութիւն կը խոստանար վեց նահանգներուն, եթէ Հայերը անվերապահօրէն օժանդակէին ռուս բանակներուն: Կը թուի թէ կովկասահայ բանակը բաւական չէր եւ հսկայ պետութեան մը բանակները պէտք ունէին մէկ քանի գունդերու օգնութեան: Հայերն ալ ընդունեցան փոխարքային առաջարկը, «թէեւ փորձով գիտէին թէ Ռուսիա երեք անգամ, 1806, 1828, 1878ին խոստումներ տուած եւ դրժած էր, որովհետեւ Ռուսիա մինակ չէր, արեւմտեան ազատական մեծ ազգեր, Ֆրանսա եւ Անգլիա իր դաշնակիցներն էին: Երկար եւ լուրջ խորհրդակցութիւններէ ետք, Հայերը իրենց յոյսը Ֆրանսայի ու Անգլիոյ վրայ դնելով որոշեցին օգնել ռուս բանակներուն կարելի ամէն միջոցներով»:

Օգոստոսի վերջին օրերուն 28 հոգիէ բաղկացած Թուրք պատուիրակութիւն մը Գոլէն Հայաստան կուգայ համաթուրան եւ համիսլամ շարժում կազմակերպելու Ռուսիոյ եւ դաշնակիցներուն դէմ: Այս պատուիրակութիւնն ալ կ'առաջարկէ. «Գերման երաշխաւորութեամբ ինքնավար Հայաստան մը Օսմ. Կայսրութեան վեհապետութեան տակ, եթէ ռուսահպատակ եւ թրքահպատակ Հայերը գործօն մասնակցութիւն բերեն Թուրք բանակներուն»:

Հայերը, որ երախտապարտ էին Ռուսիոյ, մերժեցին Թուրք առաջարկը: «Թուրքերը սաստիկ վշտացան եւ այդ օրէն վճռեցաւ Հայերու բնաջնջումը: Ձերբակալութիւններ եւ հալածանքներ սկսան 1914 Սեպտեմբերին հայ նահանգներու մէջ, ռուսեւթուրք պատերազմէն մէկուկէս ամիս առաջ: Այս եղաւ գինը, որով հայ ժողովուրդը վճարեց Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ գերմանեւթուրք քաղաքականութեանց օգնութիւնը մերժելուն համար»:

Ռուս վարչութիւնը գնահատե՞ց Հայերու անվերապահ հաւատարմութիւնը: Ո՛չ երբեք: «Թուրքեւռուս թշնամութիւնները սկսելուն, երկրորդ եւ երրորդ բանակները, որոնց մեծամասնութիւնը Հայեր էին, Գերմանիոյ ճակատը փոխադրուեցան: Աւելին ըլլալով՝ 20.000 կամաւորներէն 7.000ին միայն զէնք տրուեցաւ, առարկելով թէ զէնք չկայ, մինչդեռ քիչ ետք նոյն վարչութիւնը 24.000 հրացան բաժնեց Պարսկաստանի եւ Վանի շրջականներու Քիւրտերուն: Պատերազմին երկրորդ ամսուն յստակ էր որ ռուս կառավարութիւնը կը հետապնդէր Լոպանովեան քաղաքականութիւնը»:

(Dr. Pasdermadjian, Why Armenia should be Free, Boston, 1918).

Եռեակ Զինակցութիւնը ընդդիմացաւ ռուսական հովանաւորութեամբ բարենորոգումներու, Անգլիա եւ Ֆրանսա վերապահ դիրք բռնեցին, Ռուսիա դաւաճանեց Հայերուն: Ո՞վ մնաց Հայերու բարեկամ: Զօհրապի համոզումով Զինակցութիւնն ալ, Անգլիա, Ֆրանսա ալ կը փափաքէին բարենորոգումներու իրագործումը, որպէսզի Հայերը թումբ մը կազմեն Ռուսիոյ յառաջխաղացքին դէմ: Հայերը նախընտրեցին կամուրջ մը ըլլալ Ռուսիոյ արշաւին. այս ալ վստահութիւն չունէր թէ կրնան կամուրջ մը կազմել: Երկու հակամարտ ուժերու միջեւ տրորուեցաւ հայ ժողովուրդը:

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Զօհրապ յաճախ անդրադարձած է կրթական խնդիրներու կարեւորութեան՝ «Ուղեւորութիւն յիշատակներուս մէջ» յօդուածներով եւ ամէնէն վերջ Երեսփոխան Ժողովի ներկայացուցած «Կրթական առաջարկներ»ով: Մասնագիտական գրութիւններ ապսելու չէ, ընդհանուր գաղափարը:

«Ազգային խնդիրներու մէջ առաջին գաղափարներու արտայայտութիւններ են, միշտ ծեծուած, միշտ յիշուած՝ Սահմանադրութեան հաստատումէն մինչեւ գործնական կարգին վրայ դնելու է կրթական խնդիրը, վասնզի հոն է միայն ճշմարիտ ազատութիւնը»: (Մասիս, 1898, թ. 33):

Յեղափոխական Տանթոն ըսեր էր «հացէն ետք անհրաժեշտ պէտքը կրթութիւնն է»:

Զբաղիլ կրթական խնդրով կը նշանակէր զբաղիլ դպրոցական դրութեամբ, ծրագիր, ուսուցչութիւն, դաստիարակութիւն, մատակարարութիւն: Սակայն Զօհրապ իր շուրջ կը տեսնէ խոր ագիտութիւն, որքան գրութեան գրեթէ անկարելիութիւն: Կ'ըմբռնէ թէ զինք լուռ պիտի թողուլայ, բայց խղճի պարտք մը կատարելու գիտակցութեամբ գրիչ կը շարժէ: Հին բարի եղանակը դաստիարակելու պիտի ապրի որջացած, արմատացած ծառի մը պէս, որուն բունը ամէնէն բարեբեր հողին մէջ է եւ որ կը կոչուի Տգիտութիւն:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. — 10)

...մէջ հայկական տպարան մը կանգ-
...հրամանը ձեռք բերաւ։
...յն մեծ համակրութիւնը, զոր Ռիշը –
...եւ Լուի ԺԴ. տածեցին հանդէպ Հա-
...եւ զոր չարունակեցին տածել Լուի ԺԵ.
...Ժ Զ., պսակուեցաւ 1811ին, Նափոլէոն
Ա.ի կայսրութեան օրով, Փարիզի Արե –
...եան լեզուներու դպրոցին մէջ հայե –
...ամբիոնի մը հաստատումով, որուն
...ին ուսուցիչը եղաւ հայազգի Շա-
...ան Ջրպետ։

Այսօր, մասնաւորապէս Փարիզի մէջ
էր, որ Հայերը կարեւոր գաղութ մը
...եցին։

...նշանաւոր Հայեր հոն մեռած եւ
թաղուած են։ Առաջինը Լեւոն Լուսին –
...ն է, Հայոց վերջին թագաւորը, որ
...` գերի տարուեցաւ Եգիպտոս
եւ Կաստիլիոյ Յովհաննէս Ա. թագաւորի
միջնորդութեամբ` չուտով Փարիզ փո –
խադրուեցաւ եւ Կարոլոս Զ. թագաւորը
ջերմ ընդունելութիւն մը ըրաւ անոր,
...պա զինք ողողեց շնորհներով եւ անոր
...նձնեց նոյնիսկ դեսպանութիւն մը`
Անգլիոյ Ռիչըրտ Բ. թագաւորին մօտ։

Լեւոն վերջին թագաւորը մեռաւ Փարի-
զի Թուրնէլ ապարանքին մէջ, 1393 Նո –
յեմբեր 29ին եւ թաղուեցաւ Սէն Տընիի
...այր Եկեղեցիին մէջ, այդ արքա –
յական դամբարանի իշխաններու կող –
քին (Լեւոն վերջին թագաւորի կիսար –
ձանը այժմ Վերսայլի թանգարանին մէջ
կը գտնուի)։

Երկրորդը հայ պատրիարք մըն է։
1702ին Աւետիք վարդապետ Կ. Պոլսոյ
պատրիարք անուանուեցաւ։ Ցիսուսեանց
դէմ իր մղած պայքարին համար բազ –
մաթիւ թշնամիներ ունեցաւ, որոնց մէջ
էր Իսթանպուլի Ֆրանսական դեսպան
Ֆերիոլ(իր ամէնէն կատաղի հակառակոր-
դը), որուն դիմումներուն վրայ Բար –
ձրագոյն Դուռը զայն քանիցս հրաժարե-
ցուց, բանտարկեց եւ աքսորեց Աւետիքը։
Երրորդ աքսորի առեն (Երուսաղէմ, 1706
Ապրիլ 20ին) նաւը Քիոսի ափերուն վը-
րայ խարիսխ ձգեց եւ հոն – ազգերու
իրաւանց հակառակ, — Ֆերիոլի հրամա-
նով Աւետիք բռնուեցաւ կղզիին Ֆրան –
սական փոխ – հիւպատոսէն եւ ամենա –
խիստ հսկողութեան տակ Մարսէյլ ղըր-
կուեցաւ եւ անկէ ալ նաւաշինարանի
բանտը ձգուեցաւ։

Երբ գերութեան լուրը Իսթանպուլ հա-
սաւ, Հայերը ադերսագիր մը տուին ա-
...ատ արձակման համար, բայց Լուի ԺԴ.
...ելով, թէ ի՛նչ կ'անցնէր կը
...ր Իսթանպուլի մէջ, իսկոյն հրա-
...յեց, որ զայն Ֆրանսայի հիւսիսակող-
...ը Ս. Միշէլի լերան վանքը փոխա –
...։ Սակայն այս առանձնոցն ալ չատ
...նութիւն չէր ներշնչեր թագաւորին,
...երեք տարի բանտարկութենէ
...1809 Դեկտեմբեր 18ին Պասթիյլ
...եց երեւելի կալանաւորը։
Աւետիք բանտէն ելլելու համար ստիպ-
...ւեցաւ դաւանափոխ ըլլալ եւ Սէն Սիւլ-
...ի քահանայից մէջ ընդունուեցաւ։
...մեռաւ համբաւաւոր ծերունին տարի

մը ետք, 1711 Յուլիս 21ին եւ Սէն Սիւլ-
փիսի դամբարանին մէջ թաղուեցաւ։

Երրորդ Հայը, որ կը հանգչի Ֆրան-
սայի հողին վրայ, Գրիգոր Օտեանն է,
Օսմանեան պետութեան հին քարտուղարը
եւ գլխաւոր ճարտարապետը Սահմանա –
դրութեան եւ անոր հօր` նշանաւոր Միտ-
հատ փաշայի անմիջական աշխատակիցը.
անցեալ դարու վերջերը մեռած եւ թաղ-
ուած է Փարիզի Փեր–Լաշէզ գերեզման-
նոցին մէջ։

×

1759ին, Յովհաննէս Ալթըն անունով
Հայ մը Մարսէյլ ցամաք կ'ելլէր։ Կը սե-
րէր Պարսկաստանի մէջ նշանաւոր ըն –
տանիքէ մը, եւ ուր եղբայրը կառավարի-
չի կարեւոր պաշտօն կը վարէր։ Սակայն
ծնողքը եւ ազգականները սպաննուեցան
պետական հարուածի մը առեն, զոր յա-
փըշտակիչ մը կը փորձէր։ Յովհաննէս
Ալթըն միակը վերապրելով ծախուեցաւ
իբրեւ գերի եւ տասնըհինգ երկար տա-
րիներ գերութեան բոլոր արհաւիրքները
կրեց։ Սակայն չընկճուեցաւ ձախորդու-
թիւններէն, այլ անզուսպ զօրութեամբ եւ
բարձր ուշիմութեամբ, որ յատուկ է հայ
ցեղին, իր երկար մարտիրոսութեան օրե-
րուն ինքզինք նուիրեց բամպակի չահա –
գործութեան եւ տորոնի մշակութեան։
Հնարքով մը յաջողեցաւ փախչիլ եւ Մար-
սիլիա ապաստանիլ։ Շուտով ընդունուե-
ցաւ Լուի ԺԴ.ի կողմէ, Վերսայլի պա –
լատին մէջ։

Թագաւորը, որուն ներկայացուեցաւ
Ալթըն, իբրեւ նշանաւոր երկրագործ,
յանձնարարեց իրեն, որ Ֆրանսայի մէջ
մտցնէ չերամարուծութեան եւ չերեմա –
գործութեան նոր դրութիւն մը։ Սակայն
Փարիզի մէջ Ալթըն իրեն հակառակորդ
ունեցաւ բոլոր անոնք, որ իր գիւտերը
վնասակար կը նկատէին։ Ուստի, արքու-
նական սադրանքներու հետեւանքով` ե-
րեսի վրայ ձգուեցաւ նոյնիսկ թագաւո-
րէն։

Մեր երեւելի հայրենակիցը քաշուեցաւ
Ավինեոնի կոմսութեան մէջ եւ հոն ինք-
զինք նուիրեց արեւելեան բոյսերու,
մասնաւորապէս տորոնի մշակութեան։
Իր ձեռնարկութիւնները յաջողութեամբ
պսակուեցան եւ այնուհետեւ տորոնը հա-
րաւային Ֆրանսայի ամէնէն նշանաւոր
բերքերէն մէկը եղաւ։ Դժբախտաբար,
Ալթըն մեծ օգուտ չքաղեց, որովհետեւ
մեռաւ 1774 Նոյ. 15ին, Քոմոնի մէջ,
յետին թշուառութեան մէջ։

Թէեւ մեռաւ անծանօթ եւ խեղճութեան
մէջ, սակայն իր փառքը մնաց. երախտա-
գէտ Ֆրանսան մեծ յարգանք ըրաւ իրեն,
կանգնելով հուժկու եւ գիտնական Հա –
յուն գեղեցիկ արձանը Ավինեոնի հրա –
պարակներէն մէկուն վրայ։

1901 Նոյեմբեր 19ին, ընտրեալ խումբ
մը Հայեր, Ավինեոնի բժիշկին առաջնոր-
դութեամբ յարգանքի ցոյց մը ըրին եւ
պսակ մը զետեղեցին անմահ Յովհ. Ալ-
թընի արձանի պատուանդանին վրայ։

ԲԱԳԷՑ ՎԱ. ՔԷՕ

ԳՐԱՎԱՃԱՌ ՄԸ

—o—

Յուշ մըն է ասիկա։ 1912–15 թուականներէն։ Ճամբուդ վրայ դէպքերու եւ դէմքերու կը հանդիպիս, որոնք չատ ալ կարեւոր չեն համարուիր, բայց անոնք անդրդալաբար կը դառնաւորեն միտքդ, չերտ առ չերտ, մաս առ մաս կը կառուցանեն կեանքդ։

1912–1915 Ատանայի մէջ։ Պատանի եւ աշակերտ ծննդավայրիս Ցիսուսեան վարժարանը։ Պէտք է ըսել, Ցիսուսեան վարժարանը լաւագոյն կրթարանն էր մեր շրջանին, որուն աշակերտութեան թիւը 300ի կը հասնէր։ Մեծ տոկոսը Հայեր էին. կային 8–10 Թուրքեր, 20–25 Յոյներ, մի քանի Գերմաններ, մնացեալը Հայեր։ Մերսինէն, Տարսոնէն, Մարաշէն գիշերօթիկները եւս Հայեր էին։ Ուսուցչական կազմը մինչեւ կէսօր` Ցիսուսեաններ էին, լեզու եւ գիտութիւններ Ֆրանսերէնով կը դասաւանդուէին, ցերեկէն ետք պահ մը հայերէն, պահ մըն ալ թուրքերէն, հայ ուսուցչական կազմով։ Կարգապահութեամբ եւ Ֆրանսերէնի ուսման համար անառարկելի էր մեր վարժարանը, որ քաղաքին հայկ. թաղերու կեդրոններէն մէկուն մէջ հաստատուած էր։

Մեր դպրոցին մօտերը գրավաճառ մը կար։ Փոքրիկ խանութ մը։ Ապակեպատ ցուցափեղկը կը զարդարէին գոյնզգոյն մատիտներ, գրիչներ, մելանի գունաւոր չիչեր, քանակ, գիրքեր, վերջապէս գրատուն էր։ Մենք աշակերտներս, անցնե – լու առեն, անպայման պիտի դիտէինք գունաւոր նկարները բացիկներուն, մանր քարտէսները հայերէնով գրուած։ Մեզմէ չատեր այս գրատան յաճախորդներն էին։ Բացի ինծմէ ընկերներս տետրակ, գրիչ, ռետին կը գնէին։ Ես յաճախորդ չէի այս գրատան, որովհետեւ հայրս ուրիշ տարականներու կարգին կը ծախէր նաեւ գրենական պիտոյքներ։ Բայց ընկերնե – րուս հետ կը մտնէի երբեմն իրենց գը – նումներուն ներկայ ըլլալու։ Գրավաճառը միջին տարիքով, մարմնով չոր, կէս ժպտուն մեզ կ'ընդունէր համբերու – թեամբ։ Ընկերներս երբեմն բան մըն ալ չէին գներ։ Մարդը անոր համար չէր բարկանար։ Ինչպէս եղաւ, լաւ չեմ յի – չեր, առեն առեն կարճ պատմութիւններ կը լսէինք իրմէ։ 12–13 տարեկան պա – տանիներու համար հաճելի էր որ տարիքը առած մարդ մը կարեւորութիւն կու – տար իրենց, կը խօսակցէր, հարցումներ կ'ուղղէր դասերու մասին։ Կարճ, ինչպէս ըսի, գրուածներ ունէր մեզի ը – սելու։ Կապուած էինք իրեն։ Օր մը ցու – ցափեղկին մէջ մի քանի գիրքեր տեսանք, կողքին` մօրուսաւոր, ակնոցաւոր մարդու մը նկարով։ Մեր հարցումը բաւա – կան եղաւ բացատրելու մեզի որ, ան մեծ Հայ մըն է, գիրքեր կը գրէ, լաւ գիրքեր կը գրէ, աղուոր պատմութիւններ կը պարունակեն, թէ անոր անունը Րաֆֆի է։ Բացումն էր ասիկա մեր ազգ. դաստիարակութեանց։ Պատճառ կը փնտռէինք մեկան, մատիտ գնելու, որպէսզի գըրավաճառը պատմութիւն մը ըսէր մեզի։ Սկսանք իրմէ լսել Անդրանիկը, Քեռին, Սերոբ փաշան։ Մեզի ծախեց մէկմէկ երգարան։

Հայերէննիս բաւական տկար էր։ Թըրքախօս երկրի մը զաւակներն էինք։

Կապոյտ կողքով Րաֆֆիի Խենթը ուշադրութիւնս գրաւեց։ Գնեցի։ Փորձեցի կարդալ։ Բան չհասկցայ։ Ջալլալեդդինը առի, կը քաշուէի մեր հիւրասենեակը, դուռը կը գոցէի, կ'իյնայի Րաֆֆիի գիրքերուն մէջ։ Կարդալը լաւ, բայց լրիւ չէի հասկնար։ Օր մը համարձակեցայ մեր գրավաճառին ըսելու թէ մեզի բացատրէ «Խենթը»։ Պէտք է ըսել թէ զգացի, որ մարդը ուրախացաւ եւ սկսաւ էջ առ էջ մեզի կարդացնել։ Քանի մը շաբթուան ընթացքին բաւական իւրացուցած էինք գիրքը, իւրացնելով նաեւ բռնութեան, ազատութեան ազգ եւ ցեղ բառերուն իմաստը։ Մեր ուսուցիչը «բարեկամ» էր այլեւս։ Ո՞վ էր այս գրավաճառը, ո՞ւրկէ եկած էր, չէինք գիտեր։ Գիտէինք թէ Գըլըճեան գրատուն գրուած էր խանութին ցուցատախտակին վրայ եւ զինքը կը կոչէինք միւսիւ Գրիգոր։ Վերջը հասկցանք, որ Ատանացի էր եւ Դաշնակցական։

Այս անաղմուկ պարկեշտ մարդը ետքէն պիտի հասկնայինք թէ հիներէն մին էր եւ նոր սերունդին տուած էր ազգ. մտածողութիւն, ազգ. զգացում ու դիմագիծ։ Արդեօք մեր գրավաճառին անուղղակի հասցուցած սերունդը չէ՞ր որ առաջին աշխարհամարտէն ետք տասնեակ չատ մը դեռահաս երիտասարդներ, հազիւ պինդ զգար յայտարարուած, մտան Դաշնակցական շարքերու մէջ։ Բայց «միւսիւ Գըլըճեան» գրավաճառը չէ որ Դաշնակցական սերունդ պատրաստեց։ Կա՛յ մէկը, որ ինծի ալ կարճ առեն ուսուցիչ է եղած Ցիսուսեան վարժարանի մէջ, եւ այսօր Միջին Արեւելքի մայրաքաղաքներուն մէջ, միշտ պատնէշի վըրայ, կէս դարէ ի վեր զանազան դպրոցներու աշակերտութեան տուաւ ազգային դիմագիծ, քանի մը սերունդներ պատրաստելով։ Ան այժմ կը վերապահեմ իր տաղանդի գործունէութիւնը, դեռ չեմ ուզեր տալ պարկեշտ Դաշնակցականի անունը, զի դեռ կանուխ է։ Կը յիշեմ միայն Գրիգոր Գըլըճեանը, մեր գրավաճառը, խոր յարգանքով։

Տ. ԼԻՒԼԷՃԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

Հարուստ բայց կծծի մարդը կը նմանի ոսկիով բեռնաւոր իշու մը, որ յարդ կ'ուտէ։
ԱՐԱԲԱԿԱՆ

×

Շատ սիրողը չատ չի խօսիր։
ԻՏԱԼԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Ո՛չ, ալ սիրտը պարպուած էր, ալ հո-
...ին իր զաւթութենէն դուրս ելած էր...
...իր բովանդակ էութիւնը` միթէ ու
...ամպերու տակէն երեւցող, կապոյտ
...ին պէս, երթալով կը բացուէր, կը
...անուշ ու խնկաբոյր մշուշի
...

...ան մտնող հասակէն իր հայ-
...էր ...
...կերպով մը, վայր-
...սփոփուեցաւ ու աշխարհը անուշ
...եցաւ իրեն։
...բոլոր օրը սրտադեղ բառերով մե-
...խօսութիւններ ըրաւ ու անկան գոր-
...երը կարդացրեց։

Իրիկուան դէմ մեծ հայրն եկաւ, Լուսիային վրայ նայեցաւ հիացումով մը ու ժպտեցաւ։ Այդ ժպիտը ուրախութեան ամբողջ արտայայտութիւնն էր։

Երկուքն ալ սուրճ զուարթ ճաչելու նստած էին, երբ պարտէզին մէջ խշըր – տուք մը լսուեցաւ։ Ծերունին անմիջա – պէս դուռը բացաւ եւ պարտէզ ելաւ։

Մութին մէջ երիտասարդ մը իրեն մօտեցաւ։ Ծերունին անոր երեսը նայեցաւ ու ճանչցաւ։ Եկողը Վանականն էր։

— Ա՛խ, դո՞ւն ես, զաւակս, մրմնջեց ծերունին։

— Ես եմ, հայր, թոթովեց Վանական։

Լուսիա, որ չէր կրցած սպասել ու մեծ հօրն ետեւէն եկած էր, մօտեցաւ Վանականին ու դողդղալով անոր ձեռքը սեղմեց։

Երեքն ալ ճաչի սեղանը նստեցան։

— Այս անգամ չատ ուշացար, չէ՞, հարցուց ծերունին հայրական անկեղծ արտասանութեամբ մը։

— Ի՞նչ ընեմ, անանկ պատահեցաւ, պատասխանեց Վանական։

Մանկամարդ աղջիկը լուռ էր։ Միայն թէ իր սիրատարփ աչքերը Վանականին վրայ յառած` մտիկ կ'ընէր։

— Մելիք հասա՞ւ իր տեղը։

— Այո։

— Այդ աղէկ։ Բայց իմացա՞ր թէ Գզիրը սպաննուած է։

— Չէ՛... իրա՞ւ սպաննուած է։

— Շարաթ մը առաջ իր տանն մէջ սպանեցուցեր են։

— Սպանողը ձերբակալուա՞ծ է։

— Ո՞ւր պիտի ձերբակալեն։ Պատմուածին նայելով վարդապետի մը հագուստով է եղած։

— Ուրիշ ի՞նչ լուր կայ։

— Ուրի՞շ լուր մը... ուրիշ լուր չկայ, միայն թէ Մելիքին հետ բանտարկուած Տէր Օհան քահանան, որ անպարտ արձակուած էր, ինչպէս գիտես, նորէն ձերբակալուած է։

— Նորէ՞ն ձերբակալուած է։

— Այո՛։

— Արդեօք ի՞նչ դարձաւ գիւղին մէջ։

— Չեմ գիտեր... բայց լսածիս նայելով, չատ խուզարկութիւններու մէջ կը գտնուի։ Գիւղին բոլոր աչքի զարնուած մարդիկ բանտը կը լեցուին իրարու ետեւէ... յայտնի բան է որ մատնող մը կայ։

— Ինչ որ է... ուրի՞շ։

— Ուրիշ ողջութիւնդ։

— Դուն ի՞նչպէս ես, Լուսիա, հարցուց Վանական մանկամարդ աղջկան աչքերուն մէջ նայելով։

Լուսիա զողդղաց։ Լեզուն բռնուեցաւ... ու իրեն անանկ եկաւ որ կը խեղդուէր։ Բայց ճիգ մը ըրաւ ու պատասխանեց.

— Շնորհակալ եմ... լաւ եմ։

— Գիտե՞ս, անցեալ անգամին խօսացեր քովդ առնել Մելիքին աղջիկը, նըկատել տուաւ Վանական, այնպէս չէ՞։

— Ճիշդ է, մրմնջեց Լուսիա։

— Կ'ուզե՞ս քովդ ունենալ։

— Ամենայն սիրով։

— Խօսք լաւ, վաղը գիւղացիի մը հետ հոս պիտի բերուի կ'ընդունի՞ս։

— Կ'ընդունիմ եւ պիտի սիրեմ զինքը։

— Հը՛, որչա՜փ բարի ես Լուսիա։

— Պարտականութիւնս է...։

— Կը մնայ ըսել թէ պիտի մեկնիմ այս գիշեր։

— Ա՞յս գիշեր... բացագանչեց ծերունին, որ չկրցաւ համբերել։

— Այո, այս գիշեր, որով...հետեւ գործը կարեւոր է։

— Կարելի չէ՞ որ օր մը յետաձգես, ընդմիջեց Լուսիա։

— Ձըլլար, որովհետեւ ստիպողական հարկի մը տակ կը գտնուիմ։

Լուսիա եւ ծերունին ա՛լ չպնդեցին։

Արդարեւ, ժամ մը ետքը Վանական մեկնեցաւ։

ԼԱԼԷԶԱՐ

Այն գիւղը ուր ապաստանած էր Լալէզար, Վանայ Թիմար կոչուած լեռնադաչտերուն մէջ կը գտնուէր, Ա... գիւղէն երեք ժամ հեռաւորութեամբ։

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Լորիս Բարանեան 15 Ն. Ֆր. կը նուիրեն Տիկին Արուսեակ Դաւիթեանի յիշատակին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համաչխարհանմաքի Հայրենակցական Միութեան Լիոնի եւ Մարսէյլի մասնաճիւղերը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն հայրենակից Մարտիրոս Մարտիրոսեանի, իր աղջկան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, Տիկ. Եղսա Մարտիրոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

ՀԱՅԱԳԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ

Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան յոբելենական հանդիսութեանց առթիւ հայածէս պատարագը կը ձայնասփռուի այս կիրակի առաւօտ ժամը 9,30ին, միջին ալիք 203,4 մեթր։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գրիւսէլէն այրի Տիկին Աննա Մաթոսեան եւ դուստրը Այտա կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆՇԱՆ Կ. ՄԱԹՈՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ (մեռած Պէյրութի մէջ) հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 Ոկտ. ժամ 12ին։

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 *ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին։ Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները։*

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ճէք – Փոսթալի թիւն է —

C. C. P. PARIS 5460-11

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիին համար կ'ուզուի պաշտօնեայ մը։ Գոհացուցիչ վարձատրութիւն։ Դիմել եկեղեցի։

339, Avenue du Prado, Marseille

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch » 32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Հ. Օհանջանեան ակումբի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 *տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է դիմեն Հաստատութեան տնօրէնութեան։*

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ։ Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պռըվէի եւ պագալորէայի *։*

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սաներէն հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ։

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել Հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Հեռաձայն 927 – 01,72

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 2 SEPTEMBRE 1961

[illegible] ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9193 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4994

[illegible]ԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՌԵԱԿ ՅՈԲԵԼԵԱՆՆԵՐ

[illegible] կիրակի՝ Վիէննայի մէջ կը [illegible] Մխիթարեան Միաբանութեան [illegible] յոբելեաններու հանդիսութիւն — [illegible], որոնք պիտի տեւեն մէկ շաբաթ, [illegible] Սեպտեմբեր 10։

[illegible] չորս յոբելեաններն են՝

[illegible] Վիէննական միաբանութեան ընդ — [illegible] Աբբահայր Գերապայծառ Հ. [illegible] արքեպս. Հայազգեանի քահանա — [illegible] ոսկի յոբելեանը (յիսնամեակ)։

[illegible] Նոյնին Աբբայութեան երեսնամ — [illegible]։

[illegible] Միաբանութեան Վիէննա հաստատ — [illegible] 150րդ տարեդարձը, եւ

[illegible] Հանդէս Ամսօրեայ ուսումնաթեր — [illegible] 75 ամեակը։

[illegible] յոբելենական Յանձնախումբը այս առ — [illegible] հրաւէր ուղղած է արտասահմանի [illegible]՝ մասնակցելու այս տօնա — [illegible]թեանց։

[illegible] Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանու — [illegible] ալ 1950ի Սեպտեմբերին հանդի — [illegible] ոգեկոչած էր Մխիթար Աբ — [illegible] մահուան (27 Ապրիլ 1749) երկհա — [illegible]մեակը, ի ներկայութեան բազմա — [illegible] ուխտաւորներու։

[illegible] Հ. Մեսրոպ արք. Հայազգեան [illegible] տարիներ վարած էր Մխիթարեան [illegible] եւ գրատան տեսչութիւնը, մեծ [illegible]ութեամբ։

[illegible] տարիէ ի վեր իբրեւ ընդհ. [illegible], ունեցաւ բեղուն գործունէու — [illegible], վայելելով իր միաբանութեան ան — [illegible] յարգանքն ու համակրանքը։

[illegible] ջանքերուն շնորհիւ վանքը դարմա — [illegible] վերջին պատերազմի ընթացքին կրած [illegible] վնասները։ Մինչեւ Ամերիկա ճամ — [illegible]՝ հանգանակութիւն կատարելու [illegible], մեծ եռանդով, հակառակ իր յա — [illegible] տարիքին։ Բոլոր շէնքերն ալ [illegible] եւ ներկուած են։

[illegible] հասցուց նախանձելի վիճա — [illegible] օժտելով զայն արդիական մեքենա — [illegible]։ Աւստրիացիք մեծապէս կը գնա — [illegible] Մխիթարեան տպարանի գեղար — [illegible] հրատարակութիւնները։

[illegible] անձամբ կը հսկէ, մինչեւ [illegible], տպարանի աշխատանքներուն։

[illegible] օրով վանքը վերելակ ունեցաւ, շը — [illegible] Ամերիկայի մեր հայրենակիցներ — [illegible] մասնակցութեան։ Տարեց վարդա — [illegible] շնչասպառ չեն ըլլար այլեւս [illegible] բարձրադիր յարկերը [illegible] համար։

[illegible] համերաշխական քաղաքականու — [illegible] շնորհիւ սերտ յարաբերութիւններ [illegible] են Մխիթարեան Միաբանու — [illegible] երկու թեւերուն՝ Վենետիկի եւ [illegible] միջեւ։

[illegible] գոհունակութեամբ կ'արձանա — [illegible], որ քառեակ յոբելենական հան — [illegible]թեանց անձամբ իրենց մասնակցու — [illegible] կը բերեն Վենետիկի Մխիթարեան [illegible] Ընդհանրական Աբբա — [illegible] Գերապայծառ Հ. Սրապիոն արքեպս. [illegible] եւ Ֆրանսայի հայ կաթո — [illegible] համայնքի էկզարք Գեր. Հ. Կարա — [illegible] արքեպս. Ամատունի, միաբան Վե — [illegible]։

[illegible] Մխիթարեան Ջոյգ Միաբանութեանց [illegible]թիւնը հայ մշակոյթին, վեր է [illegible] գովեստէ։

[illegible] Դպրականութեան անդաստանէն, [illegible] իրենց գործունէութեան ասպարէզ [illegible] են նաեւ հայ Դպրոցը։

[illegible] Վիէննայի Միաբանութիւնը դպրոցներ [illegible] Պոլսոյ, Պէյրութի եւ Գահիրէի [illegible] համայնավարական վարչաձեւ հաս — տատուելէ վերջ, փակուեցաւ Ֆիլիպպէի դպրոցը։

Համակրանքով կ'ողջունենք Մխիթար — եան Միաբանութեան քառեակ յոբելեան — ները։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

—o—

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ԴԺԳՈՀ Է

—o—

Խորհրդային յայտարարութիւնը հիւ — լէական փորձերը վերսկսելու մասին, մեծ վրդովում պատճառած է բոլորին, մանաւանդ արեւմտեան շրջանակներուն մէջ։ Մնաց որ նման որոշում մը կը հրա — պարակուի ճիշդ այն օրը, երբ Պելկրատի ոչ-դաշնակից պետութեանց ժողովը կը բացուի։ Ծանօթ է որ Մոսկուա փորձած է միշտ սիրաշահիլ այս «երրորդ աշխար — հը» եւ նման յայտարարութիւն մը ոչ մէկ ձեւով կրնայ նպաստել իր դատին։

Սպիտակ Տունը պաշտօնական զեկոյցով մը կը դատապարտէ խորհրդային այս որոշումը, որ սպառնալիք մը կը նկատէ բովանդակ աշխարհին համար։ Մեծ պա — տասխանատուութիւն մըն է, զոր Խորհ. Միութիւնը կը ստանձնէ մարդկութեան հանդէպ։

Այս պայմաններու մէջ անշուշտ, Ժը — նեւի ժողովը ընդհատուեցաւ ցնոր անօ — րինութիւն եւ Ամերիկա առանց վերսկսե — լու իր ալ փորձերը, նոր որոշումներ տալու սպիման տակ կը գտնուի։ Քենըտի խորհրդակցելէ ետք իր անմիջական գործակիցներուն հետ, յայտարարեց թէ համոզուած է որ Միացեալ Նահանգներու հիւլէական զէնքերը, քանակով եւ որա — կով, կը համապատասխանեն Միացեալ Նահանգներու եւ ազատ աշխարհի պաշտ — պանութեան կարիքներուն։ Նախագահը աւելցուց թէ Ռուսերուն որոշումը ամէն բանէ առաջ տեսակ մը հիւլէական շան — թաժ է՝ սարսափով փոխարինելու հա — մար իմաստութիւնը, միջազգային բեմին վրայ։

Անգլիացիները նուազ վրդովուած չեն։ Արտաքին նախարար Լորտ Հիւմ յայ — տարարեց թէ լիրբ եւ ընդվզեցուցիչ նա — խաձեռնութիւն մըն է։ Արտաքին Նախա — րարութիւնը իր զեկոյցին մէջ կը յիշէ թէ երկու տարի առաջ, Խորհ. Միութիւնը յանձն կ'առնէր փորձերը չվերսկսիլ ցոր — չափ Ամերիկացիները եւ Անգլիացիները չեն վերսկսած։ Աշխատաւորականներն ալ դժգոհ են եւ կուսակցութեան փոխ-ղե — կավարը՝ Գրաուն յայտարարեց թէ խոր — հրդային որոշումը «անվիճելի սպառնա — լիք մըն է»։

Պերլինի մէջ պաշ տուշի ազդեցութիւն մը ըրած է խորհրդային որոշումը, մինչ զօր. Քլէի նշանակումը եւ Ճօնսընի ժա — մանումը մեծ ոգեւորութիւն պատճառած էին ժողովուրդին։ Պոնի մէջ, Արտաքին Նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատա — րակեց ուր «մեծ ցաւով եւ նոյնքան մտա — հոգութեամբ» կ'արձանագրէ Մոսկուայի որոշումը։

Ֆրանսացիներուն համար, Ռուսերուն առած քայլը սրաշ է, կ'ուզեն շարունակել վախ ազդել եւ տպաւորութիւն թողուլ աշխարհի վրայ։ Մնաց որ ծիծաղելի է ֆրանսական փորձերը իբրեւ պատրուակ առնել, ինչպէս Ռուսերը կը փորձեն ը — նել։ Ամէն ոք գիտէ ֆրանսական փորձե — րուն իմաստը եւ շատ ձախող պատրուակ մըն է զոր Ռուսերը կ'ուզեն օգտագործել։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐ

—o—

ՏԸ ԿՈԼ ԴԺԳՈՀ Է ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԷՆ

Նորութիւն չէ թէ տը Կոլ չուզեր որ Խորհրդարանը մեծ դեր մը խաղայ Ե. Հանրապետութեան հիմնարկութեանց մէջ եւ երբ երեսփոխաններ դժգոհ են փիկիւ — րասիոնի իրենց պաշտօնէն, տը Կոլ այդ դժգոհութիւնը կը վերագրէ հին օրերու կարօտին երբ նախորդ Սահմանադրու — թեանց օրով, Խորհրդարանը յաճախ պա — տեհութիւնը ունեցած էր տապալելու կառավարութիւնը։

Այսօր սովորական նստաշրջանէն ա — ռաջ, խորհրդարանականները ուզեցին ժողովի նստիլ երկրագործական հարցե — րով զբաղելու համար։ Այս նպատակով, խմբակցութեանց նախագահները Ազգ. Ժողովի բացառիկ նիստ նշանակեցին Սեպտ. 5ի եւ 12ի համար։ Այս առթիւ է որ տը Կոլ նամակ մը գրկած է վարչա — պետ Տըպրէի յայտնելու համար թէ ոչ մէկ ձեւով չարգարանար այս ժողովը, ինք չընդդիմանար (16րդ յօդուածը այդ իրաւունքն ալ կուտայ իրեն) բայց ի յա — ռաջագունէ կը յայտարարէ թէ որոշած է հակասահմանադրական նկատել օրէնսդ — րական որեւէ որոշում զոր այդ ժողովը կրնայ տալ։

Տը Կոլ կը շեշտէ թէ Սեպտ. 5ի եւ 12ի բացառիկ ժողովը խնդրոյ առարկայ կ'ը — նէ Սահմանադրութիւնը եւ հանրային իշ — խանութեանց կանոնաւոր գործունէու — թիւնը։ Կը յիշէ թէ 16րդ յօդուածը զոր Հանրապետութեան Նախագահը գործա — դրութեան դրաւ, թոյլ կուտայ ժողովին հաւաքուելու «վտանգաւոր եւ եղերական» պարագաներու մէջ, իր խօսքը ըսելու համար։ Նպատակն է որ Հանրապետու — թեան Նախագահին եւ կառավարութեան հետ իր մասնակցութիւնը բերէ։ «Այս տրամադրութիւնները, կը շարունակէ տը Կոլ, կրնան թոյլ տալ Խորհրդարանին որ խուսափի այն գայթակղեցուցիչ բացա — կայութենէն, զոր ունեցաւ 1940 Յունի — սին»։

Ազգային մեծ վտանգ մը չկայ ներ — կայիս, տը Կոլի համար, որ արդարացնէ այս բացառիկ նիստը։ Եւ Նախագահը կը շեշտէ թէ եթէ չի հակառակիր, տառացի կերպով գործադրելով Սահմանադրու — թիւնը, այս ժողովին կը յայտարարէ սա — կայն թէ հակասահմանադրական պիտի նկատէ եթէ այդ ժողովը յանդի օրէնսդ — րական եզրակացութեան մը։

Տարակոյս չկայ որ այս նամակը նոր դժգոհութիւններ յառաջ պիտի բերէ, մանաւանդ այն աւելորդ ակնարկութիւնը զոր տը Կոլ կ'ընէ 1940 Յունիսի մասին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Սե — նեի Թէմփօ շաբաթաթերթին նանատըրա — րած է թէ համաձայն են Դաշնակիցներու հետ հիմնական բոլոր հարցերուն շուրջ, «այս կը նշանակէ նաեւ Պերլինի շուրջ», շեշտած է նախարարը։ Սեննի կը գտնէ թէ ժամանակը վտանգաւոր է եւ բանակ — ցութիւնը պէտք չէ ուշացնել, առանց սակայն ծունկի գալու Խրուշչեւի առ — ջեւ։ Իտալացին կը կարծէ թէ Խրուշչեւ առաջարկելիք բան մը ունի։

ԵՈՒՐՈՒ ԿԱԿԱՐԻՆ ներկայ պիտի ըլլայ Համայնավար կուսակցութեան ԻԲ. հա — մագումարին, որ կը բացուի Հոկտեմբեր 17ին, Մոսկուա։

ԳԱՀԻՐԷԻ ժողովէն ետք զեկոյց մը յանձնուեցաւ մամուլին, որուն մէջ կը դատապարտուի «ֆրանսական յարձակու — մը Պիզերթի մէջ, որպէս գաղթատիրա — կան գրգռութեան ոճրային արարք մը» եւ կը մատնէ «Անկոլայի մէջ Փորթուկալի գործած ոճիրները»։ Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ պատուիրակութեանց ղեկավարները որոշած են «բացարձակապէս զօրավիգ կանգնիլ ԱՀԱԿին Ալժերիոյ անկախու — թեան եւ հողային ամբողջութեան իր պայքարին մէջ»։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ պետութիւնը որոշեց վը — նասուց հատուցում տալ փլասթիք ռում — բերու զոհերուն։ Այս մասին մանրամաս — նութիւններ պիտի տրուին յետագային։

ՊԷՆ ԽԷՏՏԱ ճառ մը պիտի խօսի ալ — ժերացի ժողովուրդին ուղղուած՝ Պել — կրատի ժողովէն ետք։

ՄԱՐՈՔԻ թագաւոր Հասան Բ. տեսակ — ցութիւն մը ունեցաւ Իտալիոյ Հանրապե — տութեան Նախագահ՝ Ճիովաննի Կրոնքիի հետ, Հռոմի մէջ։

ՓԱՐԻԶԻ Ակադեմիին վերատեսուչը Ժան Սարայ, տարիքին սահմանը հասած ըլլալով, հանգստեան կոչուեցաւ։ 14 տա — րի է այդ պաշտօնին գլուխն էր։

ԱԼՊԱՆԻՈՅ համայնավար կուսակցու — թեան պաշտօնաթերթը կ'ամբաստանէ Եուկոսլաւիան որ կ'ուզէ «ոչ-դաշնակից երկիրներու պլոք մը կազմել», որուն մէջ պարագլուխի դեր պիտի խաղայ։

ՊՐԱԶԻԼԻ կացութիւնը կը շարունակէ անորոշ մնալ։ Կուլար անծանօթ ուղղու — թեամբ մեկնեցաւ Գուէնոս-Այրէսէն յայ — տարարելով թէ Պրազիլ կ'երթայ նախա — գահութիւնը ապահովելու համար։ Պրա — զիլիոյ մէջ ժողովը որոշեց խորհրդարա — նական դրութիւն մը սահմանել, կարելի դարձնելու համար Կուլարի վերադարձ — ութիւը։

ՓԼԱՍԹԻՔ պայթումները կը շարու — նակուին Փարիզի մէջ։ Առջի օր ռումբ մը պայթեցաւ պատուելի Պէօկնէրի յար — կաբաժնին առջեւ, յաջորդ օրն ալ՝ Փա — րիզի Բարբուանապետին դրան առջեւ։

ԼՈՆՏՈՆԻ Նէշընըլ Կալըրին նամակ մը ստացած է Կոյայի պատառին «գողերէն» ուր այս վերջինները 140.000 անգլիական կը պահանջեն, պատառը վերադարձնե — լու համար։ Այս գումարը ճիշդ այն գինն է, զոր անգլիական պետութիւնը վճա — րած է Ուէլինկթընը գնելու համար։ Նա — մակագիրները կ'աւելցնեն թէ այդ գու — մարը պիտի բաժնուի բարենպատակ հաս — տատութեանց։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ Թունուզիայի միջեւ թէքնիք գործակցութեան համա — ձայնութիւն մը ստորագրուած է։ Այս համաձայնութիւնը 25 միլիոն ռուբլիի յատկացում մը կը նախատեսէ հինգ ամ — բարտակներ շինելու համար Թունուզի հիւսիսը։ Այս փոխատուութիւնը ապ — րանքով պիտի վճարուի 12 տարիէն։

ԼԻՈՆԻ համայնավարները կը պահան — ջեն որ Սուսթել կորսնցնէ Թաղապետա — կան խորհրդատուի իր պաշտօնը, որով — հետեւ միշտ բացակայ է (Իտալիա կ'ապ — րի չձերբակալուելու համար, ինչպէս յայտարարեց) եւ քաղաքական գործու — նէութիւն ունի արտասահմանի մէջ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համայնավար կուսակցու — թեան Քաղաքական Բիւրօն յայտարարու — թեամբ մը կ'արդարացնէ Խորհ. Միու — թեան հիւլէական փորձերը վերսկսելու որոշումը, նկատի առնելով «աշխարհա — կալներուն յարձակողական քաղաքակա — նութիւնը»։ Համայնավարները կ'աւել — ցնեն թէ «Խորհ. Միութեան եւ ընկերվա — րական միւս երկիրներուն ի խնդիր խա — ղաղութեան առաջարկներուն եւ արարք — ներուն, աշխարհակալ երկիրները պա — տասխանեցին սպառազինման յաւելումով եւ համաձայնութեան գալու մերժումով»։

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ոչ-դաշնակիցներու ժողովը բացուեցաւ ուրբաթ։ Մասնակից երկիր — ներն են.— Աֆղանիստան, Պիրմանիա, Քամպոճ, Սէյլան, Քուպա, Կիպրոս, Ե — թովպիա, Ղանա, Կինէ, ԱՀԱԿ, Հնդկաս — տան, Ինտոնեզիա, Իրաք, Լիբանան, Մա — լի, Մարոք, Նեփալ, Սէուտական Արա — բիա, Սոմալի, Սուտան, Ա. Մ. Հ., Թու — նուզիա, Եմէն, Եուկոսլաւիա։

ՏԻՐԱՆ ՉՐԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—o—

Անուններ ու դէմքեր կան, որոնք մեր կեանքին վրայ խոր ու տեւական հետք կը ձգեն եւ իրենց մահէն ետք կը շարունակեն ապրիլ։

Այդ դէմքերէն մին եղած էր Տիրան Չրաքեան (Ինտրա)։

Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակման նախօրեակին՝ զինք իբրեւ ուսուցիչ ունենալու բացառիկ բախտը ունէինք Սկիւտարի Ս. Խաչ վարժարանի բարձրագոյն կարգի աշակերտներս։

Կ'աւանդէր հայերէն, ֆրանսերէն, մարդակազմութիւն, բնագիտութիւն, քիմիագիտութիւն, բուսաբանութիւն եւ գծագրութիւն։

Դասարանէն ներս իր մուտքը մեզ կը մղէր լրջութեան, յարգանքի, հպարտանքի ու սիրոյ զգացումի մը՝ իր անձին հանդէպ։

Չրաքեան միշտ բարեձեւ հագուած եւ խնամուած արտաքին ունէր, գիտնականի գլուխ մը ինքնատիպ, լայն ճակատ մը՝ եզերուած մազերով, խելացի խոշոր աչքեր՝ զինքը դիտողը մագնիսացնող, յարգանք պարտադրող վեղեցիկ դէմք մը, որ սրածայր մօրուքով կ'ամբողջացնէին իր դիմանկարը։

Գաշտամունք ունէինք իրեն հանդէպ։ Ան բոլորովին տարբեր էր միւս ուսուցիչներէն։ Իր աւանդած նիւթերը կը պատրաստէինք ջուրցորրանքով եւ բծախնդրութեամբ։

Կը յիշեմ, գծագրութեան դասի պահուն գծագրելու վրայ էինք առարկաներ (հովանոց, վերարկու, թաղար, եւայլն), զորս զետեղած էր մեր դիմաց, երբ դուռը բացուեցաւ եւ մեր կրօնքի ու գրաբարի ուսուցիչ Կ. Պասմաճեանը, որ հիւանդութեան բերմամբ երկար ատեն բացակայ էր, ներս մտաւ եւ, մեր ուսուցիչին հետ պահ մը տեսակցելէ ետք, մեկնեցաւ։

— Ինծի մատիտ եւ ռետին կրնա՞ք տալ, ըսաւ Չրաքեան,

Երբ կատարեցինք փափաքը, օրագրութեան մեծ տետրակը բացաւ եւ գլուխը կախած, սկսաւ «բաներ մը ընել»։ Աչքի տակով կը դիտէինք զինք դաղտագողի։

Դասապահը աւարտելէ ետք, Չրաքեան գոցեց տետրակը եւ մեկնեցաւ։

Ամէնքս մէկ խուժեցինք ամպիոն եւ տետրակին էջերը արագ արագ դարձուցինք, ամենավերջին էջին՝ միաբերան գոչեցինք. «Պասմաճեա'նն է»։

Արդարեւ, գրաբարի եւ կրօնքի ուսուցչին գծանկարն էր, ա՜յնքան իրական, միշտ ժպիտը դէմքին, համրիչը ձեռքին. ըստենկոթը հագած՝ կեցած էր մեր դիմաց ժպտաշուրթն։ Չրաքեան նկարիչ էր, ուսած էր Գեղարուեստից վարժարանին մէջ, արուեստագէտ, նաեւ հմուտ բուսաբան ու կենդանաբան։

Կենդանաբանութեան դասին, կաւիճը ձեռքը, գրատախտակին վրայ թեւի լայն ու կարճ շարժումով մը կը գծէր կապիկներու, օձերու զանազան պատկերներ, ծաղիկ կամ ցողուն։ Համայնագէտ ուսուցիչ էր Չրաքեան։

Իրմէն ետք ուրիշ ուսուցիչներ ունեցայ, համալսարանի դասախօսներ լսեցի, մասնագիտացած՝ իրենց աւանդած ճիւղին մէջ։ Բայց Չրաքեան մտքիս մէջ մնաց եւ պիտի մնայ առ յաւէտ՝ տիպար, կատարեալ, գիտնական ուսուցիչի իր պատկերով։

×

Վերջերս, բարեկամներէս Պ. Արա Չրաքեան, որ Եգիպտոս կը բնակի եւ Տիրան Չրաքեանի եղբօրորդիին զաւակն է, ճարտարապետ, խնդրանքիս վրայ ինծի ցոյց տուաւ Տ. Չրաքեանի կողմէ գծագրուած քրօքի - ուրուանկարներ, գրչածայրով ու մելանով գծագրուած փոքրիկ դիմանկարներ եւ դաշտանկարներ։ Այշեցուցիչ նրբութեամբ եւ գիծերու ներդաշնակ, գեղարուեստական կառուցուածքով՝ կը յիշեցնեն Վինչիի ուրուանկարները։ Մելանով, գրչածայրով, առանց սրբագրութեան։ Պ. Արա Չրաքեան մասունքի պէս կը պահէ զանոնք։

Հատորներ պէտք են Չրաքեանի՝ «Ներաշխարհ»ի հեղինակին մասին ամբողջական գաղափար մը տալու համար։ Վերջին անգամ զինք տեսայ համաշխարհային Ա. պատերազմին, Պոլիս։

Զինուորական համազգեստ հագած էր, միշտ ներկայանալի։ Մօտեցայ յարգանքով ու սիրով։ Լսած էի, թէ շարաթապահ դարձած էր։ Ըսի իրեն.

— Պ. Չրաքեան, կը թոյլատրէ՞ք, որ հարցում մը ընեմ։

— Անշո՛ւշտ, հրամմեցէք, ըսաւ ու գլուխը նօտեցուց։

— Մենք, ձեր նախկին աշակերտները, շուարած ենք։ Դուք որ մեզի գիտութեան, Դարվինի տեսութեանց մասին խօսեցաք, բայց երբեք կրօնքի,Աստուծոյ մասին, ի՞նչպէս բացատրենք հիմա ձեր այլափոխութիւնը։

Չրաքեան գրպանէն հանեց Ս. Գիրքը, մանրացոյց ըրաւ կապոյտ, կարմիր գիծերով ստորագրուած նախադասութիւններ եւ ըսաւ.

— «Ամէն ինչ առկէ կը սկսի եւ առով կը վերջանայ։ Ինչ որ ուսայ՝ ասո՛ր կը յանգի եւ ասո՛վ կը բացատրուի, կ'ամբողջանայ»։

Այնուհետեւ ալ չտեսայ եղերաբախտ ուսուցիչս։ Ու հիմա, տարինե՜ր ետք, երբ կը մտածեմ իր մասին, կը գտնեմ, թէ ինչ որ եմ՝ իրե՛ն կը պարտիմ։

ՏՈՔԹ. Հ. ԹԵՐԶԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԻՋԱՎԱՅՐ ԵՒ ՀՈԳԵԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

—o—

ԽՄԲ.— «Հայ-Բոյժ»ի վերջին թիւէն կը քաղենք հետեւեալ շահեկան յօդուածը.—

«Կարասին հոգի ունի», ըսած Ամիէլի։

Արդարեւ այն բոլոր առարկաները, որոնք յարատեւօրէն կը շրջապատեն մեզ՝ մեր կեանքի ընթացքին, «ականատես» կամ «վկայ» դառնալով մեր վիշտերուն, մտահոգութեանց կամ հիւանդութիւններուն, մեքենաբար կը վերատեղծեն նոյն տխուր պահերը՝ առանց պատճառի։ Այսպէս, առանին առարկայ մը կամ կարասի մը կը դառնայ հոգեկան վիճակի մը պատկերը։

Այս երեւոյթին բացատրութիւնը կու տայ անդրադարձներու (ռեֆլէքս) բնախօսութիւնը։ Միջավայրը, ուր կ'ապրինք, իր միօրինակ եւ տեւական ներգործութեամբ չարունակարար կը ծեծէ մեր ուղեղը, կը հարուածէ զգայօղական կեդրոնները, այնքան որ կը ստեղծէ պայմանադրական անդրադարձներու գօտի մը, որու մէջ կը փաթթէ մեր հոգին։ Ծանօթ անուշահոտութիւն մը, որ կապուած է դժբախտ պատահարի մը յիշատակին հետ, կ'արթնցնէ նոյն ցաւերը՝ տարիներ ետքը։

Արդ, նկատելով որ բազմազան անդրադարձներ ստեղծուած են մեր մէջ, իրենց յարաժամ կրկնութիւններով՝ մեզ կը կապեն հոգեկան վիճակի մը, պարզ խօսքով՝ միջավայրի մը, որ ի վերջոյ պատճառ կը դառնայ հոգեբնախօսական խաթարումներու, ջղային յոգնութեանց, հիւծող ու մաշեցնող զգայնութեանց։ Ահա թէ ինչո՛ւ անհատը, արդի քաղաքակրթութեան իբրեւ հետեւանք, պահանջ կը զգայ քակել անդրադարձներու այդ գօտին, քանդել համապարբաբար զգացումներու պատը, ու փախուստ տալ, հեռանալ, խզել ամէն կապ, ապրելու համար նոր կեանք մը՝ նոր միջավայրի մէջ։

Անդրադարձներու պայմանադրականութիւնը ջնջելու երեք եղանակներ կան.

1) Տեղափոխութիւն, — լքել միջավայրը, հեռանալ համապարբաբար սովորութիւններու եւ վարժութեանց դաշտէն։

2) Քունը, — արուեստական կամ ոչ, որ կը մոռցնէ վիշտը, մտահոգութիւնները, օրուան զբաղումները։ Սեւեռեալ ուշադրութիւնը եւս, պահ մը, կը քնացնէ զգայարանքները՝ արթուն պահելով միայն մէկ զգայարանք։

3) Զգացական ամէն գրգիռ դադրեցնել, — օրինակ՝ դրօսախաղերով մոռնալ ամէն արտաքին ներգործութիւն։

Քանատացի բժիշկ մը, Հնի, ուզած է ուսումնասիրել միօրինակութեան ազդեցութիւնը մարդկային ուղեղին վրայ կամ դրօսական պայմաններու պակասին հետեւանքները։ Այս նպատակով՝ քննութեան ենթարկած է կառք կամ օդանաւ վարողները, որոնք երկարատեւ ու միօրինակ պայմաններու մէջ, տեղափոխութեան ժամանակ, զերծ են նոյն անդրադարձներուն, կամ գործաւորներ՝ որոնք գրեթէ անշարժ կանգնած, կը հսկեն դրուժին հսկելու մեքենայի մը աշխատանքին վրայ։

Միօրինակութեան այս զոհերը յաճախ եւ ընդհանրապէս կը գանգատին իրենց վիճակին՝ ճնշիչ ազդեցութեան դէմ։ Տոքթ. Հեփ գտաւ հինգ ուսանողներ, որոնք կամաւոր ենթարկուեցան իր փորձերուն։ Փակ խուցերու մէջ դրուելով, արտաքին միջավայրին հետ հաղորդակցութեան ոչ մէկ կապ, զգայական ամէն գրգիռէ զերծ, — անոնց ձեռքերը անգամ բամպակի մէջ փաթթուած էին, որպէսզի չզգացնէր հպումի կամ շօշափումի գրգիռներն անգամ։ Փորձին տեւողութիւնը թողած էր ենթականերուն դնահատութեան։

Շատեր չդիմացան հինգ օրէ աւելի։ Բոլորն ալ պատմեցին թէ խանգարուած մտածողութիւն մը, կորսնցուցած էին գաղափարներու կապակցութիւնը, դանդաղած էր դատելու եւ քննադատելու կարողութիւնը, աւելի դիւրահաւան դարձած էին, որեւէ ծրագիր հետապնդելու անկարող, տեսողական ցնորքներու եւ լսողական բանդագուշանքներու ենթակայ, հետեւութիւնը չէին կրնար ճշդել, ոչ ալ առարկաներու ծաւալը։

Միջավայրի փոփոխութեամբ՝ պայմանադրականութեան դիտումնաւոր քայքայումը, այսինքն վարժութեան ձեւով ստացուած զգայարանական գրգիռներու կորուստը, հոգեբանական տեսակէտով մեզ կը դարձնէ ուղեկորոյս, կը զրկէ մտային ճիգէ, մինչեւ որ արտաքին նոր միջավայրը նոր կապեր ու նոր վարժութիւններ ստեղծէ։

Ինչպէս կը տեսնուի, շղթայաւոր մըն է կեանքը, — միջավայրը կը ստեղծէ պայմանադրականութիւն մը, որմէ յոգնած՝ խոյս կուտանք, մտնելով նոր միջավայրի մը մէջ, որու շնորհած ազատութիւնը կարճ կը տեւէ, որովհետեւ կը ստեղծուի նոր պայմանադրականութիւն մը։

Երբ համապարբաբար հոգերու տակ կը ճնշուինք, փափաք մը կը ծնի մեր մէջ՝ փախուստ մը տալու այն միջավայրէն, ուր ամէն բան կը յիշեցնէ նոյն հոգերը։ Կը ծրագրենք ճամբորդել, տեղափոխութիւն մը կատարել, փոխել միջավայրը՝ մոռնալու համար մեր հոգին ծեծող հոգերը, — այդ դերը պիտի կատարեն մանաւանդ արձակուրդները։ Կը հասկնանք մեկնումի թուականը, — պզլում մը, անորոշ ցաւ մը կը պատէ մեր հոգին, որովհետեւ պիտի լքենք այն միջավայրը, որ իր հոգերով եւ մտերիմ առարկաներով կազմած է հոգեկան վիճակ մը — միութիւն մը ստեղծուած է հոգիին եւ շրջապատող առարկաներուն միջեւ։ Ուստի, մեզ հիւծող աշխատանքէն փախչ-

[illegible]

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա.

Բարելաւելու համար վարժարանները, պատրաստուած ուսուցիչներ ունենալու է եւ ասկայն «ուսման ոչ մէկ ճիւղի մէջ մասնագէտներ ունինք, իմաստասիրութեան, չափագիտութեան, պատմութեան եւայլն կարող դասախօսներ ունեցած չենք երբեք»։

×

Եւրոպայի մէջ միշտ կը հետամտին աւելի հեռուն երթալու, միշտ աւելի բարձր ելլելու, իսկ մենք կը մնանք հոն, ուր որ ենք։ «Մեր եկեղեցականներն ալ համալսարան չեն տեսած, մինչդեռ Յոյներու մէջ տասնեակներով կը համրուին Գերմանիոյ համալսարաններէ վկայեալ եկեղեցականներ»։ (Մասիս, 1892, Թ 3992)։

Քանի մը տարի վերջ պիտի անդրադառնայ կրկին կրթական խնդիրին, որովհետեւ Պոլսոյ եւ գաւառներու մէջ հայ տղաքը կը խուժեն օտար վարժարաններ, օտար դաստիարակութիւն ստանալու համար։ «Ազգային կրթութեան վրայ լուրերը տխուր կը հասնին, օտար դպրոցները կը ծաղկին եւ հայ տղաքներով կը վխտան ամէն տեղ, իսկ մեր վարժարանները կ'ամայանան, կը փակուին հետզհետէ։ Պատճառները միեւնոյն են. հոս ալ անարժան ուսուցչութիւն մը, տգէտ, անկարող, օրուան ազային աղջեւ քամակը ծռելու սորնութեամբը իր ողջնչութիւնը պարտկող, թաղականներ, հոգաբարձուներ, որոնք իրենց անհատական հաշիւներուն կը զոհեն ոչ միայն դպրոցին նուիրական շահերը, այլ եւ իրենց զաւակներուն ապագան։ Վաղը օտարոտի դպրոցներէն դուրս եկող պատանիները պիտի մերկանան, հին զգեստի նման, իրենց Հայու անունէն մինչեւ իրենց լեզուն, պիտի ուրանան իրենց հայրն ու մայրը»։ (Մասիս, 1898, Թ. 54)։

Երբ ազգ. վարժարանները քննադատելի են, ուսուցիչները տգէտ են, թաղական, հոգաբարձու անձնական հաշիւները կը նախընտրեն հաւաքական շահերէն, առանց նկատի ունենալու աշակերտութեան ապագան, բնական է որ ծնողքները, նախանձախնդիր լաւագոյն կրթութեան մը եւ մտահոգ իրենց զաւակներու ապագայով՝ նախընտրեն օտար դպրոցը։Բարելաւելու էր ազգային դպրոցները օտար դպրոցներէն խզելու համար հայ մանուկները։ Հարկ պիտի ըլլար նախ փոխել վարչական մարմիններու մտայնութիւնը։ Ինքն ալ կը գոչէ արդէն. «Ի՜նչ մեծ ի՜նչ հիմնական սրբագրութեան կը կարօտի հայ մտայնութիւնը»։

Կը յայտնէ թէ երկար խորհրդածելէ ետք կարծիք յայտնած է, պնդած է դարդանալու պէտքին վրայ, որպէսզի «մէկ կողմ դրուին կրթական եւ գրական հնոտի համոզումները, եղանակները»։ (Մասիս, 1893, Թ. 3985)։

×

Անդրադառնալով Ուսումնական Խորհուրդի պատրաստած ծրագրին, իրաւունքով դիտել կուտայ թէ «կարելի չէ միօրինակ ծրագիր գործադրել, նոյն չեն պոլսեցի եւ վանեցի տղաքը, կրթութիւնը պատշաճեցնելու է կրօնական, ցեղական, աշխարհագրական դիրքին, իմացական վիճակին, նկատի առնելով տեղական պէտքերն ու տարբերութիւնները։ Ծովեզերեայ քաղաքի մը մէջ պարտաւորիչ ընել Ֆրանսերէնը, բայց ոչ գիւղի մը մէջ։ Երկրագործական վայրեր երկրագործական ծանօթութիւններ տալ տղոց, արհեստներ սորվեցնել, թուաբանական խնդիրները տեղական գործերու համաձայն պատշաճեցնել»։

Կրթութեան հետ կը փափաքի որ բարոյական լուրջ դաստիարակութիւն մը տրուի։ Ասոր համար քննելու է թէ ո՛ր յատկութիւնները կը պակսին մեզի եւ այն պակասութիւնները, որոնցմով վարակուած ենք եւ զանոնք դարմանելու համար դասեր աւանդելու է։ Դաստիարակութիւն ըսելով կ'ըմբռնէ հաստատամտութիւն, արժանապատուութեան զգացում, պարկեշտութիւն։

Անկախ դիրքի տէր, փոխանակ ամփոփուելու փղոսկրէ աշտարակի մը մէջ եւ հանդիսատես ըլլալու ազգային իրադարձութեանց, Զօհրապ պարտականութիւն կը նկատէ ազգային ծառայութիւն կատարելու, իր բաժինը բերելու հանրային գործունէութեան, որովհետեւ «ապրիլը վախճան մը չէ ինքնին, այլ միջոց մը մարդուս համար իր կոչումին ծառայելու»։

Դպրոցն ալ հասարակական մարդը պատրաստելու է, որովհետեւ իւրաքանչիւր անհատ պարտականութիւններ ունի հանրութեան հանդէպ, եսամոլ մըն է անհանրութեանս անձնացած մարդը։ «Անոնք որ հանրութեան դէմ որեւէ պարտաւորութիւն չունենալու գաղափարն ունին, անոնք անարգելի եամոլներ են, անոնք անօգուտ մարդիկ, ով որ ալ ըլլան, ուր որ ալ գտնուին։ Ամէն ոք թող գայ իր պարտականութեան բաժինը բերելու իր ազգին, իր կարողութեան համեմատ ծառայելով երկրին եւ հասարակութեան, մարդիկ կ'անցնին եւ կ'անցնի իրենց կեանքերնուն յիշատակը, բայց ինչ որ տպաւորապէս կը մնայ անկորուստ հանրութեան վաստակուորի անունն է, միակ ինչքը, որ արժէք ունի, միակ հարստութիւնը, որ չի փճանար եւ որ հանրային երախտագիտութիւնը կը պահէ յաւիտեան»։ (Մասիս, 1893, Թիւ 3985)։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. – 11)

րով հանդերձ՝ նոյն աշխատանքին մաս կազմող բաներ կը տանինք միասին, ընկերութեան դիրքեր, նամակ ու վաւերաթուղթ, կարծես չուզելով բաժնուիլ ներ ունեցածէն: Հակառակ մեր յոգնութեանց, բաժանումի կամ խզումի զգացումը (սանթիմանտ տ'առռաշըման) կը հաստատէ թէ մէկ մարմին կազմած ենք կարծես տարիներուն եւ կարասիներուն հետ, մէկ մարմին կազմած է մեր հոգին այն մտահոգութեանց հետ, որոնցմէ խոյս կուտանք... կառչած մնալով սակայն: Ահա թէ ինչո՛ւ ճիշդ է խօսքը որ կ'ըսէ. «Մեկնիլը մեռնիլ է քիչ մը» (Էտմոն Հառօքուր):

Մեկնելէ ետք, ինքզինքը արմատախիլ զգալու այս տրամադրութեան կը յաջորդէ ոչ ներքին գոհունակութիւն մը, ոչ ալ որեւէ աշխուժութիւն: Այլ ընդհակառակն ընկճուածութիւն մը, գործելու անընդունակութիւն մը: Առաջին օրերուն, երկար ժամանակ կ'անցընենք անկողինի մէջ, աննպատակ, — ոչ շրջագայելու փափաք, ոչ կարդալու ախորժակ, ոչ ալ քնանալու ատակ: Սպասում թմրած վիճակի մէջ:

Երկար չի տեւեր այս վիճակը: Եւ ահա, առանց պատճառը փնտռելու, կը տեսնենք նոր սովորութիւններ, մեզի նոր միջավայր կը շինենք: Կը յաճախենք այն վայրերը, զորս կը յիշենք, կը մշակենք նոր յարաբերութիւններ, եւ հոգեբանական այս պատրաստութեան մէջ՝ կը մոռնանք հին հոգերը, — արձակուրդը սկսած է այլեւս:

Վերադարձի օրերուն՝ նոյն զգացումը, բաժանման նոյն վիճակը: Ապրելու նոր եղանակները պիտի լքենք, պիտի խզենք նոր կապերը, վերսկսելու համար հին կեանքը:

Բայց բաժանման վիշտերու այս յաջորդականութեան մէջ է որ կը թուալի կեանքը: Կարծես բնութիւնն է որ կը պարտադրէ այդպէս, — տաքին յաջորդութեան հրաւիրելով պաղը, աննդական տրամադրութեան մէջ դնելով փոփոխականութիւն մը, որպէսզի չառեղծուի որ եւ ըղձանք ու տհաճութիւն: Փոփոխութիւն ճաշակի, գաղափարներու, զգացումներու, Ֆիզիքական ճիգի, — այսպէս դաշտային բնակիչը կը մղէ լեռնագնացութեան, ու լեռնաբնակը դէպի ծովափ: Հարաւի բնակիչը դէպի հիւսիս, ու հիւսիսի բնակիչը դէպի հարաւ:

Այս պարզ բացատրութեանց ետեւ կը հանգչի հոգեբնախօսական բարդ մեքենականութիւն մը, — ներծոր գեղձերու դերը, որ ինքզինք կը մատնէ նոյնիսկ գաղթող թռչուններու մօտ:

Անցնելով ախտաբանութեան՝ թոքախտը, իբրեւ կլիմաթերապիայի արտայայտութիւն, իր բուժման լաւագոյն եղանակը կը գտնէ սանաթորիոյ ձեւին մէջ, կլիմայի ու միջավայրի պատշաճ փոփոխութեամբ, փոյթ չէ թէ, այժմ, տարբեր ճամբայ ցոյց տայ անթիպիոթիքներու նուաճումը:

Հոգեբուժութեան մէջ եւս կրնայ յեղաշրջում մը կատարել միջավայրի փոփոխութեան տեսութիւնը, չէզոքացնելով կարգ մը մակաբոյծ ու վնասակար անդրադարձներու դերը:

Կը վերջացնենք այս ուսումնասիրութիւնը՝ այստեղ յիշատակելով մեծ հեղինակութեան մը խօսքը, թէ բժշկութիւնը դեղերու պատերազմ մը չէ մանաւաբաղէս, այլ առաւելապէս հաշտութեան ձեւ մը, զոր պէտք է հաստատել եւ ամրացնել միջավայրին եւ մարդկային մարմնոյն միջեւ:

ՏՈՔԹ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՄԵՆԱԿ ԽԱՄՓԵՐԵԱՆՑ

(ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՄԱՐԵՇԱԼ)

Հայ մարեշալը ծնած է 1902ին Մեծ Թաղլար գիւղը, որ կը գտնուի Լեռնային Ղարաբաղի Հադրութ շրջանին մէջ: 1914ին հայրը զինք կը ղրկէ Պաքու: 1918 Ապրիլին կը մտնէ Պաքուի առաջին կարմիր ջոկատին մէջ, ստանալով մարտական մկրտութիւնը Գողովի հրամանատարութեան տակ: Նոյն տարուան մէջ ռազմանաւով կը մեկնի Աստրախան, բայց չհասած՝ նաւը կ'ընկղմի մեքենաներու խանգարման պատճառով: Նաւաղները կը խեղդուին, հրաշքով կ'ազատին երկու հոգի, — մէկը՝ Խուդիակով, ընիկ Աստրախանցի, որ քաջ լուղորդ էր, երկրորդը՝ Խամփերեանց, որ կը վախնար ոտքերն անգամ թրջել իրենց գիւղին գետակին մէջ, Կուրուչայ, ամառները ցամքելու վրայ, թէեւ կ'երազէր թռչիլ:

Ընկերը փրկած էր զինք: Երկուքը միասին կը մտնեն Աստրախանի կարմիր ջոկատին մէջ, որու հրամանատարը կը դառնայ կարճ ժամանակ մը անցնելէ ետք: Սպիտակ Խազախներու հետ կռուի ընթացքին Խուդիակով կը ստանայ մահացու վէրք մը: Մահամերձ հրամանատարը կը հանէ իր գլխարկը եւ կը յանձնէ Խամփերեանցի.

— Շարունակէ կռիւը, կ'ըսէ, թող թշնամին գիտնայ թէ կենդանի է Խուդիակով:

Այնուհետեւ Խամփերեանց կը շարունակէ մարտական կեանքը՝ Սերգէյ Ալեքսանդրովիչ Խուդիակով անունով, յաւերժացնելու համար իր ընկերոջ անունը եւ յիշատակը:

Խորհ. իշխանութեան հաստատութենէն ետք, Խամփերեանց կը նուիրուի օդային ասպարէզին: Մեծ պատերազմը կ'ողջունէ գնդապետի աստիճանով: Շուտով կը բարձրանայ մարեշալի աստիճանին՝ միշտ Խուդիակովի անունով, երբ 40 տարեկան կ'ըլլար: Արեւմտեան ռազմաճակատի օդային ուժերու պետ, յետոյ Խորհ. Միութեան օդային ուժերու սպայակոյտի պետ, պատերազմի վերջաւորութեան՝ Հեռաւոր Արեւելքի ռազմաճակատի օդային ուժերու պետ: Իր քաջութիւններով՝ ռազմավարական հերոսներու կարգը անցած: Կը մեռնի 1950ին եւ եթէ արտասահմանեան հայ մամուլին մէջ արձագանգ չէ գտած մինչեւ մարեշալութիւն բարձրանալը, պատճառն այն է որ հայ զինուորականը ծառայած է իր ռուս ընկերոջ անունով, իր փառքը եւ յաւերժութիւնը շնորհելով անոր որ զինք փրկած էր Կասպից ծովուն մէջ:

×

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԴՈՒԻՆ

Միջնադարեան Հայաստանի մայրաքաղաք Դուինի աւերակներուն պեղումներուն ընթացքին՝ երեւան հանուեցան հինգերորդ դարէն մինչեւ եօթներորդ դարերու Հայաստանի կառավարիչներու բնակարանին երեք սրահները, որոնք կը գտնուէին հինգ մեթր խոր հողին տակ, բերդաքաղաքին կեդրոնական մասին մէջ:

Պեղումներուն վարիչը, Կ. Ղաֆադարեան, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ գտնուած արժէքաւոր առարկաներու մասին.

— Հրդեհի մը հետեւանքով փլատուած սրահներէն մէկուն մոխիրներուն մէջ գտնուեցան տասնեակներով կաւէ գզակաձեւ անօթներ, որոնց վրայ անեղծ կը մնան հայ իշխաններու եւ բարձրաստիճան կղերականներու կնիքներուն դրոշմները: Կարգ մը անօթներու վրայ կան աւելի քան 25-30 դրոշմներ: Ասոնք հրոյ ճարակ եղած պետական դիւանին մնացորդներն են:

Բերդին մէջ գտնուեցան նաեւ ակնագործութեան սարքեր եւ աշխատանոց մը, նաեւ ապակիի փքոցարան մը լաւ պահպանուած:

Քաղաքին հարաւային մասին մէջ գտնուեցաւ չորս շարք սիւներու վրայ բարձրացած շինութիւն մը: Կ'ենթադրուի թէ կը ներկայացնէ քաղաքին կեդրոնական շուկան եւ մաքսատունը:

Այս տարի, Դուին քաղաքի պեղումներուն ընթացքին գտնուած են աւելի քան 700 զանազան առարկաներ, բրուտներու յատուկ, նաեւ ապակեայ անօթներ, ձոյլ ոսկիի կտոր մը, բիւզանդական, արաբական եւ սասանեան ոսկեայ, արծաթեայ ու պղնձեայ դրամներ:

Իրական մեծերը միայն կը զգան իրենց պզտիկութիւնները: ՔԱՆԹ

×

Տեղ մը հասնելու միակ կերպը՝ ձեր գտնուած տեղէն ճամբայ ելլելն է:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Տիգրանակերտէն կը հեռագրեն Պոլսոյ թերթերուն.— Ոստիկան զօրաց տասնապետ մը եւ երկու ժանտարմաներ պաշտօն ստացան ձերբակալելու Մուճուրլու գիւղէն Շաքիր անուն անձը, որ զէնքով վիրաւորած էր եղբայրը: Երբ ամբաստանեալին տունը հասան ժանտարմաները, չգտան Շաքիրը, — կինն էր միայն: Զայն ուզեցին պահականոց տանիլ: Ճամբան, ամայի վայրի մը մէջ, զէնքի սպառնալիքով, կարգով բռնաբարեցին կինը:

× Պոլսէն կը հեռագրեն թէ 39 աստիճանի բարձրացած է տաքութիւնը: Այս տա՞քն է որ սկսած է եռացնել Մեհմետճիկներուն գլուխը, թէ հին խուլ է:

«ԱՄԷՆ ԽԵԼՔԻՆ ՓՉՈՂԸ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ՊՈԼԻՍ ՄՏՆԵԼ»

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն.—

«Պոլսոյ անդորրութեան պահպանման համար լուրջ եւ առիթողական միջոցներ ձեռք առնելու ատենը հասած ըլլալով, Ներքին Գործավար Չէյթինօղլու եւ Կուսակալ Թուլկա խորհրդակցութիւն մը կատարած են: Թուլկա այս տեսակցութեան ընթացքին Գործավարէն պահանջած է քաղաքի մուտքը հսկակչի տակ առնել եւ քաղաքէն հեռացնել կասկածելի տարրերը: Սկզբունքով ընդունուած է կուսակալին առաջարկը:

Այսպէս կարճ ատենէն արտօնութիւնով միայն կարելի պիտի ըլլայ քաղաք մտնել: Միւս քաղաքներէն եկողները մուտքի քարթեր պիտի առնեն այն նահանգներէն, ուրկէ կուգան: Քաղաքին մուտքը այս կերպով հսկակչի տակ առնուելէ ետք նահանգին սահմաններէն դուրս պիտի հանուին անդորրութիւնը վրդովողները եւ ժողովուրդը անհանգիստ ընողները»:

ՄԻՇՏ ՔՐՏԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳԻՆ ԴԷՄ

Անգարայէն կը հեռագրեն Պոլսոյ թերթերուն.—

Պարտաւորիչ բնակութեան ենթակայ 55 աղաներու (քիւրտ չէյխեր) հողերը պիտի բաշխուին այն հողագուրկ անձերուն, որոնք տեղահանուած են հարաւային սահմաններու «ապահովութեան գօտի»էն: 12 յանձնախումբեր, որոնք ուսումնասիրած են Մուշի, Մարտինի, Հընըսի եւ Պարայազըի շրջաններուն հողերը, զանոնք յարմար գտած են գիւղ հիմնելու համար:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԱՐԻՃ Կ'ԱՐՏԱԾԷ

Թուրքերը արտածելիք թանկագին ապրանք մը գտած են, — Տիյարպաքըրի... կարիճը:

Այսպէս, Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ օտար երկիրներ դիմում կատարած են գնելու համար Տիյարպաքըրի թունաւոր սեւ կարիճը: Առողջապահական Տնօրէնութիւնը սկսած է գնել կարիճները՝ հատը 90 դրուշէն, արտածելու համար օտար երկիր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Այդ հայաբնակ ու հարիւր տունէ բաղկացած գիւղը Միացեալ Ընկերութեան վարժարան մը ունէր, եւ նորաշէն եկեղեցի մը կը պահէր շատ պայծառ վիճակի մէջ: Վարժարանին ուսուցիչն էր տարիներ առած բարի հայրենասէր ծերունի մը, որ հակառակ իր ալեւոր հասակին, [illegible]:

Այդ ուսուցիչը, որուն պատուելի Մարտիկ անունը կուտային — ծանօթացած էր Վանականին հետ եւ անոր գաղափարակից էր անկեղծ ու հաւատարիմ երդումով մը: Ուստի, երբ Լալէզարը հեռացնելու պէտքը զգացուեցաւ, Վանականը փոխանակ արտասահման փոխադրելու, պատուելի Մարտիկին տունը տարաւ:

Պատուելի Մարտիկ ամենայն սիրով ընդունեցաւ: Եւ որովհետեւ պանդուխտ մըն էր ինքը, շատ դիւրութեամբ համոզեց իր բարեկամները թէ մանկամարդ աղջիկը մօտիկ բարեկամուհին էր:

Բայց Միրօ ախպար չկար: Ո՛ւր էր անիկա: Գաղմէնք: Այդ ծերունին իր դերն ունէր, իր ծանր պարտականութիւններուն մէջ կը գտնուէր... մէկ խօսքով՝ Միրօ ախպար Վանականին հոգին էր, անոր կեանքն էր: Հետեւաբար աղջիկէն ստիպուած էր բաժնուիլ, որպէսզի կասկածի մը տեղի չտար:

Մօտաւորապէս չորս ամիսներ սահած էին: Լալէզար շատ քիչ անգամ իր հայրը կամ Վանականը կը տեսնէր, այն լեռներուն մէջ, ուր կ'երթար պատուելի Մարտիկին առաջնորդութեամբը:

Օր մը, երբ Լալէզար գիւղին նորահաս աղջիկներուն հետ շրջագայելու գացած էր մօտիկ լեռներուն մէջ, նշմարեց Քիւրտ մը, որ ապառաժի մը տակ կեցած զինքը կը դիտէր:

Լալէզար ամբողջ մարմնովը դողաց, որովհետեւ ճանչցաւ այդ հրէշը, ճանչցաւ թէ Միրզա պէկի եղբօրորդին՝ Շարաֆ պէկն էր ան:

Անմիջապէս իր ընկերուհիներուն քով գնաց եւ տարկեց որ տկարութիւն կը զգար: Մանկամարդ աղջիկները քաղած բանջարեղէնները հաւաքեցին ու գիւղ վերադարձան:

Լալէզար չպատմեց պատահածը, որովհետեւ պատուելի Մարտիկ իր անցեալը չէր իմացեր:

Ամբողջ գիշերը չկրցաւ քնանալ, այնպէս որ կէս գիշերուան մօտ իր սենեակին քովերը խշրտուք մը լսեց, ոտնաձայն մը լսեց... Փոքրիկ պատուհան մը ունէր, բացաւ զայն ու պարտէզը նայեցաւ: Ո՛հ, նշմարեց որ ցանկապատէն քիչ մը հեռուն մարդկային ստուեր մը կ'երեւար լուսնի աղօտ շողերու տակ: Իսկոյն պատուհանը ամուր կերպով գոցեց: Ականջ դրաւ ժամերով ու սպասեց:

Մինչեւ առաւօտ թէ՛ ինքը եւ թէ ցանկապատին քով կեցած մարդկային ստուերը միեւնոյն դրութեան մէջ մնացին:

Լուսուն դէմ, այդ ուրուականը հոն չէր:

— Ո՛հ, չըլլայ թէ աչքիս երեւցաւ, մրմնջեց Լալէզար ինքնիրեն: Ի՛նչ խենթութիւն Աստուած իմ:

Սենեակէն դուրս ելաւ որ պատուելի Մարտիկին քով պիտի երթար, երբ տեսաւ այդ Քիւրտը որ դուռին քով կը սպասէր:

Լալէզար ներս քաշուեցաւ: Յետոյ բոլորովին յուզուած ու գունատ կերպարանքով մը պատուելի Մարտիկին սենեակը մտաւ եւ յայտնեց անոր թէ դուռին առջեւ մէկը կար: Ուսուցիչը շուտով գնաց տեսնելու համար թէ ո՛վ էր: Երբ դուռը բացաւ եւ անծանօթին երեսը նայեցաւ, Քիւրտը յայտնեց որ քիչ մը տեսնուիլ կ'ուզէր իրեն հետ:

— Հրամմեցէք, ըսաւ պատուելի Մարտիկ:

Երեսունը անցած, թիկնեղ, բարձր հասակով, լեռցիի մը կերպարանքով ու վայելչադէմ Քիւրտը ներս մտաւ:

Պատուելի Մարտիկ սպասեց որ Քիւրտը խօսի:

— Թուրքերէն լեզուն կը հասկնա՞ք, հարցուց Քիւրտը՝ խառն Թրքերէնով մը:

— Ոչ, չեմ հասկնար, պատասխանեց պատուելի Մարտիկ:

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ այդ... սովորաբար այս կողմի գիւղացիները ամէնքն ալ գիտեն եւ շատ աղէկ կը խօսին: Միթէ դուք այս գիւղին մէջ չէ՞ք ծնած:

— Ոչ՛:

— Վանեցի՞ էք (ակնարկելով քաղաքացիները):

— Ոչ:

— Ըսել է թէ այս կողմերէն չէք:

— Այո՛:

Քիւրտը, այսինքն Միրզա պէկի եղբօրորդին Շարաֆ պէկ պահ մը լռեց ու ձեռքը ճակտին տանելով կարծես ամփոփել ուզեց իր բանլիքները: Պատուելի Մարտիկ զարմացած՝ անոր արիւնխառն աչքերուն մէջ կը նայէր: Եւ չէր հասկընար թէ ո՞վ էր այդ մարդը, ի՞նչ էր նպատակը, ի՞նչ կ'ուզէր ընել...:

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Բ. խումբի երախաները Փարիզ կը հասնին այս երկուշաբթի (Սեպտ. 4) առաւօտ ժամը 6ին, Կառ տը Լիոն :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ

Իրենց կայան այցելութեան առթիւ երկու նոր Սերնդականներ (եղբայր եւ քոյր) 50 Ն. Ֆ.: Տիկին Հարէլեան (Լիոն) 10, Օր. Էլմոնէ Ճիվէլէկեան (Փարիզ) 30 Ն. Ֆ.: Տիկ. Ս. Նշանեան (Փարիզ) մսի ջուրը քամող գործիք մը:

ՃՇԴՈՒՄ — Նախորդ ցանկին մէջ յայտարարուած վարագոյրները նուիրուած են Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Յովսէփ Մալոյեանի, իր կնոջ ու ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց որդւոյն՝ երիտասարդ Վարդանի վաղահաս մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գրիւսէլէն այրի Տիկին Աննա Մաթոսեան եւ դուստրը Այտա կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆՇԱՆ Կ. ՄԱԹՈՍԵԱՆի

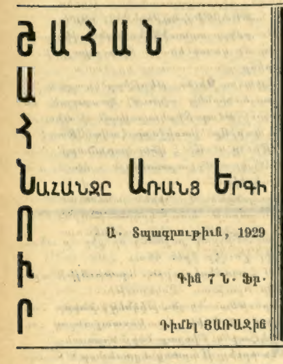
մահուան տարելիցին առթիւ (մեռած Պէյրութի մէջ) հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն:

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Արուսեակ Մալաթեան (ծնեալ Մարտիրոսեան) Ամերիկայէն, հօրը անունը՝ Մարտիրոս, մօրը՝ Աննա, կը փնտռէ կնքամօր աղջիկը՝ Սաթենիկ Վարդանեան, որուն վերջին հասցէն Փարիզ էր: Հօրը անունը՝ Վարդան, մօրը՝ Գայծառ, հօրեղբայրները՝ Միրիճան, Օննիկ, Թաշճիկ: Մօտաւորապէս 67 տարեկան, միասին դպրոց գացած են Պոլիս:

Տեղեկացնել՝ Պ. Ժօզէֆ Թոմասեան
12, Bld. Lambert, MARSEILLE 4e.

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – Փոսթալի թիւն է.—
C. C. P. PARIS 5460-11

ԳԱՂՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգային Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը յայտարարէ ի գիտութիւն Լիոնահայ ժողովուրդին թէ 1961 Յունիս 4ին Գաղութահայ առաջին ընդհ. ժողովի որոշումով, երկրորդ Գաղութահայ ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Սեպտ. 24ի կիրակին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգային Տան մեծ սրահին մէջ ինչ որ այժմէն կը յանձնենք Լիոնահայ ժողովուրդին ուշադրութեան:

Ի դիմաց Լիոնի և Շրջ. Ազգ. Միութեան
Ատենապետ Հ. ՔԻԹԱՊՃԵԱՆ
Ատենադպիր Յ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.
Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին: Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

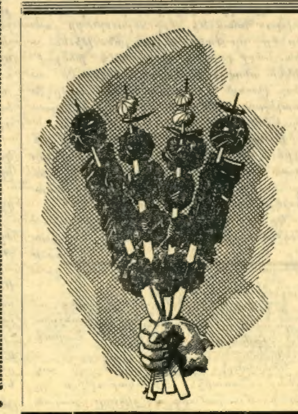
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 3 SEPTEMBRE 1961

...ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9194 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4995

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

150 ԱՄԵԱԿԸ

Վիեննայի քառեակ յոբելեաններէն մէկն ալ կը վերաբերի Մխիթարեան Միաբանութեան Աւստրիոյ մայրաքաղաքին մէջ հաստատուելուն 150րդ տարեդարձին։

Սեբաստացի Մխիթար Աբբայ 1701 Սեպտեմբեր 8ին, Ս. Աստուածածնի ծննդեան տօնին Պոլսոյ մէջ հիմը դրաւ Մխիթարեան Միաբանութեան։ Այս օրը ամէն տարի կը տօնուի Վիեննայի եւ Վենետիկի մէջ։

Պոլիսէն հեռանալէ վերջ, Մխիթար կը ... զանազան տեղեր։ 1706ին կը հաստատուի Մեթոն (Մորէա), ուսկից կը ստիպուի մեկնիլ 1715ին՝ Թուրքերու եւ Վենետիկցիներու միջեւ ծագած պատերազմին հետեւանքով։

Ի վերջոյ 1717 Սեպտ. 8ին կը յաջողի ստանալ Վենետիկի մօտ Ս. Ղազար կղզին, ուր բորոտներու յատուկ լքեալ հիւանդանոցի մը աւերակներուն վրայ կը կանգնէ վանք մը եւ եկեղեցի, որոնք մինչեւ այսօր կանգուն կը մնան։

Կղզին, որ շուրջ 7000 քառ. մեթր տարածութիւն ունէր, տասը տարիէ ի վեր ... ծաւալ ստացած է՝ հողերու յաւելումով։

Մխիթար կը հաւաքէ եւ վանքին մէջ կը ... իր միաբանները, որոնք ... կ'ընտրեն գլխաւոր Աբբահայր։ Իր մահէն մէկ տարի վերջ, 1750 Ապրիլ 7ին Աբբահայր կ'ընտրուի Հ. Ստեփանոս Վ. Մելքոնեան, որ կ'ուզէ փոխել Մխիթարի սահմանած կարգերը եւ Հռոմէն հաստատել իր կազմած նոր Սահմանադրութիւնը։

Միաբանները դժգոհ Մելքոնեանի կառավարութենէն՝ կ'որոշեն վար առնել զայն ... նոր Աբբահայր մը ընտրել։ 1772 Մայիս 25ին կը բացուի Միաբաններու ... ժողովը։ Սակայն Մելքոնեան Վենետիկի արքեպիսկոպոսին միջամտութեամբ կը փորձէ զինու զօրութեամբ ... իր պաշտօնին։

Երկու միաբաններ՝ Հ. Աստուածատուր Բաբիկեան եւ Հ. Մինաս Վ. Գաս... զինուորական հսկողութեան ... կը հեռացուին Վենետիկէն։ Կ'երթան Տրիեստ, ուր իրենց կը հետեւին Մխիթարեան ուրիշ վարդապետներ։

1773 Մայիս 19ին Թրիեստի մէջ 19 վարդապետներ հիմը կը դնեն Մխիթարեան երկրորդ Միաբանութեան։ Վենետիկի ... կը մնան 10 տեղական եւ 3 արեւելեան ... վարդապետներ միայն։

... դժնդակ պայմաններ կը ստեղծեն նոր Միաբանութեան համար ... մէջ, քաղաքական տակնուվրայութեանց եւ նիւթական միջոցներու պակասին պատճառաւ։

1805 Մայիս 3ին Հ. Աստուածատուր Վ. Բաբիկեան կ'ընտրուի Ընդհանրական Աբբահայր։ Աւստրիական կառավարութեան ... երկար դիմումներէ ետք, ի վերջոյ Միաբանութիւնը կը յաջողի տեղափոխուիլ Վիեննա, ուր 1811 Փետր. 16ին իրեն կը յանձնուի Վեղարաւոր Կրօնաւորաց (Կապուչինեան) խարխուլ վանքն ու եկեղեցին։

Այսպէս Վիեննայի Մխիթարեանց ներկայ վանքը հիմնուած է 1811ին։

1911 Սեպտեմբեր 8ին եւ Նոյեմբեր 5ին Վիեննայի մէջ տեղի ունեցան երեք յոբելեաններ. — ա) Միաբանութեան Վիեննա հաստատուելուն հարիւրամեակը. բ) Ընդհ. Աբբայ Գրիգոր արք. Գովրիկեանի քահանայութեան յիսնամեակը, գ) Հանդէս Ամսօրեայի հրատարակութեան 25 ամեակը (1887–1911)։

Այդ առթիւ լոյս ընծայուեցաւ «Գրական ժողովածոյ» մը՝ 450 մեծադիր էջերով ..., նպատակ ունենալով «յա-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ԺՈՂՈՎԸ –

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ԵՒ ՆԱՍԸՐ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

Մինչ ռումբը կը պայթէր չինական սահմանին մօտ, Պելկրատի մէջ 24 ոչ-դաշնակիցներ ժողովի կը նստէին։ Խրուշչեւ շնորհաւորական գիր մը գրկած էր, ուր կը շեշտէր չէզոքութեան անհրաժեշտութիւնը։ Կ'ըսէր թէ անկախ պետութիւնները պէտք չէ զինուորական կայաններ տրամադրեն աշխարհակալներուն եւ թէ վերջապէս Խորհրդային Միութեան քաղաքականութիւնը խաղաղ համակեցութեան վրայ հիմնուած է։ 24 ժամ առաջ, Թիթօ որ կը նախագահէր ժողովին, շնորհաւորական ուրիշ հեռագիր մը ստացած էր Քենըտիէն։ Կը թուի թէ չէզոքները չեն ուզեր միջամուխ ըլլալ Մեծերու գործերուն, բայց կը փափաքին որ կողմերը իրար հասկնան եւ նոյնիսկ անհրաժեշտ կը նկատեն Քենըտի - Խրուշչեւ հանդիպում մը։

Առաջին նիստին գլխաւոր խօսողները եղան Թիթօ, Նասըր, Սուքարնօ, Պուրկիպա։

Թիթօ յայտարարեց թէ իրենք որ կը ներկայացնեն ոչ-դաշնակից պետութիւնները, մարդկութեան ողջ խիղճն են։ Այս յատկանշական բացատրութիւնը մեծ յաջողութիւն գտաւ եւ բուռն ծափերով ողջունուեցաւ։ Թիթօ աւելցուց թէ կ'ուզեն մեծ պետութիւնները համոզել թէ այլեւս չեն կրնար միայն իրենց ձեռքը պահել աշխարհի ճակատագիրը։

Սուքարնօ ուզեց որ ժողովը գաղթատիրական պատերազմներու վերջը պահանջէ։ «Մինչեւ երկու տարի, աշխարհակալութեան բոլոր հետքերը պէտք է ջնջուին, նոր գաղթատիրութիւնը պիտի վերնայ, ինչպէս հինը»։

Նախագահ Նասըր յայտարարեց թէ խորհրդային որոշումը հիւլէական փորձերը վերսկսելու, շատ զարմացուցած է զինքը, ինչպէս զարմացուցած է համաշխարհային կարծիքը։ Նասըր շեշտած է թէ մէկ ելք կայ միայն՝ բանակցութիւն կամ պատերազմ եւ յայտնած թէ վերին հանդիպում մը անհրաժեշտ է. աւելին՝ Խրուշչեւ-Քենըտի հանդիպում մը։ «Շատ ցաւալի է, ըսաւ Նասըր, որ այս պայմաններուն մէջ Խորհ. Միութիւնը հարկ տեսած է վերսկսիլ հիւլէական իր փորձերը»։

Անդրադառնալով Պերլինի տագնապին, Նասըր յայտնած է թէ երրորդ պատերազմի մը սպառնալիքը կայ հոն։ Խորայէլի մասին, Նասըր ըսած է թէ ան կը գտնուի Ափրիկէի գաղթատիրութեան կամուրջին գլուխը, խօսած է նաեւ Ֆրանսայի դէմ։

Պուրկիպան ալ շատ ցաւ յայտնած է որ Խորհ. Միութիւնը կը վերսկսի հիւլէական իր փորձերը։ Ցայտարարած է թէ իր երկիրը վճռած է ջնջել իր հողին վրայ գտնուող օտար զրահման վերջին հետքերը։

Նասըր – Պուրկիպա որ առաջին անգամ իրար կը տեսնէին, գլուխ գլխի խօսակցութիւն մը ունեցած են։

ւերժացնել այդ ուրախալից յիշատակները հայկական Յուշարձանով մը, որ դարէ դար պատմող ըլլար ապագայից նշանաւոր կալից հրաշաններուս յիշատակը»։

Յուշարձանը եղած արդարացուցած է Միաբանութեան առաջադրած նպատակը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՌՈՒՄԲԸ ՊԱՅԹԵՑՈՒՑԻՆ

ՌՈՒՍԵՐԸ ԽՕՍՔԷՆ ԳՈՐԾԻ ԱՆՑԱՆ

Սպիտակ Տունը պաշտօնական զեկոյցով մը յայտարարեց թէ Խորհ. Միութիւնը հիւլէական ռումբ մը պայթեցուցած է մթնոլորտին մէջ, ուրբաթ առաւօտ, կեդրոնական Ասիոյ կողմերը՝ Սեմիփալաթինսքի շրջանը։ Այս լուրը, զոր հաղորդեցին Ամերիկացիները, ոչ հաստատուած է, ոչ ալ հերքուած Ռուսերուն կողմէ։ Այդ իսկ պատճառաւ շաբաթ առաւօտ մինչ Փրանսական բոլոր օրաթերթերը արձագանգ կը հանդիսանան այս լուրին, Իւմանիթէ կը լռէր, որէ «վստահութիւն» չունենալով ամերիկեան աղբիւրներուն եւ սպասելով Մոսկուայի հրահանգներուն։

Ամերիկացիները ճշդեցին նաեւ թէ պայթած ռումբը միջին ուժ ունեցող ռումբ մըն է, բայց մօտ քսան անգամ աւելի զօրաւոր քան Հիրոշիմա պայթածը։ Այս առթիւ կարելի է նաեւ նկատի առնել թէ նման ռումբ մը պայթեցնելու համար, նախապատրաստական աշխատանքներ եւ ուսումնասիրութիւններ կը կատարուին որոնք 5–6 շաբաթ կը կարօտին, առնուազն։ Այս կը նշանակէ թէ մօտ երկու ամիս առաջ, Ռուսերը արդէն որոշած էին պայթեցնել այս ռումբը, այսինքն այն ատեն, երբ Ժընեւ նստած կը խօսէին ապագինման եւ հիւլէական փորձերու ընդհատման մասին։ Յիշենք նաեւ թէ Խրուշչեւ յայտարարած էր որ երբեք Ռուսերը առաջինները պիտի չըլլան հիւլէական փորձերը վերսկսող (1959 Օգոստոս)։

Այս պայթումը վրդովում, մտահոգութիւն եւ յուզում պատճառած է։ Զարմանալի է որ զուգադիպեցաւ Պելկրատի ժողովին, ուր Խրուշչեւ կ'ուզէ բարեկամներ սիրաշահիլ։ Ժողովականները դեռ չէին եղած այս ռումբին պայթումէն եւ Պուրկիպա յայտնած է թէ Խորհ. Միութիւնը, այս ձեւով, չի մեղմացներ միջազգային լարուած մթնոլորտը։

Կարգ մը աղբիւրներու կարծիքին համաձայն, այս պայթումը պարզապէս ընկերը մըն է եւ կը պատրաստէ շատ աւելի զօրաւոր ռումբի մը պայթումը։

Ռուսական վերջին սպառնալիքներուն եւ միջազգային կացութեան մասին խօսած են նախագահ Քենըտի, Արթըր Տին եւ Ռըսք։ Այս խորհրդակցութենէն ետք, Տին յայտարարութիւն մը կարդացած է մամուլին, ուր կը շեշտուի թէ վերջին շաբաթներու ընթացքին, Խրուշչեւ պարծենցած է թէ 100 մեկաթոննոց ռումբ մը ունի, ինչ որ շատ զօրաւոր է զինուորական նպատակներու համար։ Երկու օր առաջ, կ'աւելցնեն Ամերիկացիները, խորհրդային կառավարութիւնը յայտնեց թէ նպատակ ունի վերսկսելու հիւլէական իր փորձերը։ Այս ամբողջը կը նշանակէ թէ Ռուսերը որոշած են իրենց քաղաքականութիւնը հիմնել զանգուածային սարսափի վրայ։ Բայց, կ'ըսեն Ամերիկացիները, իրենց եզրակացութեան մէջ, խորհրդային կառավարութիւնը կը թերագնահատէ աշխարհի ժողովուրդները եթէ կը կարծէ թէ տեղի պիտի տան շանթաժի եւ սարսափի այս ռազմավարութեան առջեւ։

Արթըր Տին յայտնեց նաեւ թէ իր կարծիքով, ռուսական վերջին յայտարարութիւնները հոգեբանական բնոյթ ունեցող նախաձեռնութիւններ են, որոնք կը ձգտին ազդեցութիւն գործելու, նաեւ Պելկրատի 24 «չէզոքներուն» վրայ։

×

Ինձ չէք հասկանայ, մով մանուշակներ,
Կապոյտ ծաղիկներ, ինձ չէք հասկանայ,
Քանի նա ունի կապուտակ աչեր,
Կապոյտ ծաղիկներ, ինձ չէք հասկանայ։

Ինձ չէք հասկանայ, սպիտակ վարդեր,
Ձիւնէ ծաղիկներ, ինձ չէք հասկանայ,
Նա ունի քնքոյշ, սպիտակ այտեր՝
Սպիտակ վարդեր, ինձ չէք հասկանայ։

Ա՜խ, թէ հասկանար, թէ սիրէր նա ինձ,
Ձեզ քաղէի, կապոյտ ծաղիկներ,
Դուք էլ կրակուող մեր համբոյրներից
Կը կարմրէիք, սպիտակ վարդեր

×

Միշտ ելնենք, որդիս, թէկուզ դեռ
մտքով,
Մտքով բարձրանանք մեր Մասիսն ի վեր,
Մինչեւ ժամն հասնի՝ բարձրանանք
ոտքով,
Սրտներս հավին տանք, Մասիսներն
ի վեր։

Ես Ջէնով Օհան, դու Սասնայ Դաւիթ,—
Միշտ արսի ելնենք Մասիսներն ի վեր։

Բայց թէ կէս ճամբին իմ սիրտը մեռնի,
Ինձ էլ կը տանես Մասիսներն ի վեր,—
Իմացիր, որդիս, ինչ էլ որ լինի՝
Դու պիտի ելնես Մասիսներն ի վեր...։

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ 16 հոգի որոնց մէջ Արտ. Նախարարութեան մէկ պաշտօնեան, ձերբակալուած են։ Անոնց մէջ կան նաեւ երեք լրագրողներ, որոնց դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն է թէ լուրեր տուած են ալժերացի գործակալի մը որ երկու գեսպանատանց կը ծառայէր։ Ոստիկանութիւնը չէ ճշդած այդ երկու գեսպանատանց ազգութիւնը, բայց կը յայտնուի թէ գործակալը Ահմէտ էլ Սաղըր անուն Ալժերացի մըն է։ Էլ Սաղըր 1954էն 1959 Ալժ. Ազատ. Ճակատի պաշտօնական ներկայացուցիչն էր։ 1959ին «պաշտօնանկ» եղած էր, որովհետեւ ի բացուցած էր իրեն յանձնուած դրամը։ 6 շաբաթ առաջ կրկին Լիբանան դարձած էր եւ այդ պատճառաւ ալ ձերբակալուեցաւ։

ՔԱՍԸՄ յայտարարեց թէ Այ. Փի. Սի. Ի (Քարիւղի Իրաքեան Ընկերութիւն) եւ կառավարութեան բանակցութիւնները ընդհատուեցան երեք շաբաթուան համար, որպէսզի ներկայացուցիչները տեղեկացնեն իրենց ղեկավարները անցած դարձածէն։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ֆրանսական ցուցահանդէսին այցելուներու թիւը 800.000ի հասած է, 15 օրուան ընթացքին։

ՌՈՒՍԵՐԸ առաջարկած են որ Արեւմտեան Պերլինը ՄԱԿի կեդրոնատեղին դառնայ, ապահովելու համար քաղաքին «ազատ քաղաքի» հանգամանքը։

ԿՈՒԼԱՐ Փորթօ Ալէկրէ հասաւ, քաղաք մը որ իր կողմնակիցներուն ձեռքն է։ Բայց կը թուի թէ դժուարութեանց պիտի հանդիպի եւ պիտի չկարենայ նախագահի իր պաշտօնը ստանձնել երկուշաբթի։ Կարգ մը տարրեր որոշած են տեղի չտալ։

ՀԱՐԱՒ – Արեւելքի եւ Միջերկրականի երկրագործական պարագլուխները, որոնք չեցին զոց փեղկերով ընդունիլ տը Կոլը, երբ այս վերջինը այցելէ այդ շրջանը։ Ճամբորդութեան թուականը որոշ չէ։

ԲԱՌԱԳԻՏԱԿԱՆ... ԱՊՈՒՐ

Գիտական տարազ չէ, գիտական բացատրութիւն չէ «բառերու կապը», որու մասին խօսելով՝ Հ. Աղամեան տառերը կը դասակարգէ, «լծորդներ» կը կազմէ, սաստն նետելով լեզուէ լեզու, Հայերէն լեզուէն մինչեւ լատիներէն, մինչեւ յունարէն, անգլերէն, Ֆրանսերէն, արաբերէն, պարսկերէն ու Թուրքերէն: Իր այս քրտնեցուցիչ աշխատանքին համար՝ վկայութեան կը կոչէ «երկար տարիներու լեզուաբանական մեր բաղդատութիւններն ու պրպտումները»:

Զի բաւեր «մեր» ըսելը: Իր անձը բազմապատկելը արժէք չունի:

Վկայութեան կը կոչէ նոյնպէս սանսկրիտեան բառարան մը, պարսկերէն լեզուի բառարան մը, արաբերէն լեզուի բառարան մը:

Զի բաւեր նաեւ երեք բառարանը (*): Ես համոզ եմ աստնկ գործերու մէջ եւ, ոսկորներս կոտրելու աստիճան, կը սիրեմ վերցնել մատենագրական ծանր բեռներ:

Ըլլել եւ ինծի ըսե՛լ. «...Մեզ այն եզրակացութեան կը յանգեցնեն հաստատելու թէ...»:

Մերը կամ մեզը Թողլով եկեղեցականներուն, (երէկ՝ Թագաւորներուն), որոնք, ինչպէս կը Թուի, իրենց սորվեցուցած են բազմապատկել իր անձը, գիտութիւնը կը պահանջէ ներկայանալ մինակ, ոչ իբրեւ Հայր Աբրահամ, ոչ իբրեւ Հայր Օհաննէս, այլ իբրեւ Աղամեան, աշակերտ լեզուաբանութեան, ինչպէս եւ՝ տրուպս գիտութեան:

Ամէնէն հեղինակաւոր լեզուաբանն անգամ, Ա. Մէյեէ կամ Ս. Թենաք, չի կրնար յայտարարել ամենայն վճռականութեամբ թէ, համաձայն իր «եզրակացութեան», ա՛յս է վիճելի բառի մը ծնունդը: Բառերը կը նմանին ամչկոտ կնիկներու, երբեմն այնպէս մը կը հագուին, ծածկելով նոյնիսկ իրենց յատկանշական խորաւորութիւնները, որ չես իմանար թէ մա՞րդ են, պուպրիկ կամ խծբիկ, թէ պաճուճապատանք:

Արաէն Տարմըաթէթէր, խօսելով բառերու կեանքին մասին, կը յիշատակէ բազմաթիւ օրէնքներ (դժուար է Թուել՝ առանց օրինակի), որոնք կը բացատրեն բառերու աչք–կապուքը:

Անհաւասիկ Ֆրանսերէն արշալոյս բառը, (հայերէն արշալոյս բառին ծագումը կը մնայ վիճելի)— Օպ (արշալոյս) կը նշանակէ սպիտակ (ալպա): Սկզբնաբար երկու բառէ բաղկացած, մին որոշեալ, միւսը՝ որոշիչ, մին գոյական, միւսը՝ ածական,— բանք՝ սպիտակ ժամ,— յետագային որոշիչը կերած ոչնչացուցած է որոշեալը, մնացեր է ալպան, նշանակութիւնը նոյնը:

Այս տեսակէտով շատ հետաքրքրական է լեարդ բառին Ֆրանսերէնը, փուա, որ, արմատական իմաստով, կը նշանակէ... Թուզ: Հռովմայեցիները, որոնք ժեկուր կը կոչէին լեարդը, շատ կը սիրէին կերակուր մը, որ կը պատրաստուէր լեարդով ու Թուզով, (ըստ այլոց՝ սագը կը գիրցնէին Թուզ կերցնելով, պատրաստելու համար արդի փուա կռան),— այդ էր որ կը կոչուէր ժեկուր փիկաթում: Առաջին բառը որոշեալ է, երկրորդը՝ որոշիչ: Դարերու ընթացքին՝ որոշիչը նետած է որոշեալը, ինք ներկայանալով մինակ, եւ այսօր բուզով լեարդ բացատրութենէն կը մնայ միայն Թուզը... լեարդ նշանակութեամբ:

Նոյն այս ձեւով կազմուած են ֆրոմաժ (պանիր), պօտէ (էշ) բառերը:

Թոմասոն այս բառերուն կարգին կը դնէ Ֆրանսերէն շուքրութ բառը: Մազումով գերմաներէն, Թթու կաղամբ նշանակութեամբ այս բարդ բառը, Ալզասեան բարբառը կամուրջ առած իրեն, Հռենոսէն անդին՝ սաուրքրաուտ, Հռենոսէն առդին՝ սուրքրութ, Ֆրանսացիները որդեգրած են ու շինած շուքրութ՝ կարծելով առաջին վանկը իրենց շու բառը: Արդ, շու կը նշանակէ կաղամբ, քրութ եւս կը նշանակէ կաղամբ: Ահա բառ մը՝ գլուխը կաղամբ, ոտքերը կաղամբ:

«Լծորդ» տառերու աղամեան տեսութիւնը կրնա՞յ բացատրել այս բառերուն «կապը» կամ ծնունդը:

Այս բառերուն պատմութեամբ, կը տեսնուի թէ «լծորդ» տառերը չեն որ «կապ» կը ստեղծեն բառերու միջեւ:

Այո՛, լծորդ տառերով՝ լեզուները փոխ կ'առնեն օտար բառեր եւ կ'ազգայնացնեն 1 — օրինակ՝ շաքար, բաժակ, խանութ, կաթսայ, տղայ, բաղնիք օտար բառեր են, որ լծորդ տառերով մտեր են մեր լեզուին մէջ:

Բայց ստուգաբանութեան կաղքը չի քալեր լծորդ տառերով եւ աղամական կապերով: Ստուգաբանութիւնը կը պահանջէ ընդարձակ ծանօթութիւն ոչ միայն լեզուաբանական, այլ եւ պատմական (բարքեր, սովորութիւններ, դէպքեր եւայլն): Մի՛ մոռնաք որ բառերը տարօրինակ կերպարանափոխութիւններ կը կատարեն՝ ըստ ձեւաբանութեան, ինչպէս եւ կը կրեն «ճառագայթում» կամ «շղթայաւորում» կոչուած երեւոյթներ, յիշելու համար երկու հատ միայն, ըստ իմաստաբանութեան (Տարմըաթէթէր):

Հետաքրքրական է լատիներէն վատոմ բառին կեանքը: Կը նշանակէ հուն (*), այսինքն գետերու այն անցքը, ուրկէ կարելի է անցնիլ քալելով, առանց կամուրջի, պարզ այն պատճառով որ խորունկ չըլլար ջուրը այդտեղ:

Արմատական իմաստով՝ կը նշանակէ անցնիլ, շարունակել ճամբան: Հետեւաբար վատոմ շարունակութիւն մըն է ճամբու մը, արահետին՝ ցամաքի վրայ, անցքով մը՝ գետի վրայ: Հունը, ուրեմն, մաս կը կազմէ արահետին՝ գետի վրայ:

Ֆրանսական բարբառը հինգ տառով այս բառին տուած է երկու տառով ձեւ մը, վէ: Այս անունով աշխարհագրական բազմաթիւ կէտեր կան Ֆրանսայի մէջ: Ցետոյ, սակայն, վէ ձեւը առացած է կէ ձեւը, պահելով միշտ նոյն նշանակութիւնը:

«Լծորդ» տառերու տեսաբանը ի՞նչպէս կը կոչէ վատոմ ու կէ բառերուն կապը, խնամխակա՞ն:

Զեմ գիտեր աստուածաբանութեան մէջ, բայց գիտեմ թէ ամէն ուսման մէջ, որ բան–բանով կը յանգաւորի, վեհափառ տարակոյս մը կայ՝ որ վեհութիւն մը կուտար կատարուած աշխատանքին՝ շարունակութեան իրաւունք մը վերապահելով յաջորդաց: Ահա թէ ինչո՛ւ ստուգաբանական աշխատանքներու մէջ՝ տեսակէտի ընտրութիւնը պատճառ ձգելով հանդերձ, կը մերժեմ «լծորդ» տառերու ամաննոց տեսութեան մը կռնակը տալ ծանր ու լուրջ գիտութիւն մը, ամբողջ լեզուաբանութիւնը:

Հասարակ «ապուր» բառին ստուգաբանութեան համար՝ գոյութիւն ունին ստուգաբանական բազմաթիւ փորձեր: Ոչ ոք վճռական ձեւով պնդած է թէ ճիշտ է երեք բառարանով աշխատողին կամ եօթը բառարան վերցնելու ուժ ունեցողին կարծիքը:

Այսպէս հակայ Վարթպուրկը, կը գրէ թէ Ֆրանսերէն սուփ բառը, սկզբնական իմաստով՝ «չերտ մը հաց, որու վրայ արգանակ կը Թափեն», վեցերորդ դարուն գտնուած է Որիբասի (*) մօտ սուփփա ձեւին տակ:— Զէ՛, իմ գիտցածս է ճիշտը, իմ «լծորդ» տառերս կը բացահայտեն...

ԻՄ "ԱՇԸՂ" ԱՇԱԿԵՐՏԸ...

20ական Թուականների վերջերին էր:

Այդ այն տարիներն էին, երբ Հայաստանում ամէնից առատը՝ պոէզիայի բերքն էր...

Զուր էր Գերմանիան պարծենում իր միակ Հայնէյով, երբ փոքրիկ Հայաստանն ունէր մի քանի Հայնէներ...: Այսպէս Հայնէ Օշականցի, Մարկոս Հայնէ, եւայլն:

Կային անտխպ բանաստեղծներ այլ ծածկանուններով՝ Գեշերլուի ժորէս, Ալեքսուշակցի Դանթէ եւ ուրիշներ:

Կային նաեւ սարսափ ազդող բանաստեղծական ստորագրութիւններ,— Փոթորիկ, Կայծակ, Ջհանդիր Զաղինեանտրեն ամէն բան,— ըսող չկայ:

Եւ այսպէս, ապուրը կը հանեն լատիներէն սորպէօ բառէն, որ կը նշանակէ ըմպել, կլլել ումպ առ ումպ: Այս ալ գոհացուցիչ չէ նկատուած:

Հետաքրքրական է Նիզարի կարծիքը: Սարրին լատիներէնի մէջ կայ իփա բառը (իկրէքով),— կը նշանակէ ջուրով ապուր: Ու նաեւ վիփա (գինիով ապուր): Բազմաթիւ հին ու նոր վկայութիւններ: Այս բառը, իփսիլոնով գրուած, ի տառին փոխարէն կարդացուած է վ, ուրեմն վփա: Ցետոյ վ տառը կարդացուած է ու լատիներէնի ձեւով, ուրեմն ուփա: Եւսպեան մեթոտով, ինչպէս ս գրուած է յունարէն էրփուլլոս բառին սկիզբը եւ առացուած սերփուլէ բառը, ս աւելցուած է ուփա բառին վրայ, և ահաւասիկ սուփա,— կամ լեզուաբանական... ապուր:

Դժուա՞ր է ապուր ուտել, մանաւանդ այս տաքերուն: Հասարակ ապուրը այսչափ դժուարութիւն հանելէ ետք, երեւակայեցէք մնացածը:

Շատ հետաքրքրական է սակայն սփկաբէթ բառին ստուգաբանութիւնը, անշուշտ առանց «լծորդ» տառերու օժանդակութեան,— բայց այդ մասին՝ յաջորդ անգամ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Մեր գիւղին մէջ գրագէտ կը համարուէր ով որ տիփթ ունէր գօտիին մէջ, ու գիտնական կը համարուէր ով որ բառարան մը ունէր իր տանը մէջ: Ես Փարիզ եկայ, գիրքերու թագաւորութեան մէջ, որ չհաւատամ ատանկ բաներու:

(*) Արեւելահայերը հուն բառը կը գործածեն գետի անկողին իմաստով՝ որ ճիշտ չէ,— վկայ Աստուածաշունչ Մատեանը, ուր բառը գործածուած է երկու անգամ (Ծննդ. ԼԲ. 22 եւ Ցես. Բ. 7), միշտ անցք իմաստով, որ հոմանիշ է հուն բառին:

(*) Որիբաս չորրորդ դարու մատենագիր է, ասպարէզով՝ բժիշկ, ազգաւ՝ յոյն,— ապահովաբար Զ. դարու լատիներէն թարգմանութեան մը առնուած է վկայութիւնը:

Զնջուհի եւայլն: Բանաստեղծական այս անուններից «սարսափահարը» Դերենիկ Դեմիրճեանը «Խորհրդային Հայաստան» թերթում գրեց յատուկ պատմուածք, որ ծաղրում էր այդ ստորագրութիւնները:

Այդ այն տարիներն էին, երբ, համաճարակի նման, Հայաստանում տարածուած էր ոտանաւոր գրելու «հիւանդութիւնը»: Գրում էին բոլորը, պատանիներից սկսած մինչեւ ծերերը: Գրում էին բանուորները, գիւղացիները, դպրոցականները, ուսանողները, բժիշկները...

Իմ անձնական փոստ–արկղը, շնորհիւ իր մեծութեամբ, անքում էր ոտանաւորների ծանր բեռի տակ: Ամէն օր այդ արկղից ես հանում էի տասնեակ հաստափոր ծրարներ: Ամէն մի ծրար իր մէջ պարունակում էր մի քանի ոտանաւոր եւ նրանց հեղինակի ընդարձակ նամակը: Նամակում հեղինակը մանրամասն նկարագրում էր իր ընկերային ծագումը, ընկերային գրութիւնը, բազմաթիւ փաստերով ապացուցում էր հարազատ լինելը խորհրդային իրաւակարգին, հետեւաբար եւ գտնում էր, որ իր ոտանաւորները պէտք է անպայման տպագրուեն:

Երիտասարդ մի բանուոր իր նամակում, ի միջի այլոց, գրում էր. «Ներեցէք, ընկեր Ալազան, ես բանուոր ... եմ, օրական տասը բանաստեղծութիւն հազիւ կը գրեմ»:

Այնպէս էր գրում եւ ներողութիւն խնդրում այս հեղինակը, որ եթէ ինքը ... բական տասը բանաստեղծութիւնից ... չէր կարող գրել, ուրեմն, կարծես թէ գրանով խափանուելու էր Հայաստանի շինարարութեան կամ գրականութեան գործը:

Բանաստեղծական այս հեղեղը, որ ամէն օր լցնում էր իմ փոստ–արկղը, ... մեցրել էր ինձ:

×

Ամառային մի առաւօտ էր: Ես զարթնել էի, բայց առանց հագնուելու դեռ պառկած էի անկողնում: Կամացուկ թխկացրին սենեակի դուռը: Կինս բացեց դուռը:

Դրան մէջ երեւաց հասակաւոր մի գիւղացի, բռնած՝ իր 11–12 տարեկան տղայի ձեռքից:

Զնայած ամառ էր, բայց նրանց երկուսի գլուխներն էլ ծածկուած էին ... փափախներով:

Դիմելով կնոջս, գիւղացին հարցրեց.

— Ներողութի՛ւն, քոյրիկ, ընկեր Ալազանի տունն է՞ս ա:

— Այո, պատասխանեց կինս:

— Իսկ ինքն ընկեր Ալազանը տա՞նն ա:

— Այո՛, պառկած է, պատասխանեց կինս:

Գիւղացին, տղայի հետ միասին, ներս մտաւ եւ յաղթականօրէն ուսից իջեցնելով մի խուրջինը, դրեց պատի տակ եւ դիմելով կնոջս ասաց.

— Քոյրիկ, իսկ դու ընկեր Ալազանի օղլուշա՞ղն ես:

— Այո՛, դժկամակութեամբ պատասխանեց կինս, ըստ երեւոյթին վիրաւոր...

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ
(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Հանրային մարդը ծառայելու է իբրեւ ազգային պարտականութիւն, հետեւաբար անշահախնդիր ըլլալու է, բայց հանրութիւնն ալ գնահատելու է ծառայութիւնը, եւ գնահատելու համար հարկ է բարոյական ըմբռնումներ, անհատներու գործերը դատելու է որոշ սկզբունքներով եւ ոչ թէ համակրական դատողութեամբ: Հասարակութիւնը փայլուն յատկութիւններէ կը դատէ հանրային մարդը, ոչ թէ նկարագրի լուրջ յատկանիշերէ, որոնք սովորական մարդոց համար աննշմարելի են:

Զօհրապ տպէտ ուսուցիչներ կը տեսնէ իր շուրջը, բոլոր դպրոցներու մէջ, բայց ո՞վ ասպարէզ տուած է անոնց եւ ինչո՞ւ արժանաւորներ չկան: Համայնքը ի՞նչ կուտայ, ի՞նչ կը պահանջէ, կը կատարէ՞ իր պարտքը հանրային պաշտօնէային հանդէպ, որպէսզի իրաւունք ունենայ պահանջելու: Ամէնէն հանրային մարդը հոգեւորականն է, համայնքին գնահատումը կը տարբերի հոգեւորականէ հոգեւորական: «Մի ժողովուրդ որ անմահացնում է հոգեւորական արժէք չունեցող հոգեւորականներին, ընդհակառակն կարծես չի տեսնում կամ արհամարհանօք վերաբերւում է դէպի այնպիսիները, որոնք լուռ, առանց աղմուկի իրենց պարտքն են կատարում, արժանի էլ չէ իսկապէս արժանաւոր հոգեւորականներ ունենալու: Նա աչք կը խփէ ամէն տեսակ բարոյական զեղծմանց եւ պաշտօնի վերաբերեալ զանցառութեանց դէմ միայն նորա համար որ առաջինը ուսում ունի, կամ ուրիշների ժողոված փողով երկու քար իրարու վրայ է դրել, մի շէնք է կառուցել, երբ անտարբերութեամբ նայում է թէ ի՛նչպէս ամէնէն անարժան մարդիկ քահանայութեան սուրբ խորհուրդները կատարում են: Քիչ չեն օրինակներ որ մի հոգեւորական ոչ խելք ունենայ, ոչ գործնական արդիւնք, այնուամենայնիւ փառաբանուի՝ միայն նորա համար որ այս կամ այն կուսակցութեան պահանջներին համակերպում է, այս կամ այն դասի թոյլ կողմերը շոյում»: (Արարատ, 1898 Դեկտ. էջ 570–72):

Պաշտօնական հանդէսի մը պատասխանն է առիկա Զօհրապի քննադատութեան թէ համալսարանական հոգեւորականներ չըլլան, թէ օտար կրթութեամբ դպրոցներու խեղճութեան պատճառով, օտար որսորդութեամբ Հայը հեռանէ, կը հեռանայ Հայութենէ: Կրեշամի տնտեսագիտական օրէնքը ընկերային օրէնք մըն է միանգամայն. «Ցոփի դրամը հրապարակէն կը հեռացնէ լաւ դրամը»:

×

Զօհրապ հակառակ է վարժապետանոց մը բանալու ծրագրին. կ'առաջարկէ թէ ... նածուները եւրոպական վարժապետանոցներ ղրկել: Այս նպատակով կրկին կ'անդրադառնայ կրթական հարցին, որուն կենսական կարեւորութիւնը ըմբռնելով մտասեւեռում մը եղած է իրեն համար: Կը գրէ Անիլը, որ հռչակաւոր դարձած է «Կիսկատար սերունդութիւններով, թաթարէն միւս պահուած բացատրութիւններով միայն պարծենցող պատանիներու, երիտասարդներու շարք մը, որոնց ապրուստութեան անկարութիւնը իրօք ... չեցուցիչ է: Ասոնք իրո՞ք դաւակներն են այն աշխատաւէր, ուշիմ ու խելացի ... մին, որ Տաճկաստանի մէջ յառաջդիմութեան տարր մը ըլլալուն այնքան ... լուն ապացոյցներ տուած է մինչ...: Երբ մեր հասարակութիւնը ժողովներու խորհուրդներու, կուսակցութիւններու մէն վէճերով կը հետաքրքրուէր ... դպրոցները, Թաղականի, Հոգաբարձու Տնօրէնի նախանձընդդէմ պայքարներով կը լեցուէին, անդին ուրիշները, ... ազմուկի, ուսանելու կը պարապէին ... խանակ մեզի պէս պարապութեամբ ... սանելու»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

(Շար. – 12)

ունիվ այդ «օլլուշաղ» արտայայտութիւնից։

— Դէ՛, որ էգպէս ա, շարունակեց գիւղացին, — էդ կճուճները դարտկա։

— Իսկ ի՞նչ են կճուճների մէջ, հարցրեց կինս։

— Մէկը՝ լաւ ոխչըրի մածուն ա, մէկն էլ՝ լաւ մայիսեան կովի իւղ։

— Ջուր էք նեղութիւն կրել, հայրիկ, առարկեց կինս, մենք իւղ էլ ունենք, մածուն էլ։

— Եա՛, զարմացած բացականչեց գիւղացին, էսպիսի իւղ քաղաքում չի ճարուի։ Էս իւղն, որ ընկեր Ալաղանն ուտայ, նրա բղուղը կը պնդանայ եւ նա աւելի լաւ բաներ կը գրայ։

Չնայած գիւղացու ագիտացիային, կինս մօտ չգնաց նրա խուրջինին եւ ձեռք չտուեց կճուճներին։

Քիչ յետոյ գիւղացին հարցրեց կնոջս.

— Իսկ ընկեր Ալաղանի հետ կարելի՞ ա խօսել։

— Համեցէք, հայրիկ, ասի ես պատշգամբից։

Գիւղացին, տղայի ձեռքից բռնած, մօտեցաւ ինձ։

— Էս իմ տղէն՛ ա, Մարկոս քէ ծառայ, ասաց գիւղացին, բերել եմ, որ տամ քեզ մօտ աշակերտ։

— Իսկ ի՞նչ արհեստ էք ուզում, որ ես սովորեցնեմ ձեր Մարկոսին, հարցրի զարմացած։

— Եա՛, ուրիշ էլ ի՞նչ արհեստ կայ որ, պատասխանեց գիւղացին, քու արհեստը, բանաստեղծ էլա՛ւ, էլա՛ւ, չէլաւ՝ գոնեայ [illegible] բեր։ Ասում են, որ բոլոր գրողները գիւղից են դուրս եկել, թող մի գրող էլ մեր Ալիքուշակ գիւղից դուրս գայ։

— Իսկ ձեր տղան գրել-կարդալ գիտէ՞, հարցրի ես։

— Եա՛, տօ հէ՛՞ր օրհնած, ասաց գիւղացին, եթէ գրել-կարդալ իմանար, խի՞ էի բերում քո կուշտը։ Համ գրել-կարդալ կը սովրացնես, համ էլ քո փեշակը։ Ինքն էլ խելօք տղայ ա, ձեռ կօքտայ, ձեր ջուրը կը բերայ, ձեր հայաթը կաւլայ, էլ ամէն տեսակ գործերը կը կատարայ։ Մենակ թէ դու աչքդ վրէն պահիր եւ քո փեշակը սովրեցրայ տղիս։ Մի խօսքով միսը քեզ, ոսկորը՝ ինձ»։

Հայրի՛կ, ասի ես, բանաստեղծութիւնը կօշկակարութիւն կամ դերձակութիւն չի, որ սովորացնես։ Բանաստեղծութիւնը մարդու մէջ ծնուած պէտք է լինի։ Եթէ մարդու մէջ բանաստեղծական շնորհ կայ, ապա աղբիւրի պէս կը ծակի հողը եւ դուրս կը գայ։ Իմ խորհուրդն է, տար երեխային, տուր ձեր գիւղի դպրոցը. թող գրել-կարդալ սովորի, եթէ նրա մէջ բանաստեղծական շնորհք կայ, ապա ինքնիրեն կ'արտայայտուի։ Օրինակ, ինձ ոչ ոք չի սովրացրել։

— Բելէ՛, քելէ՛, ասաց գիւղացին, բռնելով տղայի ձեռքը, սրանք քաղաքացի են, իրանցից զատ չեն ուզում ուրիշի վրայ էլ արեւ առնի։

Գիւղացին վերցրեց իր լէքը խուրջինը, ուսին դցեց եւ ջղային քայլերով հեռացաւ։

Դրանով հայ ժողովուրդը... կորցրեց մի բանաստեղծ, կամ առնուազն մի աշուղ....։

ՎԱՀՐԱՄ ԱԼԱԶԱՆ

ՅՈՒՇԵՐ

ՍՈՒՐԻԱՑԻ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ՄԸ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

1918, Զինադադար։ Հայ ժողովուրդը տուն կը դառնար։ Ամպամած երկինքի մէկ ճեղքուածքէն դուրս ժայթքող արեւի լոյսին պէս, կեանքի յոյսեր կը ցոլային տարագիր Հայութեան վրայ։ Կազմակերպութիւնները կեանք առին։ Դաշնակցութիւնը վերակազմուեցաւ Ատանայի մէջ։ Վերակազմուեցաւ, կ'ըսեմ, անո՛ր համար որ 1915էն առաջ, շատ հիներուն, Դաշնակցականներուն թիւը 70ի կը հասնէր Ատանայի մէջ, որքան լաւ պիտի ըլլար որ այդ հիներէն մէկը գրի առնէր հին կազմին կեանքը Օսմանեան շրջանէն։ Ատանա կը կազմակերպուէր իբրեւ մայրաքաղաք Կիլիկիոյ Հայութեան։

Դաշնակցական ակումբին բացումը տեղի պիտի ունենար։ Նախագահեց Մկրտիչ Եփրեմեան։ Խօսելու հրաւիրուած էր նաեւ Ամբողջական Հայաստանի լիազօր պատուիրակ Միհրան Տամատեան, որ գնահատանքով ներկայացուց Դաշնակցութեան կեանքն ու գործը մինչեւ այդ թուականը, դրուատեց այն քաջարի մարտիկներուն զոհաբերումը, որոնք զինուեցան հայ դատին ի խնդիր։ Այդ օրը իմ երիտասարդի ուշադրութիւնս կեդրոնացաւ Սուրիացի բարեկամներու ներկայութեան վրայ։ Հաւաքոյթը սահմանափակուած էր միայն հայ հրաւիրեալներով, բայց կային եւ արաբ հիւրեր։

Վերջապէս ինքնաբերաբար բեմ բարձրացաւ սուրիացի մտաւորական մը, Քեմալ պէյ, որ Տարսոնէն եկած էր։ Ինչպէս ըսի, մեզի համար նորութիւն էր։ Քեմալ պէյ, լաւածանօթ Դաշնակցութեան կեանքին, արագ ակնարկ մը նետեց անոր անցեալի մարտնչումներուն վրայ։ Բառերը լաւ չեմ յիշեր հիմա, սակայն բովանդակութիւնը կը մնայ թարմ, թէ հայ եւ արաբ ճակատագիրը նոյնն էր Օսմանեան բռնակալ վարչութեան տակ, թէ Արաբը ազատ չէր, ինչպէս Հայը ազատ չէր Օսմ. Կայսրութեան մէջ։ Թէ Թուրքերը ստրկացուցած էին արաբ ցեղը ու Քեմալ պէյ կ'ըսէ.— Դուք եւ մենք եղբայրներ ենք, նոյն դատը ունինք եւն.։

Ատանա բնակող սուրիացի ծանօթ Շէյխ Ղարիպ Զատէ Ֆուատ էֆէնտի եւ իր երիտասարդ որդին, ուրիշ մի քանի Սուրիացիներ խանդավառութեամբ կը ծափահարէին Քեմալ պէյը։

Շէյխ Ղարիպ Զատէն եւ իր ընտանիքը Կիլիկիան լքեցին պարպումի շրջանին։ Անոնք կ'ըսէին թէ Թուրքերը նոյնիսկ արգելք կ'ըլլային իրենց արաբերէն լեզուն մշակելու։ Կարճ՝ ձուլել կ'ուզէին։

Այսօր, արաբ ընտրանին կը հաստատէ թէ Արաբութիւնը թրքացնելու թրքական քաղաքականութիւնը փշրուեցաւ Օսմ. Կայսրութեան փլուզումով, բայց նոյն մտայնութիւնը կը մնայ նախկին վարչաձեւին յաջորդներուն մտքին մէջ։

Ինչ ալ ըլլան պայմանները, հայ ժողովուրդը կը մնայ բարեկամ ու սրտակից իր արաբ եղբայրներուն հետ։ Ինչպէս վերը տեսանք մեր բարեկամութիւնն ու սըրտակցութիւնը հին է եւ կը մնայ աւանդական սրբութեամբ եւ եղբայրական նուիրումով։

Ամման Տ. ԼԻՒԼԷՃԵԱՆ

ՖՐԱՆՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽԱՄԱՃԻԿ ՑՈՒՑԱԴՐՈՂԸ

LE MONTREUR DE MARIONNETTES (1)

Փօլ Թիյարի այս վէպը չինական կեանքէ է։ Այն շրջանին երբ համայնավարութիւնը մտաւ Չինաստանի մէջ, ժողովուրդը աւանդական թշուառութեան ճիրաններուն մէջ կը տուայտէր։ Ըստ հեղինակին, համայնավարութիւնը պիտի բարուոքէ տգէտ, ստրկացած ու թշուառ ժողովուրդին կացութիւնը։ Այս է վէպին քօղարկեալ նիւթը, հակառակ անոր որ կարելի չէ «ձգտումնաւոր» գրականութիւն նկատել գործը։

Հասարակ ժողովուրդէն տիպար մըն է խամաճիկ ցուցադրող գլխաւոր հերոսը, որ մարդկային դժբախտութեանց ու թըշուառութեանց բոլոր երեսներն ալ տեսնելէ ետք ի վերջոյ համայնավարութեան գալուստով յոյս մը լոյսի կ'արժանանայ։

Վիպասանի աչքառու ճարտարութեամբ կառուցուած այս վէպին մէջ չինացի հերոսը ամբողջական վերլուծումով մը տրուած է եւ իր կեանքի ժապաւէնը յուզիչ միամտութեամբ մը խորապէս կ'ազդէ ընթերցողին վրայ։

Մենք չենք ճանչնար Չինացիները եւ ի վիճակի չենք ըսելու թէ ի՛նչ չափով իրականութեան կը համապատասխանէ Փօլ Թիյարի ներկայացուցած Չինացին։ Եթէ հեղինակին գրական արժանիքներուն վըրայ կարենանք աւելցնել ճշմարտախօսութիւնն ալ, «Խամաճիկ ցուցադրողը» կը վերածուի պատուար վէպի մը։ Կը մաղթենք որ Փօլ Թիյար մեզ խաբած չըլլայ գրքունակ ծանօթութիւններով։

Չինաստանի աւանդական թշնամին անօթութիւնը եղած է միշտ եւ մինչեւ այսօր, ըստ պաշտօնական տեղեկութեանց, չէ պարտուած այդ թշնամին։

Փօլ Թիյար ամէնէն աւելի Չինացիին անօթութեան դէմ պայքարն է որ ներկայացուցած է պարզ, սրտառուչ եւ խորապէս յուզիչ կերպով մը։ Գիտէ՞ք որ չինացի ժողովուրդին համար ափ մը խաշած բրինձը ճոխ համադամ կը նկատուի։ Գիտէ՞ք որ այդ ժողովուրդը պիտակի կերպով պատրաստուած ալիւրի ապուր մը կ'ուտէ առհասարակ եւ դաւաթ մը տաք ջուրով միայն կրնայ մեծարել իր հիւրերը։ Թէյն ալ բացառիկ հարստութեան նշան է եղեր։ Ասոր նման բազմաթիւ տեղեկութիւններ կը գտնէք այս գրքին մէջ եւ շարունակ հարց կուտաք ձեզի.— «Այսքան ալ թշուառութիւն կարելի՞ է արդեօք»։

Կը կրկնեմ։ Եթէ Փօլ Թիյար իրականութիւնը կը պատմէ, այս վէպը հիանալի գործ մըն է։

ՀՐԱՒԷՐԸ

L'INVITATION (2)

Մարինա տը Պէրկի այս փոքրածաւալ վէպը պատկեր մըն է միայն Քրիստոսի սիրով հրկիզեալ աղջկան մը ժամանակավրէպ կեանքին մէկ պատառին։

Բնութեան ծոցին մէջ Աստուծոյ ու Քրիստոսի ուղղուած հառաչանքներու մէջ, պրազիլացի մեծահարուստ երիտասարդի մը կը ծանօթանայ, որ ի վերջոյ զինք կը հրաւիրէ Պրազիլ, քօղածածուկ յայտնելով որ կը փափաքի ամուսնանալ հետը։ Այսքան։

Արդի վէպին մէջ փնտռուած ո՛չ մէկ տարր կայ այս գործին մէջ, որ անշուշտ Միջին դարէն մնացած հաւատաւոր ընթերցողներուն կրնայ հաճոյք պատճառել։

Հեղինակին լեզուն ու ոճը մաքուր են։ Ո՞ւր եւ ի՞նչպէս կ'ապրի սակայն նման գործ մը իբրեւ վէպ հրապարակ հանելու համար։

ՏԵՍԱՅ ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ ԿԵԱՆՔԸ

J'AI VU VIVRE LE MEXIQUE (3)

Ժան Քամփ երեսունի մօտ գրքերով համբաւ շահած է իբրեւ մասնագէտ սպանական աշխարհին։ Իբրեւ մշակութային կցորդ Մեքսիկոյի Ֆրանսական դեսպանատան, մօտէն ճանչցած է այս զարմանալի երկիրը, որուն մասին գաղափար ունեցող չկայ Եւրոպայի մէջ։

Գրական սիրուն ընթերցումի մը վերածելու համար իր գործը, հեղինակը բազմաթիւ մեքսիկական դէմքերու կեանքէն սիրուն դրուագներ պատմած է։

Անկարելի է անշուշտ նման գործի մը ընթերցումով ճանչնալ ընդարձակ Մեքսիկան որ հին, սպանական եւ բոլորովին նոր քաղաքակրթութիւններն ալ կ'ապրեցնէ տակաւին կողք կողքի։ Օրը օրին ապրող Մեքսիկացիներուն անցեալին նկարագրութիւնը որքան ալ շահեկան ըլլայ, այսօրուան Մեքսիկան չի ներկայացներ։

Շահեկան գիրք մըն է, որ բազմաթիւ կէտեր կը լուսաբանէ։

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

---

1) Paul Tillard : Julliard, Paris 1961.

2) Marina de Berk : La Table Ronde, Paris 1961.

3) Jean Camp : Arthème Fayard, Paris 1961.

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Այստեղ ընտանիք մը ունի՞ք, յարեց Շարաֆ պէկ խոր լռութենէ մը ետքը։

— Ունիմ... քրոջս աղջիկը կայ քովս։

— Ուրի՞շ։

— Ուրիշ մէկը չունիմ անկից զատ։

[illegible] հարցնէք։

— Սպասեցէք։ Նախ այս հարցումներս [illegible] միջին նպատակս յայտնեմ ձեզի. Եթէ սիրայիր, այն ատեն դուք [illegible] դարձեալ չէք ազատուիր։ Հիմա ըսէք. թէ ընտանիք մը չունիմ, բացի քրոջս աղջիկէն, այդպէս չէ՞։

— Այո... մրմնջեց պատուելի Մարտիկ խողովակային ձայնով մը։

— Լաւ ուրեմն քանի՞ տարեկան է քրոջդ աղջիկը։

— Ի՞նչ պէտք ունիք անոր տարիքը հասկնալու։

— Կարեւոր է ինծի այդ... մի առարկէք։

— Ամենեւին։ Դուք երիկ մարդ մըն էք... մանաւանդ որ ազգէս չէք, ի՞նչպէս կը համարձակիք տեսակ հարցումներ ընելու. չէ՞ք ամչնար։

Շարաֆ պէկ ժպտեցաւ։ Հեգնական ու կծու ակնարկով մը պատուելի Մարտիկին երեսը նայեցաւ ու հաստատ շեշտով մը ըսաւ.

— Սիրտդ՛ անհանգիստ մի ըներ։ Դուցէ չգիտէք ո՛վ ըլլալս։ Զգուշէք թէ այս գիւղերը մեր անուանէն կը դողան։

— Այդ տեսակ խօսքերով չէք կրնար վախցնել զիս։ Դուք ով կ'ուզէք եղէք, ատիկա ինծի համար կարեւորութիւն չունի, միայն թէ գիտցէք որ իրաւունք չունիք իմ տունս մտնելու, իրաւունք չունիք իմ ընտանեկան գործերուս խառնուելու։ Ահա ես այսչափ կ'ըսեմ։ Ունի՞ք ըսելու խօսք մը, հրամմեցէ՛ք։

— Լաւ՛... բացագանչեց Շարաֆ պէկ կատաղութեամբ մը։ Այս տունը գտնելու պէտքը պիտի չունենայի, եթէ...

— Ի՞նչ եթէ... ընդհատեց պատուելի Մարտիկ։

— Եթէ ձեր չարագործ ըլլալուն վրայ չկասկածէի։

— Ե՞ս... ե՞ս չարագործ մըն եմ։

— Այո, դուք չարագործ մըն էք, դուք ոճրագործ մըն էք... դուք մեր արիւնը խմող թշնամին էք...։ Ահա բոլորը։ Հիմա ա՛լ հաւատացի, ա՛լ չեմ կասկածիր։ Ձեր օձիքը՝ ձեռքիս մէջ է, գիտցէք ատիկա։

Պատուելի Մարտիկ մեքենաբար ոտքի ելաւ ու կատաղութենէն բացագանչեց.

— Շո՛ւտ, շո՛ւտ դուրս կորսուեցէք տունէս. վա՛տ քեզի... գացէք եւ ուզածնիդ ըրէք։

Շարաֆ պէկ չպատասխանեց, այլ գըլուխը ծռեց ու դուրս ելաւ։

Առանց սպասելու, ուզեց մօտակայ գիւղ մը երթալ եւ անկից քանի մը արբանեակներ առնելով ետ վերադառնալ, որ նպատակին կարենար հասնիլ։ Ի՞նչ ընէր... այն անարգանքը որ կրեց, թէեւ ծանր էր, բայց անոր վրէժը խոհեմութեամբ լուծելը լաւ համարեց։

Երբ Շարաֆ պէկ մեկնեցաւ, պատուելի Մարտիկ խռովայոյզ կերպարանքով մը Լալէզարին սենեակը մտաւ։ Բայց Լալէզար հոն չէր։ Տունին ամէն կողմը նայեցաւ... դարձեալ չկար։

— Ա՛խ, Աստուած իմ, ո՞ւր է... ի՞նչ եղաւ թշուառ աղջիկը, մրմնջեց պատուելի Մարտիկ ինքն իրեն։

Ալ շուարած ու ապուշ մը դարձած դուրս նետուեցաւ տունէն ու ուղղակի Քիւրտին ետեւէն վազեց։ Հեռուէն տեսաւ որ Քիւրտը կ'երթար արագ, բայց մինակ էր։ Այն ատեն ուղղուեցաւ դէպի այն լեռնաձորը, ուր շատ անգամ կ'երթային Վանականը տեսնելու միասին։ Լեռնաձորին ամէն կողմը աչքերը պտըտցուց։ Վերջապէս նշմարեց երկու հոգի։

Օ՛, ճանչցաւ... մին Վանականն էր, իսկ միւսը Լալէզար։ Ուրախութեամբ անոնց քով վազեց եւ բոլոր եղելութիւնը պատմեց։

— Ինծի մտիկ ըրէք, պատուելի Մարտիկ, ըսաւ Վանական, ժամանակ չկորսնցուցած պէտք է ասկից հեռանանք եւ քաղաքը ապաստանինք. յետոյ կը խօսինք եղածներուն վրայ։

— Դուք գիտէք, նկատել տուաւ պատ. Մարտիկ։

Ու լեռնաձորէն դէպի անտառը բարձրանալով անյայտ եղան...։

ԻՆՉ ԸՐԱՒ ՇԱՐԱՖ ՊԷԿ...

Արդարեւ կէս ժամ վերջը, հարիւրէ աւելի Քիւրտեր Շարաֆ պէկի առաջնորդութեամբ՝ պատուելի Մարտիկին տունը պաշարումի տակ առին։

Շարաֆ պէկ Թուրը մերկացուցած՝ ցանկապատէն ներս նետուեցաւ եւ պարտէզին դուռը ջախջախեց, կատաղութեամբ մէկ սենեակէն միւսը վազեց տակն ու վրայ ըրաւ. սակայն մէկը չգտաւ։

(Շար.)

Այրի Տիկին Փերուզ Տէլի–Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Տէլի–Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պօյաճեան (Պօլիս), սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր եւ աներհօր՝

ԻՍԱՀԱԿ ՏԷԼԻ–ՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ 24 Օգոստոս 1961 իր բնակարանին մէջ:

Յուղարկաւորութեան արարողութիւնը կատարուեցաւ 25 Օգոստ. 1961, Մարսէյլի Փրատօ Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցիին մէջ:

Եւ խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ ներկայ եղան յուղարկաւորութեան, կամ հեռագրով, ծաղկեպսակով եւ նուիրատուութիւններով մասնակից եղան իրենց մեծ սուգին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է երաժշտագէտ Գ. Յակոբ Աբրահամեանէ, ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան, 50 Ն. Ֆ., իր տղուն՝ Վարուժանի ամուսնութեան առթիւ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տասացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պըրվէի եւ պագալորէայի:

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարիկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան —

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Հեռաձայն 927 – 01,72

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – Փոսթալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

ԵՐԵՒԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ԺԱՄԵՐ

Եւրոպայի երկիրները ապրող Հայերուն համար Երեւանի ձայնասփիւռի նոր ալիքները.— Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9էն՝ (13 – 19 եւ 25 մեթր կարճ ալիքներով):

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Բ. խումբի երախաները Փարիզ կը հասնին այս երկուշաբթի (Սեպտ. 4) առաւօտ ժամը 6ին, Կառ տը Լիոն:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով —

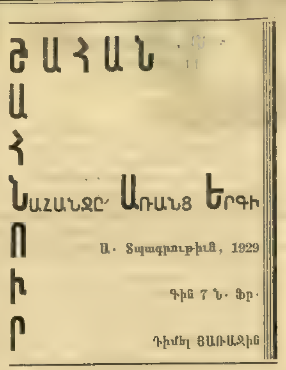
DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ՁԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալերու Ա. շարքը, հետեւեալ 4 երգերով.— Իմ Երգը, Նազեր, Իղձ (Գ. Մ. Ալէմշահ) եւ Ծիրանի ծառ (Կոմիտաս):

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խայիկեան
75, La Canebière
եւ Ալֆագ
23, Rue Ste-Barbe
ՎԱԼԱՆՍ.— Գասեան
6, Rue Bouffier
եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր ապառողներուն մօտ:
Գին՝ 12 Ն. Ֆ.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին: Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները:

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.
Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI 5 SEPTEMBRE 1961

…ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9195 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ. 17ՐԴ ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 4996

…ԻԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ" …Ր "ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ"

—o—

…ոյշարձանը՝ լոյս ընծայուած Մխի– …րեան Միաբանութեան Վիէննա հաս– …ստեան ութսունամեակին առթիւ՝ ի– …ն ոլորդակարգ եւ արժէքաւոր հատոր մըն է հայագիտական ուսումնա– …թեանց:

…ր աշխատակցած են հայ եւ օտար …արաններ ու պատմագէտներ, ակա– …ր գէմքեր, որոնցմէ շատեր հոչա– …ր հեղինակութիւններ են: Երբե՛ք …ած թիւով հայ եւ եւրոպացի բա– …րներ քով քովի եկած, գիտական ի– …րով նման հաւաքածոյ մը չէին հրա– …րակած.

…ոյ աշխատակիցներու շարքին մէջ են՝ …ր Բիւզանդացի, Սա. Մալխասեան, … Թալաթեանց, Տր. Ս. Գաբրիէլեան, …ր Աճառեան, Յովհ. Գազանճեան, … Բասմաջեան, Բաբգէն եպս. Կիւ– …եան, Տր. Վ. Թորգոմեան, Ֆր. …րաա, Նիկ. Ադոնց, Դաւիթ Բէկ եւն., …ր ուխտեալներէն Հ. Գր. Գալէմքեար– … Հ. Համբարեան, Հ. Փ. Մէնէ– …, Հ. Արիս Վարդանեան, Հ. Ն. …րեան, Հ. Գ. Ֆէրհաթեան, Հ. Ի. …եան եւ Հ. Ա. Մատիկեան:

Օտար աշխատակիցներն են՝ Փրոֆ. … Վէպլըր, Գ. Գէոէյրս, Քոնիպըր, … Մէյէ, Վ. Լիւտքէ, Տր. Է. Զայտըլ, … Լէհման – Հաուպտ, Փրոֆ. … Մառ, Գնտերաքն, Փր. Ժ. Մար– …, Թրէյից Կրայֆէնհօրս, Եէնսէն, … Պօլօկէ, Գիթնէր, Լիդէն եւ Եոզէֆ …

…յի հայերէնէ, որ հատորին մեծագոյն … կը գրաւէ, գրութիւններ կան …րէն, ֆրանսերէն, անգլերէն եւ … լեզուներով:

…ակութեամբ կ'արձանագրենք, … Միաբանութիւնը ծրագրած է տարւոյս … հրատարակել Հանդէս Ամսօր– … թացառիկ թիւ մը, «բացական բառ– … մը, ուր հրապարակ պիտի … իրենց հայագիտական մեծարժէք … թիւններով բազմաթիւ օտարազգի … ներ եւ ազգային բանասէրներ»: … յոբելեաններէն վերջինը կը … Հանդէս Ամսօրեայի 75 ամեակը: … ուսումնաթերթէն առաջ Վիէննայի … հայերէն լոյս կ'ընծայէին … որ 1847էն մինչեւ 1858՝ տասն– … տարի հրատարակուեցաւ Եւրոպա … թերթ: 1858ին վերածուեցաւ … թերթի եւ բոլորովին դադ– … 1863ի վերջը: Բացի քաղաքական … Եւրոպա կուտար բանասիրական … բնապատմական ծանօթու– … անտեսագիտական տեղեկու– … բնական կամ թարգմանածոյ … նայլն:

… 17 տարուան մէջ կրցաւ ճո– … հայ մատենագրութիւնը նաեւ 70է … հատորներով՝ զանազան բովան– … (Յուշարձան, էջ 51):

… առանց թերթի մնալէ … Վիէննայի Միաբանութիւնը 1886ին … հրատարակել Հանդէս Ամսօր– … եւրոպական իմաստով պարբերա– … մը, որ պիտի նուիրուէր Հայոց … լեզուի, հնախօսութեան, … մատենագրութեան, … արուեստի եւ մշակոյ– … ուսումնասիրութեան: … առաջին թիւը լոյս տեսաւ … ամսաթերթի ձեւով: Սկսած էր 16 … 1890ին վերածուեցաւ 32 էջի: Նիւ– … հեռացնելու՝ ի վերջոյ … յառաջացնելու համար բա– … յառաջ … հայագի–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐԸ

ԱՆԳԼԵՒԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ԿՈՉ Կ'ԸՆԵՆ ՌՈՒՍԻՈՅ

—o—

ՏԸ ԿՈԼ ԿՐՆԱՑ ՄԻԱՆԱԼ

Անգլիացիները եւ Ամերիկացիները կոչ մը ըրին Խորհ. Միութեան, որպէսզի դադրեցնէ հիւլէական իր փորձերը: Վաշինկթոնական բնագրին մէջ Քենըտի եւ Մաքմիլըն կ'առաջարկեն Խրուշչեւի, որ երեք կառավարութիւնները համաձայնին, որպէսզի հիւլէական ոչ մէկ ձեռնարկ կատարեն, որոնց ռատիօաքթիվ հետեւանքները ծանր վնասներ կրնան հասցնել մարդկութեան: Երկու երկիրները կը խնդրեն Խրուշչեւէ, որ հեռագրէ իր հաւանութիւնը, նոյն ատեն կ'առաջարկեն որ երեք երկիրներու ներկայացուցիչները հաւաքուին Սեպտեմբեր 9ին, Ժընեւ, արձանագրելու համար իրենց համաձայնութիւնը եւ զայն հաղորդեն ՄԱԿի:

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, կ'ըսուի նոյնիսկ թէ եթէ Ռուսերը դրական պատասխան չտան, Ամերիկացիները պատրաստ են հարցը Ապահովութեան Խորհուրդին յանձնելու: Անգլիա եւ Ամերիկա տեղեակ պահած են Ֆրանսան իրենց դիմումէն եւ հաւանական կը նկատուի որ տը Գոլ, իր կարգին նոյնիմաստ յուշագիր մը ղրկէ Խրուշչեւի:

Նախքան անգլեւամերիկեան դիմումը, Խրուշչեւ նոր գիր մը ղրկած էր Արեւմտեաններուն, որուն մէջ ոչ մէկ նորութիւն կ'ըսէր: Պատասխանն էր Արեւմտեաններու Օգոստ. 26ի յուշագրին, որուն մէջ երեք դաշնակիցները կը մերժէին խորհրդային յաւակնութիւնները Պերլինի օդանաւային «նրբանցքներուն» վրայ: Կարելի է միայն նկատել թէ Խորհ. Միութիւնը հաշտարար լեզու չի գործածեր եւ ընդհակառակն՝ կը կրկնէ թէ Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Անգլիա պէտք է ամէն ինչ ի գործ դնեն որպէսզի Դաշնակցային Հանրապետութիւնը դադրեցնէ իր գրգռութիւնները Պերլինի մէջ: Խորհրդային գիրը աւելի խիստ է Ֆրանսայի նկատմամբ, որուն վրայ կը թողու յետագայ բոլոր պատասխանատուութիւնները: Ճիշդ է թէ Օգոստ. 26ի ֆրանսական բողոքագիրը շատ աւելի խիստ եւ վճռական էր քան անգլեւամերիկեան յուշագիրը:

Աւելորդ է ըսել թէ Մոսկուա իր բանակներուն մէջ որեւէ ձեւով նկատի չառներ իրաւագիտական հարցերը եւ ցարդ ի զօրու եղող համաձայնագրերը:

Յիշենք նաեւ թէ Փանքովի կառավարութիւնը եւ չմնալու միտումով, կը ձայնակցի Խորհ. Միութեան եւ բողոքագրեր կը տեղացնէ Դաշնակիցներու գլխուն: Առաջին առթիւ Ուլպրիխթ կը բողոքէ որ 1500 Ամերիկացիներ Արեւմտեան Պերլին հասած են, Բ. բողոքագրի մը մէջ կ'ըսէ թէ երախաներ կ'առեւանգուին ժողովրդավար Գերմանիայէն, վերջապէս՝ Թիթովի ի պատիւ կատարուած հանրաժողովի մը մէջ, Ուլպրիխթ չէշտեց թէ «վաւերաթուղթ եւ խոստում ոչ մէկ արժէք ունին, քանի որ Դաշնակիցները բռնաբարած են Թեհրանի, Եալթայի եւ Փոցտամի համաձայնագրերը:

✕ Ճափոն բողոքեց Մոսկուայի մօտ հիւլէական իր փորձերը վերսկսելուն առթիւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ժողովը կը շարունակուի: Խօսեցան՝ Նեհրու, Ն'Քրումա, Հասան Բ. եւ Թիթօ: Այս վերջին երկուքը, ծանր յարձակումներ ըրին Ֆրանսայի վրայ: Նեհրու յայտարարեց թէ տրամադիր է «ԱՀԱԿ»ը ճանչնալու տէ ֆաքթօ, բայց ոչ տէ եուրէ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ յաջողեցաւ երեւան հանել Ֆրանսայի հասարակապետական շրջանի Օ.Ա.Ս.-ի կազմակերպութիւնը: Ձերբակալուած են 26 աքթիվիստներ: Ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ձշդել կազմակերպութեան ղեկավարները՝ Օրթիզ, զօրավար Ֆոր եւ ուրիշներ: Առաջինը շարժումը կը ղեկավարէր Սպանիայէն, ուր իր կեդրոնը հաստատած է: Ձեռք անցուած փաստաթուղթերէն կը պարզուի թէ Օրթիզ եւ իր ընկերները « առժամեայ կառավարութիւն » մը կազմած էին:

ՉՈՄՊԷ հրապարակաւ կոչ ուղղեց «ազատ աշխարհի» օգնելու Քաթանկայի: Այս առթիւ Քաթանկայի նախագահը յայտարարեց թէ տեղեակ է դաւադրութեան մը՝ կազմակերպուած ՄԱԿի կողմէ, իր անձին եւ երկրին դէմ:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ եւ յատկապէս Օրանի մէջ կացութիւնը միշտ լարուած կը մնայ մահմետականներու եւ Եւրոպացիներու միջեւ: Մահափորձեր կատարուեցան վերջին երկու օրերու ընթացքին էֆ. էլ. էն.-ի մարդոց կողմէ: Եւրոպացի երիտասարդներ մահմետականներ խոշտանգեցին: «Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակ»ը կը դատապարտէ Եւրոպացիները, որոնց հակազդեցութիւնը, նոյնիսկ արդար, կը նպաստէ ըմբոստներուն: Ալժ. Ազատ. ճակատը որոշած է ամէն օր եբիտասարդ Եւրոպացի մը սպաննել:

ՊՐԱԶԻԼԻ Ծերակոյտը 6ի դէմ 48 ձայնով վաւերացուց խորհրդարանական վարչաձեւի մը հաստատումը՝ որ կը սահմանափակէ նախագահին իրաւասութիւնները: Արդարեւ, նոր օրէնագիծով, նախագահին կողքին պիտի նշանակուի վարչապետ մը, որոշ իրաւասութիւններով: Վերջին լուրերուն համաձայն, կուլար մայրաքաղաք ժամանած է:

ՓԱՐԻԶԻ խորհրդային ցուցահանդէսը բացուեցաւ երկուշաբթի օր, Փորթ տը Վերսայլ: Բաց է ամէն օր մինչեւ ժամը 22:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Շարժանկարի փառատօնը վերջացաւ կիրակի: Առաջին մրցանակը՝ Ոսկի Առիւծ տրուեցաւ ֆրանսական ժապաւէն մը՝ Անցեալ Տարի Մարիէնպատ, որուն հեղինակն է՝ Ալէն Ռընէ: Դատական կազմը «մասնաւոր մրցանակ» մը տուաւ խորհրդային ժապաւէնին՝ «Խաղաղութիւն անոր որ աշխարհ կուգայ»: Դերակատարութեան Վոլփի Բաժակը տրուեցաւ ճափոնցի Թոշիրօ Միֆիւմի եւ Ֆրանսուհի Սիւզան Ֆլոնի:

Թերթի խմբագրութիւնը վարած են, տարիներու ընթացքին, Հ. Յ. Տաշեան, Հ. Գ. Գալէմքեարեան, Հ. Գ. Մէնէվիշեան, Հ. Վ. Մելքիսէթէկեան, Հ. Թ. Կէտիկեան եւ Հ. Հ. Համբարեան:

Ի վերջոյ 1909 Սեպտ.ին խմբագրապետ կը նշանակուի Հ. Ներսէս Ակինեան, որ աւելի քան կէս դարէ ի վեր ձեռնհասօրէն կը վարէ թերթը՝ զայն պահելով գիտական մակարդակի վրայ:

Հ. Ակինեան հինգ–վեց տարի առաջ փարէզ էր եկած՝ Հանդէս Ամսօրեային բաժանորդներ ճարելու համար: Թերթը մասնագիտական ըլլալուն՝ մեծ պատրաստ չունէր եւ բեռ էր Միաբանութեան վրայ:

Նիւթական հոգը անհետացած է այլեւս այն օրէն ի վեր, երբ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը ստանձնած է ուսումնաթերթին հրատարակութեան ծախքերը:

Կը յուսանք, որ քառասնակ յոբելեաններուն առթիւ լոյս ընծայուելիք բացառիկ թիւը եթէ չգերազանցէ 1912ին հրատարակուած Յուշարձանը, գոնէ պիտի հաւասարի անոր: Մանաւանդ որ նիւթականը ապահովուած է հիմա:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրէ Օրին.

«ԱՇՐՂ» ԱՇԱԿԵՐՏԸ

Կիրակնօրեայ թիւով, «Յառաջ» հրատարակեր էր Ալազանի երգիծական մէկ կտորը, լաւ կառուցուած եւ յաջող:

Հայ գիւղացի մըն է, որ իր զաւակը, հազիւ 11–12 տարեկան, կը ներկայացնէ բանաստեղծ Ալազանի եւ կը խնդրէ աշակերտ ընդունիլ զայն, որ «մի գրող էլ Ալիֆուչակ գիւղից դուրս գայ»:

Առաջին առթիւ պիտի կարծուի թէ գիւղացին կ'ուզէ յաւերժացնել Ալիֆուչակ գիւղին անունը: Իրողութիւնն այն է, որ գիւղացին կ'աշխատի կենդանական աշխարհէն դուրս հանել իր զաւակը, բարձրացնել քաղաքակրթական աշխարհ, մինչեւ անմահներու աստեղատունը:

Հաւատացէ՛ք, սիրելի հայրենակիցներ, շա՛տ յուզիչ է երգիծական կտորին այս մասը, — ռոմանթիկ վկայութիւն: Հա՛յն է, յաւիտենական Հայը, որ լեռներէն կ'իջնէ, անապատներէն դուրս կ'ելլէ, կը ֆալէ լոյսին: Թող ես մնամ եզներուս եւ հորթերուս ետին, թող ես պառկիմ հողի գուղձերուն ու յարդի դէզերուն վրայ, բայց բանաստե՛ղծ թող դառնայ զաւակս, աշտ՛ւղ ըլլայ՝ խօսելու համար Մուսաներուն հետ, աստուածներո՛ւն բարբառով:

Այս մտածման մէջ, որ հպարտութիւն կը պատճառէ՝ վկայութիւն տալով Հայուն քաղաքակրթական *օժանդակութիւնին*, ցեղին մէջ միշտ կենդանի, ի յայտ կուգայ ուրիշ երեւոյթ մը, — *Մեծապատիւ Մուրացկաններէն* սկսեալ՝ որոնք կը նսեմացնեն բանաստեղծին արժէքը, մինչեւ Յ. Մրմրեան՝ որ ունայնութեան հաւասար դրաւ բանաստեղծութիւնը « գլուխս հող, գրածներս մոխիր » եւսկ բանքով, ընդհանրապէս անարգուած, արհամարհուած, վարկաբեկուած է «լա շաղ լիբէբէր», ծաղրուած է քերթողը՝ իբրեւ անօթութեան դատապարտուած մարդ: Բայց Ալիֆուչակ գիւղէն մա՛րդ մը երեւան կ'երթայ, գրագէտ–բանաստեղծ Ալազանի տունը կը հարցնէ, կը ներկայացնէ իր զաւակը, եւ ինչպէս կ'ըսէին հիները, «միսը քեզի, ոսկորը ինծի», կը խնդրէ գրագէտի կարգը բարձրացնել իր զաւակը: Փոյթ չէ թէ մնայ անօթի, փոյթ չէ թէ նշաւակ դառնայ հարուստ ու փոքրկուշտ մարդոց ծաղրին, կը բաւէ որ զաւակը «աշուղ»ի աստիճանին հասնի:

— Խելօք տղայ ա, ձեզ կ'օգտայ, ձեր ջուրը կը բերայ, ձեր հայաթը կ'աւլայ, ամէն տեսակ գործ կը կատարայ» միայն թէ «աչքդ վրէն պահիր եւ քո արհեստը (գրագէտ) սովրեցրա տղիս»:

Ի՞նչ յուզիչ նուիրաբերում արուեստներու Աստուծոյն:

Աբրահամ իր զաւակը տարաւ զոհելու անծանօթ Աստուծոյն:

Հայ գիւղացին իր զաւակը կը տանի զոհելու ծանօթ Աստուծոյն, որ կը ներկայացնէ թշուառութիւնը այս աշխարհի վրայ, բայց երանութիւնը անմահներու վերնատան մէջ:

Իսկ ի՞նչ կ'ըսէ Ալազան.

— Հայրի՛կ, բանաստեղծութիւնը կօշկակարութիւն կամ դերձակութիւն չի, որ սովրացնես:

— Ի՞նչ ես ասում, ընկեր Ալազան, ես քանինե՞ր կը ճանչնամ որ դերձակ կամ կօշկակար կը մնան բանաստեղծութեան մէջ, ոչ թէ անոր համար որ բանաստեղծ ծնած չեն (հին տեսակէտ), այլ որովհետեւ բաներ կան զորս չեն սորված: Ձի բաւեր շնորհքը, պայման է նաեւ աշխատանքը: Քանինե՞ր «բանաստեղծ ծնած»՝ ինչպէս կ'ըսես, քանինե՞ր «բանաստեղծական շնորհքով» հպարտ՝ ինչպէս կը վկայես, աւելի լաւ կ'ընէին որ… «հայաթ աւլէին» քան թէ ծաղրէին գիւղացին:

ԱՐԱԶ

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ

ԽՄԲ. — «Մարմարայի» մէջ, այս խորագրով՝ Գ. Յակոբ Մարթաեան սկսած է հրատարակել շատ շահեկան երկար ուսումնասիրութիւն մը, որ կը թուի թէ գիրքի պիտի վերածուի նտէն, ինչ որ ցանկալի է: Այդ ուսումնասիրութենէն հատուած մը քբրեւ նախաճաշակ.—

Աքեմենեանները օրով, Ն. Ք. 401ին երբ Քսենեփոն՝ Նահանջ Բիւրուցի ընթացքին Կորդուաց անհամբոյր երկրէն Հայաստան անցաւ՝ հոն բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ գտաւ առատ ուտելիք, ձի, խոզ, նապաստակ, արջառ, արմտիք, հին անուշահոտ գինի, չամիչ ու ամէն տեսակէ ընդեղէն. Իւղերէն կար խոզի իւղ, շուշմայ, լեղի նուշի իւղ, բեւեկնի իւղ, ինչպէս նաեւ անուշահոտ օծանելիքներ: Բնակարանները գետնափոր էին. վերէն, հորի բերնի նմանող նեղ բացուածքէ մը սանդուխով վար կ'իջնէին դէպի ընդարձակ սրահ մը, ուր կը բնակէին նաեւ այծեր, ոչխարներ, կովեր, եզներ, հաւազգիներ ու անասնոց ձագեր: Ասոնք վարի դուռնէն կը մտնէին ներս ու հոն կը կերակրուէին յարդով: Հոն ամբարուած էին նաեւ ցորեն, գարի, ընդեղէններ, թակերու մէջ ալ գարեջուր: Գարեջուրին երեսը կը լողային գարիի հատիկներ ու առանց հանգոյցի եղէգներ, որոնցմով սովոր էին խմել գարեջուրը: Ծարաւցողը կ'առնէր եղէգը ու ջուրի տեղ գարեջուր կը խմէր, ինչ որ շատ զօրաւոր էր՝ եթէ ջուր չխառնուէր: Հայ գիւղապետը Քսենեփոնի զինուորներուն հրամցուց, գառնուկի, ուլի, խոճկորի (խոզի ձագ), հորթի ու վառեակի միս, ինչպէս նաեւ ցորենի ու գարիի հաց: Հայերը չէին գիտեր յունարէն, սակայն կը հասկնային պարսկերէնը:

Հայ գիւղական տունը աւելի վերջերն ալ էր այնպէս ինչպէս Քսենեփոնի ատեն, մի յարկանի սակայն ոչ միշտ գետնափոր: Գիւղական կատարեալ տուն մը կը բաղկանար ութ մասերէ. 1) Սրահ, որ է առջեւը բաց, ու շարք մը փայտէ սիւներու, երկու քովերն ալ պատերու վրայ հանգչող տափակ տանիքի յառաջամաս՝ ուր կը հանգչէին կենդանիները, ամառներն ալ փայտէ նախնական մահճակալներու վրայ անցիք կը քնանան. 2) Բուն տան մէջ մէկ կողմը, առանց մինչեւ խորքը երթալու, վարագոյրով կամ բարակ միջնորմով մը բաժնուած փոքր մաս մը, որուն մէկ անկիւնը շինուած է հաւնոցը. 3) Աւելէ մուտք ունեցող պզտիկ ներքին խուց մը որ կը ծառայէ իբր մառան, աղջիկներու համար ալ առանձնանալու տեղ երբ օտար հիւրեր գան. 4) Բուն տունը, այսինքն սենեակը, որուն կեդրոնը կայ փոս կրակատեղի, աստ շուրջ է որ գորգերու ու բազմոցներու վրայ կը նստին անցիք. իսկ անկիւնները շինուած են զանազան շտեմարաններ, ալիւրի ու պաքսիմներու. Նոյն սենեակը կը գործածուի նաեւ որպէս ճաշարան ու ննջարան. գետինը կը պառկին առանց մահճակալի. տափակ առաստաղ — տանիքը ունի երկու ծակ. մին՝ բաւական լայն՝ կը ծառայէ որպէս ծխան ու պատուհան ու կը կոչուի երդիք. իսկ փոքրը միայն որպէս լուսամուտ, որուն տակ ոստայն կը բանուի. կեդրոնի կրակը կը վառի փոսի մը մէջ, ուր՝ ակուկայ կոչուող գետնափոր ճամբէ մը օդ կը մտնէ. 5) Ախոռ, որ բուն սենեակէն միջնորմով մը բաժնուած է. մուտքը սրահին երկրորդ դուռնէն է. 6) Հիւրանոց, որ տան կից է. 7) Փուռ, որ սրահէն ցած պատով մը բաժնուած է եւ որ կը ծառայէ հաց եփելու, գետինը թոնիր կոչուող բոլորակաձեւ խոր փոսի մը մէջ. 8) Մարագ, որ է ամբարանոց, դարձեալ տան կից կամ անմիջական շրջապատին մէջ. ունի զառիթափաւոր տանիք, ու փոքր դուռ մը, առանց պատուհանի: Տան մէջ կան կաւէ կամ մետաղէ կանթեղ կամ ճրագներ, դրուած՝ փայտէ ճրագակալի վրայ, կը վառի իւղ: Մեծ տուներ կ'ունենան նաեւ բակ ու փարախ: Ամբողջ շէնքը կը հանգչի գերաններու վրայ. տափակ տանիքը կը կոչուի յարկ, շինուած հողէ, խիճէ ու յարդէ, որ անձրեւէ վերջ կ'ալրուի ու լողքարով կը հաստատուի: Դռները ու կղպակները կ'ըլլան փայտէ: Ժամանակի ընթացքին է որ երկյարկանի, պատուհանաւոր ու սանդուխաւոր տուներ շինուեցան: Ատոնին գլխաւոր սպաս ու անօթներն են՝ եռոտանի, կաթսայ, սան, ական, սկաւառակ, քամոց, պարկուտ, քթաւր (տապակ), ակիշ, շամփուր, եամ (գաւաթ), բոլորն ալ մետաղեայ. իսկ բրուտեղէններն են կարաս, բղուկ, կոյժ, սափոր, փարչ, պտուկ, սեռիկ (կարագ պատրաստելու աման), օշնակ (քացախով ու աղջուրով թթուաշի համար), փայտէ թակ, քարէ ձեռքի աղօրիք, առանձնապէս աւել ու մաղ: Արտի գլխաւոր գործիքներն են գութան, արօր, լուծ, սամի, ցաքան, մղան, թի, մանգաղ, գերանդի, հօրսելի կամ քծնելի (եռժանի), շրջելի (երկժանի), կամն, կերճան, ցախաւել: Հարուստի տան մէջ կան ուրիշ կարասիներ:

Աւելի վերջի շրջաններուն, այսինքն Արշակունիներու Հարստութեան ընթացքին, միջին դասակարգի մէջ եւ կամ առանց կից խնջոյքներու ու հարսնիքներու համար մասնաւոր սրահ մը կը շինուէր: Լուսամուտը պատուհանի ձեւով չէր ըլլար. լոյսը ընդհանրապէս առաստաղէն կամ տանիքէն կ'առնուէր: Այս քառակուսի կամ ուղղանկիւն սրահը իր ընդհանուր ձեւով կը նմանէր մեր այժմու եկեղեցիներուն: Երբ դուռնէն մտնէիք նախ սրահի մաս մը կը տեսնուէր բուն սրահէն բաժնուած: Այս նախասրահը մէջտեղը ունէր ազատ մաս մը առանց նստարանի, իսկ աջին ու ձախին, գետնէն բաւական բարձր, գաւիթի նմանող բաժանումներ, որոնք յատկացուած էին նուագածուներու ու երգիչներու, իսկ անոնց տակի մասերն ալ կը ծառայէին որպէս գլխատի պահարան:

Գ. ՄԱՐԹԱԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱԶՆՈՒՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔԻ ՄԷՋ

Ազնուութիւնը պէտք է մաս կազմէ նկարագրին.

Նկարագիրը, ի սկզբանէ, անտաշ ադամանդի մը կը նմանի. փայլ եւ արժէք ստանալու համար, պէտք ունի տաշուելու: Ուսումն ու կրթութիւնը, ցաւեր եւ տառապանքներ, ուրախութիւններ եւ հաճոյքներ, դժուարութիւններ եւ յաջողութիւններ իրարու յաջորդելով պիտի տաշեն, պիտի փայլեցնեն զայն, օժտելով ընտիր յատկութիւններով: Մարդկային ընտիր յատկութիւններուն պահարանն ու պահապանը ճանչցուած է նկարագիրը:

Ազնուութիւնը թոյլտուութեան ոգի կը պարտադրէ

Ազնիւ մարդը, բոլորին հանդէպ, լայնամիտ է եւ բարեացակամ: Կը սիրէ կը յարգէ իր ընկերը եւ ճաշակի, խօսքի եւ գաղափարի ազատութիւնը, իրաւունքը կը ճանչնայ բոլորին: Թէպէտ չընդունիր ինչ որ սխալ կը թուի իրեն, բայց իրմէ տարբերողները չանարգեր եւ իրաւունք չի տար իրեն՝ ուրիշի մը պարտադրելու իր կարծիքները, չափազանցութեան չի տանիր իր առարկութիւնները, ստոր զէնքեր չի գործածեր ընկճելու համար իրեն հակառակողները, չի զըրպարտեր, աղարտելու չաշխատիր անոր պատիւը, վարկը, չի դաւաճաներ անոր կեանքին:

Ազնուութիւնը քաղաքավարութենէ կ'առնէ իր սնունդը.

Կարելի չէ ազնիւ ըլլալ, առանց քաղաքավար ըլլալու: Որովհետեւ քաղաքավարութեան պակասը, ազնուութեան պակաս ցոյց կուտայ: Որքան շատ յարգենք քաղաքավարութեան եւ պատշաճութեան սկզբունքները, որքան բարութիւն տիրէ մեր խօսքերուն եւ ընկերական յարաբերութիւններուն մէջ, այնքան փայլ կ'առնէ եւ արժէք կը ստանայ մեր ազնուութիւնը:

Ազնուութիւնը մտերմութիւն կը յառաջացնէ.

Ազնիւ մարդը ընկերասէր մարդ մըն է, նախ եւ առաջ: Ուր որ ըլլայ, համբերութիւն ցոյց կուտայ մարդոց հանդէպ: Կը յարգէ մարդկային իրաւունքները, կը խօսի ճշմարտութիւնը, միշտ տկարին ու արդարին կողմը կը բռնէ, միշտ կը գնահատէ արժէքն ու արժանիքը մարդոց վըրայ, անխտիր: Եւ այս բոլորը իրեն հանդէպ մտերմութիւն կը յառաջացնեն սըրտերու մէջ: Որքան շատնայ ազնիւ մարդոց թիւը մեր մէջ, այնքան կը դիւրանայ կեանքը, եւ համերաշխ գործունէութիւնը մեր ընկերային եւ հասարակական գործերու մէջ:

Ազնիւ մարդը կը յօժարի խաբուիլ, քան թէ խաբել ուրիշ մը.

Սուտն ու կեղծիքը, չահատակութիւններ եւ խարդախութիւններ դէմ են ազնուութեան: Բարի եւ դթասիրտ մարդ մըն է ազնիւ մարդը: Անոր զոհող եւ ծառայող ոգին կը յօժարի վնասուիլ, քան թէ վնասել ուրիշի մը: Ամէն մարդ պէտք է իր սրտին մէջ վառ պահէ զոհողութեան, ծառայութեան եւ դթասրտութեան ոգին, օժտուելու համար մարդկային ընտիր առաքինութիւններով:

Ազնուութիւնը կ'օրհնէ մարդուս ջանքերը.

Ազնիւ ապրելու առաջադրութիւնները և ճիգերը, արիութիւն կուտան մարդուն: Ազնիւ ապրող մարդը, պարկեշտ եւ վըստահելի անձնաւորութիւն մըն է: Որեւէ ասպարէզի մէջ, բոլորին յարգանքին եւ համբուրմին կ'արժանանայ ան, իր նկարագրի ընտիր յատկութիւններով, իր նեքարոյական կորովով եւ ամբասիր գործունէութեամբ: Ազնիւ մարդոց կեանքը միշտ օրհնած է Երկինքը, կ'օրհնէ եւ պիտի օրհնէ

Ազնիւ մարդը թշնամի չունենար.

Բոլոր մարդիկ բարեկամի աչքով կը նային ազնիւ մարդուն վրայ: Ազնիւ նկարագիրը, հաճելի կը դարձնէ մեր ներկայութիւնը մեր տան մէջ, մերիններուն համար, եւ բարձր կը պահէ մեր համբաւը մեր կնոջ եւ զաւակներուն աչքին. Ազնուութիւնը մեծագոյն առաքինութիւն մըն է, որ խաղաղութեան մէջ կը պահէ ազնիւ մարդը, եւ աւելի կը մօտեցնէ զայն երջանկութեան եւ երկարակեցութեան

Ազնուութիւնը հարստութիւնը կը բազմացնէ.

Հարստութիւնը կրնայ հատնիլ, կրնայ դողցուիլ եւ կորսուիլ, բայց ազնուութիւնը միշտ կը մնայ մարդուն հետ եւ փայլ ու արժէք կուտայ անոր կեանքին: Ազնիւ մարդ մը, ազնիւ ժողովուրդ մը որքան ալ հալածուի, որքան ալ կողոպտուի, եւ հարստահարուի, որքան ալ ստորնացուի եւ չարչարուի՝ կը մնայ ազնիւ, համածանքը ու տառապանքը դադրած, կը սկսի կրկին փայլիլ, կրկին կեանք եւ արժէք ստանալ իր ընտիր ձիրքերով եւ յատկութիւններով:

Ազնիւ մարդը կը խուսափի ինքնահաւանութենէ.

Ազնուութեան դէմ է պարծենկոտութիւնը: Ազնիւ մարդը ինքզինքը չի գովեր, բայց ուրիշները կը սիրեն, կը յարգեն, կը գնահատեն զայն (եթէ նախանձի թոյնը բոյն դրած չէ անոնց սրտին մէջ) կը գովեն եւ որպէս օրինակ ցոյց կուտան իրարու: Մարդիկ միշտ բարի կը խօսին ազնիւ մարդուն վրայ: Ազնիւ կեանք մը ապրելու համար, կ'արժէ ամէն զոհողութիւն:

Ազնիւ մարդը ձախորդութեան մէջ կը պահէ իր մտքի խաղաղութիւնը

Ազնիւ ապրելու ձգտումը մեծ հանգամանք մը կուտայ մարդկային բնութեան: Ցաւերու եւ ձախորդութիւններու իսկ անպարտելի կը մնայ ազնուութեան ոգին: Ցաղթական պայքարի ոգին առ ազնուութեան ոգին: Ինչքան ալ փոքր լայ մանուշակ մը, վարդ մը՝ անուշահոտ ըլլալը, սիրելի կը դարձնէ զայն եւ բարի մարդկութեան գնահատելին:

ԱՐԵՏԻՍ ԹԷՔԷԵԱՆ

Անոնք որ կը փառաբանեն կինը լաւ չեն ճանչցած: Իսկ, անոնք որ բունակ կը չարախօսեն կինը, կոյս, զայն բնաւ չեն ճանչցած.

ԼԱՅԻՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

«Ուսումնական Խորհուրդը արդէն իր խղճին վրայ ունի ամէն օր մէկ-մէկ ուսուցչի վկայականով փողոցները թափած ողորմելիներու շարքը, զորս անգործ թողուլը պաշտօնի մը դնելէն աւելի օգտակար կը համարինք ազգին համար: Եթէ կ'ուզէ զմեզ երախտապարտ ձգել ու իրական ծառայութիւն մը մատուցանել, թող Աւելը ձեռք առնէ, Աւելը՝ որուն ծայրն ալ, կոթն ալ գործածելու տեղ կայ եւ մաքրէ մեզի չորս դարձողութիւն չկրցող Քուսարաններէ, ուղղագրութիւն չսորված հայկարաններէ, որոնց ճակատը փակցուած ուսուցչի տիտղոսը շատ չանցած, ճշմարիտ անարգանքի մը հոմանիշը պիտի դառնայ»: (Մասիս, 21 Փետրուար 1899):

×

Զօհրապ կը հրաւիրէ պատասխանատու մարմինները վառելու մանկավարժական արժէքէ զուրկ դասագրքերը: Զափազանցութիւն մը ըլլալու է վերագրումները: Սանասարեանէ, Պէրպէրեանէ, Կեդրոնականէ ընթացաւարտ հոյլ մը ուսուցիչներ կային պատրաստուած եւ պարտաճանաչ: Իրողութիւն մը կը հաստատէ, տխրանաչում մը չըներ: Դուրս նետենք անպէտ ուսուցիչները, ո՞ւրկէ գտնենք լաւագոյնները, վառենք դասագրքերը, ինչո՞վ փոխանակենք:

Կը հրաւիրէր դպրոցներու վարչութիւնները միջավայրին առնակ, մրցումի տակալու սերունդներ պատրաստել, ուժ տալ ազգային դաստիարակութեան եւ հաղորդ մնալ միջազգային զարգացման: Անհրաժեշտ կը գտնէր գերմաներէնի ուսուցումը, քանի որ Գերմանիա տնտեսկ., գիտական մեծ յառաջդիմութիւններ կ'ընէ եւ Օսմ. Կայսրութեան մէջ ազդեցիկ դերք մը կը դրաւէ, կը շեշտէ գիտական ուսումներու կարեւորութիւնը: Թելադրանքները երկրորդական վարժարաններու համար ըլլալու են, միակ երկրորդականը, Կեդրոնականը, Ֆրանսական ուղղութիւն ունէր, Պէրպէրեանը գերմաներէնը պաշտօնականացուցած էր վաղուց:

Ցօղուածով մըն ալ կը վերադառնայ իր սիրելի գաղափարին «Կաթողիկէութիւնը կը ծաւալի, որովհետեւ կրթական դրութիւնը տկար է»: Զօհրապ մոլեռանդ մը չէ, կը յարգէ դաւանանքները, բայց նախանձախնդիր է առհմէկ դաստիարակութեան: «Հռովմէական եւ բողոքական Հայերը չեմ զանազաներ լուսաւորչական Հայերէն, որոնցմէ եմ եւ ես»: Բայց վերապահութիւն մը ունի, ինչ միայն եկեղեցին կը սիրէ, որովհետեւ մեր եկեղեցին մեր տոհմին հետ մարմնացած, միաւորուած է»:

Այդ մարմնացումը պահպանողը եկեղեցականութիւնն է, որ «միշտ ... բայէ մը կը քալէ միշտ կը քարկոծ... եւ եթէ պէտք եղած ուսումը չունի ... ժողովուրդն է պատասխանատու ... բակեան Սրբազան եկեղեցականութեան ... տգիտութեան կը վերագրէր դաւանափոխութիւնները, Զօհրապ՝ դպրոցին.

Կը հաստատէ հայ արհեստաւորին ... ճաշումը, որովհետեւ անհայրորդ ... ցած է արհեստներու մէջ մացուած ... տական ոգին եւ կ'առաջարկէ Երրորդ ... արհեստներու դպրոցները դրկել մեծ ... ւով ուսանողներ, գործարաններու ... մեծ թիւով գործաւորներ ընդունիլ ...

×

Հայ վաճառականութիւնն ալ լքեալ մնաց է, անհրաժեշտ է յատուկ դպրոցներ բանալ, հոն ալ սերմանել գիտական միտք: «Ամէնալով խոստովանելու ենք մեզի չափ անբարեկիրթ ազգ ... դտնուիր աշխարհի երեսին վրայ: Կրթական ... վարական արգելքներ չկան, ... կացութիւններ կը բաւէ տնտեսական ... բականդնում ձեռք բերելու համար» Նոյեմբեր 1909):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. — 13)

ԶԵԿՈՅՑ
Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Ստորեւ կը հրատարակենք ներկայ տարուան առաջին վեցամսեային մէջ Հիմնարկութեան կողմէ կատարուած յատկացումները եւ օժանդակութիւնները ի նպաստ հայկական գործերու։

Ինչպէս պիտի տեսնուի, Հիմնարկութեան ուշադրութիւնը կեդրոնացած է իր գործունէութիւնը կեդրոնացնել ուսումնական եւ մշակութային ծրագիրներու եւ դպրոցական ձեռնարկներու, ինչպէս եւ հանրային նըկարագիր ունեցող բարեսիրական ձեռնարկներու վրայ։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

1) Պատույ փոխատուութիւն բարձրագոյն ուսումներու համար

Պատուոյ փոխատուութեան հիման վըրայ, զանազան երկիրներու համալսարաններուն եւ բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ հայ ուսանողներու կրթաթոշակներ յատկացնելու նպատակով, Կեդր. Վարչութիւնը հաստատեց 75.000 տոլարի հիմնադրամ մը, 1961–62 տարեշրջանին համար։ Սոյն գումարը սահմանուած է նախորդ տարեշրջաններուն մէջ ընտրուած, ինչպէս եւ ներկայ տարեշրջանին մէջ ընտրելի պատուոյ թոշակաւորներու։

2) Կրթաթոշակի յատկացում Դպրեվանքերու մէջ

Ինչպէս ծանուցուած էր մեր վերջին Զեկոյցով, ըստ հայկական ուսումնարաններու օժանդակութեան ընդհանուր ծրագրին, Կեդր. Վարչութիւնը կրթաթոշակներ յատկացուց ի նպաստ Դպրեվանքերու մէջ ուսանող աշակերտներու։ Նախորդ Զեկոյցով ծանուցումներէն յետոյ կատարուեցան նաեւ հետեւեալ յատկացումները, 4 տարուան համար, ի նպաստ որոշ թիւով աշակերտներու իւրաքանչիւր հաստատութեան մէջ.

Ա) Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց 10 հազար տոլար, Բ) Ս. Խաչ Դպրեվանք (Պոլիս) 10.000 տոլար, Գ) Մխիթարեան Ընծայարան (Վենետիկ) 6.000 տոլ., Դ) Մխիթարեան Ընծայարան (Վիէննա) 6.000 տոլ., Ե) Զմմառի Ընծայարան (Լիբանան) 4.000 տոլ., Զ) Հայ Աւետ. Աստուածաբ. Վարժ. (Պէյրութ) 4.000 տոլար Գումար 40.000 տոլար։

3) Յատկացում Ս. Խաչ Լիսէի (Պոլիս)

Կեդր. Վարչութիւնը որոշեց նախորդ երկու տարեշրջաններուն այս հաստատութեան յատկացուած տարեկան 15.000 տոլարի օժանդակութիւնը շարունակել 1961–62 եւ 1962–63 տարեշրջաններուն եւս, եւ այս նպատակով՝ քուէարկեց 30 հազար տոլարի նոր յատկացում մը։

4) Համալսարանական բացառիկ կրթաթոշակ Պրազիլի մէջ

Հիմնարկութեան Պրազիլի Ուսումնական Ցանձնաժողովին հետ համախորհուրդ, Կեդր. Վարչութիւնը 2500 տոլարի բացառիկ կրթաթոշակ մը սահմանեց որ պիտի յատկացուի պրազիլահայ համալսարանի մը։ Այս յատկացումը որ ներկայիս մէկ տարուան եւ մէկ անգամուան համար կատարուած է եւ փորձառական հանգամանք ունի, պիտի տրուի թեկնածուի մը որ փայլուն յաջողութեամբ աւարտած է համալսարանական ուսումը եւ կը փափաքի կատարելագործել իր մասնագիտութիւնը։

5) Յատկացում Քալիֆորնիոյ Համալսարանին Պէօրքլիի ճիւղին հայկ. գրադարանին

Կեդր. Վարչութիւնը 5.000 տոլարի յատկացում մը կատարեց ի նպաստ Քալիֆորնիոյ Համալսարանին Պէօրքլիի ճիւղին հայկական գրադարանին։ Սոյն գումարով պիտի գնուին հայերէն եւ հայագիտական գիրքեր նոյն հաստատութեան հայկական գրադարանին համար։

6) Խոզէ Պօնիֆաչիօ վարժարանին սարքաւորման համար

Սան Փաւլոյի (Պրազիլ) Խոզէ Պօնիֆաչիօ հայ վարժարանին կազմածներուն վերանորոգման համար յատկացուեցաւ 3 հազար 555 տոլար։

7) Երուսաղէմի Պատրիարքարանին տպարանին համար

Երուսաղէմի Պատրիարքարանին տպարանին յատկացուեցաւ 20.300 տոլար, նոր տողաշար մեքենայի մը գնման համար։

8) Վիէննայի Մխիթարեան Տպարանին համար

Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան յատկացուեցաւ 20.000 տոլար, նոր տողաշար մեքենայի մը գնման համար։

9) Մանկավարժական ամառնային դասընթացքի մը համար (Սեւր, Ֆրանսա)

Շարունակելով անցեալ տարի Սփիւռքի հայ երկրորդական վարժարաններու տնօրէններու համար գործադրուած ծրագիրը, որոշուեցաւ որ այս տարի եւս Սեպտեմբեր ամսուն հայ նախակրթարաններու 12 տնօրէններ մասնակցին Սեւրի (Ֆրանսա) Մանկավարժական Միջազգային կեդրոնին ամառնային դասընթացքին։ Այս նպատակին համար Կեդր. Վարչութիւնը յատկացուց 6.000 տոլար։

10) Պաղտատի Հայոց Առաջնորդարանին

Պաղտատի Սրբոց Թարգմանչաց վարժարանին վերաշինութեան համար նախապէս յատկացուած 28.000 սթեռլինին վրայ Կեդր. Վարչութիւնը կատարեց 2250 սթեռլինի (6300 տոլար) յաւելում մը, ըստ շինութեան ընդարձակեալ ծրագրին։

ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

11) Նորոգութիւններ Երուսաղէմի Պատրիարքարանին մէջ

Արկածի հետեւանքով Երուսաղէմի Պատրիարքարանին խոհանոցը եւ սեղանատունը փլուզումի ենթարկուած ըլլալով, Հիմնարկութիւնը մասնակցեցաւ անհրաժեշտ վերանորոգման ծախքերուն 4500 տոլարի օժանդակութեամբ մը։

12) Երուսաղէմի գաղթականներուն համար

Հիմնարկութիւնը 11.200 տոլարի օժանդակութիւն մը յատկացուց Երուսաղէմի Պատրիարքարանին մէջ պատսպարուած հայ գաղթականներու պարէնաւորման ծախքերուն, 1961–62 տարեշրջանին համար։

13) Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցին համար (Պոլիս)

Պոլսոյ Սուրբ Փրկիչ Հիւանդանոցը Ռէօնթկէնեան նոր գործիքով մը եւ Ռատիօսքոփիի նոր կազմածներով օժտելու նպատակով Հիմնարկութիւնս կատարեց 23.000 տոլարի յատկացում մը ի նպաստ այս հաստատութեան։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

14) Ազունիէի (Լիբանան) Բուժարանին համար

Ազունիէի բուժարանին կից հետախուզական կեդրոնի մը կառուցման համար Հիմնարկութիւնը կատարեց 4.000 տոլարի յաւելուածական յատկացում մը։

ԸՆԴՀ. ԳՈՒՄԱՐ 1961–Ի Ա. ՎԵՑԱՄՍԵԱՅԻՆ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

	Տոլար
1) Համալսարանական պատուոյ փոխատուութեանց համար	75.000
2) Դպրեվանքերու կրթաթոշակ	40.000
3) Ս. Խաչ Լիսէին	30.000
4) Համալսարանական բացառիկ կրթաթոշակ (Պրազիլ)	2.500
5) Պէօրքլիի Համալսարանին գրադարանին	5.000
6) Խոզէ Պօնիֆաչիօ վարժարանին սարքաւորման	3.555
7) Երուսաղէմի Պատրիարքարանին տպարանին	2.300
8) Վիէննայի Մխիթարեանց տպարանին	20.000
9) Մանկավարժական դասընթացք (Սեւր)	6.000
10) Պաղտատի Առաջնորդարանին	6.300
11) Նորոգութիւններ Երուսաղէմի Պատրիարքարանին մէջ	4.500
12) Երուսաղէմի գաղթականներու պարէնագին	11.200
13) Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցին համար կազմածներ	23.000
14) Ազունիէի բուժարանին	4.000
	251.355
Մինչեւ 31 Դեկտ. 1960 կատարուած յատկացումներու գումար	2.800.425
Մինչեւ 1 Յուլիս 1961 կատարուած յատկացումներու ընդհանուր գումար	3.051.780

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, Յուլիս 1961

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, Օգոստ. 12ին իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Փանոս Ժամհարեան, խոր ծերութեան մէջ։ Ողբացեալը Հ. Յ. Դ. քաջարի մարտիկներէն էր եւ վաստակաւոր գործիչ։ Թաղումէն առաջ, ընկերոջ մարմինը հանգչած է Ալիքի չէնքին մէջ, յատուկ մահարձի մը վըրայ։ Կրօնական արարողութիւններէն ետք, խօսած են Յովհ. Քահանայ Հաճեան, ապա յանուն Հ. Յ. Դ. Թեհրանի մարմնին, ընկ. Ա. Գուլուզեան եւ Թեհրանի ու շրջանի բոլոր ընկերներուն կողմէ ընկ. Արամ Գառօնէ։

ՀԱԼԷՊԻ մէջ, Օգոստ. 25ին, 62 տարեկանին յանկարծամահ եղած է ընկ. Յարութիւն Զագրեան։ Երկար տարիներ վարած է Սուրիահայ Օգն. Խաչի ատենապետութիւնը եւ եղած է Բերիոյ Թեմի Քաղաքական Ժողովին անդամ։ Հիմնադիրներէն էր Նոր Գիւղի Ազգ. Սահակեան վարժարանի։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ կառքի ծանր արկածի մը զոհ գացած են երեք Հայեր։ Տօրայի մօտ, Ժիրայր Եթիմեան, Մարիթա Գույումճեան եւ իր քոյրը՝ Թերէզ։ Մարիթա նոյն գիշերը նշանուած էր Ժիրայր Տէյիրմէնճեանի հետ եւ նշանտուքէն կը վերադառնային։ Կառքը զոր կը վարէր Կարապետ Ճուրամեան զարնուած է ճամբուն եզերքը կեցած քամիոնի մը։ Երեք մեռեալներէն զատ կան երեք վիրաւորներ ալ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՌՆ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

*

ՏԷՍԻՆ.— Որքան ցաւալի է երիտասարդ կեանքի մը կորուստը։ Արդարեւ, գաղութը կսկիծով համակուեցաւ Վարդան Մալոյեանի վաղահաս մահուան առթիւ։ Բարեհամբոյր ու սիրուած երիտասարդ մըն էր, որ չիջեցաւ երեսուն տարեկան զարուն հասակին, խոր սուգի մատնելով իր անմխիթար ծնողքը։

Ան զոհը դարձաւ իր հիւանդութենէն աւելի, այս կեանքին դժբախտ պատահարներուն, որոնց քայքայիչ ազդեցութեան տակ է մեր երիտասարդութիւնը։

Ցաւակցականներ ղրկած էին Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէն եւ Տարօն–Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութիւնը։

ՍԳԱԿԻՐ ՄԸ

Բոյսեր եւ առաքինութիւններ կան, որ կ'աճին աղբերու եւ աւերակներու մէջ։

ՖԵԹՎԷՍ

×

Շատ քունը ծերութիւն եւ մահ կը բերէ շուտով։

ԷՏԻՍԸՆ

«ՑՈՒԹԱՁ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

●

— Փախած է... փախա՛ծ է այդ չարագործը, պոռաց Շարաֆ պէկ իրեն ընկերացող Քիւրտերուն։ Շուտով գիւղին ... ըրէք... մի կենաք։ Ան... ... անիկա ոխոէ ... ըլլալը։

Քիւրտերը մէկ ակնթարթի մէջ անոր հրամանը կատարեցին. քիչ յետոյ ծերունի. անճրկած ուժասպառ անցած տարիքով քահանայ մը Շարաֆ պէկին առջեւ բերուեցաւ։ Բայց փուճ տեղ ամէն տեսակ հնչումներու տակ առնուեցաւ, քահանան ամենեւին տեղեկութիւն մը չունենալը հաստատեց ու երդումներ ըրաւ։

— Ա՛խ, վատեր... անպատճառ գիւղին մէջ պահած են թշնամիները, բացագանչեց Շարաֆ պէկ. ինչո՞ւ կը ստէք։ Մի՞թէ՞ տասնելով ձեռքէս ազատիլ կ'ուզէք։ Ամենեւին։ Գիտցած եղէք որ ես Շարաֆ պէկն եմ, իմ անունէս բոլոր Թիմարը կը դողայ, հետեւաբար ամբողջ գիւղերնիդ կ'այրեմ, կրակներու մէջ մոխիր կը դարձնեմ եթէ երեւան չհանէք զանոնք։

Այս խօսքերը կ'ընէր քահանային ու բոլոր գիւղացիներու երեսին, որոնք սարսափի մը մէջ կ'իյնային եւ ինչ ընելնին չէին գիտեր։

Օրը մթնցաւ։ Շարաֆ պէկ տեսաւ որ անօգուտ էին բոլոր ջանքերը, մարդոցը հրաման տուաւ որ մեկնին։

Ինքն ալ կէս գիշերուան մօտ ճամբայ ինկաւ ու գիւղը գնաց։

Երկինքը չափազանց ամպոտ էր։ Երբեմն փայլակ մը, հեռաւոր հորիզոններու եռեւէն դուրս ժայթքելով, կը լուսաւորէր այն լեռնաղաշտը ուսկից կանցնէր Շարաֆ պէկ։

Կէս գիշերն անցած էր...։

Շարաֆ պէկ յանկարծ ստուերը մը տեսաւ։ Կեցաւ ու ականջ դրաւ։ Ոտնաձայնը մօտեցաւ։

— Ո՞վ էք, գոչեց Շարաֆ պէկ՝ սիրտը դող ելած ձայնով մը։

— Կեցէ՛ք... երբ երեսս նայիք, պիտի ճանչնաք, պատասխանեց ձայն մը՝ անվրդով ու հրամայական շեշտով մը։ —

Շարաֆ պէկ դողաց։ Ու չկրնալով համբերել, գոչեց.

· — Բարեկա՞մ էք, թէ ոչ թշնամի։

— Թշնամիդ եմ, չեչտեց մէկը մութին մէջէն ու անոր թեւը բռնեց ուժգին կերպով։

Ու այնքան արագօրէն կաշկանդեց անոր ձեռքն իր ձեռքերուն մէջ որ Շարաֆ պէկ ժամանակ չունեցաւ զէնքը պարպելու։

— Թշնամի՞ս էք... մրմնջեց Քիւրտը։

— Այո՛, այն թշնամիդ եմ որ կը փնտռես։ Այն թշնամիդ եմ որ հօրեղբօրդ արիւնը ծծեց...՝ կը հասկնա՞ս։

— Դո՞ւք։

— Այո՛, ես։

— Վա՛տ, բացագանչեց Շարաֆ պէկ ձեռքը վեցհարուածին տանելու յաջողեցաւ, բայց չկրցաւ պարպել, որովհետեւ զինքը կաշկանդող մարդը դաշոյն մը զարկաւ անոր սրտին մէջ եւ գետին տապալեց։

— Շո՛ւն... Լալէզարը կը փնտռէք չէ՞, մրմնջեց մարդը կատաղի ձայնով մը. հիմա ըրէք ընելիքնիդ։

Շարաֆ պէկ արեան ճապաղիքներու մէջ, ինկաւ։ Իսկ մարդը որ մեր սիրելի Վանականն էր, արագ-արագ Պատուելի Մարտիկին եւ Լալէզարին գտնուած տեղը գնաց։

ԵՐԵՔ ԱՂՋԻԿՆԵՐ

Վանի Այգեստան կոչուած արուարձանին մէկ անշուք թաղին մէջ միայարկ տուն մը կար։ Այս տունը փայտաշէն էր եւ եռեւն ընդարձակ գետին մը ունէր, որուն ծայրը կը վերջանար Ակոռի քարերուն առջեւ։

Կէսօրուան մօտ էր. տունին մէջ երեք մանկամարդ աղջիկներ կային. որոնք ճաշելու նստած էին ցածուկ սեղանի մը շուրջը։ Պատուական մըն ալ կար որ գրուած էր կերակուրներ պատրաստելու եւ այս երեք դեռահաս աղջիկներուն առջեւ դնելու։

Այս դեռափթիթ աղջիկներէն մին Լուսիան էր, մին ալ Լալէզարը, իսկ միւսը՝ Տիրպար, որ Մելիքին աղջիկն էր։

Ճաշէն ետքը սենեակ մը քաշուելով սկսան խօսիլ։

— Ո՛հ, անուշ քուրիկներս, մրմնջեց մանկատի Տիպար, չեմ մոռնար ձեզ։ Ամէն ժամանակ ձեր վրայ պիտի մտածեմ։ Աստուծմէ ուրիշ բան պիտի չուզեմ, միայն ձեր ողջութիւնը։

— Հապա՛, քոյրս, ընդհատեց Լուսիա։ Մենք ալ քու վրադ պիտի խորհինք։ Եւ մեր աղօթքներուն մէջ ամէն առտու Աստուծմէ պիտի ուզենք որ օր մը կարենանք զիրար տեսնել։ Ես եւ քոյրս Լալէզար քեզի միշտ պիտի յիշենք։

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան, զաւակները եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (10 Սեպտ.) առաւօտեան, Գօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն իրենց ամուսնոյն եւ հօր

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան Դ. տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

Այս առթիւ ընտանիքը կը նուիրէ՝

Ազգ. անմահ հերոս Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին 10 Ն. Ֆր.: Գօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ 10 Ն.Ֆ.: «Յառաջ» թերթին 20 Ն. Ֆ.:

Այրի Տիկին Ս. Լորէնեան, Տէր եւ Տիկին Օ. Լորէնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տ. Լորէնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վ. Լորէնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վ. Ճեւիզեան, Տէր եւ Տիկին Լ. Տէկրանեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն

ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՐԷՆԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Օգոստ. 31ին, 89 տարեկանին: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Սեպտ. 1ին (Տրակինեան):

Կը խնդրուի ներկայս իբրեւ մահազդ ընդունիլ:

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովը պատիւ ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւատու անդամները ներկայ գտնուելու 48րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 18 Նոյեմբեր 1961, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Միութեան Կեդրոնական Գրասենեակին մէջ, 250 Ֆիփթ Էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն.Ե.

Եթէ օրինական մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ երկրորդ հրաւէր Ընդհանուր Ժողովի, որ պիտի գումարուի Շաբաթ եւ Կիրակի, 2 եւ 3 Դեկտեմբեր 1961, *առաւօտեան ժամը* 9,30ին, Հօթէլ Ռուզվելթի *մէջ,* Մէտիսըն Էվընիւ *եւ 45րդ Փողոց,* Նիւ Եորք, Ն. Ե.: *Բոլոր իրաւատու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրինական մեծամասնութիւն պիտի կազմեն:*

ՕՐԱԿԱՐԳ

1) *Ընդհանուր Տեղեկագիր* 1960 *Տարեշրջանի:*

2) *Ընդհանուր Հաշուետուութիւն* 1960 *Տարեշրջանի:*

3) *Ընտրութիւն Կեդր. Վարչ. Ժողովի՝ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած անդամներու տեղ:*

4) *Առաջարկներ եւ Թելադրութիւններ:*

5) *Ուղերձներ:*

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի

Ատենադպիր — Ատենապետ

Մ. Մ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ — Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Նիւ Եորք, 21 Օգոստ. 1961

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Չէք – փոսթալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

—o—

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél.: OBS. 18-28

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Լոյս տեսաւ 227–228 թիւը հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

Ակնոցներու փիլիսոփայութիւն (Հայ-Բոյժ). — *Ոտքէ կերէք* (Տօքթ. Ասֆաճազ). — *Մօրուախտ* (Տօքթ. Շ. Այվազեան). — *Գիտակ* (Տօքթ. Յովհ. Մանուկեան. — *Առողջ մարդուն կշիռքը* (Տօքթ. Աշճեան): *Ի՞նչպէս պէտք է քնանալ* (Տօքթ. Գ. Գալուստեան). — *Քարի աշխարհ* (Ակադեմական Մազաֆեան). — *Հոգի եւ ստամոքս* (Տօքթ. Մօրիս Գուժէ). — *Փրոֆ. Վարդան Վարդանեան* (Փրոֆ. Լ. Օրբելեան). — *Վայրի շագանակենի* (Յ. Իշխանեան). — *Այրերու ամլութեան պատճառները* (Տօքթ. Գանձալի). — *Ի՞նչ որ գիտենք պնդութեան մասին* (Տօքթ. Գլօնտէլ. — *Գլխացաւ* (Տօքթ. Սեբոբեան) — *Միամեայ երախայի մը յուշերը* (Բ.) .—. *Անթիպիոթիքները* (Տօքթ. Բամպուքեան). — *Նորըն ծայ բժշկուհի մը* (Ն.). — *Միջավայր եւ հոգեկան վիճակ* (Տօքթ. Արշակ Պօղոսեան). — *Մշեցի կինը* (Գ. Անդրէասեան):

Այս թիւը գրկուեցաւ բոլոր բաժանորդներուն:

Յաջորդ թիւը պիտի ղրկուի միայն կանխիկ վճարողներուն:

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք): Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 Ֆ.) երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 Ֆր.):

Անատասիկ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը: Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ:

Ch. Aivazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԿՈՉ՝ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵՑ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը, Մարսէյլի Աղքատախնամէն, ինչպէս նաեւ հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանէն, ստացած է ստանձին նամակներ, որոնցմով տրամադրութիւն կը յայտնեն, իրենց օժանդակութեան բաժինը բերել, մեր հանգստեան տուները ընդունուելու կոչուած ծեր թեկնածուներու պաշտօնական գործողութեանց վերաբերեալ աշխատանքներուն:

Արդ, Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը սիրով ընդառաջ երթալով վերոյիշեալ մարմիններուն խնդրանքին, կը ծանուցանէ ներկայովս, Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր այն ծերերուն, որոնք պիտի փափաքէին Սէն Ռաֆայէլի, Մոնմօրանսիի եւ Անտիյիի հանգստեան տուները մտնել, թող իրենց դիմումը կատարել Մարսէյլի Աղքատախնամին կամ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանը, որոնք հարկ եղած պաշտօնական թուղթերու գործողութիւնները կատարելով, ամէն դիւրութիւն պիտի ընծայեն:

Հասցէ՝ Աղքատախնամի՝

339, Avenue du Prado, Marseille

Հայոց Առաջնորդարան՝

26, Rue des Convalescents, Marseille

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ.Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգային Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը յայտարարէ ի գիտութիւն Լիոնահայ ժողովուրդին թէ 1961 Յունիս 4ին Գաղութահայ առաջին ընդհ. ժողովի որոշումով, երկրորդ Գաղութահայ ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Սեպտ. 24ի Կիրակին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգային Տան մեծ սրահին մէջ ինչ որ այժմէն կը յանձնենք Լիոնահայ ժողովուրդին ուշադրութեան:

Ի դիմաց Լիոնի և Շրջ. Ազգ Միութեան

Ատենապետ Հ. ՔԻԹԱՊՃԵԱՆ

Ատենադպիր Յ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին:

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 *ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին. Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները:*

ԵՐԵՒԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ԺԱՄԵՐ

Եւրոպայի երկիրները ապրող Հայերուն համար Երեւանի ձայնասփիւռի նոր ալիքները.— Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9ին՝ (13 – 19 *եւ* 25 *մեթր կարճ ալիքներով):*

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
6
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI
6 SEPTEMBRE
1961

…ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 9-96 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4997

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵԼԿՐԱՏ

ՊԷՆ ԽԷՏՏԱ ԽՕՍԵՑԱՒ

—o—

ԿՌԻՒԸ ՊԻՏԻ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

—o—

ԿԱՄՈՒՐՋՆԵՐ Կ'ՈՒԶԷ

…լկրատի «չէզոքներուն» ժողովը կը …րունակուի: Դէպքերու տպաւորութիւնն …է թէ երկու հոսանքներ կան ժողո…յականներու մէջ: Մէկը՝ աքթիվիսթ, …ուն գլուխը կարելի է դնել Մարոք, Ռուս…ու. Կինէ եւ Ղանա: Ասոնք կ'ու…ն պայքարի աշխարհ մը ստեղծել, միւ…ը զուտ չէզոքական, որուն գլուխն է …որու, որ դէմ, է առաջին հոսանքին:

Երկուշաբթի օրուան նիստին վրդէքն … «Աճակ»ի նոր ղեկավարը՝ Պէն Խէտ…. Տրամադիր չէ Թունիս բանակցելու: …է եւ վճռական, ոչ այնքան յար…ական քան Հասան Բ. նախորդ օրը, …ց գիտէ թէ ի՛նչ կ'ուզէ: Իր երկու …ր միջոցներն էին.— Ա) «Աճակ»ը …թէ պիտի չընդունի Ալժերիոյ մասերու …ւմը: Բ) «Աճակ»ը աւելի մեծ օ…ութիւն կը սպասէ ոչ–դաշնակից …ւթիւններէն: Պէն Խէտտա յայտնեց …կրնայ խօսիլ Ֆրանսայի հետ, եթէ …ր մը նախապայմաններ ընդունուին …առաջարկուին: Ասոնց կարգին Պէն … յիշեց Սահարան եւ Եւրոպացի…ու պարագան: Ֆրանսան պէտք է նախ … ալժերական հողամասին ամ…ութիւնը, մէջն ըլլալով Սահա…, զինուորական որեւէ կայան պիտի … ալժերական հողամասին վրայ…

Եւրոպացիները առանձնաշնորհներ …պիտի չունենան: Մինչեւ այն ատեն որ … ընդունի այս «չնչին» պիջումնե… Ալժ. Ազատ. ճակատը պիտի սաստ… կռիւները:

Այս ճառը մեծ ընդունելութիւն գտաւ … աւելի քան երբեք կը խօսուի «Աճակ»ի …ական ճանաչման մասին: Պէն …տտա կ'ուզէ որ այդ ճանաչումը կա…րուի ժողովին վերջանալէն առաջ եւ …ակալութիւն յայտնեց Աֆղանիստա…, պատուիրակին, որ պաշտօնապէս … «Աճակ»ը: Կը մաղթէ որ ուրիշ… , կը մաղթէ նոյնիսկ որ … անգամ ընդունուի: Արդէն Պէն … ՄԱԿի բարեփոխում մըն ալ ա… , անշուշտ այդ նպատակով: … համակարծիք գտնուեցան՝ Մարոք …: Ն'Քրումա յայտարարեց նոյն … որ «Աճակ»ը հոս նստած է, … չկայ որ ՄԱԿի մէջ ալ չնստի:

…Աճակ»ի նպատակները յայտնի են: … որ ոչ–դաշնակից երկիրները ա… որոշ դիրք բռնեն իրեն ի նպաստ եւ … պինումներ եւ դրամ զրկելով ա…ական աջակցութիւն մը բերեն: …ւ նաեւ թէ Պէն Խէտտա չենացի … ուղած է:

… Ալժերացի ահաբեկիչներ Ֆրանսացի … մը սպաննեցին փարիզեան 61 …հանրակառքին մէջ, առջի օր: Ներ… նախարար՝ Ֆրէյ որոշումով Ալժե… պիտի վերադարձուին ահաբեկու… վայրի մը մէջ ղտնուող բոլոր այն …րացիները, որոնք մնայուն բնակու… մնայուն աշխատանք չունին եւ … իրենց վրայ իրենց վիճակին ան…ապատասխան գումարներ կը գըտ… Առջի օրուան սպարքը բաւական … ալղած էր հանրակառքին մէջ … ճամբորդներուն վրայ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Բ. ՌՈՒՄԲ ՄԸ ՊԱՅԹԵՑՈՒՑ

—o—

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԱՅՍ ՁԵՒՈՎ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑ ՔԵՆԸՏԻԻ ԵՒ ՄԱՔՄԻԼԸՆԻ

Մինչ Ամերիկա եւ Անգլիա կը սպասէին Խրուշչեւի հեռագրին, ուր խորհ. վար–չապետը պիտի յայտնէր թէ կը կը հաճա–ձայնի հիւլէական փորձերը դադրեցնե–լու, Խ. Միութիւնը երկրորդ ռումբ մը կը պայթեցնէր Արտաքին Մոնկոլիոյ սահմանին մօտ: Այս է կ'երեւի Խրուշչեւի պատասխանը անգլօ–ամերիկեան յու–շագրին:

Այս ռումբն ալ պայթեցաւ մթնոլորտին մէջ եւ իր ուժը քանի մը քիլօթոն է միայն: Պէտք չէ մոռնալ սակայն թէ Ամերիկա եւ Անգլիա չեշտած էին իրենց յուշագրին մէջ թէ եթէ Խորհ. Միութիւնը ընդունի իրենց առաջարկները եւ հանդիպում մը տեղի ունենայ Ժընեւ. 9ին, Անգլօ–ամերիկացիները նկատի պիտի չառնեն նախքան այդ թուականը կատարուած փորձերը (եթէ ըլլան):

Ուրեմն առաջին ակնարկով այս նոր պայթումը արգելք մը չէ յետաղայ համաձայնութեան մը:

Այս պայթումներուն առթիւ, որոնց լուրը միշտ ամերիկեան աղբիւրները կու տան, ամերիկացի փորձագէտներ դիտել կու տան թէ նկատի առնելով գործածուած ռումբերու ուժը, կը թուի թէ Ռուսերը կ'ուզեն հասնիլ Ամերիկայի ռումբերու «մանրանկարչութեան» մարզին մէջ:

Միւս կողմէ գնդ. Սոլովիէվ բողոքա–գիր մը ղրկեց իր ամերիկացի պաշտօնակիցին (Պերլինի գրաւման շրջաններու հրամանատարներ) ուր անգամ մը եւս կ'անդրադառնայ «նրբանցքներուն» գոր–ծածութեան: Ճշը սպառնական է եւ բողոքագրին բնոյթը ծանրակշիռ: Խորհրդային հրամանատարը կը ծանրանայ Արեւմտեան «գրգռութեանց» վրայ:

× Խրուշչեւ երկրորդ նամակ մը ղրկեց Իտալիոյ Վարչապետին, ուր կը կրկնէ թէ տրամադիր է բանակցելու Արեւմուտքի հետ, Պերլինի շուրջ:

Հռոմի համայնավար օրաթերթը՝ Ունիթա 9 սիւնակի վրայ կը գրէ, այս առթիւ. «Խրուշչեւ՝ Ֆանֆանիի.— Ըսէք Արեւմտեաններուն, որ բանակցութեան վայրը եւ թուականը ընտրեն»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՆԿՕՅԻ Պալուպաները երկու անգլիացի սպաներ կերած են առջի օր, իբրեւ պըեֆփըսթ:

ՓՈՐԹՍՄՈՒԹԻ (Անգլիա) մէջ բացուեցաւ Անգլիոյ Աշխատանքի ընկերակցութեանց 93րդ համագումարը, որու առաջին նիստին խակ ջախջախիչ պարտութիւն կրեցին անգլիացի համայնավարները: Արդարեւ, ձայներու ճնշիչ մեծամասնութեամբ համագումարէն եւ Աշխատանքի ընկերակցութիւններու համադաշնակցութենէն վտարուեցաւ ելեկտրագէտներու ընկերակցութիւնը, որու ղեկավարութիւնը համայնավարներու ձեռքն է:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ Աֆրիք–Աքսիոնը որ Պուրկիպայի բերանը կը նկատուի, կը գրէ թէ «Աճակ»ի վերջին փոփոխութիւնները նոր ձեւ մը պիտի տան ալժերական պայքա–րին: Ըստ թերթին, Ֆերհաթ Ապպասի պաշտօնանկ ըլլալը չի նշանակեր թէ Ֆրանսայի հետ խօսակցութիւնները պիտի դադրին, այլ պարզ հետեւանքն է երեք բանակցութեանց ձախողութեան (Մըլէօն, Էվիան, Լիւկրէն): Հաւանական կը նկատուի որ բանակցութեան պարագային, ալժերական պատուիրակութիւնը ղեկավարէ Արտաքին նոր նախարարը՝ Սաատ Տահլապ:

ԻՒՄԱՆԻԹԷն գրաւուեցաւ առջի օր, ա–

ՍԻՐԷ ՍԻՐԻՆ

Ի ԲԱՐՁԱՆՑ ԼԵՐԱՆՑ

Ա.

Ֆրանսական պարբերաթերթ մը կը գրէ թէ հետզհետէ կը ծաւալի արձակուրդնե–րու յատուկ տեղափոխութիւնը:

Հարիւրին 30 գիւղ կ'երթան, հարիւրին 15,6 լեռ, հարիւրին 35 ծով: Իսկ անոնք որ վրան կը լարեն դաշտերու մէջ կամ լեռներու վրայ, երեք միլիոնի կը հաս–նէին այս տարի: Կարճ,— 10ի վրայ 7 Ֆրանսացի արձակուրդի կ'երթայ Յուլիս–Օգոստոս ամիսներուն:

Մարդկային տեղատուութիւն մը եւ մակընթացութիւն մը ամրան ընթացքին: Փարիզը մեծ լիճի մը պէս կը պարպուի ու կը լեցուի երկու ամսուան ընթացքին:

Այս շարժումին հետեւանքով՝ տակն ու վրայ կ'ըլլայ երկրին մեքենան,— փո–խադրական, արտադրական, պարենաւոր–ման սպասարկութիւնները կը սկսին գոր–ծել շրջեալ ձեւով: Մանաւանդ թղթա–տարական սպասարկութիւնը: Սովիլ Փետրուար ամսուան մէջ կը ստանայ 47.000 նամակ կամ քարթ, Օգոստոսին՝ 190.000, իսկ Տովիլէն կը մեկնի Փետրուարին 46 հազար, Օգոստոսին՝ 193.000: Այսպէս՝ այլ ծանօթ քաղաքներու մէջ: Ցառաջը եւս կը ցնցուի,— հազարաւոր հասցէներ կը փոխուին՝ որպէսզի թերթը հետեւի բաժանորդին թափառումներու:

Այսպէս, ուրեմն, Հայերս ալ կը հետեւինք արձակուրդի այս շարժումին: Աւելի ճիշդ կ'ըլլար ըսել թէ ամառնային այս տեղափոխութեանց ռահվիրաները մե՛նք եղանք նախ,— հովոցներ ունէինք լեռներու վրայ, ուր կ'երթային հանգստանալ ու զովանալ երկրին մեծամեծները, նոյնիսկ եպիսկոպոսները, ինչպէս Ստեփանոս Սիւնեցի, որ հանգստարան մը շինած էր լերան գագաթը, ծառի մը վրայ, ուր կ'երթար քնանալ Օգոստոսի շոգուն, ուր եւ սպաննուեցաւ: Ընկ. Մկրտիչ Պար–սամեան աղուոր նկարագրական մը ունի արձակուրդի վրանաբնակութենէն, զոր արդիական պայմանները եւ սովորու–թիւնները գերազանցելու ձեւով՝ կը կազ–մակերպէին Սանասարեան վարժարանի աշակերտները Սրտածորի մէջ: Բիւթա–նական աշխարհին մէջ՝ Հայերն էին դար–ձեալ, որ ամառը կը փոխադրուէին, կա–լերը, այգիները եւ մակաղատեղիները,— Ատափազարցին կը փոխադրուէր Ար–մաշ, ու Քէօթահեացին՝ իր եդեմաստանը, հանքային ջուրերով եւ հարուստ,— ջուրի, հովի եւ բուսական խէժերու բուրումներուն սիրահար:

Ամբողջ Պէյրութը, այս եղանակին, կը բարձրանայ Լիբանանի լեռները, ուր կը հասնին նաեւ Եգիպտոսի Հայերը: Հեռաւոր Ասպատանի մէջ, Հայերը կը բարձրա–նան Նոր Ջուղա ու մինչեւ Թեհրան: Դէ–պի բարձրաւանդակ, դէպի լեռնե՛րը:

Բերնին համը գիտէր նաեւ մեր անմահ Քուչակը, որ սիրուրտկելու համար կ'ելլէր լեռները, կը պառկէր վայրի ծաղիկներուն մէջ, մինչ եարը կը լեցնէր բա–ժակը, թէ՛ կը խմէր, թէ՛ կը խմցնէր, մինչեւ որ քնանար բանաստեղծը եւ երա–զէր.

Այս գիշեր լերանց բարձանց ծաղկունանց
մէջն եմ ի քուն:
Իմ եարս ի վերեւ գլխուս կու խմէ,
ես անհոգ ի քուն:
Գլխարկս ալ ի վեր կալի, լուկ թռաւ
նման կաքաւուն,
Թեւիկ չահէնի առի, լուկ հասայ
ի յեզր ծովուն,
Հասայ չհասայ սիրոյս, վա՛յ հազար
մօրըս բերելոյն:

Կ'ուզէ՞ք որ յիշեմ դեռ…Աստուածածինն ալ, որ օդափոխութեան կուգար մեր գիւղը, բնակարան կ'ընտրէր սաղարթա–շատ եւ փարթամ կաղնի մը, որուն ճիւ–ղերէն կը կախէր յակուրջի մը, ատտուան մարգարտաշար ցօղերով հիւսուած՝ ինչ–պէս կ'ըսէ աւանդութիւնը, օրօրելու հա–մար Միածինը:

Ա՜խ մեր լեռները, տաճարնե՛ր հին խնկաւէտ, բնակարաննե՛ր հին աստուա–ծահաւէտ, դիտարաններ էին սփանչա–նալու համար բնութեան չքայլութեանց եւ հրաշագործութեանց վրայ:

Ա՛յ տունդ աւիրի, այստեղ միտքս կու գայ Անտունին այս տողը,— չե՞ս ըսեր անոր՝ որ այս ամէնը առաւ մեր ձեռքէն:

ԱՐԱՋ

բովհետեւ ալժերական համայնավար կուսակցութեան մէկ զեկոյցը հրատարակած էր:

ԻՏԱԼԻՈՅ բնակչութեան թիւը 51 միլիոն 344.040 էր անցեալ Յունիսին: Մէկ ամսուան մէջ 44.064 հոգի աւելցած է:

ՔՈՓԵՆՀԱԿԻ Տակրնս Նիէբըրը, որ եւրոպական կարեւորագոյն օրաթերթե–րէն մէկն է, կը դադրեցնէ իր հրատարա–կութիւնը, նիւթական պատճառներով:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ Փոփիւլէր, վերսկսաւ իր հրատարակութիւնը, մէկ ամիս արձա–կուրդէ ետք:

«ՊԷՏՔ է ճզմէինք Փիրլ–Հարպըրը» յայտարարեց ճափոնցի զօրավար մը Լոնտոնի մէջ, շշմեցնելով իր ունկնդիրները: Ճափոնի օդանաւային սպայակոյտի պետը աւելցուց թէ «չի ցաւիր» եղածին համար և չեշտեց.— «Եթէ կը ցաւիմ, կը ցաւիմ անոր համար որ պէտք չէ միայն մէկ յարձակում կատարէինք: Պէտք է անընդհատ յարձակէինք: Փիրլ–Հարպըրի յարձակումը ձախողութիւն մըն էր ռազմավարական գետնի վրայ, բայց վարպետութեան յաջողութիւն էր»: Տեսնելով թէ մեծ զարմանք պատճառած էր, ճափոնցի զօրավարը ըսաւ. «Պէտք չէ մոռնալ թէ իբրեւ զինուորական կը խօսիմ»:

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը արգիլեց 91 օտար գիրքերու մուտքը, որոնց մէջ Նիքիթա Խրուշչեւի մէկ գործը: Այս ար–գելքին արժանացող գիրքերու մեծ մասը համայնավար հրատարակութիւններ են, որոնց 26ը՝ արաբերէն, մնացեալը՝ անգլերէն:

ՄԱԿ–ի կայաններու մէջ 10.000 քաղաքացի գաղթականներ կան, ըստ ՄԱԿի Էլիզապէթվիլի ներկայացուցիչ Օ'Պրայըն, որ աւելցուցած է թէ կացութիւնը շատ ծանր է:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ այցելած է Մոսկուայի Ֆրանսական ցուցահանդէսը եւ «Ազատութիւն, Հաւասարութիւն, Եղբայրութիւն» նշանաբանը տեսնելով յանկարծ ըսած է Գ. Տըժանի (Ֆրանսայի դեսպան). «Ֆրանսան հնարած է այս խօսքը: Մենք առած ենք, Ֆրանսան մոռցած է»….

ՓԱՐԻԶԻ խորհրդային ցուցահանդէսի բացումին ընթացքին խօսք առին ճարտարարուեստի նախարարը՝ Ժանընէ եւ խորհրդային Արտաքին Առեւտուրի նախարարը՝ Փաթոլիչեւ: Ֆրանսացի նախարարը չեշտեց թէ պատմութիւնը ցոյց տուած է որ յառաջդիմութիւնը միշտ ազգերու միջեւ եղած մտքերու փոխանակութեան արդիւնք է, եւ ինչ որ ալ ըլլայ քաղաքական վարչաձեւը, երկիր մը որ ինքն իր վրայ կը քաշուի, տնտեսական տեղքայլի դատապարտուած է:

ՊՐԱԶԻԼ ամէն վտանգ չէ անցուցած: Երեքշաբթի առաւօտ լուրերը կը հաստատէին թէ Կուլարի «վաւերացումը» իբրեւ Նախագահ, այնքան ալ ապահով չէ:

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հիւրամեծարները ու սպասաւորները կը գտնուէին գաւիթի կեդրոնական ազատ բաժնին մէջ:

Կամարակապ երկու սիւներու մէջտեղէն, լայն մուտք մը կ'առաջնորդէր դէպի բուն հանդիսասրահը, որ կը համապատասխանէր այժմու եկեղեցիներու ատեանին: Այս սրահին դիմացի ճակատը, որ կը համապատասխանէ բեմին ու ատեանին, կար հսկայ վառարան մը: Աստ երկու քովերէն կը սկսէին ու երկու կողմով սրահին ամբողջ երկայնքն ի վար կը շարունակուէին զորզապատ բազմոցները ու կոնակի բարձերը, դրուած քանի մը թիզ բարձրացուած փայտեղէն միակտուր նստարաններու վրայ: Պատուոյ տեղերը վառարանին անմիջական քովերն էին. միւս տեղերը կ'աստիճանաւորուէին այդ կէտէն մինչեւ գաւիթ:

Մէջտեղի լայն սրահը յատկացուած էր հանդիսութեան ու խրախճանքի: Ճաշէն առաջ մասնաւոր սպասաւորներ կոնքով ու ջրամանով, ինչպէս նաեւ սրբիչ ու անձեռոցով, շրջանը կ'ընէին կոչնականներուն, ձեռնլուալի արարողութեան ընթացքին: Ճաշի համար սրահ կը բերուէր ընդարձակ ու ծխնիներով ծալելի սեղան մը որ պատուանդաններու վրայ կը տարածուէր սրահին մէկ կողմէն միւսը: Սեղանը, բացի վրայի զարդարուն ծածկոցէն, շրջապատի երկարութեամբ ունէր նաեւ դէպի վար կախուող ծփուն ծածկոց մը եւս զոր կոչնականներ իրենց ծունկերուն վրայ կ'առնէին: Իրենց կը տրուէր նաեւ մասնաւոր անձեռոց: Ճաշին կ'ընկերանար նուագ ու երգ, որմէ վերջ սեղանը կը վերցուէր, ձեռնլուալի արարողութիւնը կը կրկնուէր, ու հանդէսը տանտիրոջ նախագահութեամբ կը շարունակուէին ժամանցն ու զուարճութիւնները:

Ազնուական ու իշխանական դասակարգի խնջոյքները, անշուշտ, աւելի ճոխ էին, շուայտութեան դուռը հանելու աստիճան: Իբր տիպար կը նկատուին Արշակունիներու խնջոյքները, անշուշտ հեթանոսական: Այդ շրջանին խնջոյքները կը բաժնուէին գլխաւորաբար երկու կարգի — ընտանեկան ու խրախճանաւոր հանդիսական: Ընտանեկանը սովորաբար կը կատարուէր տիկիններու միջեւ ու կը կոչուէր երախանք, ուր երբեմն բացառաբար կը հրաւիրուէին նաեւ այրեր ու զինուորականներ: Ծառաստաններով ու ծաղկանոցներով շրջապատուած ապարանքի, դղեակի կամ հովոցի մը մէջ, հայ փափկասուն տիկինը, լոգանքէ վերջ, ամպհովանիով զարդարուն իր շքեղ անկողնին քով, նաժիշտներու ու աղախիններու օգնութեամբ քաղցրաբոյր իւղերով կ'օծանուէր, խնամքով կը սանտրուէին իր վարսերը, կը դրուէր ոսկեզօծ վարսակալ ու ապարօշ, դէմքին ու աչքերուն կը քսուէին սնգոյր ու ծարիր, մարմինն ի վար կը սահէր իր ոսկեթել պատմուճանը, կը պճնուէր գոհարեղէններով, ոտքերուն կ'անցուէին արծաթեայ ճարմանդով զարդարուած նուրբ կօշիկներ, կը բացուէր դուռը դղեակին ու տիկինը՝ նաժիշտներու օգնութեամբ կը նստէր իր ոսկեզօծ պահաւորակը, բարակ վարագոյրներով զարդարուած, զոր կը կրէին գեղադէմ երիտասարդ ծառաներ, թեւին վրայ տիկնիկին սամոյրէ մեկնոցը կրող մանկլաւիկ մըն ալ հետիոտն կ'ընկերանայ պահաւորակին: Այսպէս էր որ Արշակունի ազնուուհին, պատուաններու մէջ դրդեալ ու գգուեալ, որպէս կոչնական կը հասնէր խնջոյքի տաճարը:

Այրերու յատուկ խնջոյքը տեղի կ'ունենար տաճար կոչուող մասնաւոր հանդիսարահներու կամ տօնասրահներու մէջ, անբաժան մասը ապարանքին ու դղեակին. տիկիններ բացառիկ առիթներու կը մասնակցէին: Ապարանքը ունէր իր շտեմարանը կամ մթերանոցը, ինչպէս նաեւ իր ամբարանոցը: Առանձին բաժին մըն էր խոհակերոցը կամ խոհանոցը. Մառանին մէջ գինիի գլխաւոր անօթներն ու գործիքներն էին կարաս ու կարասաձագ (փոքր կարաս), գուբ, բղուղ, ճառայ (կանթաւոր երկայն ընդունարան), կահոյր (մեծ սափոր), սափոր, կոյժ, փարչ, տիկ, հաղաղակ (կաշիէ թեթեւ աման, ճամբորդի), ձագար, պարզուտ, ջնջիլ, (գինիի բարակ պարզուտ), զմբիչ (գինին հարելու գործիք), դրգալ (չափող գործիք մը). շտեմարանին մէջ կային նաեւ քանդուկներ (արմտիքի կարաս): Խոհանոցին մէջ շարուած էին կրակարան կամ ակութ, թոնիր, թոնդրուկ (գետնափոր եփոց), ունելի, ակիշ (ճանկաւոր գործիք, տաք բան քաշելու), կասկարայ կամ գահաւորակ, կաթսայ, սան, պտյտ, պուտուկ, կճիճ (եփելու փոքր աման), մասհան (եռժանի խոշոր պատառաքաղ), չերեփ, տապակ, շամփուր, տաշտ, սանդ, թափուր (փայտեղէն ափսէ), սակառ, զամբիւղ, մորթաղ (աղած մորթէ պարկ՝ ձուկ պահելու համար), քուրձ (խարազէ պարկ, հաց ու պտուղ պահելու համար), մաղ, կոն (աղաման), կահոյր (ջուրի աման):

Բուն տաճարը կամ ճաշարան — խրախճանատունը կրնար ի հարկէն խորանի այսինքն վրանի տակ ըլլալ: Նպատակը հաւաքման սրահ մը ըլլալ էր: Մեծամեծներու տան մէջ լայնատարած ու բարձրաձեղուն էր. ան, ոսկեզօծ ու խիտ նկարազարդ: Ընդարձակները կարող էին մինչեւ 900 կոչնական պարփակել: Կոչնականներու համար ան կահաւորուած էր հանդստաւէտ կերպով. հիւրերը կը նստէին տապաստակներու վրայ դրուած զարդարուն ու ոսկեհուռ բարձերու կամ բազմականներու վրայ, ըստ աստիճանի. աթոռ չկար: Ճաշասեղանը բարձերու մակարդակին յարմարցուած էր ու համեմարար ցած. ճաշէն առաջ ծածկուած կ'ըլլար շքեղ օթոցով: Կոչնականները Հռովմէացւոց նման չէին ընկողմաներ, այլ կը նստէին, ուղիղ կամ ծալապատիկ: Սեղանը զարդարուած կ'ըլլար ոսկեղէն, արծաթեղէն, փայտեղէն ու քարեղէն անօթներով, սպասներով ու համապատասխան տակակալներով որոնց մէջ զետեղուած կ'ըլլային նախընտրաբար վարդ ու շուշան, նրգիս ու յասմիկ, մեղրուկ ու մանիշակ, ինչպէս նաեւ ասպազան, անիար, սմնակ, շամպլիտակ, հորոտ ու մորոտ: Գլխաւոր սպասներն էին տարգալ կամ գրգալ (հեղուկ կերակուրներու պնակ), պնակ կամ սկաւառակ, սկուտղ (չոր կերակուրներու պնակ), մաղզմայ (բոլորշի ու տափարակ պնակ), խան (աղանդերի անօթ), ափսէ (գզգաւոր անօթ), պատառաքաղ կամ մսակալ, դգալ ու դանակ:

Ց. ՄԱՐԹԱԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

ԽՄԲ. — Հայրենասիրութիւնը իբրեւ բառ սեփական ապրանքի պէս բան մըն է՝ կարգ մը Հայերու համար: Բառին բովանդակութեան տեսակէտով՝ հայրենասիրութիւնը բանի մը տեսակ է, — Պէյրութի *Սփիւռք* շաբաթաթերթը, որ փա՜ռք Աստուծոյ՝ չի մտածեր մեզի պէս, ինչպէս գիտել կուտայ յաճախ, տեսակ կը բացատրէ հայրենասիրութեան *սաքոտ* տեսակը եւ *ոչ-սաքոտ* տեսակը: Մենք ոչ բնելիք ունինք այս բարձր *դիալեկտիկային* մասին, ոչ ալ միջամտելու տրամադրութիւն այս վէճին մէջ: Մեր ընթերցողներուն կը թողունք ստկել ոսպը՝ քարերը նետելով քարերուն տեղը, ոսպն ալ իր տեղը:

Ամէն անգամ որ Հայաստանի իրականութեան, այսինքն իրական իրականութեան մասին բերանացի կամ գրաւոր արտայայտութեան տրամադրութիւն ցոյց տրուի, (մենք պիտի ըսէինք քաջութեան նշոյլը երեւի), Հայաստանի «բարեկամները», առհասարակ ղեկավար կուսակցականներ եւ փրոֆեսիոնէլ *գործիչներ, ջղային ձեւով եւ քիչ մըն ալ «իմաստուն» դէմք մը հագնելով, կը գոչեն արագ ու կտրուկ, վերջնական պատգամի մը կամ անվերաքննելի վճիռի մը պէս.*

— Առե՞նն է:

— Ի՞նչ կը շահինք:

Եւ կը պատասխանեն իրենց հարցումներուն, մէկ եւ միեւնոյն պատասխանով, այլեւս յաւիտենական դարձած յանկերգով մը.

— Արտասահմանի Հայութեան հայրենասիրութիւնը կը խախտի···:

Երբեմն··· լաւութի՛ւն, խորանարդ լաւութիւն, խորանարդին բոլոր կողմերէն, առաստաղէն եւ յատակէն, լաւութիւն···:

Վճռուած է:

Վճռած են «փայլուն» ղեկավարները···:

Վճիռն ալ պատրաստ է, ինչպէս ներկի դոյլը՝ իր մէջ մխրճուած մեծ վրձինով կամ առանց, — «Թշնամի», «դաւաճան», կամ մեղմագոյն պարագաներուն՝ «[illegible] դաքական հաստատութիւն չունեցող», «խակ», «անխոհեմ». [illegible] ու բացատրութիւնները կեցած են հերթի՝ [illegible] պրտուելու համար երեսին անոր որ պիտի յանդգնի՝ հաստատուած այդ կարգը խախտելու եւ չարաշուք այդ կարգապահութիւնը խանգարելու:

Մթագոյն հաշիւներով «թապուի» վերածած են Հայաստանը, անհպելի եւ անքննելի, — «դպչիլը արգիլուած է, մահուան վտանգ կայ» յայտարարութիւնը կրող՝ ելեկտրակայաններու պատին վրայ գրուած:

Տեղին է այստեղ արձանագրել ուրիշ իրողութիւն մը եւս, յայտնաբերելու համար Հայաստանի կեղծ բարեկամներուն մէկ այլ յատուկ հոգեբանութիւնը. Այս թերթը — Սփիւռք *շաբաթաթերթը ցարդ ոչ մէկ տող աննպաստ բան գրած է Հայաստանի մասին: Մեր երեք տարուան հաւաքածոները՝ վկայ են այս մասին. Բայց այս թերթին հրատարակութիւնն սկսելէն քիչ առաջ եւ անոր երեք տարուան գոյութեան բովանդակ ընթացքին խուլ պայքար մը շղթայազերծուեցաւ անոր դէմ, պարզապէս այն միակ պատճառով որ Հայաստանի այդ կեղծ բարեկամները, այս թերթին մէջ, նկատեցին ուժեղ կեցուածք մը Հայաստանի իրական իրականութիւնը բացայայտելու:*

Բայց մենք, նախ քան Հայաստանի իրական իրականութեան մասին արտայայտուիլը, պիտի պատասխանենք այդ պզտիկ, բայց դաժան հարցումներուն՝

— Առե՞նն է:

— Ի՞նչ կը շահինք:

Թէպէտ, մենք ալ մեր կարգին, իրենց կրնանք հարցնել նման պզտիկ հարցումներ.

— Ե՞րբ է առենը:

— Ի՞նչ կը կորսնցնենք:

Առե՛նն է, — կը պատասխանենք, — եւ ոչ միայն առենն է, այլ եւ շատ, շատ ուշացած ենք: Քառասուն տարիները կ'երեւի գէթ բաւարար եղած չեն անկեղծութեան դարաշրջանին վերջ մը տալու համար:

Կ'ուզենք ճանչնալ մեր հայրենիքը այնպէս ինչպէս որ է, *ինչպէս անմահ գրագէտ Գրիգոր Զօհրապ կ'ուզէր ճանչնալ* «կեանքը ինչպէս որ է»:

Ասիկա մեր իրաւունքն է, անբռնաբարելի եւ անմերժելի: Հայաստանի պայծառ, անշահախնդիր եւ ան[illegible] հայրենասէրները, իրաւունք եւ պարտականութիւն ունին իրենց հայրենիքը ճանչնալու՝ ճշգրտութեամբ, հարազատութեամբ եւ անեղծութեամբ:

Արտասահմանի հայ հայրենասէր զանգուածը իրաւունք եւ պարտականութիւն ունի իր հայրենիքը ճանչնալու իր բոլոր դրական եւ ժխտական կողմերով:

Արտասահմանի Հայութիւնը շատ բան կը շահի իրողապէս ճանչնալով իր Մայր [illegible]

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Զօհրապի առաջարկները ազգային մարմիններու ուղղուած ըլլալու են, իւրաքանչիւր ծնողք իր զաւակին ապագան կը պատրաստէ եթէ ի վիճակի է: Կը մնար աղքատիկ, ընդունակ տղան, որ նիւթապէս անկարող ըլլալով արհեստներու դպրոց յաճախելու, բարձրագոյն ուսման հետեւելու, պէտք ունէր ազգային օժանդակութեան, տղան պիտի մտնէր արհեստի, վարպետին ծառան ըլլալու աւելի՝ քան արհեստը սորվելու համար: 1913 Հոկտեմբեր 4ի ընդհ. Ժողովին կը ներկայացնէր կրթական կարգ մը առաջարկներ, գիտել տալով որ հայ երիտասարդներու շողշողուն յաջողութիւնները իրականութեան չեն համապատասխաներ, երիտասարդութիւնը լուրջ աշխատանք չի տանիր ուսանելու, աւելի վեր ելլելու համար եւ համոզուած թէ ուսման առակ, բարձրանալու ձգտումի տէր երիտասարդներ կան՝ կ'առաջարկէր եւրոպական հաստատութիւնները ղրկել ընտրութեամբ, պայմանով որ վերադառնան ազգին ծառայելու: Համարակալութեան դիւանը առաջարկները անգործածելի կը գտնէ նիւթական պատճառներով: Զօհրապ անդրադարձած չէ՞ր թէ անընդունելի պիտի ըլլան այդ առաջարկները: Ի՞նչ հաւաստիք կրնար ունենալ թէ կրթաթոշակ ստացող ուսանողները ապագային պիտի վերադառնային օգտակար ըլլալու համար:

×

Ամիրաները կրթաթոշակներ յատկացուցին ճեմարանի ընդունակ աշակերտներուն, որոնցմէ մէկ քանին եթէ վերադարձան Պոլիս եւ ծառայեցին հայ մամուլին եւ հասարակութեան, ուրիշներ Եւրոպա մնացին: Նուպար Շահնազարեանէն կը յիշենք Զերազ եւ Տեմիրճիպաշեան դասընկերներ, ուրիշներ առեւտրական հաստատութեանց մէջ տեղ գտան, գիրք ունեցան եւ մոռցան թէ պարտք ունէին ազգին եւ վճարելու էին այդ պարտքը: 1900 Թուականին Եւրոպայի համալսարանները կը յաճախէին 290 ուսանողներ: Աղանեան քահանայի Լումայ հանդէսը կը հարցնէր թէ ինչ նպաստ պիտի բերեն հայ ժողովուրդի մշակոյթին:

Ազգ. Մարմիններն ալ կ'ըմբռնէին թէ. Դպրոցները ժամանակի պահանջներուն համաձայն նոր պէտքեր ունին:

Այս պէտքերը գոհացնելու համար իր մուտքը բաւական չէ:

Այս մուտքը գործածելու է աղքատիկ տղոց կրթութեան համար:

Կարող ծնողքները չվճարելով՝ բարերարներու ձեռքով ձգուած գումարներով կրթած են իրենց զաւակները եւ պատճառ եղած են յետադիմութեան:

Զօհրապի կրթական գաղափարները յաճախ արտայայտուած են, անհատներ եւ խորհուրդներ պարբերաբար առաջարկներ բերած են, Ազգ. Ժողովը զբաղած է կրթական հարցով, բայց գաղափարներ եւ առաջարկներ մոռացութեան տրուած են:

Սահմանադրական Ուսումնական Խորհուրդի ատենապետ Բարունակ Ֆերուխան, որ լուրջ քննութենէ մը անցընելով Պոլսոյ դպրոցները կազմած է վիճակագրութիւն մը, Ժողովի կը հրաւիրէ ժամանակի ուսումնական անձերը, խորհրդակցելու համար ազգային կրթութեան ուղղութեան եւ ծրագրին շուրջ:

Յակոբ Ոսկան կ'առաջարկէ դպրոցներ բանալ Հայաստանի մէջ, որովհետեւ հոն է որ Հայութիւնը կը պահէ բարոյական եւ բնական յատկութիւնները, մինչդեռ «ամէն կողմ փոխադրուող Հայերը, մեր երբեմնի հայրենակիցները, կորուսեր են իրենց լեզուն, կերպարանքը, որով նիւթապէս եւ բարոյապէս մեռեր են հայրենիքի համար»:

×

Ոսկան կը բաղձայ որ հասարակաց մարդը պատրաստուի, ազգին օգտակար անհատներ պատրաստուին, ոչ թէ [illegible] աշխատի իր օգտին համար, [illegible] այն իր անձին համար»: Ոսկան համոզուած էր որ Հայը Հայաստանի մէջ [illegible] այն կրնայ ապրիլ եւ տեւել, ուր [illegible] այժմ, կը պահէ իր առաքինութիւնները [illegible] հակառակ աւազակներէ շրջապատուած ըլլալուն: «Հոն ուր ծներ է մեր մայր [illegible] գուն, ուր Հայը մեծ է եղեր երբեմն [illegible] պերճութեամբ, հոն միայն կրնայ [illegible] րանծնիլ մեր ազգութիւնը»: (Մասիս 1861):

Տեսանք թէ Զօհրապ ալ պիտի [illegible] նոյն գաղափարը հանրային [illegible] պատրաստութեան համար, Զօհրապ [illegible] պիտի գրէ. «Ազգ մը առանց [illegible] ազատ հայրենիքի չի կրնար ապրիլ [illegible] երիտասարդութիւնը ազգային ոգիով [illegible] ծուն երկրորդական կրթութիւն պէտք [illegible] ստանայ, այդ ալ մայրենի հողին [illegible] միայն հնարաւոր է»:

×

1861ի «Հիմնադիր Ազգ. Դաստիարակութեան» կանոնագրութեան համաձայն «Որբ եւ աղքատ մանչերու եւ աղջիկներու համար գիշերօթիկ դպրոցներ պիտի ըլլան»: (Յօդ. 6):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. — 14)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

Ցանկի մէջ տեղի ունեցած դէպքի … հանդէսի մը մասին կարելի է գրել … խօսիլ Սեպտեմբերին, առանց Թար… …ութիւնը եւ ըրջութիւնը կորսնցնելու. … Ներելի է նման յապաղում մը մեր ժա… …մակներուն, յորում՝ ամէն ոք այդ վէ… …ամիսը սկսելուն, վայրկեան մը … լեռ, ծոր եւ ծով կ'երազէ. արձա… … կ'երթայ. եւ այլեւս բացի կեան… … կապուած անհրաժեշտութիւններէն … բան կը փորձէ մոռնալ:

… Մուրատեան վարժարանի մրցանակա… …բաշխութեան հանդէսին պարագան է աս, … որ տեղի ունեցաւ Յունիս 25ի կիրակին, … վարժարանի ղալաթաւէզ պարտէզներուն … մէջ: Բարեբախտաբար արեւոտ օր մըն … …ահելի տաքութեամբ:

… Այս տարի վարժարանի Տեսչութիւնը հրաւիրած էր ծնողները եւ բարեկամները բացօթեայ զուարթ օր մը անցընելու պարտէզներու մէջ: Կիրակի ըլլալուն համար, առաւօտեան ժամը 11ին ծառերու շուքին տակ, ձայնաւոր պատարագով սկսաւ օրը: Պատարագէն վերջ ժողովուրդը տեղաւորուեցաւ մարգագետիններու վրայ պատրաստուած սեղաններուն շուրջը:

Վարժարանի Ծնողաց Միութեան դիւանի ազնիւ եւ աշխատասէր տիկինները, ղեկավարութեամբ իրենց անխոնջ Նախագահուհին՝ Տիկին Ֆէյտիի, պատրաստած էին եղանակին շատ յարմար առատ ճաշ եւ ամէն տեսակ զովացուցիչ խմիչքներ:

Ազգային ժողովրդական նուագի ընկերակցութեամբ, կանաչութեան եւ գոյնզգոյն ծաղիկներու թովիչ գեղեցկութեան մէջ, ուրախ զուարթ վերջացաւ ճաշը:

Եւ ահա, յայտագրին ճեմարանական բաժինը սկսելէն քիչ առաջ, մթագին ամպի մը պէս հասաւ, Պոլսոյ Գարեգին Պատրիարքին մահուան բօթը: Վարժարանի տեսուչը՝ Հ. Ս. Վ. Ագըլեան, յուզումով ծանոյց տխուր լուրը ներկաներուն, եւ յիշատակը յարգելու համար վայրկեան մը յոտնկայս լռութիւն պահել տուաւ:

Վարժարանի քաղաքային Տնօրէնը, զօրավար Փրեվօ, օրուան յարմար ազնուական խօսքերով բացաւ մրցանակաբաշխութեան բաժինը: Հ. Յովսէփ Վ. Պէհէսնիլեան ուսումնապետ, տարեկան համառօտ տեղեկատուութիւնը ներկայացուց, որմէ յետոյ բաշխուեցան արժէքաւոր նուէրներ՝ աշակերտներէն աշխատասէր, բարեկիրթ եւ յառաջադէմ հանդիսացողներուն: Օրը փակուեցաւ Տեսուչ Հ. Սերովբէ Վ. Ագըլեանի բարի արձակուրդի հաճելի եւ խանդավառ խօսքերով:

Այս տարուան Պաշօյի եւ Պրէվէի քննութիւններու առթիւ սրբագրիչներու կողմէ կատարուած անխիղճ եւ գայթակղելի արարքը՝ ամէնուն ծանօթ է, որուն զոհ գացին երիտասարդներ որ տարին ամբողջ քրտնաջան պատրաստուելէն վերջ արժանի էին լիուլի յաջողութեան:

Պաշօյի դասարանէն յաջողեցան Արթինեան Լեւոն եւ Քիւլչէեան Պետրոս: Պրէվէի դասարանէն 11 հետեւեալները.— Աչճեան Տիգրան, Աղամեան Արփո, Պալտասարեան Ժիրայր, Պօտիկեան Գէորգ, Տամլամեան Խաժի, Կաթեան Պօղոս, Գասպարեան Փաթրիս, Խաչատուրեան Ժիլպէր, Միքայէլեան Ժան-Քլօտ, Աէֆէրեան Ալէն, Արզումեան Կարապետ:

Ն. Ա.

…այրենիքը:

…Երէկ մեր գերագոյն ձգտումն է Հայութեան յաւերժացումը իր Մայր Հայրենիքին մէջ, ապա ուրեմն Սփիւռքի Հայութեան յատակէս ճանչնալու է այն Հայրենիքը, ուր մեր ժողովուրդը պիտի հաստատէ իր յաւերժութեան կայքը:

Նորութիւն մը յայտնաբերած չենք ըլլար, երբ յայտնենք թէ 1946–47 թուին ներգաղթող Հայերը ենթարկուեցան ծանր դժուարութիւններու, զորս չէին նախատեսած եւ որոնց համար չէին պատրաստուած, ինչպէս նաեւ կրեցին անչափելի յիասթափութիւն, որ հոգեկան բեկում եւ լքում յառաջացուց անոնց մէջ:

Ինչպէս որ մեզի համար հիմնական սկզբունք դարձնելու ենք հետեւեալը.— Խորհրդային ներգաղթող Հայ եզրտապէս … է թէ ո՛ւր կ'երթայ եւ ի՛նչպի… … կեանքն կը սպասէ իրեն, որպէս … մէկ ներգաղթող Հայաստան մեկ… …է հաւ հիասթափուի:

Բարեբախտաբար այժմ կը գտնուինք … ժամանակաշրջանի մը մէջ, երբ … Միութիւն եւ անոր հետ Խորհ. Հայաստան, սկսած են արտասահմանի … անոր շփման մէջ գալ: Ստալինեան … չինական պարիսպները քանդուած … Մէկ կողմէ Հայաստանէն խումբեր եւ … այցելուներ կը հանդիպին արտասահմանի հայ գաղութները, իսկ միւս … կողմէ գաղութահայութենէն այցելուներ … զբօսաշրջիկներ մեծ թիւով կ'այցելեն Հայաստան: Յոյս ունինք որ հետզհետէ … պիտի բազմանան այս փոխ-այցելութիւնները, որոնք պիտի ծառայեն … Հայութեան եւ Հայաստանի … խոր ու հիմնական ճանաչման. Մնացեալ վստահ ենք որ յաջորդ … տարիները պիտի ծառայեն հիմնա… … ծանօթացնելու երկու մեծ … մասերը, — Սփիւռքի Հայութիւնը … Մայր Հայրենիքը:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Սխալ է ըսել թէ բուռն սէրը շատ շուտ կը վերջանայ: Ճշմարիտ սէրը՝ վերջ չունի:

Ա. ՏԸ ՄԻՒՍԷ

×

Կինը գեղեցիկ բանաստեղծութիւն մըն է, զոր այր մարդը պէտք է իր ամբողջ կեանքի ընթացքին կարդայ՝ երբեք չհասկնալու համար:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

ԱԽՈՐԺԱԿԻՆ ՔՄԱՅՔՆԵՐԸ

—o—

Հիւանդներ կան, որ անօթութիւն չեն զգար, եթէ նոյնիսկ օրերով բան չուտեն: Այդ կը կոչուի ախորժաթափութիւն:

Ախորժաթափութիւնը իր պատճառներն ունի: Կրնայ հետեւանքն ըլլալ ստամոքսի ծուլութեան, երբ այդ գործարանը կը դանդաղեցնէ մարսողութիւնը, տկար կծկումներու կամ ստամոքսային հոյզերու անբաւականութեան հետեւանքով: Այս պատճառները յաճախ ընդհանուր տկարութեան մը նշանն են. հիւծախտը, քաղցկեղը, դժուարամարսութիւնը, անարիւնութիւնը կրնան ըլլալ պատասխանատուները: Լեարդի տկարութիւն, թունաւորում (ալքոլով, մորֆինով կամ ծխախոտով) ախորժակը կը կտրեն: Նոյնն է պարագան ջերմոտ հիւանդութիւններու, այնպէս որ երբ հիւանդը անօթութիւն զգայ, բուժուելու նշան է:

Նշենք որ ախորժակի չգոյութեան բոլորովին հակապատկերն ալ կայ, որ անկշտում ուտելու փափաք մըն է, ենթական ինչ որ գտնէ բերանը կը նետէ:

Որկրամոլութիւնը աւելի պակաս է աստիճանով, չենք կրնար ըսել, թէ հիւանդութիւն է. ուտելը՝ կը դառնայ հաճոյք եւ ոչ թէ կշտանալու միջոց: Ծանօթ է, թէ Հռովմէացիներուն համար այնքան մեծ վայելք մըն էր ճաշելը, որ փսխելու համար դեղ կ'առնէին եւ նորէն կը սկսէին ուտել համադամները: Ֆրանսայի արքունիքը համբաւաւոր էր իր ճաշերով, որոնք կը տեւէին վեց-եօթը ժամ: Գոյութիւն ունի նաեւ ախորժակի վերաբերեալ յիմարութիւն մը, որ կը կայանայ աղտոտ կամ չուտուելիք բաներ ուտելու փափաքին մէջ. այս հիւանդութիւնը կը կոչուի փիքա. ինչպէս ախորժաթափութիւնը, շատակերութիւնն ալ արդիւնք է կարգ մը հիւանդութիւններու, օրինակ՝ շաքարախտի:

Ախորժակը բանալու համար չեն պակսիր դեղեր. բժիշկին կը պատկանի պարագային համաձայն տալ հարկ եղածը:

Ֆրանսայի մէջ սովորութիւն է ճաշելէ առաջ ախորժաբեր ըմպելիներ գործածել. ասոնք աշխուժութիւն կուտան ստամոքսին:

Ստամոքսը աշխատցնելու ուրիշ միջոցներ ալ կան: Իւղը հանուած արգանակը (խաշուած միսի ջուր) միայն փխփխօնի հեղուկ է. կ'ազդէ ուղղակի ստամոքսի ներքին պատերուն վրայ, ուր կը գտնուին մարսողական գեղձերը, խմելու է ճաշէն քառորդ ժամ առաջ:

Կազային ջուրերն ալ ախորժակ կը բանան. բնածխային թթուն պղպջակներ կազմելով կը ցայտէ ստամոքսի ներքին պատերուն վրայ, գրգռելով ստամոքսին գեղձերն ու բնախօսական գալարումները: Ճաշի նստելու պահուն խմելու է մէկ գաւաթ, աւելին «կը խեղդէ» ստամոքսին հոյզերը:

Բուն ախորժաբերները լեղի նիւթերն են, որոնք կը հանուին զանազան բոյսերէ, ասոնց անպատեհութիւնը այն է, որ կը յոգնեցնեն ստամոքսը: Երբ հարկ է՝ գործածել, չափաւորել՝ երկու կամ երեք օրը մէկ անգամ: Ասոնց ալքոլով գործածութիւնը շատ վնասակար է:

Ախորժակ բանալու լաւագոյն ձեւն է ճաշակաւոր, սիրուն սեղան մը, համով հոտով կերակուրներ:

«ՍՈՒՐԲ-ՓՐԿԻՉ»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մարոքցի եւ Հնդիկ պատուիրակութիւններ այցելած են Հայաստան ու տեսակցութիւններ ունեցած են գրագէտներու, բանուորներու եւ գիւղացիներու հետ: Կարճ այցելութիւնները բաւական եղած են համոզելու Հնդիկներն ու Մարոքցիները հայ ժողովուրդի աշխատունակ ձիրքերուն մասին:

×

ՀԱՅԿ. ԵՐԳԵՐՈՒ ԵՐԵԿՈՅ

Լենինականի օփերայի սրահին մէջ երեք օր համերգներով հանդէս եկած են Հայֆիլհարմոնիայի մենակատարները, որոնք կատարած են հայկ. ժողովրդական երգեր եւ հայ երգահաններու գործեր:

×

ՏՈՒՆ – ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Տարիներու ընթացքին հազարաւորներ այցելած են Խաչատուր Աբովեանի տունը, որ թանգարանի վերածուած է գեղեցիկ մտածումով մը: Երեւանի թերթերը գոհունակութեամբ կը նշեն թանգարանի վարչութեան գործունէութիւնը՝ թանգարանը մեծցնելու եւ հարստացնելու ուղղութեամբ: Արդէն ձեւաւորուած եւ նոր նիւթերով հարստացուցած են «Վէրք Հայաստանի» բաժինը ու կ'աշխատին նոր բաժիններու վրայ՝ «Աբովեան եւ ժողովուրդներու բարեկամութիւնը», «Աբովեան իբրեւ մանկավարժ», եւայլն: Թանգարանը Տարուէն (Դորպատ) ստացած է նոր նիւթեր Աբովեանի եւ անոր ժամանակակիցներուն վերաբերեալ, իսկ Հայաստանի Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանէն՝ փաստաթուղթեր, որոնց մէջ կը գտնուի Աբովեանի կնոջ՝ Էմիլիա Աբովեանի բողոքագիրը Երեւանի ոստիկանապետին՝ իր ամուսնոյն անհետացման առընչութեամբ: Նիւթեր ստացած են նաեւ Մատենադարանէն:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

●

— Այո, պիտի յիշեմ քեզի, որովհետեւ … իմ անցեալս գիտես, Տիլպար, դուն … տղոցնենքս տեսած ես, կրկնեց Լա… … Այսօր որչափ որ կը բաժնուինք … որչափ որ դուն շատ կը հեռա… … մեր զոյգէն. բայց մեր սիրտը, մեր … քու հետդ պիտի ըլլան: Ա՛խ, … քեզի որ հօրդ քովը կ'երթաս, ե… … քեզի որ ազատ աշխարհի մը մէջ … որ մը կը տեսնես:

… ու անկեղծ խօսակցութիւններով ժամանակ կ'անցընէին, երբ … պառաւը եկաւ իմացուց թէ գիւ… … քահանայ մը կայ վարը, որ կ'ուզէ Տիլպարը տեսնել:

— Գիւղացի քահանա՞յ մը… մրմնջեց Լուսիա:

Ու շուտով մը տունին մառանը պահեց Տիլպարն ու Լալէզարը, մինչեւ որ այդ քահանային գիտաւորութիւնը հասկնար:

Յետոյ սրահն իջաւ Լուսիա, ուր կը սպասէր քահանայ մը, որ մեր ծանօթ Տէր Կարապետն էր:

— Ողջոյն, աղջիկս, մրմռաց քահանան՝ իր աչքերը սուր հատատութիւն մը ունեցող վառքի պէս չորս դին պտըտցնելէ ետքը:

— Օրհնեցէք, Տէր Հայր, մրմնջեց Լուսիա եւ ծռեցաւ անոր աջ ձեռքը համբուրեց:

— Աս ի՞նչ է… մինա՞կ էք հոստեղ:

— Ոչ, մինակ չեմ. Այս տունին մէջ պառաւ կին մըն ալ կայ:

— Ուրի՞շ:

— Ուրիշ մէկը չունիմ:

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ այդ… իմացածիս նայելով այս տունին մէջ Ա… գիւղէն աղջիկ մը կը բնակի եղեր երկու ամիսէ ի վեր: Ես այդ գիւղի քահանան ըլլալուս, անգամ մը պարտք համարեցի տեսնել զինքը:

— Դուք այդ գիւղի Տէր Կարապետ քահանա՞ն էք, հարցուց Լուսիա հետաքրքրական ձայնով մը:

— Այո, աղջիկս, պատասխանեց քահանան աչքին տակէն անոր դէմքը դիտելով. լսա՞ծ էիք անունս:

— Լսած էի:

— Ո՞ւսկից լսած էիք:

— Իմ մեծ հօրմէս, Տէր Հայր, որովհետեւ փերեզակութիւն կ'ընէ գիւղերու մէջ եւ գիտէ եկեղեցականներու անունները:

— Թողունք ատիկա. հիմա ըսել է թէ բնաւ աղջիկէս լուր մը չունի՞ք:

— Ամենեւին:

— Զարմանք…

— Քաղա՞քն է եղեր:

— Այո, եւ ինծի ըսին թէ անպատճառ հոս կը գտնուի:

— Եթէ հոս ըլլայ, ինչո՞ւ պիտի պահեմ, Տէր Հայր:

— Ճշմարիտ է. եւ ինչո՞ւ պիտի ուզէք ինէ պահել, ես հոգեւոր հայրդ եմ, աղջիկս:

Ու քահանան ոտքի ելլելով ներողութիւն խնդրեց ու մեկնեցաւ տունէն, գազանի մը պէս, որ մտած տեղը չոր ոսկոր մը անգամ չանցնիր ձեռքը ու պարապը կը դառնայ…:

Երբ հրէշատիպ եկեղեցականը փողոցէն հեռացաւ, Լուսիա Տիլպարին քով գնաց եւ եղելութիւնը պատմեց:

— Ա՛խ, մեր տունը մտնող գարշելի այդ քահանան, քուրիկներս, հառաչեց դեղանի Տիլպար, որուն խոշոր աչքերէն սկսաւ վար թափուիլ արցունքի ամենացաւան կաթիլներ:

— Գիտեմ, քոյրս, ընդհատեց Լուսիա, այդ հրէշին ինչ դաւաճան ըլլալը յայտնի է ինծի… բաւական է որ անունն իմանայ.

— Ո՞ւր գնաց, հարցուց Լալէզար:

— Ո՛վ գիտէ… միայն թէ այս տունին մէջ չեմ ուզեր մնանք, պէտք է աւելի հեռանանք, որովհետեւ կը կասկածիմ թէ մատնութիւն մը կայ, դաւադրութիւն մը կը դառնայ մեր շուրջը: Ա՛խ, Աստուած իմ, երանի թէ այս գիշեր Վանական հանէր ու Տիլպարը տանէր հետը… կը մնայինք ես եւ դուն, Լալէզար, մենք ալ տեղ մը կը պահուէինք…:

Մանկամարդ աղջիկները, սրտատրով մը լեցուած, ինչ ընելիքնին չէին գիտեր. որչափ որ կը ջանային զիրար մխիթարել, որչափ որ իրարմէ կը ջանային ծածկել իրենց զգացումները, նորէն չէին կրնար: Տխուր ճակատագիր մը զանոնք իրարու կապած ըլլալով, այնքան խորապէս կը զգային իրար, վրայ հասած թշուառութեան գանութիւնը, ինչպէս հարազատ քոյրեր:

Օրը կամաց կամաց կը մթնէր. մանկամարդ աղջիկները հոգեկան ազդմամբ շարունակ դուռին յառած էին իրենց աչքերը ու կարծես թէ անպատճառ բարի հրեշտակի մը կը սպասէին, որ կ'ուշանար, որ զիրենք կը հատցնէր անհամբեր չարչրկումներու մէջ:

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան, զաւակները եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի (10 Սեպտ.) առաւօտեան, Գօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն իրենց ամուսնոյն եւ հօր

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան Դ. տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ԵՐԵՒԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ԺԱՄԵՐ

Եւրոպայի երկիրները ապրող Հայերուն համար Երեւանի ձայնասփիւռի նոր ալիքները.— Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9ին՝ (13 – 19 եւ 25 մեթր կարճ ալիքներով):

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալերու Ա. շարքը, հետեւեալ 4 երգերով.— Իմ Երգը, Նազեր, Իղձ *(Գ. Մ. Ալէմշահ)* եւ Ծիրանի ծառ *(Կոմիտաս):*

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խայիկեան
75, La Canebière
եւ Ալֆազ
23, Rue Ste-Barbe
ՎԱԼԱՆՍ.— Գասեան
6, Rue Bouffier

եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր սպառողներուն մօտ:

Գին՝ 12 Ն. Ֆ.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 *տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են. ամէն անոնք որ կը փափաքին դրկել իրենց զաւակները պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:*

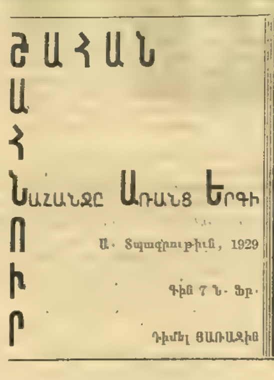
Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, *որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ* պաքըլէի եւ պագալորէայի:

Բ) Հայկականը, *որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:*

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 – 01,72

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – Փոսթալի թիւն է.—
C. C. P. PARIS 5460-11

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.
Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին

ՀԱՅ ԵՄ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— *Հ. Յ. Դ. Ս. Միհրանեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին:*

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ.

ԼԻՈՆ.— *Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին Ցոյներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ.*

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ.

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին. Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.
Tél. : OBS. 18-28

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 *ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին. Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները:*

ԿՈՉ

ՃԻՊԷՅԼԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑԻ(ՆԵՐ) ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆԵՐՈՒՆ

1920–1926 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Ճիպէյլի Որբանոցի նախկին սաները գեղեցիկ յղացումը ունեցան գրուած տեսնելու ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ մը, որ բովանդակէ 1920–1926 *տարեշրջանին Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցին մէջ ապրող սաներու կեանքը:*

Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցին ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆը գրուած տեսնելու գաղափարը հինէն կուգայ. այն օրերէն երբ որբանոցը կը փակուէր եւ անոր սերունդը կեանքի ասպարէզ կը նետուէր, ցրուած քիչ մը ամէն երկրի մէջ: Պարագաները եթէ թոյլատու չեղան անցեալին, սակայն այսօր իրականութիւն դարձնելու աշխատանքին լծուած են Լիբանանի, Սուրիոյ, Միաց. Նահանգներու, Ֆրանսայի եւ այլ երկիրներու մէջ գտնուող նախկին սաները, նպատակ ունենալով հրատարակել պատմութիւնը իրենց նախկին Որբանոցին եւ անոր խնամքին տակ հասակ նետած սերունդին:

Կազմուած են արդէն ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆի հրատարակութեան Կեդրոնական Մարմին մը Պէյրութի եւ Շրջանային Յանձնախումբեր Միացեալ Նահանգներու, Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ մէջ:

Կեդրոնական Մարմինս նախապատրաստական աշխատանքները արդէն աւարտած ըլլալով, ներկայ կոչով հրաւէր կ'ուղղէ Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցի նախկին սաներուն, ուսուցիչներուն եւ պաշտօնեաներուն անխտիր՝ բերելու իրենց տրամադրութեան տակ գտնուող միջոցներով, իրենց աջակցութիւնն ու աշխատակցութիւնը հրատարակուելիք ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆին:

Ծրագրուած է, ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆին մէջ տալ վաւերական պատմութիւնը Առաջին Աշխարհամարտի արհաւիրքներէն ճողոպրած սերունդին, սկսած՝ Փոքր Ասիոյ խորերէն մինչեւ Սուրիական անապատները, մինչեւ այդ սերունդին համախմբումը Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյց Մարմնի կողմէ բացուած Որբանոցներուն մէջ եւ մանաւանդ պատմութիւնը ամբողջական, արժանավայել՝ այդ սերունդի այն հատուածին, որուն վիճակուեցաւ ապրիլ, հասակ նետել, ուսում եւ դաստիարակութիւն ստանալ *Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցին մէջ:*

Մեծ է ծրագրուած աշխատանքը եւ կը կարօտի շատերու աշխատակցութեան: Հրատարակուելիք ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆին համար անհրաժեշտ են նախկին սաներու որբանոցային կեանքի յուշերը, տպաւորութիւնները, նկարներ, թերթեր, փաստաթուղթեր, անհրաժեշտ են՝ իւրաքանչիւր սանի ո՛ր գաւառացի աշակերտ, ո՛ր տարին, քանի՛ տարի մնացած, որո՛նք եղած են իր ուսուցիչները, աշակերտութեան թիւը. այլեւ նախկին սաներուն ներկայ վիճակը, ընտանեկան եւ տնտեսական կացութիւնը, զբաղումը եւ հասցէն պատկերացնող մանրամասնութիւնները:

Ձեռնարկին մեծածախս հանգամանքը նկատի ունենալով, կոչ կ'ընենք, որ իւրաքանչիւր նախկին սան լայնօրէն բերէ իր բարոյական աջակցութեան հետ նաեւ նիւթական աջակցութիւնը՝ նուիրատուութեամբ:

Սիրելի նախկին սաներ, բախտակից եղբայրներ, ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆը, որուն պատրաստութեան ձեռնարկուած է, պիտի բովանդակէ ձեր կեանքը, պիտի տայ պատմութիւնը այն Որբանոցին, որուն յարկին տակ ձեւ առաւ ամէն մէկ սանի դիմագծութիւնը. հայօրէն զգալու եւ մտածելու, հայօրէն ապրելու եւ գործելու պայծառ գիտակցութիւնը:

Պատմութիւնը նաեւ այն սերունդին, որ հազիւ Որբանոցէն դուրս եկած՝ պիտի համախմբուէր հայ կեանքին՝ իր պատուաւոր բաժինը բերելու հայ հանրային-հասարակական շարժումներուն մէջ:

Ներկայ կոչը հրաւէր մըն է բոլորիդ, անխտիր, ուր ալ գտնուիք, անմիջապէս հաղորդակցութեան մտնելու Շրջանային Յանձնախումբերու կամ ուղղակի Կեդրոնական Մարմնին հետ եւ ձեր կարելի միջոցներով աջակցելու ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆի պատրաստութեան եւ հրատարակութեան կենսական գործին:

Ամէն կարգի նամակ եւ գրութիւն կը խնդրուի ուղարկել Կեդր. Մարմնի Նախագահ՝ Յովհաննէս Շահինեանի, եւ դրամական առաքումները՝ գանձապահ՝ Գէորգ Քաչերեանի անունին, տորեւ նշանակուած հասցէներով:

H. Chahinian
Pharmacie de la Santé
Rue Foch, Beyrouth — Liban

K. Katcheressian
Galery Allenby
Rue Allenby, Beyrouth — Liban.

Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցի
Յուշամատեանի Հրատարակութեան
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

Յուշագրութիւնները հասած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը մինչեւ 1961, Դեկտեմբեր 31:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Լոյս տեսաւ 227-228 թիւը հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

Ակնոցներու փիլիսոփայութիւն (Հայ-Բոյժ). — *Ոստրէ կերէք* (Տոքթ. Ասֆազեան). — *Մօրուախտ* (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — *Պիտակ* (Տոքթ. Յովհ. Մանուկեան). — *Առողջ մարդուն կշիռքը* (Տոքթ. Աշճեան): *Ի՞նչպէս պէտք է քնանալ* (Տոքթ. Գ. Գպլուստեան). — *Քարի աշխարհ* (Ակադեմական Մազաֆեան). — *Հոգի եւ ստամոքս* (Տոքթ. Մօրիս Պուաժէ). — *Փրոֆ. Վարդան Վարդանեան* (Փրոֆ. Լ. Օրբելեան). — *Վայրի շագանակենի* (Յ. Իշխանեան). — *Այրերու ամլութեան պատճառները* (Տոքթ. Պանծալի). — *Ի՞նչ որ գիտենք պնդութեան մասին* (Տոքթ. Պլոնտէլ. — *Գլխացաւ* (Տոքթ. Սեբոբեան) — *Միամեայ երախայի մը յուշերը* (Բ.) — *Անթիպիոթիքները* (Տոքթ. Բամպուքեան). — *Նորընծայ բժշկուհի մը* (Ն.). — *Միջավայր եւ հոգեկան վիճակ* (Տոքթ. Արշակ Պօղոսեան). — *Մշեցի կինը* (Գ. Անդրէասեան):

Այս թիւը՝ ղրկուեցաւ բոլոր բաժանորդներուն:

Յաջորդ թիւը պիտի ղրկուի միայն կանխիկ վճարողներուն:

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք): Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 ֆ.) երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 ֆր.):

Անուասիկ բերք մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը: Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ:

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
7
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
7 SEPTEMBRE
1961

ԺԱ — Թիւ 9197 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4998

...ԱՆ ԽՕՍՔԸ

...ՒԵԼԻ ՔԱՆ ԵՐԲԵՔ ԱՄԲԱՐՏԱՒԱՆ

...ն կ՚երթանք թէ առաջ։
...ո նորգումը սորվուած ենք ուզել, ...ցում կը նկատենք, որ Հայութիւն ...յկական Դատ ընդհանուր առմամբ ...ծուծ են այսօր այն ժողովուրդնե — ...որոնց հետ կողք կողքի կ՚ապրինք ...ւմութի մէջ, շուրջ քառասուն տա— ...ի վեր.

...ամաշխարհային առաջին պատերազ — ...ւոր, Ջինադադարի տարիներուն մեծ ...ազքքութիւն կար մեզի հանդէպ։ ...յկական ջարդերու արձագանգը հա— ...է կը մնային քաղաքակրթութեան կեդ— ...ոնը։ Ցնցուած էր քրիստոնեայ աշ— ...րհի խիղճը։ Անարգութեան սիւնին ...գամուած Թուրքերը։

...նկինք անկախ Հայաստան։ Մեր կա— ...արութեան պատուիրակները հայ — ...ան դատ կը հետապնդէին։ Իբրեւ ...րր դաշնակից» իրենց աթոռն ունէին ...անագիտական կանաչ սեղաններու ...ջեւ։ Մեր գեսպաններն ու հիւպատոս— ...րը կը պաշտպանէին Հայաստանի Հան— ...պետութեան քաղաքացիներուն շահերը ...ատասահմանի մէջ։ Օտարահպատակ ...ւ «զոյգթական» չէինք այն ատեն։ ...աշխարհային մամուլը կը գրէր մեր մա— ...ն եւ արար աշխարհ գիտէր թէ կայ ...մոտան անունով երկիր մը եւ Հայ ...զգ մը։

...նշութիւնը փոխուած է հիմա։ Մա — ...ր ծայնասփիւռն ու հեռատեսիլը ա— ...օր կը խօսին Ասիոյ եւ Ափրիկէի զա— ...ան գոյնի ցեղերուն մասին, որոնք ...ն երէկ անծանօթ էին աշխարհին, ...յց այսօր անկախ պետութիւն դար — ...ծ նստեր են ազգերու արիսպագոսին ...ւ իրենց ազգային դրօշները կը ծա— ...ծին Նիւ Եորքի մէջ, ՄԱԿի փառաւոր ...էին առջեւ։

...ն խօսիր այլեւս Հայերու մասին։ ...յց կը խօսին Թուրքերու մասին։ Եւ ...ծակ շատ կը խօսին։ Այս անգամ ոչ ...պարսաւելու կամ խարանելու համար ...ոնք իբրեւ ջարդարար կամ ցեղա — ...ն, այլ իբրեւ տիպար... ժողովրդա— ...ութեան։

...ն վերջերս Նիւ Եորք Հերըլտ Թրի — ...կը գրէր թէ «Թուրքիա Միջին Ա— ...ելքի ամէնէն մեծ պետութիւնն է» եւ ...ծակ կը հանդիսանայ զինուորական ...ռւժերի ենթակայ բոլոր երկիրնե — ...ւ իր նոր Սահմանադրութեամբ, զոր ...րաբուէի ենթարկեց...։

...պայած քաղաքակիրթ աշխարհի զար— ...ուններէն, Թուրքերը օրէ օր աւելի — ...մը աւելի ամբարտաւան կը դառնան։ ...ամ Եւրոպայի Խորհուրդին, Աս — ...ւտեան Ուխտին, Պալքանեան Ուխտին, ...Թոյին, Թէկնածու՝ Միացեալ Շու — ...անոնք ամէն տեղ են եւ դաշնա— ...ներուն կողմէ կը նկատուին իբրեւ ...ար պատնէշը համայնավարութեան ...բեհրդային աշխարհակալութեան

[illegible]

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

—o—

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԽՆԴՐՈՑ ԱՌԱՐԿԱՅ ՉԸՆԵՐ ՍԱՀԱՐԱՆ

—o—

Իր իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր, տը Կոլ տուաւ մամուլի իր վեցերորդ ասուլիսը 800 լրագրողներու առջեւ։ Նախորդ ասուլիսը տեղի ունեցած էր Ապրիլ 11ին։

Տը Կոլ խօսեցաւ օրուան հրատապ հարցերուն շուրջ՝ Պերլին, Պիզերթ, հիւլէական փորձեր, Ալժերիա եւ երկրագործութիւն։

Ալժերիոյ մասին գլխաւոր նորութիւնն այն էր, թէ տը Կոլ խնդրոյ առարկայ չըներ Սահարան եւ կ՚ընդունի թէ Սահարա պէտք է մաս կազմէ Ալժերիոյ։ Պէտք է ընդունիլ անշուշտ, ինչպէս գիտել կուտայ նաեւ Ֆիկառոյի խմբագրապետը թէ տը Կոլի խօսքերուն մէջ անորոշ բաներ շատ կային ներքին եւ ալժերական հարցերուն շուրջ, մինչ շատ որոշ եւ վճռական էր Արեւմուտք – Արեւելք յարաբերութեան նկատմամբ։ Ալժերիոյ համար, նախագահը յայտնեց թէ առժամեայ իշխանութիւն մը պիտի առաջնորդէ երկիրը դէպի ինքնորոշում։ Տը Կոլ կրկնեց թէ իր նպատակակէտը չէ Ալժերիոյ քաղաքական, օրէնսդրական եւ տնտեսական պատասխանատուութիւնը պահել։ Նման քաղաքականութիւն մը ապարդիւն եւ ժամանակավրէպ է։ Ալժերիոյ հարցը երեք կենսական կէտերու վրայ հիմնուած է.— Ա) Ալժերական պետութեան մը ստեղծումը, Ֆրանսայի հետ յարաբերութիւնները եւ Սահարայի ապագան։

Պիզերթի մասին հարց տրուեցաւ Նախագահին թէ կը մտածէ՞ արդեօք Ատլանտեան կազմակերպութեան եւ հօգատարութեան յանձնել Պիզերթը, Արեւմուտքի պաշտպանութիւնը պահովելու համար։ Տը Կոլ յիշեց Թուրքիայի հետ ունեցած խօսակցութիւնները եւ յայտնեց թէ խօսած էր այդ մասին, բայց էր Թունուզիայի Նախագահին թէ Ֆրանսա չի կրնար քաշուիլ Պիզերթէն եւ Թուրքիա համակերպած կը թուէր այդ կացութեան։ Պիզերթ աշխարհագրական արտակարգ դիրք մը ունի եւ կենսական է Արեւմուտքի համար։ Տը Կոլ աւելցուց թէ լսած է որ Ազգաժողովին մէջ վիճաբանութիւն եւ քուէարկութիւն տեղի ունեցած են, շեշտելով թէ չի ճանչնար այդ կազմակերպութեան, միջամտելու որեւէ իրաւունք։

Երկրագործութեան մասին տը Կոլ յայտնեց թէ երկրագործութիւնը ինք պէտք է ինքզինքը բարելաւէ եւ նոր ճիգ թափելով, նոր ուղղութիւն առնէ։

Տը Կոլ ամէնէն առաջ խօսած էր Պերլինի մասին։ Այս առթիւ շեշտած էր թէ ի հարկին Արեւմուտք բանի ուժով պէտք է մնայ Պերլին, ինչ որ ըսել կուտայ Իւմանիթէին՝ թէ տը Կոլ պատրաստ է պատերազմ ընելու Պերլինի համար և թէ իր յայտարարութիւնները կ՚արգարացնեն Խորհ. Միութեան ձեռք առած զինուորական միջոցները եւ հիւլէական փորձերը վերսկսիլը։

Տը Կոլ յայտնեց նաեւ թէ արդիական զէնքեր ունեցողները միայն Խորհ. Միութիւնը չէ եւ թէ պատերազմի պարագային, Խորհ. Միութիւնն ալ տակն ու վրայ կ՚ըլլայ։

Տը Կոլի յայտարարութեանց առաջին հակազդեցութիւնները հակասական են։ «Ահակ»ի մէկ անդամը յայտարարեց թէ եթէ Սահարան խնդրոյ առարկայ չէ այլեւս, մնացեալին մասին կարելի է բանակցիլ։

Օրէ Օրին

Ի ԲԱՐՁԱՆՑ ԼԵՐԱՆՑ

Բ.

Սկիզբները, Երրայեցիները, խօսելու համար իրենց աստուածներուն հետ, զոհ մատուցանելու եւ աղօթելու համար, կը բարձրանային լեռ։ Այնպէս որ քարձունք եւ զոհատուն կամ աղօթատեղի համանիշ դարձած էին։

Հելլէնները եւս իրենց աստուածներուն բնակարան տուած էին Ողիմպոսը։

Հիմա լեռը ամառնային բնակարանն է մեր նոր աստուածներուն՝ մանուկներուն։

Ջեմ տեսած Կապոյտ խաչի կայանը, մանուկներու օդափոխութեան յատկացուած,— կ՚ըսեն թէ բոյն մըն է արծուիկներու բոյն մը ժիւրայի բարձունքներուն վրայ։

Տեսած եմ ուրիշ բոյն մը, —*Երիտասարդութիւն եւ Շարժում* կոչուած, որ կը գտնուի վերապատուելի Ցարութիւն Հելվանեանի ղեկավարութեան եւ պատասխանատուութեան տակ։

Կորնոպլի կոնակը, Ալպեան լեռնաշղթային դիմաց, ցամաքային ալեկոծութեան մը մէջ, կախարդական հանդիսադրութեան մը դէմ յանդիման՝ ուր ջուրն ու արեւը, ձիւնն ու կանաչը Վիրգիլիոս կ՚արտասանեն, — ահա Ֆոյի փոքրիկ դղեակը։

Այծի մը կը նմանի այս դղեակը։ Իր շուրջը՝ քանի մը տափակ շէնքեր, ոչխարի նման մակաղած, պառկած, կարծես կ՚որոճան արեւին տակ, — առանց ննջարաններ են, խաղասրահ, ճաշասրահ, մառան ու խոհանոց։

Դղեակը ունի 11 սենեակ, գրադարան, ընթերցարան։

Երիտասարդութիւն եւ Շարժում կազմակերպութեան սեփականութիւնն է այս ամէնը, — բանակավայրին ամբողջ տարածութիւնը մէկուկէս հեկտար. 4000 մեթրը պուրակ մըն է։ Այս կալուածը ունի մրգաստան մըն ալ, եւ խաղադաշտ մը՝ ֆութպոլի եւ վոլէ–պոլի համար։

Բանակավայրը կը պատսպարէ 100 երախայ, — 30ը աղջիկ, 70ը մանչ։ Կը գործէ 1945էն ի վեր։ Կալուածը սեփականութիւն դարձած է *Երիտասարդութիւն եւ Շարժում* կազմակերպութեան՝ 1957 Սեպտեմբերէն ի վեր։

Ահաւասիկ լուրկ ու մնջիկ կատարուած աշխատանք որու հոգին է Յ. Հելվանեան։

Կը ճանչնամ զինք իր ուսանողութեան օրերէն սկսեալ, երբ աստուածաբանութիւն կ՚ուսանէր (Էքսի համալսարանը)։ Յետոյ մեծ շուքով վերապատուելի ձեռնադրուեցաւ Մարսիլիոյ *Ռէֆորմէ* մեծ եկեղեցիին մէջ։ Հրատարակեց նաեւ կրօնական թերթը մը։ Հովիւ էր ժամանակ մը Կարտանի մէջ, այժմ՝ Ս. Ժերոմ։

Կը յորդի եռանդով ու խանդավառութեամբ, — *Երիտասարդութիւն ու Շարժում* կազմակերպութեան հիմնադիր՝ համակ շարժում է իր առօրեայ աշխատանքներուն մէջ, ու երիտասարդ՝ իրեն հետ մրցումի հրաւիրելով պատանիները։

Արագ, աշխոյժ, — իր հրամանը ժպիտ մըն է միշտ։

Բանակումի գացող պատանիները, երբ կը խաղայ եւ կը զբօսնու իրենց հետ, յաճախ կը խարուին թէ իրենց վարի՞չն է թէ իրենց ընկերը։

Օգտակար տարր մըն է այս երիտասարդը, գործը կը վկայէ թէ դեռ շատ բան պիտի տայ իր ազգին։

Ես, այնքան ապիկար որ տարիներէ ի վեր որոնացի՝ առանց յաջողելու հիմնել մտաւորականներու յատուկ վանքը, ահա կը տեսնեմ այս երիտասարդը, որու համար բաւական եղաւ տասնեակ մը տարին՝ հիմնելու համար մանուկներու այս բանակավայրը։

Ցաջողութեան մը առթիւ տրուած գնահատանքը, երբ պարտեալ մըն է որ կ՚ընծայէ, երկու գնահատանք կ՚արժէ։

ԱՐԱՉ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՕՐԱՎԱՐ ՕԼԻԷ Ազգ. Պաշտպանութեան սպայակոյտի ընդհանուր պետը, «առողջական պատճառով» առաջաւ մինչեւ յառաջիկայ Նոյեմբեր։ Կը յիշուի սակայն թէ քանի մը ամիս առաջ արդէն զօր. Օլիէ իր հրաժարականը տուած էր, որովհետեւ համաձայն չէր տը Կոլի զինուորական քաղաքականութեան հետ, Ալժերիոյ մէջ։ Զինքը կը փոխարինէ օդանաւային զօր. Փիւժէ։ Օլիէի հրաժարականը, որ կը յաջորդէ Փուլի հրաժարականին, կը հաստատէ թէ բանակին տագնապը չէ վերջացած։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պայթեցուց հիւլէական իր Գ. ռումբը, միջին միջին ուժով ռումբեր։ Այս առթիւ Նախագահ Քենետի հրահանգ տուաւ որ Ամերիկան ալ վերսկսի իր փորձերը սա տարբերութեամբ. անոնք պիտի ըլլան ստորերկրեայ կամ կատարուին տարրալուծարաններու մէջ։

ՔԱՄՊՈՃ, Ղանա եւ Նուկոսլաւիա ճանչցան «Ահակ»ը, տէ Եուռէ։

ՊԻԶԵՐԹԻ մէջ ծանր միջադէպ մը պատահեցաւ Թունուզցի ցուցարարներու եւ ֆրանսացի զինուորներու միջեւ, որու հետեւանքով Ֆրանսացիները հարկադրուեցան կրակ բանալ։ Քանի մը մեռեալ եւ տասնեակ մը վիրաւորներ կան։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Նիւզուիք պարբերաթերթը կը գրէ թէ Վոստոք Բ.ի «տայլ»ը գերմանացի գիտուն մըն է։ Վոստոք Բ. այծրանաւը, որուն մէջ Հերման Թիթով 25 անգամ երկրին շրջանը ըրաւ անցեալ Օգոստոս 6ին, շինուած է Տոքթ. Պրունհոֆ Պաստի կողմէ. գերմանացի մասնագէտը որ անցեալ պատերազմին Նաւսֆերները կատարելագործեց, կը գրէ ամերիկեան թերթը։ Այդ պատճառով է, հաւանաբար, որ Ռուսերը չըսին այն մասնագէտին անունը որ պատրաստած էր Թիթովի այծրանաւը։

ՔԱՍԸՄ յայտարարութիւն մը ընելով Ափ Սավրա (Յեղափոխութիւնը) թերթին ըսաւ թէ պատմական պատասխանատուութիւնն ունին Անգլիացիները վտարելու ոչ միայն Քուվէյթէն, այլեւ Պահրէյնէն, Մասքաթէն, Ատէնէն և Օմանէն։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Մօրիս Թորէզը ընդունած է առջի օր եւ տեսակցութիւնը տեղի ունեցած է «ընկերական ջերմ մթնոլորտի» մը մէջ կ՚ըսէ Մոսկուայի ձայնասփիւռի կայանը։

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒ միութեան համար ստեղծուած հոռմէական դիւանին նախագահը՝ Կարդինալ Պէա յայտարարած էր վերջերս (Ճիօրնալէ տէլ Փօփոլոյի) «Եթէ Մոսկուայի Պատրիարքը փափաքի ներկայացուցիչ մը ղրկել Տիեզերական ժողովին, սիրով կ՚ընդունուի»։ Այս առթիւ Մոսկուայի Ժուրնալ Մոսքօսվքոյ Փաթրիարքին կը պատասխանէ «Նոր Փոսսէժուս» խորագրով յօդուածի մը մէջ թէ քրիստոնէական միութեան հիմը խոտոր կը համեմատի իշխանութեան կեդրոնացման հետ։ Հեղինակութիւնը չէ այլ՝ սէրն է որ պէտք է միացնէ քրիստոնեաները։

ՊՈՒԷՆԷՍ ԱՅՐԷՍ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Պուէնոս Այրէսի մէջ լոյս տեսած է շահեկան գործի մը առաջին հատորը՝ «Սըլաքներ եւ Դէմքեր», հեղինակութեամբ Սոկրատ Յ. Թէրզեանի (Ս. Կոան):

Կուտանք գլուխ մը՝ «Պուէնոս Այրէսը եւ Հայերը»։—

Երբ կը հասնիք, ամէն բանէ առաջ, խուճի պարտք կը նկատենք ակնարկ մը նետել մեր շրջապատին, մեր բնակած քաղաքի եւ հոն ապրող մօտ քառասուն հազար Հայերու ընթացիկ կեանքին վրայ, որոնք հայրենահեռու այս ափերը թափառած, իրենց տամուկ աչքերը սեւեռած են հեռաւոր հայրենիքի, կ'ապրին անժպիտ դէմքով, անցեալ յուշերով խանդավառ, անհանդրուան երազներով՝ հայապահպանման մականը իրենց ձեռքին, ճերմակ ջարդի խորխորատին մէջ ծովամոյն չըլլալու ուխտով:

Նախ՝ Պուէնոս Այրէս (լաւ օդ): Պ. Այրէսի անունին բնորոշումը եղած է սըխալ. պէտք է ըլլար «վէշ օդ» (մաւ արէս):

Պ. Այրէս իր հարիւր ինըսուն երկու քառ. քմ. տարածութեամբ աշխարհի ամենամեծ քաղաքն է, իր բնակչութեամբ հինգերորդը, իր գեղեցկութեամբ երրորդը, իր յառաջդիմութեամբ՝ երկրորդը:

Նաւամատոյցէն կը տեսնէք անծայրածիր ու երկնաքերկատ շէնքեր, որոնք հետզհետէ կը սկսին կարճնալ երբ քաղաքին ներսերը թափանցելու ըլլաք: Լա Փլաթա գետափէն դէպի ներս՝ երեք փողոց հեռաւորութեամբ, որ կը կոչուի քաղաքի կեդրոն (սէնթրօ), կը տեսնէք շքեղ վաճառատուներու ցուցափեղկերը, դրամատուներու բոլորտիքը շրջապատող ամբոխը, եւ այն ծովածաւալ բազմութիւնը որ Ֆլորիտա փողոցը լեցուած է զայն խեղդելու աստիճան, ուր մարդիկ շրջապատ կը վազեն եւ գիրար կը հրմշտըկեն՝ ուշ մնացած ճամբորդներու պէս: Անոնց օրուան մտահոգութիւնն է առեւտուր եւ շահ, մէկ խօսքով՝ դրամ···: Ամերիկեան աշխարհը քարէ դարու պատմութիւնը յեղաշրջած եւ անուանած է դրամի դար:

Երեկոյեան ժամը 8ին մարդկային ալիքը լոյս փնտռող ջղջիկներու պէս կը խուժէ Քօրիէնթէս կոչուած լուսափողփող պողոտան, որ Պ. Այրէսի իրական ու կենդանի բաբախուն սիրտն է գարձած այդ պահուն, իր անհամար թատրոններով, շարժապատկերի սրահներով, ըմբճարաններով: Եւ այս երկարաձիգ փողոցին մէջն է որ կը պատկերանայ ամերիկեան կեանքը, իր բազմաթիւ խառնիճաղանճով, հմայիչ տեսարաններով, այլազան ապրումներով այնպէս որ, մարդ կը տարուի մտածելու թէ այս ժողովուրդը ոչ կ'աշխատի եւ ոչ ալ կը քնանայ···:

Պ. Այրէս ունի 15 օդային, 9 չոլեկառքի, 6 գետնուղիի եւ 115 ճամբորդատար ինքնաշարժի գիծեր, 105 հանրային պարտէզ՝ 46 յուշարձաններով եւ 63 արուեստական շքեղ արձաններով:

Պ. Այրէս ունի 10 համալսարան, 18 երկրորդական, 24 առեւտրական, 10 ուսուցչական, 10 ճարտարարուեստի եւ 90 երաժշտական վարժարաններ եւ 676 նախակրթարաններ:

Պ. Այրէս ունի 180 ժողովրդային գրադարաններ 3.500.000 հատորներով, 25 թանգարան, 16 արուեստի սրահներ, 100 գիտական, գրական եւ արուեստագիտական ընկերութիւններ:

Պ. Այրէսի մէջ կը հրատարակուին մօտ 30 օրաթերթեր, 800 պարբերաթերթեր եւ 100 օտար շաբաթաթերթեր: Մեծ օրաթերթերուն չորսը լոյս կը տեսնէ առաւօտեան, իսկ չորսը՝ երեկոյին երկու անգամ միջին հաշուով 30, 40, 50 էջնոց, առանց հաշուելու կիրակնօրեայ բացառիկ թիւերը, որոնք լոյս կը տեսնեն 80 եւ 100 մեծածաւալ էջերով:

Պ. Այրէս ունի 50 ոստիկանական բաժանմունք, 37 դեսպանատուն, 32 թատրոն, 210 շարժապատկերի սրահ, 19 տանդղակի խաղավայր, 33 հանրային հիւանդանոց, 72 անձնական բուժարան, 2.000 բժիշկ, 980 ատամնաբոյժ, 730 դեղարան, 170 կաթոլիկ եկեղեցի եւ 44 այլ եւ այլ կրօնքի պատկանող սրբատեղիներ:

Պ. Այրէս ունի 480 պանդոկ, 450 ճաշարան, 630 նորոյթի տուն, 36 դրամատուն՝ 148 մասնաճիւղերով, 13 ձայնասփիւռի եւ երեք հեռատեսիլի կայաններ:

Երբ Պ. Այրէսի ժամը 12 է՝ Գերմանիա 18, Աւստրիա 16, Վիէննա 16, Պրիւսէլ 16, Պոլիվիա 11, Պրազիլ 12, Քանատա 10, Քոլոմպիա 10, Քոսթա Ռիքա 9, Քուպա 10, Փրակա 16, Չիլէ 11, Չինաստան 23, Քորէա 24, Եգիպտոս 17, Սպանիա 16, Հիւս. Ամերիկա 10, Չիքակօ 9, Սան Ֆրանսիսկօ 7, Փարիզ 16, Լոնտոն 15, Հոլանտա 16, Հունգարիա 16, Հնդկաստան 20,30, Իսրայէլ 17, Իտալիա 16, Լեհաստան 16, Փորթուկալ 15, Ռումանիա 17, Ռուսիա 17, Զուիցերիա 16, Թուրքիա 17, Ուրուկուէ 12 եւ Վենեզուէլա 10,30:

Չորս միլիոն բնակչութիւն հաշուող նոր աշխարհի այս նորածիլ քարէ գաւակը, որուն քանի մը տարի առաջ տօնուեցաւ հիմնադրութեան հինգ հարիւրամեակը, սկսած է յառաջդիմել, տարածուիլ ու մրցիլ աշխարհի ամենամեծ ոստաններու հետ:

×

Հայերը առհասարակ հաստատուած են արուարձաններուն մէջ, հեռու պատմական օրուան վռանդէն: Անոնք կ'ապրին Նուէվա Փոմփէյա, Ֆլորէս, Ֆլորէսթա, Փինէյրօս, Լանուս եւ Վիսէնթէ Լոփէս արուարձաններուն մէջ:

Վերոյիշեալ թաղերէն զատ, քաղաքի կարեւորագոյն թաղամասի Քաննինկ փողոցի շրջանին մէջ կ'ապրին մեծ թիւով Հայեր: Այս թաղը մեր Հայաստանն է եւ մայրաքաղաքը՝ Հայ Կեդրոն, իր կեդրոնածիր եկեղեցիով, երկու դպրոցով, առաջնորդարանով, 500 աթոռ սեղմով մեծ սրահով, հայրենակցական երկու տուներով, սեփական ակումբներով, երեք շաբաթաթերթերով եւ մէկ օրաթերթով:

Մեր երջանիկ Հայաստանին մէջ տեղի կ'ունենան բոլոր վիճաբանական ժողովները, գործադրութեան կը դրուին պատկառելի, խառնակչութեան ու համերաշխութեան որոշումները եւ կը տնօրինուի Հայոց ճակատագիրը:

Հայերու վաճառականութեան եւ չուտ հարստանալու կեդրոնը կը կոչուի Օնսէ, ուր աւելի քան 120 մեծաքանակ առեւտրականներ՝ հրեայ, արաբ, սեղացի եւ այլազան ազգերու կողքին մրցակցութեան դրօշակը պարզած են: Անոնք մէկ սուլիչով իրարու մօտ կուգան, բայց հազար մտրակով երեք հոգի քով քովի չեն կրնար բերել՝ համագործակցական ընկերութիւն մը կազմելու համար:

Ահաւասիկ Պ. Այրէսը, որուն անունը կը լսեն արտասահմանի մեր հայրենակիցները, բայց չեն տեսներ զայն ազգային տարազով եւ իր բնական դիրքով:

Պ. Այրէս···

Պ. Այրէսի մէջ կը գտնուի գաղթաշխարհի Հայոց ամենամեծ թատերասրահը եւ եկեղեցին:

Պ. Այրէս հաստատուած է սփիւռքի ամէնէն խոշոր գործարանը՝ Տիարպէքիրեան եղբայրներու Տանուպիոն:

Պ. Այրէս եղած է միակ հայ գաղութը ուր համեմատաբար կուսակցական պայքարը քիչ տեղի ունեցած է:

Պ. Այրէս իր մէջ կը հաշուէ տասնութ հայրենակցական միութիւններ, յիսուն միութիւններ եւ յանձնախումբեր:

Պ. Այրէս գաղթաշխարհի միակ հարուստ գաղութն է, որ ունի երկու եկեղեցի, երկու մատուռ, տասնըհինգ դըպրոց, որոնց հողն ու շէնքը կը պատկանին վկխապէր ազգին՝ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան (Հայ Կեդրոն):

Պ. Այրէս սփիւռքի միակ հայ գաղութն է որ իր մէջ կը հաշուէ Նորքէլուէ աւելի քան երկու հարիւր միլիոնատէրներ եւ իրենց պատեանին մէջ քաշուած բազմաթիւ մեծահարուստներ:

Պ. Այրէսի մէջ աղքատ կը քնանաս եւ հարուստ կ'արթննաս: Շատ պիտի չահիս՝ քիչ պիտի ուտես, շատ պիտի ծախսես՝ քիչ պիտի վայելես: Այս բոլորէն ետք, երբ յանկարծ Գաբրիէլ հրեշտակը այցելէ քեզի, խոնարհաբար պիտի մըրմնջես. «Ամերիկայի մէջ չահեցայ իմ հարստութիւնը, հետեւաբար անոր կը ձգեմ ինչ որ ունիմ՝ տուն, տեղ, զաւակ եւ դրամ»:

×

Այժմ մեր դէմքը դարձնենք արեւելեան կողմն Մոնթէվիտէոյի, ուր վեց հազար հայ գաղթականները կ'ապրին «լինել չլինելու» օրեր:

Մոնթէվիտէօ կը բնակին գաղթաշխարհի ամէնէն նշանաւոր··· հայ գիտ... գէտները, անուս տնտեսագէտները, ... ու լեզի թերթակերները, արհեստով կր... ուսպանները, տրեխաւոր փանջունիները, ձայնասփիւռի մրցակից «Հայկական ժամ»ի տնօրէններն ու խօսնակները

Մոնթէվիտէոյին զատ աշխարհի ... չկայ տեղ մը, ուր Հայուն մարդի... քական շարժին ձայնասփիւռով ... թուրք, հրեայ, արաբ եւ հայ ունկնդիրներուն:

Մոնթէվիտէօ միակ հայ գաղութն... ուր գրեթէ ամէն օր ձայնասփիւռէն ... կակուն երգ կը հաղորդուի.

Մոնթէվիտէօ միակ քաղաքն է ... Հայերը մեծամասնութեամբ նպարավաճառութեամբ կը զբաղին

Ուրուկուէյի հայ գաղթականը ... կ'ուտէ եւ քիչ կը խնդայ. շատ կը ... եւ քիչ կը շահի, քիչ կը կարդայ եւ ... կը մտածէ ազգին յառաջդիմութեան ... նոր սերունդի մասին···:

Եւ իբրեւ վերջակէտ, բանք փա... յու խօսնա, ամէն

Յ. ԹԷՐԶԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ ԵՒ ՀԱՄՏԻ ՃԱԼԼԱԹ

1923–24ին, Սուրիոյ ընդհ. ոստիկանապետ Համտի պէյ Ճալլաթի երկու ման... զաւակները Դամասկոսի Լիսէին մէջ կ... շակերտէիս էին: Այս առիթով Համտի պէյին հետ բարեկամացանք: Համտի պէ... Ճալլաթ կը պատմէր թէ 1915էն առաջ Պոլսոյ Իրաւագիտական համալսարա... մէջ աշակերտած է Գրիգոր Զօհրապի. Մեր հանդիպումներուն ընթացքին, ոստիկանապետը կը սիրէր Կ. Պոլսէն ... յուշերը պատմել, չեմ յիշեր անունները այն Հայերուն, որ իր բարեկամները ... ցած են: Բայց մտքիս մէջ մնացած ... մնայ այն ուժգին տպաւորութիւնը, ... ա՛յնքան հիացումով, ակնածանքով ... յիշէր Զօհրապին անունը: Իր դասախօսութիւններով, Օսմ. Երեսփոխանական ժողովին մէջ իր ճառերով, արաբ ... նողութեան հանդէպ ցոյց տուած ... գուրանքէն ազդուած: Համտի պէյին ... ակր թէ Կ. Պոլսոյ արաբ ուսանողութիւն մօտէն շփում կը պահէր հայ մտաւորականութեան հետ: Հայկական մտքի ... թօնքի այդ շրջանին՝ արաբ ուսանողութիւնը իր կարգին կը տենչար ազատ դիմագիծ առնել: Օսմանեան կայսրութեան բռնութիւններուն ենթակայ ... քան որքան Հայերը, արաբ ազգը իր բխտառարդ սերունդին միջոցաւ բարեփոխումի ուղին կ'որոնէր: Արաբ ազգը ճնշումի տակ կը մաշէր իբրեւ բախտակից հայ ցեղին: Այս պատճառով հայ-արաբ եղբայրութիւնը կեանք կ'առնէ Օսմ. մայրաքաղաքին մէջ:

Համտի պէյ իր այս մտածումներ... յայտնած պահուն յիշեց, որ Համտի ... գրել կարդալ եւս գիտէ: Այս առիթով ...

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

«Ամէն թաղ իր բնակչութեան թիւին համեմատ մէկ կամ աւելի նախակրթարան պիտի ունենայ, ամէն մեծ թաղերու մէջ մէկ-մէկ ուսումնարան պիտի ըլլայ քառամեայ ընթացքով»: (Յօդ. 8):

«Նախակրթութիւնը մանչ եւ աղջիկ տղոց համար պարտաւորիչ է: Աշակերտ մը առանց բանաւոր պատճառի դպրոցը չի կրնար ձգել»:

Ծրագիրը կը կանխէ եւրոպական պետութիւնները: Ֆրանսայի կրթական նախարարը յաջողեցաւ նախակրթութիւնը ձրի ընել, բայց հանդիպեցաւ ընդդիմութեան՝ երբ առաջարկեց պարտաւորիչ դարձնել, 1868ին:

1863ի խորհուրդը կ'առաջարկէ յառաջադէմ պատանիներ Եւրոպա ղրկել, որպէսզի պատրաստուին ուսուցչական ասպարէզին եւ վերադառնալով՝ ծառայեն ազգային վարժարաններու մէջ: Առաջարկը կը մերժուի քաղաքական ժողովէն: Տարիներ վերջ սոյն առաջարկը պիտի կրկնէ Զօհրապ, նոյնպէս պիտի մերժուի:

×

Զօհրապ կ'առաջարկէր որ կրթական ծրագիրը պատշաճէր տեղական պայմաններու, մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուէր գիտական, գործնական ուսումներու: Խորհուրդը այդ ալ նախատեսած էր տարիներ առաջ: Ֆրանսայի մէջ կրթական նախարար Ֆորթուլ երկրորդական ուսուցման վերի դասարանները բաժնած էր 1852ին գրական և գիտական բաժիններու: 1863–65 Նախարար Տիւրիւյ ընչեց երկճղումը եւ մասնաւոր դասընթացք մը հաստատեց, ուր դասական ուսումներու տեղ գործնական գիտութիւններ, առեւտրական աշխարհագրութիւն, տնտեսագիտութիւն կը դասաւանդուէին, լատիներէնի եւ յունարէնի տեղ երկու կենդանի լեզուներ:

23 Յունուար 1881ին Ընդհ. Ժողովի նիստին կը ներկայացուի մանկավարժ Համբարձում Իրեքճեանի պատրաստած կրթական ծրագիրը 420 յօդուածներէ բաղկացած: Իւրաքանչիւր դասարան պիտի ունենայ 30 աշակերտ, ոչ աւելի: Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրերէ յետոյ արձակուրդ:

×

1886 Փետր. 2ին կը կազմուի խառն յանձնախումբ մը, եկեղեցականներէ եւ աշխարհականներէ բաղկացած, քննելու համար դասագրքերը, ընտրելու ուսուցիչները, գրադելու համար դպրոցներու միօրինակ բարեկարգութեամբ:

Ոսկան կ'առաջարկէ նախակրթարանի աւարտողներուն համար արհեստներու դպրոց բանալ եւ առեւտուրի պատրաստել: Աղքատ ուշիմ պատանիներու կըրթաթոշակ յատկացնել եւ բարձրագոյն վարժարաններ ղրկել: Ոչ դպրոցներ բացուած են, ոչ ալ կրթաթոշակներ յատկացուած:

Զօհրապ իրաւացիօրէն գիտել կուտար թէ պատրաստուած ուսուցիչներ չկան: Գէորգեանի ատենապետած Խորհուրդը ուսուցչական վկայական կը պահանջէր ուսուցիչներէն: 1902ին 35 ուսուցիչներ վկայական չունէին, հրաւիրուեցան քննութիւն տալու, երկուքը եկան, միւսները տեղ գացին, որովհետեւ պէտք կար եւ թաղականները իրարմէ կը խլէին ուսուցիչները՝ սակարկութեամբ:

×

Զօհրապ կը փափաքէր որ հող տարուի նաեւ բարոյական կրթութեան, թերութիւնները քննուին եւ սրբագրուին: Նոյն փափաքը յայտնած էր Ազատուլլահ 1887 Յուլիս 22ին. «Մենք մինչեւ այսօր մտքի զարգացման հող տարած ենք ու սիրտը նուազ ուշադրութեան առած: Միտքն ու սիրտը միանգամայն մշակելու է, առանց որոյ ճշմարիտ յառաջդիմութեան փափաքող ազգ մը չի կրնար հաստատ... քայլ մը առնել քաղաքակրթութեան ... ուղին մէջ: Մեր նպատակը ուսեալ ... անկախ անհատներ հասցնել չէ, այլ ... գութիւնը պայծառացնել բարեկիրթ ... ուսեալ Հայերով, ապա թէ ոչ ... վարժարաններն ալ կուտան պէտք եղ... ուսումը: Ազգը պայծառացնելու համար ազգի մը ամբողջութիւնը ներդաշնակ... թեան մէջ պահող սկզբունքներն ... համբացնել, որոնց հիմն է սէրը. ... մը անհատներուն համար այն զօրու... նը, որ մարմնոյ մը բազմապատութեան ... թիւ մասնիկները իրարու կցելով ... բացնէ զայն, ձեւ կուտայ անոր ... այդ զօրութիւնը՝ մարմինը կը քայ... ուի: Ազգային բարոյական մը պէտք ... ուր մեր տղաքը սերտելու են ... պարտքերը հայրենիքի հանդէպ, ազգ... թեան հանդէպ, հոն ուսանելու են ... բոլոր Հայերը իրարու կապուած են ... մերաշխութեան կապերով»:

×

Զօհրապ տոհմային դաստիարակ... թեան եւ ազգային միութեան հիմ ... կատէր ազգային եկեղեցին: Ազգ ... մի պերճախօս անդամ Օգօյն Ջօձա... եան, որուն հանդէպ յարգանք ունէր ... րապ, միութեան կապը կը տեսնէր

ԽՈՐԷՆ ԳԱՐԻԿԵԱՆ

(Շար. – 15)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Ա՛հա Ֆրանսահայութեան պատիւ բերող հաստատութիւն մը, որ հետզհետէ ոստում կը նետէ ու կատարելութեան կը յառաջէ, շնորհիւ իր ազգօգուտ նպատակներուն եւ ստեղծած լայն ժողովրդականութեան.

Գրեթէ ոչինչով ծնունդ առած այս ձեռնարկը մեծ ճիգերու եւ հայ ժողովուրդի նիւթական զոհողութիւններուն շնորհիւ, թէեւ ոչ ամբողջովին, սակայն մեծ մասով օգտագործելի դարձած է այսօր:

Ազնի՛ւ Հայոց առատաձեռն ժողովուրդը, ոմանք քիչով, ոմանք շատով իրենց նիւթական օժանդակութիւնը կը բերեն: Գրեթէ ամէն օր կը կարդանք Յառաջի մէջ, զանազան փոքր նուիրատուութիւններու մասին՝ հարսանիքի, մկրտութեան, փոխան ծաղկեպսակի, տարեդարձներու, եւ այլ առիթներով, որոնք կաթիլ կաթիլ հաւաքուելով, միլիոններ ապահոված են շէնքին, մինչեւ այսօր:

Նախապէս եղած նուիրատուութեանց և աշխատութեանց մասին գրուած է արդէն եւ օրը օրին տեղեակ պահուած է Ֆրանսահայութիւնը

Վերջերս նոր հետաքրքրութիւն ստեղծուած է այս ձեռնարկին շուրջ, եւ մեր հայրենակիցները կարծես մրցումի ելած են իրար գերազանցելու եւ իրենց մասնակցութեան բաժինը բերելու:

Դիեռ վերջերս Ալֆորվիլի հայ գաղութը, գեղեցիկ ժեստով մը 450.000 հին ֆրանքի հանգանակութիւն մը կատարեց, եւ այդ գումարով գնուեցան 30 աթոռներ, մեծ զոնգուտ մը, վարագոյրներ, եւայլն, ու տակաւին տրամադրութիւն կայ աւելին ընելու:

Անմրանր պարահանդէս մը տուաւ, այս նպատակին համար:

Իսի արդէն հանգանակութեան ձեռնարկած է եւ յանձնախումբը կը խոստանայ պատկառելի գումար մը մէջտեղ բերել:

Շաւիլի գաղութը խանդավառութեամբ գործի լծուած է, ինք եւս ետ չմնալու համար:

Սարսէլի փոքրիկ գաղութը իր մասնակցութիւնը բերաւ 52.000ի գումարով մը:

Տէսինէն, ընկ. Սարգիս Առաքելեան, կարգ մը հայրենակիցներու մօտ դիմումներ կատարելով տասը գեղեցիկ սեղաններ ապահովեց Թէհլիրեան սրահին:

Լիոնի, Մարսէյլի, Վալանսի, Կրընոպլի, Սէն Շամոնի, Սէնթ Էթիէնի, Վիէնի, Տէսինի եւ Գորտոյի գաղութները թէեւ բազմաթիւ առիթներով պէտք եղած աջակցութիւնը բերած են, սակայն այս անգամ, տեղական ենթայանձնախումբերը կը պատրաստուին արձակուրդներէն վերջ, նոր թափ մը տալ գործին եւ իրենց առաւելագոյնը ընել, շօշափելի գումարներ մէջտեղ բերելու համար:

Անգլիոյ հայ գաղութը, որ արդէն մէկէ աւելի անգամներ իր նիւթական անվերապահ աջակցութիւնը բերած է, այս անգամ կրկին 65 անգլիականի գումար մը ունի տրամադրելի, յամառօրէն կ'ուզէ շարունակել հանգանակութիւնը եւ աւելի մեծ գումարով մասնակցիլ:

Հիւսիսր Ամերիկայէն Տոքթ. Արտաշէս Բալայեան որ արդէն մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար նուիրած էր, այժմ յանձն առած է Բալայեան սրահի կահաւորման ծախսերը:

Միլանոյի հայ գաղութը վերջերս կատարած է 350.000 իտալական լիրի հանգանակութիւն մը, Տոքթ. Ե. Արզումանեանի նախաձեռնութեամբ:

Եւ այսպէս, ոչ միայն նիւթական այլ նաեւ բարոյական աջակցութիւններու շնորհիւ, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը կը բարձրանայ հպարտօրէն, ի պատիւ Հայութեան:

Անպակաս են այցելուները, որոնք հիացումով ու գնահատական արտայայտութիւններով կը մեկնին ի տես կատարուած աշխատանքներուն:

Հաստատուած է հեռախօս: Մօտ օրէն պիտի սկսին նաեւ կեդրոնական ջերմութեան աշխատանքները, ուղղիական կազմածներով:

Ծրագրուած է աշնան կատարել պատրաստ սրահներու բացումը մեծ հանդիսաւորութեամբ: Վստահ ենք որ մեր այն հայրենակիցները, որոնք ցարդ առիթը չեն ունեցած այցելելու Մշակոյթի Տունը, պատեհութիւն պիտի ունենան անձամբ տեսնելու զայն ու գաղափար կազմելու անոր մասին:

Հայ անունը կրող ո՞ր անկեղծ ազգայինն է որ պիտի չոգեւորուի այս Տունով, քանի որ անիկա նուիրուած է հայ մշակոյթին, նպատակ ընտրած՝ իր երդիքին տակ հաւաքելու հայ երիտասարդները, որպէսզի անոնք ազատին սրճարաններու վատառողջ սրահներէն, կապուին մշակոյթին ու ապրին հայաշունչ մթնոլորտի մէջ:

Չարամիտ եւ նախանձոտ մարդիկ միայն կրնան այլ կերպ մտածել ու փորձել պղտորել միտքերը:

Հայ ժողովուրդը, դարերէ ի վեր, ուր որ գտնուած է, կանգնած է տաճարներ, դպրոցներ, ակումբներ, լսարաններ, դարմանատուներ, եւայլն, որոնք հոյակապ կոթողներն են Հայու նախաձեռնողութեան, աշխատասիրութեան եւ բարոյական մեծութեան:

Փարիզը, պատիւ իրեն, ինք եւս եկաւ ապացոյցը տալ այդ մեծութեան ու կանգնեց իր կոթողը, Հայ Մշակոյթի Տունը

Սերունդներ պիտի գան ու անցնին, սակայն այս հաստատութիւնը եւ իր կառոյցով եւ իր բարոյական բարձրութեամբ պիտի մնայ յաւէտ կանգուն իր առողջ գաղափարի անսասան հիմերուն վրայ:

Գ. ՋԳՈՒՐԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւորը իր ամուսնութեան առթիւ Քաուէֆապ Գ. կարգի շքանշան տուած է երկրաչափ Գ. Ալպէռ Փէլթէքեանի, առ ի վարձատրութիւն անոր մատուցած ծառայութեանց: Գ. Ալպէռ Փէլթէքեան առաջին Հայն է որ կ'արժանանայ այս բարձր պատուին:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ Օգոստ. 27ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի վերանորոգուած ակումբին բացումը կատարուեցաւ նախագահութեամբ Երուսաղէմի պատրիարք Եղիշէ արք. Տէրտէրեանի: Հանդիսութեան ներկայ եղած են նաեւ Միաբանութեան անդամներ: Հանգանակութիւն մը տեղի ունեցած է, որուն մասնակցած է նաեւ Պատրիարքը՝ 2000 լիր. ոսկիով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՂԱՒԱՐԸ»

Մոսկուայի ժողովրդական տնտեսութեան ցուցահանդէսին մէջ Հայաստան իր մնայուն տաղաւարը ունի տարիներէ ի վեր: Ներկայիս աշխատանքներ կը կատարուին ընդարձակելու համար հայկական տաղաւարը, որ նախկին երկու սրահներուն տեղ ինը սրահներ պիտի ունենայ, 1600 քառակուսի մեթր մակերեսով: Երկուքը պիտի պարփակեն եօթնամեակի առաջին երեք տարիներուն Հայաստանի արձանագրած յաջողութիւնները արդիւնաբերութեան, գիտութեան, փոխադրութեան, արուեստի, առողջապահութեան եւ կրթական բնագաւառներու մէջ: Նորակառոյց սրահներէն մէկը պիտի յատկացուի հայրենի գիւղատնտեսութեան:

Տաղաւարի վերակառուցման նախագիծին հեղինակն է ճարտարապետ Փրոֆ. Ս. Սաֆարեան:

ՍԱՍՏԻԿ ՏԱՔ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի թերթերէն կ'իմանանք թէ սաստիկ տաք կ'ընէ Երեւանի մէջ: Երկար տարիներու ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են, որ Երեւանի մէջ զօրաւոր տաքերը կը սկսին առհասարակ Յուլիսի երկրորդ կամ Օգոստոսի առաջին կէսերուն: Ամէնէն բարձր ջերմաստիճանը՝ 40,6 արձանագրուած է 1935 Օգոստոս 2ին: Միւս տարիներուն ջերմաստիճանը նոյն ժամանակամիջոցին հասած է մինչեւ 39–39,7ի, սակայն այս տարի աւելի մեղմ եղած է տաքը այդ օրերուն: Այսուհանդերձ տաքերը սաստկացած են Օգոստ. 14էն սկսեալ: Օգոստոս 18ին ջերմութիւնը անցած է 38 աստիճանը, բան մը որ անսովոր է Երեւանի համար: Օգոստ. 20էն ետք եղանակը սկսած է աստիճանաբար մեղմանալ:

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրաւէրով Օգոստոս 17ին Երեւան ժամանած են Փենսիլվանիոյ Համալսարանի Փրոֆ. Մանասէ Սեւակ, Ալապամայի Համալսարանի Փրոֆ. Զարեհ Քոչակեան եւ Գէյլուսթի Ամերիկեան Համալսարանի բնալուծութեան ամպիոնի վարիչ՝ Աւետիս Խաչատուրեան:

ՀԱՅ ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻԿԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Հելսինկիի (Ֆինլանտիա) մէջ տեղի ունեցած խուլ մարզիկներու 9րդ համաշխարհային խաղերուն, որոնք տեղի կ'ունենան չորս տարին անգամ մը, մասնակցած է նաեւ Հայաստանէն՝ Ռուտոլֆ Վարդանեան՝ Խ. Միութեան ախոյեան: Թեթեւ քաշի մէջ մրցած է եօթը ըմբշամարտիկներու հետ եւ բոլորին ալ յաղթած: Հայ ըմբշամարտիկը շահած է աշխարհի ախոյենութեան պատուաւոր կոչումը եւ արժանացած է ոսկիէ շքանշանի:

…էջ լուսանկարը հայերէնով ստորագրեց ու նուիրեց ինծի: Այն ժամանակ Հալէպի մէջ լոյս կը տեսնէր «Սուրիահայ Տարեգիրք»ը, որուն, եթէ չեմ սխալիր, 1924 կամ 1925 տարեթիւին մէջ լոյս տեսաւ [illegible] հայերէն ստորագրութիւնը կրող նկարը: Կ'արժէ յիշել նաեւ թէ Համտի եւ իր գաղափարակիցները մասնաւոր ջերմութիւն ունէին Կ. Պոլսոյ մէջ գործող մեր մտաւորականներուն հանդէպ, անոր համար, որ արաբ ազգային գաղափարին ստարանած էին քաջալերելով [illegible] արաբ ուսանողութիւնը:

Հայը բարեկամ եղած է իր բարեկամին [illegible] Հայը իր պարկեշտ կեցուածքով չէ զատուած երբեք այն ազգերուն, որոնց զաւակներուն հետ աղ ու հաց կերած է: [illegible] նոյն ճամբէն քալած: Զենք կրող [illegible] առաջին աշխարհամարտին արաբ ժողովուրդին մէջ ցոյց տուած համակրանքը, եւ այնուհետեւ Միջին Արեւելքի մէջ հայ գաղութը մասնաւոր ջերմութեամբ կապուած է [illegible] երկիրներուն կառավարութեանց եւ ժողովուրդներուն: Եթէ Զոհրապ, բաց Համտի պէյին, առաջնորդ եղած է Կ. Պոլսոյ արաբ ուսանողութեան, հայ մտաւորականութիւնը եւս, Ազատա[illegible] շուրջ համախմբուած, եղբայրօրէն գործակցած է Արաբներուն, [illegible] համար քոյր ազգերու դժբախտ կեանքը Օսմ. բռնակալ վարչութեան տակ.

1922–25 թուականներուն երբ Դամասկոսի կրթական հաստատութիւններուն՝ Պէյրութի, Լիբլի եւ Աբր–էլ–Ճեպելի մէջ կը պաշտօնավարէինք, մեր ցոյց տուած [illegible] ամէն մէկ Արաբ [illegible] Հայու բարեկամութեան, քաջութեան, աշխատասիրութեան եւ բարեկամական հաւատարմութեան: Այդ սերունդէն շատեր [illegible] չունինք թէ [illegible] Հայուն աւանդական հաւատարմութեան եւ անմնեայ բարեկամութեան

[illegible]

Տ. ԼԻՒԼԷՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆ (35)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Գիշերուան ժամը երկուքին կը մօտենար. Լուսիա ստիպուած էր բաժնուիլ, որովհետեւ մեծ հայրը տանելու եկած էր զինքը

— Մեծ հայր, պէտք է Լալէզար ու [illegible] չմնան, ըսաւ Լուսիա [illegible] ու վճռական ձայնով մը: Նոյն [illegible] ժամ մը տես եւ փոխադրէ [illegible]

[illegible]

— Նշիր, աղջիկս, մրմնջեց [illegible] օգտուելով պէս պիտի կարգադրեմ:

Եւ [illegible] մը դուրս ելաւ տունէն.

[illegible] թէ քառորդ մը անցած էր, առա ներս մտաւ մուրացկանի հագուստով ծերունի մը, որ Լալէզարին հայրը՝ Միրօ աղբարն էր:

— Ա՜խ, ինչ բարեբախտութիւն, գոչեց Լուսիա ու առանց ժամանակ կորսնցնելու, խնդրեց Միրօ աղբարէն որ Լալէզարն ու Տիլպարը վայրկենապէս հեռացնէ քաղաքէն:

Միրօ աղբար չսպասեց, երկու աղջիկներու հետ դուրս ելաւ տունէն յետնակողմէն եւ ուղղակի Վարագայ վանքը տանող ճամբան բռնեց...:

Ժամ մը վերջը Լուսիային մեծ հայրը եկաւ:

— Անոնք գացին, նկատել տուաւ Լուսիա:

— Ո՞ւր գացին, հարցուց ծերունին:

— Միրօ աղբօր հետը մեկնեցան:

— Այդ աւելի աղէկ, մրմնջեց ծերունին:

Ու Լուսիան առնելով իր տունը վերադարձաւ:

ԴԱՐՁԵԱԼ ՆՈՒԻՐԱԿԱՆ ԴԱՇՈՅՆԸ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Վերջալոյսի առեն էր:

Լուսիա փոքրիկ ու սիրուն ճաշասեղանը պատրաստելէ ետքը, պարտէզ իջաւ եւ սկսաւ նոր բացուած վարդերը դիտել՝ կանացի քնքոյշ դիտումով մը, զոր հոգին միայն այդ սեռին բաշխած է առատօրէն:

Իր մեծ հայրը, Վարդան աղան, որ սովորաբար ամէն իրիկուն կանուխ կու գար տունը, այդ օրը պատուիրած էր իրեն թէ քիչ մը ուշ պիտի մնար, որովհետեւ կարեւոր գործ մը պիտի տեսնէր: Այդ պատճառաւ Լուսիա պարտէզին մէջ ժամանակ անցընել ուզեց:

Եւ այդ ընդարձակ ու ծառազարդ պարտէզին մէջ, բաւական շրջագայելէ ետքը, մօտեցաւ ուռենի ծառին տակ դրուած նստարանին ու անոր վրայ նստեցաւ:

— Օ՜հ, որչափ երջանիկ եմ, մրմնջեց Լուսիա թրթռուն ու զուարթ ձայնով, որովհետեւ ազատ են իմ սիրելի քոյրերս, ազատ է Վանականը: Միայն թէ Աստուած տար շուտով վերադառնար Վանականը, շուտով հոս ըլլար...: Ա՜խ, կը կարօտնամ, կը կարօտնամ զինքը: Չեմ գիտեր ... չեմ գիտեր... ան իմ սիրտս կրցա՞ծ է հասկնալ, ան իմ հոգւոյս կրցա՞ծ է թափանցել: Ամէն անգամ կ'ըսէ ինծի թէ կը յիշէ զիս, չի մոռնար իմ նուիրական դաշոյնս ու կուրծքին վրայ կը պահէ:

Այս մտածումներուն մէջ թաղուած էր Լուսիա, երբ լսեց որ պարտէզին դուռը կը զարնուէր. անմիջապէս գնաց բանալու: Եկողը պառաւցած դարչնագոյն կերպարանքով, նենգաւոր աչքերով, միջահասակ, նիհարակազմ ու չլթիկ կին մըն էր:

— Խօրոտ աղջիկս, ըսաւ կինը պարտէզի նստարանին վրայ բազմելէն ետքը, եկայ որ քեզի յայտնեմ թէ գեղեցիկ բախտ մը բերած եմ տունդ, որուն կը սպասեն ամէն քու հասակդ ունեցող աղջիկները:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, տիկին, չեմ հասկնար, ընդհատեց Լուսիա տժգունելով:

— Ըսել կ'ուզեմ թէ հարուստ, անձնական ու գործունեայ երիտասարդ մը կայ ձեռքիս մէջ, եւ որովհետեւ այդ երիտասարդը քեզի հաւներ է...:

— Ի՞նչպէս... գոչեց Լուսիա:

— Ըսել կ'ուզեմ թէ տեսեր է քեզի, շարունակեց պառաւը, անոր համար քու ձեռքդ կը խնդրէ... ահա՛ իր նամակը:

Ու ծոցէն պահարան մը հանելով Լուսիային երկնցուց. մանկամարդ աղջիկը, առանց ընդունելու, ձեռքը դղուանքով մը մէկդի տարաւ ու ըսաւ.

— Ուսկից որ բերիք, տիկին, տարէք անոր յանձնեցէք:

— Գոնէ կարդացէք զայն, աղջիկս:

— Պէտք չունիմ:

Գարշելի պառաւը, դիւային ժպիտով մը, նամակը վերստին ծոցը դրաւ ու մեկնեցաւ:

Գիշերուան ստուերներն իջած էին, աստղերը կը պճլտային անհուն տիեզերքին մէջ, ու անուշ սիւք մը ծառերու տերեւէն սօսաւելով ներդաշնակ յանկերգ մը կը յօրինէր:

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան, զաւակները եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի (10 Սեպտ.) առաւօտեան, Փոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն իրենց ամուսնոյն եւ հօր

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան Դ. տարեդարձին առթիւ։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

×

Պ. Մելքոն Մանուկեան եւ Օր. Էլիզապէթ Մանուկեան կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր

ԶԱՐՈՒՀԻ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, 295 Ռիւ Պուալօ։

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ԺՈՂՈՎ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը ժողովի կը հրաւիրէ երկսեռ հասարակութիւնը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ։

Կը խնդրուի մայրենի լեզուի նախանձախնդիր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch » 32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Միհրանեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին։

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ԼԻՈՆ. – Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 9.30ին Յոյներու սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇԱՒԻԼ.— Հ.Յ.Դ. Արզումեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Լոյս տեսաւ 227-228 թիւը հետեւեալ նոխ բովանդակութեամբ —

Ակնոցներու փիլիսոփայութիւն (Հայ-Բոյժ). — *Ռատրէ կերէք* (Տոքթ. Ասֆա-նազ). — *Մօրուախտ* (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — *Գիստակ* (Տոքթ. Յովհ. Մանուկեան. — *Առողջ մարդուն կշիռքը* (Տոքթ. Աշնեան)։ *Ի՞նչպէս պէտք է քնանալ* (Տոքթ. Գ. Գալուստեան). — *Բարի աշխարհ* (Ակադեմական Մաղաքեան). — *Հոգի եւ ստամոքս* (Տոքթ. Մօրիս Պուաժէ). — *Փրոֆ. Վարդան Վարդանեան* (Փրոֆ. Լ. Օրբելեան). — *Վայրի շագանակենի* (Յ. Իշխանեան). — *Այրերու ամլութեան պատճառները* (Տոքթ. Պանծալի). — *Ի՞նչ որ գիտենք պնդութեան մասին* (Տոքթ. Պլոնտէլ. — *Գլխացաւ* (Տոքթ. Սերոբեան) — *Միամեայ երախայի մը յուշերը* (Բ.). — *Անթիպիոթիքները* (Տոքթ. Բամպուքեան). — *Նորընծայ բժշկուհի մը* (Ն.). — *Միջավայր եւ հոգեկան վիճակ* (Տոքթ. Արշակ Պօղոսեան). — *Մշեցի կինը* (Գ. Անդրէասեան)։

Այս թիւը ղրկուեցաւ բոլոր բաժանորդներուն։

Յաջորդ թիւը պիտի ղրկուի միայն կանխիկ վճարողներուն։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք)։ Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 Ֆ.) երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 Ֆր.)։

Ահաւասիկ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը։ Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ։

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պուլկարիայէն եկած տարիքոտ զոյգի մը համար կահաւորուած սենեակ մը խոհանոցի դիւրութեամբ, Փարիզի մէջ։

Դիմել Յառաջի վարչութեան։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 8 SEPTEMBRE 1961

...ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9198 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4999

...ՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՉԿԱՅ...

...Թուրքերու նոր գիւտն է այս :

...մինչեւ հիմա գիտէինք որ միայն Մալ-...ան գոյութիւն չունէր Թուրքերուն հա-...

...Թանօթ է պատմութիւնը :

...ժամանակին նորին կայսերական բրի-...տանական վեհափառութեան աշխարհա-...կան նաւաստորմէն քանի մը մարտա-...նաւեր ու յածանաւեր այցելութիւն կու...ն Վոսփորի ջուրերուն :

...մը վերջ, քաղաքավարական այս ...այցելութիւնը փոխադարձելու համար ...ութիւնը կը հրամայէ իր ծովակալին ...կան մարտանաւերով երթալ Մալ-...ա կղզին եւ ողջունել անգլիական նա-...ւատորմը :

Թրքական նաւատորմը ճամբայ կ'ելլէ ...Միջերկրական : Ծարաթներով ...աջ ու ձախ, սակայն անի-...ան Մալթան երեւր ցոյց չի տար : ...կ'ըլլայ գտնել կղզին :

...հուսահատ, նաւատորմին հրամանա-...տարը կը հեռագրէ սուլթանին թէ «Մալ-...թա չկայ» : Մալթա եօ՛ք :

...«Հերոսաբար» կը վերադառնայ Պո-...իր «մեծագործ» նաւատորմին հետ :

Պուէնոս Այրէսի Թրքական դեսպանա-...ան պաշտօնատար պայ Ահմետ Փէյի-...ւրոլ Արժանթինցի հողեւորական Հ. ...Սամուէլեանին գրեր է, առանց կարմրե-...լու թէ «Թուրքիոյ սահմաններէն ներս ...գոյութիւն չէ ունեցած — Հայաս-...տան մը եւ ոչ ալ այսօր գոյութիւն ու-...նի» :

Մալթան հեռու է,— Սիկիլիոյ եւ Ափ-...րիկէի միջեւ կղզի մը : Ամօթ պիտի չհա-...մարէինք Թուրք ծովակալին զայն չգտ-...նելը, եթէ չգիտնայինք որ 1563ին իր ...նախահայրերը պաշարած էին զայն եւ ...ուած Հողոսի ասպետներուն դէմ :

...շատ մեծ ամօթ է եւ աններելի ոճիր ...Փէյիտարոլին համար չգիտնալ Հա-...յաստանի գոյութիւնը, Թուրքիոյ քթին ...տակ եւ անոր սահմաններուն մէջ :

...մեծարգոյ իթթիհատի օրով սկսած ...թուրք ազգայնամոլ եւ հայատեաց քաղա-...քականութիւնը կը շարունակուի կէս դա-...րէ ի վեր :

...Աթաթիւրք Համիտի բռնակալութեան ...անկման արտասահմանէն Թուրքիա գըր-...ուած գրքերու եւ բառարաններու մէ-...ջէն կը ջնջուէր «Հայաստան»ը. գրաքն-...նութիւնը անողոք էր այս մասին :

...Քէմալական յեղաշրջումէն ասդին խո-...ս արգիլուած է «հայ» անունը յիշել ...Թուրքիոյ մասին հրատարակուած գրքե-...րու մէջ :

...Ֆրանսերէն «Ուղեցոյց»ի մը մէջ դրօ-...տ...զբօսաշրջիկներուն խորհուրդ կը տրուի, որ ...Թուրքիա հասնին՝ ո՛չ մէկ հարցում ...ընեն կամ ակնարկութիւն ընեն Հայե-...րուն մասին :

...ին ու Հայաստանը մղձաւանջ են ...դարձած Թուրքերուն «Գող, սիրտը դող» : ...Հաւաքականչական երեւոյթ է Հայերու ...տեսի հետապնդուած այս քաղաքակա-...նութիւնը : Դժգոհ են, որ լռել չէ երա-......ած Թալէաթներու երազը,— ընդ...ունել Հայկական Դատը :

...Պատմաթիւ նախանձով կը նկատեն, որ ...Հայեր կ'աճին ու կը բարգաւաճին հայ-...րենիքին եւ սփիւռքի մէջ եւ աչքի կը ...զարնեն իրենց շինարարական աշխա-...տանքներով :

...հաստատական ակնարկներ կը նետեն ...արեւելեան նահանգները, երբեմն ...ու բարգաւաճ, այսօր լքուած ու ա-...ւերակ կը զգան թէ ուշ կամ կանուխ այդ ...գաւառները պիտի պատկանին իրենց ...բնիկ տէրերուն :

...ձեն հանգուրժեր, որ ազգային զգա-...ցումը վառ ու կենդանի կը մնայ միշտ ...Հայերու մօտ, ամէնուրեք : Ու Հայկա-...կան Դատը չէ մեռած եւ անպայման պի-...տի գտնէ իր արդար լուծումը :

Պայ Փէյիտարոլները չեն կրնար մոռ-...ցնել տալ զայն՝ իրենց անպատկառ ու-...րացումներով :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

—o—

ՉԷԶՈՔՆԵՐԸ ՈՒԶԵՑԻՆ ՉԷԶՈՔ ՄՆԱԼ

Ոչ-դաշնակից 24 պետութեանց ժո-ղովը վերջացաւ անցեալ առաւօտ ժամը 3-ին : Կարգ մը տարակարծութիւններ պատճառ դարձած էին որ վերջին նիստը նախատեսուածէն աւելի երկարի, հակառակ անոր որ ներկայացուցիչները կ'ուզէին համերաշխութեան պատկեր մը ցոյց տալ :

Ընդհանուր ձեւով «չէզոքական»ները չահեցան եւ կարդացուած բանաձեւերը ցոյց կուտան թէ նեհրուական հոսանքը յաղթած է : Ոչ-դաշնակիցները չուզեցին նաեւ պլոքի մը տպաւորութիւնը թողուլ եւ լուծումներ ալ չեն առաջարկեր այլ՝ կը գոհանան մեծ պետութեանց «ուշադրութիւնը հրաւիրելով» օրուան հրատապ հարցերուն վրայ :

Գլխաւոր տարակարծութիւնը ծագած էր Պերլինի աւելի ճիշդ՝ Գերմանիոյ առթիւ : Բոլոր խօսողները երբեւ երողու-թիւն ընդունած էին երկու Գերմանիաներու գոյութիւնը, բայց բանաձեւին մէջ (որ ուշ տողէ բաղկացած է) որեւէ ակնարկութիւն չեն ըներ այդ մասին եւ պարզապէս կ'առաջարկեն որ կողմերը ուժի չդիմեն : Ոչ-դաշնակիցները խուսափած են արեւելեան Գերմանիան ճանչնալէ, ժամանակ կարգ մը երկիրներ ինչպէս՝ Մարոք եւ Արաբական պետութիւնները որոնց շահերուն կը վնասէ դիրք բռնել այդ ուղղութեամբ : Մէկը՝ Մաւրիտանիոյ պատճառաւ, միւսները՝ Պաղեստինի :

Ի վերջոյ, ոչ-դաշնակիցները, բանաձեւերէն, դուրս, յատուկ յայտարարութեան մը մէջ որ կարդացուեցաւ փակման նիստի վերջաւորութեան, կոչ մը կ'ընեն. Միացեալ Նահանգներու Նախագահին եւ Խորհ. Միութեան վարչապետին որպէսզի չփման մէջ մտնեն անմիջապէս առաջքն առնելու համար անմիջական պատերազմի մը և խաղաղութիւն հաստատեն : Այս ուղղութեամբ երկու առաքելութիւններ ղրկուած են Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն :

Այս եզրակացութենէն առաջ, ժողովը կարգ մը բանաձեւեր քուէարկած է. — Գաղթատիրութիւն : Ժողովը անմիջական, առանց պայմանի, ամբողջական եւ վերջնական ջնջումը կ'ուզէ գաղթատիրութեան եւ կը «պահանջէ» որ վերջ դրուի զինեալ միջամտութեանց : Ալժերիոյ համար ժողովը կ'որոշէ հարկ եղած օժանդակութիւնը բերել ալժերացի ժողովուրդին օգնելու համար անոր «ազատութեան, ինքնորոշման, անկախութեան եւ հողային ամբողջականութեան, մէջն ըլլալով Սահարան, համար տարած պայքարին մէջ» : Կը «պահանջէ» անմիջական պարպումը Պիզերթի Ֆրանսական ուժերուն : Կ'ակնարկէ նաեւ Միացեալ Նահանգներու Քուպայի զինուորական կայանին. (Կուանթանամօ) :

Ապագաղութացում — Հրամայական անհրաժեշտութիւն մըն է եւ ժողովը կ'առաջարկէ մեծ պետութեանց որ «ընդհանուր ապազինման դաշինք մը» ստորագրեն, որ ոչ-դաշնակիցները ներկայ ըլլան այդ նիւթին վերաբերող բոլոր հանդիպումներուն եւ այդ հանդիպումները կատարուին ՄԱԿի հովանիին տակ :

Ժողովը անհրաժեշտ կը գտնէ նաեւ ...

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Վերջերս մեր խմբագրատունը այցելեցին Տէր եւ Տիկին Կ. Մինասեան (Աթէնքէն), Օր. Գուլտուքեան, ուսուցչուհի, (Պէյրութի Ս. Նշան վարժարան), որ խումբ մը պաշտօնակիցներու հետ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան ծախքով մանկավարժական դասընթացքներու հետեւած էր Անգլիա :

Գ. Հրայր Թուրիկեան (Պէյրութէն), որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Եւրոպա, կը վերադառնար Լիբանան :

Տոքթ. Եղիկ Գոնեալեան, Պէյրութի Ֆրանսական համալսարանի դասախօս, որ քանի մը օր Փարիզ պիտի մնայ, իր պաշտօնին բերմամբ :

Հ. Քլեման Մալճեան եւ Գ. Կարօ Գանթարճեան (Պէյրութէն) :

Հ. Ք. Մալճեան և Գ.Կարօ Գանթարճեան մաս կը կազմեն Միջին Արեւելքի նախակրթարաններու 12 տնօրէններու խումբին, որոնք մէկ ամիս պիտի հետեւին Սեւրի մանկավարժական հաստատութեան դասընթացքներուն :

Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնն է որ նախաձեռնարկ եղած է այս օգտաշատ գործին, բացառիկ առիթ մը ընծայելով հայ վարժարաններու տնօրէններուն ծանօթալու մանկավարժական արդիական մեթոտներուն :

Հ. Քլեման Մալճեան տնօրէնն է Պէյրութի Նոր Մարաշի հայ կաթողիկէ Մեսրոպեան վարժարանին, իսկ Գ. Կարօ Գանթարճեան, Նոր Ատանայի Արգարեան վարժարանին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԵՀՐՈՒ եւ Ն'Քրումա Մոսկուա հասան անցեալ օր : Զուարճալի միջադէպ մը պատահեցաւ օդակայանը, ուր Ն'Քրումա Նեհրուէն առաջ հասաւ : Խորհրդային իշխանութիւնները ստիպուեցան անմիջապէս դրօշակները փոխել եւ Նեհրուին նկարները վերցնել : Քիչ ետք ամէն բան նորէն տեղը կը դրուէր Նեհրուն դիմաւորելու համար :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդը կարգ մը նշանակումներ ըրաւ անցեալ օր : Զօր. Մասիւ Մէսի զինուորական կառավարիչ նշանակուեցաւ, Թուլուզի համար նոյն պաշտօնին կոչուեցաւ Զօր. տը Կիյըպոն : Կառավարութիւնը որոշեց նաեւ թէ Հոկտեմբեր 10էն առաջ Խորհրդարանի դիւանին պիտի յանձնէ երկրագործական կարգ մը ծրագիրներ : Փրոֆէսէօր Ռոչ Փարիզի ակադեմիին վերատեսուչ կարգուեցաւ Սարայի տեղ, որ ինչպէս գրեցինք հանգստեան կոչուեցաւ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ իր չորրորդ ռումբը պայթեցուց, Սթալինկրատի արեւելեան կողմը :

...հիւլէական փորձերու դադրիլը, ՄԱԿի բարեփոխումը (անդամներու թիւը աւելցնել) եւ դիմում կ'ընէ որ ընդհանուր ճիգ թափուի թերաճ երկիրներու տնտեսական զարգացման համար : Զանազան հարցերու բանաձեւին մէջ է որ ժողովը կը խօսի Գերմանիոյ մասին եւ կը յայտարարէ թէ Փեքին միակ օրինաւոր ներկայացուցիչն է Չինաստանի եւ անոր ներկայացուցիչն է որ պէտք է նստի ՄԱԿի մէջ :

Երբ լրագրող մը հարց տուած է Հասան Բ.ի, թէ ինչո՞ւ բանաձեւերէն ոչ մէկը շինարար առաջարկ մը չի բերեր, Մարոքի թագաւորը պատասխանած է.— «Որովհետեւ չենք կրնար թէ դատաւոր թէ կողմ ըլլալ : Մենք կրնար նոյն ատեն առաջարկել երկու պլոքներու ղեկավարներուն որ արդար լուծում մը գտնեն հարցերուն եւ այդ լուծումը առաջարկել» :

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

—o—

ԳՈՀ ԵՆ ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱՐ
ԴԺԳՈՀ ԵՆ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

—o—

Տը Կոլի յայտարարութիւնները հակասական կը նկատուին կարգ մը կէտերէ : Արդարեւ մինչ նախագահը բացառիկ վճռականութիւն մը ցոյց տուաւ Պերլինի եւ նոյնիսկ Պիզերթի համար, շատ աւելի անտարբեր եւ վիճողական ոգի մը յայտնաբերեց Ալժերիոյ եւ Սահարայի համար :

Եթէ միջազգային կարծիքը գոհ է Պերլինի համար իր արտասանած խօսքերէն, ազգային կարծիքը (բացի իր կուսակցութենէն՝ Իւ էն Էռ) դժգոհ է եւ անգամ մը եւս յուսախաբ նկատի առնելով նախագահին յարատեւ նահանջը, կենսական նկատուած կարգ մը հարցերու շուրջ : Ֆրանսական մամուլը յաճախ խիստ է նախագահին հանդէպ եւ «Լը Մոնտ»ի մէջ Սիրիէօ «Իրականութիւններ եւ բառեր» խորագրին տակ կը գրէ.— «Մտածուած լաւատեսութիւն մը պատասխանատու ղեկավարին ուժերէն մէկն է, որ շատ ինքնավստահութիւն մը եւ շատ մեծ յաւակնութիւններ ուշ կամ կանուխ իր կորուստեան կ'առաջնորդեն : Պնդել թէ Ֆրանսա «ինք իրմէ վստահ երկիր մըն է...., ամուր եւ կայուն ներքնապէս» որ «կրկին կը գտնէ իր միջազգային կշիռը», որ գտնելու վրայ է «միջոցները որոնք իրը եղած են պատմութեան տարբեր շրջաններու» նոյնիսկ եթէ եղած են, դիպուածով, պարզ թերացումներ, քանի մը «հեռձուածներ», բառեր են : Բայց, երբ Պիզերթի վիճարանութեան ատեն Ֆրանսայի ոչ մէկ բարեկամ կամ դաշնակից ուզած է Ֆրանսայի կողմը բռնել, երբ 30 պետութիւններ ճանչցած են «ԱՀՀԱԿը», երբ խորհրդարանին մէջ, Պետական Խորհուրդին մէջ, բանակին, առեւտրականութեան, ոստիկանութեան մէջ կը ծաւալին օրինական դիմադրութիւնը կամ ըմբոստութիւնը եւ խոհեմներու սպասողականութիւնը, ասոնք իրականութիւններ են, որոնք Տոքթ. Քուէի (ինքնաթելադրութիւն) մեթոտին հետ կապ չունին» :

Նոյն վերապահութիւնը կամ դառնութիւնը կարելի է գտնել քաղաքական պարագլուխներու մօտ. Ժորժ Պիտօ կը գտնէ թէ ցայտուն հակասութիւն մը կայ Պերլինի եւ Ալժերիոյ բռնածներուն միջեւ : Տէփրէօ, թէեւ բոլորովին տարբեր տեսակէտի տէր, նոյնքան դէմ է տը Կոլի խօսքերուն :

Արտասահմանի մամուլի կարծիքը աւելի նպաստաւոր է նախագահին, նկատի առնելով ժամանակ որ անոնք աւելի կը հետաքրքրուին Պերլինի եւ միջազգային կացութեան մասին յայտնուած տեսակէտներով : Համպուրկի Տի Վելթ անկախ օրաթերթը կը գտնէ սակայն թէ տը Կոլ «պարկեշտ բաց գծուարահան դաշնակից մըն է» : Նոյն Կենտրալ Անցայկերին համար տը Կոլի յայտարարութիւնները լաւ տպաւորութիւն ըրած են դաշնակցային մայրաքաղաքին շրջանակներուն վրայ : Տը Կոլ գիտցած էր միջին ճամբան գտնել բանակցութեան եւ վճռականութեան միջեւ : Մանչեսթըրի ազատական Կուարտիըն ուրախ է որ տը Կոլ որոշ ճկունութիւն ցոյց տուած է բայց Տէյլի Հերըլտ (աշխատաւորական) կը գրէ թէ Ալժերիոյ մասին տը Կոլ շատ մթին եղած է :

Ամերիկացիները «պրա՛ւօ տը Կոլ» կը գրեն, Պերլինի առթիւ ցոյց տուած վճռականութեան առթիւ եւ յոյս կը յայտնեն որ Քենըտի աւելի կարեւորութիւն տայ տը Կոլին :

ՏՈՒՏԸՆ

(1829-1911)

—o—

Գերման ուղղագրական բառարանին առաջին հեղինակը կը կոչուէր Յոքթ. Քոնրատ Տուտըն, եւ այդ անունով մօտ վաթսուն տարի է, որ յաջորդական հրատարակութիւններն ալ կը տպուին: Ամէն դրասենեակ, ամէն պաշտօնատուն, ամէն ուսուցիչ, ամէն ուսանող եւ ուղղագրութեան նախանձախնդիր Գերմանացի կը դիմէ Տուտընի: «Ի՞նչպէս կը գրէ Տուտըն»: Կը հարցնեն տնօրէնները իրենց գրագրուհիներուն, որոնք հատ մը այս ուղղագրական բառարանէն ունին միշտ ձեռքի տակ եւ իրենք ալ գործնական պահպանողներն են գերմաներէնի միաձեւութեան եւ ընտիր գրական լեզուին՝ շնորհիւ իրենց մեքենագրեալ նամակագրութեան: Նշանաւոր է «Տուտընեան վճարանութիւն»ը,, որ կը պատահի Գերմանիոյ մէջ քիչ մը ամէն զարգացած մարդու ուղղագրական եւ լեզուական տեսակէտով կամ նոյնիսկ բազմաթիւ մանրամէկերու որոնք հիւսուած են լեզուական մաքրութեան նախանձախնդիր Քոնրատ Տուտընի շուրջ: Օրինակ՝ երիտասարդ մը Պերլինի Ունթերտէնլինտըն — Ֆրիտրիխշթրասէի անկիւնը Տուտընի ոտքին վրայ կը կոխէ, քաղաքավարօրէն գլխարկը կը հանէ եւ «փարտոն» ըսելով ներողութիւն կը խնդրէ: Ոստապահանջ Տուտըն ոտքին ցաւէն աւելի փարտոն բառէն կ'այլայլի, որ օտար բառ մըն է. պէտք էր ըսէր. «էնթշուլտիկունկ» եւ կը յանդիմանէ. «Թէ' ոտքիս վրայ կը կոխէք եւ դեռ ի վերայ ամենայնի փարտոն ալ կ'ըսէք»...!

Տուտըն ուղղագրական եւ օտար բառերու ծանօթագրման,, ինչպէս գերմաներէնի վերածման համար անմոռանալի գեր մը կատարած է եւ իր անունով հրատարակութիւնները կը շարունակուին աւելի մեծ թափով, թէեւ օտար բառերու գործածութիւնը յամառօրէն հաւասար գիրք կը պահէ խօսակցական լեզուին մէջ ըստ ճաշակի,եւ սովորութեան, նաեւ քաղաքէ քաղաք փոփոխակի ուժգնութեամբ կամ կարգ մը բառերու տեղ բոլորովին նոր բառեր գործածելով: (Մանաւանդ 1945էն ասդին շարք մը ամերիկեան անգլերէնէ փոխառեալ բառեր յաճախ կը լսուին երիտասարդներու խօսակցութեան մէջ): Պէտք չէ մոռնալ որ «Իւկինօ»ներու Գերմանիա գաղթելէն (1685) ետք, Ֆըրանսական քաղաքակրթութիւնը, արհեստները, պալատական ճարտարապետութիւնը,արուեստներու գրականութիւնը, վերջապէս Ֆրանսերէն լեզուն որոշ դրոշմ մը դրած են առաւելապէս գերման խօսակցական լեզուին վրայ, մանաւանդ քաղաքաբնակ ժողովուրդին սրախօսութեան վրայ:

Քոնրատ Տուտընի մահուան յիսնամեակին առթիւ ուղղագրական բառարանին տասնըհինգերորդ տպագրութիւնը եւս Օգոստոս ամսուն, եւ իր ծննդավայրին՝ Լաքհաուզըն համայնքին եւ Վեզել (Տիւսելտորֆի շրջան) քաղաքին միջեւ «Տուտընեան վճարանութենէ» վերջ համաձայնութիւն գոյացաւ յիշատակարան մը կանգնելու համայնքին եւ քաղաքին սահմանին վրայ Սեպտեմբեր 15ին: Տուտըն ծնած էր (1829) Բոսիքօր ագարակ-կալուածին մէջ: Վեզելի գիմնազիոնը աւարտելէ ետք յաճախած եւ աւարտած էր Պոնի համալսարանը: Իր երկար կեանքին ամբողջ տեւողութեան, եղած է գիմնազիոնի ուսուցիչ եւ տնօրէն: Իր առաջին «Ուղղագրական Բառարան»ը 1880ին հրատարակած էր եւ անուն հանած այնքան, որ 1902 Օգոստ. 25ին աւստրիական, զուիցերական եւ գերմանական տպարանատէրներու եւ հրատարակչական կազմակերպութիւններու խմբակցութիւնները իրեն դիմեցին Աւստրիոյ, Զուիցերիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ միասնական գերման գրական լեզուի ուղղագրութեան համար ամէնէն ընդունելի բառարան մը աշխատասիրել:

Լայփցիկի մէջ կայացած այս որոշումը գործադրեց Տուտըն 1903ի առաջին տպագրութեամբ: Այս գրքին միջոցով վերջնապէս լեզուի միաձեւութեան սկզբունքը կ'ընդունուէր եւ հետզհետէ գրական լեզուի եւ խօսակցական լեզուի մերձեցումը առաջ կը տարուէր, ճռաշնութեան իրաւունք տալով հնչիւնի հաւատարմութեամբ գրելուն:

1908ին հրատարակած ութերորդ տպագրութեան նախաբանին մէջ, որ Տուտընի կողմէ գրուած է դեռ 1905ին, կը գտնուին բացատրութիւններ թէ 1901ի ուղղագրական համաժողովը փոխադարձ ընդառաջումներ ընդունած էր, որով շարք մը օտար բառեր կրկնաձեւ կարելի էր գրել, բանաձեւներ եւ գիտականներ իրենց իրաւունք վերապահած էին ափաան (ֆրանսերէն) գրելու, մինչդեռ ափցենտը (գերմաներէն) ուղղագրապէս ճիշդ գտնուած էր: Բայց տպագրողներու միութիւնները եւ «Մասնագրական Կաճառ»ը չգոհացան ասով եւ հետապնդեցին գործնական միաձեւութիւնը, հեռանալով բառագրանական սկզբունքէն: Ընդհանրապէս Տուտընի սկզբնական փոփոխութեան առաջադրութիւնները «յեղափոխական» կը համարուէին:

Այս յեղաշրջումը, ուղղագրական տեսակէտով, ցոյց կուտար Տուտընի նպատակը միանգամայն գերմանականացում օտար բառերու, առնէ՝ ճոխացում գերմաներէն լեզուի: Նաեւ այս մարզին մէջ Տուտընի յաջողութիւնը մեծապէս զգալի է, թէեւ անկարելի է ամբողջական արդիւնք ունենալ որեւէ լեզուի, որքան ատեն որ մարդկային ընկերութիւնը հաղորդակցութեան մէջ է դրացի կամ ոչ-դրացի ուրիշ լեզու խօսող ազգերու հետ:

Անշուշտ Տուտընէ առաջ եւ ետքը տեսակ-տեսակ փորձեր եղած են ուղղագրութեան եւ լեզուի կանոնաւորութեան համար, մանաւանդ քաղաքային վարչութեանց գործածութեան եւ դպրոցականներու համար Աւստրիոյ, Զուիցերիոյ եւ Գերմանիոյ ալ զանազան երկիրներուն մէջ առանձնապէս Պավիերա, Սաքսոնիա, եւայլն, բայց պէտք է ընդգծել որ ամէնէն ընդունուածն ու տեւականապէս բարեփոխուածը Տուտընի գործն է:

Գերմաներէնէ հայերէն Հ. Աւետիք վրդ. Կոյլաւի բառարանին մէջ կը գտնուին, օրինակի համար, ՍԷի տեղ Քաի գործածութեան սկզբունքով ուղղագրուած բառեր: Բայց նոյն սկզբունքը դեռ չէ գործադրուած այլ բառերու վրայ:

Կոյլաւի բառարանը 1889ին տպուած է Վիէննայի մէջ. ուրեմն այն ատենուան Աւստրիոյ մէջ ընդունուած ուղղագրութիւնը հիմ ծառայած է: Տոքթ. Տիրայր Ֆրունճեանի հայերէնէ գերմաներէն բառարանի գերմանական բառերու ուղղագրութիւնը Տուտընի նորագոյն ուղղագրութիւնը նկատի ունեցած է, որովհետեւ 1952ին տպուած է Միւնիխի մէջ:

Ներկայիս Տուտընի անունը կրող ուղղագրական բառարանը ունի կրկին ծաւալ 350 էջի տեղ 704 էջ 1960ին, եւ կան այս անունով մասնական հատորներ ալ դրեթէ նոյն ծաւալով եւ աւելի մանրամասն տեղեկութիւններով ճոխացած, ինչպէս Ոճաբանական — Տուտըն, Քերականական — Տուտըն, Օտարաբառեր — Տուտըն եւ Պատկերազարդ — Տուտըն:

Գերմանիոյ երկու մասի բաժնուած ըլլալուն պատճառով նոյն անունով թէ' Լայփցիկի եւ թէ Մանհայմի մէջ կը հրատարակուին այս գիրքերը: Կարգ մը բառեր տարբեր բացատրութիւններ կը ստանան այս երկու կողմին մէջ, ըստ քաղաքական հայեցողութեանց, բայց կայ նաեւ հրատարակիչ երկու կողմերուն առաջնութեան իրաւունքի պայքար մը, որովհետեւ 1953ին Լայփցիկ 800.000 օրինակ հրատարակած է եւ տեղի տուած տնտեսական մրցակցութեան: Լա'ւ որ Տոքթ. Քոնրատ Տուտըն չի տեսներ այս անցորդ հակամարտութիւնները լեզուական եւ շահագիտական երեւոյթներով:

ՅՈՎՀ. Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՌՈԲԻՆՍՈՆՆԵՐ

—o—

Տառապանքներով, զառնութիւններով եւ հնհնուքներով լեցուն այս աշխարհէն հեռանալու փափաքը, անտարակոյս, մէկն է այն երեւոյթներէն, որ մանաւաբար պատերազմէն ետք համակած է մեր շարշարակոծ մոլորակի բնակիչներէն շատերը: Բայց եթէ անոնց մեծագոյն մասը այս կամ այն պատճառով ցարդ չկըրցաւ իրագործել իր այդ փափաքը, կան սակայն ուրիշներ, որոնք լքելով քաղաքակիրթ ընկերութեան «դժոխքը», գացած եւ «դրախտը» գտած են Ովկիանոսկանի հեռաւոր կղզիներուն մէջ:

Քաղաքակրթութեան տալտուկներէն հեռու հոգեկան ու մտային անդորր[ու]թիւն փնտռող ժամանակակից այդ [Ռոբ]ինսոններէն մէկը՝ նոր զելանտացի Թ[օմ] Նիլն է, զոր վերջերս ամերիկեան «Լ[այֆ]» [հանդէ]սը» ստուգաբեկ նոյն գտած է Ա[...] վարով ամայի կղզիին մէջ: Թոմ Նիլ [...] տարարած է թէ երկու անգամ [...] ազատած է մահուան ճիրաններէն: Առա[...] ջին անգամ ազատած է 1956ին, երբ վ[...] իյնալով՝ ողնայարը խախտած է եւ ու[...] րով առանց սնունդի եւ ջուրի մնացած [...] ջերմէ տառապելով մինչեւ որ իր գ[...] նալով հոն հասած է Ճէյմս Ռոքի [...] անունով մարդ մը: Ան զինք խնամ[ած] երեք շաբաթ, մինչեւ որ բոլորովին [...] պաքինած է: Երկրորդ անգամ Թոմ [...] մահուան դուռը հասած է անցեալ տարի երբ Զիլիի աղետալի երկրաշարժէն [...] եկած մակընթացութեան հետեւանք[ով] ջուրերուն մէջ թաղուած է կղզին [...] ատեն Նիլ փրկուած է՝ մագլցելով [...] ձրաոլաց արմաւենիի մը կատարը, [...] մնացած է շաբաթ մը, սնանելով ծա[...] պտուղներով:

Սուվարով կղզին ալ իր պատմութ[իւնը] ունի, ինչպէս անծայրածիր Ովկիա[նոսի] նի մանրանկար բոլոր կղզիները. [...] բնակիչները եթէ երբեք գոյութիւ[ն ունե]ցած են — մեկնած են անկէ, չկա[...] նալով հոն ապրիլ: Սուվարովի մէ[ջ ...] տենոք գտնուած է հաւանաբար ապահո[վ] ծովահէններու կողմէ պահուած գանձ[...] Գրաւէս Տէն Ֆրիսպոք եւ իր ըն[տա]նիքները ամբողջ ամառ մը հոն ապ[րած] են եւ այդ շրջանին կղզին մէջ [...] տուած է հարիւր տարիէ ի վեր [...] շտեսնուած փոթորիկ մը: Այդ [...] վեր կղզին մէջ չէ մնացած որեւէ [...] որ մարդիկը հրապուրէ եւ իրեն [...] Բուսականութիւնը փճացած է բոլո[...] եւ շրջանէն անհետացած են մարդա[...] կեր ստրէները: Կղզին հողն ալ [...] ապահովութիւն չի ներշնչեր, որով[հե]տեւ ծովէն վեր ամէնէն բարձր կէտը 1[...] ըը չանցնիր:

Սուվարովի նման 409 կղզեակներ ամբողջ աշխարհի մէջ եւ զարմանա[լին] այն է, որ այս կղզեակներէն շատ [...] անմարդաբնակ են:

Բնիկները պաշտպանող օրէնքներ[ուն] շնորհիւ, ներկայիս Եւրոպացիները [չեն] կրնար տէր ըլլալ այդ կղզեակներ[ուն]. Բայց, Երկրորդ Աշխարհամարտէն [ա]ռաջ, ոմանք յաջողած էին կարգ մը [...] գեակներու սեփականութեան պաշ[տօնական] թուղթեր ձեռք ձգել, անոնց բացար[ձակ] տէրը դառնալ եւ իրենց ուզածը ընե[լ].

Օրինակ, այդ կղզիներէն մէկը [...] գուցեալ Հարոլտ Կաթթի կը պատկ[անէր] որ Ֆիճի կղզեխումբէն Գաթաֆ[...] կղզեակը գնած էր, կէսը վերածած կենդանաբանական պարտէզի եւ միւ[սը] սը՝ տնկարանի, հոն հաւաքելով [...] տեսակ կենդանի եւ տնկելով աշխա[րհի] վրայ գտնուող բոլոր բոյսերը [...] մար հոն չինած էր նաեւ բոլոր յար[մա]րութիւններով օժտուած բնակարան [...]

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

1877 Մարտ 11ի նիստին կ'ողբար Ազգային միութեան կորուստը: «Եկեղեցին ազգային միութեան կեդրոն մըն է, այդ միութիւնը կորսուինք, եկեղեցին ընտանեկան բարոյականութեան կեդրոնն է, այդ բարոյականութիւնը կորսուինք, եկեղեցին քաջութեան, մարտիրոսութեան, անվեհերութեան դատարանն է, քաջութիւննիս կորսուինք, մարտիրոսութենէն լքանք, անվեհերութիւննիս անհետացաւ»:

Զօհրապ կը հրաւիրէր իւրաքանչիւր հայ ազգային պարտականութիւնը կատարել, յիշատակ մը թողուլ, եսամոլ չըլլալ: Ոսկանեան նոյնը ըսած էր նոյն նիստին մէջ: «Մեր պանդուխտ եղբայրները խումբ մը տեսած չեն ազգին բարձրագոյն դասէն, իրենց ցաւերուն տակ կը հեծեն պանդխտութեան մէջ, երեսի վրայ թողած ընտանիք, ստացուածք, հայրենիք:Բարձրաստիճան տիտղոսներ ունինք, բարձրաստիճան հաւատներ ունինք, բայց փնտռուած բանը անոնց անձնապէս ունեցած վիճակը չէ, այլ անոնց ազգային գործն ու հանգամանքը:

×

Ի՞նչ է այս ուծացման պատճառը:

Ոսկանեանի համաձայն, ինչպէս Զօհրապի, օտար կրթութիւնն է, օտար վարժարան յաճախող տղան դպրոցէն վերջ պիտի մերկանայ իր Հայութենէն, պիտի մոռնայ հայ լեզուն, ինչպէս եւ հայրն ու մայրը: Ասիկա բաւարար բացատրութիւն մը չէ: Նախակրթարաններ են հայ դպրոցները, տղան ստիպուած է երկրորդական ուսման համար օտար վարժարան երթալ: Եթէ նախակրթութիւնը ուժեղ է, ընտանեկան միջավայրը ազգային, տղան պիտի մնայ հաւատարիմ տոհմային կրթութեան: Առաջին Ուսումնական Խորհուրդի անդամ Աբրահամ Երամեան, ապագային փաշա, ժառանգ Սուլթան Ազիզի, պետական շրջանակներու համակրութիւնը վայելող, ազգային շրջանակներէ բոլորովին հեռու ապրած է:

Սերվիչէն կ'ըսէր. «Մենք ամիրաները ճամբեցինք, դուք ալ էֆէնտիները ճամբեցէք»:

×

Հայ պատմութիւնը տասապելական նըկատող պատուելի Պօյաճեանի եւ Անգլուհիի մը աղջիկը, Զապէլ, իսկական Հայուհի մըն էր: Ասորական ծագումով պատուելի Գիւսակ հայ եկեղեցիի եպիսկոպոս ըլլալու արժանի Հայ մըն էր Ութիմեանի գաղափարով: Կործանեցան ամիրաները, որովհետեւ կորսուին իրենց տնտեսական դիրքը, էֆէնտիներն ալ ինքնաբերաբար հեռացան ազգային կեանքէն, այժմ կը փափաքին որ ազգային կեանքի դառնան:

Ազգային դպրոցներէն ալ հեռացան ձեռնհաս ուսուցիչներ եւ Խորհուրդը, թաղականները դէզովինչեան լաւատեսով մարդ կը փնտռէին: Անցեալի յաջողագոյն աշակերտներուն կը յաջորդէին տկարամիտ աղաք, թէեւ նոյն ծրագիրը կը գործադրուէր: Վկայուած աշակերտներէն շատերը չեն կրնար անսխալ հայերէն գրութիւն մը ներկայացնել, ուսմանց ծրագիրը յանցաւոր չէ, չկայ ձեռնհաս, պարտաճանաչ ուսուցիչ, մեր Նախակրթարաններուն կը պակսի լաւ գործավարը: 8–10 տարի առաջ կարող ճանչցուած մեր դասախարակներուն ստուար մասը հեռացած է Պոլսոյ դպրոցներէն, յաջորդողները խակ են»: (Բիւզանդիոն, 8 Նոյ. 1902):

×

Շատ բնական է որ ձեռնհաս, որոշ պատրաստութիւն ունեցող անձ մը [...] յուն եւ պատշաճ պաշտօն մը գտնէ, [...] բնական է որ արժանապատուութեան [...] անձ մը չենթարկուի հոգաբարձու[թեան] կամայականութեանց եւ սակարկութ[եան] չնստի իր աշխատանքին համար: Ա[...] յուն է ասպարէզը, անստոյգ է ուսուց[չի] ապագան:

Դպրոցներու տկարացումով, [...] ճէով եւ ուսուցչական կազմով, [...] կերտութիւնը կը դիմէ օտար վարժար[աններուն]. Ազգային դպրոցները կը մնան աղք[ատ] դասակարգին, միջակ եւ բարձր դաս[ակարգի] կարգի ընտանիքներ կը նախընտրեն [օ]տար վարժարաններ, համեմատաբար [...] ւելի վճարումով:

Հայ ընկերութեան դասակներ կը [...] նան դասակարգային դաստիարակ[ու]թիւն, կեանքի մէջ երեւան պիտի [...] դասակարգային, մտայնութեան, կրթ[ու]թեան տարբերութիւններ:

Օտար դպրոցներէն վկայուածն[եր] անծանօթ հայ պատմութեան եւ կեա[նքին] գրականութեամբ չեն զբաղիր, այ[դ] դպրոցներէ եկողները օրապահիկի [...] տեւէն պիտի վազեն, գրականութ[եան] հաց չի տար, լաւին քերթողը կ'[ըսէր] «Երգերը հաց չեն»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. — 16)

...օդանաւակայան մը, ապա հոն քաշ- ուած էր Թաղաղականի մէջ նաւարկու- թեան շուրջ վիպեր գրելու համար։

Ժամանակակից ուրիշ Ռոպէնսոն մըն ալ օդանաւորդութեան նախկին պետ և Զանկ Շէքի օդուժի գործերու խորհրդա- կան կարնէյ Մալէյն է, որ իր կնոջ հետ կը բնակի Թաղաղականի Էքսփլորինկ կղզեխումբի Վանուա Գալաւու կղզեակին մէջ։ Վանուա Գալաւուն քսան քառակու- սի մղոն տարածութիւն ունի, իսկ իր նաւահանգիստը՝ Թիրքուազ Հարպըր շըր- ջապատուած է 1200 ոտք բարձրութեամբ ժայռերով, որոնց շուրջ կը գտնուին ծաղիկներով եւ ծառերով հարուստ զուկլա... ուր արեւադարձային շրջանի յա- տուկ զանազան գոյնզգոյն թռչուններ կան։ Քանի մը տարի առաջ, Աւստրալիոյ Սիտնէյ քաղաքին մէջ տեղի ու- նեցած աճուրդի մը ընթացքին, աւելի քան քառասուն հազար ոսկի առաջարկ- ուեցաւ Մալէյին։ Բայց ան մերժեց հրա- ժարիլ իր սեփականութենէն, ուր շինած էր արտակարգ ապարանք մը եւ ուր կը պատրաստուէր իրեն այցի գացող բարեկամ- ները։

Ժամանակակից Ռոպէնսոններու, դա- սին կը պատկանի ուրիշ Ամերիկացի մըն ալ, լրագրագետ Ճոն Հարրինկթըն։ Ան իր «դրախտը» գտած է Քուք կղզիներուն մէջ։ Որոշած է երբեք չվերադառնալ իր հայրենիքը։ Ամուսնացած է իր կղզու- կին Բալիֆորնիոյ Սան Ռաֆայէլի մէջ ծնած տեղացի աղջկան մը հետ, որմէ ունեցած է երեք զաւակներ։ Քանի մը տարի առաջ կինը մեռած է։ Ինք սակայն, շարունակած է մնալ իր ամայի կղզին մէջ եւ գրադիլ իր զաւակներուն կրթու- թեամբ։

Ինչպէս կը տեսնէք, ժամանակակից Ռոպէնսոնները իրենց ապրելակերպին եւ կեանքի կերպով ամայի կղզի մը քաշ- ուած բլլալէն զատ՝ ուրիշ ոչ մէկ նմա- նութիւն ունին Տեֆոյի վէպի հերոսին հետ։

Սակայն կան ուրիշներ ալ, որոնք բուն Ռոպէնսոնէն աւելի չարչարուած են, ինչ- պէս Տոն Հասսի քառասուն երագա- պաշտները, որոնք ուզած էին «Ռէնայ- սանս»ի... Հաւաքականութիւն մը հիմնել, բայց որոնց երազը մղձաւանջ դարձաւ։

Տարիներ Տոն Հասս, անցեալ տարի, քառասուն այրերու, կիներու եւ տղոց հետ մեկնած՝ ճամբայ ելած էր դէպի Սան Քրիստոպալ, Էքուատորէն 630 մղոն հեռու արեւմուտք, Ութոփիան հիմնելու համար։ Հաւաքականութիւն մը հիմնելու այս երազահարներու ծրագիրը կը նա- խատեսէր աշխատանքի եւ արդիւնքի հա- ւասար բաժանում եւ պաշտօնականութեան ու Նիւթին վէճերէն զգուշացում։ Ձեռ- նարկին մասնակցողները անձ-գլուխ 480- ական ոսկի վճարած էին։ Սիթլէն չորս հազար մղոն ճամբորդելէ ետք, երբ հաս- ած էին կղզի, նաւապետը նախ մերժած է բոլորել որ ցամաք ելլեն, բայց յետոյ...

ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

—o—

ԳԵՐԼԻՆ (Յառաջ).— Գերմանիոյ Կէօ- թինկըն համալսարանական քաղաքին մէջ Օգոստոսի սկիզբը տեղի ունեցաւ արե- ւելագիտական համագումարը, որուն ներկայ եղան 400 գերման եւ 130 օտար հրաւիրեալ մասնագէտներ։ Մօտ 200 մասնագիտական տեղեկագրութիւններով բանախօսութիւններ կատարուած են եւ շատ կարեւոր կը համարուի Ուպսալայէն շուէտացի իրաւագէտ Փրոֆ. Նիւպերկի հետախուզական բացատրութիւնները Սա- սանեան Հարստութեան ժամանակի սե- պագիր արձանագրութեանց ընթերցման հիմունքով, ի խնդիր մշակոյթի եւ պատ- մութեան, քանի որ ցարդ գիտութեան ծանօթ էին Սասանեան Կայսրութեան թշնամի Հռոմայեցիներու եւ Արաբներու կողմէ տրուած տեղեկութիւններ։

Հետախուզուած եւ հրապարակ բեր- ուած են Պարսկաստանի հարաւային շըր- ջանէն հնութիւններ եւ պեղումներու ար- դիւնքներ, որոնք մինչեւ հիմա Եւրոպա- ցիներու եւ Ամերիկացիներու կողմէ պըր- պտուած չէին։ Փրոֆ. Նիւպերկ կը բերէ արժէքաւոր նիւթեր լուսանկարներով, շարժանկարներով եւ յատակագծերով։

Համագումարին ընթացքին անտեսուած չեն անցած նաեւ եգիպտագիտութիւն, սեմագիտութիւն, Հին Կտակարան, արե- ւելեան քրիստոնէութիւն, Բիւզանդիոն, սեմականութիւն եւ մահմետականութիւն, հնդկարանութիւն, ինչպէս ուսումնասի- րութիւններ Ալթայի, Միջին Ասիոյ, Չի- նաստանի, Ճափոնի եւ Ափրիկէի վե- րաբերմամբ։

Յաջորդ համագումարը տեղի պիտի ու- նենայ Նոր Տելհի, մինչդեռ նախորդը տեղի ունեցած էր Մոսկուայի մէջ։ Ու- շագրաւ է արեւելեան երկիրներու գիտ- կականներուն բուռն հետաքրքրութիւնը Ափրիկէի եւ Միջնադար Արեւելքի շուրջ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՄԱՀ՝ ՓՐՈՖ. Ղ. ՇԱՔԱՐԵԱՆԻ

Փրոֆ. Շաքարեան հիմնադիրն ու վա- րիչն էր Երեւանի համալսարանի տնտե- սական եւ վարկի ամպիոնին։ Ծնած էր Շուշի, 1900ին։ Նախ կ'աշակերտէ տեղ- ւոյն ռէալական դպրոցը, իսկ 1919ին՝ կը մտնէ Թիֆլիզի Գեղարուեստից վարժա- րանը, որմէ ետք, 1924ին, պատասխա- նատու պաշտօնի անցած է Հայաստան։

1947ին Ղ. Շաքարեան արժանացաւ տնտեսական գիտութիւններու դոքթորի գիտական աստիճանին եւ փրոֆեսօրի տիտղոսին։

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Օգոստոս 20ին Երեւանի մէջ բացուե- ցաւ Երանուհի եւ Մարիամ Ասլամազեան քոյրերու նկարահանդէսը, ի՛ներկայու- թեան գեղարուեստասէր հոծ հասարա- կութեան։

Քանդակագործ ակադեմական Արա Սարգսեան հետեւեալ ձեւով բնորոշած է Ասլամազեան քոյրերու արուեստը, իր բացման խօսքին մէջ։

— Ասլամազեան քոյրերի գրաւիչ եւ ներդործուն արուեստը մեր հասարակու- թեան վաղուց է ծանօթ։ Երկու քոյրեր, երկու ստեղծագործական խառնուածք- ներ. Երանուհի Ասլամազեանի գործերը համակուած են վիպապաշտական շուն- չով, գունային մեղմ փոխանցումներով, քանաստեղծական որոշակի տրամադրու- թեամբ։ Մարիամ Ասլամազեանի գործե- րում առկայ են յախուռն թափ, գունա- գեղ հակոտնեայ լուծումներ, անհան- գիստ խառնուածք։

Այնուհետեւ խօսք առած են ուրիշներ եւ իրենք՝ արուեստագէտ քոյրերը, որմէ ետք կտրուած է ժապաւէնը եւ այցելու- ները սկսած են դիտել Երանուհի Ասլա- մազեանի 25 ամեայ եւ Մարիամ Ասլա- մազեանի 30 ամեայ ստեղծագործութեան արդասիքը՝ 874 գործեր։

ՄԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 21ին հրապարակուած Հրա- մանագրով մը Իջեւան շրջանի Իջեւան քաղաքատիպ աւանը այսուհետեւ պիտի դասուի Հայաստանի ենթակայութեան տակ գտնուող քաղաքներու շարքին։ Հը- րամանագիրը ստորագրած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդը։

ՅԱՆՑԱԳՈՐԾՆԵՐ

Ոստիկանութիւնը յաջողած է երեւան հանել եւ ձերբակալել գողերու խմբակ- ցութիւն մը, որ ժամանակէ մը ի վեր կը կողոպտէր խանութներ, բնակարաններ եւ երբեմն ալ աւտոկային յարձակումներ կը կատարէր վարձակառքերու (թաք- սի) շարժավարներուն վրայ։ Ձերբակալ- ուածներուն մէջ կը գտնուին զանազան դրասենեակներու շարժավարներ, որոնք իրենց տրամադրութեան տակ գտնուած ինքնաշարժներով կը փոխադրէին նըզո- ւած գոյքերը։

ՍԵՒՐԻ ԱՌՋԵՒ

Ֆիզիքական հանգիստի պահն է հիմա, ազատումը բազուկի մեքենական շար- ժումներէն, անդուլ օրն ի բուն, ի խըն- դիր ապրուստի անվերջ պայքարին, որ դրուեր է մարդուս ճակտին, ըստ Եհո- վայի անէծքին։

Բայց թողունք կեանքի խորախոր- հուրդ գաղտնիքը լուծելու կամ թափան- ցելու յոգնութիւնը մէկ կողմ, կամ աստ- ուածային կատակերգութեան հէքեաթա- յին վարագոյրին բազմազան ծալքերը բանալու հետաքրքրութիւնը։ Չէ՞ որ Օ- մար Խայեամ իր քառեակներուն մէջ գե- ղեցկօրէն դիտել կուտայ. «Վարագոյրը երբոր վերնայ, ալ ոչ դուն կաս եւ ոչ ալ ես...»։

Դառնանք ի լոյս իրականութեան, այս- ինքն աշխարհի բաներուն, որոնք կը ցըց- ուին մեր առջեւ։

Այս մտածումներով դուրս ելեր եմ եր- դիքէս, շնչելու համար ազատ օդ եւ փա- րատելու մղձաւանջը որ յաճախ կը նեղէ զիս։

Կ'ուզզուիմ այս անգամ դէպի Սէն Քլուի անտառը, բայց հոն չմտած՝ կանգ կ'առնեմ պահ մը, դիտելու համար ան- գամ մը եւս Սեւրի պալատը, իր շքեղ երեւոյթովն ու մեծութեամբը, բայց իր փոքրութեամբը մեզի համար։

Ներս մտած էի անգամ մը։ Ալ չեմ մտներ, այնքան զառնացած ու զզուած եմ մինչեւ իսկ իր քարերէն...։

Որովհետեւ ի՞նչ օրեր կը յիշեցնէ մեզի Հայերուս. ի՞նչ օրեր դառնական, օրեր յոյսի եւ ցնծութեան։ Իսկ հիմա աչքիս զժոխք կ'երեւի կարծես, հակառակ իր ներքին ճարտարապետական յաւմա- պտիլի նշանաւոր նուրբ արուեստի ա- ռարկաներուն ու գլուխ գործոցներուն, հակառակ իր ապակեփեղկերուն մէջ պահած հայկական արուեստի մի քանի նմոյշներուն։

Այդպէս չէ՞ր, որ այնքան հանդիսաւոր կերպով ստորագրուեցաւ վշտի մեծ եր- գիչին՝ Ա. Ահարոնեանի գրիչով, իր երկ- րի Անկախութեան դաշնագիրը, բայց շուտով նետուեցաւ զարակը։

Եւ անկէ ի վեր ո՞վ որբ։ Դարձեր է պատմութեան անիւր ու քաղաքակիրթ կոչուած մարդկութեան առաջնորդները փոխանակ դէպի մարդոց բարօրութեան դիմելու, բիրտ ուժին պաշտամունք ու- նին։

Սեւր ու Լօզան կենդանի օրինակներ են հասկնալու համար թէ ժպիտը նշան չէ միշտ բարեկամութեան, եւ ոչ ալ համ- բոյրը սիրոյ...։

Փնտռենք նախ բարեկամներ մեր մէջ, մեր շուրջը, ցեղակից, արիւնակից ի մի գալու եւ պոռալու համար այս ապե- րախտ աշխարհի մեծ մարդոց մեծ ա- կանջներուն թէ աղդ ենք, պատմութիւն ունինք, ու կ'ապրինք շարունակելու հա- մար այդ պատմութիւնը։

ՄԷՆ-ՍԷ

Թոյլատրած է։ Սակայն խեղճերը հաս- տատած են, որ իրենց գնած սառած ձու- կի գործատունը եւ 64 հազար հեկտար սուրճի արտերը գոյութիւն չունին իրա- կանութեան մէջ։

Ասոր վրայ, պաշտօնանկ ըրած են ի- րենց պետը՝ Հասսը եւ անոր տեղ ընտրած են նոր մը՝ Ալեքս Ռոյսը, տեսնելու հա- մար թէ պիտի կրնա՞յ բան մը փրկել ի- րենց հաւաքական դրամագլուխէն։

Երկու տարի առաջ ալ երեք մարդիկ, իբրեւ իրենց միակ ընկեր շուն մը առ- նելով, գացին Քէրընաէն 325 մղոն դէպի հիւսիս գտնուող Ֆորպէս կղզին, իրենց Երազներու Աշխարհը հիմնելու համար։ Սակայն շուտով վերադարձան իրենց տուները յայտարարելով, թէ իրենց ա- պածը չէին գտած։

Թարգմ. Վ.Է.Ն

ԹԻԱԳԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Լուսիա թողուց պարտէզը ու սենեակը վերադառնալու պատրաստուեցաւ, երբ երդիկային ստուեր մը նշմարեց՝ իրմէն ... ալ հեռու, որ դէպի իր կեցած ... կը յառաջանար։

Ու նկատեց աղջիկը ... կեցաւ ... բաւա- կան ... նայեցաւ սարսափով մը ...

Մարդկային ստուերը մօտեցաւ. վայել- չակազմ երիտասարդ մըն էր։

— Ներողութիւն... մրմնջեց երիտա- սարդը դողդղալով։

Լուսիա անոր երեսը նայեցաւ, տեսաւ որ անծանօթ մըն էր, բայց սարսռալի կասկած մը ունեցաւ...։

— Երկու խօսք ընելու թոյլ կուտա՞ք ինծի օրիորդ, շնչեց երիտասարդը նը- ւաղկոտ ձայնով մը։

— Խօսեցէք, պարոն, ի՞նչ կ'ուզէք ըսել։

— Ըսել կ'ուզեմ թէ... այո, ըսել կ'ու- զեմ թէ քիչ մը առաջ պատուհանէն մը ե- կաւ ձեզի, այնպէս չէ՞։

— Այո։

— Ի՞նչ յայտնեց...։

— Չեմ գիտեր։

— Ինչպէս չէք գիտեր... նամակ մը չտուա՞ւ ձեզի։

— Ամենեւին։

— Ամենեւի՛ն. ուրեմն չըսա՞ւ թէ նա- մակ մը ունէր։

— Ըսաւ։

— Կարդացի՞ք։

— Ոչ։

— Պատճա՞ռը...։

— Որովհետեւ չընդունեցայ։

— Դո՞ւք։

— Այո, ես։

— Շատ լաւ, ինչո՞ւ չուզեցիր ընդու- նիլ երիտասարդի մը ձեռքը, որ կը սիրէ ձեզ, օրիորդ։

— Ես չեմ կրնար ձեռքս տալ երիտա- սարդի մը, որ անծանօթ է ինծի. հին ժա- մանակներու մէջ չենք, պարոն։

— Այդ երիտասարդը ծանօթ է ձեզի, ու դուք անոր դէմը կը գտնուիք, ընդ- հատեց երիտասարդը գերագոյն ճիգով մը։

— Դո՞ւք էք... հարցուց Լուսիա ար- համարհական ձայնով մը։

— Ես եմ, օրիորդ։

— Կը ցաւիմ ձեր վրայ, պարոն եւ կը խնդրեմ որ առանց առարկելու դուրս ել- լէք այս տունէն, որուն սեմերը կոխեցիք այդքան անքաղաքավար ու անպատկառ համարձակութեամբ մը։

— Ուրեմն բացարձակապէս կը մերժէք։

— Բացարձակապէս...։ Եւ կը կրկնեմ թէ պէտք է դուրս ելլէք։

— Մտածեցէք, գիտցէ՛ք ընկերնիդ, բացագանչեց երիտասարդը. միեւնոյն ա- տեն շատ մի յառաջանաք նախատինքներ- նուդ մէջ...։

— Դո՛ւրս, դուրս ելէք, պարոն, չեմ ուզեր ձեզի հետ խօսիլ, գոչեց Լուսիա քայլ մը առնելով։

— Դո՞ւք չէք ուզեր։

— Այո, ես չեմ ուզեր։

— Զլթի՛կ... դուք որո՞ւ աղջիկն էք... չէ՞ որ մարդասպան, գող ու աւազակ մարդու մը աղջիկն էք։

— Ե՞ս։

— Այո, դուք։

— Իմ հայրս մարդասպա՞ն է, գո՞ղ է, աւազա՞կ է։

— Այո, ձեր հայրը մարդասպան է, գող է, աւազակ է... առիկա եթէ չէք իմացեր, գիտցէք որ լեզունիդ չափ ու- նենայ։

— Սախո՛ս, դուք վատ մըն էք... դուք կը զրպարտէք խեղճ հայրս, որ պանդուխտ մըն էր։

— Լռէ՛, անզգամ ու գռեհի աղջիկ, պո- ռաց երիտասարդը կատաղութեամբ մը ու յարձակեցաւ մանկամարդ Լուսիայի վրայ։

Լուսիա իր բոլոր ուժովը անոր օձիքը բռնեց ու գերագոյն ճիգով մը ինքզինքը պաշտպանելու ջանաց.

Կռիւը կատաղի էր... երիտասարդը մաւզէրն բռնած էր ու անզթաբար կը շարչրկէր զանի որ գետին տապալէր...։

Վերջապէս ուժը սպառեցաւ մանկա- մարդ աղջկան մէջ... ու ճչել ուզեց։ Բայց երիտասարդը կրցաւ անոր բերանը գոցել ու հարուածով մը գետին տապա- լել զինքը։

Ծիւա՛ղ... երբ իր վրէժը լուծելու կիր- քով անշունչ մարմնոյ մը վրայ նետուե- լու կը պատրաստուէր, ահա դուռը բաց- ուեցաւ ու երիտասարդ մը ներս մտաւ...։

Եկողը Վանականն էր, որ մօտենալն ու ձեռքին մէջ բռնած դաշոյնով այդ հրէշը սատկեցնելը մէկ եղաւ։

Եւ առիկա այնքան անձայն կերպով մը կատարուեցաւ որ միայն Աստուած տե- սաւ...։

(Շար.)

ԱԶԳ․ ՏՈՒՌՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՌԱՋի վարչութիւնը միայն գրաւոր ազդեր կ'ընդունի, կը խնդրուի հեռաձայնով ազդ. չտալ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԻ ՀՐԱՒԷՐ

Այս Կիրակի, Սեպտեմբեր 10, յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ ողբացեալ

ՏԻԿԻՆ ԱՐՈՒՍԵԱԿ Գ. ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն ։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները, ի մասնաւորի Հարուարտ Գարակէօզեան Հոմի նախկին սաները ։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. Ն. ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ողբ. Այրի Տիկին Վարդուհի Փափազեանի մահուան քառասունքին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ, Գօմոնի եկեղեցւոյն մէջ։

Կը հրաւիրուին՝ իր յիշատակը յարգողները ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – Փոսթալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովը պատիւ ունի հրաւիրելու Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 48րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ օր, 18 Նոյեմբեր 1961, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Միութեան Կեդրոնական Գրասենեակին մէջ, 250 Ցիփթ էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն.Ե.

Եթէ օրինական մեծամասնութիւն մը ներկայ չըլլայ վերոյիշեալ թուականին, այս ծանուցումը պիտի նկատուի իբրեւ երկրորդ հրաւէր Ընդհանուր Ժողովի, որ պիտի գումարուի Շաբաթ եւ Կիրակի, 2 եւ 3 Դեկտեմբեր 1961, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Հօթէլ Ռուզվելթի մէջ, Մէտիսըն Էվընիւ եւ 45րդ Փողոց, Նիւ Եորք, Ն. Ե.։ Բոլոր իրաւասու անդամները որ ներկայ պիտի ըլլան այս ժողովին, օրինական մեծամասնութիւն պիտի կազմեն ։

ՕՐԱԿԱՐԳ

1) Ընդհանուր Տեղեկագիր 1960 Տարեշրջանի ։
2) Ընդհանուր Հաշուետւութիւն 1960 Տարեշրջանի ։
3) Ընտրութիւն Կեդր. Վարչ. Ժողովի՝ իրենց պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած անդամներու տեղ ։
4) Առաջարկներ եւ Թելադրութիւններ ։
5) Ուղերձներ ։

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. Ժողովի

Ատենադպիր — Ատենապետ

Մ. Մ. ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ — Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Նիւ Եորք, 21 Օգոստ. 1961

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պուլկարիայէն եկած տարիքոտ զոյգի մը համար կահաւորուած սենեակ մը խոհանոցի դիւրութեամբ, Փարիզի մէջ ։

Դիմել Յառաջի վարչութեան ։

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան գպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին ։ Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները ։

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով .—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին ։ Վարժարանի Տնչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները ։

ԺՈՂՈՎ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը ժողովի կը հրաւիրէ երկսեռ հասարակութիւնը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ։

Կը խնդրուի մայրենի լեզուի նախանձախնդիր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Գ. Գինոս Տերոյեան կը փնտռէ իր որդին՝ Արսէն Տերոյեան զինուոր 1939–45ին կորսուած ։ Կը կարծուի թէ Ֆրանսա կամ Ամերիկա է ։

×

Բաղալեան Կիւրեղ, մօր անունը՝ Գիւլէ, Թերջանցի. կորսուած 1943ին ։ Հօր անունը՝ Յարութիւն ։

Իմացնել Գէորգ Մարգարեանի՝

33, Cité de la Lunette, Lancey (Isère-France)

Կը խնդրուի Ամերիկայի թերթերէն արտատպել ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Լոյս տեսաւ 227–228 թիւը հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ .—

Ակնոցներու փիլիսոփայութիւն (Հայ-Բոյժ). — Ուտրէ կերէք (Տոքթ. Ասֆաճազ). — Մօրուախտ (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — Պիստակ (Տոքթ. Յովհ. Մանուկեան. — Առողջ մարդուն կշիռքը (Տոքթ. Աշճեան)։ Ի՞նչպէս պէտք է քնանալ (Տոքթ. Գ. Գալուստեան). — Բարի աշխարհ (Ակադեմաեական Մադաթեան). — Հոգի եւ ստամոքս (Տոքթ. Մօրիս Գուաժէ). — Փրոֆ. Վարդան Վարդանեան (Փրոֆ. Լ. Օրբելեան). — Վայրի չաղանակենի (Ց. Իշխանեան). — Այրերու ամլութեան պատճառները (Տոքթ. Գանձալի). — Ի՞նչ որ գիտենք պնդութեան մասին (Տոքթ. Պլոնտէլ. — Գլխացաւ (Տոքթ. Սեբաբեան) — Միամեայ երախայի մը յուշերը (Բ.) — Անթիպիոթիքները (Տոքթ. Բամպուքեան). — Նորընծայ բժշկուհի մը (Ն.). — Միջավայր եւ հոգեկան վիճակ (Տոքթ. Արշակ Պօղոսեան). — Մշեցի կինը (Գ. Անդրէասեան)։

Այս թիւը զրկուեցաւ բոլոր բաժանորդներուն ։

Յաջորդ թիւը պիտի զրկուի միայն կանխիկ վճարողներուն ։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ .— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք) ։ Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 Ֆ.)

Ահաւասիկ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը։ Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ ։

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին ։

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԼԻՈՆ — Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Յոյներու սրահը ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՇԱՒԻԼ — Հ.Յ.Դ. Արզութեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ.Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները .—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները ։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին ։

ՋԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին ։

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին ։

ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէ, 12 Սեպտ. Երեքշաբթի, երեկոյ ժամը ճիշդ 21ին ։

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին ։

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին ։

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին ։

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին ։

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին ։

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին ։

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին ։

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները ։ Շատ կարեւոր օրակարգ ։ Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։ Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականը եւ վայրի մասին ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները .

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մանաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 9 SEPTEMBRE 1961

...ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9199 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5000

...ՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏԵՐԱ՞ԶՄ ԹԷ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

...ինչ կ'ուզէ ի վերջոյ Խրուշչեւ — ...տերա՞զմ թէ խաղաղութիւն : ...այս հարցումը կ'ուղղեն խաղաղասէն... ...րդիկ աշխարհի ամէն կողմը : ...ոլշեւիկեան քարոզչութիւնը տաս — ...ակ տարիներէ ի վեր «խաղաղութիւ — ...ը գործածած է շահագործման նիւթ, ...րելու համար բարեմիտները եւ ծած — ...ու խորամանկօրէն՝ Խորհրդային ...ութեան ռազմական թաքուն նպա — ...ակները :

...մանաւորապէս երկրորդ աշխարհա — ...արտի վաղորդայնէն սկսեալ Կրեմլին ...արդկութեան առջեւ կը ներկայանայ ...ւ սիրոյեան «խաղաղութեան» :

...չէ մոռցուած Սթոքհոլմի շռնդալից ...ամպութիւնը, որուն օրակարգն էր ...խաղաղութիւնը», իբր նշանաւոր բանա — ...ով, որուն համար միլիոնաւոր մար — ...ոց ստորագրութիւնը հաւաքեցին Եւ — ...ոպայէն մինչեւ Ամերիկա :

...արմ է տակաւին յիշատակը Փիքասո — ...յ խաղաղութեան սպիտակ աղաւնիին՝ ...ույին ձիթենիի ճիւղով՝ որ երկար ա — ...ն կը զարդարէր Ֆրանսայի քաղաքնե — ...ն ու գիւղերուն պատերը :

...նա աւելորդ է յիշեցնել յանուն «խա — ...ղութեան» բոլշեւիկներու կողմէ կազ — ...ակերպուած հազարաւոր հրապարակա — ...յին հաւաքոյթները :

Մարդիկ հիմա նոր կը հասկնան, որ ...ոսկուայի գործակալները այս բոլորը ...րէին մոլորեցնելու համար միամիտ — ...րը ազատ աշխարհի մէջ :

Բոլշեւիկեան քարոզչութեան երկրորդ ...ան շահագործման նիւթն է իբրեւ ...աշխարհակալ» ու «գաղթատէր» ամ — ...աստանել արեւմտեան պետութիւնները :

Կրեմլինի վարիչները չեն ուզեր տեսնել ...րենց աչքին գերանը եւ կը մատնանշեն ...ուրիշին աչքին շիւղը :

...յժմ արդէն ո՛չ ոք կը խաբուի : ...յլեւս հաստատուած իրողութիւն է, ...ր իսկական աշխարհակալն ու գաղթա — ...տէր Խորհրդային Միութիւն է :

Մինչ Եւրոպայի «գաղութատիրական» ...երկիրները տասնեւհինգ տարիէ ի վեր ...ստիճանաբար կ'ազատագրեն Ասիոյ եւ ...ֆրիկէի իրենց գաղթավայրերու գոյն — ...գոյն ժողովուրդները եւ անկախութիւն ...կ շնորհեն անոնց, Մոսկուա կը յամառի ...բռնակալ ճանկանին տակ պահել դա — ...ւոր մշակոյթի եւ փառաւոր անցեալի ...տէր հարիւր միլիոնաւոր մարդիկ, Եւրո — ...պայի սրտին վրայ :

Մինչ Խրուշչեւ ճառեր կը խօսէր ա — ...ազինման եւ հիւլէական փորձերու դա — ...դարումին մասին, յանկարծ, մէկ օրէն ...միւսը սպառնական դիրք կը բռնէ արեւ — ...մտեան ճակատին դէմ : Կ'ամբաստանէ ...զայն թէ պատերազմ կը պատրաստէ ...Խորհրդային Միութեան դէմ : Ու յանուն «...խաղաղապաշտպանութեան» կը յայտա — ...րարէ թէ որոշած է վերսկսիլ հիւլէա — ...կան փորձերը :

...իր յայտարարութեան արձագանգը ...չմարած՝ երբոր եռեւէք կը պայթեցնէ ...հիւլէական ռումբեր :

...մէկ շաբթուան մէջ չէինեցան այս ...ռումբերը : Անոնք գաղտնօրէն պատրաս — ...տուած էին ամիսներ առաջ, այն օրե — ...րուն, երբ Կրեմլինի մենատէրը երդում — ...ներ կ'ընէր Խորհրդային Միութեան ...խաղաղասիրական նպատակներուն մա — ...սին :

...ազատ աշխարհը իբրեւ պատերազմա — ...տենչ ամբաստանելով՝ Խրուշչեւ կը յիշե — ...ցնէ առակին գողն ու գառնուկի ծանօթ ...պատմութիւնը :

...ինչ է ի վերջոյ իր բուն նպատակը : ...Պատերա՞զմ կ'ուզէ թէ խաղաղութիւն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀՈԳԵՐ

—o—

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ԱՒԵԼԻ ՄԵՂՄ ԼԵԶՈՒ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ

—o—

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶՕՐՔԸ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ «ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ» ՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՅ

—o—

Ուրբաթ օր Թունիզիոյ մամուլի ասուլիս մը պիտի տար, որուն ընթացքին պիտի անդրադառնար գլխաւորաբար Պիզերթի հարցին : Մինչ այդ նախագահը կարգ մը շահեկան յայտարարութիւններ ըրած էր, Պելկրատի մէջ, Թունուզի ձայնասփիւռի թղթակիցին : Երբ այս վերջինը կը հարցնէր թէ ի՞նչ կը մտածէ Պուրկիպա տը Կոլի վերջին յայտարարութեանց մասին, ուր Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահը հաստատեց թէ միտք չունի Պիզերթէն ֆրանսական զօրքը քաշելու, Պուրկիպա պատասխանեց թէ լրագրողին հետ համաձայն չէ այդ մասին : Արդարեւ Պուրկիպա այն տպաւորութիւնն ունի թէ որոշ հաստատումը կողքին Թամպուչէի իր յայտարարութեանց շուրջ, զորս վիճելի կը նկատէ, տը Կոլ, առաջին անգամ ըլլալով, կը նախատեսէ ֆրանսական զօրքին մեկնումը Պիզերթէն, այլ խօսքով՝ պարպումի մը սկզբունքը կ'ընդունի, եւ նախագահ Պուրկիպա աւելցուց — « Բոլորովին նոր դիրք մըն է : Անշուշտ, կը մտածէ թէ առենը չէ այդ պարպումը կատարելու, որոշ ժամանակ մը, ինչ որ վտանգաւոր շրջան կը կոչէ, ֆրանսական իշխանութիւնները ակր պէտք է մնան Պիզերթի կայանին : Անշուշտ Պերլինի կացութեան կ'ակնարկէ, որ յաւիտենական պիտի չըլլայ : Մենք, միշտ պարպումի սկզբունքին ընդունումը պահանջած ենք, մնացեալը թուականի խնդիր է : Ուրեմն նոր կացութիւն մըն է, բոլորովին անելի մէջ չենք, ի հարկէ այնչափով որ չեմ սխալած իմ տուած մեկնութեանս մէջ» : Եւ Պուրկիպա ծանուցանելէ ետք Պիզերթի վերջին միջադէպերուն վրայ, եզրակացուցած է « տը Կոլի հետ, ամէն բան կարելի է» :

Միջազգային կացութեան ուրիշ մէկ հետեւանքն է Ֆրանքօ-ամերիկեան որոշումը ըստ որուն ֆրանսական զօրքը հիւլէական «դաստիարակութիւն» պիտի ստանայ Գերմանիոյ մէջ :

Այս չի նշանակեր թէ Ամերիկացիք հիւլէական իրենց գաղտնիքները որոշած են հաղորդել իրենց դաշնակիցներուն կամ Ֆրանսայի, այլ պարզապէս Ֆրանսացիները պիտի վարժուին ամերիկեան հիւլէական զէնքերու գործածութեան : Այս համաձայնութիւնը հրապարակուեցաւ Սեպտեմբեր 7ին, ստորագրուած էր՝ Յուլիս 27ին :

Նախագահ Քենըտի կ'ուզէ որ ամերիկեան խորհրդարանին (Քոնկրէս) վաւերացումը չուշանայ :

Տը Կոլ դիրքը Պերլինի առթիւ մեծ տպաւորութիւն ըրած է նախագահ Քենըտիի վրայ որ կը գտնէ թէ Զօր. տը Կոլի քաջ եւ վճռական ոգին մեծ նպաստ մը բերած է Արեւմուտքի զօրացման :

Քենըտի կը շեշտէ թէ միջազգային կացութեան ծանրակշիռ հանգամանքը եւ խորհրդային սպառնալիքը Պերլինի վրայ աւելի քան երբեք կարեւոր կը դարձնեն Ատլանտեան պետութեանց միասնականութիւնը :

Միւս կողմէ պատերազմական նախարարութիւնը յայտնեց թէ քանի հազար հոգի պիտի կանչէ զինուորական ծառայութեան յառաջիկայ Հոկտեմբերին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ ստորագրուեցաւ հինգ կուսակցութիւններու «կլոր սեղանի» համաձայնութիւնը, ըստ որուն, կուսակցութիւնները իրաւունք չունին, ընտրապայքարի ընթացքին, այս նիւթերով գրաղելու կամ այս հարցերը օգտագործելու — Յեղափոխութեան հաստատում, Աթաթիւրքի բարեփոխումներ, կրօնական զգացումներու շահագործում, Եասը Ատայի վճիռներու վիճաբանութիւն : Կուսակցութիւնները համաձայն են նաեւ համայնավարութեան եւ ֆաշիզմի դէմ պայքարելու :

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ «Թաղթոնեչիթօ Տելօ» որ պաշտօնաթերթն է համայնավար կուսակցութեան, կը յայտարարէ թէ Պուլկարիա եւ Մարոք դիւանագիտական յարաբերութիւններ պիտի հաստատեն :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ համայնավար պարագլուխ Ուիլեամ Ֆոսթըրի հանդիսաւոր յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Մոսկուայի Կարմիր հրապարակին վրայ : Աճիւնները Ամերիկա պիտի փոխադրուին :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ հանգստեան կոչուած բանակներու Էմինշու ընկերակցութիւնը լուծուեցաւ, իր գործունէութիւնը արգիլուեցաւ : Ընկերակցութեան մաս կը կազմէին 1960 Օգոստոսին հանգստեան կոչուած սպաները, կը համախմբէր 4000 սպայ, որոնց մէջ 45 զօրավարներ : Անոնք յայտարարութիւն մը ըրած էին ժողովուրդին ուղղեալ Օգոստոս 25ը (իրենց «արձակման» տարեդարձը) «սուգի օր» նկատել :

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութիւնը կը զօրացնէ իր ընդդիմութիւնը եւ Ազգային Խորհուրդի արտակարգ նիստ մը կը նշանակէ Սեպտեմբեր 27ի եւ 28ի համար, Փիւթօ :

ԻՍՐԱՅԷԼՑԻՆԵՐԸ կը գտնեն թէ Պելկրատի ժողովին մէջ, Նասր չէ կրցած իր տեսակէտը պարտադրել պաղեստինեան հարցին մէջ :

ԵՈԱՆ ԿՈՒԼԱՐ ի վերջոյ կրցաւ ինքզինքը Պրազիլի նախագահ ընդունիլ տալ : Խորհրդարանին առջեւ երդման արարողութիւնը կատարեց եւ յուզիչ ճառ մը խօսեցաւ : Այս ձեւով կը հաստատուի թէ ինչ որ անկարելի կը նկատուէր քանի մը օր առաջ, կարելի դարձաւ եւ թերթերուն գրել տուաւ թէ «Աստուած Պրազիլցի է» : Կուլար կ'ուզէ հանրաքուէի դնել բարեփոխուած սահմանադրութիւնը : Զինուորականները սակայն բնաւ համաձայն չեն նման հանրաքուէի մը եւ Կուլար կրնայ նոր դժուարութիւններ ունենալ : Տագնապը 140 միլիառ հին Ֆրանք արժած է :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանացիները 10.000 մարք կը խոստանան անոր որ յաջողի Վիլլի Պրանտը (Արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետ) ձեռք ձգել եւ իշխանութեանց յանձնել :

ԱՏԼԸՆԱՈՒԼԸՐ օտար մամուլին առջեւ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ — ուր շեշտեց — « Պատերազմ պիտի չըլլայ, այս լուրերը Մոսկուան չէ որ ինծի կը թելադրէ այլ՝ տրամաբանութիւնը : Հիւլէական պատերազմը պիտի կործանէ երկու կողմերը : Խրուշչեւ գիտէ ատիկա եւ խելացի մարդ մըն է որ իր երկրին բարիքը կ'ուզէ միայն :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը՝ Պեն Կուրիոն որուն յանձնուած էր նոր դահլիճը կազմելու պարտականութիւնը, հրաժարեցաւ այդ պաշտօնէն եւ յայտնեց թէ կը քաշուի քաղաքական կեանքէ : Պէտք չէ մոռնալ սակայն թէ պէն Կուրիոն առաջին անգամը չէ որ այս սպառնալիքը կ'ընէ :

ՊԵԼՃԻՈՅ արտաքին նախարարը որ Ատլանտեան Ուխտի նախկին ընդհ. քարտուղարն է յայտարարեց թէ Պերլինի մէջ ժամանակը ի վնաս արեւմուտքի կը բանի : Յարմար կը տեսնէ որ բանակցութիւններ սկսին եւ նախաձեռնարկ ըլլան

''ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԳԱՄԸ'' ԵՒ ՄԵԾԵՐԸ

—o—

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՄԻՇՏ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳՐԻ ՄԱՍԻՆ ԿԸ ԽՕՍԻ

—o—

Նեհրու եւ Ն'Քրումա Խրուշչեւի յանձնեցին Պելկրատի ոչ – դաշնակիցներուն խաղաղութեան պատգամը, որուն մէկ ութիշպատճէնը Քենըտիի պիտի յանձնեն Մոտիպօ Քայթա եւ Սուքարնօ :

Այս յայտարարութեան մէջ, Պելկրատի «մեծերը» կը դիմեն երկու ղեկավարներուն «կենսական կարեւորութիւն ունեցող հարցի մը առթիւ» : Ստորագրեալները շատ իրար անցած են, միջազգային կացութեան առած ծանր բնոյթէն եւ մարդկութեան սպառնացող պատերազմէն : Եւ նկատի առնելով այս կացութիւնը շեշտեն — «Համարձակութիւնը կ'առնենք հրաւիրելու մեծ պետութիւնները որ վերսկսին եւ շարունակեն բանակցութիւնները, որպէսզի հեռանայ համաշխարհային պատերազմի մը վտանգը եւ մարդկութիւնը խաղաղութեան ճամբան բռնէ :

« Մասնաւորաբար կը խնդրենք որ ուղղակի բանակցութիւններ բացուին ձեր եւ Միաց. Նահանգներու նախագահին միջեւ (կամ՝ ձեր եւ Խորհր. Միութեան վարչապետին միջեւ Քենըտիի տրուելիք նամակին մէջ) իբրեւ ներկայացուցիչները երկու ազգերու որոնք ներկայիս ամէնէն զօրաւորն են, եւ որոնց ձեռքերուն մէջ կը գտնուին խաղաղութեան եւ պատերազմի բանալիները » :

Այս նամակին յանձնումէն ետք Նեհրու, Ն'Քրումա եւ Խրուշչեւ խօսակցութիւններ ունեցան : Ի պատիւ Նեհրուի տրուած ճաշի մը ընթացքին, Խրուշչեւ կրկին խօսեցաւ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ ստորագրելիք հաշտութեան դաշնագրին մասին եւ կոչըրաւ որպէսզի բոլոր այն պետութիւնները որոնք մասնակցած են հիթլերական Գերմանիոյ դէմ մղուած պատերազմին, հաւաքուին միջազգային ժողովի մը մէջ եւ պատրաստեն հաշտութեան դաշնագիրը : Խրուշչեւ չմոռցաւ աւելցնելու թէ «եթէ խաղաղութիւնը եւ միջազգային կացութիւնը Խորհրդային Միութենէն եւ խաղաղասէր միւս երկիրներէն կախում ունենային, պատերազմի ոչ մէկ վախ կ'ըլլար »....

—

«անոնք որոնք գիտեն թէ ի՛նչ կ'ուզեն » :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ քանի մը ժամուան տարբերութեամբ ձախողեցաւ Սալանը ձերբակալելու գործողութիւնը : Արդարեւ Սալանի գտնուած տեղը պաշարուած էր ցամաքէն եւ օդէն, բայց Սալան քանի մը ժամ առաջ հեռացած էր

ՎԻԼԼԻ ՊՐԱՆՏ յայտարարեց թէ Արեւելք – Արեւմուտք՝ խօսակցութիւնները ստիպողական են, մամուլի «Իթալիա» գործակալութեան : Պրանտի համար հաւանական չէ որ Ռուսերը իրենց սպառնալիքները գործադրեն :

ՓԼԱՍԹԻՔ ռումբերու պայթումները կը շարունակուին Փարիզի մէջ : Առջի գիշեր ռումբ մը պայթեցաւ Ռիւ տը Փրովանս, յայտնի չէ սակայն թէ որո՞ւ համար էր այդ «ազդարարութիւնը » :

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ եւ Ապահովութեան Գունտերումէջ մաքրագործումներ կատարուեցան, որոնց հետեւանքով 157 հոգի պաշտօնանկ եղան :

ՊԵՆ ԽԵՏՏԱ Թունուզ հասաւ, ուր յայտարարեց թէ ալժերական հարցը կը յառաջդիմէ շնորհիւ ալժերացի ժողովուրդին տարած պայքարին : Քանի մը օրէն «ԱՀԱԿ»ի նոր «վարչապետը» կոչ մը պիտի ընէ ալժերացի ժողովուրդին :

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ ԿՐԿՆԱԿ ՅՈԲԵԼԵԱՆՆԵՐԸ

(Սեփական թղթակցութիւն «Ցառաջ»ի)

1. 150ԱՄԵԱԿ ՎԻԷՆՆԱ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՎԻԷՆՆԱ.—Նափոլէոնեան պատերազմի շրջաններուն էր: Միաբանութիւնը, որ 1773ին Թրիէսթ հաստատուելէ վերջ հոն սեփական գետնի տէր եղած, տպարան հիմնած (1774), գիշերօթիկ վարժարան բացած (1775) եւ մօտ 30 տարիներ հեւ ի հեւ աշխատանքով արդիւնաւոր գործունէութիւն ունեցած էր Աւստրիոյ Մարիա-Թերեզիա մեծազօրծ եւ լուսամիտ կայսրուհիին բացառիկ արտօնութիւնները վայելելով՝ Նափոլէոնեան պատերազմներուն Ֆրանսացիներէն կը գրաւուի Թրիէսթը (1797) եւ 1809ի Վիէննայի խաղաղութեան ժողովով Թրիէսթ Ֆրանսայի կը տրուի յորով Միաբանութիւնը կը կորսնցնէ ամէն բան եւ իր անձերը կը ստիպուին լքել տուն ու տեղ ու ցուպ ի ձեռին դիմել դէպի Վիէննա, հիւրընկալ մայրաքաղաքը Աւստրիական Կայսրութեան: Ֆրանց Ա. Աւստրիոյ կայսրը սիրով կը հիւրասիրէ Մխիթարեանները եւ անոնց կը տրամադրէ Կապուչինեան լքուած վանք մը իբրեւ առժամանակեայ բնակարան, ուր կը մտնեն Միաբանութեան անդամները 1811 Փետրուար 16ին: Ահա սոյն այն յիշատակելի թուականն է, որմէ 150 տարի անցած է մինչեւ այսօր եւ Միաբանութեան գոյութեան 150-ամեայ յոբելեանը կը կայմէ Վիէննայի մէջ:

Միաբանութիւնը Թրիէսթի իր տպարանի կազմածները Վիէննա փոխադրելով՝ շուտով տպարան կը բանայ եւ աչխոյժ գործունէութեան մը կը լծուի, որ քիչ ետք կարող կ'ըլլայ գնելով տէր դառնալու Կապուչին գետնին եւ 1837ին հիմ դնել 5 յարկանի շէնքի մը, որուն հիմնադրութեան ներկայ կ'ըլլան Աւստրիոյ Ֆերտինանտ Ա. կայսրը եւ կայսրուհին:

2. 50ԱՄԵԱՑ ՈՍԿԵՂԷՆ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

1961 տարին կը լրանայ Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհ. Աբբայ Հ. Մեսրոպ Արքեպ. Հապոզեանի 50-ամեայ քահանայութեան ոսկեայ Յոբելեանը:

Արհիապատիւ Յոբելեարը ծնած է Խոտորջուր (Կարնոյ Նահանգ) 1887 Հոկտ. 18ին՝ Եփրեմ աւազանի անունով: Իբրեւ 11 ամեայ մանուկ կը դիմէ Վիէննա 1898 Յուլիս 15ին եւ 1906 Յունիս 10ին Միաբանութեան կ'անդամակցի: 1912 Փետր. 12ին աւարտած ըլլալով ուսման շրջանը՝ Գովրիկեան Հ. Գրիգոր Արքեպ. Աբբահօրմէ կը ձեռնադրուի քահանայ՝ ունենալով 7 դասընկեր-օծակիցներ, որոնցմէ ներկայիս միայն երկուքը մնացած են ողջ: 1931ին, երբ կը վախճանի Գովրիկեան Աբբահայրը՝ Միաբանութեան ընդհ. ժողովի ձայներու մեծամասնութիւնը կը միանայ ընտրելու համար Գեր. Հ. Մեսրոպ Հապոզեանը Ընդհ. Աբբայ Մխիթարեան Միաբանութեան: Երկրորդ աշխարհամարտին — 1942 Սեպտ. 13ին — կը ձեռնադրուի Արքեպիսկոպոս տիտղոսով Կամախու:

Արհ. Յոբելեարը ունեցած է գրական, ուսուցչական եւ վարչական բեղուն գործունէութիւն Միաբանութենէն ներս: Իբրեւ արդիւնք՝ բացումը կրթական յարկի մը Գահիրէի մէջ 1935ին, որ կը տեւէ մինչեւ օրս՝ փոխադրուելով յետոյ Հելիոպոլիս, ուր 1959ին կը բարձրացուի ամէնէն արդիական շէնք մը վարժարանի համար: Իրեն կը պարտի Միաբանութիւնը հիմնումը երկրորդ վարժարանի մը Պէյրութի մէջ՝ 1937ին, որ ներկայիս ունի բարձրագոյն միջնակարգի աստիճան եւ 1956էն սկսած կը վայելէ երեք յարկանի սքանչելի սեփական շէնքի մը առաւելութիւնները: Յոբելեարին ջանքերուն պատուզն է նաեւ Միաբանութեան տպարանը, հռչակաւոր ամբողջ Աւստրիոյ մէջ իր եօթը տողաշարով եւ 9 տպագրող մեծ մեքենաներովը, ուր տպուած են, երբեմն, նոյնիսկ Աւստրիոյ — Հունգարիոյ պետական դրամանիշերը:

3. ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կազմուեցաւ Յոբելենական Յանձնախումբ, յօրինուեցաւ ծրագիր տեղի ունենալիք հանդիսութիւններու համար: Ծանուցումներ եւ հրաւէրներ եղած ըլլալով՝ Ֆրանսայէն հասաւ նախ 32 հոգինոց հայկական խումբ մը, առաջնորդութեամբ Վենետիկի Մխիթարեան Հ. Սամուէլ Վ. Արամեանի. հիւրեր հասան Պոլսէն, Պէյրութէն, Հէլիոպոլիսէն, Մարսէյլէն, Լիոնէն, Թեհրանէն, Ամերիկայէն, եւայլն: Յատկապէս հրաւիրուած ըլլալով, Վիէննա եկան Վենետիկի Մխիթարեան քոյր Միաբանութեան ընդհանուր Աբբայ Արհ. Հ. Սրապիոն Արքեպ. Ուլուհոճեան եւ Արհ. Հ. Կարապետ Եպ. Ամատունի՝ Ֆրանսահայ Կաթող. Առաջնորդը: Եկեղեցական հիւրերէն յիշենք նաեւ հետեւեալները.— Գեր. Մեսրոպ Վ. Թէրզեան, Գեր. Վարդան Վ. Թէքէեան, Գեր. Կղեմէս Վ. Զանթայեան, Գեր. Միքայէլ Վ. Մոմճեան, Գեր. Լեւոնեան Վարդապետ, Հ. Եղիա Վ. Փէշիկեան, Հ. Աթանաս Վ. Քէսէճեան, Հ. Բարսեղ Վ. Զեփիճեան:

Հանդիսութիւններու բացումը կատարուեցաւ Վիէննայի Կրթական Նախարարութեան դահլիճին մէջ, ուր ամսոյս 2ին, Շաբաթ օր, Աւստրիոյ Կրթական նախարար Տոքթ. Տրիմմէլ Աւստրիոյ պետութեան կողմէ ամէնէն բարձր շքանշանը յանձնեց Աբբահայր Արհ. Մեսրոպ Արքեպ. Հապոզեանի՝ գրուատելով Վիէննական Մխիթարեան Միաբանութեան գործունէութիւնը կրթական, մշակութային եւ կրօնական մարզերուն մէջ եւ յատկապէս շեշտելով Արհիապատիւ Յոբելեարին անձնական բարձր արժանիքները: Հանդիսութեան ներկայ էին Աւստրիական Պետութեան կողմէ բարձրաստիճան անձեր, Վիէննայի Ծիրանաւոր Կարդինալին ներկայացուցիչ Արքեպիսկոպոսներ եւ կղերականներ եւ մեծ թիւով հրաւիրեալներ, որոնք յետոյ շնորհաւորութիւններրին գինիով յետոյ քաղցրաւենիքով:

Հանդիսութիւններու կեդրոնական տեղը կը գրաւէր երաժշտական ձայնաւոր պատարագը: Կիրակի, Սեպտ. 3ի առաւօտուն աչքի կը զարնէին բարեպաշտներու խումբեր, որոնք Վիէննայի զանազան թաղամասերէն դէպի Ռոթթէնքիրխէ, Բենետիկեաններու եկեղեցին կը դիմէին, ուր տեղի պիտի ունենար Զայնաւորը: Ժամը ճիշդ 9.30ին խռնուած լեցուած էր հսկայ եկեղեցին, երբ խոր լռութեան մէջ՝ վերնատունէն սկսաւ Այտընեան պատարագի հրաշալի Խորհուրդ խորին, *մինչ եկեղեցւոյ մեծ դռնէն հանդիսական մուտք կը գործէր օրուան հանդիսադիր Յոբելեար Մեսրոպ Արքեպ. Հապոզեան՝ շրջապատուած ոսկեճամուկ թանկարժէք զգեստներով պճնուած սարկաւագներէ եւ դպիրներէ, որոնք կ'առաջնորդէին Յոբելեարը դէպի աւագ խորան: Այս միջոցին հետաքրքիր եւ ձայնասփիւռ գործիքները ամբողջ աշխարհի հետ հաղորդակցութեան մէջ կը դնէին հայկական ծէսով շնաշխարհիկ երաժշտական պատարագը՝ կատարեալ* օրինաքով *եւ օփերայի երգիչներով ներկայացուած:*

Հանդիսադիր Յոբելեարը հագուած — սքուած էր արդէն, երբ եկեղեցւոյ մեծ դռնէն հրաշափառ Բ. Թափօր մը ներս կ'առաջնորդէր Աւստրիոյ Միրանաւոր Հայրապետը՝ Կարդինալ Ֆրանց Քէօնիկ, որ կուգար եւ կը բազմէր պատուոյ գահին վրայ՝ իր աջն ու ձախը ունենալով Ուլուհոճեան եւ Ամատունի Հայրապետները:

Պատարագին ներկայ էին պետական նախարարներ, Վիէննայի Համալսարանի տեսուչը իր պաշտօնեաներով, օտար դեսպաններ եւ պաշտօնեաներ, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ բարձրաստիճան եկեղեցականներ ու կղերականներ, որոնց շատերուն համար հետաքրքրական նորութիւն մըն էր հայածէս երաժշտական պատարագը:

Աւետարանէն վերջ ջամպիոն բարձրացաւ Կարդինալ-Ծիրանաւորի տեղապահ Եախիմ Արքեպիսկոպոս, որ խօսեցաւ մին իր ամէնէն գեղեցիկ քարոզներէն, հիացում յայտնելով հայ ծէսի այսքան գեղեցիկ նմոյշին վրայ քրիստոնէական Եկեղեցիի ընդհանրութեան մէջ եւ գրուատելու բաւական բառեր չգտնելով ի գովեստ Մխիթարեան Միաբանութեան, որ 150 տարիէ ի վեր Վիէննայի մէջ ծանօթացուցած ու սիրցուցած է այն՝ ինչ որ Արեւելքի հնագոյն, բարեպաշտ եւ առաջին քրիստոնեայ ժողովուրդին՝ հայ ցեղին, յատուկ բանն է: Գոհար մը համարեցաւ հայ ծէսը՝ ընդհանուր ծէսերու գ... գին վրայ:

Յատուր Զայնաւորի, Բուն... կան օրհնութիւն սփռեց Յոբելեար Մեսրոպ Արք. Հապոզեան, որ Համբ... Աթոռէն եւ Պապ Յովհաննէս ԻԳ... շնորհաւորականի հետ ընդունած էր... առանձնաշնորհեալ լիազօր իշխանութիւն...

Պատարագէն վերջ մեծամեծ հիւրեր... որոնց մէջ կը նշմարուէին նախկին Վար... չապետ Տոքթ. Ռաապ եւ Նախարարապետ... Տոքթ. Ֆիկլ՝ առաջնորդուեցան վան... մեծ սրահին մէջ եւ յետոյ լուսանկար... ուեցան վանքի պարտէզին մէջ:

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ. — Ծարունակելով խմբագ... այս հարցին շուրջ կատարուած պրպտ... տումները ու տեսակէտները, այսօր կ... տանք Հայաստանի ակնառոյժներուն... գրաշարներուն խորհրդակցութեան ար... դիւնքը —

Ա.

1927 Մարտ 17ին, Հայաստանի կառա... վարութեան հրաւէրով՝ խորհրդակցու... թիւն մը կատարեցին Երեւանի բժիշկնե... րը: Այս խորհրդակցութեան կը մաս... նակցէին Տոքթ. Կանայեան (նախագահ... Տոքթ. Ա. Նաւասարդեան (քարտուղար... Տոքթ. Մ. Սարգսեան, Տոքթ. Եղեան...

Անուանիկ խորհրդակցութեան հար... ցերը եւ պատասխանները. —

Հ.— Տեսողութեան եւ աչքերի առող... ջապահութեան տեսակէտից՝ ի՞նչ տար... բերութիւն ունին ուղղահայեաց եւ շ... գրութիւնները, եւ եթէ ունին տարբե... րութիւն՝ առաւելութիւնը որի՞ կողմն... Շեղագիրն ընդունելու դէպքում թեք... թիւնը քանի՞ աստիճանի կարելի է հա... ցնել:

Պ.— Խորհրդակցութիւնը գտնում է, որ առողջապահական տեսակէտից գերա... դասելի է տպագրական տառերի ուղղա... հայեաց լինելը:

Հ.— Ի՞նչ դիւրութիւն կամ դժուարու... թիւն ունի ընթերցման եւ աչքերի առող... ջապահութեան տեսակէտներից տպա... գրական տառերի անփիճաւոր կամ կո... լինելը:

Պ.— Խորհրդակցութեան անդամներ... բազմամեայ փորձը ցոյց է տալիս, ... տեսողութեան համար առողջապահա... կան տեսակէտից աւելի գերադասելի ... անփիճաւոր տառերը:

Հ.— Նոյն այդ տեսակէտներից, կա... տարբերութիւն՝ եթէ տառերը Ա. ... եւ մայրային գծեր ունին, կամ ի՞ր մեր... տեսակ հաստ գծերից են կազմուած...

Պ.— Նոյն տեսակէտից՝ խորհրդակ...

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ
(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Քաղքենի դասակարգը եկեղեցական չի տար, ուսուցչութեան թեկնածուներ չունի, ապարէզները կը մնան համեստ դասակարգին, որուն զաւակները կ'աշխատին չարժել ազգային մեքենան, որպէս բնտրանի եւ վարիչ եւ կը յոգնին շուտով: Եկեղեցականութիւն եւ ուսուցչութիւն կը նուազի թիւով, այն ատեն թիւը պիտի փնտռեն զանց առնելով որակը:

Հարցը կենսական էր, բարդ էր, լուծումը անկարելի, քննութիւններն ալ մակերեսային են:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ԿՏԱԿԸ

Հայ աղքատիկ, ընդունակ պատանիներու երկրորդական կրթութիւն մը տալու եւ ազգին օգտակար անհատներ պատրաստելու մտահոգութեամբ,՝ Զօհրապ կ'անդրադառնայ բարերար Սամուէլ Մուրատի կտակին:

Բնիկ Թոգաթցի Սամուէլ, ծնած 1760ին, հօրը հետ կուգայ Եւրոպա, Հունգարիոյ մէջ կը յաճախէ Մխիթարեան վարժարան, կը հանդիպի Ս. Ղազար, կը մեկնի Հնդկաստան, ուր հարուստ հայ առեւտրականներ ընդարձակ գործունէութիւն ունէին Անգլիոյ հետ:

Սամուէլ Մատրասի մէջ կ'ամուսնանայ Ռափայէլ Ղարամեանի աղջկան հետ: Ռափայէլ կտակ մը կը ձգէ Ս. Ղազարի, Սամուէլ կը բազմապատկէ կտակը: Միաբանութեան անդամներէն Հայր Թէոդորեան կը մեկնի Հնդկաստան, կ'աշխատի կտակը ձեռք բերել, ժառանգորդները կ'ընդդիմանան: Ժառանգական խնդրին դատավարութիւնը կը տեւէ 1816էն 32:

Կտակին տրամադրութեանց համաձայն՝

Մխիթարեան Միաբանութիւնը պիտի մնայ մշտնջենական կտակարար,

Որբ եւ աղքատ տղաք ձրի կրթութիւն պիտի ստանան,

Պարտաւորութիւն պիտի չըլլայ քահանայութեան,

Ուսում ստացող պատանիները պիտի վերադառնան հայրենիք, օգտակար ըլլան հայ ժողովուրդին,

Ուսանողներու թիւը պիտի ըլլայ եկամուտին չափ,

Եթէ հարուստ տղաք ալ ուզեն այդ դպրոցը յաճախել՝ թոշակ պիտի վճարեն:

Բարերարը կը փափաքի որ ուրիշներ ալ իր օրինակին հետեւելով դպրոցներ բանան որպէսզի աղքատիկ տղաք ուսումէ չզրկուին նիւթական պատճառով:

Միաբանութեան գործակալ Հ. Թէոդորեան Միաբանութեան անունով ժառանգորդներէն կը ստանայ գումարը 26 Մարտ 1827ին:

1834ին Փատովայի մէջ կը բացուի Ռափայէլեան վարժարանը, 1846ին Փարիզի մէջ Մուրատեանը:

Ֆրանսական կայսրութեան անկումին, երբ հակակրօնական հոսանք մը կը սկըսի, Փարիզի դպրոցը կը փոխադրուի Իտալիա եւ շէնքը կը վաճառուի: Աղմուկը կը փրթի հայ մամուլին մէջ: Իզմիրի «Արշալոյս Արարատեան» կը քննադատէ վաճառումը, որովհետեւ «երեւելի հայկազնոյ մը արդիւնքն է: Կը պատկանի ընդհանուր ազգին ընդ տեսչութեամբ Մխիթարեան Միաբանութեան: Ազգ. Վարչութիւնը բողոքագիր տալու է Գաղղիոյ կառավարութեան Բարձրագոյն Դրան միջնորդութեամբ: (1873, Թիւ 973, Հոկտեմբեր 20):

«Արարատ» կ'արտատպէ յօդուածը (1873 էջ 430) կը մերժէ բողոքելու իրաւունքը Ազգ. Վարչութեան ձգելը, որովհետեւ պատրիարքութիւնը Ամենայն Հայոց չէ, այդ իրաւունքը կը պատկանի էջ... միածնի Վեհ. Հայրապետին:

Քօջալեբուած քննադատութիւններ... եւ լրագրական աղմուկէն: Միաբանու... թենէն հրաժարած Թէոդորեան կը հրա... տարակէ 23 էջնոց գրքոյկ մը «Վասն... բաւանց որբ եւ աղքատ մանկանց ազգի Հայոց հասարակաց, որ ի Մուրատ... վարժարանի»*: Հանգուցեալ Սամու... Մուրատի կտակը երկու միլիոն ֆրանք էր: Այս գումարը 40 տարուան մէջ ... միլիոն շահ բերած է, որով վեց միլի... կ'ընէ, բայց Միաբանութիւնը կը կ... մատակարարելու յիշեալ ազգային գ... մարը յօգուտ որբ եւ աղքատ մանկան... ազգիս Հայոց հասարակաց ըստ կտա... եւ ազգասէր դիտաւորութեան կտակ... գին»: (1874):*

Արփիարեան կը յայտնէ թէ քառասուն... ուսանողներ կային իր աշակերտութեան... շրջանին, բայց միայն ինք լուսաւոր... կան էր եւ կ'առաջարկէ գաւառներ... խտրութիւն չդնել, հայաստանեայ... ընդունել եւ որպէսզի այս վերջիններ... րենց կրօնական պարտականութիւն... չզրկուին Միաբանութիւնը քահանա... պահէ Մուրատեան վարժարանին (Մասիս, 1877, Թիւ 2007):

ԽՈՐԷՆ ԳԱՑԻԿԵԱՆ

(Շար. 17)

...ութեան անդամները գտնում են որ ...գրութիւնները) տառերը պէտք է լինեն ...առանց մայրային գծերի, այսինքն միա– ...ձեւակ հաստ գծերից կազմուած, (ա– ...ռանձին կարծիքի է Տոքթ. Նաւասարդ– ...եանը, նա գտնում է որ մազային գծերը ...դիւրացնում են ընթերցումը, տառերին ...տալով որոշութիւն):

Հ.— Տպագրական տառերի իրանը ՝եթէ ...աւելի լայն է լինում (կամ բարձր) քան ...ներքեւ ու վերեւ տարածուող պոչերը, ...աւելի հե՞շտ է ընթերցման տեսակէտից, ...թէ երբ իրանը աւելի փոքր եւ պոչերը ...աւելի երկար են։ Ինչպիսի՞ յարաբերու– ...թիւն լաւագոյն կը համարէք տառերի ...չորս զուգահեռ գծերի տարածութեան ...համար:

Գ.— Խորհրդակցութիւնը գտնում է, ...որ տեսողութեան առողջապահութեան ...տեսակէտից անկասկած պէտք է հայերէն ...տառերի իրանը մեծացնել, եւ իբրեւ ...փորձ առաջարկում է երկար տառը, օրի– ...նակ (ի) ընդունել իբրեւ միաւոր եւ տա– ...ռերի իրանը հաւասարեցնել նրա չորս ...տասնորդականին (0.4), իսկ պոչերը ...ամէն մէկը՝ երեք տասնորդականին ...:

Հ.— Վերոյիշեալ տեսակէտներով՝ ըն– ...դհանուր խորհուրդն ի՞նչ կարծիք ունի ...հայերէն տպագրական տառերի մասին ...համեմատաբար ռուս եւ եւրոպական ...տառերի, եւ ի՞նչպիսի փոփոխութիւններ ...ցանկալի է համարում:

Գ. Խորհրդակցութիւնը գտնում է, ...որ եթէ վերոյիշեալ փոփոխութիւնները ...կատարուեն, առողջապահական տեսակէ– ...տից հայկական տպագրական տառերը, ...թէ չգերազանցեն, յամենայն դէպս ռու– ...սական եւ լատինական տառերից յետ չեն ...մնայ:

Բ.

Նոյն թուականին, Հայաստանի կառա– ...վարութեան հրաւէրով՝ խորհրդակցու– ...թիւն մը կատարեցին Երեւանի գրաշար– ...ները: Այս խորհրդակցութեան կը մաս– ...նակցէին Ս. Փարսադանեան, Գ. Եղիկ– ...եան, Լ. Աստուածատրեան (Պոլիգրաֆի ...տպարաններէն), Մ. Եփրիկեան (Հերմէս ...տպարանէն),— Պետհրատի տպարաննե– ...րէն հրաւիրուածները կը բացակայէին:

...Առաջարկ խորհրդակցութեան հարցե– ...րը եւ պատասխանները.—

Հ. Շարելու ժամանակ, գործի արա– ...գութեան եւ շարուածքը սրբագրելու տե– ...սակէտից՝ նշանակութիւն ունի՞ տառին ...ուղիղ կամ շեղ լինելը, եւ եթէ ունի՝ ա– ...ռաւելութիւնը որի՞ կողմն է:

Գ.— Նշանակութիւն չունի (ԽՄԲ.— ...Այժմ, տողաշար մեքենայի գործածու– ...թենէն ետքը, բոլորովին նշանակութիւն ...չունի:

Հ.— Տառերի պոչերը չե՞ն խանգարում ...շարուածքի ժամանակ, եւ եթէ անկիւն– ...ները եւ պոչերը կլորացուեն՝ կարելի՞ է ...աւելի արագ շարել:

Գ.— Նշանակութիւն չունի:

Հ.— Հայերէնի եւ ռուսերէնի մէջ մի– ատեսակ վարժութիւն ունեցող գրաշարը ո՞ր լեզուի տառերով աւելի արագ է շա– րում եւ ինչո՞ւ:

Գ.— Հայերէնը, եթէ աւելի դանդաղ է շարւում, պատճառը տառերը չեն, այլ ուղղագրութեան անկայունութիւնը: Ու– րաքանչիւր հեղինակ իր ուղղագրութիւնն ունի, ինչպէս կենտրոն, բախտ, գեղչ եւ շատ ուրիշ բառերի մէջ(*), մանաւանդ կետադրութեան եւ տողադարձի մէջ:

Հ.— Կողմնակի՞ց էք որ նորից մտ– ցուեն երկտառեր պատրաստուեն, ինչ– պէս վն, մն, եւայլն:

Է.— Ոչ:

Հ.— Կողմնակի՞ց էք, որ ու, իւ, եա երկբարբառների համար՝ միացած նոր տառեր եւս հնարուեն, ինչպէս եւ:

Գ.— (Երեք ձայն կողմնակից ընդդէմ մէկի):

Հ.— Ո՞ր տառերն են, կամ տառերի ո՞ր մասերն են որ շուտ են փչանում, կոտրւում: Ի՞նչ միջոց կարող էք առա– ջարկել դրա դէմ:

Գ.— Ամէնից շատ կոտրւում են ու փչանում մ, յ, ն եւ ռ տառերի ծայրե– րը, ինչպէս ը եւ բ տառերի մազագծերը: Տողաշար մեքենայի մէջ այդ պարագան վերացուած է:

Հ.— Ի՞նչ գանգատ ունէք հայերէն տառերից առհասարակ եւ ի՞նչ բարեփո– խումներ համարում էք ցանկալի:

Գ.— Առանձնապէս գանգատ չունենք: Միայն ցրելու ժամանակ շփոթութիւն է առաջ գալիս ա եւ տ, ս եւ ն, գ եւ դ, լ եւ բ եւ ը տառերի միջեւ,— պէտք է այդ մասին մտածել, (ԽՄԲ.— Տողաշար մեքենան չունի այդ գանգատը):

Հ.— Շարուածքը սրբագրելիս՝ ի՞նչ դժուարութիւնների էք հանդիպում, երբ ստիպուած էք լինում փոփոխելու այն– պիսի տառեր, որ տարբեր են իրենց հաստութեամբ:

Գ.— Մեր սովորական այբուբենի տա– ռերից միայն երեքը (ժ, ծ, ռ) տպագրա– կան փունթօների հաշուով կառօրակային հաստութիւն ունին (յուկէս փունթօ) եւ սրբագրութեան ժամանակ դժուարու– թիւն են առաջ բերում,— ցանկալի է նրանց վերածել 5 փունթոյի:

Հ.— Ցանկալի կը համարէ՞ք շար– ուածքի տեսակէտից, որ մեր բոլոր տա– ռերը մի թանձրութիւն, մի հաստութիւն ունենային:

Գ.— Այդպիսի բան չկայ ոչ մի լեզուի տառերի մէջ: Գրաշարներն աւելի հաճոյ– քով են շարում տարբեր հաստութիւն ու– նեցող տառերը: Մեր մատներն այնքան են վարժուել որ առանց նայելու, տառի հաստութիւնից կարողանում ենք տար– բերել տառերը միմեանցից:

Հ.— Ճի՞շդ է որ հայերէն տառերն, աւելի սեւ լինելու պատճառով, տպարա– նական ներկ (մուր, մելան) աւելի են սպառում քան ռուսերէն կամ եւրոպական տառերը, կամ թէ մեր տառերը իրենց պոչերով եւ անկիւններով փչացնում են թուղթն ու մեքենայի գլանները:

Գ.— Այդպիսի բան նկատուած չէ: Գուցէ մի տպարան, որ տարեկան 180 փութ ներկ է գործածում, հայերէնի հա– մար մի փութ աւելի բանեցնի: Ինչ վե– րաբերում է վերջին հարցին, այդ ճիշդ չէ:

(*) Սկզբնաբար առաջին բառը, յու– նարէնէ փոխառեալ, կը գրուէր *կենտրո– վըն*, սխալ գրչութեամբ՝ *կենդրոն*: Ա– րեւմտահայերը կը գրեն *կենտրոն*՝ որ ճիշդ է, արեւմտահայերը՝ կեդրոն, որ սխալ է: Գալով *բախտ* եւ *բաղդ* բառե– րուն՝ նմանահնչուն բառեր են, իմաս– տով եւ ուղղագրութեամբ տարբեր, շփո– թութիւնը դատապարտելի: Իսկ *գեղչ* (*գեղչել*) բառը կը գրուի միշտ չայով, բոլորովին տարբեր *զիջ* (*զիջել*) բա– ռէն, որ կը գրուի ջէով (ԽՄԲ.):

ԼԻՈՆԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ
ԵՒ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱՑԱԾ ՍԱԼՈՆՆԵՐ

Իբրեւ հետեւանք վերջերս տրուած ո– րոշումներու, առորեւ կը տրուի Լիոնի Միջազգային Տօնավաճառին Ընկերու– թեան կազմակերպած հանդիպումներու յայտագիրը.—

1961

Սեպտեմբեր 30էն Հոկտեմբեր 9

Ցուցահանդէս՝ «Տան ուրախութիւն– ները» (տախտ, հեռատեսիլ, խօսուն գործիքներ, եւայլն.):

Հոկտեմբեր 7էն 10

Կարասիներու Եւրոպական Շուկայ «Մէօր օփամ» (վերապահուած է արհես– տաւորներուն):

Նոյեմբեր 5էն 13

Հագուստի Միջազգային Շուկայ «էՄ. Ի. ԱՇ» (վերապահուած արհես– տաւորներուն):

1962

Փետրուար 18էն 24

Խաղալիքի Միջազգային Սալոն:

Մարտ 25էն Ապրիլ 2

Լիոնի Միջազգային տօնավաճառ, մի– ջազգային սալոն երկաթեղէնի եւ այլ գործիքներու, սիէէմ ջերմութիւն (երեք օր՝ Մարտ 26, 27 եւ 28 վերապահուած արհեստաւորներու):

Մայիսին

Հագուստի միջազգային շուկայ (ար– հեստաւորներուն վերապահուած):

Բոլոր մանրամասնութեանց համար դի– մել.—

FOIRE INTERNATIONALE DE LYON
Palais des Congrès. Lyon 6e
Tél.. 24-29-61

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՃԱՐՊԻԿ «ԳՐԱԳԷՏԸ»

Երեւանի «Գրական Թերթ»ը (Յուլիս 21) յաջողած է ճարպիկ բանագողի մը օ– ձիքը բռնել, այս անգամ ոմն Գասպար– եան: Այս չակերտաւոր գրագէտը յիշեալ շաբաթաթերթին խմբագրութեան ղրկած է պատմուածք մը, որ գրեթէ բառ առ բառ ընդօրինակութիւնն է մէկ տարի ա– ռաջ նոյն թերթին մէջ լոյս տեսած ուրիշ պատմուածքի մը, Անահիտ Սեկոյեանի «Բարի լոյս, Երեւան»:

ԵՐԶԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

Այս մակդիրը կուտան Հայաստանի պարի պետական խումբին՝ մէկ կողմէ պարողներուն եւ պարուհիներուն երի– տասարդ տարիքին, միւս կողմէ իրենց ցոյց տուած խանդ ու եռանդին համար:

Երկու տարուան կարճ կեանք ունեցող պարախումբին վիճակուած է մօտերս այ– ցելել Միջին Արեւելեան կարգ մը երկիր– ներ՝ Սուրիա, Կիպրոս, Իրաք, Լիբա– նան եւ Եգիպտոս, ներկայացնելու հա– մար պարերու խորքէն եկող, սակայն միշտ թարմ ու երիտասարդ հայկական պարերը:

ԲԱՄԲԱԿԱՑԱՆ ՆՈՐ ՄԵՔԵՆԱՅ ՄԸ

Գիւղատնտեսութեան մէջ ներկայիս օգտագործուող բոլոր բամբակացան մե– քենաներն ալ ունին հիմնական թերու– թիւն մը՝ ակօսներուն մէջ կը թափեն անորոշ քանակութեամբ սերմ: Ծիլերը ծլելէն ետք պէտք է նօսրացնել եւ ակօս– ներուն մէջ ձգել անհրաժեշտ քանակու– թեամբ ծիլեր միայն: Այս անպատեհու– թեան առաջքը կ'առնէ Կ. Ղուլարեանի մշակած բամբակացան նոր մեքենան, ո– րուն փորձերը ցոյց տուին, որ նոր մեքե– նային օգնութեամբ ակօսներուն մէջ կա– րելի է ցանել փափաքուած քանակու– թեամբ սերմ, մեծ ճշգրտութեամբ: Մե– քենան ելեկտրականութեամբ կը գործէ եւ ծանրութիւնը 120 քիլոկրամ է:

ՆԵՐԿ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՂՈՂԷՆ

Հրուշակեղէնը, Ճարամելը եւ ասոնց նման անուշեղէնները գունազարդելու հա– մար ցարդ կը գործածուէր քիմիական բաղադրութիւն մը՝ «ամարանդ»: Այ– ժմ, շնորհիւ նոր մշակուած եղանակի մը, կարմիր ներկ կարելի է ստանալ կարմիր խաղողի տեսակներէն:

Նոր ներկին այս տարուան արտադրու– թիւնը պիտի ըլլայ 30 թոն, որ պիտի պատրաստուի Արտաշատի, Դալարի, Գետափի, եւ Վերին Արտաշատի գինիի գործարաններուն մէջ:

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի մէջ ստեղծուեցաւ մետաղա– հատ հաստոցներու փորձառական գիտա– հետազօտական հիմնարկութեան անդր– կովկասեան ճիւղը: Գիտական այս նոր հիմնարկութիւնը գլխաւորաբար պիտի զբաղի տարբեր կազմ ունեցող գեր–ձայ– նային եւ մանրաճշգրիտ հաստոցներ ըս– տեղծելու գործով:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ
(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

●

Հրեշ.... դիակը մէկղի քաշկռտելէն ետ– ...ր, Լուսիկային ձեռքերը բռնեց, անոր ...ործքը շփեց ու սիրտ տուաւ որ չվախ– ...ի, Լուսիկ բացաւ աչքերը, սենեակին ...[illegible] ու տեսաւ այն դիակը ...որ մէկ ծածկած էր սաւանով: ...[illegible] Լուսիկ, մի՛ վախ– ...[illegible] եմ, Վանականն եմ, ...[illegible]

Լուսիկ ... մը բրաւ ու նստեցաւ: Իսկ Վանականը շուտով մը պարտէզն իջաւ. ...փոս մը փորեց ու դիակը տարաւ անոր– ...մէջ կերպով ծածկեց հողին մէջ: ...Ոչ ատեն Վարդան աղան եկաւ: Բայց այնքան զգուշութեամբ ամէն բան կար– գադրուեր էր որ ծերունին բան մը չկըր– ցաւ հասկնալ:

Այսպէս, նուիրական դաշոյնը ոչ մի– այն ուրիշներու կեանքը փրկած էր բըռ– նաբարուելու վտանգէն, այլեւ նոյնիսկ մանկամարդ ու գեղանի Լուսիկային, որ գայն Վանականին յանձնած ժամանակ ը– սած էր. «Առէ՛ք զայն... եւ յիշեցէք զիս, երբ բռնաբարուած աղջկան մը վրէժը կը լուծէք անով»:

Ու ամենաբարին Աստուած, որ մար– դուս գերագոյն թշուառութեան վրայ իր աչքը կը յառէ իր բարութեամբ այդ պա– հուն իր հրեշտակը հասցուց ու փրկեց անմեղ Լուսիկան անպատուութեան ու ան– կումի մը վտանգէն:

Ըսել կ'ուզենք թէ Վանական, որ այդ օրը վերադարձած էր իր ընկերներուն քով, ուզած էր ծերունին ու Լուսիկան տեսնել ու այնպէս մեկնիլ: Ուստի պար– տէզին պատէն վար իջնելով, ներս մտած էր եւ վայրկեան մը ականջ դրած էր երիտասարդին ու Լուսիկային միջեւ եղած խօսակցութեան: Յետոյ չկրնալով համ– բերել, սենեակը մտած էր...:

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՄԱՐԴԸ

Պաթումի ամէնէն անշուք ու գրեթէ աչքէ հեռու եղած թաղերէն մէկուն մէջ մարդ մը եւ երկու աղջիկներ կանգ կ'առ– նէին եւ ցածուկ տունի մը դուռը կը զար– նէին՝ արեւը մարը մտնելու ժամանակ:

Խարխուլ ու կիսովին փլփլած տունին դուռը բացուելով, մարդն ու երկու աղ– ջիկները ներս ուղղուեցան:

Երբ սենեակներէն մէկուն մէջ մտան, հոն գետնին վրայ անկողին մը կար, ուր կը պառկէր լերան պէս հսկայ մարդ մը, գրեթէ ողորմելի դրութեան մէջ: Այդ մարդը մեր ծանօթ Ոհէս Մելիքն էր, իսկ երիտասարդը Վանականն ու աղջիկները՝ Լալէզար ու Տիլպար:

Ոհէս Մելիք խորունկ ու դառն քունի մը մէջ թաղուած էր. հայրենակից մը կար, որ գործը վերջացնելուն պէս փոխանակ արձաքանը նստելու, կուգար Մելիքին քով: Երկու ամիսներէ ի վեր հիւանդ էր ան եւ ապրուստի որեւէ միջոց չունէր: Ինչ որ այդ բարի հայրենակիցը շահէր, կը բերէր իրեն, որպէսզի անոնք երկուքն ալ ապրէին:

— Աստուած իմ, այս ի՞նչ դժբախտու– թիւն է... մրմնջեց գեղանի Տիլպար, որ ծունկի չոքեցաւ հօրը սնարին քով եւ չկրցաւ զսպել իր արցունքները:

— Մի՛ լար, Աստուած ողորմած է, ը– սաւ Վանական:

Այդ պահուն սարսափելի երազէ մը աչքը բացող մարդու մը պէս, Ոհէս Մելիք գը– լուխը վեր առաւ անհանգարտ շարժումով մը եւ սթափեցաւ: Մէկէն ի մէկ չհաւա– տաց իր աչքին... չճանչցաւ, հետեւաբար ապուշ ապուշ իր չուրջը նայեցաւ. իր աչքին երեւցածներուն նայեցաւ....:

— Հա՛յր իմ... միթէ չկրցա՞ր ճանչ– նալ... բացագանչեց Տիլպար արտաս– ուելով

— Ո՛հ, Տիլպարս... ի՞նչ է այս, բա– ցագանչեց Մելիք ու վերմակին տակէն թեւը հանելով իր պաշտելի աղջկան ձեռ– քը բռնեց ու կուրծքին վրայ սեղմեց կա– րօտով մը, որ չի բացատրուիր եւ զոր մարդուս հոգին կը զգայ ասանկ վայր– կեաններու մէջ:

— Հա՛յր իմ, սիրելի հայր իմ, մրմըն– ջեց Տիլպար, խօսէ մեզի հետ, ի՞նչ մեր երեսը կը նայիս, ինչո՞ւ կը մտածես: Ո՛հ, ըսէ ի՞նչ ունիս...:

— Բան մը չկայ... բան մը չունիմ աղ– ջիկս: Աղէկ եմ, շատ աղէկ եմ...: Ա՛խ, ինչո՞ւ կեցեր էք... նստեցէք:

— Հանդարտ եղէք, Մելիք, մենք կը նստինք, ընդհատեց Վանական սրտաբեկ ձայնով մը:

— Կարօտցայ, չափազանց կարօտցայ ձեզ, մրմնջեց Մելիք: Եկէք, քովս եկէք որ ձեր կարօտն առնեմ:

Ու արցունքէն խեղդուած վիճակի մը մէջ եղող Լալէզարին դառնալով ըսաւ.

— Ի՞նչպէս ես, աղջիկս, աղէ՞կ ես...:

— Երախտապարտ եմ, Հայր, հեծկըլ– տաց թշուառ աղջիկը:

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Բ. Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Տամլամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բ. Խոտիկեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Տամլամեան եւ բոլոր ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ԲԱՐՍԵՂ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները

⅄

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վարդուհի Աճէմեան եւ զաւակները՝ Օննիկ, Ժիրայր, Զարուհի եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՍՏԵՓԱՆ ԱՃԷՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱԿՈՒՄԲ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ակումբը, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, կը վերաբացուի այսօր Շաբաթ (9 Սեպտ.) ժամը 16-ին: Բաց է մինչեւ ժամը 20:

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր Նոր Սերնդականներն ու համակիր երիտասարդները:

ՅԱՐԱՒԷԶՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Լոյս տեսաւ 227-228 թիւը հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

Ակնոցներու փիլիսոփայութիւն (Հայ-Բոյժ). — *Ոսկրէ կերէք* (Տոքթ. Ասֆաճազ). — *Մօրուախտ* (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — *Գիտակ* (Տոքթ. Յովհ. Մանուկեան. — *Առողջ մարդուն կշիռքը* (Տոքթ. Աշճեան): *Ի՞նչպէս պէտք է քնանալ* (Տոքթ. Գ. Գալուստեան). — *Քարի աշխարհ* (Ակադեմական Մազաքեան). — *Հոգի եւ ստամոքս* (Տոքթ. Մօրիս Պուամէ). — *Փրոֆ. Վարդան Վարդանեան* (Փրոֆ. Լ. Օրբելեան). — *Վայրի շաղանակենի* (Յ. Իշխանեան). — *Այրերու ամլութեան պատճառները* (Տոքթ. Պանծալի). — *Ի՞նչ որ գիտենք պնդութեան մասին* (Տոքթ. Պլոնտէլ. — *Գլխացաւ* (Տոքթ. Սեքոբեան) — *Միամեայ երախայի մը յուշերը* (Բ.) — *Անթիպիոթիքները* (Տոքթ. Բամպուքեան). — *Նորընծայ բժշկուհի մը* (Ն.). — *Միջավայր եւ հոգեկան վիճակ* (Տոքթ. Արշակ Պօղոսեան). — *Մշեցի կինը* (Գ. Անդրէասեան):

Այս թիւը ղրկուեցաւ բոլոր բաժանորդներուն:

Յաջորդ թիւը պիտի ղրկուի միայն կանխիկ վճարողներուն:

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք): Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 Ֆ.)

Անուասիկ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը: Մէկ թաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ:

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին:

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին, Յոյներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ.Յ.Դ. Արզումեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ.Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր- ընկերուհիները:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէ, 12 Սեպտ. Երեքշաբթի, երեկոյ ժամը ճիշդ 21ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (Լքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի և վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԱԶԳ. ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՌԱՋի վարչութիւնը միայն գրաւոր ազդեր կ'ընդունի, կը խնդրուի հեռաձայնով ազդ չտալ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – Փոսթալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 · Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 · C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. · Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. · Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 10 SEPTEMBRE 1961

...ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9200 · 37EME ANNEE · Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN · ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5001

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Վերջացան արձակուրդի ամիսները։

Վերադարձած են արդէն ծովափնեայ … ու լեռնաբնակները։ Շուտով տուն … պիտի դառնան նաեւ յետամնացները։

… փոքրիկներու օդափոխութեան հայկական կայաններն ու երիտասարդներու … բանակներն ալ փակեցին իրենց դուռները։

… Վանդութիւնը կը շարունակուի հաւասարօրէն։

Այս տարի եւս հարիւրաւոր պզտիկներ … Կապոյտ Կարմիր Խաչերու … ճամբարներէն։

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն աւելի քան երկու … երկսեռ հայորդիներ իր հոգատարութեան առարկայ դարձուց Պէլֆոնթէ… գեղատեսիլ ամարանոցին մէջ։

Շուրջ երեք տասնեակ տարիներու … փորձառութեան շնորհիւ, մեր այս կազմակերպութիւնը լաւագոյն … պայմաններու տակ հող կը տանի իր խընամքին յանձնուած փոքրիկներուն, … ամբողջ ամիս մը կ'ապրին բնութեան ծոցին մէջ, մաքուր օդ կը շնչեն եւ … արեւ կը վայելեն։ Կը բարբառին մայրենի լեզուով, կ'երգեն հայրենի … երգեր։ Կայանը կը դառնայ փոքրիկ Հայաստան մը, մեր աղջիկներու եւ մանչուկներուն յիշեցնելով թէ … երեխաներն են փառահեղ քաղաքակրթութեան եւ մշակոյթի տէր ազգի մը։

… Ց. Դ. Նոր Սերունդի աւանդական … բանակումն ալ տեղի ունեցաւ Օգոստոսի … Ալպի մէջ, մասնակցութեամբ շուրջ … երկսեռ Նոր Սերնդականներու։

… արդէն կը գտնուինք վերամուտի նախօրեակին։

Կազդուրուած ու աշխուժացած՝ մեր … կազմակերպութիւնները այժմ նոր եռանդով պիտի լծուին գործի։

Ամէնէն կարեւորն է հայերէնի դասընթացքներու բացումը՝ Ֆրանսայի հայաշատ կեդրոններուն մէջ, Փարիզէն դատ …։

Կը յուսանք որ Կապոյտ Խաչ, Նոր Սերունդ, եկեղեցի, յարանուանութիւններ եւ այլ կազմակերպութիւններ այս … աստիճան մը աւելի պարկ կուտան … կենսական գործին, յանուն ազգապահպանման։

Հայաստանի մէջ ալ պատրաստութիւններ տեսնուած են ուսումնական նոր … շրջանի բացման առթիւ։

Սով. Հայաստանի Օգոստոս 26ի թիւին մէջ կը կարդանք, որ «գրախանութները. դպրոցի վաճառքի կրպակները աւելի բազմամարդ են դարձել»։

Թերթը կը գանգատի սակայն, որ աշակերտ-աշակերտուհիները չեն գտներ … իրենց անհրաժեշտ դասագըրքեր։

«Ուզէ միայն Երեւանո՞ւմ է դասագրքերի պակաս զգացւում։ Ո՛չ։ Ռեսպուբլիկայի քաղաքներում, շրջկենտրոններում ու գիւղերում հազարաւոր … մինչեւ օրս էլ չեն կարողացել ձեռք բերել շատ դասագրքեր», … կուսակցութեան Հայ Կոմկուսի Կենտկոմի … օրգանը։

Դասագրքերը պէտք է վաճառքի հանուէին Օգոստոս մէկէն, սակայն անոնք … Օգոստոս 26ին տակաւին նոյնիսկ լոյս … էին տեսած։

… է մեղաւորը։ Ամէնէն առաջ «Հայկական ՍՍՌ Լուսաւորութեան մինիստրութեան հրատարակչութիւններն եւ պոլիգրաֆարդիւնաբերութեան վարչութեան … անփութութիւնը։ Որոշ դասագրքեր լոյս … են տեսել լուսաւորութեան մինիստրու…

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԻԶԵՐԹ

"ԷՋԸ ԴԱՐՁՆԵՆՔ" Կ'ԸՍԷ ՊՈՒՐԿԻՊԱ

—•—

ՖՐԱՆՔԵԻ-ԹՈՒՆՈՒԶԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՍԿՍԻՆ

—•—

Երկու ամսուան վէճերէ եւ հակամարտութենէ ետք, Թունուզ եւ Փարիզ կրցան իրար հասկնալ եւ որոշեցին գլուխ գլխի խօսիլ Պիզերթի մասին։ «Էջը դարձնենք» ըսաւ Պուրկիպա, Ֆրանսերէն, եւ վերադարձաւ իր հին եւ խոհեմ քաղաքականութեան որ ծանօթ է իր իսկ անունով։ Մէջտեղ մնացին Ափրիկեափիացիները որոնք կը գտնեն թէ Թունուզիայի նախագահը դաւաճանեց իրենց։

Ի՞նչ ըսաւ Պուրկիպա։ Դրական տըւեալներ դրած է տը Կոլի ճառին մէջ եւ առոր իբրեւ հետեւանք կը խորհի թէ կրնայ ելք մը գտնել Ֆրանսացիներուն հետ։

Պուրկիպա ըսաւ որ տը Կոլ համաձայն գտնուած է Պիզերթի պարպումին բայց կանխահաս նկատած է այդ պարպումը, այսօր երբ միջազգային կացութիւնը աւելի քան երբեք լարուած է։ Պուրկիպա համաձայն է, «դրսեւ կուզամ» ըսաւ եւ կ'ընդունիմ որ Ֆրանսական զօրքը քաշուի այն ատեն միայն երբ Պերլինի տագնապը կորսնցնէ իր սուր հանգամանքը։ Պուրկիպա աւելցուց սակայն թէ միայն Ֆրանսայի չի թողուր այդ Թուականը որոշելը։ Ֆրանսայի հետ խաղաղութիւն կ'ըլլայ այն ատեն միայն երբ գաղթատիրութեան վերջին հետքերը սրբուին։ Մինչ այդ պէտք է մօտուս վիվէնտի մը գտնել Ֆրանսայի հետ, ապա բանակցիլ կայանին օգտագործման մասին «վտանգաւոր շրջանին» եւ վերջապէս բանակցիլ բուն պարպումին համար։

Արդէն չփումներ սկսեցան Թունուզի Ֆրանսական հիւպատոսարանին հետ եւ Շաբաթ օր Թունուզցի գերիները եւ Ֆրանսացի գերիները փոխանակուեցան, Կարմիր Խաչի հսկողութեան տակ։ Պուրկիպա իր ճառին մէջ անդրադարձաւ նաեւ տը Կոլի յայտարարութեանց Թամպուլէի խօսակցութեանց առթիւ։ Համաձայն չէ տը Կոլի բոլոր յիշած խօսքերուն եւ այս առթիւ ըսաւ — «Երբ ցոյց կուտան իմ դէրքս ինչպէս դէրքը մարդու մը որ ընդունած է Ֆրանսական յետաձգել Պիզերթի հարցին կարգադրութիւնը։ Ձենք կրնար յաւիտենապէս ընդունիլ Պիզերթի գրաւումը։ Ես չհամակերպեցայ Ֆրանսական տեսակէտին որ կ'ուզէ երկարաձգել Ֆրանսական զօրքի մնալը» եւ եզրակացնելով Պուրկիպա փափաք յայտնեց որ հարցը կարգադրուի պահպանելով երկու կողմերուն վարկը։

Այս ամբողջը ցոյց կուտան թէ կարելի էր հասկցուիլ եւ միայն աւելորդ մեռեալներ կը մնան աւելորդ տագնապէ մը։

թեան մեղքով։ Կարգ մը գրքեր նախատեսուածէն պակաս են տպուած, ուրիշներ՝ աւելի»։

Մէկ խօսքով՝ անտիրութիւն։

Դպրոցական նոր տարեշրջանի սեմին անհրաժեշտ է կրկնապատկել ճիգերը՝ հասնելու համար լաւագոյն արդիւնքներու։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ մօտ քսան հոգի ձերբակալուած են վարչաձեւին դէմ իրենց տարած գաղտնի գործունէութեան համար։ Ըստ կարգ մը աղբիւրներու «արդարութեան կուսակցութեան» անդամներ են մէկ մասը, միւսներն ալ «հանրապետական գիւղացիական ազգային» կուսակցութեան։

ԿԻՊՐՈՍԻ նախագահը Մակարիոս Արք. Պելկրատէն Աթէնք անցած է, կարճ այցելութեան մը համար։ Այս առթիւ յայտարարած է թէ Պելկրատի ժողովին նըպատակն էր արգելք հանդիսանալ պատերազմի մը, որուն պիտի յանգի արեւելք–արեւմուտք հակամարտութիւնը։

ՊՈՒՐԿԻՊԱ շնորհակալութեան գիր մը գրկած է Խրուշչեւի այն օժանդակութեան համար զոր Խորհրդ. Միութիւնը բերած է Թունուզցիներուն ՄԱԿի մէջ, Պիզերթի առթիւ։

ԿԸ ՄՈԼԷ շատ խիստ բառերով տը Կոլի վրայ կը յարձակի Փափիւլէրի մէջ։ Ընկերվարականներու ընդհ. քարտուղարը կը գրէ. «Այս ամէնը շատ ցաւալի է եւ օրէ օր աւելի վտանգաւոր։ Պետութիւնը ինքզինքը կը վարկաբեկէ, հեղինակութիւնը կը կորսուի, ամէնուն կը թուի թէ գերագոյն ելքը բռնութեան դիմելուն մէջն է»։ Միւս կողմէ ընկերվարականներու երեսփոխանական խմբակցութիւնը կը պատրաստուի արգելքի բանաձեւ մը յանձնել Ազգ. Ժողովի դիւանին, յառաջիկայ երեքշաբթի։ Այս բանաձեւը պիտի առաջարկուի եթէ Տըպրէ ընդդիմանայ երկրագործական օրինագիծերու վիճաբանութեանց։ Արգելքի բանաձեւը եթէ քուէարկուի, կառավարութիւնը կ'իյնայ։ Հոն բռնած է ի մէջ այլոց, թէ վարչապետը շատ իրաւունք չունի դասեր տալու Սահմանադրութեան մասին։ Կի Մոլէ կ'ուզէ նաեւ որ այլեւս ջնջուի 16րդ յօդուածը։ Սահմանադրական կոմիտէն իրաւունք տուաւ Տըպրէի եւ գտաւ թէ Ազգ. Ժողովը չի կրնար օրէնք քուէարկել, յառաջիկայ Երեքշաբթի։ Կը մնայ ընկերվարականներուն 12 ձայն ալ գտնել (իրենք 15 են) արգելքի բանաձեւը ներկայացնելու համար։

ԵՐԵՔ ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐ իրենց հրաժարականը տուին եւ հեռացան բանակէն։ Անոնք են՝ Զօր. Գօֆր, Սուար եւ Հիւրէ։ Կ'ըսուի նաեւ թէ Զօր. Ալլար կ'ուզէ քաշուիլ, բայց Բանակներու նախարարութիւնը կը հերքէ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆՆԵՐԸ շատ խիստ ազդարարութեամբ մը պատասխանեցին Խորհրդային յուշագրին, օդանաւային «Նրբանցքներու» մասին։ Երեք կառավարութիւնները անգամ մը եւս կը յիշեն ցարդ կնքուած համաձայնութիւնները (1945էն սկսեալ) եւ կը զգուշացնեն Ռուսերը որեւէ սխալ քայլ առնելէ։

ՈՒԼՊՐԻԽՏ մէկ տարուան մէջ երկրորդ անգամն ըլլալով աշխատանքի մեծ զոհողութիւններ պահանջեց Արեւելեան Գերմանացիներէն։ Բանուորները եւ պաշտօնեաները այսուհետեւ աւելի շատ պէտք է աշխատին, առանց յաւելեալ վըճարումի։ 1953 Յունիս 17ի ըմբոստութեան գլխաւոր պատճառը այս ձեւի կարգադրութիւն մըն էր։

ԺԸՆԵՒԻ հիւլէական ժողովի Ամերիկայի ներկայացուցիչը՝ Արթըր Տին հըրապարակաւ գիտել տուաւ, թէ անհաւանական է որ Խ. Միութիւնը ընդունի անգլօ-ամերիկեան առաջարկը՝ դադրեցնել հիւլէական փորձերը։ Իր կարծիքով Ռուսերը ի մօտոյ շատ մեծ ռումբ մը պիտի փորձեն։

ՓԱՐԻ – ԱԼԺԷ օդանաւին մէջ ձերբակալուեցաւ Պ. Ժենժամպր որ «կազմակերպութիւն գաղտնի բանակին» գանձապահը կը կարծուի։ Զաւակն է Ֆրանսացի հանքային ճարտարարուեստի մէջ գործատէրերէն մէկուն։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ ԿԱՐՍԻ ԵՒ ԱՐՏԱՀԱՆԻ ՇՐՋԱՆԷՆ

———o———

Սվազէն կը հեռագրեն Պոլսոյ թերթերուն թէ Թուրք գիւղացիները, որոնք կը բնակին Կարսի, Արտահանի եւ Աղրըէ շրջանին մէջ եւ անասնաբուծութեամբ կը զբաղէին, երկարատեւ երաշտին պատճառով՝ սկսած են գաղթել եւ երթալ հաստատուիլ Կեդր. եւ Արեւմտեան Անատոլու։ Գիւղացիները կը յայտարարեն թէ մնալով արեւելեան նահանգներուն մէջ, դատապարտուած են փճանալու՝ աղքատութեան պատճառով, իրենց հողերը բերք չեն տուած այս տարի երաշտին հետեւանքով։ Ուստի կը նախընտրեն գործ ու բնակութիւն փնտռել դէպի արեւմուտք։

Նոյն աղբիւրէն կը հաղորդուի թէ էրզրումի եւ Երզնկայի շրջաններուն մէջ եւս մեծ վնաս պատճառած է երաշտը։

ԽՄԲ.— Արեւելքէն արեւմուտք գաղթի առաջին շարժումը չէ ասիկա։ Վերջին պատերազմէն առաջ ալ Թուրքերը, որոնք Թրակիայէն եւ Պալքանեան երկիրներէն փոխադրուած էին արեւելեան նահանգները, չէին ուզեր մնալ այնտեղ եւ գաղտնօրէն կը գաղթէին դէպի Արեւմուտք։ Երբ կը հարցուէր պատճառը, կը պատասխանէին տխրօրէն. «Սիւնը տեղէն շարժեցաւ անգամ մը»։

Իրականին մէջ, երաշտը չէ պատճառը։ Պատերազմի վախերուն ժամանակ՝ «հարամ» հողը կ'այրէ այս եկուորներուն ոտքերը։

ՏԱՐԻՈՑՆ ԱՌԱՋԻՆ ՁԻՒՆԸ ԱՐԱՐԱՏԻ ՎՐԱՅ

Թրքական թերթերը կը գրեն թէ Օգոստոսի սկիզբը ձիւն տեղաց Արարատ լեռան վրայ։ Այս ձիւնը մեծ շահագրգռութիւն պատճառեց այն զբօսաշրջիկներուն, որոնք ճամբայ ելած էին Իրան մեկնելու համար։

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ՀՌՈԴՈՍԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ «Մարմարա» թերթը կը գրէ թէ Սեպտեմբեր 24էն մինչեւ Հոկտեմբեր, Հռոդոսի մէջ, Ֆեների Տիեզերական Օրթոտոքս Պատրիարքարանի նախաձեռնութեամբ, տեղի պիտի ունենայ Օրթոտոքս Եկեղեցիներու համագումարը։

Մօտ երկու հարիւր տարիէ ի վեր տեղի չէ ունեցած եկեղեցական նման համագումար մը։

Աթենակորաս Պատրիարք անձամբ ըրած է հրաւիրագրերը եւ արդէն ստացած կարգ մը պատասխաններ։

Օրթոտոքս Եկեղեցիներու այս համաժողովին պիտի մասնակցին Իսքէնտէրունի, Անթաքիոյ, Երուսաղէմի, Ռուսիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Ռումանիոյ եւ Պուլկար Պատրիարքարաններու ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ Կիպրոսի, Յունաստանի, Լեհաստանի ինքնավար Եկեղեցիները եւ Օրթոտոքս Թեմեր։

Այս համաժողովին մասնակցելու հրաւէր ուղղուած է նաեւ Արեւելեան քրիստոնեայ Եկեղեցիներուն, որոնց կարգին նաեւ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ կեդրոն՝ Էջմիածինին։

Մարմարա.— Ֆեների Յունաց Տիեզերական Պատրիարքարանի Սինոդին առջեւ կարդացուած է Էջմիածնի Կաթողիկոս Վազգէն Ա. Հայրապետի հեռագիրը, որ կը յայտնէ թէ միջօրթոտոքս եկեղեցւոյ համագումար ժողովին համար կատարուած հրաւէրին ընդառաջելով՝ որոշած են երկու կղերական ներկայացուցիչներով, իբրեւ դիտող, ներկայ ըլլալ Հռոդոսի այդ ժողովին։

Նոյն ժողովին ներկայ պիտի ըլլան նաեւ Անկլիքան Եկեղեցւոյ եւ Ամերիկեան Եպիսկոպոսական Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները, նոյնպէս եւ Ժընեւի Եկեղեցիներու Միութենէն դիտող մը։

ԲԱՌԸ
ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Պատմութեան գիրքի կը նմանին բառերը, — ի՛նչ բաներ կը պատմեն՝ եթէ բանաս իրենց սիրտը :

Հին բառախօսք մը (1723) կը վկայէ թէ երկու ձեւի տակ կը ներկայանայ այս բառը, — սիկար եւ սիկալ: Ահա թէ ինչո՛ւ ստուգաբանական առաջին փորձերուն մէջ սիկար բառը կը համարուէր փոխաբերական արտադրութիւն մը, սիկարին ձեւին ու սիկալին մարմնոյն համգիտութեամբ կազմուած ; Սիկարը ո՛ւր, սիկալը ո՛ւր, պիտի ըսէք: Մի զարմանաք, վերջին բառը, որ մեր գիտցած ճպուռն է, (հայերէն կը կոչուի նաեւ ժիժի ու զարխող), կը ներկայացնէ բնութեան ամէնէն «ախորժալուր երգիչը», ինչպէս ճանչցուած է Հոմերոսի մէջ (Իլ. Գ. 152), ուր գործածուած ածականը, ճպուռին ձայնին մասին, «շուշանային»ն կոչեն թարգմանիչները թէ «ծաղկաւէտ»՝ կը վիճին տակաւին : Ի՛նչ փոյթ թէ Հելլէնները ճպուռը կը համարէին անստղանդ քերթող, Անակրէոն գովական տաղ մը նուիրած է ճըպուռին, իսկ Պղատոնի քնարական եւ պերճ բարբառը նմանցուած է Ակադեմոսի անտառին ճպուռներուն երաժշտութեան :

Ձգենք այս չեղած հանդիտութիւնները, բայց, չեմ գիտեր ինչո՛ւ, ֆրանսական ժողովրդական բարբառը սիկարի կը նմանցնէ խելացի մարդոց գլուխը, — արդարեւ, սիկար, փոխաբերաբար կամ գաղտնաբարբառ, կը նշանակէ նաեւ իմացականութիւն, իմաստութիւն : Այստեղ, շփոթութիւն մը կայ, ապահովաբար: Սիկարը կը յիշեցնէ, ինչպէս ցոյց կուտայ ծաղրանկարիչ մը, ծխան մը (պաճա) ո՛ր ծուխ միայն կ'արձակէ եւ ոչ երբեք բոց, — ի՛նչ հարկ վատաբանելու գլուխը, բոցավառ հնոց գաղափարի, ոչ թէ խողովակ մուրի եւ կուպրի, որ կը նուաղեցնէ մարդկային արժանաւորութիւնը սիկարի գործածութեամբ:

Կը թուի ճակատագրուած է որ սիկարը նմանցուի իրեն բոլորովին անհամապատասխան բանի մը (ճպուռ), կամ խորհրդանշան գլուխ չնմանելիք բանի մը (գլուխ): Ահա թէ ինչո՛ւ շփոթ է նոյնիսկ իր... սեռը, — իգական է Շաթոպրիանի լեզուին մէջ եւ Իտալիոյ սահմաններուն վրայ, իսկ արական՝ դէպի հիւսիս, դէպի ի արեւմուտք :

Առհաւական աւանդութի՛ւն մը արդեօք: Վասնզի, իրականին մէջ, բառը կուգայ Արեւմուտքէն, ովկիանոս ցամքելով :

Ցարգի բա՛ն մըն ալ ըլլար այս կայլը : Իւրացուցած է բազմաթիւ անուններ, բռնաբարած ամէն բառարան: Սիկար կը կոչուի՝ երբ ոլորուած ու փաթթուած է ինքն իր մէջ, առանց թուղթի, գլանաձեւ, — այս ձեւին թելադրութեամբ՝ Հայերը զայն կոչած են գլանիկ, Քաջունի՝ ոլոր, իսկ Լուսինեան՝ ծխեռ (ծուխ առող): Թուղթի մէջ փաթթուածը, հիւր ու մատնաչափ, Ֆրանսերէն՝ սիկարէթ, ժողովրդական բարբառով՝ սիպիշ (իբր թէ փիսի սէշ),— Հայերը՝ ծխիկ, Քաջունի՝ ոլորակ, (Ձեխերը եւս ըրած են մեզի պէս,— ցուտնիկ): Զատորոշելու համար գլանիկը ծխիկէն՝ սիկառօ փուռօ (այսինքն զուտ ծխախոտ, առանց թուղթի ոլորեալ), ասկէ՝ փուռօ: Ծխիկին նետուած գլուխը՝ մէկօ(*), կամ ֆլոփ, կամ օռֆըլէն,— հայերէն կճառ (**) կամ քիթ:

Արդ, սիկար բառը կուգայ, (ինչպէս թօպաքօ բառը, որու պատմութիւնը շատ աւելի երկար է), մայա լեզուէն, Կեդր. Ամերիկայէն: Բնիկ տարազով՝ սիկ, չիք, որ կը գտնուի սի կա-մ (ծխել, սի'կ -ա - ալ (ծխամորճ), սի' կ-լ-ինէլ (ծխող) բառերուն մէջ: Մայա լեզուին մէջ սիկար կամ ժիկար բայ մըն է (ծխել), որ վերածուած է գոյականի՝ Սպանացիներուն լեզուին վրայ :

Գանք մեր վէճին: Եթէ որեւէ ծանօթութիւն չունենայինք սիկար բառին պատմութեան մասին, «լծորդ տառերու» տեսութիւնը մեզ պիտի նետէր սիկարեան բառին վրայ կամ Ծ տառը «կայպէր» Ս տառին եւ այլ օյինպագութեանց : Նոյն բանը կրնանք ըսել չիպուք բառին համար, սիկարի պատրաստութեան տարբեր ձեւ մը, որ ովկիանոս ցատկած է դարձեալ ու ժուռ կուգայ Փորթուկալ, Անգլիա եւ Դանիա, ծագումով թամուլեան բառ մը, արմատական նշանակութիւնը՝ խողովակ :

×

Լաւ բացատրելու համար իմ տեսակէտս, այս անգամ կ'առնեմ ֆրանսերէն փոլի բառը:

Դպրոցական աշակերտն ու փողոցի մարդը գիտեն, ամէն մարդ գիտէ, թէ փոլի կը նշանակէ խենթութիւն: Ազատ ձգենք այս նշանակութիւնը, չպրպտենք, չմերկացնենք եւ չհարցնենք թէ ուրկէ՞ կուգայ: Ազատ ձգենք նաեւ անոնք որ, յամառօրէ՛ն, խենդ կը գրեն՝ փոխանակ գրելու խենթ :

Վերադառնալով ֆրանսերէնին, փոլի կը նշանակէ նաեւ ... ամարանոց,— մէկը կը գրէ բելվիւանոց : Ի՞նչ բան է այս փոլին,— գիւղական բնակարան մը, ուր կ'երթային մարդիկ, կիրակի օրերը, ոչ միայն հանգստանալու, այլ եւ զուարճանալու : Այս իմաստով եւ սովորութեամբ՝ փոլիները շուտով դարձան մեզոն տը փլեզանս, ուր կ'երթային մարդիկ գտնելու համար ամէն հաճոյք, ամէն... խենթութիւն, հեռու՝ դրացիներու հետաքրքրութենէն :

Այսքան բացատրութիւն բաւական է յայտարարելու համար թէ երկու տարբեր իմաստով ներկայացող այս բառերուն մայրը մէկ է եւ վիճելը աւելորդ :

Ու «լծորդ տառերու» տեսութեամբ՝ անուշիկ այս բառը, որ նոյն մօրմէն ծընած չէ եւ զերծ է ժառանգական մեղքերէ, կը մտնէ յիմարանոց :

Առաջին անգամ Լիթրէն էր որ նշմարեց թէ նոյն բառերը չեն փոլի եւ փոլի:

Արմատական իմաստով՝ փոլի որեւէ կապ չունի յիմարանոցներու հետ, որեւէ կապ չունի մեզօն տը բոլերաններու հետ, — աս անմեղ տերեւ (ֆէօյլ) բառն է որ առած է փոլին :

Սովորութիւն է կանանչ ճիւղերով հիւղակներ շինել բնակավայրերէն դուրս, սեխի եւ ձմերուկի արտերուն մէջ՝ պահապաններու յատուկ, — Աստուածաշունչ Մատեանը կ'անուանէ «հովանի մրգապահաց» (Ես, Ա. 8), «տաղաւար» (Միք. Ա. 6) «հիւղ» (Սաղ. ՀԸ. 1) .

Սովորութիւն է կանանչ ճիւղերով հովոցներ շինել սաղարթախիտ ծառերու վրայ, բլուրներն ի վեր, զովանալու համար (տես Ստեփանոս Սիւնեցիի կենսագրութիւնը):

Սովորութիւն է կանանչ ճիւղերով հովանոցներ շինել կալերու եզերքը՝ ճաշելու համար կէսօրին, արեւէն պատսպարուած :

Հարուստները ամառնային բնակարաններ կը շինէին բլուրներու վրայ, պորմ անունով ծանօթ :

Բոլոր ասոնք կը կոչուին փոլի, այսինքն սաղարթուտքով շինուած : Թուրքերը սալաշ կը կոչեն այդ հիւղակները, տերեւախիտ ճիւղերով հիւսուած, ժամանակաւոր գործածութեան յատուկ, ընդհանրապէս կրպակներ՝ ճամբաներու եզերքը, սեխ ու ձմերուկ ծախելու համար անցորդներուն :

Այս նախնական փոլիները հետզհետէ ստացան այնպիսի ճոխ ու փարթամ ձեւեր, անոնց մէջ կատարուեցան սարդանապալեան այնպիսի խրախճանքներ, պարզ բացատրութեամբ՝ խենթութեան հասնող զուարճութիւններ ու հարստութեան մսխումներ, որ մոռցուեցաւ բառին սկզբնական իմաստը, շփոթուեցաւ փոլին... փոլիին հետ :

Լեզուաբանը պիտի չշփոթէ՞ր միթէ, եթէ չգիտնար թէ փոլին տարբեր է փոլիէն եւ իր «լծորդ տառերով» կապէր ... խենթութեան :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Մեկօ անձնանուն է: Այսպէս կը կոչուէր Ժան Մեկօ, որ ծնած է Լանտոն, 1714ին: Հայրն ու մայրը, ագահ եւ կըծծի, իրար գերազանցելու աստիճան: Ժան, միամօր զաւակ, կը մեծնայ գրեթէ անօթի: Թշուառ՜ մանկութիւն: Կը մեռնի ծնողքը,— հայրը ժառանգ կը թողու վեց միլիոն, հօրեղբայրը իր կարգին՝ տասը միլիոն: Ժան Մեկօ նախ սկսաւ ծախսել շռայլօրէն, բայց ժանի մեծցաւ, ծնողքին նկարագիրը շեշտուեցաւ իր մէջ, այն աստիճան որ պահեց հարստութիւնը եւ ապրեցաւ չոր հաց ուտելով, իր ծխիկները երկուքի կիսելով ... խնայողութեան համար :

(**) Նոր բառ է կճառ: Ո՞վ գործածած է առաջին անգամ՝ չեմ գիտեր. Նախապէս կը նշանակէր «մոմպատ ոլորած բարակ մոմ», կամ մոմի ծայր: Կը ... կորսնցուցած ըլլալ ք տառը (կիտառ — ...) քննութեան կարօտ :

1960-Ի
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ա.

Խորհրդային Հայաստանը ամէն տարի իր բանաստեղծական հունձքը կու տայ. ...ները կը շարունակեն նոր երկեր հրապարակ հանել. Նորեր կուգան շարքերը խտացնելու համար : Իրենց մտածելակերպով, բառերով, ոճերով եւ տաղաչափութիւններով կը տարբերին արեւմտահայ գրողներէն : Իրենց ներշնչումի ենթահողը դարձեալ հայ ժողովուրդն է, հայ գիւղացին իր միամիտ պատկերներով մակերեւութային մտածութեամբ եւ պարզութեամբ :

Ընդհանրապէս աշխատանք չեն խնայեր ճոխացնելու իրենց արուեստն ու բառամթերքը, կը սիրեն աշուղական քնարը եւ անոնց յատուկ բառերը, եար, ջան, ...գիս եւն. ամէն քերթուածի մէջ գրեթէ կը հանդիպինք:

Բայց իրենց շունչը տաք է, մեր հողէն կուգայ, մեր արեւուն գոյնն ունի, առանց արուեստի՝ սրտից կը խօսին գեղջուկի մը պարզութեամբ :

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

Բոլորովին նոր գրող մըն է, երիտասարդ աւիւնով եւ օժտուած շնորհքով. Նա 1959ի վերջերը հրապարակ հանեց իր անլռելի զանգակատունը, երկարաշունչ եղերերգութիւն մը, նուիրուած անմահ Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 90ամեակին (1869 — 1959) : Բանաստեղծական կենսագրութիւնն է մեծ վարդապետին բաժնուած վեց ընդհանուր գլուխներու. — Ցայգալոյսի համազանգ, Ալեգալի համազանգ, Միջօրէի համազանգ, Մթալուող համազանգ, Եղեռնի համազանգ, Ահազնացող համազանգ. Այս ընդհանուր բաժանումները պիտի ունենան իրենց ենթաբաժանումները բազմաթիւ Ղողանջներու անլռելի հնչումով.

Պարոյր Սեւակի գիրքը առաջին օրուան տպաւորութիւն մը գրաւ..., սակայն քանի մը շաբաթ յետոյ, 5000 օրինակները արդէն սպառած՝ անգտանելի դարձած էին :

Ինչո՞ւ Անլռելի զանգակատուն գրած է վերնագիրը եւ ոչ զանգակ. զանգակատունը շէնքն է եւ ոչ զօղանջողը. Թերեւս Կոմիտասի անձը զանգակատան պատկերացուած է եւ անոր ձայնն ու արուեստը՝ զօղանջ :

Հանգարտ երեւակայութեամբ, առանց

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ
(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՅԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ԿՏԱԿԸ

Ցօղուածագիր մը, ազգային երեսփոխան, կ'առաջարկէ որ Պատրիարքարանը զբաղի այդ հարցով, որովհետեւ իր իրաւասութեան տակ կ'իյնայ, կտակը կատարուած ատեն (հայ-հռովմէականները բաժնուած չէին Պատրիարքարանէն): Ցօղուածագիրը կը մոռնայ որ Օսմ. կայսրութեան մէջ է միայն Պատրիարքարանի իրաւասութիւնը, Հնդկաստան պատրիարքական թեմ չէ, եւ արտասահմանի օսմ. հպատակ Հայերը ենթակայ չէին Պատրիարքարանի :

Տարիներ վերջ Գրիգոր Զօհրապ անգամ մըն ալ կ'արծարծէ հարցը՝ լուծումին համար իրաւաբանական հիմեր փնտռելով : (Մասիս, 1892, թիւ 3956, էջ 2 – 9):

« Մուրատեան վարժարանին խնդիրը սերունդէ սերունդ պիտի կտակէ ամէն խղճի տէր մարդոց » :

Զօհրապ կը հիանայ բարերարին կրօնական ամէն խտրութենէ վեր ազգասիրութեան վրայ: Այս գնահատումը արժէք ունի, որովհետեւ չի գրեր թէ «հարուստները իրենց կուտակած դրամը վերջին պահուն ազգին կը ձգեն, ազգականներ ժառանգութենէ զրկելու համար »:

Կ'ընդունի որ « Վենետիկի վանքը մեր լուսաւորութեան գլխաւոր վառարանը եղած է»: Բայց կ'աւելցնէ. «Միաբանութիւնը չի յարգեր կտակին տրամադրութիւնները, աշակերտներու թիւը եկամուտին համաձայն չէ, դպրոցին ուսումնական մակարդակը ողբալի է»:

Ցարգել տալու համար կտակին տրամադրութիւնները Զօհրապ կը խորհի դատի դիմել: Կ'ըմբռնէ սակայն բարոյական հետեւանքները. « Դժնդակ տեսարան մը պիտի ըլլայ երբ հայ հասարակութիւնը ամբաստանեալ ներկայանան դատարանի մը առջեւ: Աշխարհի ծանօթացուցած չե՞նք ըլլար արդեօք մեր ազգին յատկանիշ եղող դժբախտութիւնները »:

Կը փնտռէ ձեռնհաս դատարանը եւ կը հարցնէ թէ ով դատախազ պիտի ներկայանայ:

Կտակարարը անգլիահպատակ էր, անգլիական դատարանը որոշած է կտակին գործադրութիւնը, ուրեմն ենթակայ է անգլիական օրէնքներու: Կարելի չէ որովհետեւ Միաբանութիւնը Իտալիոյ մէջ է եւ կրնայ անձեռնհաս հռչակել զայն եւ անգլիական դատարան դիմել :

Միաբանութիւնը օսմ. հպատակ է, ուրեմն ենթակայ է օսմ. դատարաններու իրաւասութեան : Հոս ալ դժուարութիւններ կան, դատը կրնայ բացուիլ միայն Թուրքիոյ կալուածներուն վրայ, այն ատեն Միաբանութիւնը կրնայ վաճառել զանոնք եւ Թուրքիայէն հեռանալ:

Միաբանութիւնը ենթակայ է իտալական արդարութեան վճիռներուն :

Ուրեմն հչուեցաւ ձեռնհաս դատարանը, որուն պիտի դիմէ դատախազը, անհատ կամ պաշտօնական մարմին :

« Ո՞վ դատախազ պիտի կանգնի, հայ անհատ մը»: Շերիի առջեւ օրինաւոր դատախազը դատաւորին որոշած անձն է: Իտալական դատարանները կը ճանչնան պարզ անհատի մը դատավարելու իրաւունքը : Զաւակի տէր մէկը կրնայ դատարան դիմել : Թուրքիոյ հայ հասարակութիւնն ալ իր պատրիարքով դատարան դիմելու իրաւունք ունի : Այն ատեն «Թուրք կառավարութիւնն ալ պիտի չզլանայ հաւատարիմ հայ հպատակաց իրաւունքները պաշտպանելու համար իր հզօր ազդեցութիւնը ու հովանաւորութիւնը շնորհել »:

Զօհրապ կ'ենթադրէ թէ դատախազները գտած է: Հարուստ անհատ մը պէտք չունի դատ բանալու, իրաւունք ալ չունի զաւակը ձրի կարդացնելու : Կրնայ քանի մը տարի թոշակ վճարել, յետոյ դադրեցնել վճարումը առարկելով թէ անկարող է վճարելու : Այդ պարագային վարժարանին տեսչութիւնը ... դարձնէր աշակերտը : Այդքան ... ալ չի կրնար Իտալիա երթալ, փաստաբան գտնել եւ դատ բանալ :

Եթէ անտեսական տագնապի հետեւանքով եկամուտը նուազած ըլլայ, քանի որ եկամուտին համաձայն սաներ պիտի ընդունուին, սաներու թիւը լրացած ըլլալ... անհատը կը կորսնցնէ դատը:

Օսմանեան կառավարութիւնը դիւանագիտական խողովակով պիտի օժանդակէր պատրիարքարանին, բայց դիւանագիտութիւնը իր հաշիւներն ունի: Ցօղ... գիտութիւնը ... ուածին գրութեան ատեն Աչըգեան Պատրիարք տարբեր մտահոգութիւններ ունէր եւ Զօհրապի հաւատարիմ թէ ... հաւատարիմ հպատակներ են... թիւն չէր ներշնչեր պետական շրջանակներուն :

Զօհրապ կ'եզրակացնէ . «Վանքին ... պահանջուի այնքան աշակերտ ընդունիլ ձրի, որքան Մուրատեան կտակի եկամուտը կը թոյլատրէ: ... պարագային ուրիշ խնամակալներու ... ուսումը պահանջել : Վստահ եմ թէ ... տալական ատեանները պիտի ... անուրանալի իրաւանց հռչակումը »:

ՍՕՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. 18)

...ղի եւ արուեստի մարմաջի, կը սկսի ...ը տաք շունչով հիւսել կենսագրականը. ...ախ կոչուած մը Ց. Թումանեանի (Ծնած ...ին եւ ապա Թուխչը.
...Թիֆլիսի մթին խորքերում
...ուրիշ մանուկ լոյս աշխարհ եկաւ:

Մելամաղձոտ շեշտով պիտի երգէ այդ ...անուկին աղքատ ծնունդը. անոր մօր–...անմխիթարական որբութիւնը յուզում կը ...պատճառէ հեղինակին. առանց ճիչերու, ...ողբերգական շունչով, ինչպէս Կոմիտաս ...պիտի երգէր հայ ժողովուրդին լուռ ցաւ–...երը, կը վերակոչէ անոր մօր յիշատա–...ը

Բայց ինչո՞ւ գնաց Հայոց Թաղուհին,
Մնար
Ու ծիծ տար
Իր Սողոմոնին, մեր Կոմիտասին
Նրա ճակատի
Ամպերը վանէր.
Նախ նրա ոտին,
Ու յետոյ սրտին
Փշերը հանէր
Մնար ու նրան մի ողջ ժողովուրդ
«Մեծ մայր» անուանէր
«Վեհամայր» կոչէր
Մի ողջ ժողովուրդ սուրբ ձեռքը նրա
Իր բերնին տանէր
Փշերը պաչէր
Մնար ... չմնաց:

Ի՞նչ ժառանգութիւն պիտի տային ...Սողոմոնին այդ աղքատ ընտանիքը ...մի ձայն կլկլան եւ Էջմիածնի ճե–...մարանին մէջ Թրքախօս պատանին դար–...ձաւ Լուսաստղ մի եռք:

Գարուն Սեւակ կ'առաջնորդէ իր ըն–թերցողը Էջմիածնի ճեմարանը, ուր ...այաստանի հաւաքածուն, Լայս է ու–...սում ուսում: Կոմիտաս պիտի ...սորվէր հայերէն, պիտի ճանչնար Ճա–...րականները, մանրուսումը, խազերը: Իր ձայնը հրաշալի էր, գիւթիչ, միակ ...այրենի ժառանգութիւնը: Եւ ահա Ա–...րարատեան դաշտերուն մէջ պիտի գտնէր ...Նարը. գեղջուկ երգերը իր սիր–...ը պիտի բանային նոր արեւոտ կեանքի: Գարուն Սեւակ ընդարձակ էջերով պի–...տի թափառի Կոմիտասի հետ հայ ժողո–...վուրդին մէջ

Ու ուրանց երգը
Այնանց էր հիմա եւ Կոմիտասը:

Հայկական կեանքը, պարերը, երգերը ...Արեւագալի օրերում, ...թակէս ...երան, ...աշունին պիտի ներշնչեն հեղինակին ճոխանալ հայ երգի եւ դաշ–...նութեան գեղեցկութեան զուլերգով: Կոմի–...տասի կեանքին ամէնէն բանաստեղծա–...կան տարիներն են եւ հեղինակը իրա–...ւունք ունի ծաւալուն էջեր տալու. խառ–...նելով բոյր եւ գոյն իր աշուղատիպ ոճ–...երուն:

Եղեռնի խառնաշփոթը պատմականն է ...պատմութիւններուն: Հեղինակը կը փոխէ իր խանդավառ ոճը եւ կը դառնայ տխուր բաներ պատմող, մուր քսելով խարդախ Եւրոպայի երեսին, ջարդարար Թուրքը ներկայացնելով անասնական մի ժողովուրդ: Սակայն շատ մանրամասնելով ջարդերու պատմականը, կը տուժէ իր քնարական շունչը: Երկար ջատագովական մ'է հայ ստեղծագործ հոգիին եւ կործանարար Թուրքին մէջ:

Հալիւ չեն ծխում,
Թմռում են գինի:

Եւ ապարանք ու վանքեր կը կերտեն ժայռերէն

Գիտի յիշատակէ տրտմօրէն Ապրիլեան Եղեռն ու Կոմիտասի եղերական աքսորը: Բուռն շեշտ կուտայ իր տողերուն, երբ կ'երգէ պոլսական Թաղերէն աքսոր գնացող մեր մտաւորականները. երբ կը խընդրէին վարդապետէն Երգել Կռունկ կամ Խնկի ծառ: Սրտային էջեր պիտի տար հեղինակին, եթէ.

Ախ, Վարդապետ, գութ է հայցում
Տխրալալուկ ամբողջ մի ազգ
Քո սեւասուգ սուրբ բերանով
Տէր ողորմեա

Խնդրանքին մէջ չի խառներ անյոյս հայհոյանք Աստուծոյ դէմ, երբ ամբողջ ազգը եւ Կոմիտաս ինքնին յանուն քրիստոնէութեան եւ Հայութեան կ'երթային դէպի կառափնատ:

Նոյն շեշտով եւ ազեխարշ տողերով հեղինակը կը պատկերացնէ Կոմիտասին խելագարութեան երկար տարիները: Հաճելի դեղերումներ կը կատարէ Հայաստանի ամայի վայրերը, որոնց ցաւով կարծես պժուած ու խենթեցած էր Վարդապետը: Լաւագոյն էջերէն մէկը կը կազմէ Լօղանից մթագնումի բաժանումնքը:

Ահազնացնող արձագանգը պիտի ընդգրկէ Կոմիտասի մահուան եւ Թաղման տխուր էջերը: Հուսկ բոլորանուէր ձօն մը իր քերթուածին.

Եւ մեզանից արդ ընդունիր
Երախտիքի այս խաչբուռը
Այս խաչբուռը քո իսկ հերկի:

Կարելի չէ փակել այս 267 էջնոց քերթողական մատեանը, առանց սրտով միանալու հեղինակին հետ Թունդ հայրենասիրութեան զգացումներով:

Հեղինակը հակառակ անոր որ հեռաւոր Մոսկուայի մէջ գրած է իր «Անլռելի զանգակատունը», սակայն երեւակայութեամբ, հոգիով ու սրտով աշխարհէ աշխարհ Կոմիտասի հետքերուն վրայէն եւ Կոմիտասի հետ «Անլռելի զանգակատուն» բարձր զգացումով երգած է նաեւ իր մարտիրոս ցեղին նահատակութիւնն ու յարութիւնը:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՋԵՐՄԱՏՈՒՆ

Երեւանցիները Թարմ բանջարեղէնով ապահովելու համար քաղաքին հարաւային ծայրամասին մէջ շինուելու վրայ է նոր խոշոր ջերմատուն մը:

Ջերմանոցներուն համար յատկացուած հողամասը ունի հողային եւ կլիմայական բարենպաստ պայմաններ: Հողը պիտի մշակուի նորագոյն թէքնիքի բարձր միջոցներով ու լայնօրէն պիտի օգտագործուի կլիմայի պայմանները, յատկապէս արեւին ճառագայթները:

Մշակելի հողերը տաքցնելու համար պիտի օգտագործուին Նաւերեւանի ջերմաելեկտրակայանը, բնական կազը եւ գործարաններէն հոսող տաք ջուրերը:

Այս տարի արդէն ջերմատունը Երեւանցիներուն պիտի հայթայթէ երկու հարիւր թոն բանջարեղէն: Գալ տարի արտադրութիւնը պիտի ըլլայ աւելի շատ՝ վեց հարիւր թոն, որ պիտի քառապատկուի եօթնամեակի վերջաւորութեան:

ՖՈՒԹՊՈԼ? ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Երեւանի «Սպարտակ»ը 4րդ դիրքի վրայ:

Խ. Միութեան «Ա.» խումբի առաջնութեան նախնական խաղերը վերջացած են: Չորս ամիս տեւող այս մրցումներու ընթացքին, որոնց արդիւնքները հաղորդեցինք պարբերաբար, առաջին եւ երկրորդ ենթախումբերու մրցումներուն մասնակցողներուն տեղերը վերջնական ճշդուած են: Մրցումները առանձնապէս սուր բնոյթ ստացան երկրորդ ենթախումբի մրցաշարքին մէջ: Վերջին տեղեկութիւններուն համաձայն չորրորդ եւ հինգերորդ դիրքերուն համար կը մրցին Դաշքենտի «Պախտակոր», Երեւանի «Սպարտակ» եւ Մոսկուայի «Տինամօ» եւ «Սպարտակ» խումբերը:

Վերջերս, Երեւանի մէջ իրարու դէմ մրցած են Երեւանի «Սպարտակ» եւ Քիշնեւի «Մոլտովա» խումբերը: Արդիւնքը ի նպաստ Երեւանցիներուն եղած է, որուն շնորհիւ «Սպարտակ»ը կը գրաւէ չորրորդ տեղը երկրորդ ենթախումբին մէջ:

Մրցումները կը շարունակուին:

ՆՈՐ ՔԱՂԱՔ

Հայաստանի քաղաքները, գիւղերը եւ աւանները արդիական ոճով եւ յարմարութիւններով վերակառուցանելու ու միեւնոյն ատեն նոր աւաններ եւ քաղաքներ շինելու աշխատանքները կեդրոնացած են «Հայպետնախագիծ» հիմնարկութեան մօտ, որուն ճարտարապետները վերջերս աւարտեցին Լենինականի, Կիրովականի, Գորիսի, Ստեփանաւանի եւ Աշտարակ քաղաքներու, ինչպէս նաեւ Ջաւարթնոցի վերաշինութեան նախագիծերը:

Հիմնարկութեան նոր, ուշագրաւ աշխատանքներէն է Ալավերդի շրջանի Սանահին քաղաքին նախագիծը, որուն հեղինակն է երիտասարդ ճարտարապետ Լեւոն Չէքիքեան: Ըստ այդ նախագիծին Ալավերդիի քաղաքին յարող Սանահին սարահարթին վրայ պիտի շինուի 10.000 բնակիչ առնող բարեկարգ քաղաք մը՝ գեղեցիկ շէնքերով, փողոցներով, մշակութային հաստատութիւններով եւ մարզարաններով:

Սանահին եւ Ալավերդի միացած պիտի ըլլան մայրուղիով մը:

ՀԱՅՐԵՆԻ ՍԵՒԸ

Հակառակ կլիմայական՝ յարմարութեան, Հայաստան ցարդ զուրկ եղած է սեխի արտադրութենէն: Արարատեան դաշտին մէջ այժմ կը մշակուի «Շալախ» կոչուած սեխի տեսակ մը, որ ուշ հասունէն գատ, նաեւ անհամ է: Ահա թէ ինչու Երկրագործութեան հիմնարկութիւնը տարիներէ ի վեր փորձեր եւ աշխատանքներ կը կատարէ վաղահաս և քաղցր սեխ հասցնելու ուղղութեամբ: Փորձերը յաջողութեամբ պսակուած են, քանի որ Էջմիածնի Հայթաղ գիւղին մէջ կարելի եղած է հասցնել սեխի տեսակ մը (Թիւ 15), որ ոչ միայն շուտ կը հասուննայ, այլ եւ անուշ հոտ եւ համ ունի:

ԳՐԱԿԱՆ ԼՐԱՏՈՒ

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ միլանարնակ ծանօթ մասնագէտ Գ. Խանկելտեանի Թափիքի տ'Օռիէնթէ (Արեւելեան Գորգեր) գրքին ֆրանսերէն թարգմանութիւնը (1)

Ին Քուարթօ հատոր մըն է, (Ցառաջ արձագանգ հանդիսացած էր առաջին հրատարակութեան ժամանակ), 338 էջ, որ 290 սեւ տպատպուած պատկերներ ունի եւ քառասուն օռ – թիւթ նկարներ, գունաւոր: Սեպտեմբեր 15էն սկսեալ ծախու է: Գին՝ 79.50 Ն. Ֆ.: Այդ Թուականէն առաջ արձանագրուողները կրնան հինգ Ն. Ֆ.ի զեղչ մը ունենալ:

Այս հատորը իտալերէնէ ֆրանսերէնի թարգմանած է մանկական գրականութեան մասնագէտ՝ Տիկին Ժան տը Ռեքվիլ որ հեղինակն է բազմաթիւ յաջող գործերու (գլխաւորը՝ Քափիթան – փաշա) եւ աշխատակիցը Վենետիկի Մխիթարեան «Ընտանիքին»:

1) Les Tapis d'Orient, A, HANGELDIAN, Traduction Jeanne de Recqueville, Edit .Le Prat, 5 Rue des Grands Augustins.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Իսէն Ֆարշիեան որուն երաժշտական յաջողութիւններուն արձագանգը եղած ենք յաճախ, արժանացաւ Իտալիոյ Արծաթեայ շքանշանին, զոր ստացաւ տեղւոյն քաղնոյին մէջ: Տեղական մամուլը այս առթիւ հրատարակած է երիտասարդ դաշնակահարուհիին նկարը եւ գնահատական տողեր նուիրած իր տաղանդին:

ՔԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Վանականը նկատելով որ այդ պառկած ...երը չափազանց ապականած տեղ մըն ...ր անմիջապէս դուրս ելաւ, շնորհքով ...սենեակ մը վարձեց եւ հիւանդը հոն փոխադրեց:

Շաբաթէ մը Ռէս Մելիք ապաքինելու ...սկսաւ:

— Ինծի նայէ, Վանական, ըսաւ օր ...ը Ռէս Մելիք: Քանի որ իմ մէկ հատիկ ...պէս ու Լալէզար քովս պիտի մնան եւ ...ինչպէս վերադառնալ. չմոռնաս Թէ ...ուսին մէջ մեծ գերանին տակը դանկ–...ած սիւնին քով գրեթէ երկու քայլ հե–...ռաւորութեամբ դրամներս Թաղած եմ: ...երթ կրնաս առանց ինքզինքդ վտանգե–...լու, այդ դրամները ձեռք անցուր: Գանձ Թէլսա ապրեցայ եւ. բայց այս անձեղ պարաւածները չըլլան ինծի պէս:

Վանականը խոստացաւ եւ որովհետեւ բաւական մեծկակ գումար մը ունէր քովը, յանձնեց Ռէս Մէլիքին ու մեկնեցաւ դէպ ի Պոլիս, զոր տեսնել շատ կը փափաքէր:

Երբ ռուսական խոշոր շոգենաւը՝ Վոսփորի դեղածիծաղ ափերը ճեղքելով կանգ առաւ Մարմարայի ջուրերուն խառնուած տեղը, Վանականը Սուլթաններու մայրաքաղաքը պարզապէս բնութեան հրաշալիք մը կարծեց՝ իր բովանդակ հմայքովը:

Շոգենաւէն ելլելով Միջագիւղ գնաց, ուր կը գտնուէին Թիմարայ գեղացիները: Հոն զաւառացիները սրճարան մը ունէին, որուն ողորմելի շէնքը պարզապէս նկուղի մը կը նմանէր: Վանականը սրճարանին մէկ անկիւնը նստեցաւ:

Սրճարանին մէջ եղողները տուներու ծառաներ էին ամէնքն ալ, որոնք խոհարարութիւն, սեղանապետութիւն ու պարտիզպանութիւն կ'ընէին: Շատեր պարապ էին, հետեւաբար Թուղթ, նարտ եւ տոմինօ կը խաղային, ժամանակ անցընելու համար:

Վանականը խորին ուշադրութեամբ դիտեց այդ խեղճ մարդերուն վիճակը, դիտեց անոնց կերպարանքին վրայ արտայայտուած թշուառութիւնը, դիտեց այս, եւ տեսաւ Թէ մեռած էին անոնք, անհետացած էին բառին բովանդակ նշանակութեամբը: Ու աչքերը դառն արցունքով մը լեցուած՝ զոր չկրցաւ ծածկել, դուրս ելաւ սրճարանէն ու Պէշիկթաշի ճամբան բռնելով մինչեւ Ղալաթիա հասաւ:

Ո՞ւր երթար... ահա իր մտածումը: Հանրակառքին կեցած տեղը. մարդերու ավմկային ժխորին մէջ պահ մը կեցաւ եւ երթալիք կողմը որոշել ուզեց: Աչքը չորս դին դարձուց ու տեսաւ Վանեցիներու արախչին դրած ծերունի մը, որ դէպ ի կամուրջը կը յառաջանար: Վանականը անոր քովը գնաց եւ հարցուց Թէ՝ քնանալու համար պանդոկ մը գիտէ՞ր:

— Գիտեմ... փրնչեց ծերունին:

— Աղէկ, տարէք զիս պանդոկ մը:

— Դուն նո՞ր եկած ես:

— Այո:

— Ո՞ւր տեղացի ես:

— Վանեցի եմ:

— Վանայ ո՞ր կողմերէն:

— Թիմարայ կողմերէն:

— Վայ... անանկ է ինչո՞ւ պանդոկ մը կ'ուզես երթալ:

— Հապա ի՞նչ ընեմ եղբայր:

— Գուղա՞ս ինծի հետ խանը կ'երթանք:

— Շատ աղէկ կ'ընդունիմ:

Ծերունին առաջնորդեց զինքը: Կամուրջէն անցնելով ուղղակի Վալիտէ խանը մտան, ուր կը գտնուէին Վանեցի բեռնակիրներէն քանի մը անձեր:

Գանդուխտ ու ընտանեկան սէրէն յարկերէ զրկուած այդ մարդիկը երբ իմացան որ հայրենակից մըն էր ան, չափազանց ուրախացան ու հարկ եղած աջակցութիւնները ընել խոստացան անոր մինչեւ որ գործ մը գտնէ:

Բայց Վանականը միայն երկու օր մընաց անոնց քով: Վալիտէ խանէն ելլելով Եէնի Գափուի Թաղերէն մէկուն մէջ բաւական կոկիկ սենեակ մը վարձեց ու սկսաւ նորագոյն երիտասարդներու շարժումները քննել, Ազգային պաշտօնեաներու ընթացքը ուսումնասիրել եւ վերածնութեան գաղափարակիցներու ծրագիրները, սկզբունքներն ու ոգին իրենց բովանդակ երեւոյթներով գննել...

Աւա՜ղ... այդ բոլորը շատ ողորմելի գտաւ: Եթէ երբեք վարժարաններու մէջ զարթնումի նշաններ ալ կային, առանք այնքան երեւութապէս փայլելու եւ սեւ Թեւեթ մը ըլլալու տեսարաններ կ'ընծայէին, որոնց հետեւանքը Վանականին ոչ վստահութիւն կը ներշնչէր եւ ոչ ապագայ մը:

Ու համոզուեցաւ Թէ ազգային անկախութեան Ս. Գործը շատ հաստատ հիմերու վրայ հաստատուած էր Վանի մէջ, քան երբեք Հայութեան համար զարգացման ու յառաջդիմութեան կեդրոն մը եղող այդ մայրաքաղաքը...

(Շար.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

7 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս

Վէգըրորդ քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ ։

ԱԶԳ. ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՌԱՋԻ վարչութիւնը միայն գրաւոր ազգեր *կ'ընդունի, կը խնդրուի հեռաձայնով ազգ. չտալ ։*

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 *տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան ։*

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ ։ Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ ․

Ա) Ֆրանսականը, *որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով* կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալօրէայի ։

Բ) Հայկականը, *որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններրով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ ։*

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան ․—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Հեռաձայն 927 – 01,72

ՑԱՐԱՒԷԶՆԵՐՈՒ ԴԻԱԶԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գին 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին

ԵՐԵՒԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ԺԱՄԵՐ

Եւրոպայի երկիրները ապրող Հայերուն համար Երեւանի ձայնասփիւռի նոր ալիքները ․— Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9ին՝ (13 – 19 *եւ* 25 *մեթր կարճ ալիքներով) ։*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալերու Ա. շարքը, հետեւեալ 4 *երգերով ․*— Իմ Երգը, Նազեր, Իգձ (*Գ. Մ. Ալէմշահ*) եւ Ծիրանի ծառ (*Կոմիտաս*) ։

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն ․—

ՄԱՐՍԷՅԼ ․— Խայիկեան
75, La Canebière

եւ Ալֆազ
23, Rue Ste-Barbe

ՎԱԼԱՆՍ ․— Գասխան
6, Rue Bouffier

եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր սպառողներուն մօտ ։

Գին՝ 12 Ն. Ֆ.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – Փոսթալի թիւն է —

C. C. P. PARIS 5460-11

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Լոյս տեսաւ 227–228 *թիւը հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ ․—*

Ակնոցներու փիլիսոփայութիւն (Հայ-Բոյժ). — *Ռոտքէ կերէք* (Տոքթ. Ասֆանազ). — *Մօրուախտ* (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — *Գիտակ* (Տոքթ. Ցովհ. Մանուկեան. — *Առողջ մարդուն կշիռքը* (Տոքթ. Աշնեան)։ *Ի՞նչպէս պէտք է քնանալ* (Տոքթ. Գ. Գալուստեան). — *Բարի աշխարհ* (Ակադեմական Մաղաքեան). — *Հոգի եւ սառմուք* (Տոքթ. Մորիս Գուաժէ). — *Փրոֆ. Վարդան Վարդանեան* (Փրոֆ. Լ. Օրբելեան). — *Վայրի չագանակենի* (Յ. Իշխանեան). — *Այրերու ամլութեան պատճառները* (Տոքթ. Գանձալի). — *Ի՞նչ որ գիտենք պնդութեան մասին* (Տոքթ. Պլոնտել. — *Գիխացաւ* (Տոքթ. Սեբաբեան) — *Միամեայ երախայի մը յուշերը* (Բ.) — *Անթիպիոթիքները* (Տոքթ. Բամպուքեան). — *Նորինծայ բժշկուհի մը* (Ն.). — *Միջավայր եւ հոգեկան վիճակ* (Տոքթ. Արշակ Գօզօաեան). — *Մշեցի կինը* (Գ. Անդրէասեան)։

Այս թիւը ղրկուեցաւ բոլոր բաժանորդներուն ։

Յաջորդ թիւը պիտի ղրկուի միայն կանխիկ վճարողներուն ։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ ․— *Տարեկան* 15 *նոր ֆրանք* (1500 *ֆրանք*) ։ *Արտասահման* 20 *նոր ֆրանք* (2000 *Ֆ.*)

Ահաւասիկ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը ։ Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ ։

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԷՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին ։ Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները ։

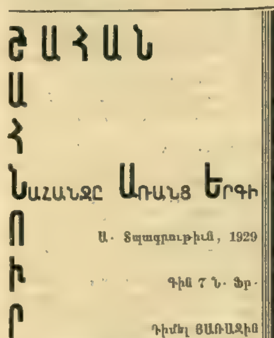
Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով ․—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 *ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին ։ Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները ։*

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան *ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը* 21ին ։

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

ԼԻՈՆ ․— Հ. Յ. Դ. *Վարանդեան կոմիտէին ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյ ժամը* 8.30ին, *Յոյներու սրահը ։ Կարեւոր օրակարգ ։*

ՇԱՒԻԼ — Հ. Յ. Դ. *Արղութեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին ։*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները ․—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ առնպողաբար ընկերական ընդհ. ժողով կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր ընկերուհիները ։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Նաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 *Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը* 15*ին ։*

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, 16 *Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ* 21*ին ։*

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 *Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ* 15*ին ։*

ԱԿՆՈՒՆԻ ենթակոմիտէ, 12 *Սեպտ. Երեքշաբթի, երեկոյ ժամը ճիշդ* 21*ին ։*

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափոմ), 1 *Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ* 15*ին ։*

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ, 16 *Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ* 21*ին ։*

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 *Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ* 15*ին ։*

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 *Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ* 15*ին ։*

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 *Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ* 21*ին ։*

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 *Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ* 21*ին ։*

ԳԵՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ խումբ, 30 *Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ* 21*ին ։*

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 *Հոկտ., Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ* 15*ին ։*

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 *Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ* 15*ին*

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 *Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ* 15*ին ։*

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները ։ Շատ կարեւոր օրակարգ ։ Բոլոր ընկերընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։ Վարչութիւնները պէտք նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներրուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականնի եւ վայրի մասին ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները ։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MARDI 12 SEPTEMBRE 1961

ԼԷ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 9201 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5002

ՔԱՌՈՐԴ ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ ԴԷՄ

ԵՐԿՈՒ ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Հանրապետութեան Նախագահութեան ...անր Շարաթ ցերեկ միայն զեկոյցով ... հրապարակեց տը Կոլի դէմ եղած ...ափորձին լուրը, մինչ դէպքը պա– ...ած էր Ուրբաթ իրիկուն, երբ Նա– ...ապար կ'երթար իր շաբաթավերջը ...ցընելու Քոլոմպէ Լէ Տէօ զ'Էկլիզի իր ...ակալուածը։

Հրապարակուած այս առաջին զեկոյ– ...ին մէջ կ'ըսուէր «Կրակ առնող խառ– ...րդ մը, որուն հետ դրուած էր նաեւ ...թուցիչ նիւթ մը, այս գիշեր դրուած ...Նոժանի եւ Թռմիլիի միջեւ, այն ...մրուն վրայ, զոր Պետութեան զեկա– ...ը պիտի օգտագործէր Քոլոմպէ եր– ...լու համար։ Թիւրավառ այս խառնուր– ...կրակ առաւ, ժամը 22ին, առանց ...թում պատճառելու, այն ատեն երբ ...նագահական կառքերը կ'անցնէին, ...անց սակայն դանդաղեցնելու անոնց ...ւթը։ Զօր. տը Կոլ Քոլոմպէ հասաւ ...նախատեսուած ժամուն »։

...ը Կոլ չէ յուզուած դէպքէն եւ պար– ...պէս ըսած է թէ « անհամ կատակ ...մըն է »։

Շաբաթ եւ Կիրակի Ներքին նախարարը ...մամլոյ սակայն մամուլի ասուլիսներով ...մանրամասնութիւններ կուտար եւ մա– ...անց կը յայտարարէր թէ մահափոր– ...ին հեղինակը ձերբակալուած է եւ բա– ...զան ուրիշ ձերբակալութիւններ կա– ...տարուած են, իբրեւ հետեւանք Ուրբաթ ...իրուան մահափորձին։

...նշական է նաեւ նկատի առնել թէ ...պայմաններու մէջ տեղի ունեցած է ...մահափորձը։ Էլ Մոնտ գիտել կու ...թէ նման մահափորձի մը պատրաս– ...թիւնը, մանրակրկիտ ինչպէս ցոյց ...քննութեան առաջին արդիւնքնե– ...անհրաժեշտ կը դարձնէ շատ լուրջ ...կազմակերպութիւն մը։ Արդ, այս դա– ...հեղինակները, ի՞նչպէս գիտէին նա– ...գահական թափօրին անցքին ուղղու– ...եւ ժամը։ Ծանօթ է որ Ապրիլ 22ի ...ի դէպքէն ասդին Նախագահին առ– ...շամբան կ'որոշուի վերջին պա– ...կարելի չորս ուղեգիծերու միջէն։ ...չէ նաեւ անտեսել թէ մարդիկը ...ունէին նաեւ թէ տը Կոլ Քոլոմպէ ...Ուրբաթ իրիկուն, ինչ որ շատ ...ապիտ է։ Նախագահը սովորաբար ...թ առտուն եւ կը մեկնի Էլիզէէն։ ...քննութեան առաջին արդիւնքները այն ...կազմակերպութիւնը կուսային թէ պատրաս– ...մը շատ լուրջ բան մը չէր եւ ըստ ...ոստիկաններու, որեւէ պարագայի մէջ, ...ինչ մարդկային զոհերու պատճառ ... Ասոնցմէ մէկը յայտարարած է ...թէ անճարակ մարդու գործ է եւ ... գաղտնի կազմակերպութեան ...կը դառնէ ո՛ւր որ ուզէ եւ ե՛րբ որ

...թէ Նախագահը չէ ուզած իսկ ... այս «ցոյցին» մասին բայց ...րապարակները ի վերջոյ կրցած են ...ամոքել, նկատի առնելով որ օր ... լուրի եւ աւելի լաւ է անմիջա– ...խօսիլ որպէսզի պաշտօնական ...թիւնը սխալ մեկնութիւններու դուռ ...

...մամուլի առաջին ասուլիսով մը, Ներ– ...նախարար Ֆրէ հաղորդեց զօրավար– ...Վանիւքսէմի եւ Քրեվքէօրի ձեր– ...ութիւնները։ Ասոնք «կազմակեր– ...թիւն գաղտնի – բանակի » Մայր ...պատասխանատուները նկատուած ... Ձերբակալուած են նաեւ Գաստոն ...Թէի, լրագրող՝ Ժորժ Պուաքէ (Ռի–

վարոլի աշխատակից) եւ Լօղիէ — Սա– վէն։ Այս վերջինը պատասխանատու կը նկատուի. փլասթիքի գործողութեանց։

Կիրակի օր, նախարար Ֆրէ երկրորդ ասուլիս մը կուտար, որուն ընթացքին կը յայտնէր գնդ. Գլինէէրի ձերբակալու– թիւնը։ Ասոր վրայ գտնուած փաստա– թուղթերը եւ իր իսկ խոստովանութիւն– ները կ'ապացուցանեն թէ Մայր Հայրե– նիքի «կազմակերպութիւն Գաղտնի Բա– նակի» սպայակոյտին պետն էր։

Ձերբակալուած են նաեւ — ինքնիթիւ տը Ֆրանսի վարչական պաշտօնեայ՝ Գրիսօ, Փարիզի Առեւտրական Սենեակին պաշտօնեայ՝ Տիկին Լուիզ Լըմոնէ, ինք– նիթիւ տը Ֆրանսի փրոֆէսէօր գրակա– նութեան ակրեժէ՝ Ռասուլ Ժիրարտէ։

Եւ վերջապէս ձերբակալուած է մահա– փորձին հեղինակը՝ Մարսիալ Տըվիլը– մանտի։ Այս առթիւ նախարար Ֆրէ կարգ մը ուրիշ մանրամասնութիւններ տուաւ մահափորձին մեքենային վրայ եւ եզրակացուց թէ Թեքնիք գետնի վրայ մահափորձը շատ մանրամասնօրէն պատ– րաստուած էր, միայն փոքր թերացում– ներ պատճառեցին որ մեքենան չը– պայթի։ 10 քիլօ փլասթիք կը կրէր, եւ կրնար կառքին մնասել։ Մահափորձին հեղինակներէն մէկը, շարունակեց նա– խարարը, Տըվիլըմանտի ձերբակալուեցաւ երբ մահափորձին վայրը կը պտըտէր։ Նախարարը պատմեց նաեւ թէ չորս ու– րիշ գործողութիւններ կան զորս 15 օր է ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ Ֆրան– սայի զանազան շրջաններուն մէջ։

Այս ձախողած մահափորձին հետե– ւանքները նպաստաւոր են Նախագահին արտաքին թէ ներքին ճակատներու վը– րայ։ Արտաքին ճակատի վրայ, տը Կոլ առիթ տուաւ համակրական բազմաթիւ արտայայտութեանց՝ էյզընհաուէր, Թա– գուհի, նախագահ Լիւպքէ (Գերմա– նիա), Ճիովաննի Կրոնքի (Իտալիա), Զօր. Ֆրանքօ (Սպանիա), նախագահ Քենետի, Սենկոր (Սենեկալ), Իսահակ Պէն Զվի (Իսրայէլ), մառաջալ Թիթօ (Եուկոսլաւիա), Մաքմիլլըն, Ատենաուըր եւն. եւն.։ Այս եւայլնին մէջ չէ անշուշտ վարչապետ Խրուշչեւ որ «անցած ըլլայի» գիր մը չէ ղրկած։ Մոսկուայի ձայնաս– փիւռը սակայն Կիրակի օր ըսած է թէ հետապնդուած նպատակն էր Ֆաշական վարչակարգի մը հաստատումը։

Ներքին ճակատի վրայ, այս մահա– փորձը գգալապէս կը տկարացնէ ընդդի– մադիրներու դիրքը մանաւանդ առաջքը կ'առնէ 16րդ յօդուածին դէմ եղած բո– ղոքներուն։ Արդարեւ երեսփոխանները, գլխաւորութեամբ ընկերվարականնե– րուն շատ դժգոհ են որ Ապրիլ 22էն ի վեր տը Կոլ կը պահէ 16րդ յօդուածին արտակարգ իրաւասութիւնները, մինչ Հայրենիքը վտանգի մէջ չէ եւ հանրա– յին իշխանութիւններն ալ կանոնաւորա– պէս կը բանին։

Այս առթիւ ընդդիմութիւնը կը պատ– րաստուէր ծանր յարձակումներ ընե– լու այսօր Երեքշաբթի Ազգ. Ժողովին մէջ, բայց դէպքը որ պատահեցաւ աւե– լի քան երբեք եկաւ, ճիշդ ատենին, ցոյց տալ թէ տը Կոլ պէտք է պահէ 16րդ յօդուածին իրաւասութիւնները։

Ֆրանսական մամուլը մեծ խորագիր– ներով իբրեւ կարեւորագոյն լուրը կը հաղորդէ տը Կոլի մահափորձը բացի Իւմանիթէէն որ ամբողջ էջին լայնքին, հսկայ տառերով կը հաղորդէ Կիրակի օրուան Քուրնէօվի իրենց դաշտահան– դէսին յաջողութեան լուրը ...։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ հիւլէական երկու նոր ռումբեր պայթեցուց։ Ասոնք նա– խորդներէն աւելի ուժեղ էին եւ քանի մը մեկաթոն (միլիոն թոն) զօրութիւն ու– նէին։ Խրուշչեւ այս ձեւով մերժած եղաւ անգլեւամերիկեան առաջարկը որուն պայմանաժամը վերջացաւ Սեպտ. 9ին։ Արդէն թերթի մը տուած տեսակցութեան մը ընթացքին Խրուշչեւ ըսած էր թէ անգլեւամերիկեան առաջարկը գործնա– կան չէ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՏԻ – ՍԻ 6 ճամբորդա– տար օդանաւ մը վար ինկաւ Շանոնի (Իրլանտա) օդակայանին մօտերը։ Բոլոր ճամբորդներն ալ՝ 82 հոգի, մեռած են։

ՍԹԱԼԻՆԿՐԱՏԻ մէջ ճառ մը խօսելով, Խրուշչեւ յայտնեց թէ համաձայն է տը Կոլի յայտարարութեան այն մասին որ բանակցութեան կը վերաբերի։ Բայց յարձակումներ ըրաւ Ֆրանսայի վրայ որ հիւլէական պետութիւն մը դարձած է։

ՄՈՆԾԱՅԻ (Իտալիա) կառքերու տա– րեկան վազքի մեծ մրցանակին ծանր արկած մը պատահեցաւ։ Ֆեռարի վա– րող գերման ախոյեանը՝ Ֆոն Թրիփս փորձեց փրկել իր առջեւէն գացող կառքը որ կը սահէր եւ նետուեցաւ հանդիսա– կաններուն վրայ։ Իրմէ զատ 13 մեռեալ– ներ կան։ Մրցումը, որ շարունակուե– ցաւ, շահեցաւ Ֆիլ Հիլ (Ամերիկա)։

ՊԱՊԸ Քասթել Կանտոլֆոյէն կոչ մը ըրաւ խաղաղութեան համար։ «Սրտագին եւ հայրական» յորդորներով, Յովհան– նէս ԻԳ. յիշեց թէ բանակցութեամբ պէտք է մարդիկ իրար հասկնան եւ ճշ– մարտութիւնն ու արդարութիւնը վերա– հաստատուին։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ պաշտօնապէս կը հա– ղորդեն թէ 40.000 ամերիկացի զինուոր– ներ Եւրոպա պիտի ղրկուին։ Որոշումը, որ պիտի գործադրուի ի մօտոյ, տրուած է պաշտպանութեան նախարարին կողմէ։

ՊՐԱԶԻԼԻ նոր վարչապետը՝ Նեվէս կազմեց իր դահլիճը, որ վաւերացուեցաւ խորհրդարանէն 22ի դէմ 59 ձայնով։ Նոր դահլիճին մաս չեն կազմեր մառեչալ Տենիս եւ զինուորական նախարարները, որոնք դէմ էին Կուլարի նախագահու– թեան։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ – Նեհրու քաղաքական խօ– սակցութիւնները վերջացան։ Հրատա– րակուած զեկոյցով մը, Խրուշչեւ կը յայտնէ թէ հիւլէական խորհրդային փորձերը «օրինաւոր պաշտպանութեան» միջոցներ են։ Խորհրդային վարչապետը հոս ալ յիշատակած է բանակցութեանց ան– հրաժեշտութիւնը մինչ Նեհրու ընդունե– լով հանդերձ երկու Գերմանիաներու գոյութիւնը, կը յայտնէր թէ լուծում մը պէտք է գտնել բանակցութիւններով։

ԹՈՒՆՈՒԶԻ եւ ֆրանսացի գերիները փոխանակուեցան առջի օր։ Կը ճշդուի սակայն թէ արձակուած Ֆրանսացիները Թունուզ մնալու իրաւունք չունին։

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ Կոմուլքա յայտա– րարեց թէ զինուորական շարժումներ կը կատարուին Լեհաստանի մէջ։ Համայ– նավար պարագլուխը յայտնեց նաեւ թէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ հաշտու– թեան դաշինքը պիտի ստորագրուի Դեկ– տեմբերին եւ «Պերլինի համար պատե– րազմ պիտի չըլլայ»։

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ հինգ հոգի գնդակա– հարուեցան իբրեւ հակառակորդներ՝ Քասթրոյի։

ՈՒԼՊՐԻԽԹ յայտարարեց թէ արեւմտ– եան Պերլինը յատուկ հողամաս մըն է ժողովրդավար Գերմանիոյ ծոցին մէջ։

ՓԼԱՍԹԻՔ պայթումները կը շարու– նակուին Ալժերիոյ մէջ ուր «Կազմակեր– պութիւն Գաղտնի Բանակի» դրօշակները կը ծածանին ամէն կողմ։ Ցոյցեր տեղի ունեցան Պոնի մէջ ուր«Ֆրանսական Ալ– ժերիա» եւ «Սալան իշխանութեան գը– լուխ» կը պոռար ժողովուրդը։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ խորհրդային դեսպա– նատունը կրակի տալու փորձեր կատա– րած են «անծանօթներ», յայտարարեց դեսպանատան մէկ բանբերը։

Օրը Օրին

ՀԱՐՍ ՈՒ ԿԵՍՈՒՐ

—o—

Կեսուր մը կ'ըսէր վերջերս. «Օրուան հարսներուն լեզուն՝ մէկ կանգուն »։

Էր երբեմն, լեզու անգամ չունէին հարսները ընտանիքին մէջ, եւ կեսրարին կամ տագրոջ հետ խօսելու համար՝ շշն– ջալով տանը երախային ականջին մէջ՝ կ'ըսէին ինչ որ կը փափաքէին։

Հիմա այրերը հարս դարձած են, իսկ հարսները՝ այր, տեսէք թէ ի՛նչպէս էին հարսները երէկ .—

« Հարս ու կեսուր » պատկերէն (տես Ջաւախքի Բուրմունք) կը քաղենք հե– տեւեալ տողերը, ուր հարսը կը նկարա– գրէ զինք շրջապատողները եւ կ'ըսէ .

Կեսրար, կեսրար ,
Էրկթէ մամար ։
Կեսուր, կեսուր ,
Քարէ մաուր ։
Տագեր կնիկ,
Օձի բնիկ ։
Տալիկ, տալիկ,
Սեւ սեւ սալիկ։
Տագրիկ, տագրիկ,
Գազ աղբրիկ ։

Այսպէս, ուրեմն, ամբողջ գերդաստա– նին մէջ՝ հարսին համար ամենասիրելին, ամուսինէն ետքը, տագրն է։ Կեսրարը երկաթէ մամարի (մեխ) նման ամուր է իր իշխանութեան մէջ։ Կեսուրը՝ քարէ մաուրի պէս անգութ, ինչքան կ'ուզես լիզէ, բան չես կրնար առնել։ Տագերկնի– կը՝ օձի բնի պէս է բնակարանին մէջ, որովհետեւ «տագերկնիկը տագերկնկան ամէն գիշութիւնը կ'ուզէ, մէկ գէշ խարա հանելը չի ուզէ, չիւնէի հետը հաց կ'ուտէ »։

Սակայն հարսը դատապարտուած է լը– ռութեան։ Հարսնութիւն կ'ընէ — չի խօ– սիր — կեսուրին հետ՝ 3 տարի, կեսրարի հետ՝ 10–12, տագերկնիկներուն հետ՝ մինչեւ մէկ տարի, տալոջ հետ՝ 5, կնքահօր հետ 25 – 30 տարի, մինչեւ ան– գամ ցմահ։ Անոր դունէն անգամ չ'անց– նիր, սաստիկ մեղք համարելով։ Աւան– դութիւն կ'ըսէ թէ հարս մը անցեր է քաւորին երդիքէն եւ հետքը մնացեր է երկնքին մէջ։ Այժմ այդ հետքը կը կոչ– ուի «սանամօր քաշ» — յարդգողի ճանա– պարհ։

Այս տողերուն վրայ, զորս կը քաղենք «Հայ – Բոյժ»ի նոր թիւէն՝ մամուլի տակ, կ'աւելցնենք նաեւ կարգ մը եղե– րական դրուագներու յիշատակութիւնը, — ողբերգութիւններ, որոնք զինական բախումներու յանգած են՝ ուսումնասի– րութեան նիւթ հայթայթելով փրոյտիս– մի մասնագէտ բժիշկներու։

Զգենք այդ դրուագներուն վերլուծու– մը, նման դէպքերու եզերանական ի– մաստը։ Ձեր աչքին առջեւ չի՞ կրկնուիր միթէ հարս ու կեսուրի կռիւը, — երէկ– ուան ՝խեղճիկ, խօս – մռուկ (հնազանդ) հարսնե՞րը չեն սա ... փոքր ազգերը, որ հիմա, սպառնացայտ, լռութեան կը դատապարտեն մեծ ազգերը, իրենց եր– բեմնի կեսուրները։

— Մեր հարսն է միայն որ ձայն չի հաներ դեռ։

ԱՐԱԶ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԻՐՈՅ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՏԱՃԱՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Հայաստանէն Հնդկաստան ճամբորդութեան մեկնած զբօսաշրջիկներէն մէկը՝ Ս. Ղազարեան «Գրական Թերթ»ին յանձնած է իր տպաւորութիւնները: Ստորեւ արեւմտահայերէնով :

Ա.

Աշխարհի վրայ գոյութիւն չունի երկիր մը, որ հակադրութիւններով այնքան հարուստ ըլլայ, որքան Հնդկաստանը: Հարաւային շրջանին մէջ Հնդիկը ձմեռուան կիսուն, առանց որեւէ ծածկոցի, բացօթեայ կրնայ հանգիստ պառկիլ Պամպուէ (եղէգ մը) մահճակալին վրայ, իսկ հիւսիսային շրջանին մէջ ամառուան կիսուն ստիպուած է վրայէն չհանել քաշմիրի առաջնակարգ բուրդէ հիւսուած տաք բաճկոնը: Հոս, այս շրջանին մէջ, ամբողջ տարին Հնդիկը կը հիանայ Հիմալայաներէն հոսող առուակներուն վրայ, որոնք կը կորսուին այդ լեռներուն ստորոտներուն փարթամօրէն աճած հաստաբուն ծառերու տարիներու ընթացքին իյնալու վրայ նստած եւ մգլոտած սաղարթներուն անսահմանութեանը մէջ: Երկիրը ունի անապատներ, որոնցմէ մէկը՝ Թար անապատը, ուր խորխոլած հողը կը խանձի՝ կենարար ջուրի կաթիլ չստանալով, մինչ անդին, Չերապունջի շրջանը, ուր տարեկան կը թափի աւելի քան 12.000 միլիմեթր անձրեւ, որոնք, եթէ հաւաքուին, հսկայ ծովեր կը կազմեն: Երկրին հարաւային շրջաններուն մէջ տարածուած են ովկիանոսին [illegible] ծծող անծայրածիր դաշտերը, իսկ հիւսիսը՝ երկնակամարին մէջ խրած են Հիմալայաները, որոնց ստորոտներուն կ'աճին բազմատեսակ ծառերու մշտադալար անտառներ, լանջերուն, մինչեւ երկու հազար մեթր բարձրութեան վրայ՝ արմաւենիներ, ձարխոտի պտուղներով հիւսուած անանցանելի թփուտներ, մշտադալար կաղնիներ, ամբողջ տարին ծաղկող մակնոլիաներ, պամպուի երկնահերձ պուրակներ, երեքէն – չորս հազար մեթր բարձրութեան վրայ սպիտակ եղեւնիի անտառներ, ապա՝ անսահման մարգագետիններ, որոնց վրայ կ'իջնեն սպիտակափառ լեռնագագաթները՝ թաղուած նոյնքան սպիտակ եւ փառահեղ ամպերու անյատակ ծովերու մէջ:

Անջրդի եւ հնադարեան միջոցներով ջրհորներէն հանուած ջուրով ոռոգուող բերրի արտերը, բազմապիսի ծանօթ եւ անծանօթ պտուղներու այգիները, սուրճի եւ թէյի, շաքարեղէգի եւ բամպակի, ծխախոտի եւ բրինձի դաշտերը, անտառներուն մէջ մինչեւ այսօր ալ առանց վախի թափառող առիւծները եւ վագրերը, ռնգեղջիւրները եւ ընձառիւծները, անտառներուն, դաշտերուն եւ բնակուած շրջաններուն մէջ ազատ վխտացող կապիկները, առանց դժուարութեան նապաստակներ կլլող լայնիրան օձերը, նրբամորթ եւ հակայատիպ մողէզները, բլուրի կերպարանք ունեցող կրիաները, լազուարթ երկնակամարը յաճախածածկող բազմերամ թռչունները կը խտացնեն այն հակադրութիւնը, որ այնքան բնական է ծովերու, ծոցերու եւ ովկիանոսներու մէջ խրած այդ ցամաքամասին համար:

Ցափշտակուած բուսական եւ կենդանական աշխարհով՝ մարդ կրնայ անցնիլ մեծ քաղաքին կամ հեռաւոր գիւղին փողոցներէն եւ չնկատել, որ իրեն ուղեկցող կամ իր հետ սիրալիր խօսակցութեան բռնուած հնդիկը ի վիճակի է դիւթելու քոփրա օձը, կամ ջուրի սափորը գլուխին արտ չտապող կեղջկուհին կրնայ հմայել անցորդը իր սրտահար երգին մեղեդիովը, ու վերջապէս, բարկ արեւէն պաշպանուելու համար պամպուի ճիւղերէն հիւսուած հովանոցին տակ կծկուած պենգալցին կամ փենջապցին փիղերու ոսկորներուն վրայ կրնայ փորագրել ամենակարող Պուտտային, սիրոյ աստուածուհիին, վեհանձն փիղերուն կամ հազարերանգ թռչուններուն անգերազանցելի պատկերները:

Երբ կը դիտես հնդիկ ոսկերիչին կամ մանրանկարիչին գործերը՝ ակամայ կը յիշես պրահմանական մեծ եւ ժողովրդականութիւն վայելող «Վետայի» երգերը ու պատմութիւնները, որոնց մէջ մեծ վարպետութեամբ միահիւսուած են դիցաբանականը եւ իրականը: Երբ կը կարդաս այդ գործերը կը կարծես, թէ այդ հին ժամանակներուն մարդիկ իրօք օժտուած էին գերբնական ուժով, հաղորդակից էին բնութեան, աստուածները ընկերակցած էին մարդոց եւ հսկած անոնց ամէնուրեք, որ վերջապէս անտառներու թզուկները աշխարհը խորտակելու չափ ուժ ունեցած են, իսկ կիներէն ծնած հրաշք հաւերը կրցեր են յօրինել իննսուն անգամ իննսուն բերան, խմել անընդհատ հոսող գետին ջուրերը եւ մարել ամէն ինչ լափող կրակը:

Ամէնէն պարզուկ եւ խոհուն մարդն անգամ ծանօթանալով հնդկական ճարտարապետութեան, արուեստին եւ գրականութեան գլուխ–գործոցներուն՝ չի կրնար չհիանալ եւ չզարմանալ անոնց միջեւ եղած տրամաբանական սերտ կապին, միեւնոյն մօթիֆներուն տեւականութեան, վառ գոյներու եւ բազմաձեւութեան վրայ: Հաւասար չափով հիացում կը պատճառեն ինչպէս հին, մեր թուականէն հազարաւոր տարիներ առաջ կերտուած քանդակները, ճարտարապետական ինքնատիպ ոճը եւ կառուցումները, քարակոթողները եւ քարայրները, նոյնպէս եւ մեր թուականութեան ըսկիզբներուն ձուլուած պուտտայի արձաններ, միջին դարերուն կերտուած պուտտայի տաճարները՝ իրենց հազարակերպ արձաններով, եւ համեմատաբար աւելի ուշ, 17րդ դարուն չինուած աշխարհահռչակ Թաճմահալը ու արդի նկարիչներու պարզ, բայց արտայայտիչ, ազգային առօրութիւնները եւ աւանդութիւնները պատկերացնող նկարները: Դժուար թէ ճամբորդը կարենայ նոյնիսկ համառօտակի թուել այն բոլորը եւ ընդհանուր գիծերով յիշել այն ամէնը, զոր տեսած եւ որոնց վրայ հիացած է Հնդկաստանի մէջ:

Բայց եթէ ան բախտը ունենայ տեսնելու Աճանտան, կամ Կալկաթայի բուսաբանական պարտէզը, երբեք պիտի չմոռնայ ոչ Աճանտայի սիրոյ եւ աստուածներու տաճարները՝ ճարտարութեան եւ հնարամտութեան այդ եզակի յուշարձանները, ո՛չ բուսաբանական պարտէզը եւ ո՛չ ալ հազարաւոր օդային արմատները հողին մէջ խրած հսկայակերպ պանիան:

Բ.

Պոմպէի մօտերը, Աուրանկապատէն ոչ շատ հեռու, Վակհարա գետին բարձր ափերու ժայռակոյտերուն մէջ փորուած պուտտայի 29 տաճարներէն առաջինը աւարտած է մեր թուականութենէն երկու դար առաջ, իսկ վերջինը՝ մեր թուականութեան 642 թուին:

Հնդիկ եւ օտարազգի շատ մը պատմաբաններ ու աշխարհագրագէտներ, ճամբորդներ եւ ճարտարապետներ բազմաթիւ էջեր նուիրած են այդ հրաշալի տաճարներուն ճարտարապետութեան նկարագրութեան համար: Ժողովուրդը գեղեցիկ պատմութիւններ հիւսած է այդ հոյակապ կամարներուն տակ ապաստանած իմաստուն պրահմաններուն եւ անոնց աշակերտներուն մասին: Բայց հակառակ ասոր, փարթամօրէն աճած կանաչն ու վարարած գետին ջուրը փակած են այն ուղին, որ մարդոց դէպի աստուածներու այդ հանգրուանը տարած է: Նոյնիսկ ժողովուրդին աստուածացուցած հզօր Պուտտան, որ դարերու ընթացքին բազմաթիւ անգամ կերպարանափոխուած եւ նոր յատկանիշեր ստացած է, չէ կրցած խոյս տալ տարերքին ներգործութենէն ու ենթարկուած է բնութեան արհաւիրքներու կամքին եւ հեռացած, պահուըտած է իր արարիչէն՝ զինքը այնքան սիրող եւ իրմով ոգեշնչուող մարդուն զթահայեացքէն: Ոչ ոք, նոյնիսկ հնդիկ իմաստուն պատմիչները եւ օձերու լեզու հասկցող պրահմանները չեն կրցած հաստատ ըսել, թէ ե՞րբ մարած են Աճանտայի խորհրդաւոր կամարներուն տակ վառող կանթեղները, ե՞րբ դադրած են վարդապետի եւ աշակերտի հարց եւ պատասխանները, ե՞րբ լռած է տարիներու բեռան տակ կքած Պրահմանին կեանքի կոչող կենսախինդ հնդկուհիին սիրայօդ երգը ...

Աճանտայի քարակուռ տաճարները շինուած են դարերու ընթացքին, գործած են դարեր շարունակ եւ յանկարծ չքացած են կրօնասէր մարդոց աչքերէն՝ կրօնքներով հարուստ այդ աշխարհի մէջ:

Եւ միայն 19րդ դարու սկիզբներուն 1829ին պատահմամբ, թերեւս Պուտտայի գերբնական կամքին թելադրանքով, անգլիացի զինուորներ հետապնդելով որս մը՝ մխրճուած են անանցանելի թփուտներով ծածկուած եւ բազմատեսակ կենդանիներու պատսպարանը դարձած այդ քարայրներուն մէջ եւ երեւան հանած մարդոց հիացած եւ բազմաթիւ անգամ փառաբանած, բայց մարդոց աչքէն որ[illegible] ժամանակ պահուըտած հոյակապ տաճարներուն խմբաշարը:

Ս. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

1960-Ի ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բ.

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ

Անտարակոյս բոլոր արեւելահայ ներկայ գրողներուն մէջ Յովհաննէս Շիրազ ամէնէն աւելի օժտուած քնարերգակ բանաստեղծն է: Նուրբ, զգայուն եւ դիտաւոր է իր քերթուածներուն մէջ: Որեւէ նիւթ մը գիտէ ձեւաւորել, մարմին եւ հոգի տալ ու ներկայացնել, ինչպէս ծաղկավաճառ մը որ արուեստ [illegible] փունջեր կազմելու մէջ:

Շիրազ իր սիրած նիւթերն ունի, [illegible] ռու ազդակալից գործառուներէ, հեռու քաղաքներու ժխորներէ, հեռու քաղաքական բնոյթ ունեցող ներբողական ճառերէ, կը մտնէ իր ներաշխարհը եւ հոն իր սրտին մէջ կը փնտռէ բնութիւնը, իր մայրը, իր անծերանալի հայրենիքը[illegible]ը: Սիրոյ երգիչ է ամէնէն առաջ եւ իր սէրը գոյն ու թովչութիւն կուտայ քերթուածներուն: Իր Նաիրին ներկայ է ամէն[illegible] ոտանաւորի մէջ եւ բանաստեղծը [illegible] իր սրտի բովէն անցնելու եւ իր զգացումները զարդարելու, նիւթ մը չի ներկայացներ ընթերցողին:

Ինքն այդպէս շինուած է, արդարօրէն [illegible] Բանաստեղծին մէջ մտքի [illegible] տենչը անդիմադրելի է, բնածին է, [illegible] յղանայ, կ'արտադրէ այնպէս՝ ինչպէս մայր մը ենթակայ է բնութեան [illegible] կամ աղջիկ ծնանելու իր կամքէն անկախ:

Ձեւ ուզեր ըսել թէ անզիջանկից [illegible] տաղբող մ'է, սակայն իր սիրոյ [illegible] ուժով է քան արտաքին ազդակներ [illegible]

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ
(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ԿՏԱԿԸ

Եղբայրակցութիւնը նախաբան ըլլալու էր, մեկնակէտը պատճառաբանութեան, հաստատել կտակին եկամուտը, աշակերտներուն թիւը, այնուհետեւ թիւը անբաւական գտնելով հրաւիրել խնամակալ – կտակարար միաբանութիւնը յարգելու բարերարին կամքը:

Օտար կրթութեան հակառակորդ Զօհրապ հակառակ չէ Մխիթարեան կրթութեան, քանի որ կը փափաքի աւելի թիւով աշակերտներ ղրկել Վենետիկ:

Դրացի թերթը կը գնահատէ Զօհրապի գաղափարները, համամիտ է բողոքելուն: «Զօհրապ այդ յօդուածը գրած է օրէնսգէտի հմտութեամբ: Միջազգային օրէնքներու ուսումնասիրութեամբ կը յանգի այն եզրակացութեան թէ Օսմ. եւ իտալական դատարանաց դիմելով կարելի է ձեռք բերել Մուրատեան կտակի գործադրութիւնը: Զօհրապ կ'ըսէ. «Մեծ ծախքերու հարկ չկայ, բարի կամեցողութենէ զատ բան մը կարօտ չենք եւ համոզուած ենք որ ամէն կրօնական խտրութիւնները թողլով Հայերը միահոգւոյն իրենց համակրութեան ծափերովը պիտի ողջունեն դատավարութեան սկսելուն լուրը: Մխիթարեանները պիտի ստիպուին թէ ծրագիրը փոփոխութեան ենթարկել եւ թէ կտակը ճիշդ գործադրել»: (Հայրենիք, 1892, թիւ 108):

Զօհրապ եւ համախոհները կ'անտեսեն Մուրատեանի աշակերտներ Ազարեկեան եւ Մամուրեան, ինչպէս նաեւ Ստեփան Պալասանեան, որ այնքան օգտակար դեր ունեցաւ որպէս ուսուցիչ եւ գրագէտ, պաշտօնավարելով Ներսէսեան եւ Գէորգեան ճեմարաններու մէջ: Ան տեսած է աշխարհաբարի վարպետ Սրապիոն Թըղլեան, որուն կը պարտի իր մաքուր աշխարհաբարը Զօպանեան: Տփղիսեան մը կը գրէր թէ ազգային դաստիարակութեան յառաջդիմութիւնը կարելի է միայն աշխարհաբար դաստիարակութեամբ: Ռուսահայական Խորհուրդը հակառակ էր հեղինակին գաղափարին, 1877ին դիտողիք կը գրէր Իզմիրի առաջնորդ Մելքիսեդեկ վրդ.ի աշխարհաբար դասեր դրած ըլլալուն Մեսրոպեան վարժարանի մէջ: (Արշալոյս Արարատեան, թիւ 1080):

Հետաքրքրուելու էին թէ ինչու փակուեցաւ Նուպար Շահնազարեան վարժարանը, որուն փակումը վիշտ պատճառեց բարերարին եւ չուզեց նոր գումար մը տրամադրել վերաբացման համար: Սանասարեան վարժարանը եկամուտին համաձայն աշակերտ ունէ՞ր: Մուշի Ս. Առաքելոց վանքին մէջ կը հիմնուի երկրագործական վարժարան մը 15 Հոկտեմբեր 1880ին, վարչութեամբ Ամերիկայէն եկած մասնագէտ Գրիգոր Գաբրիէլեանի, ազգօգուտ հաստատութիւն մը, որ տեւականութիւն չունենար: Ամբրոսիոս վրդ. չյոգնէր կտակը ստանալու հաստատէ Թուրինեան երկրորդական վարժարան մը 1880ին, վարժարանը օժանդակութիւն չի գտներ:

Մուրատեան կտակի առաւելութիւնն է տեւականութիւնը: Եթէ Թէոդորեան վրդ. չյոգնէր կտակը ստանալու համար, կորսուած էր ժառանգութիւնը, ինչպէս որ անհետացած են հարիւրաւոր կտակներ, հսկայական գումարներ:

Զօհրապ կը չափազանցէ երբ կը գրէ թէ «Մխիթարեանները դադրած են գրելու ըլլալէ, ստամոքս դառնալու համար» երբ կ'ապրէր Ալիշան, գլուխ եւ սրտի տէր խակական վանական մը, որուն քահանայութեան յոբելեանը տօնուած էր երկու տարի առաջ համազգային խանդակցութեամբ:

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ԴԱՏԸ

Տասներկու տարիներ պատրիարքական պաշտօն վարելէ ետք Օրմանեան կը հրաժարէր սահմանադրութեան հռչակումէն հինգ օր վերջ 29 Յուլիս 19[illegible] կը պատէր որ Ազգ. Ժողով դատա[illegible] պաշտօնապէս հրաժարական ներկայաց[illegible] եւ յաջորդին ընտրութեան ձեռնարկել:

Զանազան հոսանքներու պատկան[illegible] անհատներ տարիներէ ի վեր կուտակուած ատելութիւնը կը ցուցաբերէին Օր[illegible] մանեանը բռնակալ[illegible] Պատրիարքարան[illegible] տանելով բանտարկելու համար, կարծելով թէ կարեւոր գումար մը իւրացու[illegible] ցած՝ արտասահման պիտի անցնէ[illegible] Ճամբան նախատինքներու, լուտանքներու տարափ մը կը տեղացնէին նախկին պատրիարքին գլխուն:

×

Երիտասարդ Թուրք ղեկավարներ [illegible] փութային Պատրիարքարան եւ յայտարարելով թէ «սխալ հասկցած են սահմանադրութիւնը» Օրմանեանը կը դարձնէին իր բնակարանը:

Աշըգեան եւ Օրմանեան [illegible] ենթարկուեցան:

Արփիարեան կը գրէ. «Երիտա[illegible] Օսեան, Նալպանդ Թուրք կառավարութեան հրահանգներու համաձայն [illegible] ցան, բայց չկրցան իրենց [illegible] համբաւի տիրացան, որովհետեւ [illegible] ցան նախաժողովուրդին զգացումներ[illegible] համաձայն:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

(19 Շար.)

...ն մարդ իր սիրած ծաղիկներով փառ-...ը կը կազմէ .

Թողէք, թողէք երգեմ
Ծաղիկները երգեմ
Երկրում կեանքն է ծաղկել
Թողէք սէրը երգեմ
Թէ իմ սիրածն է չար
Թողէք սէրը երգեմ
Ձեր լացով էլ լցուած
Ձեր աչքերը երգեմ ....:

Այս տողերը արդէն իր սրտին ալա-...յակներն են. աղաչանքն է առանց ար-...ւքին կաշկանդումի, հրամանագիրնե-...ու, քննադատներու բրածոյ սկզբունք-...ներու, երգել սէրը. ծաղիկը եւ իր ներ-...ին յոյզերը :

Երթալով Զարենցի եւ Իսահակեանի ...ռաւոր ուղիէն, Ցովհ. Շիրազ ինքն ալ ...պիտի սիրէ մեր ժողովուրդի քնարը. ա-...նոր ցաւի եւ ուրախութեան կոչականնե-...ը անոր պարզ եւ անկեղծ հոգին. պի-...ր աշխատի այդ թանկագին հում նիւթը ...յացաւորել, ձոխացնել եւ պատկերնե-...ու լեզուով բացատրել ընթերցողին : ...մնչեւ որ անուղղակի հաղորդ կ՚ըլլանք ...արուղ ազդի մը հոգեկան բովանդակու-...թեան .

Հարազատ զաւակ չէ այն որ իր ծնող-...ին չէ ժառանգած հոգեկան եւ մարմնա-...կան առանձնայատկութիւնները : Կոմիտաս ...վարդապետ մեծ պիտի չըլլար անջատ-...ուած հայ երգէն. Կրիկ միջազգային ...համբաւ չահած պիտի չըլլար եթէ Նոր-...վեկիական ժողովրդական երգերը չահա-...գործած չըլլար. ոչ մէկ ռուս քերթող ...կամ երգահան այնքան համակրելի պիտի ...ըլլային եթէ թարգմանած չըլլային սլաւ ...ժողովուրդներու խորհրդապաշտ հոգին .

Աւելորդ ստուգ հետեւողութիւն մը ժողովրդական երգերու մարդս բանաս-...տեղծ չըներ. պէտք է գիտնալ համեմել իր ստեղծագործութիւնը մեր երկրին ...բուրեան ծաղիկներով : Նոյն ազդեցու-...թեան ենթակայ է նաեւ երաժշտութիւնը, ...ըլլայ միաձայն կամ բազմաձայն. Ա-...րամ Խաչատուրեան մը կամ Առնօ Բա-...պաճանեան մը շատ աւելի յաջողու-...թեամբ վերարտադրեցին հայ հոգին քան ...այն երգահանները, որոնք խաղերու տե-...ղափոխութեամբ հայ երգեր շինեցին :

Շիրազ գեղջուկ քայլերով մտաւ հայ ան-...դաստանին մէջ: Արդէն այն Շիրակը ուր ...ծներ է (Գիւմրի - Լենինական) ինքնին ...հարուստ է երգի եւ բանաստեղծութեան ...աւանդներով, հետեւաբար իր մէջ բնա-...կան զգացում է, իր ծննդավայրի ճամբով ...երթալ .

Այ աղբիւր, սարի աղբիւր
Այ անոյշ, բարի աղբիւր —
Ախ, դու էլ լալով կ՚երթաս
Իմ կորած եարի աղբիւր :

Շիրազ սիրահար է նաեւ պատկերներու եւ փոխաբերութիւններու . իր միտքը շատ անգամ նմանութիւններով կը պատ-կերացնէ, փոխանակ տրամաբանելու : Զարմանալի պատկերներ բստ տեղին գեղն-ցիկ զարդեր են, սակայն անոնց խճողու-մը կը վնասէ քերթուածին մտքին եւ ամ-բողջականութեան :

Վերջերս հրատարակած իր Քնար Հա-յաստանի ստուար հատորը երբ ձեռքս ա-ռի, կարծեցի թէ տաղանդաւոր Շիրազը նոր քերթուածներով կուգայ կրկին մեր գրականութիւնը ճոխացնելու : Տրտում յուսախաբութիւն մը ամպի պէս վրաս ի-ջաւ: Գրեթէ ոչ մէկ նորութիւն կար իր նախորդ հատորներէն. Լիրիկա եւ Քնար Հայաստանի նոյն բովանդակութիւնն ու-նին, բացի հեղինակին առջեւի նկարնե-րէն, որոնցմէ մին գարնանային Շիրազն է, միւսը աշնանամուտի Շիրազ :

Ինչո՞ւ այս տարբեր անունով կրկին մկրտութիւնը. յուսալսն չէ՞ր երկրորդ տպագրութիւն դնել : Ծերացած մարդիկ հին յուշերով կ՚ապրին. Շիրազ ծերացած չէ եւ պէտք չունի ինքզինքը կրկնելու : Մեզի ծանօթ են իր մօր հանդէպ ունե-ցած պաշտամունքը : Մենք կարեկից սր-տով կարդացեր ենք իր ընտանեկան յար-կին քայքայումը, իր բալիկին հանդէպ հայրական գուրգուրանքը : Ընթերցողը միշտերով համակուեր է կարդալով այն անկեղծօրէն զգայուն եւ ջերմ էջերը, ուր կը փնտռէ Արայիկին մայրը, եւ կին մը քարսիրտ ըլլալու է դիմադրելու համար բանաստեղծին կոչերուն :

Շիրազի լեզուն շատ պարզ է. համեստ եւ ժողովրդական. ճոխ բառեր, դասա-կան ոճեր չունի. կարծես թէ ինքնաբոյս մեծցած է, դպրոց չէ տեսած, կամ հի-ները չէ կարդացած: Լեզուական գեղեց-կութիւններ շատ կան մեր հին գրակա-նութեան մէջն ալ եւ զանոնք օգտագոր-ծելը շնորհք եւ գեղեցկութիւն պիտի տան իր գաղափարներուն : Պիտի արդի-լեն որ հաբր, ջանը ամէն տեղ մտնեն . որ էլիները կամ յանկերգները քերթուած մը ծայրէ ծայր չըռնեն հարիւր տէր ո՚-ղորմեայի նման

Շիրազի քով թերութիւնները չնչին են, իր տաղանդը ամէն քերթուածի մէջ կը փայլի: Իր Սիամանթօ եւ Խաչէզարէ երկարաշունչ սիրային գլուխգործոցու-թիւնը մեզ կ՚ապահովցնէ թէ նման գե-ղարուեստական բարձրարժէք նորութիւն-ներ պիտի կարդանք մօտ ապագային :

Հ. Վ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Բազմավէպ)

Կարմիր երգիծանք
Մոսկուայի մէջ ոչ - կուսակցական եր-կու քաղաքացիներ կը զրուցեն:
Առաջինը կ՚ըսէ .
— Ատենօք խելացի եւ պատուաւոր հա-մայնավար բարեկամ մը ունէի :
— Այդ անկարելի է, կը յարէ երկրոր-դը .
— Ինչո՞ւ :
— Որովհետեւ եթէ խելացի էր եւ հա-մայնավար, պատուաւոր չէր :Եթէ պատ-ուաւոր էր եւ համայնավար՝ խելացի չէր: Իսկ եթէ պատուաւոր էր եւ խելա-ցի, համայնավար չէր :

ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ՀԱՐՑ ՄԸ

Մանկութիւնը ոչ մէկ ժամանակ այն-քան երկիւղալի դարձած է, եւ դրադե-ցուցած է չափահասները որքան մեր դարուն : Բազմաթիւ եւ յայտնի են պատճառները . յարձանուտ աճում մը կայ որուն համապատասխան չեն կրթա-րաններու թիւը եւ որակը, այսօր իրա-կանութիւն մըն է նաեւ երկարակեցու-թիւնը, որուն համապատասխան սե-րունդներու ուսման շրջանն ալ կ՚երկա-րի՝ գիտերու այս դարուն : Ձայնաս-փիւռը, պատկերասփիւռը, շարժանկա-րը, ծովածաւալ մամուլը, մեքենայացու-մը, ելեկտրական եւ հիւլէական ուժե-րու բացած անծայր հորիզոնները՝ դաս-տիարակութեան աւանդական եղանակը եւ սովորութիւնները կերպարանափոխ կ՚ընեն :

Ուզենք չուզենք, ներկայ քաղաքակր-թութեան ստեղծած մթնոլորտը, չնչելու համար պիտի ստեղծենք թոքեր եւ վար-ժութիւններ, մանկութիւնը պիտի պատ-րաստենք անոր մէջ ապրելու :

Վերոյիշեալ գիտերու ուրիշ անսպասու-թիւնն ալ, առ այժմ գէթ, այն է որ շատ կանուխէն մանուկներու եւ երիտասարդ-ներու աչքերուն առջեւ կը դնեն մեծերու աշխարհը, ապրելակերպը, զործելակեր-պը, «չիք ինչ ծածուկ » մէկ խօսքով :

Հետեւաբար անհրաժեշտ կը դառնայ անոնց պատրաստութիւնը կեանքի, այս ուղղութեամբ , աւելի կանուխէն կարե-ւորութիւն տալով, եւ լուրջ ուշադրու-թեան առարկայ ընելով՝ անոնց կրթու-թիւնը, որ նոր մթնոլորտին համապա-տասխանելով հանդերձ, տոկուն եւ ա-ռողջ սկզբունքներու վրայ հիմնուած պէտք է ըլլայ միշտ :

Ահա այս պայմաններուն մէջ դաս-տիարակութեան ամենափափուկ արուես-տին կարեւորութիւնը անհրաժեշտ է քան երբեք: Ծնողքներ եւ դաստիարակներ պէտք ունին օր աւուր իրենց ծանօթու-թիւնը ընդարձակելու, ճիւաղային արա-գութեան դարուն յարմար առողջ դաս-տիարակելու ոճ մը , Օրուան դպրոց մը, գտնելու, որ պատրաստէ ինչպէս անցեա-լին, կայտառ սերունդներ, եւ անոնցմով կերտէ քաղաքակրթութիւն մը որ հիմ-նուած ըլլայ առաքինութեան եւ գիտու-թեան վրայ :

Այս մասին Մխիթարեան դպրոցը, հայ մանուկներու դաստիարակութեան հա-մար կը մնայ միշտ արդիւն եւ կենսունա-կը: Երկուքուկէս դարէ ի վեր կրթու-թեան եւ մշակոյթի հոմանիշ դարձած է ան մեր ժողովուրդին քով :

Շատ անգամներ կը հանդիպինք հայ ծնողքներու, որոնք իրենց զաւակներր ներկայացուցած ժամանակ, կամ անոնց վրայ խօսքի առթիւ խոր գոհունակու-թեամբ, եւ տեսակ մըն ալ պարծանքով, կ՚ըսեն թէ «Մխիթարեան աւարտած է« , « Մխիթարեան գացած է» , կամ թէ « Մխիթարեան կ՚երթայ », եւ կը նշմա-րէք մանուկին կամ երիտասարդին վրայ՝ յատուկ դրոշմ եւ ազնուականութիւն : Այս թովիչ անուան մէջ յայտնի է որ կայ մեծ գաղտնիք եւ ուժ :

Մխիթարեանը կրօնասիրութիւն, հայ-րենասիրութիւն , աշխատասիրութիւն , բարեկրթութիւն, սրտի եւ հոգւոյ ազ-նուութիւն կը ներշնչէ , այս է հիմը այդ դաստիարակութեան՝ որ յաւիտենապէս անյողդողդ եւ անփոփոխ՝ ամէն ժամա-նակներուն կը յարմարի. հոս է իր մեծ գաղտնիքը, զօրութիւնը եւ արդիւնա-ւորութիւնը :

Հայ ծնողքը՝ զաւակը Մխիթարեան Հայրերուն յանձնած ժամանակ վստահ է որ հայրական խանդակաթ սրտի եւ խը-նամոտ ձեռքերու կը յանձնէ, ուր իր սի-րասունը մանկական փոքրիկ աշխարհին լքումներուն և դժուարութիւններուն մէջ կը գտնէ քաջալեր. անձկութեան եւ կա-րօտի ժամերուն կը գտնէ ընտանեկան յարկին ջերմութիւնը եւ մխիթարութիւ-նը. դպրոցը իր երկրորդ տունը կ՚ըլլայ եւ ընտանիքին երկարաձգումը , որուն մէջ կ՚աճի հասակով, քրիստոնէական ա-ռողջ բարոյականով, ծնողքներու հան-դէպ յարգալիր եւ հնազանդ սիրով, եւ դարուն պահանջած հայ եւ օտար ու-սումով :

Մեղք որ Մխիթարեանի տեղերը քիչ են, սահմանափակ է անոր կարողութիւ-նը : Ցանոտն կրթուածի զատապարտուած Նոր սերունդի , ամէն Հայ, անհատ կամ կազմակերպութիւն, պէտք է անպայման աջակցի որ Մխիթարեանը ընդարձակ-ուի, տեղերը եռապատկուին: Ազգային է օգուտը :

Ն. Կ. ԿԵԴՐՈՆԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ մը Պըլանսոն կ՚այցելէ բնակիչի մը առաջնորդութեամբ: Ամէն. շէնքի կամ յուշարձանի առջեւ կ՚ըսէ « Մենք , Ամերիկայի մէջ, տասը անգամ աւելի մեծ, տասն անգամ աւելի գեղե-ցիկ յուշարձաններ ունինք »: Պըլանսոն-ցին կը ձանձրանայ եւ հին տնակի մը առջեւ կը տանի ու կ՚ըսէ «ամէն պարա-գայի մէջ, այս տունը չունիք, Վիքթոր Հիւկոյի ծնած տունն է»: Եւ ամերիկա-ցին կը պատասխանէ. «չէք ամչնա՞ր , մենք, եթէ Վիքթոր Հիւկօն մեզ մօտ ծը-նած ըլլար, պալատ մը տուած կ՚ըլլայինք իրեն եւ ոչ թէ այսպէս խարխուլ տնակ մը »:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ
(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

—o—

Վանականը, ճշմարիտ դատողութենէ մը ետքը, վճռեց Կ. Պոլսէն մեկնիլ: Ուս-...ի առանց ընկերներ գտնելու, ինչպէս ...երնեւ սովորաբար հայրենիք վերադար-...ձող... չողենաւը նետուեցաւ ու Տրա-...պիզոն մեկնեցաւ կանոնաւոր անցագրով ...:

Եւ ծովի իր իրաւին ալիքները գիտող ...ւ բարձրացիր ....երու փառքը վայելած էր ժամանակ մը, Վանականին համար անշուք գերեզմանա-...յին քաղաք մը երեւցան : Երկու օր ալ ...հոն սպասելէ ետքը, կարաւանին հետ ճամբայ ելաւ : Տրապիզոնէն ինչուան Քօբ - Տաղ կոչուած լեռը շատ ապահո-վութեամբ կարաւանը ճամբան շարու-նակեց : Քօփ Տաղի ստորոտը հասնելով, գիշեր մըն ալ պարտաւորուեցաւ հոն անցընելու :

Խաւարչուտ ու ամպամած գիշեր մըն էր այդ գիշերը, կարաւանը ժայռերու տակ, կանանչ խոտերու վրայ, ցան ու ցիր բեռները դրաւ ու առաւօտ ըլլալու սպասեց :

Վանականը մինակ էր: Կարաւանին մէջ չկար հայրենակից մը, որուն հետ ընկե-րանար: Ուստի ճերմակ տոպրակէն հաց ու պանիր հանելով սկսաւ ճաշել :

— Կէս գիշերուան մօտ, երբ փոքրիկ բեռան վրայ իր գլուխը հանգչեցուցած կը քնանար Վանականը, ահա աղմուկ մը լսեց ու արթնցաւ ... :

Օհ, կարաւանը պաշարուած էր ... : Զինուած աւազակները չորս դին կարած իր ընկերները մէկիկ մէկիկ կը կողոպ-տէին, առանց որեւէ առարկութիւն ընել տալու :

, Ի՞նչ ընէր Վանական... ո՞ւր փախչէր այս պահուն : Ցանկարծ սարսուռ մը զգաց, երբ տեսաւ որ իր ընկերներու վը-րայէն շապիկն անգամ կը հանէին :

— Կեցիր մրմնջեց Վանականը ինքնի-րենը : Կեանքս թող վտանգի տակ ըլլայ, հոգ չեմ ըներ, բայց Լուսինայի նուիրա-կան դաշոյնը թող չիյնայ այս վատերու ձեռքը ... :

Ու ապահով տեղ մը փնտռեց մութին մէջ որ պահէր զայն: Քայլ մը առաւ ... իր չորս դին նայեցաւ ... գիտեց թէ՝ ձիաւոր աւազակները գրաւած էին թէ ճամբաներն կտրելու եւ թէ կողոպտելու . հետեւաբար կամացուկ մը ժեռուտ քարի մը տակ նետեց :

Բայց չկրցաւ հեռանալ ... չկրցաւ բաժնուիլ անկէց : Իր սիրտը, իր հոգին ու իր բովանդակ կեանքն էր ան՝ զոր կը թողուր քարին տակ ....:

— Ոչ ... անկարելի է այս ... վատու-թիւն , կատարեալ վատութիւն է այս... մրմնջեց Վանական ինքնիրենը , Մեռնիլ ... այո, մեռնիլ, բայց այս նուիրական սուրիս հետ, այս պաշտելի դաշոյնիս հետ մեռնիլ , ոչ թէ սարկաբար զայն հոս թողուլ ու այնպէս մեռնիլ պէտք է :

Ու նորէն ծռեցաւ... դողդղալով ձեռ-քին մէջ առաւ զայն ու համբուրեց :

Դաշոյնը մերկացնելու վրայ էր, երբ աւազակ մը տնկուեցաւ իր դէմը :

— Ոտնեցածներդ ... պոռաց աւազա-կը:

Վանականը թողուց զանի ու ապառա-ժին ետեւը քաշուելու պատրաստուեցաւ. ուսկից կրնար փախչիլ . սակայն չյաջո-ղեցաւ, որովհետեւ երկու աւազակները մեքենաբար իր թեւերը կաշկանդեցին մութին մէջ :

— Ո՞ւր կը փախչէիր... գոչեցին աւա-զակները :

Վանականը չկրցաւ ձեռքին դաշոյնը պահել. հետեւաբար աւազակները զայն խլեցին իրմէն:

— Արժէքաւոր է այս դաշոյնը ... բացա-գանչեց աւազակներէն մին: Ըսէ ի՞նչ ը-րիր... ի՞նչ է այս :

— Բան մը չըրի, պատասխանեց Վա-նականը :

— Հապա ի՞նչ արիւն է այս, պոռաց աւազակը :

— Ձեռ վիտեր, չեշտեց Վանականը .

Երկու աւազակները քաշկռտելով մէկ կողմը տարին թշուառ Վանականն ու զայն յանձնեցին ձիաւոր պահակներուն, որոնց պաշտօն էր հսկել, որպէսզի մէկը չկարենար փախչիլ :

Աւազակներէն մին, որուն ձեռքը ին-կած էր Վանականին դաշոյնը, պահ մը ուշադրութեամբ անոր ոսկեձոյլ կոթին վրայ նայեցաւ ու խնդութեամբ մը լեց-ուած մրմնջեց :

— Ինչ գեղեցիկ բան է այս ... հաւա-տայ որ մեծխս կուտամ:

Ու ծոցը դրաւ զայն ....:

Երկու աւազակները ժայռերու տակ թափառելէ ետքը յանկարծ իրենց ընկե-րոջ դիակը նշմարեցին որ անյուշ վիճա-կի մը մէջ կը մնար :

— Վա՜տ... բացագանչեցին աւազակ-ները : Մեր սիրելի ընկերը սպաններ է :

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Գ. Վարդէն Եղեկէլեան (Սէն Ժերմէն Ան Լէ), Տիկին Արուսեակ Դաւիթեանի մահուան քառասունքին առթիւ 20ական Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն եւ տասը Ն. Ֆ. «Յառաջ»ին ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՙՙԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՙՙԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

7 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս

Վեցերորդ քաղաքապետարանի սրահ - ներուն մէջ ։

Կը խնդրուի ծանուցանել
ՀՄԱՅԵԱԿ Ծ. Վ. ԳԱԽԹԻԱՐԵԱՆԻ վախճանումը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 8ին, 82 տարեկանին, (պաշտօնավարած է Պոլիս)։

Ցուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ Այս Զորեքշաբթի առաւօտ ժամը 9ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Փարիզի Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Դասը, վարչութիւնը եւ Հոգաբարձութիւնը ցաւով կը ծանուցանեն
ՏԷՐ ՀՄԱՅԵԱԿ Ծ. Վ. ԳԱԽԹԻԱՐԵԱՆԻ վախճանումը ։

Թաղման կարգը եւ վերջին օծումը տեղի կ'ունենան այս Զորեքշաբթի ժամը 9-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, մատուցմամբ Ս. պատարագի ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ հայրենակից Գ. Մանուկ Գույումճեանի կնկծալի մահուան առթիւ իր այրիին, զաւակներուն, մօր, զոքանչմօր, եղբօր, քրոջ (Փարիզ), եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սարգիս Բարայեան, ուսուցիչ Դիլիջանէն կը փնտռէ իր ազգականը՝ Լեւոն Սարգիսեան։ Տեղեկացնել.—

17, Rue de l'Arrivée
Enghien-les-Bains (S. et O.)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԱԶԴ ՏՈՒՌՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՌԱՋի վարչութիւնը միայն գրաւոր ազդեր *կ'ընդունի, կը խնդրուի հեռաձայնով ազդ չտալ ։*

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – Փոսթալի թիւն է.—
C. C. P. PARIS 5460-11

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Լոյս տեսաւ 227-228 թիւը հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

Ակնոցներու փիլիսոփայութիւն (Հայ-Բոյժ). — *Ոստրէ կերէք* (Տոքթ. Ասֆանազ). — *Մօրուախտ* (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — *Գիտակ* (Տոքթ. Յովհ. Մանուկեան. — *Առողջ մարդուն կշիռքը* (Տոքթ. Աշճեան)։ *Ի՞նչպէս պէտք է քնանալ* (Տոքթ. Գ. Գալուստեան). — *Քարի աշխարհ* (Ակադեմական Մաղաքեան). — *Հոգի եւ ստամոքս* (Տոքթ. Մօրիս Պուածէ). — *Փրոֆ. Վարդան Վարդանեան* (Փրօֆ. Լ. Օրբելեան). — *Վայրի շագանակենի* (Յ. Իշխանեան). — *Այրերու ամլութեան պատճառները* (Տոքթ. Պանծալի). — *Ի՞նչ որ գիտենք սնդութեան մասին* (Տոքթ. Պլանտէլ. — *Գլխացաւ* (Տոքթ. Սեբոբեան) — *Միամեայ երախայի մը յուշերը* (Բ.) — *Անթիպիոթիքները* (Տոքթ. Բամպուքեան). — *Նորընծայ բժշկուհի մը* (Ն.). — *Միջավայր եւ հոգեկան վիճակ* (Տոքթ. Արշակ Պօղոսեան). — *Մշեցի կինը* (Գ. Անդրէասեան)։

Այս թիւը ղրկուեցաւ բոլոր բաժանորդներուն։

Յաջորդ թիւը պիտի ղրկուի միայն կանխիկ վճարողներուն։

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր Ֆրանք (1500 Ֆրանք)։ Արտասահման 20 նոր Ֆրանք (2000 Ֆ.)

Ահաւասիկ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը։ Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ ։

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

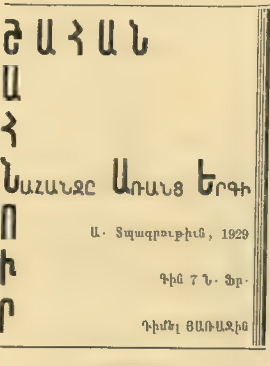
Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 *ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին։ Վարժարանի Տնօրէնութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները։*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ օրիորդ մը (14 – 16 տարեկան), իբրեւ սկսնակ կանանց քանթէքսիոնի *ճիւղին մէջ աշխատելու համար։*

Դիմել՝

MAISON ANNY
43, Rue Thubaneau, Marseille
(Գ. յարկ) ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի (14 ՍԵՊՏ.), ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ դրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէ, սովորաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները ։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին։

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին։

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին.

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափոմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին։

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին,

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին։

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին։

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին։

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին։

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին

ՔԵՌԻ (էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին.

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները. Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները.

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տարի· 50 Ն· Ֆ· — Վեցամսեայ՝ 27 Ն· Ֆ·

Արտասահման՝ Տարի· 60 Ն· Ֆ· — Հատը՝ 0-25 Ն· Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 13 SEPTEMBRE 1961

… ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9202 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5003

…ՄԻԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

…Յամայիքայ Հոկտեմբեր 15ի խորհրդ– …րդանական ընտրութեանց առթիւ տեն– …ս գործունէութեան լծուած են Թուրք …ուսակցութիւններն ու զինուորական – …ղափոխական կառավարութիւնը ։

…յս վերջինը 1960 Մայիս 27ին առանց …իւնահեղութեան դիւրին յաղթանակ …ր ապահովելով, հանդիսաւորապէս …տարած էր շուտով ժողովրդավարա – …ան կարգեր հաստատել եւ իշխանութիւ– …ը յանձնել օրինաւորապէս ընտրուած …որհրդարանին եւ անկէ բխելիք կառա– …վարութեան ։

…անրապետութեան նախագահ եւ վար– …ապետ Զօր· Ճեմալ Կիւրսէլ առաջին օ– …րն իսկ մասնաւոր համակրանք ցոյց …տուաւ Հալքի նախագահ Իսմէթ Ինէօ – …ւին հանդէպ, անոր խորհուրդին դի – …մելով, ամէն անգամ որ նեղն ինկաւ ։

…եր ազուէսը այս պարագան հաշւա – …ռելով առաւելագոյն չափով՝ օգտնել… …ւ համար իր կուսակցութիւնը, որ1950ի …եմոկրատներու յաղթանակէն ի վեր բա– …րովին վարկաբեկուած էր երկրին առ – …ն եւ հոգ կորսնցուցած ։

…ալք կուսակցութիւնը առաջին կարե – …որ յաղթանակը տարաւ, Կիւրսէլի բար– …ացակամութեան շնորհիւ, անցեալ տա– …ի, Սահմանադիր ժողովի ընտրութեանց …ռթիւ, շահելով 275 աթոռներէն 225ը ։

…յս պարագան մտահոգիչ էր ։ Սահ – …մանադիր ժողովը հանգրուան մըն էր՝ …րկմասնեայ վաղուան խորհրդարանին …Ազգային Ժողով եւ Ծերակոյտ) եւ վե – …րստատանելու Ինէօնիւի բռնապետա – …կան փորձանքը ։

…ասր Աստյի զատավարութիւնը որոշ …ափով օգնեց կազմալուծելու Դեմոկրատ …ուսակցութիւնը, առանց բոլորովին ար– …մատախիլ ընելու զայն, ինչպէս ծրա – …գրած էր զինուորական – յեղափոխական …կառավարութիւնը ։

…ալքի հակառակորդները ամփոփէք ի …րենց կը ջանան միացեալ ճակատ կազմել՝ …Ինէօնիւի իշխանատենչ կուսակցութեան …յաւակնութիւնները սանձելու եւ Հոկտ· 15ի …ընտրութեանց մէջ մեծամասնութեան …ձայները շահելու համար ։

…Քանի մը շաբաթ առաջ Հալքը ազմկա– …լից համագումարէ մը վերջ ընդհ· նա – …խագահ վերընտրեց Իսմէթ Ինէօնիւն եւ …քարտուղար՝ Աքսալը ։ Բուռն պայքար …մղեցին նախկին քարտուղար Քասըմ Կիւ– …լէք եւ իր կողմնակիցները ։ Աքսալ ըս – …տացաւ 957 քուէ, Կիւլէք՝ 335 միայն ։ …Յաղթանակը տարաւ Ինէօնիւ ։

…Համագումար ունեցաւ նաեւ Միլլէթ …կուսակցութիւնը, որ մեծ ուժ մը չէր …ներկայացներ Դեմոկրատներու օրով ։ …Միլլէթի նախագահն է Օսման Պէօ – …լիւքպաշը, որ շատ խոստացած կուսայ իր …բոլոր եւ կ՚ուզէ դիրք գրաւել ։

…Հալքի հակառակորդ միւս կուսակցու – …թիւններն են՝ Ատալէթ, որուն նախագա– …հն է հանգստեան կոչուած զօրավար …Ռագըպ Կիւմիւշ փաշա եւ ԵէՆի Թիւրքիյէ …Թիւրքի, նախագահը՝ Էքրէմ Ալի Ճան ։ …Այս երեք կուսակցութիւնները համա – …ձայն չեն ամէն կէտի շուրջ ։ Ձիրենք …միացնող ընդհանուր կապն է առնելու – …թիւն Հալքի դէմ ։ Պիտի յաջողի՞ն …տապալել զայն ։

…Ընտրութեանց նախօրեակին կառավա – …րութիւնը բազմաթիւ սեղմումներու են– …թարկած է ընտրական քարոզչութիւնը ։ …Մասնաւոր պայման դրած է որ ընտ – …րութիւնները տեղի պիտի ունենան զգա– …ստութեան վերահսկողութեան տակ ։

…Այսպէս «…տիպար ժողովրդավարական » …երկիր, որ ընտրութիւններ կը կատարէ …զինուորներու հսկողութեան տակ ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՀԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ

—o—

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ուրբաթ օրուան ձախողած մահափոր – ձէն ետք, ոստիկանութիւնը կը շարու – նակէ երեւան հանել Կ· Գ· Բ·ի (Օ· Ա· ԷՍ) Մայր երկրի կազմակերպութեան ցանցը ։ Մահափորձին հեղինակներէն մէկը որ ռնուեցաւ, սիրով կը պատաս– խանէ բոլոր հարցաքննութեանց եւ ուղ – ղուածէն ալ աւելի տեղեկութիւններ կու տայ, կը խօսի ու կը խօսի եւ իր խօսե – լուն շնորհիւ ճշդուած է մահափորձին ղեկավարին բուն ինքնութիւնը ։ Այս վեր– ջինը Ապահովագրութեան գրասենեակ մը կ՚աշխատի, Անրի Մանուրի է անունը, Սեւր կ՚ապրի եւ իբրեւ մեղսակից ունի Տոմինիք Քապանն որ լա Փրատ եւ Ար– ման Պելվիզի, այս երեքն ալ փախստա – կան են ։ Ներկայիս ծանօթ դէմքը Վիլ – մանտին է ։ 34 տարեկան, զինուորական անցեալ ունի զիմազրութեան մէջ, ապա 1947ին կրկին ծառայութեան մտած է, բայց շուտով դասալիք եղած է եւ Զին – ուորական Ատեանի քաշուած ։ Ամուսնա– ցած է Սայկոնի մէջ, վերջերս Լիվրի – Կարկան կ՚ապրէր ։

Մահափորձին առթիւ բացուած քննու– թեան արդիւնքներուն համաձայն եւ ձեռք անցուած փաստաթուղթերուն, կը թուի թէ եթէ մահափորձը յաջողած ըլ – լար նոր փուլ մը տեղի պիտի ունենար Սեպտեմբեր 15ին ։ Կարեւոր թուղթեր գտնուած են գլխաւորաբար Ժէնտարմըրի մօտ, որոնցմէ կը յայտնուի թէ նախկին գնդ· Կոտար հրամանը տուած էր որ Կո– լի դէմ կատարուելիք մահափորձին ։ Երկրորդ յայտնութիւնը այն է թէ Կ· Գ· Բ·ի պետը Սալանն է որ կ՚ուզէ իր հեղի– նակութեան ենթարկել նաեւ Մայր Երկրի բոլոր աքթիվիսթ շարժումները, երրորդ կէտը այն է որ Ժէնտարմըրի Թղթակցու – թենէն երեւան կ՚ելլէ որ գործողութիւն մը տեղի պիտի ունենար Սեպտ· 15ին ։ Կայ նաեւ այն տպաւորութիւնը թէ այս բոլորը ղեկավարուած էր Ալժէէն, ուր եւս սկսած են խուզարկութիւնները եւ հետապնդումները ։

Ինչպէս ըսինք երէկ, այս բոլորին ա– ռաջին արդիւնքն այն է թէ այլեւս ոչ ոք պիտի համարձակի 16րդ յօդուածին դէմ բողոքել, հաւանական էր նաեւ, երեք – շաբթի առտու, որ ընկերվարականները եւ առնէին իրենց արգելքի բանաձեւը որ նոյն օրը պիտի ներկայացուէր ։ Ազգ· ժողովի երեքշաբթի օրուան նիստը նա – խատեսուածէն բոլորովին տարբեր պատկեր պիտի առնէր ։ Բողոքի եւ դժ– գոհութեան ցոյցը հաւանաբար խեղդուէր համակերպութեան մէջ ։ Տը Կոլ եւ կա – ռավարութիւնը, այս ձեւով, ժամանակ կը շահին ։

Թերեւս որուն յանձնուած է կառա – վարութեան եւ խորհրդարանին միջեւ յարաբերութիւններուն պատասխանա – տուութիւնը ճառ մը արտասանեց Ֆոր – պախ, շեշտելով թէ բոլոր վտանգները անցած չեն ։

Ֆրանսական մամուլը իր ամբողջու – թեան մէջ (բացի Իւմանիթէէն որ տար– բեր ձեւով կ՚արտայայտուի), կը դա – տապարտէ մահափորձը ։ Լը Մոնտի մէջ Սիրիիւս կը գրէ «Մարդասպաններու ժա– մանակը» խորագրին տակ.— « Ինչ որ զարմանալի է, այն խառնութիւնն է որով Զօր· տը Կոլ կը պահէ գիրքեր, ազնուալի իրեն եւ երկրին համար ։ Ինչ կը վերաբե– րի իրեն, միայն չի մտածուիր մահուան մասին որուն հետ հաւանաբար հաշտը – ւած է, եւ որ, որոշ պարագաներու մէջ, կրնայ նուազագոյն դէշ ելքը նկա – տել ։ Բայց մեռնիլը չի բաւեր, նոյնիսկ պատմական խօսք մը ձգելով զալոց սե – րունդներուն ։ Անոր, Պատմութիւնը պիտի մեղադրէ զինքը ոչ թէ, մինչ կա – րելի եթէ ոչ հաւանական ձախողութեան մը համար այլ՝ այդ ձախողութեան ամէնէն ցայտուն անհատական պատճառ– ներուն համար» ։ Եւ Լը Մոնտի տնօրէնը շահեկան վերլուծումով մը կը քննէ քա– ղաքականութիւն մը եւ իր արդիւնքները ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

—o—

Փարիզ, Փորթ տը Վերսայլի ընդար – ձակ հրապարակին վրայ, Սեպտեմբեր 4էն ի վեր բացուած է Խորհրդ· Միու – թեան ցուցահանդէսը, որ կը տարածուի 22·000 ք· մ·ի վրայ ։

Այս ցուցահանդէսը Խ· Միութեան օ – տար երկիրներու մէջ կազմակերպած ցուցահանդէսներէն ամէնէն մեծն ու կա– րեւորը կարելի է համարել, առանց հաշ– ուի առնելու 1937ին Փարիզի մէջ միջազ– գային ցուցահանդէսին ռուսական բա – ժինը ։

Խ· Միութեան այս վերջին ցուցահան – դէսին մէջ ներկայացուած են 10·000է ա– ւելի առարկաներ, որոնք կը ցուցադրեն Խ· Միութեան արտադրութիւնները գի – տական, ճարտարարուեստական, ար – ուեստագիտական, հողագործական, մե– քենագիտական եւ հիւլէական մարզերուն մէջ ։

Գիրն ու գրականութիւնը, գեղարուես– տը՝ թատրոն, երաժշտութիւն, կերպար– ուեստ եւայլն, լայն կերպով ցուցադրը – ուած են ցուցահանդէսին մէջ ։

Խ· Միութեան 15 հանրապետութիւն – ներու առօրեայ կեանքը յարաշարժ ս[…] – նեմայի պաստառներու վրայ կը ցուցա – դրուի այցելուներուն ։

Ցուցահանդէսին, հետաքրքրութեան կեդրոնը, աւելորդ է ըսել որ կը կազմէ այն մասը ուր ցուցադրուած են Խ· Մի – ութեան անջրպետին մէջ կատարած ար – շաւանքներուն յաջողութիւնները ներկա– յացնող նմոյշները ։ Ընդարձակ սրահի մը մէջ ցուցադրուած են մաքէթները ար – փութնիքներու (Ա· Բ· Գ·), Լունիք Ա·ի եւ Բ·ի, ինչպէս նաեւ առաջին տիեզերա– գնացներ Եուրի Կակարինի եւ Հերման Թիթովի « Վոստոք»ներուն մանրատիպ շինուածքները ։

Մասնաւոր սրահի մը մէջ, որ կը կոչ– ուի «Հիւլէն՝ խաղաղութեան համար » ցուցադրուած են հիւլէական զրութեան վրայ շինուած այն բոլոր սարքաւորում – ներուն մանրատիպ շինուածքները, որոնք կը ծառայեն խորհրդային ազգային տն – տեսութեան աճումին ու զարգացման ։ Այս սրահին մէջ է նոյնպէս մանրաչէն մէկ նմոյշը հիւլէական սառցահատ նա – ւուն՝ «Լենին»ի ։

Թատրոնի եւ Օփերայի բաժնին մէջ ցուցադրուած են մաքէթները զանազան նշանաւոր թատերախաղերու եւ օփերա – ներու տեսարաններուն, ընկերացած այդ խաղերուն մէջ կարեւոր դերեր ստանձ – նած դերասան – դերասանուհիներու նը – կարներուն ։

Ցուցահանդէսին հայ այցելուներուն համար անկասկած հաճելի անակնկալ մըն է այն պարագան, որ երբ երաժշ – տութեան յատկացուած բաժինէն ներս կը մտնեն անոնք, կը հանդիպին սիրելի վարպետին՝ Արամ Խաչատուրեանի մե – ծադիր նկարին, կողք կողքի համբաւա – ւոր խորհրդային երաժիշտ Տիմիթրի Շոսթաքովիչի ։

Անսահման է խորհրդային գրականու – թեան ցուցադրութեան սրահը ։ Հոն փռ– ուած են բազմաթիւ ռուսերէն հատոր – ներ, Թոլսթոյ, Կորքի, Պուշկին, Թուրկէ– նեւ եւ նոր ռուս հեղինակներ, եւ սա– կայն, առնցմէ զատ միւս հանրապետու– թիւններու հրատարակութիւնները չեն երեւիր հոն ։

Ընդհակառակն, նկարներու սրահին մէջ, բազմաթիւ հին եւ նոր ռուս նկա – րիչներու գործերու կարգին, ցուցադըր– ուած են երկու հոյակապ պաստառներ Մարտիրոս Սարեանէն ։ Առաջինը՝ վար– պետին մեծածաւալ իւղաներկ մէկ գոր – ծը՝ «Արագածի պտուղները», նկարուած 1958ին, իսկ երկրորդը, աւելի փոքր ծա– ւալով՝ «Արարատ առաւօտուն», զմայ – լելի ու գողարիկ գործ մը, նկարուած 1957ին ։

Ցուցահանդէսը համամիութենական է ։ Ուրաքանչիւր հանրապետութեան արտա– դրութիւնները ցուցադրուած են հոն, ա– ռանց մասնաւոր յիշատակութեան ։ Այս– պէս, Թուրքմենիստանի կամ Ղազախստա – տանի արտադրութիւններուն քով, ցու – ցադրուած են նոյնպէս Հայաստանեան արտադրութիւններ, ինչպէս վրացա – կան արտադրութիւններու կողքին կ՚ե – րեւին ազրպէյճանեան եւ արցախական արտադրութիւններ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՕՐ· ՖՕՐ որ առջի օր կը ներկայա – նար Զինուորական այն Ատեանին առջեւ, որ կազմուեցաւ Ապրիլ 22ի ամբաստան – եալները դատելու համար, յայտարարեց թէ դատարանը իրաւասու չէ զինքը դա– տելու ։ Արդարեւ զինուորական արդա – րութեան պատժական կանոնագրին 10րդ յօդուածը կը նախատեսէ թէ ապայ մը կրնայ դատուիլ միայն իրեն հաւասար կամ աւելի բարձր աստիճան ունեցող ըս– պաներու կողմէ ։ Արդ դատող երեք զին– ուորականները՝ գնդապետ են միայն եւ Զօր· Ֆօր յայտարարեց թէ ինք կ՚ուզէ բացատրուիլ որովհետեւ անմեղ է բայց «դժբախտաբար դատարանին կազմը թոյլ չի տար որ ընեմ ։Սկզբունքի հարց է» ։ Եւ Ֆօր մերժեց պատասխանել ։

ՕՌԱՆԻ մէջ շատ ծանր միջադէպեր պատահած են Հրեաներու եւ Մահմետա– կաններու միջեւ, հրէական նոր տար – ուան առթիւ ։

« ԱՀԱԿ »ի «արտաքին նախարարը » Սաատ Տահլապ Թունուզ վերադարձաւ, չորս օր Հռոմ անցընելէ ետք ։ Կ՚ըսուի թէ շփումներ տեղի ունեցած են Ֆրանսա – ցիներուն հետ ։

ՍԱԼԱՆ Թռուցիկ – կոչ մը ղրկած է ե– րեսփոխաններուն ուր կ՚ըսէ թէ Իշխա – նութիւնը պէտք է Ալժերիոյ մէջ զօրա– կոչի ենթարկէ ութ դասեր ։ «Կազմա – կերպութիւն Գաղտնի Բանակը » զրա – կան գործեր կը պասէ ձեզմէ» կ՚աւելցնէ Սալան որ վճռած է շարունակել պայքա– րը պահպանելու համար ազգային հողա – մասին ամբողջականութիւնը ։

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պատասխանելով Օգոստոս 26ին արեւմտեան բողոքին կ՚ը– սէ թէ այդ հարցը Փանքովի կառավա – րութեան իրաւասութեան սահմաններուն մէջ է, Ժողովրդավար Գերմանիան «ա – զատ եւ անկախ է» եւ Արեւմուտքը հոն պէտք է դիմէ ոչ թէ՝ Մոսկուա ։

ՄԵՍՍԱԼԻ ՀԱՃ համամիտ է որ մեր – ձեցում մը կատարուի Ալժ· Ազատ Ճա – կատին հետ ։ Կ՚ըսուի նոյնիսկ թէ «Ա – ՀԱԿ»ը պաշտօն մը պիտի առաջարկէ Մե– սալի Հաճի «ԱՀԱԿ»ի մէջ ։

«ՔՈՒՊԱ ՍԻ ։ Թոսխա Նօ» կը պոռա – յին ցուցարարներ, Հաւանայի մէջ, հա– կակառավարական ցոյցերու ընթացքին, զորս Քասթրօ արգիլած էր ։

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Սուրբ Մարկոսի հրապարակէն քիչ հեռու, արեւմտեան կողմը, Սան Ճուլիա թաղին մէջ կը գտնուի հայ եկեղեցի մը: Հայերս միշտ աւանդապահ եղած ենք՝ թէ մեր լեզուին եւ թէ մեր սովորութիւններուն համար: Քրիստոնէութիւնը ընդունելէ ի վեր, շարադրած ենք իմաստալից շարականներ ու մեղեդիներ, կազմած ենք մասնաւոր ծիսակատարութիւն եւ յօրինած ենք զմայլելի երգեցողութիւններ մեր պատարագին համար: Այս պատարագամատոյցը (Լիթիւրժի) յատկանշական է Հայուն համար եւ ջերմապէս բաղձալի ու ախորժելի հայ ականջներուն: Այն Հայերը որոնք վարժուած են այս ծէսերուն եւ շարականներուն միշտ պիտի փնտռեն տեսնել եւ ջանան լսել ուր որ ալ ըլլան, Ամերիկայի մէջ թէ Ֆրանսայի, Միլանոյի մէջ թէ Վենետիկի: Ահա այս տենչով է որ՝ ըստ պատմական տուեալներու, 1510 – 1515ի տարիները Վենետիկի մէջ առեւտրական գործեր ունեցող Հայերը փափաք կ'ունենան հայ ծէսով մատուռ մը ունենալ: Կ'ըսուի որ՝ Ծեանի ընտանիքը որ առեւտրական կապեր ունէր Հայերուն հետ, Սան Ճուլիա փողոցին մէջի այս պզտիկ հողը Հայերուն նուիրեց եկեղեցի շինելու համար: Հայերը փոքրիկ մատուռ մը շինեցին, «Երեւման Սուրբ Խաչի» ի յիշատակ: Ժամանակ մը ետքը, եկեղեցին երեսի վրայ կը մնայ, յարմար քահանայ չգտնուելուն համար:

1579ին շնորհիւ ազգասէր եւ եկեղեցասէր Հայերու մատուռը կը նորոգուի: Էջմիածնի կաթողիկոսի օգնութեամբ մնայուն քահանայ մըն ալ կ'ապահովուի եւ կանոնաւոր պաշտամունք կ'ունենան: Մատուռին քով կը շինեն նաեւ տուն մը իբր «Հայոց Տուն» կամ Երիցատուն, որ կը գործածուէր նաեւ իբր հիւրանոց անցորդներու եւ իբր առժամեայ ապաստան աղքատ Հայերուն:

1606ին Ամասիացի Տէր Յակոբ քհնյ. Մարկոսեան նուիրակի պաշտօնով Վենետիկ կուգայ, տեղացիներու թախանձանքին վրայ, առաջնորդ կ'ընտրուի: Հինգ տարի եռանդուն գործունէութիւն կ'ունենայ եւ կը վախճանի 1611ին: Այդ տարիները Վենետիկը վաճառաշահ կեդրոն մը ըլլալուն համար՝ հայ վաճառականներն ալ կը շատնան: Նկատելով որ իրենց մատուռը փոքր կուգայ, կ'ուզեն մեծցնել: Փոխան մեծցնելու, շնորհիւ մեծահարուստ Գրիգոր Մերմեր Կիրակի ջանքերուն եւ աջակցութեամբ վաճառականներ Շէհրիման Գերդաստանի եւ Ջուղայեցի Զամալենց Պօղոսին ու հայ գաղութին, մատուռը կը քակեն եւ այժմու եկեղեցին կը շինեն, քովի Ազգային Տան հետ մէկտեղ 1688ին: Եկեղեցին մեծ չէ (կրնայ հարիւր հաւատացեալ ընդունիլ առանց աթոռի) սակայն իր փոքրութեան մէջ կրնայ ըսուիլ նաեւ որ գեղեցիկ է եւ լաւ ճարտարապետութեամբ շինուած: Գմբէթաւոր է, ունի երեք խորաններ: Աւագ խորանը նուիրուած է Երեւման Սուրբ Խաչի, աջակողմեանը՝ Սուրբ Աստուածածնի Վերափոխման, իսկ ձախակողմեանը՝ Ս. Լուսաւորիչին: Խորաններու պատկերները նոյն ժամանակի, Վենետիկի նկարիչ Ալպերթօ Կալվեբայի գործերն են: Եկեղեցին ունի նաեւ աւանդատուն մը՝ մէկ կուշտին վրայ, իսկ առջեւը կայ պզտիկ դաւիթ մը, ուր կը գտնուին մէկ քանի նշանաւոր հայ վաճառականներու տապանաքարերը, որոնցմէ ոմանք դուրս փոխադրուեցան 1812ին եկեղեցւոյ նորոգութեան առթիւ: Այս տապանաքարերուն վրայի արձանագրութիւնները գրեթէ անընթեռնլի են, սալայատակին հաւասար ըլլալով, երթեւեկի ատեն գրերը մաշած են:

1708ին Էջմիածնի Նահապետ Կաթողիկոսի լիազօր իշխանութեամբ՝ Վենետիկի Հայերուն առաջնորդ կ'ընտրուի Խաչատուր վարդապետ: Մէկ քանի տարի վերջն ալ Ս. Խաչի ժամապահութիւնը կը յանձնեն Մխիթարեաններուն: 1746ի տարիները Տէր Եղիա քհնյ. պատահմամբ Վենետիկ կուգայ եւ եկեղեցւոյ հովիւ կը կարգուի: Ան ալ, ժամանակ մը հովուելէ ետք, Կ. Պոլիս կը մեկնի: Ի վերջոյ երբ ոչ մէկ ազգային քահանայ չի գտնուիր գաղութը հովուելու, Մխիթարեան Միաբանութեան կը յանձնեն թէ եկեղեցին եւ թէ հովուութիւնը:

Այժմ Մխիթարեանները տարին մէկ քանի անգամ հայկական ծէսով պատարագ կ'ընեն Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ազգային Տունը յանձնուած է իտալացի ընտանիքի մը՝ այս կալուածին հոգատարելու համար:

Վենետիկի մէջ Հայերը այս եկեղեցիէն զատ ունին նաեւ գերեզմաննոց մը, Սան Ճորճիօ կղզիին վրայ, ուր՝ թաղուած կան աղքատ թէ հարուստ շատ մը մեռեալներ:

Ե. Հ. ԿԱՆՈՆԵԱՆ

ԾԱՆ.— Այս եկեղեցիի պատմութեան հակիրճ տեղեկութիւնները առնուած են Հ. Յովհաննէս Թորոսեանի «Վարք Մխիթարայ Աբբայի» աշխատասիրութենէն, զոր ազնուաբար ինձ համար գտաւ եւ տրամադրեց Ս. Ղազարու վեթերան գրաշար, Իգնատ Աստուածատուրեան:

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍԻՐՈՅ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՏԱՃԱՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Կը պատմեն թէ Պուտտան, որ կեանքին իմաստը տեսած է բնութեան անընդհատ յեղափոխութիւններուն, ամէն ինչի անյողդողանութեան մէջ, հանգիստ տուած է իր մշտաթռիչք միտքին եւ սկսած է հսկել իր տաճարներուն, անոնց սրբանուէր խորաններուն մէջ ապաստանած թռչնաւոր սողուններուն եւ գիշատիչ գազաններուն, անոնց մէջ տեսնելով կողք – կողքի հաշտ եւ սիրով դեգերող ոգիներ: Հիացած է Պուտտան այդ նոր աշխարհով: Եւ երբ պատահարար բացուած են ժայռերն ի վեր մագլցած մշտադալար թփութներով փակուած տաճարներուն դուռները, եւ ներս յորդած արեւն ու լոյսը սարսափահար ըրած են ապաստանածներուն մօտ ապաստանած կենդանիները, խռոված է Պուտտա եւ իր բարկութենէն ուզած է փակել մշտնջենական լոյսին ակունքը, բայց հակառակ իր կամքին տաճարներէն ներս խուժած են մարդկային նոր խումբեր եւ կեցուցած Պուտտային միտքի թռիչքը, որուն պատճառով տարբեր արտայայտութիւններ ստացած է քայլ ժայռէն կերտուած Պուտտան: Ան մերթ կը լրջանայ, ինչպէս Պրահման իր մեծ առաքելութիւնը կատարած միջոցին, մերթ կը ժպտի՝ տարիներ իրարմէ բաժնուած եւ նորէն իրարու հանդիպած սիրատոչոր զոյգերու նման, մերթ կը զայրանայ՝ իր հարեմի կիներուն անհաւատարմութիւնը մէջտեղ հանած մահարաճայի մը պէս: Անսահման կերպով մարդկային Պուտտան անմարդկային իր կերպարանափոխութիւններով կը զարմացնէ նոյնիսկ ամէնէն բանիմաց այցելուն:

Բայց միայն ինքը չէ որ կը զարմացնէ: Աճանտայի իւրաքանչիւր քանդակն ու զարդանկարը իր արուեստով, նրբակերտութեամբ, այդ ատենուան ընկերային բարքերը, ժողովուրդին սովորութիւնները եւ աւանդութիւնները երեւան հանելու կատարելութեամբ հիացում կը պատճառէ եւ կը զարմացնէ արուեստագէտը եւ արուեստը սիրող մարդը: Հնդկական հարուստ բնութեան գեղեցկութիւնը, հնդիկ ժողովուրդին աւանդութիւնները եւ սխրագործութիւնները, թշնամիին դէմ ժողովուրդին մղած պատերազմներուն դրուագները, սէրն ու ատելութիւնը, որոնք գիրկընդխառն պատկերուած են յաւերժ հաստատ այդ սրբատաշ կոթողներուն վրայ, ապացոյցներ են արուեստի այդ բազմահարուստ յուշարձաններուն խոր ժողովրդականութեան մասին: Զարմանալին այն է, որ այդ տաճարները եւ անոնց որմանկարները, որոնք ստեղծուած են տարբեր ժամանակներու եւ տարբեր արուեստագէտներու մասնակցութեամբ, ընդգծուած ներդաշնակութեամբ կապուած են իրարու եւ, կարծես մէկը միւսին շարունակութիւնն է:

Այդ քարայրներուն ճարտարապետութիւնը, վարպետօրէն պատկերուած դիմանկարները, պատերազմի, խրախճանքի եւ սուգի, սիրոյ եւ մահուան տեսարանները, կենդանիներու եւ՝ երեւակայական ոգիներու ուրուանկարները, բնապատկերները ու զարդանկարները ամբողջացած են նեքին, առաջին ակնարկով աննկատելի կշռոյթով մը. Ահա քարայրներէն մէկուն ոսպրկ վիմապատի դրոշմուած Թափօրը՝ մահարաճայի երթը քաղաքի դարպասէն դուրս գալու պահուն: Այս նկարը կը բովանդակէ ամբողջ պատմութիւն մը՝ արեւելեան գունագեղութեամբ զարդարուած հսկայամարմին փիղին վրայ՝ խորախորհուրդ հայեացքը դամած անորոշ կէտի մը իր առջեւէն կը շարժի խայտաբղէտ ամբոխ մը՝ զմայլած իրենց մարմնին գեղեցկութիւնը ցուցադրած պարուհիներու արուեստով: Այդ շքերթին ամէն մէկ մասնակցողը թէ՝ մերկ սուրը ձեռքին ամրբռնած զինուորը, թէ՝ իրենց հոյանի թեւերն ու փարթամ կուրծքը մարգարիտներով զարդարած գեղատի կիները եւ ջիկները, թէ՝ անոնց ակնապիշ նայող մերկատիտ երիտասարդները, թէ հեզանազ պարուհիներն ու կախարդիչ երաժիշտները, կարծես, սեփական միտքերն ու ապրումները մոռցած՝ կ'ընկերանան մահարաճային դէպի որբավայրը, որուն զօրութեանը անոնցմէ ոչ մէկ ներքնապէս կը հաւատայ, թէեւ տարիներու սովորութեան ուժով իւրաքանչիւրն ալ բախտ եւ յաջողութիւն հայցելու հաստատ կամքով տոգորուած է:

Երկրորդ քարայրի պարուհիին որմանկարը, որ պատկերացած է մահարաճային ներքին խնջոյքի կինջ մը պէս, այնքան կենդանի է, որ դիտողը ոչ միայն կը պատկերացնէ հնաշխարհիկ պարուհին հեզանազ շարժումները, այլեւ անոր լուռ խնդրանքն ու յուսահատութիւնը: Այս ձեւի կատարելութեամբ կերտուած են նաեւ աթոռին վրայ նստած կնոջ եւ օղերով զարդարուած մերկ ոտքերէն մէկը պատին յենած գեղեցիկ կնոջ քանդակապատկերները: Անոնց երկուքն ալ մտազբաղ, իրենց հարուստ գեղեցկութեան եւ կանացիութեան նկատմամբ անտարբեր՝ չես գիտեր ինչի վրայ կը խորհին, ներկայի՞ն, մոռնալու թէ ապագայի մասին:

Այդ հրաշապատում որմանկարները կը մոռցուին, երբ յանկարծ հայեացքդ կ'իյնայ բաց դռներէն ներս թափած լոյսի շիթերուն մէջ գրկախառնուած զոյգին կամ երկնային պարուհիներու եւ երգիչներով շրջապատուած թագաւորի պատկերներուն վրայ: Նայելով սիրահար զոյգին՝ այն տպաւորութիւնը կը ստանաս, թէ ահա իրենք ալ կը միանան երգին ու երաժշտութեան չորս կողմ տարածող երաժիշտներու ուրախ խումբին, որոնց թուխ մարմիններուն եւ հագուստի գոյներուն, տարբեր շարժումներուն եւ դէմքերու վարպետ զուգակցութիւնը եւ ընդհանրապէս որմանկարին ամբողջ շարահիւսութիւնը բացառիկ ներգործութիւն կ'ունենայ:

Մինչեւ արշալոյսապատրին տեսարանը

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ԿՏԱԿԸ

Աշըգեան եւ Օրմանեան պատրիարքներ ժողովրդականութիւն չունեցան, որովհետեւ մեր զգացումներուն հակառակ գործունէութիւն ունեցան»:

Ինչո՞ւ Աշըգեան հոսանքին դէմ թիավարեց, ժողովրդականութիւն չունեցաւ, մահափորձի ենթարկուեցաւ, որովհետեւ կը վախնար որ բարենորոգումներու համար բողոքելով պատճառ կրնար ըլլալ կոտորածի մը: «Տարիներ ետք մեր աղէտները հաստատեցին անոր զգացումներու ճշգրտութիւնը: Մէկ կողմէ կոտորածի վախը, միւս կողմէն համոզուած էր թէ Երրեակ Զինակցութիւնը որքան ատեն որ տեւէ Համիտ քաղաքականապէս անպարտելի պիտի մնայ: Աշըգեան համոզուած էր թէ Համիտ օր մը Հայերը ջարդել պիտի տայ եւ 1894էն շատ առաջ իր վախերը ոմանց յայտնած էր»: «Արփիարեան, Նոր Կեանք, 1898, էջ 202):

×

Նոյն օրերուն Երուսաղէմէն Պոլիս կը հասնէր աքսորական Իզմիրլեան եւ կը դիմաւորուէր ծովածաւալ բազմութեան մը կողմէ: Նորակազմ ընդհ. ժողովի կողմէ կը վերընտրուէր պատրիարք: Այդ առիթով երեսփոխան Զօհրապ կը խօսէր. «Իզմիրլեան Սրբազան ոչ միայն հայ ազգին եւ հայ եկեղեցականութեան, այլ եւ ամբողջ մարդկութեան եւ ամբողջ եկեղեցականութեան պատիւ բերող պատկառելի դէմք մըն է»:

Զօհրապի գնահատումը հիմնուած ըլլալու էր խորունկ համոզումի մը վրայ:

Ճառախօսը կը շարունակէր. «Իզմիրլեան Սրբազանի հեռացուցումէն ի վեր թափուր կը նկատէինք մեր պատրիարքական աթոռը ուրկէ անիրաւութիւնը խլած էր Ազգին Պատրիարքը, ներկայ ընտրութիւնը աւելի ձեւակերպութիւն մըն էր որ կատարուեցաւ, վասն զի մենք զինքը կը ճանչնայինք միշտ պատրիարք: 1894ին ընտրուեցաւ իբրեւ բողոքի մարդ, այսօր կը հրաւիրուի համերաշխութեան եւ սիրալիր յարաբերութեան պահպանման համար, որ Օսմ. ազգին նշանաբանն է: Իզմիրլեան Սրբազան պիտի կրնայ մշակել, ամրապնդել կառավարութեան եւ Ազգին կապերը»:

Զօհրապի խօսքը քաղաքական իմաստ մը եւ թելադրանք մը կը պարունակէր: 94ի ընտրութեան հաւատարմութեան երդումը կատարելէն ետք աւելցուցած էր «Պիտի հետեւիմ Խրիմեանի եւ Վարժապետեանի, չկայ հաւատարմութիւն՝ երբ չկայ կեանքի, ինչքի, պատիւի ապահովութիւն»: Բողոքի պատրիարքը կը յայտնուէր: Անըմբռնելի կը մնայ թէ ինչու Սուլթանը թոյլատրեց իր ընտրութիւնը՝ երբ մերժած էր կրօնական ժողովի անդամակցութիւնը: Քիչ ատենէն Բ. Դուռը գրաւորապէս իրեն պիտի դիմէր որպէս զի յորդորէր իր ծուխերը զգուշանալու անխոհեմ շարժումներէ եւ ինք պիտի պատասխանէր թէ ծանօթ չէ շարժումներու եւ անձերու: Տարի մը վերջ երեք դեսպաններ նոյն յանձնարարութիւնը պիտի ընէին, նոյնպէս գրաւոր կերպով:

×

Տարի մը առաջ Թուրք բարձրաստիճան պաշտօնատար մը Քամպոնի կ'ըսէր. «Հայկական հարց մը գոյութիւն չունի, բայց մենք պիտի ստեղծենք զայն»: Արտաքին նախարարութեան հաղորդելով Թուրքին խօսքը, որ սպառնալիք մըն էր, Քամպոն կը հաւատար թէ դէպքերու պատրաստութեան պատասխանատուութիւնը Թուրք կառավարութեան վրայ կ'իյնար: Կառավարութիւնն ալ կը փափաքէր որ բողոքողներ ըլլային, առիթ ներկայացնէին «Հարցը ստեղծելու համար»:

Իզմիրլեանի համակիրները հակառակորդներ էին Օրմանեանի, որովհետեւ բողոքող մը չեղաւ, համակերպող մը եղաւ: Բժիշկ Տաղաւարեան Գահիրէի մէջ դասախօսութիւն մը տալով՝ Խրիմեանի յաջորդութեան արժանի կը նկատէր «ամէնուն սիրելի Իզմիրլեանը» եւ կը ներկայացնէր ամբաստանութեանց շարք մը Օրմանեանի դէմ, որուն ընտրութիւնը անարգանք մը պիտի ըլլար Էջմիածնի Աթոռին:

Տաղաւարեանի համաձայն, Օրմանեան պատրիարք ընտրուեցաւ շնորհիւ Տասնեանի, որուն թելադրանքներուն հետեւելու խոստում տուած էր:

×

Օրմանեան սահմանադրութիւնը քա- ցեց — Համակերպող քաղաքականութեան մը հետեւեցաւ — Ազգին բողոքը խեղդեց — Ազգին սնտուկները շահագործեց — Նսեմացուց Կեդրոնական վարժարանը — Կաշկանդեց մամուլը գրաքննութեան դիմելով — Իր սիրական աշակերտը Մշոյ առաջնորդ Բարգէն ... Կիւլէսէրեան կարօտեալներու ... 160 ոսկին իւրացուց, Օրմանեան ... փակեց գրաքննութեան միջոցով:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(20 Շար.)

...ծող վարպետը տուած է կեանքին եւ ...ժնուան հակադրութիւնը: Մահամերձ ... արքայադուստրը, բայց նոյնիսկ այդ ...ժամանակ կը ներկայանայ իր կատարե–...ութեան մէջ եւ կը յիշեցնէ կեանքը: ...Զինքը հովանաւորողները, կարծես, կը ...ջուրին ու չէ թէ արքայադուստրը, այլ կա–...րելին կորսնցնելուն համար: Վառ եւ ...ռարեալը ...արայայտիչ գոյներով պատկերացուած ...նաեւ միւս նկարներն ու պուտտայա–...կան գրականութեան զանազան դրուագ–...ներ արտայայտող տեսարանները:

Ցառով սիրով եւ խնամքով պատկե–րացուած են կենդանիները: Այս որմա–նկարներուն մէջ մարմնաւորուած են ...Ջոկիներուն ըմբռնումները՝ բնական եւ կենդանական աշխարհի մասին: Հնդիկը ...կը սիրէ բնութիւնը, եւ հակառակ ...որ ամենուրեք փարթամօրէն ա–...ճած հսկայ տեսակ ծառերը, ամբողջ ...արին իրենց երփներանգ թերթիկները ...րացած ծաղիկները եւ ամէն տեղ վխտա–...ցող սողուններն ու կենդանիները կը ճն–...շեն մարդուն, այսուհանդերձ, ան մեծ ...ակնածութեամբ կ'անցնի ամէն մէկ ծա–...ռին ու ծաղիկին քովէն, կը խնամէ եւ կը ...պաշտպանէ զանոնք, խանդաղատանքով կը ...վարուի կենդանիներուն հետ: Երբեմն այդ ...է պատճառ, որ կապիկները յաճախ ան–...պատիժ կ'ոչնչացնեն գիւղացիին ցանքը, ...որուն բանջարանոցը, կը կտրեն ...շաքարեղէգը, խումբերով կը մտնեն ...գիւղերը ու մինչեւ իսկ մեծ քաղաքնե–...րու փողոցները, կը յափշտակեն բաց ...գրան առջեւ կամ պատուհանին վրայ դը–...րուած պտուղները, անցորդներուն փէ–...քերն կախուելով՝ կարկանդակ, կաղին ...կամ շաքարեղէն ստանալու ակնկալու–...թեամբ, կը պարզեն իրենց թաթերը: Ա–...նոնք չեն մտահոգեր ոչ գիւղացին եւ ոչ ...ալ նպարավաճառը, թէեւ մեծ վնաս կը ...հասցնեն երկուքին ալ: Բայց ոչ միայն ...անվրէպ կապիկը, այլեւ կովը ազատ հա–...մարձակ կրնայ խառնուիլ շուկային մէջ ...խռնուած զանազան տարազի մարդոց, ...նստիլ առօք փառօք երկաթուղիի գիծե–...րուն վրայ, կենալ առաջնակարգ պան–...դոկի գլխաւոր մուտքին առջեւ եւ չհա–...րածուիլ, օձը՝ խայթել երախան եւ ան–...պատիժ պահուըտիլ կամ հանդարտ սա–...հիլ երախային ծնողքներուն առջեւէն՝ ...առանց ենթարկուելու անոնց զայրոյթին: ...Կենդանիին եւ ընդհանրապէս բնութեան ...նկատմամբ տարիներով մշակուած ըմ–...բռնումները իրենց խոր արտացոլումնե–...րը գտած են հնդկական արուեստին, գը–...րականութեան, մշակոյթին եւ սովորու–...թիւններուն մէջ:

Գ.

Աճանտայի որմանկարները եւ պատկե–րաքանդակները հնդկական մշակոյթի ...ալզուրս էջերը կը կազմեն: Բնութիւ–...նը, անոր գեղեցկութիւնը եւ բազմազա–...նութիւնը պատկերացուած են այն ատեն–...ուան իշխող գաղափարախօսութեան հա–մապատասխան: Բայց զարմանալի կեր–պով հմայիչ են եւ այնպէս բնական, որ երբ կը դիտես որեւէ ժայռապատ զարդ–ուած չուշանը, կը թուի թէ լճակին վետ–վետացող կոհակներուն վրայ լայն բա–ցած է իր սպիտակ թերթիկները եւ կը հաւաքէ արեւին վառ ճառագայթները: Երբ կը նայիս արեւելեան շքայլութեամբ պճնազարդուած Հնդկուհիին պատկերա–քանդակին, կը թուի թէ ահա ան վար կը սահի պահաւորակէն եւ կը բանայ իր պալտոնիքները քու առջեւդ: Երբ հայ–եացքդ կը դարձնես նետահարուած եղ–նիկի պատկերին, կը թուի թէ խօսուն բերանով կը նզովէ բոլոր այն մարդոց, որոնք կը յանդգնին ձեռք վերցնել կեն–դանի արարածներուն վրայ: Եւ այդ բո–լորը կը ներկայացնեն կեանքը իր ման–րամասնութիւններով՝ փոթորիկներու եւ անդորրութեան պահերուն: Սակայն ա–նոնց մէջ ամէնէն չքնաղը մարդն է, ո–րուն մարմնացումը՝ Պուտտան, կարծես անթարթ համար մոռցած երկրային թովչանքն ու հրապոյրները՝ իր մշտա–խոյզ հայեացքը դարձուցած է դէպի յա–ւէրժութիւն եւ կը սահի դէպի անհա–սելի Նիրվանա:

Ս. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Ո՞Վ Է ՄԱՌԵՇԱԼ Ի. ԿՈՆԻԵՒ

Մառեշալ Կոնիեւի Արեւելեան Գերմա–նիոյ խորհրդային ուժերու հրամանա–տար նշանակումով՝ պաշտօնի կոչած կ'ըլլան Կարմիր բանակի ամէնէն համ–բաւաւոր մառեշալը:

Կոնիեւ իր համբաւը սկսած է կերտել 1939–1945ի պատերազմէն առաջ: Ան մասնագէտն էր շանթային յարձակում–ներուն եւ կարճատեւ պատերազմներուն: Միւս կողմէ՝ պատերազմի վախճանին իր համբաւը աւելի մեծցաւ, որովհետեւ իր զինուորներն էին, որ Էլպայի վրայ կապ հաստատեցին ամերիկացի զինուորներուն հետ, Պերլինի անկումէն անմիջապէս ետք:

Զինուորականի ու ռազմագէտի իր ա–նառարկելի յատկութեանց Կոնիեւ կը միացնէ նաեւ քաղաքական առաջնակարգ ռազմավարի մը ձիրքը:

Փոքրակազմ այս գիւղացին, որ ծնած է 1897ին, Արխանկելսկի մէջ, 1918ին քա–ղաքական կոմիսար էր Կարմիր բանակին մէջ:

Անվնաս անցնելէ ետք ռուսական յե–ղափոխութեան բոլոր հանգրուաններէն, իր ճակատագիրը կապեց Ստալինի ճա–կատագրին եւ ամէնէն խանդավառներէն էր զայն ծափահարողներուն մէջ, երբ Մոսկուայի մէջ կը սկսէին համբաւաւոր դատավարութիւնները եւ անոնց յաջոր–դող արիւնալի մաքրագործումները:

Ճիշդ է, որ իբրեւ վարձատրութիւն իր լորձնաշուրթն փառաբանութեանց՝ ըՍ–թալին զինք նշանակեց Պլոխերի յաջոր–դը, երբ Ծայրագոյն Արեւելքի սպարա–պետը շնորհազրկուեցաւ Կրեմլինի մենա–տէրին կողմէ:

Այդ ատեն ապագայ մառեշալը հազիւ 41 տարեկան էր:

Համաշխարհային Բ. պատերազմին իր կատարած քաջագործութեանց իբրեւ վարձատրութիւն, 1946ին Կոնիեւ կոչ–ուեցաւ Կարմիր բանակի գերագոյն հրա–մանատարի պաշտօնին, երբ Ստալին շը–նորհազրկեց մառեշալ Ժուկովը, որուն վարկը կը նսեմացնէր իր սեփական հրա–շակը:

1950ին ունեցաւ նոր բարձրացում մը, որովհետեւ եթէ ճիշդ է, որ վրայ տուաւ սպարապետութիւնը, նոյնքան ճիշդ է նաեւ, որ կոչուեցաւ բանակի ընդհանուր քննիչի եւ ազգային պաշտպանութեան փոխ նախարարի զոյգ պաշտօններուն:

Երեք տարի ետք, 1953ին, ինք նախա–գահեց այն զինուորական ատեանին, որ դատեց ու մահուան դատապարտեց յա–բախինդ Բերիան, «հօրեղբայր Ժօզէ–ֆի», որ բոլոր ատոր առաջքներուն գործադրիչը եւ հայ մտաւորականու–թեան անողոք դահիճը եղաւ:

Ըսողներ կան նոյնիսկ, թէ այս դատա–պարտութեամբ չգոհանալով՝ մառեշալ Կոնիեւ իր սեփական ատրճանակով գըն–դակահարեց Բերիան, Կրեմլինի նըր–բանցքներէն մէկուն մէջ, գնդակը պար–պելով ճիւաղին ճակատին:

1955ին, երբ ստեղծուեցաւ Վարշաւա–յի ուխտը՝ հակակշռելու համար Ատ–լանտեանի Պաշտպանութեան ուխտը, մառեշալ Կոնիեւ կոչուեցաւ ուխտի զին–եալ ուժերուն ընդհանուր հրամանատար:

Իր այս նոր պաշտօնին մէջ մնաց մին–չեւ անցեալ տարի, երբ հանգստեան կոչ–ուեցաւ, իր խնդրանքին վրայ, առողջա–կան պատճառներով:

Այսօր, անգամ մը եւս պաշտօնի կը կոչուի՝ մարդկութեան պատմութեան խիստ բարդ մէկ շրջանին:

Խորհրդային բոլոր մառեշալներուն մէջ, Կոնիեւ ամէնէն խիստն է, ամէնէն կարծրասիրտը եւ ամէնէն անողոքը:

Թերեւս ճիշդ իր այս յատկութեանց համար է, որ վարչապետ Խրուշչեւ անոր մասին մտածեց, երբ ուզեց ցնցել հա–մայնավար զանգուածները եւ սարսափի մատնել արեւմտեան պետութիւնները:

Պէտք չէ շատ հաւատք ընծայել այն տարաձայնութեանց, թէ Իվան Կոնիեւ Արեւելեան Գերմանիա ղրկուեցաւ՝ ար–եան ճապաղիքներու մէջ խեղդելու հա–մար Արեւելեան Գերմանիոյ ժողովուր–դին հաւանական ապստամբութիւնը:

Կարմիր բանակը բաւական է այս նպա–տակին համար:

Կոնիեւի ներկայութիւնը Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ՝ բացատրելի է այլ «մը–տահոգութիւններով»:

ՀԱՍՆՈՂ ՆՈՐԵՐԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԳՈՐԻԷՆԹԷՍԻ մէջ (Արժանթին) Պէ–աթրիս Քէօսէեան չորս տարիէն աւար–տելէ ետք տեղւոյն պետական երկրոր–դական առեւտրական վարժարանը, յե–տագային շարունակած է իր ուսման կա–տարելագործումը առեւտրական գիտու–թեանց համալսարանը եւ ստացած է Քոնթատոր Փուպլիքի վկայականը: Ծը–նած Պուէնոս–Այրէս, Ջէնկիլէրցի ծը–նողքէ, Օր. Պէաթրիս Քէօսէեան ՀՕՄի յանձնախմբին առթիւ պատուոյ անդամ արձանագրուեցաւ այդ մեծ կազմակեր–պութեան Լանուսի մասնաճիւղին: Իր եղբայրը՝ Համբարձում Քէօսէեան փրո–ֆէսէօր է արդէն նոյն քաղաքին մէջ (Գորիէնթէս) փայլուն կերպով աւարտե–լէ ետք իր ուսումնական շրջանը:

×

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Հարուըր–տի համալսարանին Միջին Արեւելքի Ուսմանց ճիւղը եւ Միջազգային Ուսմանց կեդրոնը միասնաբար կրթաթոշակ յատ–կացուցած են Տոքթ. Վահագն Տատրեա–նի, որպէսզի լրացնէ իր աշխատանքները Խորհրդային Հայաստանի մասին: Տատր–եան վերջերս երկու անգամ Խորհ. Միու–թիւնը այցելած է մէջն ըլլալով Հայաս–տան: Նիւթեր հաւաքած է Հայերու մա–սին: Ծնած է Պոլիս եւ յաճախած Սկիւ–տարի Ներսէսեան–Երմոնեան նախակր–թարանը, ապա՝ Վիէննական Մխիթար–եաններու լիսէն, զոր յաջողութեամբ ա–ւարտած է: Աւելի ետք երեք տարի ու–սումը կատարելագործած է Պերլինի եւ Վիէննայի համալսարանները, ապա ըն–կերաբանութեան տոքթորի տիտղոս ըս–տացած է Չիքակոյի համալսարանը:

×

ԼՈՆՏՈՆԻ իրաւաբանական վարժարանը աւարտած է Սարգիս Գրիգորեան որ յա–ջողելով միջազգային իրաւագիտութեան համալսարանական քննութիւնները, յա–ջողած է ստանալ համապատասխան վը–կայականը: Ընկ. Ս. Գրիգորեան քրոջ որդին է ընկեր Ն. Դարայեան:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ մեռած է Տիկին Գայ–ծառ Խանջեան, քոյրը՝ Նշան Փալանճեա–նի, որ ասկէ 12 տարի առաջ քրոջը հետ կարեւոր նուիրատուութեամբ մը կարելի դարձուցած էր Պէյրութի ճեմարանին կալուածին գնումը, ի յիշատակ իրենց եղբօր: Յուղարկաւորութիւնը կատար–ուած է Պուրճ–Համուտի գերեզմանատան մատրան մէջ: Դամբանականներ խօսե–ցան՝ Տոքթ. Ատուր Գապաքեան յանուն Համազգայինի Կեդր. վարչութեան, Մ. Իշխան յանուն Նշան Փալանճեան Ճեմա–րանին:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

...կատարութեամբ լեցուած եկան իմաց ...ուին մեծաւորին, որ կարաւանէն բա–...ժնուած հեռու բլուրի մը վրայ նստած էր ...եւ կողոպուտներուն կը սպասէր:

— Շուտով թող տուէք որ կարաւանը ...անցնի, գոչեց աւազակապետը, բայց ...այն յաջողանը հոս տեղ բերէք:

Աւազակները վերադարձան ու մեծա–...րին հրամանը կատարեցին:

Ակնթարթ մը կէս ժամուան մէջ կարաւանը ...ոլորովին կողոպտուած ճամբայ ինկաւ. ...իսկ Վանականը քաշկռտուելով աւազա–...կապետին առջեւ տարուեցաւ:

Աւազակապետը խորին ուշադրու–...թեամբ դիտեց Վանականին կերպարան–...քը, որ գիշերուան մութին մէջ հազիւ կը նշմարուէր, դիտեց այդ անվեհեր մար–դուն կեցուածքը ու հարցուց.

— Դո՞ւն սպաննեցիր մեր ընկերը:

— Այո, ես սպաննեցի... պատասխա–նեց Վանականը աներկիւղ ձայնով մը:

— Պատճա՞ռը...

— Ինչո՞ւ պատճառը կը հարցնէք, ե–թէ չսպաննէի զինքը, անիկա պիտի ըս–պաննէր զիս:

— Ոչ, պիտի չսպաննէր եթէ դիմա–դրութիւն մը չընէիք:

— Ձեզ հասկնար... միթէ չպիտի վը–րայէ հանող մարդը սպաննած չըլլա՞ր զիս:

— Հը՛րմ... մրթաց աւազակապետը՝ շարժելով իր գեղեցիկ ու պատկառելի գլուխը: Շատ աղէկ, ի՞նչ ունէիր որ չէիր ուզեր յանձնել...:

— Ե՞ս:

— Այո, դուն:

— Բան մը չունէի... միայն թէ դաշոյն մը ունէի:

— Ո՞ւր է այդ դաշոյնը:

— Սա աւազակը ձեռքէս առաւ:

Վանականը մատնանիշ ըրած մարդուն երեսը նայեցաւ: Աւազակը դողդղալով մօտեցաւ ու ծոցէն պահած դաշոյնը յանձնեց:

Հսկայ մարդը — լեռներու տէրն եղող այդ հռչակաւոր աւազակապետը — յան–կարծ բոլոր հոգիով այլայլեցաւ, երբ որ դաշոյնին վրայ նայեցաւ... կարծես թէ կայծակ մը ինկաւ գլխին ու իր ուղեղը տարադղնեց՝ զանկին տակ:

Մէկէն ի մէկ չկրցաւ խօսիլ: Նայեցաւ, քննեց, պատեանին մէջ դրաւ ու նորէն մերկացուց... վերջապէս կրկնեց բոլոր ըրածները: Յետոյ ճիգ մը ըրաւ ինք իր վրայ, ջանալով զսպել զինքը խռովեցնող պատճառը, ջանալով զսպել զինքը խը–ռովեցնող հետաքրքրութիւնը:

— Քո՞ւկդ է այս դաշոյնը, հարցուց աւազակապետը:

— Իմս է պատասխանեց Վանականը:

— Ի՞նչ ազգէ ես դուն:

— Հայ եմ:

— Ֆլայ...

— Այո:

— Անկարելի է, Ֆլայ մը չունենար ա–սանկ դաշոյն:

Վանական լռեց:

— Եթէ Ֆլայ մըն ես, շարունակեց ա–ւազակապետը, ըսէ նայիմ ո՞ր կողմե–րէն ես:

— Վանեցի եմ:

— Վանայ քաղաքէ՞ն:

— Ոչ... գիւղերէն եմ:

— Բաւական է: Հիմա գիտե՞ս թէ ինչ պիտի ըլլայ քու պատիժդ:

— Չեմ գիտեր... ինչ որ կ'ուզէք կը–նաք ընել:

Աւազակապետը ձեռքը ճակտին տարաւ ու վայրկեան մը մտածեց: Յետոյ ծանր ու արհամարհական եղանակով մը ըսաւ.

— Հէյ կիտի Ֆլայ, քու արիւնդ ա–նարգ արիւն մըն է... բայց դուն քաջ մարդ մը կ'երեւաս: Փոխանակ սպաննե–լու քեզ, կը հրամայեմ որ մեր ընկերնե–րուն ծառան ըլլաս ու մեզի հետ այս լեռներուն մէջ թափառիս. Ասկէ աւելին մի սպասեր: Աղնուական քուրտի համար նախատինք մըն է անարգ արեան մը մէջ իր ձեռքը թաթխել:

Այս հրամայական խօսքերէն ետքը, չը–ւանով մը կապել տուաւ Վանականին ձեռքերը, ձիու մը վրայ նստեցուց աւա–զակի մը պահպանութեան տակ ու հեռա–նալու նշան տուաւ ամբողջ խումբին, որ 22 հոգի կը բաղկանար:

— Լուսուն դէմ աւազակապետը Լա–գիստանի ամէնէն ամայի ու ամէնէն ա–պահով լեռներուն մէջ կը գտնուէր:

— Տղերք, հրամայեց աւազակապետը, պէտք է պաշար առնելու երթաք: Դուն, Ճաղօ, առ՛ հետդ երկու հոգի ու Համշէն գնա. իսկ Շէյրօն ալ թող տանը հոգիով Զիւան Տաղի կողմերը յառաջանայ. գի–տնալու համար թէ կարաւանը Կարինէն ո՞ւր հասած է...:

Ճէզօն ու Շէյրօն առանց սպասելու մեկ–նեցան:

— Դուք ալ լեռներու մէջ պահպանու–թեան դացէք, շարունակեց աւազակապե–տը մնացեալ ընկերներուն, որոնք անմի–ջապէս հրամանը կատարեցին:

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Գ. Լորէնեան եւ զաւակները անկարելութեան մէջն ըլլալով շնորհակալութիւն յայտնելու անհատապէս բոլորին, կը խնդրեն որ բոլոր անոնք եւ մասնաւորապար Տրակինեանի հայ գաղութը, որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին՝ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝,

ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՐԷՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, հոս գտնեն իրենց է : բախտագիտական զգացումները :

Շնորհակալութիւն նաեւ Տրակինեանի գաղութին գեղեցիկ ծաղկեպսակին համար :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, Տօն Վերացման Ս. Խաչի, եւ անուանատօն Հայ Կաթոլիկէ Ս. Խաչ ժողովրդապետական Եկեղեցւոյ, առաւօտեան ժամը 10ին պիտի կատարուի ժամերգութիւն ապա ժամը 10.30ին պիտի մատուցուի հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ :

ԲԱՐՍԵՂ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տէր և Տիկ. Բժ. Ա. Պօղոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Մութաֆեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեան իրենց սիրելի հօրեղբօր՝

ԲԱՐՍԵՂ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ

յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ընեն միասնաբար.— Կարմիր Խաչ՝ 200 Ն. Ֆ., Կապոյտ Խաչ՝ 200 Ն. Ֆ., Եկեղեցւոյ դպրոցներուն՝ 200 Ն. Ֆ., Ս. Մուրատ վարժարանին՝ 150 Ն. Ֆ., Դպրոցասէր՝ 150 Ն. Ֆ., Յառաջ՝ 50 Ն. Ֆ., Հայ – Բոյժ՝ 50 Ն. Ֆ. (Ստանալ Յառաջէն) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արմենակ Գասապեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ
(Կիրասոնցի)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

Կ Ո Չ
ՍԷՆ ԼՈՒԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
(Սէնթ Մարկարիթ, Լա Փոմ, Վալպարէլ)

Սիրելի հայրենակիցներ.— Ձեզի յայտնի է թէ ներկայ թաղականութիւնը ընտրուեցաւ համաժողովրդային ազատ քուէարկութեամբ : Նորընտիր թաղականութիւնը պարտականութիւն ստանձնած էր մեր գաղութին մէջ համերաշխութիւն ստեղծել, վերարծարծել ազգային խանդավառութիւնը եւ եկեղեցին օժտել մնայուն քահանայով :

Մեր պաշտօնավարութեան ընթացքին խնայած չենք մեր ջանքերը այդ ուղղութեամբ : Մասնաւորապէս քահանայի հարցին շուրջ ուրախ ենք յայտարարելու թէ երկար դիմումներէ ետք, վերջապէս մեր շրջանի հոգեւոր հովիւ նշանակուած է երիտասարդ եւ հմուտ քահանայ մը, որ Մարսէյլ կը հասնի յառաջիկայ Հոկտեմբերին : Տէր հօր բնակութեան համար՝ ներկայիս գնելու ձեռնարկած ենք Սէն Լուի մէջ՝ յարմար բնակարան մը 2 միլիոն հին ֆրանք արժողութեամբ : Այս ուղղութեամբ կատարած ենք 500.000 ֆրանք կանխավճար : Մնացեալ գումարը պէտք է վճարենք մինչև ներկայ Սեպտ. 25 : Հետեւաբար կոչ կ'ուղղենք մեր շրջանի Հայութեան որ իւրաքանչիւրը ներքին պարտականութեան համարի սիրայօժար մասնակցիլ սոյն կարեւոր ձեռնարկին :

Յանձնախումբի անդամները պիտի դիմեն մեր շրջանի բոլոր ազգայիններուն ժապաւինեալ տոմարով, կնքուած Մարսէյլի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան կողմէ : Վստահ ենք որ ձեռնարկը մօտիկ ըլլալով բոլորի սրտին, ամէն մէկը պիտի ուզէ իր բաժինը բերել ու սատարել անոր յաջողութեան :

ԹԱՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԱԶԴ ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՌԱՋի վարչութիւնը միայն գրաւոր ազդեր կ'ընդունի, կը խնդրուի հեռաձայնով ազդ չտալ :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Խրտըչեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն Եկեղեցւոյ դպրոցներուն, Բարսեղ Տամլամեանի մահուան քառասունքին առթիւ : (Ստանալ Յառաջէն) :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

Հինգշաբթի առաւօտ, Սեպտ. 21

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – Փոսթալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սարգիս Բարայեան, ուսուցիչ Դիլիջանէն կը փնտռէ իր ազգականը՝ Լեւոն Սարգիսեան : Տեղեկացնել.—

17, Rue de l'Arrivée
Enghien-les-Bains (S. et O.)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ օրիորդ մը (14 – 16 տարեկան), իբրեւ սկսնակ կանանց fonfэfaиnoնի ճիւղին մէջ աշխատելու համար :

Դիմել՝

MAISON ANNY
43, Rue Thubaneau, Marseille
(Գ. յարկ) :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Ս Ե Ւ Ր

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին : Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Լոյս տեսաւ 227–228 թիւը հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

Ակնոցներու փիլիսոփայութիւն (Հայ-Բոյժ). — Ոտքէ կերէք (Տոքթ. Ասֆանազ). — Մօրուախտ (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — Գիտակ (Տոքթ. Յովհ. Մանուկեան. — Առողջ մարդուն կշիռքը (Տոքթ. Աշճեան) : Ի՞նչպէս պէտք է քնանալ (Տոքթ. Գ. Գալուստեան). — Քարի աշխարհ (Ակադեմական Մազաքեան). — Հոգի եւ ստամոքս (Տոքթ. Մօրիս Պուաժէ). — Փրոֆ. Վարդան Վարդանեան (Փրոֆ. Լ. Օրբելեան). — Վայրի շագանակենի (Յ. Իշխանեան). — Այրերու ամլութեան պատճառները (Տոքթ. Պանծալի). — Ի՞նչ որ գիտենք պնդութեան մասին (Տոքթ. Պլոնտէլ. — Գլխացաւ (Տոքթ. Սերոբեան) — Միամեայ երախայի մը յուշերը (Ռ.) — Անթիպիոթիքները (Տոքթ. Բամպուքեան). — Նորընծայ բժշկուհի մը (Ն.). — Միջավայր եւ հոգեկան վիճակ (Տոքթ. Արշակ Պօղոսեան). — Մշեցի կինը (Գ. Անդրէասեան) :

Այս թիւը ղրկուեցաւ բոլոր բաժանորդներուն :

Յաջորդ թիւը պիտի ղրկուի միայն կանխիկ վճարողներուն :

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք) : Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 Ֆ.)

Աւետաւոր գիրք մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը : Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ :

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի (14 ՍԵՊՏ.), ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները :

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին :

ՎԹԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին :

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին :

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին.

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին :

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի և վայրի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տարի. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 14 SEPTEMBRE 1961

... — ԹԻՒ 9203 — 37EME ANNEE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17Ր ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5004

...ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆ"ԷՆ ՎԵՐՋ

...ժողովրդավարութեան տիպար» ...երկիրը մէջ ազա՛տ ընտրութիւններ ...պիտի ունենան ամիսէ մը ... բա- ...աւալուրջ հակողութեան տակ :

...Միանկերէ ի վեր սակարկութիւններ ...կ'ունենան զինուորական – յեղա- ...կառավարութեան եւ դոյնզ- ...կուսակցութեանց միջեւ :

...վերջինները կ'ուզեն լուրջի առնել ...Կիւրսէլի անդադար կրկնած այն ...յստարարութիւնը թէ Թուրք քաղաքա- ...ները լայն ազատութիւններ պիտի վա- ...ելեն ընտրելու համար իրենց ուզած ...ներկայացուցիչները :

...Ցայն կառավարութիւնը, այսինքն ...Ազգային Միասնականութեան Կոմիտէն- ...արուսակ սանձ կը դնէ այդ ազատու- ...թեանց վրայ, բոլորովին պլաթուրֆա ...յայտարարի մը մէջ սեղմելով «ժողովր- ...դավարութիւնը» :

...Կոմիտէն երկու շաբաթ առաջ Անգա- ...րայի մէջ Կլոր Սեղանի մը շուրջ խոր- ...հրդակցական ժողովի հրաւիրեց գլխա- ...որ հինգ կուսակցութեանց պատասխա- ...տու ներկայացուցիչները, ճշդելու ...համար թէ ընտրական պայքարի առթիւ ...որ նիւթերու մասին պէտք չէ խօսուի :

...Ընդ առաջ երթալով Ազգ. Միասն. Կո- ...միտէի առաջարկներուն, կուսակցու- ...թիւնները համաձայնած են հետեւեալ ...կէտերուն շուրջ.

...Անցեալ տարուան չքարձնել՝ 1960 Մա- ...յիս 27ի յեղափոխութիւնը, Աթաթիւրքի ...սկզբունքները, Եասը Ատայի դատա- ...կարութիւնն ու տրուելիք վճիռները եւ ...արտաքին քաղաքականութիւնը :

...Այս բացառական կէտերէն վերջ, իբրեւ ...ընդհանո՛ւր գործ՝ որոշեր են պայքարիլ ...համայնավարութեան եւ Ֆաշականու- ...թեան դէմ :

...Հազիւ վերջացած էր այս խորհրդա- ...ժողովը, երբ Սեպտեմբեր 4ին իր մահ- ...ւանցուն կնքեց Ազգային Սահմանադիր ...Ժողովը, ապրելէ վերջ ութ ամիս, Իր ...մէկ ութը գործն եղաւ մշակումը նոր ...սահմանադրութեան, որ հանրաքուէի ...ներկայացուելով վաւերացուեցաւ չատ տը- ...կար մեծամասնութեամբ մը :

...Սահմանադիր ժողովը շատ մը կէտե- ...րու մէջ հլու կամակատարը դարձաւ ...Ազգ. Միասն. Կոմիտէին, քուէարկելով ...անոր օրէնքներ, յաճախ հակառակ ...ժողովրդավարական սկզբունքներու, սա- ...կայն վերջին օրերուն մերժեց օրակարգի ...վրայ դարձնել զանազան խնդիրներ, ո- ...րոնց գլխաւորներն էին՝ անտառային եւ ...հողային բարենորոգումներու օրէնքը, ...համայնավարական գործադուլի իրաւունքը, ...այլն :

...Այս խնդիրներու քննութիւնը օրինա- ...կանօրէն ընտրուած խորհրդարանին կը ...մնայ :

...Միջազգային մամուլը Կիւրսէլի կառա- ...վարութեան համար նուաստացում մը կը ...նկատէ Սահմանադիր Ժողովի այս մեր- ...ժումը :

...Ընտրական պայքարը չսկսած՝ զինուո- ...րական իշխանութիւնը Պոլսոյ մէջ ձեր- ...բակալեր է Կիւմիւշփալայի Ատալէթ եւ ...Կեսարիոյ Ֆէօլիւքպաշըի Միլլէթ կուսակ- ...ցութեան անդամներէն քանի հոգի՝ վար- ...չակարգին դէմ գործելու ամբաստանու- ...թեամբ, ինչ եղան հապա «Կլոր Սեղանի» ...որոշումները :

...Աւելի զատ յեղափոխական կառավա- ...րութիւնը լուծած է Էմինսու ընկերակ- ...ցութիւնը, որուն կ'անդամակցին 1960 Օ- ...գոստոսին հանգստեան կոչուած չորս ...հազար սպաներ, որոնց քառասունեւհին- ...գը զօրավարներ : Ընկերակցութիւնը յայ- ...տարարութիւն մը հրատարակելով կոչ ...ըրած էր ժողովուրդին «Սուգի օր» հռ-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԻՍՏԸ

—o—

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՁԳԵՑԻՆ ԳԱՑԻՆ, ՄԻՒՍՆԵՐԸ ՀԵՏԵՒԵՑԱՆ

Ինչ որ բնականօրէն կը նախատեսուէր տը Կոլի մահափորձին իբրեւ հետեւանք տեղի չունեցաւ : Երեսփոխանները եւ չկեցան եւ ընկերվարականները դիւանին յանձնեցին իրենց արգելքի բանաձեւը, քանի որ Տըպրէ, Սահմանադրական Կոմիտէին համաձայնութեամբ թոյլ չի տար որ այս արտակարգ նիստը օրէնսդրական հանգամանք ստանայ, այլ խօսքով՝ նիստին վէճերուն իբրեւ արդիւնք օրինագիծ կամ բանաձեւ քուէարկէ երկրագործական հարցերուն շուրջ :

Ցանուն ընկերվարականներուն Ֆրանսիս Լէնհարտ, յանձնելով արգելքի բանաձեւը յայտարարեց — «Խորհրդարանականներու բնական դերն է միջամըտողներ ըլլալ իշխանութեան եւ հանրային կարծիքին միջեւ : Բնական չէ որ կառավարութիւնը մերժէ մեզի հետ քննել հարցերը : Պ. վարչապետ, կրկին կ'ըսեմ, պէտք չէ, ինչպէս կ'ընէք որ դուք ձեզի ձգէք անժողովրդականութեան մշակման: Եթէ կառավարութիւնը կ'ուզէ նսեմացնել իր իրաւասութիւնները, այդ իր գործն է : Մենք չենք ուզեր որ Խորհրդարանը երեսփոխանական իրաւունքներուն վարկաբեկման մեղսակիցը ըլլայ: Մեզ կրնաք լուծել բայց ոչ՝ անարգել »:

Ուրիշ երեսփոխաններ կը հետեւին եւ կը յայտարարեն թէ պօյքօթի պիտի ենթարկեն այս նիստը քանի որ օրէնսդրական եղրկացութեան պիտի չյանգի ինչ որ կը նշանակէ թէ իմաստ չունի : Այս իմաստով կ'արտայայտուին Ժողովրդական Շարժումի, Անկախներու, Արմատականներու Ներկայացուցիչները կ'ամբաստանեն եւ կը զգուշացնեն կառավարութիւնը : Վալտէք — Ռոշէ (համայնավար) կոչ մը կ'ընէ հանրապետականներու միութեան համար :

Տըպրէ, որ խօսք կ'առնէ, կը կրկնէ իր ընդդիմութիւնը: Ազգ. Ժողովը չի կրնար օրէնք քուէարկել, աւելորդ ծախքեր ըստեղծելով : Կը ծափահարուի իր կուսակցութեան անդամներուն կողմէ :

Նախագահը, Շապան – Տելմաս կը քաշուի խորհրդակցելու համար, Ազգ. Ժողովի դիւանին հետ, որ կ'որոշէ Սահմանադրական Կոմիտէին յանձնել հարցը:

Երբ նիստը կը վերաբացուի եւ Շապան–Տէլմաս այդ որոշումը կը հաղորդէ ժողովին, Ժորժ Պիտօ կը պոռայ —

« Խօսքը՝ դերիններուն է »: Ընկերվարական Շանտերնակոր չընդունիր որ Սահմանադրական կոմիտէն այդ իրաւասութիւնը ունենայ: Կը չեշտէ «ոչ մէկ յօդուած կ'արտօնէ իրեն (իմա՛ Սահմանադրական Կոմիտէ) որ դատէ թէ արգելքի բանաձեւ մը ընդունելի է թէ ոչ »: Եւ Շանտերնակոր անապասելի ելոյթ մը կ'ունենայ: Կը յայտարարէ որ ընկերվարականները ներկայ պիտի չըլլան բերանացի հարցումներու հարց – պատասխանին, կը հեռանան ժողովէն, կը հրաւիրեն բոլոր ժողովրդավարները որ իրենց հետեւին «այդ ձեւով Տըպրէ պիտի

կարենայ համրել իր կողմնակիցներուն թիւը »:

Ընկերվարականները կ'երթան, Արմատական, Անկախ, Ժողովրդական Շարժում կը հետեւին :

Շապան – Տելմաս շուարած է, կ'որոշէ ընդհատել նիստը եւ քիչ եաք կը վերակըսի, 90 Իւ. էՆ. ԷՌ (կոլեան) կամ միայն երեսփոխաններու նստարաններուն վրայ, իրենք իրենց կը զբաղին բերանացի հարցումներով :

✕ Նախագահ տը Կոլ շրջապտոյտ մը պիտի կատարէ Սեպտեմբեր 21էն 24 հարաւ – Արեւելեան Ֆրանսա, այցելելով Ավէրոնի, Լոզէրի եւ Արտէշի նահանգները :

չակել Օգոստոս 20ը, իրենց պաշտօնազրկման տարեդարձը :

Ահա՛ թէ ինչ պայմաններու տակ կը սկսի ընտրապայքարը « ժողովրդավարութեան տիպար » երկրին մէջ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻԹՐՕՅԹԻ մէջ Ճեներըլ Մօթորզի 250.000 բանուորները գործադուլ կ'ընեն: Կառքերու պատմութեան մէջ մեծագոյն գործադուլն է որ տեղի կ'ունենայ: Բանթողները հինգ պահանջներ ունին որոնցմէ մէկուն միայն գոհացում տրուած է, յարդ :

ՔԱՐԼԱ «Թայֆունը» որ Թէքսասը եւ Լուիզիանան տակնուվրայ ըրած է, հսկայ վնասներ հասցուց: 500.000 անապաստաններ կան եւ յիսուն միլիառի նիւթական վնաս, ինչպէս նաեւ մեռեալներ եւ վիրաւորներ :

ԱՐԻՒՆԱԼԻ եւ վայրագ բախումներ տեղի ունեցած են Ալժէրի մէջ, ուր Եւրոպացիները կատղած, պատահած սպանութիւններէն հակամահմետական ծայրայեղ ցոյցերու դիմած են : Սպաննուած են 12 մահմետականներ, սաստիկ վայրագութեամբ : Պապ Էլ Ուէտը սոսկալի օր մը ապրած է եւ ամէն ոք մտահոգ է ապագային համար: Աւելի քան երբեք ծանր կը դառնայ կացութիւնը երբ համայնական բախումներ սկսին : Օռանի մէջ նոյնն է կացութիւնը Հրեաներու եւ Մահմետականներու միջեւ :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառավարութիւնը խիստ բողոքագիր մը պիտի ղրկէ Վիէննա, կը գրէ Ճիօռնալէ տ'Իթալիա: Ըստ թերթին այս որոշումը տրուած է ժողովի մը ընթացքին որուն մասնակցած են Ֆանֆանի, Շելպա, Ռուսսօ եւ հեռաձայնով՝ Սէնի: Այս բողոքագիրը կը վերաբերի Իտալիոյ մէջ կատարուած ահաբեկչական արարքներուն :

ԱՆԳԼԻԱՑԻ փիլիսոփայ եւ Նոպելեան մրցանակ՝ Պերթրընտ Ռըսըլ երեք ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ անգլիական դատարանին կողմէ, որովհետեւ մերժած էր ջնջել այն հանրային ցոյցը զոր կազմակերպած էր Կիրակի, հիւլէական զէնքերու դէմ : Նկատի առնելով իր տարիքը, պատիժը երեք շաբաթուան իջեցուած են (89 տարեկան է):

ՔՆՈՔ ԼԸ ԶՈՒԹԻ (Պելժիա) բանաստեղծութեան Ե. միջազգային փառատօնը վերջացաւ առջի օր: 42 երկիրներու 350 բանաստեղծներ կոչ մը ըրին «աշխարհի խղճին հեռացնելու համար այն վտանգները որ այսօր կը սպառնան, մարդկութեան »:

ՔՈՒՊԱՑԻ Հանրապետութեան նախագահը՝ Օ. Տորթիքոս եւ Ռաուլ Ռօս՝ արտաքին նախարարը, Մոսկուա հասան, պաշտօնական այցելութեան : Իրենց ի պատիւ տրուած ճաշի մը ընթացքին նախագահ Պրէժնեւ չեշտեց թէ Քուպայի ձեռք ձգած յաջողութիւնները մեծ դոհացում պատճառած են Խորհ. Միութեան մինչ կը կատղեցնեն Քուպայի թշնամիները :

ՓԼԱՍԹԻՔ ռումբ մը պայթեցաւ Ֆըրանս – Սուար օրաթերթի քաղաքական բաժնի խմբագրապետ՝ Ժան Ֆերնիոյի բնակարանին առջեւ: Պայթիւնը տեղի ունեցած է այն յարկաբաժնին առջեւ զոր Ֆերնիօ կը բաժնէ իր աներհօր՝ Էֆոյի անօրէն Էմիլ Սերվան – Շրէպէրի հետ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ալ, ի վերջոյ, հեռագիր մը քաշեց տը Կոլի, առողջութիւն մաղթելով :

ՕԴԱՆԱՒԱՑԻՆ ծանր արկած մը տեղի ունեցաւ Ռապաթի (Մարոք) օդակայանին մօտերը: Փարիզ – Ռապաթ Քարավելը սաստիկ մշուշին պատճառով զարնուած է օդակայանին մօտիկ բլուրներէն մէկուն, ճիշդ այն պահուն, երբ կը պատրաստուէր վայրէջք կատարել: 72 ճամբորդները եւ վեց պաշտօնեաները մեռած են տեղն ու տեղը: Սրտաճմլիկ պատկեր մը կը ներկայացնեն ածխացած ճամբորդներուն մարմինները :

ՋՈՒԻՑԵՐԻԱ որոշեց փոխել իր փառերը, զոր կը գործածէր մէկ դարէ ի վեր: Որովհետեւ «որոշ անպատեհութիւններ» ունէր: Արդարեւ, եղանակը միջազգային էր եւ բնագիրը հինգած: Եղանակը կը յիշեցնէր անգլիական եւ աւստրիական նախկին կայսրութեան փառերգները :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ հասան եւ նախագահ Քենըտիի հետ տեսակցեցան ոչ – դաշնակից երկիրներու անպաշտօն ներկայացուցիչները՝ Սուքառնօ եւ Մոտիպօ Քայթա, որոնք Միացեալ Նահանգներու նախագահին պիտի յանձնեն այն «կոչը» զոր Նեհրու եւ Ն'Քրումա Խրուշչեւի յանձնեցին անցեալ Շաբաթ :

ԷԼԻԶԱՊԷԹՎԻԼԻ մէջ նոր կռիւներ բռնկած են: Վերջին լուրերու համաձայն վիրաւորներ եւ մեռեալներ կան եւ Չոմպէ փախած է: ՄԱԿը տէրն է կացութեան Քաթանկա այլեւս Քոնկոյի մէկ նահանգն է, միայն :

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թագուհին պաշտօնապէս հաղորդեց իր աղջկան Սոֆի իշխանուհիին նշանտուքը Սպանիոյ գահաժառանգին հետ :

ՀՆԴԿԱԿԱՆ թերթի մը համաձայն Մաօ Զէ Թունկ Մոսկուա կը գտնուի այս միջոցին, գաղտնի տեսակցութիւն ունենալու համար Խրուշչեւի հետ: Ըստ նոյն թերթին համայնավար Չինաստանի պետը պատրաստակամութիւն պիտի յայտնէ հետեւելու Մոսկուայի քաղաքական գիծին, պայմանաւ որ, այս վերջինը տնտեսական լայն օգնութիւն մը ընէ իր երկրին եւ զօրավիգ կանգնի Համայնավար Չինաստանի ՄԱԿի անդամակցութեան :

ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ խորհրդարանական ընտրութիւններուն կարեւոր պարտութիւն մը արձանագրեց ընկերվարական կուսակցութիւնը, որ քառորդ դարէ ի վեր իշխանութեան գլուխ կը գտնուէր, խորհրդարանական բացարձակ մեծամասնութեամբ: Այսուհանդերձ, կը պահէ միայն 74 աթոռներ խորհրդարանի 150 աթոռներուն վրայ :

ԱՔՐԱ (Ղանա) հասած են Անգլիոյ Հասարակապետութեան ելմտական նախարարները : Խորհրդակցութիւններուն առանցքը պիտի կազմէ Անգլիոյ անդամակցութիւնը Հասարակաց Շուկային եւ անոր հետեւանքները Հասարակապետութեան վրայ :

ՔԵՆԸՏԻ անձնական նամակ մը ղրկած է Գուրկիպայի: Նոյն ժամանակ Արտաքին նախարարութիւնը իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ Ֆրանքեւթօնուզեան տագնապին ներկայ լուծումին առթիւ :

ԱԼԺ. ԱԶԱՏ ճակատը կոչ մը ըրաւ Հրեաներուն, Օռանի դէպքերուն առթիւ ուր կ'ըսէ — « Ալժ. Ազատ. Ճակատը, Ալժերիոյ Հրեաները կը նկատէ իբրեւ մասը ալժերացի ազգին եւ ալժերական յեղափոխութիւնը կ'ուզէ որ անոնք մասնակցին ժողովուրդին կեանքին »: «Ալժերիոյ Ձայնը» միւս կողմէ իրենց պատասխանատուութեանց առջեւ կը դնէ Հրեաները եւ կ'ազդարարէ անոնց որ ցեղապաշտական բախումներու չդիմեն :

ԵՐԲ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ Կ'ԱՅՑԵԼԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Վերջերս, Սփիւռքէն Խորհրդ. Հայաստան կ'այցելեն նաեւ մտաւորականներ եւ գրողներ։

Տարիներ առաջ, գրողներու համագումարներ տեղի կ'ունենային, Երեւանի մէջ, եւ սփիւռքէն կը հրաւիրուէին գրողներ, որոնք այս կամ այն չափով «յառաջդիմական» կը ճանչցուէին։ Այդ գրոշմով, շատ միջակ դէմքեր Երեւան գացին, որպէս թէ Սփիւռքը ներկայացնելու համար։

Շրջանակը ընդլայնուած կը թուի այժմ, եւ շատեր կ'երթան Երեւան, ոչ թէ Գրողներու Միութեան հրաւէրով, այլ Էջմիածնի Կաթողիկոսի հրաւէրով եւ անո՛ր ծախքով։ Այդպէս կ'ըսուի, թէեւ յայտնի չէ թէ ինչպէս այդ ծախքերը կը հոգացուին։

Այս հրաւիրեալներէն շատերը իրենց տպաւորութիւնները կը յայտնեն՝ Երեւանի ռատիոկայանէն, անշուշտ, միշտ ալ խանդավառ խօսքերով։ Ոմանք պերճախօսութեան կը հասնին իրենց գովաբանական ուղերձներուն մէջ, զոր իրենց վերադարձին աւելի զարդարելով, աջ ու ձախ կը սփռեն ...

Այս ուղերձները միշտ ալ խանդավառ, հռետորական ու գովաբանական են։ Կը պատմեն անոնք Հայաստանի մշակութային վերելքի, շինարարութեան ու յարակից աշխատանքներու մասին, չմոռնալով հին վանքերէն ու «տեսարժան» վայրերէն առնուած տպաւորութիւնները։

Հասկնալի են այս խանդավառ տպաւորութիւնները, որոնց մէջ կայ հայրենիքի կարօտն ալ։

Սակայն, այս տպաւորութիւնները անխառն չեն միշտ. կան այցելու «մտաւորականներ», որոնք կը փորձեն հաճելի ըլլալ Հայաստանի իշխանութիւններուն։ Պարզ է որ իբրեւ հիւր, չեն կրնար անոնք իրենց հիւրընկալին դիտողութիւններ ներկայացնել։ Մեր խօսքը անոնց մասին չէ։

Մեր խօսքը անոնց մասին է, որոնք առիթը կը շահագործեն, անտեղի կերպով խօսելու Դաշնակցութեան մասին, յարձակելով անոր վրայ, խեղաթիւրելով անոր դէմքն ու գործը, բաղդատելով այսօրուան Հայաստանը քառասուն տարի առաջ գոյութիւն ունեցող «դժբախտ» Հայաստանի հետ։

Գիտենք թէ մարդիկ «տուրք» կը վճարեն օրուան իշխանութիւններուն, շատ որոշ ակնկալութիւններով։ Մուրացիկ այս մտաւորականներէն ոմանք, կը շարունակեն իրենց շաղակրատանքը Սփիւռքի մէջ ալ, վայելելով ամէն կարգի վարձատրութիւն։

Թող շարունակեն իրենց այս պղտոր շաղակրատանքը՝ սկսելով Ֆիլատելֆիոյ ոժկոյն բանաստեղծներէն, որոնք գիշեր ցերեկ իրար խանելով, շարունակ Դաշնակցութեան դէմ կը պայքարին, խեղաթիւրելով ամէն բան։

×

Վերջերս, Հայաստան գացած է նաեւ ծանօթ գրող Կոստան Զարեան, իր քանդակագործ աղջկան՝ Նուարդի հետ, Հռոմէն։

Զարեան ռատիոկայանէն չէ խօսած, սակայն «տեսակցութիւն» մը տուած է «Սովետ. Հայաստան»ի թղթակիցին, եւ թերթը հրատարակած է այդ տեսակցութիւնը Յուլիս 19ի թիւով։

Զարեան, «հոյակապ եւ աներեւակայելի» գտած է Հայաստանի յառաջդիմութիւնը 1924էն ի վեր, երբ ինք Հայաստանէն մեկնած է արտասահման եւ ալ չէ վերադարձած։

Դպրոցներէն, թատրոններէն, թանգարաններէն, մատենադարաններէն եւ այլ հաստատութիւններէն խոր տպաւորութիւններ ստացած է եւ յայտնած իր հիացումը։ Ոչ ոք կրնայ դէմ խօսիլ, քանի որ անձնական բնոյթ ունին անոնք եւ կրնան ճիշդ ըլլալ, նոյնիսկ Զարեանին համար, որոնք շատ ալ նշանակութիւն չեն տար իրականութեան, եւ շռայլ են, առհասարակ, խօսքի մէջ։

Պատասխանելով թղթակիցի հարցումին, Զարեան բաղդատած է Երեւանը հին Աթէնքի հետ, «Նոր Աթէնք» կոչելով զայն, թելադրելով որ հայ երիտասարդութիւնը համախմբուի անոր շուրջ, «Ներշնչուի նրանով, իր եռանդը բերի եւ վերագտնի իր հայ ապրելու կամքը, եւ թափը»։ *Տարակոյս չկայ, որ լաւ թելադրանք մըն է ասիկա,* եթէ մանաւանդ իր ընտանիքին պատկանած երիտասարդներէն սկսի գործադրութիւնը։

Զարեան չի գոհանար ասով եւ կը խօսի արտասահմանի հայ երիտասարդութեան մասին, որ ըստ իրեն «շուարած է» եղեր, «բարոյալքուած եւ փոշիացման վտանգին ենթակայ»։ Անհրաժեշտ է կապել զայն մայր հայրենիքին, ծանօթացնելով զայն մեր մշակութային արժէքներուն հետ։ Անտարակոյս, լաւ է որ մեր երիտասարդութիւնը ծանօթանայ հայ մշակոյթի արժէքներուն հետ։ Արտասահմանի Հայութիւնը երկար ժամանակներէ ի վեր, այդ աշխատանքն է որ կը կատարէ։ Սակայն, հետաքրքրական է թէ Զարեան ուրկէ՞ ստացեր է այն տպաւորութիւնը՝ թէ արտասահմանի երիտասարդութիւնը «շուարած է ու բարոյալքուած», երբ ինք փղոսկրեայ աշտարակի մէջ քաշուած, ոչ մէկ շփում ունի երիտասարդութեան հետ։ Ամէն պարագայի մէջ, «փրկութեան» գործը Երեւանի համայնավար իշխանութիւններն չէ որ պիտի ընէին, այլ ազատ պայմաններու մէջ ապրող մտաւորականութիւնը, որուն մաս կը կազմէ ինքը, Զարեան։

Սակայն, հետաքրքրականը այս կէտը չէ։ Թղթակիցին այն հարցումին պատասխանելով, թէ «մօտիկից ծանօթ էք Դաշնակցական ամբողջ պատմութեանը, ի՞նչ կարող էք ասել առհասարակ Դաշնակցութեան եւ մասնաւորապէս նրանց այսօրուայ գործունէութեան մասին»։

Հակառակ անոր որ «ակտիւ կերպով գործակցել» է Զարեան, Դաշնակցութեան, նոյնիսկ «Դաշնակցական համարել են զայն», ինչպէս թղթակիցը ըսեր է, Զարեան ոչ մէկ բան «մօտիկից» ճանչցած է. իր խառնուածքով ու կեանքով, միշտ հեռուէն ծանօթացած է ամէն բանի։

Իր «ծանօթ»ութիւնը եղած է միշտ ըստ պարագաներու եւ վերջին տպաւորութեան։ Զարեան ուսումնասիրութեան մարդը երբեք եղած չէ։

Ահա թէ ինչու պատասխանած է սխալ ու անհիմն բացատրութիւններով, յայտարարելով, թէ «Այս հոյը թիւրիմացութեան արդիւնք է։ Ես Դաշնակցական երբեք չեմ եղել»։ Աշխատակցած է միայն «Հայրենիք» Ամսագրին, երբեմն քննադատած է Հայաստանը, ինչ որ իր անունը կապեր է Դաշնակցութեան հետ։

Մինչեւ հոս, ճիշդ է խօսած Զարեան։ Սակայն, ինչպէս կը սպասուէր, փորձած է «տուրք» վճարել եւ սայթաքած է, ծանրօրէն։

Յայտարարած է թէ՝ «իր կարծիքով, Դաշնակցութեան հակահայաստանեան պայքարը միանգամայն անմիտ է եւ վնասակար։ Եթէ այդ կուսակցութիւնը, որ մեծ մասամբ կազմուած է հին վաճառականներից եւ կէս մտաւորականներից, իրապէս լինէր ներկայ մեր երկրի հսկայական վերաշինութեան գործի հետ եւ, մեր թշնամիների միանալու տեղ, նպաստէր այն մեծ գործին որ տարւում է այստեղ, փրկած կը լինէր նաեւ այն բազմահազար երիտասարդներին, որոնք կորուստի մատնուելու վրայ են»։

Եւ կ'առաջարկէ որ — ի՜նչ երեւակայութիւն — Դաշնակցութիւնը «զուտ մշակութային» կազմակերպութեան վերածուի, «փոխանակ գործիք դառնալու հակասովետական ասպետների ձեռքին»։

Ասկէ աւելի անմիտ, ծիծաղելի կարծիք չի կրնար ըլլալ, անվայել ո՛եւէ մէկուն, մանաւանդ Զարեանի մը համար, որ իբր թէ «մօտիկից» ծանօթ է եղեր Դաշնակցութեան։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՋՐԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Ոռոգման ուղղութեամբ Հայաստանում աշխատանքներ կատարուել են դեռեւս շատ հին ժամանակներում։ Ոռոգման առաջին սիստեմները կառուցուել են [illegible] դարերում։

Ներկայումս Հայաստանում գործում են ոռոգման այնպիսի սիստեմներ, որոնք կառուցուել են Ուրարտացիների եւ նրանց յաջորդող հայկական պետութիւնների կողմից։ Այդպիսի սիստեմներին են վերաբերում Դալմայի հին ջրանցքը, Աշտարակի, Էջմիածնի, եւ այլ ջրանցքներ։

1913 *թուականին, մինչեւ առաջին համաշխարհային պատերազմը, Հայաստանի ոռոգելի հողատարածութիւններ կազմում էին* 97 *հազար հեկտար, որ* 1920 *թուականին իջաւ մինչեւ* 60 *հազ.։*

Երբ երկիրը ազատուեց պատերազմներից ու աւերի արհաւիրքից, Հայաստանում աշխատանքներ սկսուեցին քայքայուած ոռոգման սիստեմների վերականգնման եւ նոր սիստեմների կառուցման ուղղութեամբ։

Անցած քառասուն տարիների ընթացքում կառուցուել են հետեւեալ ոռոգման սիստեմները.

1.— *Շիրակի ոռոգման սիստեմը, որի իրականացմամբ ապահովուեց Լենինականի քաղաքի շրջակայքի եւ Ախուրեանի շրջանի* 11 *հազար հեկտար հողատարածութեան ոռոգումը։*

2.— *Հոկտեմբերեանի ոռոգման սիստեմը, որով ապահովուեց Հոկտեմբերեանի շրջանի մեկ հազար հեկտար նոր հողերի ոռոգումը եւ մեծացաւ աւելի քան* 15 *հազար հեկտար հողերի ջուրը*

3.— *Սթալինի անուան ջրանցքի սիստեմը։ Այս սիստեմի իրականացմամբ հնարաւորութիւն ստեղծուեց մեծացնելու գործող հին ոռոգման սիստեմների ջուրը։*

4.— *Ներքին Հրազդանի սիստեմը, որով ապահովուեց* 7.5 *հազար հեկտար նոր հողերի ոռոգումը եւ մեծացաւ Շահումեանի ու Էջմիածնի շրջանների* 4 *հազար հեկտար ոռոգուող հողատարածութիւնների ջուրը։*

Բացի վերոյիշեալ սիստեմներից, նոր հողատարածութիւններ ոռոգելու համար կառուցուել են նաեւ մի շարք միջին եւ մանր ջրանցքներ։

Ջրազրկիւններից բարձր ընկած հողատարածութիւնները ոռոգելու համար գրեթէ բոլոր շրջաններում [illegible] կառուցուել են ջրհան կայաններ։ Դրանցից առաւել խոշորներն են՝ Այգր լճի, Սովետաշէնի, Հոկտեմբերեանի, [illegible] ջրհան կայանները, որոնց միջոցով ջրւում են հազարաւոր հեկտար հողեր

Այսպիսով, կատարուած ջրամատակա–

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ ԴԱՏԸ

Օրմանեան ազգին գործերը վարեց առանց ժողովականութեան, Մելքոն Կիւրճեանի աքսորը պահանջեց — Ազգականները պաշտօններու վրայ դրաւ — Երուսաղէմը խառնակեց — փորձեց Սսոյ Աթոռը ջնջել եւ կաթողիկոսութիւնը միացնել պատրիարքութեան — Լրտեսութիւնը քաջալերեց — Պատրիարքական դիրքի վայել կենցաղ մը չունեցաւ, թաղէ թաղ շրջեցաւ, փոքր նուիրատուութեան համար շնորհակալութեան գրեր ուղղեց, մեծատուները խնկարկեց և վերջապէս Հէյի Խաղաղութեան Դեսպանախորհուրդին հեռագրեց թէ «Օսմ. Հայութիւնը ներկայացուցիչ չէ ղրկած» ասոր վրայ մերժուեցաւ Զօհրապի դիմումնագիրը։ (Կաթողիկոսական Ընտրութիւն, Գահիրէ, 1908, էջ 26 – 45)։

Ազգ. Ժողովի մէջ Օրմանեանի հակառակորդները կը յաջողին պաշտօնականացնել ամբաստանութիւնները՝ հակառակ ատենապետ Բժիշկ Թորգոմեանի յայտարարութեան, թէ «Սահմանադրութիւնը նկատի առած է պաշտօնի վրայ եղող պատրիարքին ամբաստանելիութիւնը, ոչ թէ հրաժարողին»։

1908 *Դեկտ. 19ին, Ժողովը կ'ընտրէ Յանձնախումբ մը, եկեղեցականներէ եւ աշխարհականներէ բաղկացած, քննելու ամբաստանութիւնները եւ տեղեկագիր մը ներկայացնելու Ժողովին։*

×

Յանձնախումբը կը լսէ ամբաստանողները, կը դասաւորէ ամբաստանութիւնները, ոմանք ոչ-դատապարտելի, ուրիշներ մասամբ դատապարտելի կը գտնէ եւ տեղեկագրով քննութեան արդիւնքը կը հաղորդէ Ժողովին, 1910*ին։*

Տեղեկագիրը համաձայնութեամբ կը ստորագրեն երեք եկեղեցական (եպիսկոպոս մը, վարդապետ մը, քահանայ մը) եւ երեք աշխարհական։

Երկու տարի վերջ Օրմանեանի համակիրները հարցը Ազգ. Ժողովի սեղանին վրայ կը դնեն։ Այդ առիթով Գրիգոր Զօհրապ կը խօսի պաշտպանողական մը.

«Մարդ մը մերկանալու է իր կանխակալ կարծիքներէն, իր համակրութիւններէն եւ հակակրութիւններէն, որպէսզի արդար վճիռ մը արտասանելու կարող ըլլայ։ Պատմութիւնը երբ օր մը քննէ մեր այսօրուան նիստը, Օրմանեան Սրբազանի հակառակորդները եւ ջատագովները պիտի գտնէ, բայց դատաւորներ պիտի չգտնէ այստեղ։ Արդարութիւնը անջատ ամէն բանէ, ամէն խնդրէ, պէտք էր որ բարձր եւ սրբազան ըլլար։ Ես շուրջս յուզմունք եւ զայրոյթ կը տեսնեմ միայն։ Հոս քաղաքական խնդիր մը քննելու համար ժողովուած չենք, այլ արդարութիւն մը ի գործ դնելու ամբաստանեալի մը դէմ։ Ծանրակշիռ ամբաստանութիւններու դէմ պէտք էր որ ամբաստանեալին միջոց տրուէր ինքզինք պաշտպանելու։ Ոչ ոք ըսաւ թէ Օրմանեան Սրբազան չարաշահութիւն կամ դրամական զեղծում կատարած է։ Ըսուեցաւ թէ ստրկամիտ քաղաքականութեան մը կը հետեւէր Օսմ. կառավարութեան դէմ»։

«Այդ ժամանակի պայմաններուն նայելով, պարտադրական քաղաքականութիւն մըն էր։ Եթէ մինչեւ այսօր մեր ազգը պահած է իր գոյութիւնը, այդ քաղաքականութեան շնորհիւ է։ Կաղնին ըլլալը շքեղ է, բայց կը փշրուի. եղէգը խոնարհելով մէկտեղ դարձեալ կը կանգնի»։

«Կ'ընդունիմ նաեւ որ ժամանակ եղաւ, ուր Օրմանեան կրնար հրաժարիլ՝ բայց չհրաժարեցաւ սակայն ես ատիկա ազգային շահերուն դէմ մատնութիւն չեմ դաւանիր»։

«Յեղափոխականներ երբ իշխանութեան գլուխ անցնին՝ ուրիշներէ աւելի պահպանողական կը դառնան։ Միրապոյի խօսքը, «Երբ յակոբեան մը նախարար ըլլայ, պիտի դադրի յակոբեան նախարար մը ըլլալէ»։

«Օրմանեան իր ուխտը գործեց, Սահմանադրութեան բոլոր տրամադրութիւնները չգործադրելով»։ Հինգ տարի է որ վեր հոս ենք մենք, ինչ. բրինք՝ Սահմանադրութիւն վայելելու համար [illegible] ազատութիւն կը վայելենք հինգ տարիէ Սահմանադրութիւն կայ եւ դեռ գործադրելու վրայ ենք։ Իրեն դէմ խօսուածները արդարութեան հետ կապ չունին, քաղաքական նկատումները իրենց փաստ կը ծառայեն, փափաքելի է որ հեռու մնային անոնք մեր ժառանգութենէն։

«Կ'ընդունիմ որ բանագատեալ պարագաներու մէջ շատ բարձր նկարագիր մը եկեղեցական մը Հէյի հեռագիր չի քաշեր, սակայն [illegible] տեղի տալը դատապարտութեան [illegible] չի կրնար համարուիլ։ Ձենք [illegible] տեր, թէ տակաւին ինչեր վերապահուած են մեզի ու այս պատմական օրերուն [illegible] չյաջորդեն օրեր, ուր երբ վերադա[րձ]նան այդ ճնշումները, այս [illegible] նորէն այդ տեսակ հեռագիրներ [illegible] քաշեն։ Եւրոպան քաջ գիտէ այդ հեռագիրներուն, որոնք [illegible] րողները իբրեւ պատանդ կը կառավարողներու ձեռքին մէջ»։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

(21 Շար.)

Յ. Գ.— Երեկուան ենթախորագիրը պիտի ըլլար՝ ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ ԴԱՏԸ

…ւան շինարարութեան հետեւանքով 1960 թուականին ոռոգման ցանց ունեցող հողատարածութիւնների մակերեսը հասաւ … հազար հեկտարի :

Պատկերացնելու համար, թէ ինչպիսի դժուարութիւնների հետ է կապուած երկրի ոռոգման սիստեմների նման զարգացումը, բաւական է ասել, որ 225 հազար հեկտար հողատարածութիւն ոռոգելու համար կառուցուած գլխաւոր ջրանցքների թիւն անցնում է 1500ից, որոնց ընդհանուր երկարութիւնը կազմում է մօտ 12,000 քիլոմեթր :

Ջրանցքների այսպիսի մեծ թիւը պայմանաւորուած է երկրի մակերեւոյթի խիստ կտրտուածութեամբ եւ գետերի ու ոռոգման ենթակայ հողատարածութիւնների միջեւ եղած մեծ տարբերութեամբ : Նոր ձորերի ջուրը վեր բարձրացնելը միջոցների եւ աշխատանքի հսկայական ծախսերի հետ է կապուած, սակայն երկրին կլիմայական պայմաններն այնքան բարենպաստ են, որ այդ ծախսերը արագ կերպով հատուցւում են գիւղատնտեսական արժէքաւոր մթերքների առատ բերքով :

Բայց ոռոգելի հողատարածութիւնների վերը նշուած քանակական աճից, տեղի է ունեցել նաեւ ամբողջ սակաւաջուր ափերի ոռոգելի հողատարածութիւնների ջրի քանակութեան յաւելում, որ հնարաւորութիւն է տուել ընդլայնելու արժէքաւոր մշակութիւններով զբաղեցուած հողատարածութիւնների մակերեսը : Այսպէս, օրինակ, 1913 թուականին …հազար հեկտար ոռոգելի հողերից միայն քառասուն հազարն է ապահովուած առատօրէն ջրով, այն դէպքում, երբ ներկայումս ամառնային ջրով ապահովուած է մօտ 125 հազար հեկտար :

Ոռոգելի հողատարածութիւնների ընդարձակման եւ նախկինում ոռոգուող հողերի ջրի պաշարը մեծացնելու շնորհիւ լայն զարգացում են ստացել արժէքաւոր մշակութիւններ, — խաղողը, բամբակը, շաքարի ճակնդեղը, ծխախոտը, բանջարաբոստանային բերքերը :

Ներկայումս կառուցւում են մեծ քանակութեամբ նոր ոռոգիչ ջրանցքներ, որոնցից գլխաւորներն են Թալինի, Արզնի - Շամիրամի եւ Կոտայքի ջրանցքները : Թալինի ջրանցքի առաջին հերթի շինարարական աշխատանքների աւարտումը կ'ապահովուի Թալինի եւ Հոկտեմբերեանի շրջանների 12 հազար հեկտար հողերի ոռոգումը : Ջրանցքը սնուելու է Ախուրեան գետից, իսկ ամբողջ սակաւաջուր ամիսներին՝ նաեւ Արփա լճի ջրամբարից : Այդ ջրանցքի ոռոգմանը ենթակայ հողերը գլխաւորապէս նախատեսուած են պտղատու ծառերի եւ խաղողի այգիների համար : Ջրանցքի երկրորդ հերթի շինարարութիւնը կապուած է Ախուրեանի ջրամբարի կառուցման հետ : Վերջինիս իրականացման շնորհիւ հնարաւորութիւն կը ստեղծուի աւելացնելու Թալինի շրջանի ոռոգելի հողատարածութիւնները :

Կոտայքի ջրանցքը ոռոգելու է 7-5 հազար հեկտար հողատարածութիւն :

Նոր ջրանցքների կառուցման շնորհիւ մինչեւ 1965 թուականը ոռոգելի հողատարածութիւնները կ'աւելանան 38 հազար հեկտարով :

Այսպիսով, նոր ծրագրների իրականացման շնորհիւ, գետերի ամառնային հոսքը գրեթէ ամբողջութեամբ կ'օգտագործուի : Այդ պատճառով էլ, ոռոգման յետագայ զարգացումը ապահովելու համար նախատեսւում է Ախուրեանի, Ազինի, Աշտարակի, Ղուկասեանի եւ այլ շրջաններում կառուցել խոշոր ջրամբարներ, որոնք հնարաւորութիւն կը տան կուտակելու մեծ քանակութեամբ ջուր եւ դրանով իսկ ընդարձակելու ոռոգելի հողատարածութիւնները

Այն շրջաններում, որտեղ մեծ գետեր չկան, նախատեսւում է փոքր ջրամբարների միջոցով հաւաքել անձրեւային, ինչպէս նաեւ ձիւնհալքից գոյացած ջուրերը :

Այս բոլորից բացի, զգալի աշխատանքներ են տարւում ոռոգման սիստեմների օգտակար գործողութեան յաւելման ուղղութեամբ : Դա հնարաւորութիւն կուտայ առաւելագոյն չափով օգտագործելու ջրային պաշարներ եւ, ի հաշիւ խնայուած ջրի, մեծացնելու ոռոգելի հողատարածութիւնները :

Յետագայում ոռոգելի հողատարածութիւնները ընդարձակելու համար նախատեսւում է օգտագործել նաեւ Արարատեան հարթավայրի ստորերկրեայ ջրերը, որոնց պաշարները չափազանց մեծ են : Հաշւումները ցոյց են տուել, որ այդ ջրերը օգտագործելու շնորհիւ կարելի է լեռնային գետերի ոռոգումից ազատուած ջրերի զգալի մասը տրամադրել հարթավայրի նախալեռնային շրջանների ոռոգումը զարգացնելու, ինչպէս նաեւ Սեւանայ լճի ջրերի ծախսը կրճատելու համար :

Բացի ոռոգման աշխատանքներից, մեծ աշխատանքներ են տարուել նաեւ ճահիճների չորացման, գետերի թմբաշինութեան հեղեղումներից հողերը պաշտպանելու ուղղութեամբ :

Անտառապահութեան զարգացման համար զգալի աշխատանք է տարուել եւ ներկայումս էլ տարւում է ամառնային բարձրադիր արօտավայրերը ջրելու ուղղութեամբ : Մինչեւ 1965 թուականը նըման ամառնային արօտավայրերի մակերեսը կը հասնի 180 հազար հեկտարի :

Տարիներ առաջ ջրատնտեսական աշխատանքներ կատարելու համար մասնագէտների անձնակազմի մեծ պակաս էր զգացւում : Սակայն այժմ մասնագէտներ են պատրաստւում ցանկացած բնագաւառի համար : Ներկայումս ջրատնտեսական ծրագիրների հետախուզական, նախագծային եւ շինարարական աշխատանքները կատարւում են հայ մասնագէտների միջոցով, որոնք աճել են բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններում :

Այժմ կայ նախագծային Ինստիտուտ «Հայջրնախագիծ», ինչպէս նաեւ հիդրոտեխնիկայի գիտահետազօտական ինստիտուտ, որոնք կոչուած են միջոցներ գտնել ջրային պաշարները առաւել շահաւէտ եւ օգտագործելի դարձնելու համար :

ԼԻՊԱՐԻՏ ԲՈՒՆԻԱԹԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

Ամառնային արձակուրդներու առթիւ երկու ամսուան դադար մը ետք, Ֆրանսական թատրոնի հսկայ մեքենային կէսով անշարժութեան դատապարտուած անիւները սկսան նորէն դառնալ : Կիսով դադրած ըսինք, անոր համար, որ այս տարի Փարիզեան թատրոնները ամբողջութեամբ չէր որ փակեցին իրենց դռները : Եղան որ առանց դադարի շարունակեցին ներկայացումները, հրաժարելով արձակուրդի իրենց իրաւունքէն :

1961 – 62ի թատերաշրջանը կը խոստանայ բեղնաւոր ըլլալ :

Քոմէտի – Ֆրանսէզը, միշտ հաւատարիմ իր դարաւոր ծրագրին, կը մնայ ներկայացուցիչը Ֆրանսական դասական թատրոնի խաղացանկին՝ Մոլիէր, Ռասին, Քորնէյ, երբեմն պատուաստելով իր մարմինը նորերու նիւթով՝ Քլօտէլ, Մոնթերլան, Քամիւ եւ ուրիշներ :

Ազգային Ժողովրդական Թատրոնը (Փալէ տը Շայօ) այս տարի աւելի ուշ պիտի կատարէ իր թատերաշրջանին բացումը, տրուած ըլլալով որ թատերական շրջապտոյտով մը մեկնած է արդէն դէպի «երկաթեայ վարագոյր»էն անդին՝ Մոսկուա, Սոֆիա եւ Պուքրէշ :

Թէաթր տը Ֆրանս (նախկին Օտէոն) իր բացումը կը կատարէ Շէյքսփիրով : Ժան Լուի Պառօ, որ ստանձնած է տնօրէնութիւնը այս կարեւոր հաստատութեան, Ֆրանսական հասարակութեան կը ներկայացնէ անգլիացի մեծ հեղինակին «Վենետիկի Վաճառականը», որուն գլխաւոր դերը՝ Շէյլօքը մարմնաւորելու համար հրաւիրուած է Ֆրանսայի մեծանուն դերասան Տանիէլ Սորանօ : Ֆրանսական թատրոնի հսկաներէն՝ Ժեմիէի մահէն ի վեր, Շէյքսփիրի «Վենետիկի Վաճառականը» գրեթէ անհետացած էր հրապարակէն եւ ոչ ոք խորհած էր ձեռք զարնել այդ գործին : Ճիշդ այդ պատճառով ալ, Ֆրանսական հասարակութիւնը, մամուլը եւ թատերական շրջանակները մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասեն այդ աննախընթաց գործին երեւումին :

Ժան Լուի Պառօ անշուշտ պիտի չբաւականանայ Շէյքսփիրով : Անիկա իր յառաջիկայ թատերաշրջանի ընթացքին պիտի ներկայացնէ Ֆրանսացի եւ օտար անուանի հեղինակներ, ինչպէս՝ Քլօտէլ, Ժան Անույ, Եոնեսքօ, Քաֆքա եւն.:

Այսուհանդերձ, ներկայիս Ֆրանսական թատրոնի նոր շրջանի ներկայացումներու շարքին, մասնաւոր հետաքրքրութեան առարկայ դարձած են երկու գործեր :

Առաջինը Սառա – Պերնարի բեմին վըրայ ներկայացուող «Արաբիոյ Լորընս»ն է,

Այս թատերախաղը, որուն հեղինակն է անգլուհի մը՝ Թերենս Ռաթթիկըն, թատերախաղ մը ըլլալէ աւելի, կը ներկայանայ իբրեւ կենսագրութիւնը հէքեաթային դէմք մը դարձած անգլիացի զինուորական-գնդապետ Լորընսի, որ, ինչպէս յայտնի է, Արաբիոյ անապատներուն մէջ երկար տարիներու իր գործունէութեամբ յաջողած է Մեծն Բրիտանիոյ հսկայածաւալ կայսրութեան կցել նոր կայսրութիւն մը՝ արաբականը :

Այս հէքեաթային տիպարին մեկնաբանութիւնը ստանձնած է յայտնի դերասան Փիէր Ֆրենէ, որ մասնագիտութիւնը ունի զարմանալի ճարտարութեամբ մը ընթերքին մէջ մտնելու տարօրինակ ու բարդ դերերու : Յատկանշական երեւոյթ մը եւս — այս թատերախաղին մէջ գոյութիւն չունի կանացի որեւէ տիպար եւ դերակատարները բոլորն ալ այր մարդիկ են .

Մասնաւոր հետաքրքրութեան առարկայ դարձած միւս թատերախաղը՝ «Ութ կիներ», կը ներկայացուի «Էտուար Է.» թատրոնին մէջ :

Ասոր հեղինակն ալ Անգլիացի մըն է՝ Ռոպըրթ Թոմաս : Նիւթը ոստիկանական վէպի մը բնոյթը ունի, մռայլ ու սահմռկեցուցիչ, եւ սակայն, հեղինակը, ճարտար դարձուածքներով, յաջողած է երբեմն այդ մռայլ շրջանակէն ներս սըպրդեցնել ծիծաղի ու խինդի շողեր :

Հեռաւոր արուարձանի մը մէջ, կ'ապրին այր ու կին մը՝ առանց զաւկի : Տան մէջ կան նոյնպէս ուրիշ եօթը կիներ՝ բոլորն ալ ազգականները տանտիրուհին : Այրը (որ աներեւոյթ կը մնայ խաղի ընթացքին) սպաննուած է : Ո՞վ է ոճրագործը :

Ութ կիները կը սկսին զիրար ամբաստանել : Կասկածի վէճ մըն է որ ծայր կուտայ եւ ութ կիները իրենց զիրար ամբաստանելու մոլուցքին մէջ կը հասնին այնպիսի գրութիւններու որ Քոնէյլեան ողբերգութեան հետ իր մէջ կը պարփակէ նաեւ լապիշեան զաւեշտը :

Ահա այս երկու թատերախաղերը՝ առաջինը առանց կին դերակատարի եւ երկրորդը՝ առանց այր դերակատարի, կը հանդիսանան Ֆրանսական թատրոնի 1961 – 62ի թատերաշրջանի հետաքրքրութեան կեդրոնը :

«Արաբիոյ Լորընս»ը խաղին բեմադրութիւնը ստանձնած է Միշէլ Վիթոլտ, իսկ «Ութ Կիներ»ու բեմադրիչն է երիտասարդ արուեստագէտ Ժան լը Փուլէն :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

…ուսուցչապետը որ ապառաժին տակ փռուած ընտիր գորգի մը վրան նստած էր, գրեթէ մինակ մնաց Վանականին հետ, որ քանի մը քայլ հեռու կը … ձեռքերը կաշկանդուած դիրքի մը մէջ.

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Արեւը բարձրացած էր կապոյտ ու ջինջ երկինքին երեսը : [illegible] թռչուն ու [illegible] փարատուած էին [illegible]

Ուսուցչապետը չորս դին նայեցաւ ու … մը իր վարանոտ աչքերը լերան … կողմը ստուգելով հասկնալ … թէ զինքը տեսնող մը կա՞ր : Երբ տեսաւ որ առանձին էր ու միայն Աստուած կը նայէր իր վրայ, բարձին տակէն դուրս հանեց ոսկեձոյլ դաշոյնը, կոթը քննեց ու կոթին ծայրը գտնուած փոքրիկ նշանը սեղմելով երկուքի բաժնեց զայն եւ ահա ինչ որ կարդաց.

« Ներսէս Արծրունի ».—

— Աստուած իմ… մրմնջեց ուսուցչապետն ինքնիրեն : Ո՞ւրկէ ուր անցած է այս դաշոյնը սա երիտասարդին ձեռքը . ո՞ւրկէ ուր մինչեւ այստեղ կը հասնի այն … : Ես… ես որ այս դաշոյնին տէրն եմ, եւ ես, որ այս նուիրական գործիքէն բաժնուած եմ տասնեւվեց տարիներէ ի վեր, հիմա զայն կը գտնեմ, ի՞նչ խորհելու եմ… ի՞նչ ընելու եմ :

Ուսուցչապետը բարկութեամբ մէկդի նետեց դաշոյնը ու ոտքի ելաւ :

— Ախ, սոսկալի է այս … շարունակեց ինքնիրեն : Հոս պատիւս կայ … պատիւս, որ այս դաշոյնին վրայ զուգէ իր ստուերը թողուցած է : Պատիւս որ անիծեալ ու ահաւոր անցեալ մը ունեցած …: Եւ ահա այդ մոռցուած ու զուգէ աշխարհին առջեւ անուանարկուած պատիւս սա ժայռին տակ գտնըւող երիտասարդին ձեռքը կը տեսնեմ, որ իմ դերիս է այս պահուս եւ որուն կեանքը մէկ հրամանիս կը սպասէ … :

Ու լեռներու հսկայ մարդը քայլ մը առաւ : Յետոյ զուսպ զայրոյթով մը ձեռքը ճակտին տարաւ : Յետոյ կեցաւ … այս կեցաւ, բայց ընկճուած ու այլայլած վիճակով մը կեցաւ ու մրմնջեց :

— Այսպէս, Վարսենիկ, ա՞յս էր քու խոստումդ, ա՞յս էր քու երդումդ՝ իմ սիրոյս փոխարէնը : Ախ ի՞նչ շուտով մոռցար մեր մնաս բարովի ուխտը … :

Միթէ չըսի՞, քեզի.«պահէ այս դաշոյնը, կուրծքիդ վրայ պահէ զայն, երբ պանդխտութենէս վերադառնամ թող քու պատիւդ անոր պէս մաքուր ըլլայ …» :

Ուսուցչապետը, որուն անվեհեր ու մեծ աչքերուն մէջ արցունքը շատ քիչ անգամ երեւցած էր, վիրաւորուած առիւծի մը պէս վիզը ծռեց ու սկսաւ հեծկլտալ :

Ո՞վ էր ուրեմն այս մարդը :

Օհ, այս լեռնային աւազակը նոյն ինքը մեր ծանօթ Լուսիային հայրն էր, որ տասներեք տարիներէ ի վեր աւազակութեամբ կեանք անցուցած էր, բոլորովին դըրկուելով ընտանեկան յարկէն : Այդ պատճառաւ թշուառ մարդը չէր գիտեր թէ կինը մեռած էր, չէր գիտեր թէ տասնեւվեց տարեկան աղջիկ մը ունէր : Ինքզինքը քուրդ ձեւացուցած էր, առանց ոեւէ կասկածի մը տեղի տալու :

Ու բախտին բերմամբ՝ այսօր որ ամենադառն վէրք մը կ'ունենար սրտին էն խորունկ տեղը, չկրցաւ հանդուրժել … չկրցաւ համբերել : Ուստի վճռապէս որոշեց երիտասարդէն ամէն բան իմանալ … ու այնպէս իր վրէժը լուծել :

Կերկերուն ու կթոտած քայլով մը մօտեցաւ ապառաժին, որուն ետեւը կը կենար Վանականը :

Պահ մը նորէն կեցաւ. կարծես թէ հարցումը կը խեղդէր զինքը. ճիգ մը ըրաւ ու գոչեց .

— Ինծի նայէ, Ֆլայ, ուրկէ՞ ուր այս դաշոյնը ձեռքդ անցած է : Առանց ճըշմարտութիւնը ծածկելու եթէ յայտնես ազատ կը թողում քեզ …

Վանականը տժգունեցաւ : Անհամբեր շարժում մը ըրաւ ու մէկդի դարձուց իր աչքերը :

— Պատասխանը, կրկնեց աւազակապետը :

— Ատիկա ընտանեկան գաղտնիք մըն է… մրմնջեց Վանականը :

— Ընտանեկան գաղտնիք մը… . թոթովեց աւազակապետը սարսռալով :

— Այո… հետեւաբար չեմ կրնար յայտնել, յարեց Վանականը :

— Ի՞նչ պատճառաւ չես ուզեր յայտնել :

— Պատճառն այն է որ դուք ազնուական քուրդ մըն էք … :

— Էյ …

— Ու գիտեմ թէ ազնուական քուրդ մը Ֆլայի մը ընտանեկան գաղտնիքները չուզեր իմանալ… նախատինք մըն է այդ իրեն համար :

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տօնիկեան Օր. Ալիս Սամուէլեանի ընդ էմիլ Աօյանեանի ամուսնութեան առթիւ Մշակոյթի Տան կը նուիրեն 30 Ն. Ֆ.:

Գ. Համբարձում Վէլէտեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Վէլէտեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Վէլէտեան, Տէր եւ Տիկին Զ. Պէրպէրեան եւ զաւակները, Գ. Ս. Արզումանեան եւ զաւակները, Տիկին Ա. Նաճարեան եւ զաւակները (Ամերիկա), եւ բոլոր պարագաները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց յոյժ սիրեցեալ կնոջ, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ

ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ՎԷԼԷՏԵԱՆԻ

(Ծնեալ Սվաճեան, Ռոտոսթոցի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ 69 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի, Ուրբաթ 15 Սեպտեմբեր, ժամը 10.30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Խաչիկ Տամլամեանէ 250 Ն. Ֆ., իրենց եղբօր, ողբացեալ Բարսեղ Տամլամեանի յիշատակին:

×

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ իր կրթական ձեռնարկներուն համար: Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ժամկոչեան քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Փամպուքճեան տասը Ն. Ֆ., Ողբացեալ Բարսեղ Տամլամեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գ. Անդրանիկ Յակոբեան, ինչպէս նաեւ Երամեան, Յարութիւնեան եւ Գըլըճեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ, զաւկին եւ ազգականին

ԼԻՒՍԻ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Խարբերդի Փէրչէնճ գիւղի Ուսումնասիրաց Ընկերութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը իր Միութեան 70ամեակին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր համայն ննջեցեալներուն յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին բոլոր Փէրչէնճէցիները:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ, այս Կիրակի ժամը 10ին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Երեկոյեան Թափօր Խաչվերացի, ժամը 5ին: Երկուշաբթի, 18 Սեպտ. յիշատակ Մեռելոց Ս. Պատարագ ժամը 10ին:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՆՈՒԷՐ

Տրակինեանէն Ալէն Յովհաննէսեան պաքալորէան ստանալուն առթիւ 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կարմիր Խաչին: Ստանալ Ալֆորվիլի եկեղեցիէն:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

Հինգշաբթի առաւօտ, Սեպտ. 21

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

MIREX

Կը փնտռէ գործաւորուհիներ եւ ձեռնարկուներ ժիւփի համար:

240, Rue St-Martin TUR. 76-10

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Լոյս տեսաւ 227-228 թիւը հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

Ակնոցներու փիլիսոփայութիւն (Հայ-Բոյժ). — Ոստրէ կերէք (Տոքթ. Ասլանեան). — Մօրուախտ (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — Գիտակ (Տոքթ. Յովհ. Մանուկեան. — Առողջ մարդուն կշիռքը (Տոքթ. Աշճեան): Ի՞նչպէս պէտք է քնանալ (Տոքթ. Գ. Գալուստեան). — Քարէ աշխարհ (Ակադեմական Մազաքեան). — Հողի եւ ստամոքս (Տոքթ. Մօրիս Գուաժէ). — Փրոֆ. Վարդան Վարդանեան (Փրոֆ. Լ. Օրբէլեան). — Վայրի շագանակենի (Ց. Իշխանեան). — Այրերու ամլութեան պատճառները (Տոքթ. Պանծալի). — Ի՞նչ որ գիտենք պնդութեան մասին (Տոքթ. Պլոնտէլ. — Գլխացաւ (Տոքթ. Սերոբեան) — Միամեայ երախայի մը յուշերը (Բ.) — Անթիպիոթիքները (Տոքթ. Բամպուքեան). — Նորէնծայ բժշկուհի մը (Ն.). — Միջավայր եւ հոգեկան վիճակ (Տոքթ. Արշակ Պօղոսեան). — Մշեցի կինը (Գ. Անդրէասեան):

Այս թիւը ղրկուեցաւ բոլոր բաժանորդներուն:

Յաջորդ թիւը պիտի ղրկուի միայն կանխիկ վճարողներուն:

Բաժանորդագրութեան պայմաններ .— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք): Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 Ֆ.)

Անհրաժեշտ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը: Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ:

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ – ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսի մասնաճիւղի կողմէ Սեպտեմբեր 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, վերամուտի առթիւ առաջին ձեռնարկը: Ընկերական հաճելի մթնոլորտ, գեղարուեստական բաժին:

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները եւ համակիր երիտասարդութիւնը:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, Տօն Վերացման Ս. Խաչի, եւ անուանատօն Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ժողովրդապետական Եկեղեցւոյ, առաւօտեան ժամը 10ին պիտի կատարուի Ժամերգութիւն ապա ժամը 10.30ին պիտի մատուցուի հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ս Ե Ւ Ր

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին: Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Իսիի Թրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 21ին:

Յարգելի ծնողքներէն կը խնդրուի անյապաղ արձանագրել տալ իրենց զաւակները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սարգիս Բարայեան, ուսուցիչ Դիլիջանէն կը փնտռէ իր ազգականը՝ Լեւոն Սարգիսեան: Տեղեկացնել.—

17, Rue de l'Arrivée
Enghien-les-Bains (S. et O.)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի (14 ՍԵՊՏ.), ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Առնուվիլի մէջ, ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ անպայման

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովներ.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր- ընկերուհիները:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին.

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին

ՔԵՌԻ (Լէքս) խումբ, 15 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին.

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 15 SEPTEMBRE 1961

...Տարի — Թիւ 9204 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5005

...ՈՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱԹԱՆԿԱ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑ ԻՐ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ՄԱԿ-Ը ՅԱՂԹԵՑ

...ամի մը միայն ապրեցաւ Քոնկոյի ա-...ն հարուստ շրջանը՝ Քաթանկա, ...րբեւ անկախ պետութիւն :

...960 Յուլիս 11ին, երբ կեդրոնական ...նկօն տակաւին զինուորական խռովու-...երու ենթակայ էր, Քաթանկա ինքզինքը ...նկախ պետութիւն կը հռչակէր : Պելժ ...պաշտօնեաներ կը «պաշտպանէին» նա-...նը ուր Չոմպէ կը ստանձնէր իշխա-...ութիւնը : Անջատումը կատարուած ի-...րողութիւն էր, Արեւմտեանները չէին ...րեր որ բռնի ուժով վերջ դրուէր Քա-...թանկայի անջատման :

...ող պատերազմը կը տիրէր բովանդակ ...նկոյի վրայ : Փաթրիս Լումումպա կը ...ավարէր կեդրոնի կառավարութիւնը : ...մէ ձեռք երկարէր մինչեւ էլիզապէթ-...իլ (Քաթանկայի մայրաքաղաքը), ...րկին պելժիական Քոնկօն բաց դաշտի ...վերածուէր խորհրդային ազդեցու-...թեան առջեւ : Անիշխանութիւնը տա-...ածուեցաւ, ուրիշ նահանգներ ուզեցին ...ել Քաթանկայի օրինակին եւ պե-...ական հարուած մը տապալեց Լումում-...ան, որ ի վերջոյ սպանուեցաւ : Իր ...«զաղափարական» ժառանգորդները իր ...ամենական ոգին եւ ոգեւորութիւնը ...նէին : Տեղի տուին եւ ճանչցան Քա-...ւոլոյին իբրեւ պետութեան ղեկավար ...ւ քանի մը օր առաջ, կ'ուզէին զինքը ...ոտի քաշել :

...համաձայնութիւնները խախուտ էին ...ական : Նոր կառավարութիւնը դիմա-...ու համար, պէտք է որ Քաթանկան ...նար : Չոմպէ Լէոփոլտվիլ գնաց ուր ...ողով մը ընթացքին մերժեց հրաժարիլ ...անկախութենէն եւ բանտարկուեցաւ : ...նոր համաձայնեցաւ եւ բանտէն ...ելաւ, բայց երբ ժողովասրահ մը-...կրկին դրժեց իր խօսքը : Նորէն ...բանտարկուեցաւ : Վերջապէս արտօնուե-...էլիզապէթվիլ վերադառնալու երբ ...խոստացաւ միանալ Լէոփոլտվիլի կա-...ռավարութեան :

...էլիզապէթվիլ հասած — չհասած, Մո-...ն Չոմպէ լսաւ թէ ... աստանկ բան չէր ...ած եւ Քաթանկա անկախ պիտի մնար : ...ման կացութիւն մը պիտի յառաջացը-...ր Քոնկոյի տեսակ մը «պալքանացու-...»։ ...որմէ առաջին, եթէ ոչ միակ, օգ-...ոը պիտի ըլլար Մոսկ. Միութիւնը : ...ւ խել պատճառաւ ՄԱԿը սկսաւ զոր-...ներ խաղալ եւ կամաց կամաց ան-...ութեան մատնեց Քաթանկայի զին-...ուժը եւ ժամուանդ օտար «կամա-...որները» :

...վերջոյ, Սեպտեմբեր 13ին, կռիւներէ ...անալի դէպքերէ ետք, ՄԱԿը յաղ-...թեան դրօշակը պարզեց : Չոմպէ եւ ...Մունոնկօ, առաջինը արիւնլուայ, կը ...ուէին, կառավարութեան ուրիշ ան-...ներ կը ձերբակալուէին եւ «անկախ» ...թանկան կը դառնար, ինչպէս դրե-...րէկ, պարզ նահանգ մը մեծն Քոն-...մէջ, ենթակայ Լէոփոլտվիլի կա-...ռավարութեան :

...ՄԱԿ. մինչեւ ծայրը սուտ խօսեցաւ ...յայտարարեց Չոմպէ Ռօյթէր գոր-...ծակալութեան թղթակցին երբ Քաթան-...կայի զինուորները եկած էին իրեն ըսելու թէ ...պատրաստ էին ...արշաւանքներ կը պատրաստուէին : Եւ ...«այս առաւօտ, ՄԱԿը ինծի ...ինծի թէ նախարարներս պիտի ...ձերբակալուէին եւ զիս ալ Լէոփոլտվիլ ...պիտի տանէին : Բայց երէկ իրիկուն ՄԱԿի ...ներկայացուցիչները ապահովութիւն տը-...ւին ինծի թէ ոչ մէկ միջոց ձեռք

պիտի առնէն Քաթանկայի կառավարու-թեան դէմ եւ մեր զօրքին զէնքերն ալ պիտի չառնէն» :

Կռիւները սկսած էին Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 4ին, Էլիզապէթվիլի փողոցներուն մէջ :

Յարդ յայտնի չէ թէ ո՞ւր են Չոմպէ եւ իր Ներքին նախարարը՝ Կոտըֆրուա Մունոնկօ :

Լէոփոլտվիլի կառավարութեան վարչապետը՝ Ատուլա, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին բացատրեց թէ Օգոստոսին փորձած էին հաշտութեամբ կարգադրել Քաթանկայի հարցը, բայց Չոմպէ անբարեացակամութիւն ցոյց տուած էր :

Բրիտանական մամուլը Հինգշաբթի առաւօտ խստօրէն կը քննադատէ ՄԱԿը եւ մասնաւորաբար Համըրշոլտ զոր հիթլերի կը նմանցնէ : Նոյն կարծիքն ունին Ամերիկացիները :

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

—o—

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐԸ ՄԻՇՏ ԿԸ ԲԱՑԱԿԱՅԻՆ

—o—

Չորեքշաբթի օր Նախարարաց Խորհուրդէն ետք, լականական զեկոյց մը կարդացուեցաւ : Հոն կ'ըսուի թէ Զօր. տը Կոլ հաւաքած էր նախարարաց խորհուրդը եւ վարչապետը հաղորդած էր այն որոշումները որոնք տրուած են Ալ-րեւմուտքի կարգ մը նահանգներու ընկերային եւ տնտեսական զարգացման համար : Ալժերական Հարցերու նախարար եւ Ներքին նախարարը զեկուցումներ ըրած են հանրային կարգապահութեան հետ կապ ունեցող խնդիրներու շուրջ : Արտաքին նախարարը խօսած է միջազգային կացութեան մասին, Ելմտական նախարարը՝ վերլուծած է 1962ի պիւտճէին ծրագիրը որ վաւերացուած է Խորհուրդին կողմէ : Երկրագործութեան վերաբերեալ չորս օրինագիծեր վաւերացուած են :

Այս զեկոյցը ոչինչով պիտի տարբերէր շաբաթական սովորական զեկոյցներէն եթէ մէկ պարբերութիւն աւելցած չըլլար. — «Զօր. տը Կոլ այն համոզումն յայտնեց թէ երկրին եւ աշխարհի ներկայ պայմաններուն մէջ, ազգային համերաշխութիւնը աւելի քան երբեք անհրաժեշտ է» :

Կը կարծուի անշուշտ թէ տը Կոլի ակնարկութիւնը կ'երթայ երեսփոխաններուն որոնք կը շարունակեն պօյքոթի ենթարկել Ազգ. Ժողովը : Ի պատասխան այս ընթացքին, Տըպրէ «գործադուլ» ըրաւ եւ մերժեց զեկուցումներ տալ յանձնախումբերուն, Չորեքշաբթի առտու : Ինչ որ մեծ դժգոհութիւն պատճառեց :

Կէս օրէ վերջը, հարիւր երեսփոխաններ, բոլորն ալ Իւ էն էթ, ներկայ էին Փալէ Պուրպոն լսելու համար երկրագործութեան նոր նախարարը՝ Փիզանի : Կը բացակայէին 437 ընկերվարական, արմատական, ժողովրդական Շարժում, համայնավար, անկախ եւ նոյնիսկ .... գիւղացի ընտրեալներ :

Փիզանիի համար գլխաւոր լուծումը արտաքին շուկաներն են : Երկրագործութեան եկրակացութիւնը՝ առեւտուրն է : Պէտք է ծախել եւ նուաճումներ կատարել արտասահման :

Վերջապէս նիստը կը փակուի Միշէլ Տըպրէի յայտարարութեամբ : Վարչապետը կը յայտնէ թէ ելմտական, տնտեսական, վարչական եւ ընկերային օժանդակութիւնը որ կը տրուի երկրագործութեան ներկայս ստացած է իրեն անհրաժեշտ բարեփոխութիւնը : Երբ նիստը կը փակուի, Շապան — Տելմաս կը յայտնէ թէ ժողովը կրկին կը հրաւիրէ սովորական նստաշրջանէն դուրս եթէ Սահմանադրական Կոմիտէն յայտարարէ թէ արգելքի բանաձեւը ընդունելի է : Հակառակ պարագային, յաջորդ նիստը՝ Հոկտեմբեր 2ին :

× Ընկերվարական կուսակցութեան Բիւրօն զեկոյց մը հրատարակեց ուր իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ ընկերվարական խմբակցութիւններու դիրքէն Ազգ. Ժողովին եւ Ծերակոյտին մէջ : Շնորհակալութիւն կը յայտնէ մանաւանդ իր բանբերներուն որոնք կրցան վճռականութեամբ թարգմաններ հանդիսանալ կուսակցութեան եւ երկրին բողոքին ի տես հիմնարկութեանց ներկայ յեղաշրջումին :

× Անկախներու Տնօրէն Կոմիտէն ցաւ կը յայտնէ որ կառավարութիւնը օրէ՛ օր կը ծանրացնէ բաժանումը գործադիր իշխանութեան եւ ազգային ներկայացուցչութեան միջեւ : Կը դատապարտէ բռնի ուժի որեւէ միջամտութիւն : Կը յիշեցնէ թէ 16րդ յօդուածին նպատակն է պահպանել եւ ոչ թէ անդամալուծել հիմնարկութիւնները :

× Իւ — էն — էթը, անշուշտ կը դատապարտէ բոլոր երեսփոխանները որոնք չեն վարանած վերադառնալու ռամկավարութեան ցաւալի սովորութիւններ :

× Երկրագործական հաստատութիւնները իրենց հաւանութիւնը կուտան երեսփոխաններու բռնած դիրքին առթիւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ Գաղտնի Բանակը (Օ — Ա — էՍ) թռուցիկ մը հրատարակած է ուր կը շեշտէ թէ մահափորձը իրենց սպայակոյտին կողմէ հրահանգուած չէր : Այս թռուցիկը որ կը խօսի յանուն Օ. Ա. էՍի Մայր Երկրի քաղաքային եւ զինուորական կոմիտէին կ'ըսէ. — «Վանիւքսէմ եւ Քրեվքէօր զօրավարները երբեք մաս չեն կազմած Օ. Ա. էՍ — Օ. Ա. էԹի սպայակոյտին : Պետութեան ղեկավարին դէմ եղած մահափորձը չէ հրահանգուած Օ. Ա. էՍի սպայակոյտին կողմէ սա պարզ պատճառով որ մեր կազմակերպութիւնը տակաւին ի վիճակի չէ իշխանութիւնը ձեռք ձգելու Մայր-Երկրին մէջ : Այս մահափորձը երիտասարդներու ցանցի մը գործն է, հաւանաբար անկեղծ, որոնք գործիք դարձած են Գ.Գ. Ֆօքարի, Թուչէի (Խմբ. Էլիզէի անձնակազմին անդամներ, անմիջական գործակից Նախագահին) յանուն, անշուշտ, Օ. Ա. էՍին : Գալով այն փաստաթուղթերուն որոնք ձեռք անցուած են զանազան խուզարկութեանց ընթացքին : Շատ լաւ գիտենք, որովհետեւ մենք ալ քիչ չատ պաշտօնավարած ենք Բ. Գրասենեակին մէջ, որ խուզարկութեան մը ընթացքին կամ կառքի մը մէջ գտնուած լաւագոյն փաստաթուղթերը, անոնք են. զորս դուն անձամբ կը տանիս» : Այս թռուցիկին առթիւ Ներքին նախարարը յայտնեց թէ նոր ըսելիք չունի :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ եւ Մայր Երկրին մէջ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին : Ալժէի քաղաքապետարանին վրայ, Օ. Ա. էՍի դրօշակը ծածանած է 4 ժամ : Միջադէպերը կը շարունակուին : Ընդհանուր Պատուիրակութիւնը կը յայտարարէ թէ կարգը պիտի պահպանուի :

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ իրաւունքները Պեռլինի մէջ եւ Արեւմտեան Պերլինցիները պիտի պաշտպանուին յայտարարեց Քենըտի, նախագահներ Սոքառնոյի եւ Մօտիպօ Քէյթայի այցելութեանց առթիւ : Քենըտի կը յայտարարէ նաեւ, թէ Մ. Նահանգները պատրաստ են բանակցելու Խ. Միութեան հետ : «Եթէ Խ. Միութիւնը ուզէ, արտաքին նախարարը՝ Տին Ռըսք լուրջ խօսակցութիւններ կրնայ սկսիլ, յառաջիկայ շաբաթ իսկ, Կրոմիքոյի հետ, Նիւ Եորքի մէջ», կը բանակցինք բայց ոչ սպառնալիքի տակ, շեշտած է նախագահը :

ՔԱՓ ՔԱՆԱՎԵՐԱԼԷՆ Ամերիկացի յաջողութեամբ արձակեցին «խցիկ» մը, որ մոլորակին շրջանը ընելէ ետք, անվթար ետ դարձաւ : «Խցիկ»ին մէջ զետեղուած էր «մեքենայ — տիեզերագնաց մը» որ «շնչեց, խօսեցաւ եւ քրտնեցաւ» : Յաջորդ փորձը հաւանաբար կատարուի Շէնփարտ կապիկով մը, որմէ ետք, Ամերիկացիք մարդ մը պիտի զետեղեն «խցիկ»ին մէջ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆ պաշտօնական Արեւելեան գերմանացի ոստիկաններ յայտարարեցին, թէ Փանքով ծրագրած է արուեստական տարածքներ ստեղծել Արեւմտեան Պերլինի օդակայանին մէջ : Գործակալներ օդանաւէն իջնելով «չենք ուզեր Արեւմուտք անցնիլ» «պաստառ-ցէք», «բռնի ուժով մեզ կը տանին» պիտի պոռան :

ԱՏԱՆԱ հասած են երկու հազար ամերիկացի վայրաշուներ, որոնք Ատլանտեան Ուխտի ռազմափորձերուն պիտի մասնակցին : Այս փորձերուն մաս կը կազմեն նաեւ բրիտանական, իտալական, թուրք եւ յունական միաւորներ : Այս երկու հազար վայրաշուները Թրակիոյ ափերուն վրայ պիտի իջնեն, չինծու ցամաքահանումի մը ընթացքին Թուրքիոյ արեւմտեան կողմը :

ՔՈՒՊԱՅԻ կառավարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց որուն մէջ կ'ամբաստանէ կաթողիկէ կղերը թէ վարչաձեւին դէմ գործունէութիւն կը տանի : Կառավարութիւնը կ'ըսէ նոյնիսկ թէ կրօնական կազմակերպութիւններ զէնքեր եւ պայթուցիկներ ստացած են ըմբոստութիւններ պատրաստելու համար :

ԱՓՐԻԿԵԱՆ եւ Մալկաշ Միութեան ժողովը որ տեղի ունեցաւ Թանանարիվի մէջ, վերջացաւ առջի օր : Սկսած էր Սեպտեմբեր վեցին, 10 պետական ղեկավարներ եւ քսան նախարարներ կը ներկայացնէին, 12 պետութիւններ. — Քամրուն, Քոնկօ (Պրազավիլ), Քոթ տ'Իվուար, Տահոմէ, Կապոն, Բարձր Վոլթա, Մատակասքար, Մաւրիտանիա, Նիժեր, Կեդրոն — Ափրիկեան Հանրապետութիւն, Սենեկալ եւ Չատ : Այս երկիրները առաջին անգամ հաւաքուած էին 1960 Դեկտեմբերին, Պրազավիլ եւ Մարտ 1961ին Ափրիկեան եւ Մալկաշ Միութիւնը կը ծնէր Եաունտէի ժողովին : Տըրուած որոշումներէն դատ, Միութիւնը Ուխտ մը պատրաստեց ուր կը յայտնուի թէ Ափրիկէի բոլոր անկախ պետութիւնները կրնան անդամակցիլ : Անդամ ըլլալու համար պէտք է միաձայնութեամբ ընդունուի թեկնածութիւնը : Ժողովը կարգ մը բանաձեւեր քուէարկեց Պիզերթի, Ալժերիոյ, հիւլէական փորձերու, Հարաւ — Ափրիկեան Միութեան, Հասարակաց Շուկայի, Փորթուկալեան գաղթավայրերու, Պերլինի եւ Մաւրիտանիոյ մասին :

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ նոր փառերը որ պիտի գործածուի 1964էն սկսեալ, յօրինած է վանական մը՝ Ալպերիք Զվիսինկ, ԺԹ. դարուն : Անունն է՝ Զուիցերական Սաղմոս :

ՔԱՌԸԹՈՒՐ չարաթաթերթը գրաւուեցաւ, Ալժերիոյ եւ Մայր — Երկրին մէջ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ Ֆրանսա հիւլէական ռումբ մը պիտի պայթեցնէ Սահարա : Փարիզի պաշտօնական շրջանակները անհիմն կը նկատեն այս լուրը որ կը ձգտի արդարացնելու խորհրդային պայթումները : Մոսկուա իր եօթներորդ ռումբը պայթեցուց առջի օր, քանի մը մեկաթոն (միլիոն թոն) ուժով :

ԵՐԲ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ Կ'ԱՅՑԵԼԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այսպէս, ուրեմն:

Գրագէտ Կոստան Զարեան, որ «մոտիկից» ծանօթ է եղեր Դաշնակցութեան, «Սովետ. Հայաստան»ի թղթակցին յայտարարեր է՝ թէ «Դաշնակցութեան հակահայաստանեան պայքարը միտումնաւոր անմիտ է եւ վնասակար»:

Այս պայքա՞րն է որ «անմիտ է եւ վնասակար», թէ Զարեանի այս արտառոց կարծիքը, եթէ իրապէս իրն է ան:

Ամբողջ, հակադաշնակցական թերթեր ու կազմակերպութիւններ հասկնալի է որ «հակահայաստանեան» նկատեն Դաշնակցութեան մղած պայքարը՝ որ ուղղուած է Խորհ. Հայաստանի վարիչներուն եւ անոնց չարագործութիւններուն դէմ միայն:

Երբե՞ն ի վեր, համայնավար վարիչները բուն իսկ Հայաստանը կը ներկայացնեն.

Ինքը, Զարեանը չէ՞ ըսած իր խօսքին մէջ, թէ «ճիշդ է, որոշ դէպքերուն, ըմբռնել պատկերացման պատճառով ես քննադատել եմ որոշ երեւոյթներ». ինչո՞ւ, ինք, անհատ մը, իրաւունք կուտայ իրեն «քննադատել որոշ երեւոյթներ», եւ կը զլանայ այդ իրաւունքը քաղաքական կազմակերպութեան մը: Եւ ինչու իր քննադատութիւնները «հակահայաստանեան» չեն ըլլար, մինչ Դաշնակցութեան քննադատութիւնները «հակահայաստանեան» կ'ըլլան:

«Հակահայաստանեա՞ն» կ'ըլլան քննադատութիւնները, երբ Դաշնակցութիւնը կը յիշէ Հայաստանի ազգային Հանրապետութեան խորտակումը. երբ կը դատապարտէ բազմահազար Հայերու աքսորն ու բանտարկութիւնը, սպանութիւնները բազմաթիւ հայ մտաւորականներու եւ գրողներու, որոնց յիշատակը կ'արծարծուի յաճախ, առանց անոնց ճակատագրի մասին խօսք ըսելու:

«Հակահայաստանեա՞ն» կ'ըլլայ պայքարը, երբ կը յիշուին Հայաստանի մէջ կրօնքի կաշկանդումը, եկեղեցականներու սպանութիւնը, կաթողիկոսի խեղդամահ ըլլալը եւ Էջմիածնի կաթողիկոսութեան պարտադրուած ողորմելի կացութիւնը:

Զարեան ինք շատ լաւ գիտէ, կամ գիտնալու է, թէ Դաշնակցութիւնը միակ գաղափարական, հայ ու հայրենասէր կուսակցութիւնն է, որ հայ ժողովուրդի ու անոր հայրենիքին բարօրութիւնը, ազատութիւնը եւ անկախութիւնը կ'ուզէ: Հայրենիքի համար աշխատած է եւ զոհած ու կը շարունակէ պայքարիլ, պարզապէս Հայութիւնը տէր դարձնելու համար իր ճակատագրին ու իրաւունքներուն: Սփիւռքի մէջ, միակ կազմակերպութիւնն է ան, որ կը հետապնդէ հայ դատը, որուն աշխատանքներուն մասնակցած է ինք: Հայաստանի դէ՞մ է հայ դատի հետապնդումը, որուն այս անգամ ինք «մօտիկից» ծանօթ է:

Իր անմիտ վկայութիւնը ի՞նչպէս բացատրենք, ուրացումի՞ արգիւնք է ան, թէ այսօրուան իր խօսակիցին հաճելի դառնալու տխուր ու անվայել ձգտումին:

Զարեան կը համարձակի նոյնիսկ խորհուրդ տալ, որ Դաշնակցութիւնը, «մեր թշնամիներուն միանալու տեղ», նպաստէր Հայաստանի մէջ կատարուող գործին:

Հոս արդէն Զարեան իր այլանդակ նըկարագրով երեւան կուգայ: Մենք կ'ամչնանք նման բացատրութիւնները յիշելու իսկ, երբ Զարեան կը յանդգնի «գործիք»ի մասին խօսիլ, երբ գիտենք թէ ինք իսկ «գործիք» դարձեր է եւ ամէն ջանք կը թափէ սիրելի դառնալու իր նոր տէրերուն, որոնք անշուշտ, շատ լաւ կը ճանչնան զինք... 1924էն ի վեր, երբ կերպով մը դուրս եկաւ Հայաստանէն եւ ա՛լ չդարձաւ...

Իր յայտարարութիւններուն մէջ կայ ուրիշ այլանդակութիւն մը, որ աչք կը ծակէ, երբ Դաշնակցութիւնը կը նկատէ «մեծ մասամբ հին վաճառականներէց եւ կէս մտաւորականներէց» կազմուած կուսակցութիւն մը:

«Վաճառականներու եւ կէս մտաւորական»ներու վայել գրագէտ մը միայն կրնայ այդպէս ըսել, որովհետեւ ինք, Զարեան, անոնցմէ միայն գնահատուած է, իբրեւ գրող: Այս «վաճառական» կամ «կէս մտաւորական» կոչուածներն են, որ իր գրականութեան պաշտպան կեցած են, անոնք են որ իրենց օրկաններուն մէջ տեղ տուած են իր գրականութեան, արժէք տուած իր խօսքերուն ... դասախօս հրաւիրելով զինք, միշտ նկատի ունենալով իր մէջ գրագէտը, ոչ թէ նկարագրի մարդը, որ միշտ ալ եղած է անկայուն ու յեղյեղուկ:

Իր կարծիքով, միակ ամբողջական, լըմա՞ն գրագէտը ի՛նք եղած է, իսկ ուրիշներ, սկսելով Վարուժանէն ու Սիամանթոյէն մինչեւ Օշական, «կէս մտաւորական»ներ: Զենք խօսիր վաճառականութեան մասին, որովհետեւ կը հաստատուի թէ «մօտիկից» ծանօթ է վաճառականներու բոլոր շնորհներուն:

Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդի կուսակցութիւնն է եղած եւ այդպէս ալ կը շարունակէ ըլլալ, որովհետեւ կը ներկայացնէ Հայուն կամքն ու բաղձանքները: Հայութեան լաւագոյն տարրերուն հետ գործակցելով, ան գիտցած է Հայութիւնը արթուն պահել իր իրաւունքներուն հանդէպ, աշխատած է ու կ'աշխատի հայրենիքի զգացումը վառ պահել տարագիր Հայութեան մէջ, Հայոց հայրենիքի ազատութիւնը հետապնդելով միշտ, հայ մշակոյթը զարգացնելով, իր շուրջ հաւաքելով բոլոր հայ մտաւորականները, որոնց մէջ նոյնիսկ Զարեանները:

Դեռ քանի մը ամիս առաջ էր, որ իր յօրելեանին մասնակցեցանք, բացառիկ թիւեր նուիրելով իր գրականութեան: Մենք միշտ նկատի ունեցած ենք գրական շնորհները, առանց բարոյափիտական պրպտումներու:

Զենք ցաւիր մեր գնահատութեան համար, բայց խորապէս կը ցաւինք, որ մարդը՝ Զարեան գրագէտին մէջ, շատ պակաս կը յայտնուի, այս օրերս, Խ. Հայաստանի մէջ:

Հայաստա՞նը պիտի պանծացնէր, իր իրաւունքն էր: Ի՞նչ հարկ խօսելու Դաշնակցութեան մասին, եթէ հարկադրուած չըլլային զինք եւ եթէ չըսէր այն, ինչ որ կ'ուզէին որ ըսէր արտասահմանէն այցելու «լման» մտաւորական մը:

Իր կարծիքնե՞րն են «Սով. Հայաստան»ի մէջ տպուած յայտարարութիւնները, ի՛նչ տխուր վկայութիւն: Իրը չե՞ն եւ այդպէ՞ս արձանագրած են, կրկնակի տխուր:

Ամէն պարագայի մէջ, կը ցաւինք: Կը հանդուրժենք իր ամբարտաւանութեան ու թատերականութեան, սակայն չենք կրնար հանդուրժել ճշմարտութիւնը խեղաթիւրելու եւ ուրանալու իր ձախաւեր փորձերուն:

Հայ ժողովուրդը ի՞նչպէս պարծենայ իրմով:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԵՐԿՈՒ ՕՐ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— Ամերիկացի ականաւոր հրապարակագիր Տրիու Փիրսըն, հետեւեալ շահեկան յօդուածը հրատարակած է այն տեսակցութեան առթիւ, զոր Սեւ Ծովու ափերուն, վերջերս ունեցած էր Խորհ. Միութեան վարչապետ Նիքիթա Խրուշչեւի հետ:

Այս տեսակցութեան առթիւ, խորհրդային վարչապետին ըրած յայտարարութիւնները առեւին հրատարակուեցան միջազգային մամուլին մէջ: Ստորեւ, Փիրսընի յօդուածին թարգմանութիւնը:

×

Անցեալ շաբթու, ես ու կինս չորս ժամ նստած էինք Նիքիթա Խրուշչեւի քով, իր լողալու աւազանին քով եւ կը խօսակցէինք Պերլինի տագնապին ու Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհրդ. Միութեան միջեւ պատերազմի հաւանականութեան մասին: Արեւը սկսած էր իջնել Սեւ Ծովու վրայ, որուն սովորաբար կապտագոյն ջուրերը, Վրաստանի խորհրդային Հանրապետութեան այս կէտին վրայ իսկապէս սեւցած էին:

Յանկարծ, համայնավար աշխարհի թիւ մէկ ղեկավարը ըսաւ. «Հիմա երթանք լողանք եւ յետոյ կը ճաշենք»: Կրնանք լողալ աւազանին մէջ, ուր լողացինք Մաքլոյի հետ (նախագահ Քենըտիի խորհրդականը՝ զինաթափութեան հարցերու մէջ) կամ կրնանք ծով երթալ.

Նախընտրեցինք ծովը: Ծամբու ընթացքին, Խրուշչեւ մեզի ըսաւ թէ՝ չէր կրնար լողալ: «Երիտասարդութեանս իմ ճանչցած միակ ջուրը՝ Ուկրանիոյ ածխահանքերու ջուրն էր Աստր համար, ազատարար գօտի կը կրեմ» ըսաւ:

Մեզի ալ ազատարար գօտի տուաւ. կինս քաջ լողացող է, իսկ ես ալ, գիտնալով հանդերձ՝ խորհրդային վարչապետին չըսի թէ՝ իմ քոլէճիս լողորդական խումբին պետը եղած էի: Առանձին խցիկներ կային այրերուն եւ կիներուն համար: Եւ Խրուշչեւ այրերու յատուկ խցիկին մօտ հեռաձայն մը ցոյց տալով ըսաւ. «Սպիտակ Տան հետ ուղղակի գիծ», կատակով ակնարկելով ամերիկեան «Փարէյտ» պարբերականի այն թելադրանքին, թէ պէտք է ուղղակի կապ գոյութիւն ունենայ Քենըտիի եւ Խրուշչեւի միջեւ, յանկարծական պատերազմ մը կանխելու համար:

Ջուրը շատ հաճելի էր, բայց ես մնացի մինչեւ որ իսկապէս սառեցայ. Զէի կրնար ընդունիլ որ, նախկին նշանաւոր դրամատէր լուղորդ մը համայնավար ամաթէօռէ մը աւելի երկար չկրնայ մնալ ջուրին մէջ: Ուստի, Խրուշչեւէն յետոյ ելայ: Ան՝ ելլելու առեն, ազատարար գօտին մէջքէն հանելով ըսաւ. «Տեսէք առանց ատոր ալ կրնամ լողալ»: Եւ ծովափին մօտ, մէկ երկու վայրկեան լողալու ճարտարութեան ցոյցեր ըրաւ:

Այս բոլորը ըրած առեն, Խրուշչեւ արդայական բան մը ունէր վրան: Եւ ինծի այնպէս թուեցաւ թէ՝ ամէնէն պաղարիւն զինադէտ բանակցողն իսկ զինթափ պիտի ըլլար:

Կինս եւ ես, մեր զոյգերը ձգած էինք ինքնաշարժով քառասուն վայրկեան հեռաւորութեան վրայ, հանգստեան տուն մը, Սեւ Ծովու ափերուն, ուր կան բազմաթիւ ու չափազանց գեղատեսիլ ամառնային հանգստարան — բուժարաններ Բոլորովին անակնկալօրէն, Խրուշչեւ մեզմէ խնդրեց գիշերը իրեն հետ մնալ եւ մէկը ղրկեց, որ մեր զոյգերը բերէ եւ ծովափին մօտ, բարեկամի մը տունը բընակող իր մէկ նախարարին հեռաձայնելով ըսաւ. «Գայլի պէս առանձին կ'ապրիմ հոս: Ահաւասիկ, բարեկամներ բերի ինծի»:

Երկու մղոն փակուած ծովեզերքի երկայնքին երեք տուներ կան — երկու հիւրանոցներ, բարձրաստիճան համայնավար պաշտօնատարներու համար եւ կեդրոնը Խրուշչեւի ամառնային բնակարանը, որ իր հօն չեղած առեն, կը գրաւեր խորհրդային կառավարութեան անդամներու կողմէ:

Խրուշչեւի բնակարանը եռայարկ է, կրաղիւսէ շինուած, հրապուրիչ եւ հանգստաւէտ, բայց ոչ նաեւ պատկառազդու: Առաստաղներու բարձրութիւնը վեցուկէս մեթր է եւ շինուած է ամառնա-

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ ԴԱՏԸ

«Ոմանց համար հրեշտակ է, ուրիշներու համար սատանայ, ըստ իս ոչ մէկն է, ոչ միւսը, մահկանացու էակն է, որ իր առաքելութիւններն ու յանցանքներն ունի»:

«Արդարութիւնը համաձայն կ'ըլլայ, որ ազատ արձակենք զինքը այս դատաստանէն:

Պաշտպանողականէն վերջ Զօհրապ կը ներկայացնէ բանաձեւ մը. —

«Նկատելով որ Լա Հէյի հեռագիրը իրապէս որեւէ վնաս չպատճառեց մեր ազգին, մինչդեռ անոր չղրկուիլը շատ հաւանականութեամբ մեզի համար աւելի դժնդակ կացութիւն մը կրնար ստեղծել,

Բազմաթիւ նկատումներով՝

«Ազգին ժողովը կը վճռէ ազատ կացուցանել Օրմանեան Սրբազանը իրեն դէմ եղած բոլոր ամբաստանութիւններէն»:

×

Օրմանեանի հակառակորդները կը մերժեն բանաձեւը, համակիրները գոհունակութիւն կը յայտնեն պաշտպան փաստաբանին եւ կը ներկայացնեն բանաձեւ մը. «Ժողովը խղճի կատարեալ հանդարտութեամբ եւ իր պատասխանատուութեան բարձրաստիճան գիտակցութեամբ կ'որոշէ մերժել եղած բոլոր ամբաստանութիւնները եւ բոլորովին անպարտ կը նկատէ Պոլսոյ նախկին Պատրիարք Օրմանեան Սրբազանը իր մասին եղած հակասահմանադրական եւ ապօրէն արարքներէն»:

Օրմանեան անպարտ կը հռչակուի 28 քուէներով, հակառակորդներու ձեռնպահութեամբ:

Զորս տարի կրօնական պարտականութիւններէ զրկուած մնալով՝ Օրմանեան առաջին պատարագը կը կատարէ Սան Սթեֆանոյի մէջ, 25 Օգոստոս 1912ին:

×

Սահմանադրականօրէն «եթէ պատրիարքը սահմանադրութեան տրամադրութեանց հակառակ շարժի ամբաստանութեան տակ կ'իյնայ» (Յօդ. 5):

«Ամբաստանելու իրաւունք ունին Ընդհ. Ժողովը Կրօն. եւ Քաղաքական Ժողովները միայն» (Յօդ. 6):

«Ընդհ. Ժողովը հինգ եկեղեցական եւ հինգ աշխարհական ընտրելով Ցանձնաժողով մը կը կարգէ, որ ամբաստանութիւնները քննելէ ետք Ընդհ. Ժողովին կը ներկայացնէ: Եթէ տեղեկագրով հրաժարումը վճռուած է, ժողովը հրաժարականը կը պահանջէ, եթէ մերժէ Բ. Դրան իմաց կը տրուի, որ պաշտօնէն ձգէ Պատրիարքը» (Յօդ. 6):

Օրմանեան անհատներու կողմէ ամբաստանուած է հակասահմանադրական, Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովները ամբաստանութիւն չեն ներկայացուցած, Ընդհանուր Ժողովը իւրացուցած է ամբաստանութիւնները: Քննութիւնը կը կատարուի, երբ պատրիարքը պաշտօնի վրայ է, որպէս զի հրաժարի: Օրմանեան հրաժարած է արդէն, որեւէ տրամադրութիւն չկայ հրաժարող պատրիարքը կախակայելու կամ պատիժ սնօրինելու: «Հրաժարող պատրիարքը կը մնէ եպիսկոպոսական դասուն մէջ»:

Տաղաւարեան, որ կ'ամբաստանէր Օրմանեանը հլու խնկարկող բռնակալին, իբրեւ Օրմանեան երեսփոխան ներկայ եղաւ Համիտի տուած ճաշկերոյթին եւ համբուրեց դահիճին ձեռքը: Մուշի երեսփոխան առաջնորդն ալ հերքեց կարեւոր գումար մը իւրացուցած ըլլալու ամբաստանութիւնը եւ այլեւս բնաւ խնդրոյ առարկայ չեղաւ:

Ընդհանուր Ժողովը դարձած էր երեսփոխանական ժողով մը, ամէն Ուրբաթ նիստեր գումարելով՝ Սահմանադրութեան տրամադրած նիւթերէն դուրս ըղձելով: «Ընդհ. Ժողովը կը գումարուի երկու տարին անգամ մը՝ վարչութեան երկամեայ տեղեկագիրը մտիկ ընելու, Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովները ընտրելու, պիւտճէն քուէարկելու: — Սոյն երկու տարեկան ժողովը երկու ամիսէն կը վերջացնէ իր նիստերը: (Յօդ 61):

Ժողովին գումարումները դադրեցան Սերվիչէնի գիմումով, 1869ին, արտօնութեան Խրիմեանը ընտրելու եւ Սահմանադրութեան վերաքննութիւնը կատարելու: Զկարողացան վերաքննութիւն ներկայացնելու վաւերացման: Յետին վերախեցին վարչական գրութիւնը, վերադարձան 63ի վաւերացուած Սահմանադրութեան: Ուրբաթօրեայ նիստերը դադրեցան, որովհետեւ քաղաքական Ցարդերի պատճառները փոխուեցան: 61րդ յօդուածը, պետութեան ուշադրութենէն խուսափած պիտի ըլլայիս ...

×

Հայագէտ Ֆրետերիկ Մաքլէր կը ... «Համիտ դժուարութիւն կը ... Սահմանադրութեան դէմ, արգիլել ... տերու, խիստ պահանջ վերատեսութեան ... հիմնուելով Տաճկանի յանձնառութեան ... վրայ եւ հաստատուած 1896ի ընտրական մարմինէն:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(22 Շար.)

...ան տաք կլիմայի համար: Վերի յարկը ...ի լայն պատշգամ մը, որ դէպի ծով ...նայի :

Այս տանը մէջ ընթրեցինք, նախաճաշ ...րինք, ճաշեցինք եւ զրոյց ըրինք յաջորդ ... ժամերուն, ի ներկայութեան իր ...թարգմանին՝ Վիքթոր Սուքոարեւի, ա-...նոր կնոջը, կրթական նախարար Կէորկի ...ւքովի եւ իր քարտուղարութեան եր-...ւ անդամներուն: Տիկին Խրուշչեւ Մոս-...ւա գացած էր, իր մէկ աղջկան այցե-...լու. Սակայն իր ուրիշ մէկ աղջիկը եւ ... տանտիրուհիի պարտականու-...թիւնները կը կատարէին: Մեզի հետ էին ...՝ Խրուշչեւի երկու թոռնիկները, ...երկու եւ ինը տարեկան, որոնք երկուքն ... Նիքիթա կը կոչուէին: Մեծ հայրիկը ...ընտանեաց ընտանիքի բժիշկը՝ թէ եր-...ու թոռնիկներէն փոքրագոյնը այլասե-...րած է՝ անոր ֆափիթալիստ անուշեղէն-...ներ սալով: «Եւ հիմա, ամէն անգամ որ ...ը կը կանչեմ — գանգատեցաւ մեծ ...այրիկը — ան կը վազէ բժիշկին եւ ոչ ... մօտ »:

...ճաշի ատեն, Խրուշչեւ ըսաւ. «Բժիշկս ...ոտ չարտօնէր այս կերածներս: Իբր ...էլ ոտնաղակնոնի ենթակայ եմ ... »: ...ւէն պարագայի մէջ այնպէս կը թուի ...թէ՝ կը սիրէր հիւր ունենալու պատճա-...ռաբանութիւնը, որ իրեն թոյլ կուտար ...ռնալ իր ոնտղակնոնը: Սեղանին վը-...րայ փռուած էր ուտելիքներու առատ ...առատութիւն մը: Կը սկսէր ձկնկի-...թով, պաղ միսով, հաւիկով, ծուխով ...պատրաստուած ձուկերով, պաղ թրա-...ւով — սրմէ կը հանուէր ձկնկիթը — ...տապակով, լոլիկով եւ զարմնուած հաւկի-...թի ու գիւղական պանիրի խառնուրդով. ... Այս «նախուտեան»ով կը սկսէին բոլոր ...ճաշերը, նոյնիսկ նախաճաշերը: Ճաշի ...ատեն, երկրորդ պնակը ձուկ էր եւ կը ...յաջորդէին կաղամբով տաք միսը կամ ...թռչուն, կամ հաւը եւ ձմերուկ, պաղպա-...ղակ ու շաքար: Նախաճաշի ատեն մե-...զի հրամցուցին՝ ձկնկիթով մածուն, ...պանիր, պաղ ձուկ, կարմրած պաղ միս, ...փիրուզկի եւ պաղ հաւ :

...Խրուշչեւի աղջիկը դիտել տուաւ. «Ա-...անք կ'ուտենք երբ հիւր ունենանք: Երբ ...մինակ ըլլանք՝ հայրիկը միայն մածուն ...ու գիւղական պանիր կ'ուտէ »:

...Ճաշի ատեն, Խրուշչեւ կատակախօսու-...թիւններ կ'ընէր եւ բարեկամօրէն հետս ...կը զրուցէր համաշխարհային եւ դը-...րամատիրութեան առաւելութեանց ...շուրջ: Մինչ հաճելի էր, եւ զրեթէ միշտ ...ատանց նեղանալու կ'արտայայտուէր, ...թէեւ, երբեմն — երբեմն կը լրջանար երբ ...կը խօսէր միջազգային կացութեան ու ...Պերլինի տագնապին մասին: Երկարօրէն ...խօսեցաւ պատերազմի յիշատակներու ...մասին, Սթալինկրատի եւ Քուրսկի իր ...փորձառութեան շուրջ եւ անդրադարձաւ ...Երրորդ Աշխարհամարտի մը ողբերգու-...թեան: Բարեկամաբար արտայայտուե-...ցաւ Այզընհաուըրի մասին, հակառակ ...Ռ. 2 » սատանակի միջադէպին, որու-

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

●

Յ. ՕՐԲԵԼԻԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու ակա-դեմիայի դիւանին որոշումով հայ ակա-նաւոր արեւելագէտ, Գիտութիւններու ակադեմիայի առաջին նախագահ՝ Ակադ. Յովսէփ Օրբելիի յիշատակը յաւերժա-ցնելու համար գիտնականին մարմարեայ կիսանդրին պիտի զետեղուի Ակադեմիա-յի գլխաւոր շէնքին սրահին մէջ, ինչպէս նաեւ մարմարէ յուշատախտակ մը պիտի զետեղուի հայ գիտնականին 1942 – 1946ին ապրած տան շէնքին վրայ (Երեւան – Սթալին Պողոտայ, թիւ 39):

Միեւնոյն ատեն յանձնարարուած է հրատարակել Յով. Օրբելիի գիտական աշխատանքներու հաւաքածոն :

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի պետական պատկերասրահին մէջ բացուած է 19րդ դարու եւ ժամա-նակակից Ֆրանսացի նկարիչներու յիսուն կտաւներուն արտանկարներու (ռփրո – տիւֆսիոն) ցուցահանդէսը: Նուրբ, մեծ ճաշակով կատարուած այդ արտանկար-ները մեծ տպաւորութիւն կը թողուն այցելուներուն վրայ: Արլզարեւ, Սեզա-նի, Մանէի, Տըկայի, Կոկէնի, Մարքէի, Ռընուարի, Մաթիսի, Մոտիլեանիի, Փի-քասոյ եւ ուրիշ մեծ վարպետներու գե-ղեցիկ արուեստը «պայծառ լոյսով կը լեցնէ դիտողին հոգին» կը գրէ «Գրական Թերթ»ը: Նոյն թերթին համաձայն Ե-րեւանի արուեստասէր հասարակութիւնը ջերմ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ ցուցահանդէսին հանդէպ, որ երեք ամիս պիտի տեւէ :

ՍՏԵՓԱՆԱՒԱՆ՝ ԱՌՈՂՋԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՔԱՂԱՔ

Ստեփանաւանի եւ շրջականերուն մէջ շինուած են քանի առողջարաններ, ճամ-բարներ եւ մանկապարտէզներ :

Զով եւ առողջարար բնութիւնը հիա-նալի է մանուկներու եւ չափահասներու կազդուրման համար :

ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԾԻՔԸ

Խ. Միրիմանեան եւ Շ. Ազարարեան գիւղատնտեսական գիտութիւններու փը-րոֆէսորներ են, որոնք, Օգոստոս 18ին հանդիպում ունեցած են «Սով. Հայաս-տանի» կարգ մը խմբագիրներուն հետ եւ տուած շահեկան տեղեկութիւններ: Ա-ռաջինը խօսելով Հայաստանի հողային եւ ջրային հարստութիւններու մասին ըսած է —.

— Սխալ է այն տեսակէտը թէ Հայաս-տան հողային քիչ պաշար ունի, ընդհա-կառակն, մթերքներու առատութիւն բա-տեղծելու չափ բաւարար հող կայ, որ սակայն, դժբախտաբար, լիովին չէ օգ-տագործուած, Հայաստանի մէջ այժմ կան աւելի քան քառասուն հազար հեկ-տար ոռոգելի (ալ պարունակող հող), 20 – 25.000 հեկտար ճահճախուտ կամ կիսով ճահճախուտ եւ մօտ 250.000 հեկտար մաշած հողեր: Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել մեծ տարածութեամբ չօգտագործուած քարքարոտ հողերը, որոնք կը գտնուին քիչ մը ամէն տեղ՝ առուներու, ջրանցքներու, ճամբաներու եզեր-քը, երբեմն նոյնիսկ դաշտերու մէջ: Մեր հողագէտները ներկայիս զբաղած են այդ հողերը բարւոքելու, այսինքն շահագոր-ծելու աշխատանքներով եւ կը յուսանք, որ մօտ ապագային օգտագործելի դառ-նան :

Փրոֆ. Ազարարեան իր կարգին խօսած է անասնաբուծութեան համար անհրա-ժեշտ կերի մասին: Հայ գիւղատնտե-սագէտը հանգամանօրէն բացատրած է գիւղատնտեսական հիմնարկութեան որոշ աշխատանքները, յատկապէս խոտաբոյ-սերը եւ եգիպտացորենը բարելաւելու ու սերմի նոր տեսակներ ստեղծելու կա-պակցութեամբ: Փրոֆ. Ազարարեան նը-շած է միեւնոյն ատեն, թէ լաւ արդիւնք կուտան խոտի խառնուրդներու ցանքերը, որոնց բերքը, բնական խոտին համեմա-տութեամբ, 8 – 10 անգամ աւելի բար-ձրր է :

Կայ սակայն դժբախտ պարագայ մը, յայտարարած է գիւղատնտեսագէտը, այն է, որ դեռ գոհացուցիչ չեն եւ ցած մակարդակի վրայ կը գտնուին եգիպտա-ցորենի եւ հացահատիկի բերքերը :

ԱԿԱԴ. Կ. ԶԱՒՐԵԱՆ

Հայ թէ օտար այլ եւ այլ ակադեմիա-ներու մէջ անուն եւ համբաւ շինած են բազմաթիւ հայազգի գիտնականներ կամ արուեստագէտներ: Հայաստանի թեր-թերէն կ'իմանանք, թէ Թիֆլիզեցի Հայ մը, Կիրեակ Զաւրիեւ (Զաւրեան), ան-դամ է Վրաստանի Գիտութիւններու ա-կադեմիային, ուր եւ գնահատուած է իր բեղուն գործունէութեան համար :

Հայազգի գիտնականը ծնած է Թիֆ-լիզ, 70 տարի առաջ: 23 տարեկանին կ'աւարտէ Պետերպուրկի ճամբաներու հաղորդակցութեան ճարտարագէտներու համալսարանը, ուր կ'աշխատի իբրեւ դասախօս, նախ հոն՝ տեղւոյն վրայ, ապա Օտեսայի Բազմարուեստից վար-ժարանին մէջ:

Տարիներ ետք կը վերադառնայ Թիֆ-լիզ ու կարճ ժամանակի մը մէջ, 1923ին, կը ստանայ փրոֆէսորի կոչում :

1945էն մինչեւ այսօր Զաւրեան տնօրէ-նըն է Վրաստանի Գիտութիւններու ա-կադեմիայի շինարարական գործերու հիմնարկութեան, միաժամանակ շարու-նակելով իր գիտա – մանկավարժական գործունէութիւնը բազմարուեստից վար-ժարանին մէջ :

1935ին առանց թէզ պաշտպանելու կը ստանայ թէքնիք գիտութիւններու տոֆ – բէօրի տիտղոս, յետագային նաեւ Վը-րաստանի գիտութեան եւ թէքնիքի վաս-տակաւոր գործիչի պատուաւոր կոչում: 1941ին կ'ընտրուի Վրաստանի Գիտու-թիւններու ակադեմիայի անդամ, իսկ 1956ին՝ Խ. Միութեան շինարարութեան եւ ճարտարապետութեան ակադեմիայի իսկական անդամ :

Ակադ. Կիրեակ Զաւրեանի գրչին կը պատկանին շուրջ հարիւր գիտական աշ-խատութիւններ՝ նուիրուած շինարարու-թեան տեսական եւ գործնական զանազան հարցերու: Հայ գիտնականը հիմնադիրն է սեյսմակայունութեան տինամիկ տե-սութեան: Իր աշխատութիւններուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն յատկապէս կա-մարաւոր կամուրջները հաշուարկելու խնդիրները: Աշխատութիւններուն միւս մասը նուիրուած է շինանիւթերուն եւ նոր տիպի շինարարական կառուցուածք-ներուն: Զաւրեան իր աշխատութիւննե-րով ծանօթ դէմք մը դարձած է այլեւս ոչ միայն խորհրդային, այլեւ արեւմտ-եան երկիրներուն մէջ :

Անոր նախագիծերով շինուած են կարգ մը կամուրջներ Անդրկովկասի երկաթու-ղիի ճամբաներուն վրայ, Ուկրանիոյ մէջ:

Միեւնոյն ատեն Զաւրեան հմուտ ման-կավարժ է, քանի մը տասնեակ տարիներ աշխատելով Թիֆլիզի բարձրագոյն բէֆ-նիֆ վարժարաններուն մէջ՝ պատրաս-տած է բարձրորակ գիտնականներու փա-ղանգ մը: Հայ գիտնականին կողմէ դաս-տիարակուած բազմաթիւ ճարտարապետ-ներ կը գործեն Հայաստանի մէջ ներկա-յիս :

Կ. Զաւրեան հետաքրքրուած եւ իր մասնակցութիւնը բերած է նաեւ Հայաս-տանի շինարարութեան :

մարմանական էր ամէն անգամ որ կը խօ-սէր նախագահ Քենըտիի մասին, ոչ սա-կայն նաեւ Նիքսընի մասին: Մաքմիլընի, Ֆանֆանիի եւ տը Կոլի համար ըսաւ թէ իր լաւագոյն աթոռներն են՝ խաղաղու-թեան համար: Ըսաւ թէ՝ «Անոնք Քենը-տին պիտի հեռացնեն պատերազմէն» ։

Ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ Քենըտիի քաղաքական գծաւորութեանց մասին ը-սածներս եւ շատ ուշիմ հարցումներ ը-րաւ ամերիկեան քաղաքական կեանքի մասին: Նախագահի զուարթախոհու-թեան մասին բառեր ընդհանրապէս զարմացաւ եւ երբ մեզմէ հրաժեշտ առաւ յայտարա-րեց.

«Նախագահ Քենըտիին ըսէք որ, եթէ Միացեալ Նահանգներն ու Խորհ. Մի-ութիւնը միասին ըլլան՝ աշխարհի մէջ ոչ մէկ երկիր պիտի կրնայ պատերազմ սկսիլ »:

Զգացի թէ՝ այս խօսքերը անկեղծօրէն ըսաւ: Եւ աւելցուց. «Հիմա, որ կ'եր-թաք, ես ալ Սոչի պիտի երթամ քանի մը Ուկրանացիներու հետ խօսելու: Հոս մի-այնակ կը զգամ ինքզինքս »:

Թարգմ. ՎԱԶՐԻԿ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Իրաւ է ... բայց հոս այնպիսի գաղտնիք մը կայ որ իմ կեանքիս հետ կապ ունի :

— Ձե՞ր կեանքին :

— Այո իմ կեանքիս :

— Անկարելի է. դուք ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ կապ կ'ունենաք ընտանիքի մը հետ որ մէկը չունի, բացի ծերունի մարդէ մը :

— Այդ դաշոյնը ծերունի՞ն յանձնեց քեզի :

— Այո, ծերունին տուաւ ինծի :

— Ի՞նչ ըսելով տուաւ քեզի :

— Ծերունիին բարեկամը եղայ... ան ալ այդ դաշոյնը նուիրեց :

— Ցլայ ... ճշմարիտը չես խօսիր :

— Ի՞նչպէս գիտէք թէ ճշմարտութիւնը չեմ խօսիր :

— Կեցիր ... տո՛ւր դաշոյնը. գիտէ՞ք անոր վրայ գաղտնիք մը կայ :

— Գաղտնի՞ք մը :

— Այո:

— Այդ դաշոյնին վրայ գաղտնիք մը չկայ ... ամենեւին :

— Ուրեմն չե՞ն յայտնած քեզի :

— Երբեք :

— Լաւ ուրեմն, կեցիր քակեմ ձեռքե-րուդ կապը որ կարենաս անձամբ քննել քեզի ցոյց տուած գաղտնիքս :

Ու դողդղալով քակեց հանգոյցը ու մէկզի նետեց կապը:

— Եկուր ... նայէ, շարունակեց ա-ւազակապետը, որ ձեռքը կոթին ծայրին վրայ սեղմելով բացաւ զայն : Ահա գաղտնիքը :

Վանական կարդաց. Ներսէս Արծրու-նի ...:

— Կարդացի՞ր այդ անունը, չեչտեց աւազակապետը :

— Կարդացի, մրմնջեց Վանական :

— Գիտէ՞ք ով է այդ մարդը :

— Գիտեմ :

— Ո՞վ է ...

— Ծերունի բարեկամիս որդին է :

— Տեսա՞ծ ես զինքը :

— Ոչ, դժբախտաբար չեմ տեսած :

— Լաւ ... ծերունին ես ալ կը ճանչ-նամ ... արդեօք մինա՞կ է :

— Մինակ չէ ... մանկամարդ աղջիկ մը ունի Լուսիա անունով :

— Ուրի՞շ :

— Ուրիշ մէկը չունի :

— Ըսել է թէ՝ այդ տունին մէջ ծե-րունի մը եւ մանկամարդ աղջիկ մը մի-այն կը մնան :

— Այո :

Աւազակապետը չկրցաւ արցունքը զս-պել. հոգին լեցուած էր եւ հանդուրժե-լու ուժ չունէր: Ուստի խորունկ հառա-չանք մը քաշելով ըսաւ .

— Մտիկ ըրէ ինծի. ահա վերը Աստ-ուած, վարը ես եւ դուն ենք այստեղ: Պէտք է երդում ընես որ դաւաճան մը պիտի չըլլաս իմ կեանքիս դէմ եւ եր-դումէդ յետոյ ամէն բան ճշմարտու-թեամբ պիտի յայտնես, կ'ընդունի՞ս :

— Կ'ընդունիմ, պատասխանեց Վանա-կան :

— Պատուո՞յդ վրայ :

— Պատուոյս վրայ :

— Աստուծո՞յդ վրայ :

— Աստուծոյս վրայ :

— Խիստ լաւ, գիտցիր որ ես հայ եմ ...

— Հա՞յ էք :

— Այո, հայ եմ, շարունակեց աւազա-կապետը, այս անգամ հայերէն լեզուով:

— Աստուած իմ... մրմնջեց Վանա-կան, դուք հայ ըլլաք ...

— Միեւնոյն ատեն քու բարեկամիդ որդին ու այդ դաշոյնիդ տէրն եմ թոթո-վեց աւազակապետը՝ խեղդուելու մօտ ձայնով մը :

— Դո՞ւք... դո՞ւք... գոչեց Վանական խելայեղ :

— Այո... ես Ներսէս Արծրունին եմ, ու այս դաշոյնը դարաւոր յիշատակնե-րով կապուած է մեր տոհմային պատ-մութեան հետ, զոր պիտի յայտնեմ քե-զի, եթէ ըսես ճշմարտութիւնը ... : Ը-սել կուզեմ որ խոստովանիս ինծի թէ ի-րա՞ւ իմ հայրս նուիրեց այս դաշոյնը :

— Քանի որ բարեկամիս որդին էք, կ'ըսեմ թէ աղջիկդ նուիրեց զայն իր սի-րոյն փոխարէնը, մրմնջեց Վանական :

— Ճշմարտութի՞ւն է այդ, հարցուց ա-ւազակապետը :

— Ճշմարտութիւն է :

— Կինս մեռած է, անանկ չէ՞ :

— Այո, վերջերս մեռաւ :

Աւազակապետը խոր հառաչանք մը քաշեց :

— Բայց դուք ի՞նչպէս եղած է որ այս զարհուրելի կեանքին մէջ նետուած էք, հարցուց Վանական :

— Անոր պատմութիւնը շատ երկար է, տարկեց աւազակապետը ու ծոեցաւ Վա-նականին ճակատը համբուրեց: Միայն թէ յայտնէ ինծի քու անունդ եւ ով ըլ-լալդ.

— Անունս Վանական է.

— Վանակա՞ն.

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կը խնդրուի շնորհակալութիւն յայտնել՝

ՀՄԱՅԵԱԿ Ծ. Վ. ՊԱԽԹԻԱՐԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան առթիւ, Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութեան, Գեր. Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի, Տէր Գարդէն քհյ. Միրճանեանի, Ներսէհ վարդապետ Բայուճեանի Դպրաց դասուն, ինչպէս նաեւ Հայ Բարեգործական Ը. Միութեան որ մասնաճիւղներու դամբարանը տրամադրեց հանգուցեալ վարդապետին թաղման համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս. Գրիգոր – Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները ստացած է Աղքատաց գանձին համար, Տիկին Ոսկի Այվազեանի յուղարկաւորութեան առթիւ։ Հաճեան ընտանիք (Կրընոպլը) քսան Ն. Ֆ., Սարգիսեան եւ Երեցեան ընտանիք (Կրընոպլը) քսան, Վարդպետեան եղբարք (Սէն Ժերոմ) 80, Վարդպետեան (Վալանս) քսան։ Պ. Յարութիւն Այվազեան եկեղեցւոյ պայծառութեան համար՝ հարիւր Ն. Ֆ.։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Անդրանիկ Յակոբեան, ինչպէս նաեւ Երամեան, Յարութիւնեան եւ Գըլըճեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ, քրոջ եւ ազգականին

ԼԻՍՍԻ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

×

Այրի Տիկին Արմենակ Գասապեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ

(Կիրասոնցի)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ, այս Կիրակի ժամը 10ին։ Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

Երեկոյեան Թափօր Խաչվերացի, ժամը 5ին։ Երկուշաբթի, 18 Սեպտ. յիշատակ Մեռելոց Ս. Պատարագ ժամը 10ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Խաչվերացի տօնը պիտի կատարուի օրուան յատուկ հանդիսաւոր արարողութեամբ, ինչպէս իրիկուան Անդաստանի Թափօրը։

ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ ՏՕՆԸ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ Խաչվերացի տօնին առթիւ, այս Կիրակի Թաղիս Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ յաջորդ օր, երկուշաբթի՝ պատարագ եւ հոգեհանգիստ, ի յիշատակ ազգիս ընդհ. ննջեցելոց հոգւոց։

ԽԱՉՎԵՐԱՑԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ եւ քարոզ օրուան տօնին առթիւ, մասնակցութեամբ երկսեռ երգչախումբին եւ տեղւոյն դպրաց դասուն։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վարագ Քհնյ. Աւագեան։

Նոյն օրը յետ միջօրէի ժամը 5ին Խաչվերացի մեծահանդէս Թափօր, եւ անդաստան եկեղեցւոյ շուրջ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

Հինգշաբթի առաւօտ, Սեպտ. 21

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հանգերձատան եւ ննջարաններու աշխատանքներու համար կին մը կ'ուզուի։ Դիմել Ս. Մուրատ վարժարան,
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

ՇԱՀԱՆ ՆԱՏՈՒՐԻ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԱՄՍԱԳԼԽՈՒՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

Մինչեւ ամսագլուխ՝ բաժանորդները կը ստանան ՀԱՅ – ԲՈՅԺի 229 – 230րդ թիւը, հետեւեալ ճոխ եւ շահեկան բովանդակութեամբ.—

Նիւչէ Ժեռաւ խմբութեան մէջ (Հայ – Բոյժ).— Ծոմապահութիւն (Տոքթ. Գ. Ալթունեան).— Երբ աղիքները չեն գործեր (Տոքթ. Փօլ տը Պօէսի).— Վիշապածառ (Յ. Իշխանեան).— Դարձեալ խլիրդ (Քաղհան).— Հեռաձայնով խօսողներու հիւանդութիւն (Տոքթ. Աշնեան).— Հայերը հնարած են գարեջուրը (Յովհ. Պապէսեան).— «Բժիշկ» մեքենաներ (Փրոֆ. Պարին).— Ուղեղը՝ հրաշակերտ գործիք (Տոքթ. Գալուստեան).— Ի՞նչպէս կը մեծնայ երախան (Տոքթ. Մառի Շիրլի).— Ի՞նչպէս լոգցնել երախան (Մ. Աղաւելեան).— Երեւանի ձեռագրատունը (Ա. Աղայեան).— Հայկական կերակուրները (Տոքթ. Շ. Այվազեան).— Զաւակագործութիւն՝ բատ արհեստի (Տոքթ. Պանծակի).— Ի՞նչպէս կերակրել երախան (Տոքթ. Մառի Փարմանթիէ)։

ՄԱՄՈՒԼԻ տակ է 231 – 233րդ թիւը։

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC.

sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'utilisation universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC

Société d'Arméniens

25, Rue de Trévise — PARIS (9e)

PRO 44-39

ՊԱՐԱՆՑԻԿ – ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի մասնաճիւղի կողմէ Սեպտեմբեր 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17էն 22, Միւթիւալիթէի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, վերամուտի առթիւ առաջին ձեռնարկը։ Ընկերական հաճելի մթնոլորտ, գեղարուեստական բաժին։

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները եւ համակիր երիտասարդութիւնը։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, Տօն Վերացման Ս. Խաչի, եւ անուանատօն Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ժողովրդապետական Եկեղեցւոյ, առաւօտեան ժամը 10ին պիտի կատարուի ժամերգութիւն ապա ժամը 10-30ին պիտի մատուցուի հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին։ Վարժարանի Տնօրէնութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 21ին։

Յարգելի ծնողքներէն կը խնդրուի անյապաղ արձանագրել տալ իրենց զաւակները։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Առնուվիլի մէջ, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ անպայման։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովներ.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր- ընկերուհիները։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին։

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին։

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին։

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափոմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին։

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբ, 16 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին։

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին։

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին։

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին։

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին։

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին։

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին։

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկեր - ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչներ։

ԾԱԽՈՒ Է

MERCERIE - BONNETERIE

ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ

Երկու սենեակ եւ խոհանոցով։ Դիմել՝ Տիկին Մարգրիտ Գույումճեանի,

130, Rue Etienne Dolet, Alfortville

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

MIREX

Կը փնտռէ գործաւորուհիներ եւ ձեռնարկուներ ժիւփի համար։

240, Rue St-Martin TUR. 76-10

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 16 SEPTEMBRE 1961

ԼԷ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9205 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5006

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՅԱՋՈՐԴ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՁԵՒԵՐ ՄԸ ՊԻՏԻ ԳՏՆԷ

ԿԸ ԳՐԷ ՄԱԼԻՆՈՎՍՔԻ, ՈՐ ՎՍՏԱՀ Է ԹԷ ՊԻՏԻ ՅԱՂԹԷ

—o—

Մալինովսքի անծանօթ մը չէ, Խ. Միութեան պաշտպանողական նախարարը Խրուշչեւի կ'ընկերանար Փարիզ եւ ուր [illegible] երեւոյթ մըն էր ամէն [illegible] եւ գլխաւորաբար խորհրդային վարչակարգին ժամուլին ասուլիսին ընթացքին

Մառաջալ Մալինովսքի, Փրաւտայի մէջ կը գրէ — « Յաջորդ պատերազմը, եթէ իմպերիալիստները համարձակին զայն պայթեցնել, ընկերային երկու դրութիւններու վճռական բախումը պիտի ըլլայ: Բնականօրէն պարզ պէտք է ըլլայ որ նման պատերազմի մը սուր հանգամանքը պիտի յառաջացնէ ռազմիկներու գերագոյն կամակցութիւնը իրենց քաղաքական եւ զինուորական նպատակներու հետապնդումին մէջ: Միւս կողմէ, կը շարունակէ նախարարը, ծաւալուն փճացումներու միջոցներու օգտագործումը եւ այն հարուածները, որ պիտի տրուին այս պատերազմին աւելի աննախընթաց բնոյթ մը պիտի տան:

« Պէտք է պատրաստենք մեր զինեալ ուժերը, մաշեցուցիչ, դժուար եւ բազմամեայ կերպով կատաղի պատերազմի մը: Յաղթանակը պիտի պատկանի երկու բանակներէն անոր որ իր ժողովուրդին բարձրագոյն օժանդակութիւնը կը վայելէ եւ այդ տեսակէտով, խորհրդային բանակը, որ ժողովրդական բանակ մըն է, բոլոր առաւելութիւնները պիտի ունենայ:

« Աւելին, կը գրէ խորհրդային մառաջալը, խորհրդային զինեալ ուժերը իրենց տրամադրութեան տակ ունին, ոչ միայն հիւլէական սովորական զէնքերը, այլեւ շատ մեծ զօրութեամբ ռումբեր, համապատասխան քանի մը միլիոն թոն Թի-Էն-Թիի, (թրինիթրոթոլուէն):

« Հաւանական յարձակողները պէտք է գիտնան թէ զօրաւոր հրթիռներ, նման անոնց որոնք փոխադրեցին Կակարինի եւ Թիթովի այերանաւերը, կրնան այդ ռումբերը փոխադրել երկրագունդին որեւէ մէկ մասը. Այս զէնքը պիտի հասնի ուեւէ յարձակողի իր որջին մէջ»:

Մալինովսքի կը գրէ նաեւ թէ հիւլէական փորձերու վերսկսումը Խորհ. Միութեան պաշտպանութիւնը ապահովելու համար եղած է: Խորհ. Միութեան բոլոր բարեկամները եւ աշխարհի բոլոր խաղաղասէր ուժերը կը հասկնան եւ կը հաստատեն »:

« Չենք ուզեր, կ'ըսէ Մալինովսքի, [illegible] կացութեան առջեւ գտնուիլ կրկին անակնկալի գալ: Չենք կրնար մեր ձեռքերը ծալած նստիլ դիտելով արեւմտեան երկիրներու ղեկավարները, որոնք նոր պատերազմի կը տանին »:

Զօրակցելով Մալինովսքիի, խորհրդային ուրիշ մառաջալներ ալ յայտարարութիւններ ըրին

Մառաջալ Երեմենքօ յայտարարեց [illegible] թէ յաջորդ պատերազմը ան[illegible] հիւլէական զէնքերու գործածութեամբ [illegible] վերջանայ, նոյնիսկ եթէ [illegible] մ'ընթացքին սկսի: Երեմենկօ [illegible] խորհրդային բանակի ընդհանուր քննիչն [illegible] նշանակուած է թէ յաջորդ պատերազմի [illegible] շատ աւելի սարսափելի պիտի ըլլայ:

Վերջապէս Կարմիր Աստղին մէջ (բանակին պաշտօնաթերթը) մառաջալ Մոսկալենկօ, հրթիռներով զինուած միաւորներու հրամանատարը, կը գրէ թէ Խորհ.

ՊԵՐԼԻՆ

ԱՐԵՒԵԼՔ - ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ ՊԻՏԻ ԲԱՆԱԿՑԻՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊ ՊԵՐԼԻՆԻ ՎՐԱՅ

—o—

Մոսկուա իր հաւանութիւնը տուաւ որպէսզի «լուրջ խօսակցութիւններ» սկսին Կրոմիքոյի եւ Տին Ռըսքի միջեւ, Ազգային Ժողովի նստաշրջանին վերաբացման առթիւ:

Խորհ. Միութեան Արտաքին Նախարարութիւնը յատուկ յայտարարութեամբ մը կը չեշտէ — «Միացեալ Նահանգներու նախագահը յայտարարեց Սեպտեմբեր 13ին թէ Միացեալ Նահանգները պատրաստ են լուրջ բանակցութիւններ սկսելու Խորհ. Միութեան հետ գերմանական հարցին առընչութեամբ եթէ Խորհ. Միութիւնը փափաք յայտնէ: Նախագահ Քենըտի ճշդեց թէ նման խօսակցութեանց կարելիութիւնը կը ծագի ՄԱԿի 16րդ ընդհ. ժողովին առթիւ, քանի որ այդ առթիւ Նիւ Եորք պիտի գտնուին Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան արտաքին նախարարները:

« Այս փափաքին իբրեւ հետեւանք, եւ նկատի առնելով որ Մեծն Բրիտանիոյ դիրքը բոլորովին տարբեր է այս հարցին շուրջ, Խորհրդային Արտաքին նախարարութիւնը կը յայտարարէ թէ Անտրէյ Կրոմիքօ, արտաքին նախարար, որ կը գլխաւորէ խորհրդային պատուիրակութիւնը, պատրաստ է սկսելու մաքերու փոխանակութիւնը Տին Ռըսքի հետ:

« Խորհ. կառավարութիւնը կը յուսայ թէ, ինչպէս քանիցս շեշտեց իր վարչապետը Նիքիթա Խրուշչեւ, մասնակցողները լուրջ ընթացք մը պիտի բռնեն. այս խօսակցութեանց նկատմամբ եւ միասին պիտի ձեռնարկեն լուծում մը գտնելու հաշտութեան դաշնագրի մը կնքումին համար եւ անոր հիման վրայ արեւմտեան Պերլինի հարցին կարգադրութիւնը »:

Այս է խորհրդային պատասխանը Կ'ըսէ յայտարարութիւնը, վերջացնելով:

Ամերիկացիները իրենց յայտարարութեան մէջ յոյս կը յայտնեն որ այս խօսակցութիւնները լուրջ պիտի ըլլան:

« Ինչ որ կ'ուզենք ճշդել Նիւ Եորքի մէջ, կը շեշտէ Ամերիկեան յայտարարութիւնը, բանակցութեանց բացումին թուականն է, վայրը եւ հիմը »:

Արտաքին Նախարարութեան բանբերը աւելցուցած թէ այս խօսակցութիւնները որոնք երկուստեք պիտի ըլլան, կրնան միայն «հետազօտական» բնոյթ ունենալ:

Մինչ այդ սակայն ծանր միջադէպ մը պատահած է Պերլինի երկնքին մէջ որ խակայն իւղ կը ջնէ Ուլպրիխթի հացին վրայ: Արդարեւ Արեւելեան Գերմանիոյ պարագլուխը չէր կրնար երազել իսկ թէ, իրեն ի նպաստ, այնքան «յաջող» միջադէպ մը կրնայ պատահիլ: Արեւմտեան Գերմանիոյ օդային բանակին (Լուֆթվաֆը) պատկանող երկու օդանաւեր վառելանիւթի պակասէ եւ իրենց ճամբան կորսնցնելէ ետք իջած են արեւմտեան Պերլինի Թեկելի օդակայանը ուր

Միութիւնը ի վիճակի է քանդելու Ատլանտեան պաշտպանութեան կայանները, պարզապէս հիւլէական հրթիռներով եւ թէ խորհրդային հրթիռներու 95 առ հարիւրը արդէն հասած են իրենց նպատակակէտերուն: Ըստ իրեն այս համեմատութիւնը աւելի բարձր է քան Միացեալ Նահանգներու ձեռք ձգած արդիւնքները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

8 ՄԻԼԻՈՆ աշակերտներ դպրոց մտան, Ուրբաթ առաւօտ Ֆրանսայի մէջ: 200 հազար դպրոցականներ աւելցած են անցեալ տարեշրջանի վրայ եւ օրէ օր տեղերը կը պակսին: Այս տարի 13.000 նոր դասարաններ ստեղծուած են, 10.000 յաւելեալ կրթաթոշակներ եւ 18 միլիառ կը տրուի ազատ ուսուցման:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն, թէ Խորհ. Միութիւնը պայթեցուց իր տասներորդ հիւլէական ռումբը, այս անգամ Նոր Զելանտայի մէջ, սառուցեալ շրջան: Միեւնոյն ատեն նոր ձեւի եւ բազմայարկ հրթիռ մը արձակեցին Խաղաղականի ուղղութեամբ, մեծ յաջողութեամբ: Այս վերջին լուրը հաղորդեց «Թաս» գործակալութիւնը:

ՔՐՏԱԿԱՆ խլրտումներու մասին կը գրէ իրաքեան թերթ մը՝ «Ալ Պայան»: Թերթին համաձայն, Հիւսիսային Իրաքի Քիւրտերը ապստամբած են եւ բախումներ տեղի ունեցած են Քիւրտերու եւ իրաքեան ուժերու միջեւ: Քէրքիւքի կառավարիչը հրացանի գնդակներով ընդունուած է Պարազանի ցեղախումբին գրաւած շրջանին մէջ: Թերթը կ'ամբաստանէ «գաղթատէր» երկիրները, որ կը շահագործեն Քիւրտերու ազգային զգացումները, քանդելու համար Իրաքի միութիւնը:

ՀԱՒԱՆԱՅԻ մէջ մահափորձ մը կատարուած է համայնավար Հօյ թերթին տնօրէնին դէմ:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը Քարամանլիս պաշտօնապէս յայտարարեց թէ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբերի վերջ կամ Նոյեմբերի սկիզբը: Կառավարութիւնը պիտի հրաժարի, խորհրդարանը լուծուի եւ Փօլ Թագաւորը ընթացիկ գործերով զբաղող դահլիճ մը պիտի նշանակէ:

ՄԱՏՐԻՏԻ շրջանակները եւ սպանական կառավարութիւնը շատ գոհ են Տոն Խուանի եւ իշխանուհի Սոֆիի նշանտուքէն: Ամուսնութեան թուականը ցարդ որոշ չէ: Մինչ այդ յունադաւան իշխանուհին պէտք է կաթոլիկէ դառնայ: Երկու երիտասարդները տարեկից են՝ 23 տարեկան:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ կառավարական եւ կուսակցական կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուած են: Վարչապետութիւնը կրկին Եանոս Քատարի յանձնուեցաւ:

ՏԸ ԿՈԼԻ դէմ եղած մահափորձին քննութիւնը կը շարունակուի: Մինչ տը Վիլըմանտին յիմարաբոյժի քննութեան կը յանձնուի, նոր ձերբակալութիւն մը կատարուեցաւ: Ելեկտրագէտ մըն է որ նիւթերը հայթայթած էր:

ԱԼԺԻՐ մէջ Ալժ. Ազատ. Ճակատի ահաբեկչական արարքները կը շարունակուին:

ՍԷՆԵԿԱԼԻ նախագահը Լէոփոլտ Սենկոր յայտարարեց թէ դրական գործ տեսած են Թանանարիվի ժողովին մէջ:

ՆԻԺԵՐԻ նախագահը Մարսէյլէն ան-

հարցափորձի ենթարկուած են ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ: Հոն իջնելէ առաջ սակայն, երկու Գերմանացիները մօտ 180 քիլոմեթր թռած են արեւելեան Գերմանիոյ երկնքին մէջ եւ խիստ զարմանալի է որ արեւելեան իշխանութիւնները չեն իսկ տեսած:

Պոնի արտաքին նախարարութիւնը ցաւ յայտնեց. այս միջադէպին առթիւ արեւմտեաններուն եւ Խորհ. Միութեան բայց Փանքովի կառավարութիւնը ձայնը ձգած է արդէն եւ այս դէպքը կը նկատէ «յըղութեան հրէշային արարք մը Պոնի ռազմապաշտներուն կողմէ »:

Երկու օդանաւերը կը մասնակցէին Ատլանտեան ռազմափորձերուն:

ՔԱԹԱՆԿԱ

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՎԵՐՋԱՑԱԾ ՉԷ

—o—

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ԴԺԳՈՀ Է ՄԱԿ-ԷՆ

—o—

Կացութիւնը եղերական է Քաթանկայի մէջ: ՄԱԿի ուժերը եւ Քաթանկայի զինուորները ծանր բախումներ կ'ունենան: Ցարդ կը յայտարարուի թէ 150 մեռեալներ կան Քաթանկացիներու մէջ եւ երեսուն ՄԱԿի ուժերուն:

Անգլիական աղբիւրներու համաձայն ՄԱԿի ուժերը սաստիկ վայրագութեամբ կը վարուին եւ նոյնիսկ կրակ բացած են Կարմիր Խաչի կառաշարի մը վրայ:

Էլիզապէթվիլի մէջ, կռիւները կատաղի են եւ կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Չոմպէ անձամբ կը ղեկավարէ գործողութիւնները, քաշուած իր պալատին մէջ:

Դիտողներու մեծամասնութեան համար ՄԱԿի ուժերը իրենց իրաւասութեանց սահմանէն դուրս ելած են: Կը յիշուի այս առթիւ թէ ՄԱԿի ուժերը Քոնկօ չեն ղրկուած որեւէ կառավարութեան ծառայելու համար այլ՝ կարգը պահպանելու համար:

Միւս կողմէ Գրազվիլէն կը հաղորդեն թէ Չոմպէ ձայնասփիւռ յայտարարութիւն մը ըրած է ուր կ'ըսէ. «Կը կռուիմ ժողովուրդիս հետ եւ ժողովուրդիս մէջ:» Ասիկա հերքելու համար արտասահմանեան այն լուրերը որոնց համաձայն՝ Չոմպէ փախած է:

Բոլորը համաձայն են, ամէն պարագայի մէջ, յայտնելու համար թէ ՄԱԿի այս ընթացքը վտանգաւոր նախընթաց մը կը ստեղծէ:

ցած ատեն յայտարարեց թէ միշտ կողմնակից եղած է Սահարայի հարստութեանց հասարակաց շահագործումին:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ Կոմիտէն յայտնեց թէ ձեռնհաս չէ ճշդելու համար թէ արգելքի բանաձեւը ընդունելի է թէ՞ ոչ: Շապան - Տելմասի կը մնայ որոշումտալ:

ՊԻԶԵՐԹԻ համար տարուած ֆրանքթունուզեան բանակցութիւնները ընդհատուելու փուլի մէջ են:

ՓԼԱՍԹԻՔ երկու ռումբեր պայթեցան Փարիզի մէջ: Մէկը մահմետական յաճախորդ ունեցող պանդոկի մը մէջ:

« ՓԱՐԻԶԻ ԴԱՒԻՆ» դատավարութիւնը կը շարունակուի: Խնդրոյ առարկայ դարձաւ «Նուվօ Քանտիտ» շաբաթաթերթը որ հրատարակած էր Գնդ. Կոտարի «Ցուցերը» զորս թղթատարով ստացած էր, ըստ խմբագրութեան յայտարարութեան: Խմբագրուհին որ կանչուած էր իբրեւ վկայ յայտնեց թէ իր արհեստի գաղտնապահութիւնը թոյլ չի տար որ յայտնէ իր աղբիւրները: «Ես կրնամ յայտնել, ընդմիջեց պաշտպան փաստաբան Իզորնի, ստորկանութիւնն է »:

ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐ պիտի չդրուին 1962ին, բայց ծխախոտին գինը պիտի բարձրանայ: Յաւելումներ պիտի կրեն նաեւ երկաթուղիի, մեթրոյի եւ հանրակառքի գիները:

«ՔԱՐԼԱ» Մըրիկը 31 հոգիի մահուան պատճառ դարձած է: Համաճարակի ալ վախ կայ տակաւին:

ԿՐԵՄԼԻՆԻ մէջ Խրուշչեւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Փօլ Ռէնոյի հետ, Ուրբաթ առաւօտ: Նոյն օրը պատուոյ ճաշկերոյթ մը? — Նոյն օրը պատուոյ գինեձօն մը փակեց Մոսկուայի Ֆրանսական ցուցահանդէսը:

ԳՐԻՄՍԷԼԻ մէջ Պօտուէն Թագաւորը պաշտօնական բացումը կատարեց միջխորհրդարանական ժողովին որ 61 երկիրներու 500 խորհրդարանականները հաւաքած է, 50րդ անգամ ըլլալով:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ
ԿՐԿՆԱԿ ՅՈԲԵԼԵԱՆՆԵՐԸ

(Սեփական թղթակցութիւն ՅԱՌԱՋԻ)

4. — ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Սեպտեմբեր 4ը վերապահուած էր տեղւոյս հայ գաղութին ընդունելութեան ։ Նպատակն էր հայ գաղութը մասնակից ընել յոբելենական հանդիսութեանց՝ մասնաւոր յայտագրով մը ։

Առաւօտեան ժամը 9·30ին լեցուած էր վանքին ընդունելութեան սրահը Վիէննայի հայ գաղութի անդամներով եւ արտասահմանէն եկած հայ հիւրերով ։ Մինչ Հ. Մեսրոպ Արք. Հապոզեան, Հ. Սրապիոն Արք. Ուլուհոճեան եւ Հ. Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի տօնական կարմիր շքեղ զգեստներով մուտք կը գործէին սրահէն ներս, երգչախումբը կը թնդացնէր «Հաճեաց Այսօր»ը՝ ղեկավարութեամբ Լեւոնեան վարդապետի, իսկ ներկաները ոտքի վրայ ծափողջոյններով կ՚ընդունէին Հայրապետներուն գալուստը ։

Առաջին արտասանութիւնը ուղերձ մըն էր (Յովհաննէս Քէլէշեան), որուն յաջորդեց ողջոյնի խօսք մը վանքի մեծաւոր Տօքթ. Վահան Վ. Ինկիլիզեանի կողմէ, որ յուշեց մասնաւորապէս վերջին պատերազմի արհաւիրքի օրերէն դրուագներ, թէ ինչպէս Յոբելեար Ընդհ. Աբբայ Հ. Մեսրոպ Հապոզեան գլուխն անցած ամբողջ վանական կազմին՝ գուրգուրոտ ձեռքերով ապահով նկուղներու մէջ կը փոխադրէր վանքին ազգային սրբութիւնները, Մատենադարանի թանկագին մագաղաթները եւ հազարաւոր հատորները, որոնց մեծ վտանգ կը սպառնար ի սպառ փճանալու եւ ոչնչանալու ։ Յետոյ Միաբանութեան երախտիքը յայտնելով՝ ջերմ մաղթանքներու թարգմանն եղաւ բոլոր Միաբաններու կողմէ Յոբելեարին, որ անձնական ջանքերով վանքին ներքին ու արտաքին նորոգութիւններն ալ գլուխ հանած էր պատերազմէն վերջ ։

Յետոյ խմբերգ՝ Օն Սանիկներ *եւ արտասանութիւն մը (Յարութիւն Մարաշլեան) ։*

Պոլսոյ Մխիթարեան կայանին կողմէ խօսք առնելով Հ. Գրիգորիս Վ. Մանեան՝ նշանաւոր հեղինակներու արտայայտութիւններով համեմուած գեղեցիկ փունջ մը հիւսեց ի պատիւ Յոբելեարին ։

Ոտքի ելաւ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհ. Աբբայ, Սրապիոն Արք. Ուլուհոճեան ։ Յուզիչ է պահը ։ Մօտ 190 տարի առաջ պատահած Մխիթարեաններու բաժանումէն ի վեր (1773) առաջին անգամ է որ երկու եղբայրակից Միաբանութեանց ընդհ. Աբբաները քով քով են, Վիէննայի մէջ ։

Ուլուհոճեան Արք. հրճուանքով կը յայտնէ իր սրտին խայտանքը, որ այսօրուան օրը տեսնելու բարեբաստիկ առիթը կը տրուի ։ « Չկայ, ըսաւ, որեւէ արգելք, որ բաժնէ մեր երկու Միաբանութիւնները իրարմէ ։ Ուրախ պիտի ըլլայի որ ասկէ վերջ յաճախակի առիթներ ստեղծուէին փոխադարձ հաղորդակցութեանց »։ Ու կ՚ընէ սրտագին մաղթանքներ Յոբելեար-եղբայրակիցին արեւշատութեան ։ Բուռն ծափողջոյններով կ՚ընդունուին այս սրտաբաց արտայայտութիւնները ։

Լաւ ընտրուած էր երգը, որ կը յաջորդէր — Զարթիր սիրտ իմ *։ Յետոյ արտասանութիւն մը (Նազարէթ Նալչաճեան) ։*

Ոտքի կը բարձրանայ Ֆրանսայի Հայոց Եքզարքը Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, որ արտասանեց սիրուն ճառ մը, յաճախ ընդմիջուելով ծափողջյուններով ։ Օժտուած հռետոր, ըսաւ ի մէջ այլոց .

« Իբրեւ Ֆրանսայի Հայոց Առաջելական Եքզարք՝ մեր կղերին, ժողովուրդին ու իմ անձնական անունով, կ՚ուղղեմ, Արհիապատիւ Տէր. Աբբահայր, ձեր քահանայութեան յիսնամեակին ու Աբբայութեան երեսնամեակին առիթով, սրտագին շնորհաւորութիւններս ու բարեմաղթութիւններս, կը մաղթեմ երկար տարիներով կարենաք վարել այս աստուածապահ Ուխտին ղեկը, ձեր աշխոյժ ալեւոյթին մշտադալար կենսունակութեամբ ...»։ Գերապայծառին վերջին խօսքերը մարեցան որոտընդոստ ծափերու մէջ ։

Լիբանանի Հայ Կաթողիկէ Զմմառեան Վանքի մեծաւոր Մեսրոպ Ծ. Վ. Թէրզեան կարդաց սրտագեղ ուղերձ մը մաղթանքներով լի վիէննական Մխիթարեան Միաբանութեան եւ անոր ընդհ. Աբբայ Յոբելեարին ուղղուած ։

Վարդի գգլխիչ անոյշ բոյր մը սփռեց սրահին մէջ Հայաստանեան քնքուշ երգը, Ելնեմ մաճ գամ, *փոխադրելով մեզ բոպէ մը մեր ցանկալի հայրենիքը ։ Հըրաշալի կերպով արտասանուեցաւ նաեւ Սիլվա Կապուտիկեանի « Խօսք իմ որդուն », (Նշան Գոնտրաճեան) ։*

Յաջորդեցին ուղերձները՝ Գ. Կարապետ Քիւրքճեանի, Տնօրէն Պոլսոյ Վիէն. Մխիթարեան վարժարանի, Վարդան վրդ. Թէքէեանի, խմբագիր Պէյրութի «Մասիս»ի, յետոյ խմբերգ մը՝ Իմ հեռաւոր հայրենիքը *(Գ. Մ. Ալէմշահի) եւ խանդաբորբ արտասանութիւն մը (Վազգէն Երանոսեան) ։*

Հ. Բարսեղ Վ. Ֆէրհաթեան, տնօրէն Հելիոպոլսոյ Վիէնն. Մխիթարեան վարժարանի, որ օրուան խօսնակն ըլլալով անսայթաք վարած էր հանդէսը, արտասանեց շատ տաք ուղերձ մը՝ բնաբան առնելով լատին իմաստալից սա բառերը · — Վիվաթ, Քրէսքաթ *եւ* Ֆլորէաթ *ու մաղթեց որ Վենետիկն ու Վիէննան ապրին ընդերկար, ծլին ու ծաղկին հոգեկան սրբութեամբ, բարձրագոյն գիտութեամբ ու հայ սերունդի լուսաւոր դաստիարակութեամբ ։*

Սպառած էր յայտագիրը ։ Փակումի խօսքը Յոբելեարին կողմէ, որ յայտնապէս յուզուած՝ նախ ուրախութիւն ու շնորհակալութիւն յայտնեց Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհ. Աբբայ Հ. Սրապիոն Արք. Ուլուհոճեանի եւ Հ. Կարապետ Եպիսկ. Ամատունիի, որոնք պատասխանելով հրաւէրին՝ հաճած էին անձամբ պատուել եղբայր-միաբանութեան յոբելենական տօնախմբութիւնները ։ Ասիկա բացառիկ դէպք մըն է, ըսաւ Յոբելեարը, ընդհանուր Մխիթարեան Միաբանութեան պատմութեան մէջ եւ ես ջերմապէս կ'ընդգծեմ այս բարեբաստիկ իրողութիւնը եւ կը մաղթեմ որ ասկէ վերջ աւելի զօրանան մեր փոխադարձ կապերը ի բարգաւաճումն երկու եղբայրական միաբանութեանց կեանքին ու գործունէութեան »։

Յոբելեարին սրտաբուխ անկեղծ խօսքերը արժանացան խանդավառ արտայայտութեանց ու խելայեղ ծափահարութեանց ։

Մխիթարեան քայլերգը, *զոր նուագեց Հ. Գրիգոր Վ. Հերպոյեան, խորհրդանիշը եղաւ երկու Միաբանութեանց հոգեկան կապին ։*

×

Վիէնն. Մխիթարեան կրկնակ Յոբելեաններուն առթիւ եղած են Յոբելեարին հետեւեալ նուէրները ․—

1. *Ոսկի մետալ մը Հոգեւոր տիրոջ Գրիգոր – Պետրոս ԺԵ. Աղաջանեան Ծիրանաւորին եւ Կաթողիկէ Հայոց Կաթողիկոս – Պատրիարքին կողմէ ։*
2. *Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան կողմէ՝ լանջախաչ մը շղթայով ։*
3. *«Նկարիչներ եւ քանդակագործներ» հատորը Փեշտահայոց կողմէ ։*
4. *Ոսկի ժամացոյց մը անծանօթի մը կողմէ ։*
5. *Արծաթէ փառք՝ Գէորգ Միքայէլեանի կողմէ ։*
6. *«Հայ մանրանկարչութիւն» գիրքը Ամատունի Եպիս.ի կողմէ ։*
7. *Գոհարազարդ սկիհ մը Վիէննահայ գաղութին կողմէ ։*
8. *Սիրուն բաժակաման մը՝ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան կողմէ ։*
9. *Ծոցատետր մը անծանօթի մը կողմէ ։*
10. *Տաշեան ցուցակի շարունակութիւնը (անաւարտ) Տօքթ. Տ. Համազասպ Վ. Ոսկեանի կողմէ ։*

5.— ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Յոբելենական շարքին մէջ կազմակերպուեցաւ նաեւ գեղարուեստական երեկոյթ մը Սեպտեմբեր 7ի իրիկունը, Գոլինէս Թոռ սրահին մէջ՝ խառն յայտագրով, որպէսզի թէ հայ եւ թէ տեղացի ժողովուրդը կարենան մասնակցիլ ։

Յայտագիրը բաղկացած էր երգէ, նուա[illegible]գէ, արտասանութենէ, պարէ եւ [illegible] խօսութենէ ։

*Երեկոյթին ամէնէն գրաւիչ բաժինը « Վինէր Զէնկերկնապէն»ի երգեցողութիւնն էր ։ Վիէննայի «Մանչ – երգեցիկ խումբը», որ աշխարհահռչակ անուն ունի, երգեց Գալլաքէն, Վերտիէն եւ Շուպերթէն ։ Հանդիսականներու խելայեղ ծափերուն տեղի տալով՝ այդ «հրաշք տղաքը» գեղգեղեցին յայտագրէն դուրս նաեւ Եոհան Շթրաուսի «*Ան տէր Շէօնէն Պլաուէն Տոնաու*»ն ։ Սքանչելի [illegible] արուեստ երգեցողութեան ։*

Հ. Վահան Վ. Ինկիլիզեան ողջունեց հիւրերը, որոնց մէջ կային երեք հայ Հայրապետներէն զատ՝ ներկայացուցիչներ ներքին եւ կրթական նախարարութիւններէն, բարձր եկեղեցականներ ...

Ճառախօսեց Տօքթ. Ռոլանդ Մախօ գրուատիքը հիւսելով Վիէննական Մխիթարեան Միաբանութեան ։ Յաջորդեցին Կոմիտասի «Ով Մեծասքանչդ», «Գութանի երգը» եւ «Կալի երգը», ղեկավարութեամբ Հ. Մովսէս Վ. Սրապեանի, եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ընկերակցութեամբ դաշնակի (Հ. Գրիգոր Հերպոյեան) ։ Կոմիտասի «Կռունկ»ը ու « Հայաստան » երգեց Եոզէֆ Նէպլեգէր ։

Մարեմեան Ակադեմիայի աշակերտուհիները ներկայացուցին խորհրդանշական պարեր՝ ազգային, խորհրդաւոր շարժումներով, շնորհալից եւ գեղանոյշ ։

Յոբելեար Հապոզեան Աբբահայր փակելով գեղեցիկ հանդէսը՝ յայտնեց երախտագիտական տաք զգացումներ Աստուծոյ, որ Միաբանութիւնը պահպանած էր մեծամեծ վտանգներէ, մանաւանդ Բ. Աշխարհամարտին, ջերմ խօսքեր գոհունակութեան ու շնորհակալութեան աւստրիական պետութեան եւ Վիէննայի ոսկի սրտով ժողովուրդին հանդէպ ։

Աւստրիական փառերգը պսակեց [illegible] երեկոյթին, որ երեք ժամ տեւած էր ։

6. ՅՈԲԵԼԵԱՆՆԵՐՈՒ ՓԱԿՈՒՄԸ ԱՂՕԹՔՈՎ

Շատ տպաւորիչ եղաւ փակումը Մխիթարեանց կրկնակ Յոբելեաններուն ։ Սեպտեմբեր 8ին ձայնաւոր պատարագ մը մատոյց Ուլուհոճեան Աբբահայր վանքի եկեղեցւոյն մէջ, ուր ասեղ ձգելու տեղ չկար ։ Սեպտեմբեր 10ին տեղի ունեցաւ աւանդական Ս. Հաղորդութեան թափօրը քաղաքին փողոցներուն մէջ, հանդիսապետութեամբ Գերապայծառ Ամատունիի եւ մասնակցութեամբ աւելի քան յիսուն գլխաւոր [illegible] եկեղեցականներու ։ Աչքի կը զարնէր մեծ մասնակցութիւնը բազմաթիւ երիտասարդական երկսեռ ընկերութիւններու եւ աշակերտութիւններու իրենց խայտաճամուկ տարազներով ու համազգեստներովը ։

Հ. Ե. Գ.

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ ԴԱՏԸ

«Օրմանեան երբեք չուզեց ենթարկուիլ այդ պայմանին եւ տեսնելով որ ամէն բան վտանգի ենթակայ պիտի ըլլայ, եթէ նոյնիսկ մասնակի ծրագիր մը ներկայացուի, մերժեց ներկայացնել վերատեսուած ամէնէն անվնաս ծրագիր մը՝ համամտութեամբ ժողովներուն ։ Ճակատագրական հարուածէ խուսափելու համար ստիպուեցաւ դիմել դարձուածքներու ։ Օրմանեան, ժողովներու համաձայնութեամբ, գործերը վարեց նոյն ժողովներով ։ Յարգուեցան Սահմանադրութեան պայմանները, որոնք կառավարութեան միջամտութիւն չէին պայմանագրեր »։

« Օրմանեան բոլոր ջանքերը թափած էր պահելու Սահմանադրութիւնը, լաւ կամ գէշ, քաջութիւնը ունեցած էր պաշտպանելու համայնքին շահերը Համիտի կառավարութեան դէմ »։ (Օթուր տը լ'Արմենի, 1917, *էջ* 153 – 160) ։

Երիտասարդ Թուրքերն ալ կը պարտաւորէին, թէ Օսմ. Սահմանադրութիւնը առանձնաշնորհեալ համայնքներ չի կրնար ընդունիլ ։ Զբաղած ըլլալով արտաքին խնդիրներով, ժամանակ չունեցան ներքին գործերով զբաղելու ։ Սուլթանին կողմէ տրուած կանոնադրութիւնը վերաքննութեան ենթարկելով պիտի սահմանափակէին եկեղեցական իրաւասութիւնները զուտ կրօնական մարզին մէջ ։

×

Երիտասարդ ցարին առաջարկով, դեսպանախորհուրդ մը կը գումարուէր Լա Հէյի մէջ ։ Գերմանիա եւ Ֆրանսա դժկամակութեամբ մասնակցեցան դեսպանախորհուրդին ։ Օսմ. կառավարութիւնը կը յօժարէր մասնակցելու, պայմանով որ պետութեանց ներքին գործերը խնդրոյ առարկայ չըլլան ։ Պուլկարիոյ Հայերը միամտաբար Մինաս Չերազը ներկայացուցիչ կը նշանակեն, դեսպանախորհուրդին ներկայացնելու բարենորոգումներու հարցը ։ Դիւանագէտ Չերազ ընդառաջելով Պուլկարիոյ Հայերուն բաղձանքին, կը մեկնի Հոլանտա, կը ներկայանայ Խորհուրդին, բայց կը մերժուի դիմումնագիրը ։

×

*Թուրք կառավարութիւնը կ'ազդարարէ Օրմանեանի՝ զգուշացնել դիմումներէ (*14 *Ապրիլ* 1899) *։ Վարչութեան հաւանութեամբ, երբ արդէն մերժուած է Չերազի դիմումը, Օրմանեան կը հեռագրէ, թէ « Օսմ. Հայերը ներկայացուցիչ չունին »։*

Հեռագիրը վարչութեան ժողովին ներկայացուած ըլլալով 14ի Ուրբաթ նիստին եւ հաւանութիւն տրուած ըլլալով, նոյն առենուան վարչութիւնը պատասխանատու էր հեռագրին տուաքման ։ Պատրիարքը կը հսկէ Սահմանադրութեան գործադրութեան վրայ, նախագահ մըն է միայն, պարտաւոր էր ժողովին որոշումը գործադրել ։

Գերմանիա պիտի ընդդիմանար բարենորոգումներու հարցին վերարծարծումին ։

Վիլհելմ կայսր տարի մը առաջ հանդիսաւորապէս այցելած էր Համիտին եւ Դամասկոսի մէջ իր բարեկամութիւնը խոստացած Խալիֆին եւ իսլամական աշխարհին ։

Փրոֆ. Թումայեան Պերլին գացած էր հայկական կոտորածներու մասին դասախօսութիւն մը տալու եւ Պերլինի ոստիկանութիւնը հրաւիրած էր զինք անմիջապէս հեռանալու Գերմանիայէն ։

×

Դեսպանախորհուրդին նախագահը Լոնտոնի դեսպան Պարոն տը Սթաալն էր, Լոպանովի քաղաքականութեան կուսակից, մերժած էր Սալըզպըրիի առաջարկը՝ միջամտելու հայկական կոտորածներու առիթով ։

Գերմանիոյ ներկայացուցիչ իշխան Միւնսթեր կ'ըսէր. «Հոս եկած են Հայեր, Երիտասարդ Թուրքեր, Խաղաղասէրներ, Ընկերվարականներ, ամբողջ աշխարհի քաղաքական սինլքորներու ամենայոռին, քաղաքական ցեցեր, Սթիտի նման [illegible] տեսակէն լրագրողներ, Պլոքի նման [illegible] տուած Հրեաներ, Տիկին Վոն Սութների նման խաղաղասէր կիներ, ամէնքն ալ իրենց երիտասարդ տիրոջ գովաբանութիւնը կ'ընեն, որպէսզի մեր [illegible] թիւնը դառնայ այլուր եւ Ռուսիա շարունակէ հանդարտօրէն առաւացնել եւ ասիացնել »։

×

Չերազ եւ Հայերը կը ներկայացուին [illegible] սինլքորներ, Նիքոլաս [illegible] ռուսացման անողոք [illegible] Կովկասի մէջ հակահայ քաղաքականութիւնը կը շարունակուի, Լոնտոնի [illegible] Թերթը հրատարակած էր Կովկասի կառավարիչին գաղտնի տեղեկագիրը [illegible] յերու անհնազանդ, ռուս կառավարութեան [illegible] սութիւններով Թուրքիա կը մղէր Օսմ. բանակներէն Կովկաս ապաստանող հպատակ Հայերը, Թուրքիա կը մերժէր եւ խեղճերը մատնուած էին դժնդակ կացութեան մը ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(23 Շար.)

ՄԵՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Պուէնոս – Այրէսի «Արմենիա» [illegible] Երիտասարդաց Միութիւնը իր հիմնադրութեան քսանամեակը տօնեց Յուլիս [illegible]։ Այս առթիւ «Արմենիա» օրաթերթին [illegible] խմբագրականը՝ երիտասարդութեան մասին [illegible].—

Երիտասարդութիւն, — թռիչք ըսել է։ Անհանգիստ է անոր ոգին եւ միտքը [illegible] նոր հորիզոններ գտնելու համար միշտ վէպի վեր կը սլանայ։ Երիտասարդութիւնը կեանքի տենչ [illegible] եւ ապագայի վառ երազներ։ Կ'ապրի [illegible] գեղեցիկ յոյսերով, շուրջը ամէն ինչ [illegible] տեսնելով։ Անոր երեւակայութիւնը չափ ու սահման չունի։

Ամէն երիտասարդ գեղեցիկ խոյանք մը [illegible], որ կը բխի իր մաքուր հոգիէն, [illegible] սրտէն եւ բիւրեղ նկարագրէն։

Սակայն, որպէսզի երիտասարդութեան վէհ ու վսեմ խոյանքները անարատ [illegible] եւ չսառին, չխամրին, պէտք է պահել զանոնք գեղեցիկ եւ կենսարար [illegible] մը մէջ եւ արժէքաւորել, ուղղութիւն տալ ու օգտագործել բարի նպատակներու համար։

[illegible] գեղարուեստական եւ բարձր պահանջկոտութիւնը կը զարթնեն ու կը [illegible] երիտասարդութեան միտքը, կամքը եւ հոգին՝ պատրաստելու ապագայ [illegible] համար։

Երիտասարդութիւնը բողբոջ է, ըմբոստ ոգի ունի եւ քննադատող միտք։ [illegible] հինին, կը դժգոհի ներկայէն եւ [illegible] ունի նորութիւն մը մտցնելու կեանքին մէջ։ Յեղափոխական խառնուածքի տէր է եւ իր եռանդը սպառելու եւ յղացումները իրականացնելու ասպարէզ կը փնտռէ։

Եթէ մեծերը, որ երբեմն սխալ կը [illegible] երիտասարդը, աւելի փափկանկատ կեցուածք եւ գործօրէն մօտենան անոր, կրնան չիտակ ճամբու վրայ դնել եւ երիտասարդութիւնը մղել մեծագործութեանց։

Երիտասարդութեան ներքին կրակը եւ [illegible] ոչ թէ պէտք է մարել, այլ աւելի բոցավառել ու հրահրել՝ գաղափարական նպատակի մը ծառայեցնելով [illegible] այդ հուրը եւ յեղափոխական խումբը։

[illegible] եռանդ ունի երիտասարդը եւ [illegible] է ան։ Կը ձանձրանայ տաղտկալի ճառերէ, խրատներէ եւ [illegible] յորդորներէ։ Ան կարօտ է կենդանի գործի, ստեղծագործ աշխատանքի եւ նոր խօսքի։

[illegible] սխալ պիտի ըլլար հրահանգներով եւ կանոնագրի օրէնքներով [illegible] երիտասարդներուն մեր կամքը եւ ստիպել որ կատարեն աշխատանքներ մեր ուզած ձեւով։

Ընդհակառակը՝ երիտասարդութեան [illegible] պէտք է զարգացնել նախաձեռնութեան ոգին, կերտել անոր մէջ զօրաւոր անհատականութիւն, կապել կենդանի գործի եւ լծել ինքնուրոյն աշխատանքներու։

Անհրաժեշտ է քալել ժամանակի ոգիին հետ եւ երիտասարդութեան խօսիլ գիրենք հետաքրքրող նիւթերու շուրջ։ Նկատի առնել անոնց կարծիքները եւ քաջութիւնը ունենալ ընդունելու այն ճշմարտութիւնները, որ յաճախ կ'ելլեն երիտասարդի մը բերանէն։

Միշտ նոյն տեղը դոփելով, նոյն յանկերգը կրկնելով եւ անցեալի մասին խօսելով, դժուար է շահիլ երիտասարդութեան սիրտը եւ անոր մէջ համակրանքի զգացում յառաջ բերել։ Միայն անոր արդար պահանջներուն գոհացում տալով, զայն կենդանի գործի մղելով եւ ազատօրէն աշխատելու հնարաւորութիւններ ստեղծելով է որ կարելի պիտի ըլլայ երիտասարդութիւնը կապուած պահել ու օգտակար տարր դարձնել մեր նպատակներուն համար։

Կարգապահութիւն, յարգանք մեծերու հանդէպ, ծանօթութիւն անցեալի մասին, գնահատանք եւ ակնածանք իրենցմէ առաջ տարուած աշխատանքներու վերաբերեալ եւ բարոյական որոշ ըմբռնումներ անպայման անհրաժեշտ են երիտասարդութեան։ Սակայն, այդ բոլորը անոնք պէտք է իւրացնեն գիտակցօրէն եւ ինքնաբերաբար, օրինակ առնելով եւ սորվելով մեծերէն։

Լայնախոհութիւնը, մեծահոգի գլտնութիւնը (?) եւ համբերատար ըլլալը նոյնքան կրթիչ ու դաստիարակիչ են երիտասարդութեան համար, որքան նաեւ երբեմնի խստութիւնը եւ սաստը։

Գիտնանք գործածել երկուքն ալ եւ երիտասարդութիւնը մեզի կապուած կը մնայ։

Երբեք չմոռնանք, որ մեծերը կ'երթան եւ երիտասարդները կը մնան։

ԴԷՊԻ ԱՐՄԱՇ... ՅՈՒՇԵՐՈՒ ՃԱՄԲՈՎ

(Ս· ԽԱՉԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ժամը 12 էր ըստ եւրոպականին, երբ մեր շոգենաւը իր հրաժեշտը կուտար Պոլսոյ քարափին։ Նաւելաշուք կնաց(?)քով յունական փոքր շոգենաւ մըն էր, ուր ժողովուրդը կողք կողքի, խառն ամէն ազգէ, հազիւ տեղ գտած էին իրենց եւ կոյքերուն պահպանութեան։

Արեւը ծովն ինկած էր, ինչ կախարդանք։ Մեր շոգենաւը, ողջունելով կըղզիները, կը շարունակէր իր կապոյտ ճամբորդութիւնը։

Տարբճայի նաւամատոյցը հասած ենք արդէն։ Յետոյ Գարամուսալ, Էրէյլի, ծովեզերեայ փոքր գիւղեր, որոնց մըրգաստանները կ'իջնեն մինչեւ ծով։ Յետոյ Թուզլա եւ Սէյմէն, այս վերջին նաւամատոյցը կը բանայ Գարտիզակի ճամբան։

Այժմ կ'ուղղուինք դիմացի եզերքը. Արդէն կ'երեւի Նիկոմիդիան իր պարզուած լոյսերով։

Կ'իջնենք քաղաքը եւ կը մտնենք պանդոկ մը, առտուն կանուխ շարունակելու համար ուխտագնացութեան ճամբան. Սհա քաղաքին հնամենի եկեղեցին, գետինը փռուած փախթններով(?), որոնք ատեն եւ նստարանի տեղ կը ծառայէին ըստ աւանդապահ սովորութեան։

Կը գտնենք Վարդան աղբօր կառքը որ մեզ պիտի տանի Արմաշ։ Առաւօտ։ Ճամբուն երկու կողմը անհուն տարածութիւններ, մէջտեղերը տեղ տեղ լճակներ ու ճահիճներ, անոնց վրայ փայտէ կամուրջներ։

Վեց ժամուան ճամբորդութենէ ետք հեռուէն կ'ողջունենք Չարխափանի նշանաւոր վանքը, հպարտօրէն բարձրացած գիւղին կեդրոնը, բլուրի մը վրայ

Ժամը 7 էր, իրիկուն։ Գիւղացիք քաշուած են իրենց տուները յոգնած ու պարտասած իրենց օրուան աշխատանքէն։

Կառքէն կ'իջնենք ու կ'երթանք ուղղակի վանք ու եկեղեցի, մեր ցաւերուն դարման ու մեղքերուն թողութիւն խնդրելու, ինչպէս կ'ըսէին մեր մամիկները։

Գիշեր է։ Տաճարին մէջ սկսած է հըսկումը, «Էկեսցէ»։ Հանդարտ ու մեղմանոյշ միսթիք մթնոլորտ մը կը տիրէ։ Հաւատացեալներ ամէն կողմէ, խնկամաններ, կոյրեր, անդամալոյծներ բժշկութիւն կ'աղերսեն Չարխափանէն։

Այնտեղ է ծանօթ լուսարարը եղբայր Մինասը, մականուանեալ Աղջիկ Մինաս, որ Սիմէոն Ծերունիին տիպարն է դարձած վանքին մէջ։

Կ'այցելենք վանքին ջրաղացը, «Աղասարտա» ընթերցարանը, Նարեկեան վարժարանը, դպրեվանքը, ագարակը, Մատենադարանը։

Կատարուած է Ուխտը։ Բայց յիսուն տարի է կը սպասենք դեռ որ մուրատատուն բարրառէ։ Ափսո՜ս, Ուխտատեղին իսկ քանդեցին անբօէնները եւ մուրատատուն իսկ զաղթական դարձաւ։

Ալ ո՞ւր ընենք մեր ուխտը, կէս մնաց մեր մուրատը։

ՄԷՆ – ՍԷ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՉԵԽ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի գեղարուեստասէր հասարակութեան հետաքրքրութիւնը շարժած է ճարտարապետներուն տան մէջ վերջերս տեղի ունեցած չեխ գիրքերու գծագրութեան ցուցահանդէսը, ուր երեք հարիւր աշխատութիւններ ներկայացուցած են չեխ երեսուն գծագրիչներ։

ՀՈՒՆԳԱՐԱՑԻ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեք օր Երեւան հիւր եղած են Հունգար գրագէտներ, գլխաւորութեամբ Հունգարիոյ գրողներու Միութեան նախագահ՝ Ե. Տարվաշի։ Հունգարացիները ծանօթացած են մայրաքաղաքին տեսարժան վայրերուն, հանդիպումներ ունեցած են իրենց հայ գրչակիցներուն հետ, այցելած են Մատենադարան, հայ նկարիչներու յոբելենական ցուցահանդէսը եւայլն։

ՕՏԱՐ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Մէկ շաբաթ Երեւան գտնուած են օտար 17 երկիրներու թերթերու եւ հեռագրական գործակալութիւններու հաշուոյն Մոսկուա աշխատող մեծ թիւով լրագրողներ։ Հիւրերը ծանօթացած են Հայաստանի տնտեսութեան, մշակոյթին, բազմաթիւ հանդիպումներ ունեցած են մտաւորականներու եւ բանուորներու հետ։ Այցելած են գործարաններ, Մատենադարան, Բիւրական եւ Սեւան։

Մեկնելէ առաջ շատեր յայտնած են իրենց տպաւորութիւնները։ Ահա մէկերկուքը։

— Հայաստանի մէջ իմ վրաս մեծ տըպաւորութիւն ձգեց Մատենադարանը։ Հոս ես տեսայ հայ ազգին մեծահարուստ մշակոյթին կենդանի վկաները։ Այս տեսակ մշակոյթ եւ գիտութիւն ունեցող ազգի մը կարելի չէ պզտիկ ըսել (Դաշնակցային Գերմանիոյ «Տ. Պ. Ա.» գործակալութեան թղթակիցը)։

— Արարատի սպիտակ(?) շոյող պատկերը, Սեւանի կապոյտ ջուրերու մեղմ ծփանքը, Այգր լիճին կախարդական տեսարանը, քառադալալաթ Արագածը եւ Արայի լեռը, ձեր գեղեցիկ մայրաքաղաքը սիրտս անսահման ուրախութեամբ լեցուցին։ Ըստ իս, Հայաստան չայցելել պիտի նշանակէր կորսնցնել շատ արժէքաւոր բան մը («Քանատիրն Թրիպիւն»)։

ՃԱՏՐԱԿ

Երեւանի 1961ի ախոյենական հանդիպումներուն Կ. Քալանթար եւ Է. Թադեւոսեան հաւասար արդիւնքով բաժնած էին առաջին եւ երկրորդ տեղերը։ Որով Երեւանի ճատրակի ախոյեանը ճշդելու համար երկու մրցորդներու միջեւ տեղի ունեցաւ լրացուցիչ մրցում՝ չորս հանդիպումով։ Առաջին հանդիպումը աւարտած է հաւասար արդիւնքով, երկրորդը՝ շահած է Է. Թադեւոսեան, իսկ երրորդը՝ Կ. Քալանթար։ Եզրափակիչ եւ վճռական չորրորդ խաղը շահած է Է. Թադեւոսեան։

Այս ձեւով, Երեւանի 1961ի ախոյեան հռչակուեցաւ Է. Թադեւոսեան։

×

Ճատրակի բարեկամական հանդիպումներ տեղի ունեցան Պելկրատի մէջ, Խ. Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ։ Իւրաքանչիւր խումբին մաս կը կազմէին 6 այրեր, երկու կին եւ երկու պատանի։ Ընկերական մրցումները տեղի ունեցան տասը խաղատախտակի վրայ՝ վեց հանդիպումներով։

Խ. Միութեան խումբին յաղթանակը (31·5 ։ 28·5) ապահովեց խումբին առաջնորդը՝ Տիգրան Պետրոսեան, 5 հնարաւորէն չորս միաւոր շահելով (3 յաղթանակ, երկու հաւասար)։

ՓԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Այո.

— Աղջիկս գիտէ՞ իմ աւազակ ըլլալս։

— Ոչ։

— Հայրս։

— Ան ալ չի գիտեր։

— Է՛. բաւական է։ Հիմակ ասկից քեզ [illegible] պիտի պատմեմ. որով[illegible] [illegible] քուրտ են եւ կը հա[illegible] [illegible] աղէկի մը [illegible] [illegible]։ Այդ պատճառաւ պէտք չէ որ [illegible] դարձնալ տեղդ ինա[illegible] [illegible] երբ վաղը կրնանք ազատօրէն [illegible]...

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏ ԵՒ ՎԱՆԱԿԱՆ

Լազիստանի ժեռուտ ու սեպաձեւ լեռներուն մէջ Վանական գիշեր մըն ալ անցուց աւազակներուն քով։

— Ամենակալ Աստուած, կը մրմնջէր Վանական ինքնիրեն։ Ո՜հ, դուն առաջնորդեցիր զիս այս զարհուրելի լեռներուն մէջ, որպէսզի հոգւոյս հետ կապուած ընտանիքի մը յոյսը, միակ ապաւէնն եղող մարդը գտնեմ ...

Այսպէս գառն խոկումներու մէջ թաղուած էր, երբ եաթին դարձաւ ու տեսաւ որ աւազակապետը խորին կսկիծով մը կեցած գինքը կը դիտէր ու չէր համարձակեր կարծես բառ մը խօսելու։

Ո՜հ, մէկ օրուան մէջ որչափ փոխուած էր այդ հսկայ մարդը։ Բարձր հասակը կքեր էր, արեւէն ժիացած կերպարանքը աժգուներ էր, պայծառ ու անվեհեր կերպարանքը մթնցեր ու գգալի ստուերով մը պատեր էր, աչքը բոլորովին արիւն խըռներ էր, մէկ խօսքով այդ առիւծի կորովին ունեցող աւազակապետը ջախջախուած էր բառին բովանդակ նշանակութեամբ։

— Վանական ... հառաչեց աւազակապետը մորմոքած ձայնով մը։ Բոլոր ընկերներս հեռացուցի։ Այսօր մինչեւ առաւօտ ազատ ենք եւ կրնանք խօսիլ։

— Ո՞ւր գացին որ ... նկատել տուաւ Վանական։

— Շատ հեռուներ ... յարեց աւազակապետը, հետեւաբար պիտի կրնամ պատմել քեզի թէ ի՞նչպէս եղած է որ այս զարհուրելի կեանքին մէջ նետուած եմ, տասնեւչորս տարիներէ ի վեր ... Գիտի պատմեմ ... որ երբոր աղջկանս մօտ երթաս, ըսես անոր թէ հայրդ յանցաւոր մը չէ, հայրդ աւազակ մը չէ, հայրդ վող եւ ոճրագործ մը չէ։ Ան թող իմանայ ծերունի հայրս թող իմանայ։

Ու չկրցաւ իր խօսքերը շարունակել։ Աւազակապետը պահ մը դողդղաց մարդու մը պէս որ կախաղանին կը մօտենայ ոսկումով մը, աչքերը գառն արցունքով մը լեցուց եւ ըսաւ.

— Թերեւս իմացած ես որ տասնեւվեց տարիներէ ի վեր հեռացած եմ իմ ընտանեկան յարկէս։ Հազիւ թէ մէկ տարուան ամուսնացած էի, երբ ստիպուեցայ պանդխտութեան դիմել։ Բաժանման գիշերը կնոջս տուի այդ դաշոյնը, իբրեւ ամենաթանկագին յիշատակ մը։ Այդ դաշոյնը որուն վրայ քանդակուած տեսար իմ անունս ու մականունս, մեր տոհմին վերջին յիշատակն է. Երբ առաջին անդրանիկ զաւակը կը ծնի մեր տունին մէջ, հայրը զայն պարտաւոր է մանկան խանձարուրին հետ եկեղեցիլ տանիլ ու կնքուած պահուն դաշոյնը բանալով անոր կուրծքին վրայ դնել։ Եւ որովհետեւ գիտէի թէ կինս յղի էր. անոր տուի ու ըսի. «Յաստուած մի դրժեր ... պատիւդ անարատ պահէ, ինչպէս անարատ է այս դաշոյնը»։

Պանդխտութեան մէջ երկու տարի մընացի. գործս այնքան յաջող գնաց որ բաւական դրամ կրցայ շահիլ ու հայրենիք վերադառնալու որոշումս տալ։ Բայց սրտակից ու անկեղծ բարեկամ մը ունէի որ իմ հայրենակիցս էր։ Ուզեցի սպասել որ ան ալ վերադառնար։ Բարեկամս կին մը, մանկամարդ աղջիկ մը ու փոքրիկ մանուկ մը ունէր։ Ամիս մը ետքը ճամբայ ելանք։ Երբ հասանք այս լեռներուն մէջ, ահա աւազակներու խումբ մը մեր դէմը ելաւ ու սկսաւ կողոպտել մեզ։

Ասիկա բաւական չէր .. բարեկամիս կինն ու աղջիկն ալ յափշտակեցին։ Գիշեր էր. ի՞նչ կրնայինք ընել։ Կարաւանն արդէն հեռացած էր։ Բարեկամս չկրցաւ բաժնուիլ ... վճռեց աւազակներուն ետեւէն երթալ աչքն առնելով իր մահը։ Ի՞նչ ընէի ես... ալ անոր վիճակը տեսնելով չկրցայ առարկել, այլ ըսի իրեն. «միասին կ'երթանք ... եւ եթէ մեռնիլ հարկ ըլլայ, միասին կը մեռնինք»։

Ամբողջ գիշերը թափառեցանք բայց աւազակները բոլորովին անհետացած էին։ Երկու օր վերջը չորս հոգի մեր դէմը ելան լեռան մը մէջ։ Բարեկամս ճանչցաւ ... առանք իր թշնամիներն էին։ Վեց հարուածով մը անոնց երկուքը սպաննեց ...։ Ու այդ կռուին մէջ ինքն ալ ինկաւ... մահուան վայրկեանին ըսաւ ինծի. «Ներէ՛, բարեկամս, իմ վրէժս դուն լուծէ ... մնաս բարով»։

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Տիկին Հեղինա Սէֆէրեան (Անիէռէն) վեց ամսուան Յառաջ կը նուիրէ Տիկին Թորոսեանի (Լուարէ) :

Այրի Տիկին Ժախեան, Տէր եւ Տիկին Էտի Ժախեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Ժախեան, Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Մելիքեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մելիքեան, ինչպէս նաեւ Նիկողոսեան, Բամպուքճեան, Արգումանեան, Մելիքեան, Արշաւիր, Գասմաճեան եւ Մըսըրեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց պաւկին, հօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՎԱՂԻՆԱԿ ԺԱԽԵԱՆԻ
(Էրզրումցի, 59 տարեկան)

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Գրիւսէլ, Սեպտեմբեր 13ին :

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այսօր, Շաբաթ Զըրչ Օֆ Սէնթ-Ճօնի մէջ, ըստ հայկական ծէսի (181 Շոսէ Վլէօրկաթ, Իքսէլ) ժամը 10ին: Մարմինը պիտի ամփոփուի Սէն Ժիլ գերեզմանատունը :

163, Rue de la Victoire 4, Rue Bosquet. Bruxelles

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Էտի Ժախեանի, ինչպէս նաեւ Մելիքեան ընտանիքներուն եւ բոլոր պարագաներուն :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Անդրանիկ Ցակոբեան, ինչպէս նաեւ Երամեան, Ցարութիւնեան եւ Գըլըճեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ, զաւկին եւ ազգականին

ԼԻՒՍԻ ՑԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

ԱՐՄԵՆԱԿ ԴԱՍԱՊԵԱՆԻ

յիշատակին հոգեհանգիստը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 24ի Կիրակին :

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ, այս Կիրակի ժամը 10ին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ Ե-ՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Երեկոյեան Թափօր Խաչվերացի, ժամը 5ին: Երկուշաբթի, 18 Սեպտ. յիշատակ Մեռելոց Ս. Պատարագ ժամը 10ին:

ՇԱՒԻԼ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ թէ կամքէ անկախ պատճառներով, այս Կիրակի պատարագ տեղի պիտի չունենայ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Խաչվերացի տօնը պիտի կատարուի օրուան յատուկ հանդիսաւոր արարողութեամբ, ինչպէս իրիկուան Անդաստանի Թափօրը :

ԽԱՉՎԵՐԱՑԻ ՏՕՆԸ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ՝ Խաչվերացի տօնին առթիւ, այս Կիրակի Թաղիս Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ յաջորդ օր, երկուշաբթի՝ պատարագ եւ հոգեհանգիստ, ի յիշատակ ազգիս ընդհ. ննջեցելոց հոգւոց :

ԽԱՉՎԵՐԱՑԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, Խաչվերացի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ եւ քարոզ օրուան տօնին առթիւ, մասնակցութեամբ երկսեռ երգչախումբին եւ տեղւոյն դպրաց դասուն: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Վարազ Քհնյ. Աւագեան :

Նոյն օրը յետ միջօրէի ժամը 3ին Խաչվերացի մեծահանդէս Թափօր, եւ անդաստան եկեղեցւոյ շուրջ :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ – ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Իսրի մասնաճիւղի կողմէ Սեպտեմբեր 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, վերամուտի առթիւ առաջին ձեռնարկը: Ընկերական հաճելի մթնոլորտ, գեղարուեստական բաժին :

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները եւ համակիր երիտասարդութիւնը :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, Տօն Վերացման Ս. Խաչի, եւ անուանատօն Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ժողովրդապետական Եկեղեցւոյ, առաւօտեան ժամը 10ին պիտի կատարուի ժամերգութիւն ապա ժամը 10.30ին պիտի մատուցուի հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին: Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Առնուվիլի մէջ, ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայ գտնուիլ անպայման

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները :

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին.

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները. Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի և վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 17 SEPTEMBRE 1961

... ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9206 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5007

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱԹԱՆԿԱ

«ՃԻՀԱՏ» ՄԱԿ-Ի ԴԷՄ

—o—

ԿԱՏԱՂԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԵՑԱՒ

Էլիզաբեթվիլի մէջ պատերազմական վիճակ հռչակուեցաւ եւ սեւէ քաղաքային որ վէնքով բռնուի հրացանի պիտի քալուի

Կացութիւնը աւելի քան երբեք ծանր է եւ տանեակներով դիակներ կը գտնուին, քաթանկայի զինուորներու որոնք սպաննուած են, մէկ գնդակ ունելով կոտակին, ինչ որ դէմ է պատերազմական տարրական օրէնքներուն ։

Էլիզաբեթվիլի 8000 Եւրոպացիները իրենց տուները քաշուած են եւ ջուրն ու ելեկտրականը սկսած է զգալապէս պակսիլ ։

Պալէք ցեղախումբին պետը՝ որ եղբայրն է նախարար Մունոնկոյի, Ճի-նաստ (սուրբ պատերազմ) յայտարարած է ՄԱԿի դէմ ։ 500 իրլանտացի զինուորներ կը գտնուին աւանց շրջանը, Ժատոթվիլ. Իրլանտացիները 24 տարեկան եւ որոնք ոչ մէկ փորձառութիւն ունին եւ առաջին անգամն է որ կրակ կը տեսնեն ։

Քաթանկայէն եկած բոլոր լուրերը աննպաստ են ՄԱԿին եւ իր ուժերուն բռնած ընթացքը շատ դատապարտելի կը նկատուի։ Ըստ ոմանց Էլիզաբեթվիլի հիւանդանոցին վրայ կրակ բացած են եւ երբ Կարմիր — Խաչի ներկայացուցիչը՝ Վանթօյ բողոքած է, հնդիկ հրամանատարը ըսած է թէ հիւանդանոցը ռազմագիտական դիրք մըն է ։

Զոհերու պաշտօնական թիւը գիտնալ դժուար է, յստակ է սակայն թէ մեծ է անոնց թիւը, երկու կողմն ալ ։

Քաթանկան, գրած ենք ժամանակին Քոնկոյի ամէնէն հարուստ շրջանն է։ ... է որ շահ կ'ապահովէր Պելժիոյ, մինչ Քոնկոյի մնացեալ մասը դրամ կ'արժէր ...։

Քոնկոյի անկախութեան հռչակման ժամանակ երբ Չոմպէ յայտարարեց թէ Քաթանկա անջատ եւ անկախ պետութիւն մըն է, այն տպաւորութիւնը տիրեց թէ Պելժիա «խաղ» մը խաղայ եւ Չոմպէի միջոցով կ'ուզէ պահել Քաթանկան, այդ ... նպաստաւոր կացութիւն մը կը ստեղծէր ։ Մէկ կողմէ անկախութիւն տալով կ'ազատէր Քոնկոյի աղքատ մասէն, միւս կողմէ գործակցելով Չոմպէի հետ կ'ապահովէր իր շահաբաժինը։ Հաշիւը ... կը բայց սխալ ելաւ ։

Բարձր-Քաթանկայի Միութեան բաժնետէրներու ամբողջութիւնը 500 մի... արժէք սակարանի մէջ ։

Հանքային Միութեան հարստութիւնը ... կողմէն Ա) Հանքերը, ուրկէ տարին ... 000 թոն պղինձ կը հանուի, 200.000 ... զէնք, յետոյ ուրիշ մետաղներ, ինչպէս՝ ... Բ) ... ջերմանիւթ եւ քատմի...

Բ) Ճարտարարուեստ, երեք հաստատութիւններ Էլիզաբեթվիլ, Ժատոթվիլ ... որոնք, ուր կոչտ մետաղները կա... արդիւնաբերուած ապրանքներու կը վե... ծուին, որոնք կը գործածուին բովանդակ աշխարհի մէջ ։

Գ) Նաեւ իւր մասնակցութիւններ քոն... կոյի 17 ուրիշ ընկերութիւններու մէջ, ... պելժիական եւ հինգ ոչ – պելժիական (... Ֆրանսական) ։

Հանքային Միութիւնը (Իւնիոն Մինի...) ... 20.000 Ափրիկեցիներ կ'աշխատցնէր, ... է որ ամբողջ Քոնկոյի տուրքերուն 23 ... առ հարիւրը կը հայթայթէր ։

Հանքային Միութեան բաժնետոմսերը հետեւեալ ձեւով բաշխուած են.— 16 առ հարիւրը Պելժիոյ Սօսիէթէ Ժեներալին կը պատկանի (երկրին մեծագոյն դրամատունը), 14 առ հարիւրը, 1891ին Թանկանիքա Լիմիթըտին յանձնուած է։ 25 առ հարիւրը, իրաւունքով Քոնկոյի պետութեան կ'երթայ (Չոմպէ իր անկախ Քաթանկայով կ'ուզէր իրեն վերապահել այդ բաժինը, նոյնը կ'ուզէր, ժամանակին, հանգուցեալ Լումումպա)։

45 առ հարիւրը 100.000 հոգիի եւ ընկերութիւններու ձեռքն են, բայց ասոնցմէ ոչ ոք դրամագլուխին 0.5 առ հարիւրէն աւելի ունի ։

Քաթանկան անկախ մնալու պարագային, Չոմպէ կրնար համաձայնիլ Պրիւսէլի Սօսիէթէ Ժեներալին եւ Թանկանիքա Լիմիթըտին հետ, Քաթանկան, եթէ մէջտեղէն վերնայ, ծրագիրը կը փոխուի եւ նոր դժուարութիւններ կը ծագին ։

ԵԱՍԸ ԱՏԱ

15 ՄԱՀԱՎՃԻՌ

ՋՈՐԼՈՒ ԵՒ ՓՈԼԱԹՔԱՆ ԿԱԽՈՒԵՑԱՆ, ՄԵՆՏԵՐԷՍ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՓՈՐՁԵՑ

Եասը Ատայի Բարձրագոյն Ատեանը տուաւ իր վճիռները։ 12 մահավճիռներ արտասանուեցան հետեւեալ ամբաստանեալներուն դէմ.—

Հանրապետութեան նախագահ.— Ճէլալ Պայար,

Վարչապետ՝ Ատնան Մենտերէս,

Արտաքին նախարար.— Զօրլու,

Ելմտական նախարար՝ Փոլաթքան,

Ազգ. Ժողովի նախագահ՝ Քորալթան,

Փոխ – նախագահներ՝ Քիրազօղլու եւ Էրօզան,

Քննիչներ՝ Սանթար եւ Քիրիչօղլու,

Խորհրդարանի անդամ՝ Պիլկէր,

Դեմոկրատ կուսակցութեան կոմիտէի անդամ՝ Քալաֆաթ եւ նախկին Երեսփոխան՝ Պահա Աքչըթ ։

Մենտերէս ներկայ չէր վճիռները լսելու համար, բժիշկները կը հաստատէին թէ իր առողջական վիճակը թոյլ չի տար որ ներկայ ըլլայ։ Երբ վճիռը լսեց, Ատնան Մենտերէս փորձեց ինքզինքը թունաւորել քնաբեր դեղի մեծ քանակ մը կլլելով։ Վիճակը շատ ծանր է եւ մահապատիժին գործադրութիւնը քանի մը օր յետաձգուած, այդ պատճառով ։

Ասոնցմէ զատ 31 հոգի ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուեցան, 418 հոգի ժամանակաւոր բանտարկութեան, 123 հոգի ազատ արձակուեցան։ Թիւերը ցարդ ստոյգ չեն ։

Վճիռներուն նախօրեակին Պոլսոյ «Մենտերէսեան» նկատուած շրջանակները խիստ խուզարկութեանց ենթարկուած էին եւ կասկածելիներ՝ ձերբակալուած ։ Ոսկին, Հինգշաբթի օր անակնկալ բարձրացում մը արձանագրած էր, յայտնելով գործի շրջանակներու մտահոգութիւնները ։

Զինուորական իշխանութեան կը մնար վաւերացնել վճիռները, կրնայ մահապատիժները ցկեանս բանտարկութեան վերածել։ Վաւերացուեցաւ Մենտերէսի, Զօրլուի եւ Փոլաթքանի մահավճիռները. եւ երկու վերջինները կախուեցան շաբաթ առտու։ Հակասական լուրեր կը տրուին այս մասին կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Մենտերէս ալ կախուած է, ուրիշներ կ'ըսեն թէ ապաքինման կը սպասուի։

Դատավարութիւնը սկսած էր 1960 Հոկտեմբեր 14ին, ունեցած է 203 նիստեր, լսած է 1068 վկաներ, դատախազը 228 մահապատիժ ուզած էր ։

ԱԼԺԵՐԻԱ

ՊԵՆ ԽԵՏՏԱՅԻ ՃԱՌԸ

—o—

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՉԷ

—o—

« ԱՀԱԿ »ի նոր «վարչապետը» իր առաջին պաշտօնական ճառը խօսեցաւ, բաւական երկար ։

Պեն Խետտա մեծ կարեւորութիւն կու տայ զանգուածներու աշխատանքին եւ անոր տարած պայքարին քաղաքներուն մէջ։ « Ազատագրման մեր շարժումին մէջ, չեշտեց ալժերացի պարագլուխը, նոր հանգրուան մըն է»։

Միջազգային գետնի վրայ, Պեն Խետտա յիշեցուց թէ «ԱՀԱԿ»ը պիտի շարունակէ «ոչ – դաշնակիցի» իր քաղաքականութիւնը։ Պիտի ամրապնդէ կապերը Մաղրէպի, Մերձաւոր-Արեւելքի եւ Ափրիկէի արաբ եւ ափրիկեցի ժողովուրդներուն հետ։ Բարեկամական յարաբերութիւններ պիտի պահէ Ասիոյ եւ Լատին Ամերիկայի երկիրներուն հետ եւ ընկերվարական պետութեանց։ Գլխաւորը, Պեն Խետտայի համար հրաժարիլն է, Էվիանի եւ Լիւկրէնի ընդհատումները պատճառող, բացասական քաղաքականութենէն ։ Բանակցութիւնը կարելի է, Պեն Խետտայի համար, քանի որ տը Կոլ յայտարարեց թէ կարեւորութիւն չի տար Սահարայի գերիշխանութեան հարցին ։

Պեն Խետտա կ'ուզէ գիտնալ թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը պատրա՞ստ է այդ կարծիքին հետեւանքները կրելու ։ Ինք վստահ է թէ անկեղծ եւ պարկեշտ բանակցութիւն մը թոյլ կու տայ ալժերացի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունք ունենալու եւ անկախութեան տիրանալու։ Ապա Պեն Խետտա կը խօսի նաեւ Եւրոպացիներու ճակատագրին մասին։ Կ'ըսէ թէ այն մոլեռանդ Եւրոպացիները « որ գաղթատիրական բանակին եւ ոստիկանութեան մեղսակցութեամբ Լէնշաժի եւ Թալանի կը դիմեն, իրենց ապագան է զոր խնդրոյ առարկայ կը դարձնեն»։

Առաջին անգամ ըլլալով իրենց նոր « վարչապետը» արաբերէն խօսեցաւ ալժերացի ժողովուրդին, ցարդ իր նախորդը՝ Ֆերհաթ Ապպաս Ֆրանսերէն կը խօսէր, արաբերէն չգիտնալով։ Իր լեզուն աւելի վճռական է։ Կը սպասուէր գլխաւորաբար որ Պեն Խետտա պատասխանէ տը Կոլի, այդ ուղղութեամբ կարելի է ըսել թէ «այո» պատասխանեց եւ պատրաստ է խօսելու ։

Ալժերիոյ մահմետականներուն համար, Պեն Խետտան ալ քայլ մը առաջ գնաց եւ համաձայն գտնուեցաւ բանակցելու ։

× Թունուզիա տեսակցութիւն մը տուաւ ձայնասփիւռի ծանօթ թղթակից Տաւիտ Շէօնպրիւնի, որուն ընթացքին կրկին լեզուն փոխեց Ֆրանսայի նկատմամբ ։

Թունուզիայի նախագահը յայտարարեց թէ Ֆրանսական վերջին յուշագիրը անընդունելի է։ Թունուզիա կ'ըսէ թէ Ֆրանսացիները կ'ուզեն պահել ոչ միայն կայանը այլեւ քաղաքին հաղորդակցութեան կէտերը, ինչ որ կը նշանակէ թէ վստահութիւն չունին Թունուզցիներու տուած ապահովութեանց ։

Փարիզի շրջանակներուն տպաւորութիւնն այն է թէ Թունուզիա սխալ մեկնութիւններ տուած է եւ հարցը կարելի է կարգադրել դիւանագիտական ճամբով ։

ՅԳԻՆ ԻՄ ԵՐԳԵՐԻ

—o—

Ցանալս կ'ասես թէ ես երբեք
Երգեր չունեմ սիրոյ մասին.
Սէրըս կարծես չորցած մի գետ
Էլ չի ձգտում քո օվկիանին ։

Բայց սիրելիս, ինչ էլ երգեմ
Պայքարի թէ մարդոց մասին.
Առանց սիրոյ ի՞նչպէս երգեմ,
Որ չըլինի իմ երգը սին։

Դու ես ոգին իմ երգերի .
Դու ես երգն իմ երգերի մէջ .
Սիրով միայն երգըս կ'ապրի
Գալիք բոլոր դարերի մէջ ։

ՆՇԱՆ ՇԱՀԷՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄԶը կը գրէ թէ Ամերիկացիք որոշած են այլեւս հետեւանք չտալ Եուկոսլաւիոյ եւ Լեհաստանի օժանդակութեան դիմումներուն, այս երկիրներուն բռնած դիրքին համար, վերջին դէպքերու առթիւ ։

ՊԵԼԺԻՈՅ Մայր – Թագուհին՝ Էլիզապէթ 86 տարեկան, յառաջիկայ Չորեքշաբթի համայնավար Չինաստան կ'երթայ, պաշտօնական այցելութեան ։

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ութ հարիւր հազար հոգի այցելած են Մոսկուայի Ֆրանսական ցուցահանդէսը, մէկ ամսուան ընթացքին ։

ՔՈՒՎԷՅԹԻ էմիրը Ապտալլահ Ալ Սալէմ Ալ Սապահ պաշտօնապէս դիմեց Անգլիացիներուն որպէսզի իրենց զօրքը քաշեն։ Բրիտանացի զինուորներու տեղը պիտի գրաւեն, հետզհետէ, Արաբ Մ. Հանրապետութիւն, Յորդանան եւ Սէուտական Արաբիոյ զինուորները ։

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ կառավարութիւնը լուծեց խորհրդարանը եւ Հոկտեմբեր 4ին նշանակեց ընտրութեանց թուականը ։

ՂԱՆԱՅԻ մէջ լուսարգել հռչակուեցաւ երկու քաղաքներու մէջ, ուր բախումներու վախ կայ ։

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց Արաբական Լիկայի ընդհ. քարտուղարին որ պիտի չմասնակցի այդ կազմակերպութեան ժողովին, որ Հինգշաբթի սկսած է։ Այդ ժողովին կը մասնակցի Քուվէյթի իշխանապետութիւնը ինչ որ պատճառ է Իրաքի ձեռնպահութեան ։

ՊՐԱԶԻԼԻ համայնավար կուսակցութեան պարագլուխը յայտարարեց թէ Քուատրոս խենթ մըն է իսկ Կուլար՝ դաւաճան մը ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ կը կատարուին երեսփոխանական ընտրութիւններ, այսօր Կիրակի։ Քուէարկողներու թիւը՝ 37 միլիոն կը հաշուուի ։ Ամէն քուէարկող երկու ձայն ունի տալիք Ա) Թեկնածուն, Բ) Կուսակցութիւնը ։ Երեք գլխաւոր կուսակցութիւններ կան.— ժողովրդավար – քրիստոնեայ (Ատընաուըր), Ընկերային – ժողովրդավար (Վիլի Պրանտ), ազատական։ Ընտրուելիք երեսփոխաններու թիւն է՝ 494 եւ 22 Պերլինի համար, որոնք սակայն քուէարկութեան իրաւունք չունին։ Պատուիրակներ են ։

ԺՈՐԺ ՍԱՆՏԻ թոռը Օռոռ Սանտ մեռաւ, առջի օր 95 տարեկանին, իր մեծ մօր տան մէջ, Նոհան։ Ցուշեր գրած է Ժորժ Սանտի վրայ ։

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐԻ դէմ մահափորձ մը ձախողեցաւ։ Արդարեւ Գերմանիոյ վարչապետին ղրկուած էր պայթուցիկով ծրար մը, զոր ապահովութեան սպասարկութիւնները վար դրած էին։

ԻՐԱՔԻ մէջ ծագած քրտական շարժումը սուր հանգամանք կը ստանայ եւ կըրնայ սպառնալ Քասըմի վարչակարգը ։

ԵՐԲ ԲԱՌԵՐՈՒՆ ԻՄԱՍՏԸ ԿԸ ՄՈԼՈՐԵՑՆԷ...

Բառեր կան, ամէ՛ն լեզուի մէջ, ծագումը անյայտ, որոնք ստեղծուած են կարծես խորտակելու համար լեզուաբաններուն ամէնէն տոկուն օրէնքները եւ ... յաւակնութիւնները :

Այդ բառերէն մէկը՝ հայերէն եագնի :

Հատոր մը կարելի է գրել հագնի բառին մասին, որու համապատասխան կը դրուի ֆրանսերէն անեօ շաստ, աւելի ճիշդ՝ ակնիւս քասթիւս :

Բառին սկզբնական ձեւն է, կ'ըսեն, յունարէն՝ ագնոս : Յունարէն լեզուն ունի ուրիշ բառ մըն ալ, հագնոս, հնչաբանական ձեւով բոլորովին նման առաջին բառին (յաճախ Հ տառը կորսուեցաւ) : Թէ ի՛նչ կը նշանակէ առաջինը՝ գիտցող չկայ : Ծանօթ է միայն երկրորդին իմաստը,— սուրբ, պարկեշտ, ողջախոհ : Երկու բառերը, իրարու այնքան նման, ի վերջոյ կը շփոթուին ու կը ձուլուին, մէկ բառ կը դառնան եւ մէկ իմաստ կը ստանան : Ցետոյ բառը, ագնոս, հարս կ'երթայ լատիներէն լեզուին, ուր կը ստանայ ագնուս դրչութիւնը : Այդ ուղղագրութեամբ բառ մը ունէր արդէն լատիներէնը, գառն նշանակութեամբ : Բառափրներ կան, տխրզաւոր մարդիկ, որոնք կը գրեն թէ գառնուկը խորհրդանշան ըլլալով սրբութեան, անմեղութեան եւ ողջախոհութեան, յատկացած բառին վրայ կ'աւելցուի քասթուս ածականը, հայերէն ողջախոհ, ֆրանսերէն՝ շաստ :

Ո՛չ, լատին մատենագիրները, զանազանելու համար լատինական ագնուսը յունական ագնուսէն, որոնք տարբեր իմաստ ունէին, լատիներէն կցուած ածականով կը հասկցնէին թէ ագնուս – գառը չէ, այլ ագնուս – ողջախոհը որ կը գործածուի : Այս ագնուսը շարունակաբար իր ածականին հետ գործածուելով՝ ըստ իրողութեան, բառը ստացաւ ագնուս – քասթուս ձեւը, ոչ մէկ կապ գառնուկին հետ : Ֆրանսերէնը եւս իւրացուց, արտասանական փոքրիկ նրբութեամբ մը, ակնիւս – քասթիւս :

Այսպէս, ագնուս, որ կը նշանակէր ողջախոհութիւն (շասթըթէ) իմաստը փոխ առնելով յունարէն հագնոս բառէն, անգամ մը եւս ... կ'ողջախոհանայ լատիներէնի մէջ, կը ստանայ ագնուս – քասթուս ձեւը, կրկնութիւն բառերու կամ իմաստի : Ոեկացիներ ալ կան, որոնք, ֆրանսերէնի թարգմանելով, կը գրեն անեօ շաստ (սուրբ կամ անմեղ գառ) :

Եկուր տես որ ոչ գառ է այդ սուրբ բանը, ոչ ալ գառնուկ :

Բոյսի մը անունն է :

Բուսաբանութեան մէջ՝ առաջին տունկը չէ որ փոխ կ'առնէ գառին անունը : Բազմաթիւ են տունկերը, որոնք անուն կ'առնեն գառներէն՝ ոտանաւորներով, հէքեաթներով եւ աւանդութիւններով հարուստ մատենագրութիւն մը ընծայելով հետաքրքիրներուն : Անճելօ տէ Կուպեռնաթիս կը յիշէ տունկեր, որոնք գառան անուն ստացած են, որովհետեւ կը նմանին գառնուկի՝ իրենց ամբողջական պատկերով կամ պտուղներուն ձեւով : Դեռ աւելին՝ այդ տունկերէն ոմանք ... գառնուկ կը ծնին, օրինակ՝ բարամեկը(*), այնքան նման գառնուկի, որ խենթ կ'ըլլան գայլերը ճարակելու համար, կ'ըսեն, եւ կ'աւելցնեն թէ արիւն կը հոսի ոստերէն՝ երբ կտրէք,— կը բուսնի պարարտ մարգագետիններու մէջ :

Բայց մեր ագնոսը, որ գառան անուն է առեր ֆրանսերէնի մէջ, ողջախոհութեան պատիւ է ստացեր յունարէնի եւ լատիներէնի մէջ, իր ինքնութիւնը եւ արժանիքները ծածկած՝ ժուռ կուգայ պատմութեան մէջ սուտ ու սխալ բարեմասնութիւններ ծախելու համար հաւատացեալներուն, ուրիշէն փոխ առած :

Արդ, այս ագնոսը տունկ մըն է, ճապուկ ու կակուղ ոստերով, որոնք հին Աթէնքի մէջ կը գործածուէին անկողին շինելու համար ի պէտս քրմուհիներուն, որպէսզի պատկին մեհեաններուն մէջ՝ բղջախոհութեան (լիւքզիւռ) դէմ պաշտպանուած : Հելլէն պարմանուհիները եւս, Թեսմոփորեան (**) տօներուն ընթացքին, որոնք տեղի կ'ունենային Բակխայակերաց ամսուն (այս եղանակին), ալիտակ հագած՝ կը պճնուէին ագնոսի ծաղիկներով, իբրեւ նշան իրենց կուսութեան :

Ցետագային զարգացան ագնոս տունկին վերագրուած յատկութիւնները : Ժողովրդական երգեր եւ այլ աւանդութիւններ կը վկայեն թէ այս տունկին անուամբ կատարուած անէծքով իրարմէ կը բաժնուէին սիրահարները, թէ այն որ կ'անցնէր ագնոսի թուփին մօտէն՝ առանց կտրելու ոստ մը, կը կորսնցնէր երիտասարդի կարողութիւնը ու կը դառնար... չէզոք : Վանականներ գօտի կը շինէին ագնոսի ոստերով եւ կը կապէին իրենց մէջքերին՝ այն հաւատքով թէ գիշերապնաց սատանան հանգիստ կը թողու զիրենք անկողինին մէջ : Առնօ տը Վիլանովա (ԺԳ. դար) կը հաւաստէ թէ բաւական է կրել դանակ մը, կոթը ագնոսի փայտէ շինուած, պատսպարելու համար կնոջազձութեան տառապանքներէն : Վերջապէս ագնոսին հունտը, զոր «վարդապետի պղպեղ» կը կոչեն Իտալացիք, կ'ըսեն թէ ունի այն զօրութիւնը՝ որ կը ցամքեցնէ արարչական աղբիւրը, նոյնիսկ կը չորցնէ ծանօթ աղբիւրին ծորակը(***) : Ահա թէ ինչո՛ւ, ժամանակ մը, բժշկ. համալսարաններու մէջ, աւանդութիւն էր ոսկեայ շղթայ մը եւ ագնոսի ոստ մը կապել նորընծայ բժիշկին մէջքին, հասկնալի պատճառներով : Չէ՞ որ բժշկութեան աստուածը եւս, Ասկլեպիոս, կը ներկայացուէր ագնոսի փայտէ շինուած արձանով մը :

Արդ, այս յիշուած յատկութիւններէն ոչ մէկը ունի ագնոսը : Այս բուսանունը, իբրեւ բառ՝ ծագումը անյայտ, իւրացնելով յունարէն ագնոս (սուրբ, անմեղ, ողջախոհ) բառին իմաստը, ծնունդ տուած է աւանդութեանց այս հարստութեան՝ ագնոս բոյսին կապուած : Արմատական իր նշանակութիւնը անծանօթ : Յունարէնի մէջ, այս տունկը ծանօթ է նաեւ լուկոս (Հոմերոսի եւ Հիպպոկրատի օրերուն) եւ պլոմոզուլոն, լատիներէն վիթէքս, ֆրանսերէն կաթիլիէ անուններով(****), բառեր՝ որոնք կը նշանակեն հիւսել, կապել, (տունկին ճիւղերը կը գործածուին այդ նպատակով) :

Բառաքննութիւնը, ուրեմն, ոչինչ կը լուծէ այս ուղղութեամբ :

Արաբական մատենագրութեան մէջ այս տունկը ծանօթ է փենճենքեսթ (պարսկերէն պենճենքեսթ) անուամբ : Իսկ Պայթար կուտայ սերտատ անունը, Քաջունի իմմէր անունը : Հունտը կը կոչուի հապպ էլ փաքաթ, որ կը նշանակէ սերնդագործութիւնը փճացնող : Շիրազի մէջ՝ տէլաշոպ : Կոչուած է նաեւ «ակիւթական պղպեղ», որովհետեւ Հիպպոկրատի վկայութեամբ՝ սեռային անկարողութիւն ունէին Սկիւթացիները մեծ մասամբ :

Այս ուղղութեամբ եւս լոյս չեմ տեսներ, որովհետեւ յունական – լատինական իմաստաբանութիւնն է որ կրկնուած է արաբերէնի մէջ :

Գանք հայերէն համապատասխան բառին :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Բարամեկ ռուսական բառ է, կը նշանակէ գառնուկ : Այս բառը գրուած է եւրոպական մատենագրութեան մէջ բորամեց, բարանեց, բորանեց,— ըստ ռ-մանց՝ ծագումով թաթարական :

(**) Շատ հետաքրքրական աւանդութիւններ կապուած են այս տօնակատարութեան, խորիմաստ ու խորհրդաւոր : Հինգ օր կը տեւէր այս տօնը եւ երեք մասի կը բաժնուէր ,— պատրաստութիւն՝ երբ իգական սեռը կիրառելէր ամէն հաճոյք, ժուժկալութեամբ ուտելիքի, խոզանեցով այրելէ, երկրորդ՝ թափօրի կազմութիւն, ալիտակ հագուած աղջիկներով, իրենց գլուխին վրայ՝ հագնիի ծաղիկներու պսակը եւ նուիրական սակառը, որու մէջ՝ երախայ մը, ոսկեղէն օձ մը, մազ մը, կարկանդակներ, ուրիշ աղջիկներ՝ նուիրական գիրքեր ի ձեռին, ուրիշներ՝ բոցավառ ջահեր, այս բազմութիւնը բարձրագագակ կանչելով Պրոսերպինի անունը՝ կը բարձրանար դէպի Դեմետրի մեհեանը, երրորդ՝ «ինքնատեսութեան պահը» (օ-թոփսի), միանալու համար աստուածութեանց հետ՝ մեհեաններու մթութեան կամ նուիրական անտառին մէջ, (աստուածութեանց դերը կը կատարէին քրրմապետները),— Հայոց մէջ՝ համեմատել հերատուկներու, իշխանական դասակարգի աղջիկներու նուիրումը մեհեանին :

Այս աւանդութեանց նկարագրութ[...] ինչպէս նշանակութիւնը կը պահ[...] գրել երկար յօդուածաշարք մը, որ [...] կ'իյնայ մեր նիւթէն :

(***) Քորսիքայի մէջ, հասկնալի [...] թէ ինչո՛ւ ագնոսի ոստերով կը կապ[...] մեռելին ձեռքերը :

(****) Ֆուռնիէ մերժելով սա[...] նութիւնը, որ ագնոսին կը վերագրէ[...] ռային անկարողութիւն տալու յատկ[...] թիւն, կը ներկայացնէ լատիներէն ագնո[...] բառը իբրեւ արմատ, հասկ նշանակու[...] թեամբ, տունկին ծաղկի ձեւին [...] դրանքով :

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՇԱԼԻՔ ՄԸ ՎԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

ԽՄԲ.— Զուիցերական օդանաւային ընկերութեան (Սուիսեր) նամակներէն վերապատուած պարբերաթերթը, Կ[...] Կէսթեսի ստորագրութեամբ շահեկան յօդուած մը հրատարակած է Վանի մասին :

×

Հինգ ժամուան թռիչք մը եաք, որ Հայաստանի լեռներուն սրտին վրայ կը ցոլան Վանայ լճին կապոյտ ջուրերը Մշուշոտ հորիզոնին վրայ, անիրական ինչպէս փաթա մորկանա մը, կը բարձրանայ Թուրքիոյ (??) բարձրագոյն գագաթը՝ Արարատ (5165 մեթր) :

Պոլսէն երկու հազար քիլոմեթր դէպի Արեւելք եւ հարիւր քիլոմեթր Հարաւ-Արեւելք, առասպելական այն կէտէն՝ ուր կը միանան Պարսկաստանի, Ռուսիոյ, Թուրքիոյ սահմանները, Վանայ լիճը կը տարածուի 3600 քառակուսի քմ.ի վրայ (վեց անգամ մեծ Լեմանի լիճէն), ծովի մակերեւէն 1720 մեթր բարձր : Հայկական հին առած մը կ'արտայայտէ այդ ափերուն անպատմելի գեղեցկութիւնը — « Վան՝ այս աշխարհի վրայ եւ դրախտը անդիի աշխարհին մէջ» : Որովհետեւ լեռնային լճի մը կախարդանքը կը միացնէ ծովային բնանկարներու վեհութեան : Արեւելեան ափը հեշտաւէտ է եւ հիւրընկալ : Լիճը արդէն ինքնին բնութեան մէկ հրաշալիքն է : Իր ջուրերը ոչ աղի են, ոչ անոյշ, այլ՝ օճառային. Հագարամեակներու ընթացքին աւելցած է լճին պարունակած բորակի քանակութիւնը, հրաբխային ժայռերուն պատճառ[...] զորս կը լուան իր ջուրերը, եւ այնքա[...] խտացած որ լողանք առնելը շատ յանձնարարելի չէ : Եւ սակայն, հակառակ իր տարօրինակ քիմիական բաղադրութեան, կեանքը բացակայ չէ այս ջուրերէն : Ձերմակ միսով եւ շատ փշոտ ձուկ մը կը խայտայ : Եպերափնակները աղելով կը ղրկեն իրենց գաւառներուն՝ արտածման, անոնց յիշեցնելու համար իրենց

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ ԴԱՏԸ

Դիւանագէտ Զօհրապ, որուն համբաւը կը գերազանցէր իրական արժանիքը եւ որ մատենադարաններ իր տրամադրութեան տակ ունենալով հատոր մը չհրատարակեց ազգային հարցի մասին, կը հաւատար, թէ Գերմանիա եւ Ռուսիա պիտի ընդունէին իր դիմումը :

1907ին, Խրիմեան Լա Հէյի երկրորդ դեսպանախորհուրդին կը ղրկէր Իւթիւճեան – Ահարոնեան պատուիրակութիւնը, որ աւելի հեղինակաւոր էր կազմութեամբ եւ եկեղեցական վերին իշխանութեան կողմէ առաքուած, բայց կը մերժուէր : Այդ առեն Օրմանեանի հետագիր չկար :

Սահմանադրական շրջանին Զօհրապ իւրաքանչիւր տարի ճամբորդած է Եւրոպա եւ այդ առթիւ գրած է իր տպաւորութիւնները, խորհրդածութիւնները : « Հոն գրած եմ —կը գրէ— կեանքիս ամբողջ իմաստասիրութիւնը » : (Էջեր Ուղեւորի Օրագրէն. Իզմիր, 1922) :

Իր իմաստասիրութիւնը ընկերային է տաւելապէս, չունի բնազանցութիւն, բայց հոն պիտի գտնենք իր աշխարհայեացքը, կեանքի ըմբռնումը : Վրձինի հարուածով կը ներկայացնէ մարդիկ եւ իրեր յստակ, յղկուած լեզուով, կը նայի, կը տեսնէ, կը քննէ եւ կը խորհրդածէ. «Խորհրդածութիւնները բարեկամներն են, խօսակիցները, համբերութեամբ ունկնդրող խօսակիցներ առանձնութեան մէջ » :

Կը գնահատէ Արեւմուտքի արդիւնաբերութիւնը, կը քննէ ազգերու մրցակցութիւնը, կը խորհի ընկերային հարցի լուծման մասին, կը տեսնէ դասակարգային պայքարը, կղերականութեան տիրապետութիւնը, ամէն բան դարձած է առեւտուր, Պելճիքայի մէջ տուներն անգամ առեւտուր են :

Իր յառաջդիմական գաղափարները զինք կ'առաջնորդեն հակայեղափոխականութեան : Պելճիքայի մէջ կրօնականներ միայն կը տեսնէ. «Պելճիքա կրօնքը եւ բարոյականը նիւթապաշտ ու շահախնդիր կրականութեան մը հետ լծորդելու գաղտնիքը գտած է : Քրիստոնէութեան քարոզած անձնանուիրութիւններն ու անշահախնդրութիւնները քարոզելու եկող առաքեալ մը 24 ժամէն պիտի վռնտուէր կաթոլիկ Պելճիքայէն » :

Հոն կը գտնէ Էօժէն Սիւի նկարագրած տեսարանները, միայն թափառական Հրեան չի տեսներ : Մարդիկ կեղծած են ուրեմն քրիստոնէութիւնը, անշահախնդրութեան եւ նուիրումի կրօնը բարձրացուցած չէ երկրացիներուն բարոյական մակարդակը : Եւ սակայն ընկերվարութեան հիացող ուղեւորը չի տեսներ բանուորական կազմակերպութիւնները եւ անշահախնդիր գործիչ մը՝ . Վանտերուելտ եւ Ժորեսը ծափահարող զանգուածները :

Խաղաղութեան դատը քաղաքակրթութեան դատն է եւ այդ դատը պաշտպանողները ընկերվարականներն են : «Ամէնէն կոյրերն անգամ պէտք է ճանչնան ընկերվարականներու մատուցած ծառայութիւնները խաղաղութեան դատին, բանակի դէմ բանակ, մէկը արիւն թափելու, միւսը՝ թող չտալու համար » :

« Ընկերվարականները ուրիշին ստացուածքը գրաւելու համար պատրաստուած աւելնարարներ մարդիկը չեն, այլ այդ կարգի մարդոց դէմ ելլողներն են, ընկերութեան, մարդկութեան գերագոյն շահերը եւ էն բարձր վախճանները պաշտպանողները իրենք են» :

Կը պաշտպանէ աշխատութիւնը աշխարհը տիրաբար վարող դրամագլուխին դէմ : Երկու բանակներէն մէկը կը պատկանի դրամատիրութեան, միւսը՝ աշխատաւորութեան : Երկրորդ ուժը նկուն եւ ողորմելի է, Դաւիթին եւ Գողիաթին պատմութիւնն է ան գուցէ, թէ ով է վերջնական յաղթողը » :

«Քարլ Մարքսի հոյակապ գործը՝ Դրամագլուխը» կը բացատրէ դասակարգային պայքարը, Դրամագլուխի եւ Աշխատանքի. Զօհրապ կը փափաքի [...] հաստատութեան արդար բաշխում [...] լայ, մինչդեռ դրամատիրական [...] թեան մէջ «հարստութիւնը կը [...] անհատներու ձեռքին մէջ, [...] տարածուելու բոլոր մարդոց վրայ :

×

Ցօղուածով մը գերմաներէնի կար[...] րութիւնը չեշտած էր, Գերմանիո[...] կը տեսնէ տենդագին աշխատանքի [...] գոյներ, նոր ներդաշնակութիւն [...] ծելու, նոր գաղափարներ յղանալու [...] հիանայ կարգապահութեան վրայ եւ [...] քըն ալ միջավայրէն ազդուելով [...] դառնայ կարգապահ, թէեւ վստա[...] վերադարձին Թուլամորթ մը [...] լուն : Ժամանակաւոր զարգացումն [...] կը դադրի, եթէ սովորոյթ մը չէ [...] Վիքթոր Քամպոն կը յիշէր Թուրք [...] նողները, որոնք վերադառնալով [...] նիք, կը գտնեն նախկին ունակութի[...] ները : Նոյնը կը կրկնէ Զօհրապ [...] րիներով Եւրոպա ապրող ու կապիկ[...] ապրելու կանոնները նմանցնե[...] Թուրքիա դառնալով ամէնը մոռցեր [...] Հայերն ալ երկար առեն դաստիարակ[...] ունելու պէտք ունին, եւրոպական վարք[...] ու բարքը ստանալու համար :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(24 Շար.)

...ղակայքը. Այս խռհարքական տա- ...թեւականութիւնները տեղի կուտան այն ...մական տեսարաններն առջեւ, զոր կը ...քին հանգարտ ծովախորշերը ։ Փխ- ...ք ծառեր, մանուածապատ ճիւ- ...ղուածներով, ինչպէս բուսոյ հսկայ ...ուածներով, կը բարձրանան ենթածովա- ...ներ, կը բարձրանան ենթածովա- ...մաններէն, առանց երբեք մակե- ...հանելու ։ Իրենց ծագումը այ- ...են կիրով Հարուստ ։ Անհամար ...ներ իրարու յաջորդած են այս ...երը, նոր քաղաքակրթութիւն- ...ացնելով, հինները տապալելով ։ ...կիմմերեանները, Սկիւթացինե- ...Հայերը, Պարթեւները, ...Թիւրքմանները, Քիւրտե- ...ները ։

...տարօրինակ բան, ամէնէն վերջին ...Ասորեստանի Շամիրամ թա- ...իրենց տեղական դիցուհին ըրած ...թէ այս Մեծ Տիկինը ամառ- ...բնակավայր մը ունէր Վանի մէջ, ...համար Նինուէի ստրուկին ...Շամիրամի պալատ կը կոչեն ...ամրոցներէն մէկուն մէջ փոր- ...մենաւոր սրահը, որուն պատե- ...անհետացած թագաւորներ եւ ...կրթութիւններ երեք հազարամ- ...բնթացքին իրենց անուններ ...բան են, ինչպէս ասկեմատեանի մը ...այս անուանումը հակասու- ...մէջ է պատմութեան հետ ։ Այն ա- ...Ուրարտացիներու մայրաքա- ...էր, նոյնպէս ու եղած բէհ ճանչ- ...մայրաքաղաք մը (հակառակ Ասո- ...յիշատակութեանց), ո- ...մէջտ պայքարի մէջ էին Ասորես- ...հետ ։ Հակառակ ասորական ...նուաճումներու, Ուրարտացի- ...տեղի չտուին ։

...քաղաքին շրջակայքի սեպա- ...արձանագրութիւնները մեզի կը խօ- ...այդ պատմութենէն ։ Արդարեւ նոր- ...գիրը որդեգրած էին ։ Ար- ...Վանի ամրոցը մեզի տպաւորիչ օրի- ...կուտայ տակաւին անոնց թէ- ...արութեան մասին ։ Սենեակներ ...ժայռին մէջ, դերեզմաններ ...նմաններ, հաւանաբար ապաստա- ...երը, ալ շաւանքներու ժամանակ ի- ...ուղը ունին խոյլքի պատյա պատ- ...բարձրութեանց վրայ, այնպիսի ...մը որ ժայռին մէջ փորուած սան- ...միայն կարելի է հասնիլ, ...ալ գէշի սրահները իջնող ։ Այս ...թիւները, որ կ'իշխեն պարապու- ...վրայ երբեմն ցից պատերու կ'ա- ...կարծես ծուղակը ձգելու ...հսանական թշնամի մը ։

...Վան չէինք եկած միայն հոն զո- ...համար մեր պատմութեան հնագոյն ...կրթութեան մնացորդացը ։ Գի- ...որ լճին մէջտեղը, Աղթամարի ...վրայ, կանգնած էր աքանչելի ...եկեղեցի մը, Գագիկ Թագաւորին ...։ Սակայն, նախ հրաժարե- ...այն երթալ տեսնելու գաղափարէն ։

ժամանակին, լճին վրայ բազմաթիւ նաւեր կ'երթեւեկէին ։ Այսօր, օրը մէկ նաւ միայն կ'անցնի, առանց կենալու, առանց կղզի հանդիպելու ։ Պայմանները կարծես ամէն ինչ կ'ընէին, որպէսզի չիրագործեմ բուռն փափաքս ։ Շարժիչ նաւը, զոր կառավարութիւնը իր հիւրերուն կը տրամադրէ, նորոգման մէջ էր ։ Գիւղի մը մէջ, Վանէն հարիւր քիլոմեթր հեռու նաւ մը կայ, ըսին, բայց կրնար անգործածելի ըլլալ ։ Հեռաձայնի ոչ մէկ գիծ մեզ կը կապէր այդ գիւղին ։ Ի վերջոյ ինծի ներկայացուցին անհատական շարժիչ մակոյկի մը տէրը ։ Մակոյկը սակայն լճին միւս ծայրն էր եւ միայն երկու օր վերջը կրնար մեկնիլ, իր տէրը միայն չորս հարիւր Փրանք (զուիցերական) կ'ուզէր, բարեկամական գին (կ'ըսէր՝ իմ Թուրք ընկերներս) ։ Երբ հարցուցի որ կրնայի ուրիշ հետաքրքրուողներ ալ հրաւիրել (գերման երկու զոյգեր, ինծի պէս անճրկած), տէրը, զարմացած ըսաւ. «Անշուշտ, բայց ոչ երեք հարիւր հոգիէն աւելի» ։

Գրուած էր սակայն թէ յաջորդ օրը Աղթամարը պիտի տեսնէի, ոչ մակոյկով, ոչ ալ շարժիչ նաւով, ոչ իսկ այն լաստին վրայ՝ զոր տրամադրած էին մեզի եւ որ ոչխարներու փոխադրութեան կը ծառայէ ։ Երբ պատրաստուեցանք լաստին վրայ բարձրանալ, զլխաւորայ բեռնատար նաւակ մը հասաւ որ կովեր կը փոխադրէր ։ Կարճ խորհրդակցութիւններէ ետք, նաւակը առաւ մեզ, մէկ օրուան համար ցամաք հանելով կովերը եւ մեզի տարաւ դէպի Աղթամար ։

Գագիկ, հայ իշխանը, Ժ. դարու առաջին կիսուն Վանը մայրաքաղաքը դարցուցած էր այն փոքր թագաւորութիւններէն մէկուն, որոնք իրենք իրենց մէջ կը բաժնէին Բարձր Հայքի հին հողամասը ։ Այս թագաւորին պատմագիրներէն մէկը զինքը կը նկարագրէ խանդավառութեամբ եւ կը նկարագրէ իր մեծ ականջները, «միշտ բաց՝ լաւ լուրերու համար» ։ Դժբախտաբար սակայն, իր յաջորդներուն ականջները պատերազմական ձայներով լեցուեցան գլխաւորաբար եւ Գագիկի թագաւորութիւնը ի վերջոյ Բիւզանդիոնի տիրապետութեան տակ ինկաւ, Սելճուքեան արշաւանքներու վախէն ։ Այս յուսահատական ելքը չկրցաւ երկիրը ազատել անողոք բարբարոսներու քանդումներէն ։ Ինչ որ Սելճուքները խնայեցին, Մոնկոլները փճացուցին ։ Մէկ զանձ միայն խնայուեցաւ, հաւանաբար մոռացումի արդիւնք, — Գագիկի եկեղեցին, Աղթամարի կղզիին վրայ ։

Այս եկեղեցին ճարտարապետական հրաշալիք մըն է ։ Իր փոքր չափերը, համեմատութեանց ներդաշնակութիւնը, քանդակները որ կը զարդարեն, ոսկերչութեան գլուխ գործոցի մը վերածած են ։

Արուեստի պատմութեան մէջ իր կարեւորութիւնը չի վրիպիր այն հաղուադիւտ զբօսաշրջիկին աչքէն, որ բախտը կ'ունենայ զայն տեսնելու եւ որ կը մխրճուի գեղարուեստական մտածումներու մէջ ։ Գագիկ թագաւորին ժամանակ, ըստ հին բնագիրներու, քանդակները գունաւոր եւ ոսկեզօծ էին, այնքան որ եկեղեցին կը փայլէր հեռուէն, լճին լազուարթ մակերեսին վրայ ։ Հարուստ կին մը նոյնիսկ մարգարիտներով բանած էր մեծ պատի զորգ մը, որ սահմանուած էր եկեղեցիին զոյները եւ փայլը պաշտպանելու անձրեւին եւ արեւին ճառագայթներուն դէմ ։

Դժբախտաբար այսօր ոչ մէկ բան կ'ըլլայ այս եզակի յիշատակարանին համար (ԽՄԲ. — Ախո՞ռ է որ Թուրքը գիտնայ յարգը...) ։ Գիւղացիի մը կը ծառայէ իբրեւ խոտի շտեմարան ։ Անպաշտպան ձգուած է օդին քմահաճոյքին ։ Հազարաւոր որորներ, եկեղեցիին միակ պահապանները, կը դառնան մեր գլուխներուն վրբեւ, իրենց ձայներով պաշտպանելով ճերմակ հաւկիթները, զոր չճզմելու համար մեծ դժուարութիւններ կը կրէինք, այնքան շատ են կղզին վրայ ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՐՈՇՈՒՄ ՍԵՒԱՆԱՅ ԼԻՃԻՆ ՄԱՍԻՆ

Խորհրդային Միութեան Նախարարներու խորհուրդը քննութեան առած եւ վաւերացուցած է Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի եւ Հայաստանի նախարարներու խորհուրդին մէկ առաջարկը ։ «Սեւանայ լճին մակարդակը գրեթէ բնականոն բարձրութեան վրայ պահելու համար՝ Արփա գետին ջուրերուն մէկ մասը շեղել Սեւանայ լիճ» ։ Շնորհիւ այս որոշումին, որուն գործադրութիւնը պիտի սկսի 1963ին ու պիտի աւարտի 4 — 5 տարիէն, կարելի պիտի ըլլայ ապահովել Հայաստանի ելեկտրականութեան ապագայ պահանջները, ոռոգումի համար անհրաժեշտ ջուրը, միաժամանակ գրեթէ բնականոն բարձրութեան վրայ պահելով Սեւանայ լճին մակարդակը ։

Սեւանայ լիճը ամէն տարի Արփա գետէն պիտի ստանայ առնուազն երեք հարիւր միլիոն խորանարդ մեթր ջուր ։

254 ՏԱՍՆԸՄԷԿԱՄԵԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Նոր ուսումնական տարւոյն ընթացքին բացուած են 254 տասնըմէկամեայ դպրոցներ, քսան հազար աշակերտներով ։ Կայուն գիտելիքներու հետ, ուսումնական այդ հաստատութիւնները աշակերտներուն պիտի օգնեն տիրապետելու համար մասնագիտութիւններու եւ զարգացնելու համար աշխատանքի իրենց վարժութիւնները ։

Այս դպրոցներուն մէջ կը դասաւանդուին քսանասուն արհեստներ ։ Ամէն մէկ դպրոցի մէջ նախատեսուած է դասաւանդել երկուքէն չորս մասնագիտութիւն ։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՍՊԱՐՏԱԿՈՍ

(SPARTACUS)

Ըսուած է թէ Հռոմի գործած սխալներէն մէկն ալ այն է որ իր փառքի մեծութիւնը չափած է իր կայսրութեան հողային տարածութեան չափովը ։ Հոլիվուտի արտադրիչներուն հիմնական սխալներէն մէկն ալ այն է, որ կը կարծեն մեծ ժապաւէն պատրաստել երկրաչափական չափերու հիման վրայ ։ Հռոմ, հակառակ իր սխալներուն, եզակի տեղ մը գրաւած է պատմութեան մէջ հեթանոսական շրջանէն մինչեւ Բիւզանդիոնի ստեղծումը տիրական դեր մը ունեցած է քաղաքակրթութեան համար ։ Ան մեծ եղած է իր ընկերային ըմբռնումներով եւ քաղաքենի նուաճումներով, մեծ՝ իր յաղթանակներով եւ նաեւ իր պարտութիւններով ։ Այս է պատճառը որ ներողամիտ աչքով կը նայինք անոր փառասիրութիւններուն եւ իր յոխորտանքներուն ։

Բայց նոյն ներողամտութիւնը չունինք ի տես Հոլիվուտի այս ժապաւէնին, որ աչք շլացնող faux-pas մըն է միայն ։ Շքեղ պալատներ, հսկայական ամբոխներ, լեգէոնականներու կռիւներ, կայսերական բարքեր, փառաշուք արարողութիւններ, պալատական դաւադրութիւններ, ահա նիւթեր, որոնք հմայիչ են հանդիսատեսին համար ։ Հոլիվուտ անկասկած լայն միջոցներ ունի այնպիսի գործեր գլուխ հանելու ։ Ան կրնայ ամայի դաշտի մը մէջ հին Հռոմը վերաշինել շնորհիւ իր ճարտարապետներուն ։ Կրնայ Պոմպէոսի եւ Լուկուլլոսի լեգէոնականներուն թիւով բանակներ վերակազմել, շնորհիւ իր փիկիւրանթներուն ։ Բայց ինչ որ չէ կրցած տալ այս ժապաւէնին մէջ, այդ այն մեծութիւնն է, որով կը բնորոշուէր Հռոմէացին իր փառքի եւ նաեւ անկումի շրջանին ։ Հարկ չկար Տակիտոս կամ Պլուտարքոս կարդալու այդ մեծութեանց ծանօթանալու համար ։ Այսուհանդերձ, լոկ թերթօններու ընծայած ծանօթութիւններով ալ կարելի չէ մերձենալ այսպիսի նիւթերու ։ Այդպէս ըրած է Հոլիվուտ իր Սպարտակոսին համար եւ պէտք չէ զարմանալ որ Հռոմի պատմութեան այս գեղեցիկ եւ մեծ էջէն, այս ժապաւէնին մէջ մնացած է միայն մէկ մեծութիւն մը, որուն անունը Սինէմասքոփ է ։

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ ։

ՑԱՌԱՋ Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ՎԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

...ոսա բարեկամիս անշահ մարմնին ...ւյ ինկայ ու երդում ըրի որ անոր վրէժը լուծած, անոր կինն ու զաւակը չգտած չբաժնուիմ այս լեռներէն ։ Եւ որովհետեւ ալ էկ քիւրտերէն ...ազէ, յաջողեցայ Համզա պէկ կոչուած ...աւազակապետին խումբը գտնել ու ...մէջ մտնել ։ Տարիէ մը չափ լեռնե- ...մէջ թափառեցայ ։ Համզա պէկէն ...որ ուրիշ խումբ մըն ալ կար, ...գէմ խիստ հակառակութիւն մը ...եւ ։ Եթէ կարենար անոր խմբապետը ըլլալը իմանալ, պիտի շտապ- ... Ասիկա մեծ յոյս մըն էր ինծի համար վրէժս լուծելու ։ Երկրորդ տարին, ...կողմերէն անցանք Պուլանըք կոչ-

ուած գաւառը ։ Հոն քիւրտի գեղէ մը պաշար առնելու ժամանակ, փողոցին մէջ հանդիպեցայ կնոջ մը, աղէկ դիտեցի ու ճանչցայ ... տիկին բարեկամիս կինն էր ։ Գաղտնի կերպով մը ընկերներէս բաժնուեցայ ու այդ կնոջը մօտենալով..

— Վերոնիկ ... մրմնջեցի, հայերէն լեզուով ։

Կինը ոժգունեցաւ ու երեսս նայեցաւ ։

— Մի վախնար, Վերոնիկ, ես Ներսէս Արծրունին եմ.. կրկնեցի երկիւղալի զգուշութեամբ մը ։

— Ի՞նչպէս ... ըսաւ թշուառ կինը՝ հայերէն արտասանութեամբ մը ։

— Բարեկամդ եմ ... Թոթովեցի ։ Ո՞ւր է Վարդանուշ, ո՞ւր է փոքրիկ Սուրէնդ ։

— Ախ, Վարդանուշ Քիւրտերուն ձեռքն է. իսկ Սուրէնս այն օրը ապառաժի մը տակ մնաց ։ Բայց ո՞ւր է... ըսէ, ո՞ւր է ամուսինս... ի՞նչ եղաւ ...։

— Կեանքը ձեզի տուաւ ... պատասխանեց խղդուելով.

Կինը սկսաւ արտասուել ։

— Կը խնդրեմ Վերոնիկ. արտասուելու ժամանակը չէ ... դուն վազը առ զիմացի լեռան տակը պահուըտէ, ես կը տանիմ քեզի հայ գիւղ մը.. յետոյ աղջիկդ ալ կը փնտռեմ ։

Տիկին Վերոնիկ խոստացաւ. հետեւեալ օրը գաղտնաբար խումբէն բաժնուելով փախուցի զինքը երկու օրուան հեռաւորութիւն ունեցող հայ գիւղ մը եւ յանձնեցի վստահելի ընտանիքի մը. Անկէ ետքը շուրջ տասներկու տարի անցաւ, սակայն չկրցայ Վարդանուշին հետքը գտնել. Ամէն առեն խեղճ կնոջը կ'երթամ. Այս խումբը բոլորովին անջատ ըլլալով Համզա պէկի խումբէն, կազմեցի ուղղակի այդ նպատակաւ, սակայն անօգուտ եղաւ ։ Ահա իմ պատմութիւնս ...» ։

Վանական որ խորին ուշադրութեամբ մտիկ ըրած էր այդ վեհանձն մարդուն պատմութիւնը, մօտեցաւ ու դողդղալով անոր ձեռքը բռնեց եւ ըսաւ.

— Ներսէս Արծրունի, եթէ երբեք մինչեւ այսօր Քիւրտերուն հետ թափառեցաք այս լեռներու մէջ, այսուհետեւ Հայերս պիտի ըլլանք ձեր հրամանին տակ ։

— Կ'ընդունիմ, Վանական, չէշտեց աւազակապետը, ամենայն սիրով կ'ընդունիմ ։ Եւ որպէսզի կասկածներ չունենան մեր վրայ, վաղը միասին կը փախչինք ։

— Այո, միասին կը փախչինք ... կրկնեց Վանական ։

Ու երկու վեհ հոգիները իրարու գիրկ նետուեցան ու գիրար համբուրեցին ։

Երկու օր ետքը, լեռներու ու ամայի անտառներու մէջէն աւազակապետն ու Վանական կ'անցնէին արագ արագ յառաջանալով ։

ՎԱՆԱԿԱՆԸ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻ

Վանական մինչեւ Պուլանըք գաւառին մէջ գտնուած այն գիւղը, ուր Տիկին Վերոնիկ կը բնակէր, աւազակապետին ընկերացաւ. գիւղին մօտ հասնելուն պէս, անկեղծ զօրովանքով մը այդ հերակայ մարդուն ձեռքը բռնեց ու ըսաւ.

— Այժմ ժամանակ է որ բաժնուինք իրարմէ ։ Դուք գացէք բարեկամիդ թըշուառ կինը մխիթարելու եւ անկից պատրաստուած խումբդ առած Վարագայ լեռը վերադառնալով սպասեցէք ինծի, իսկ ես կ'երթամ Լուսիադ գտնելու ։

— Միասին չերթա՞նք, հարցուց աւազակապետը ։

— Ամենեւին ։

— Ինչո՞ւ համար ։

— Գուցէ կը մատնուինք ։ Ան առեն վտանգը ստուգալի կ'ըլլայ ։

— Իրաւ է ... մեր մէջ այդ տեսակ սեւ օձեր շատ կան ։

— Ուրեմն մնաք բարով ։

— Երթաս բարով, Աստուած քու հետդ ըլլայ ։ Ահա դաշոյնդ ... մրմնջեց աւազակապետն ու դողդղալով յանձնեց զայն Վանականին ։

Վանական բաժնուելով աւազակապետէն ուղղակի լեռնաշղթաներու մէջէն, որոնք Վանի ծովին Հարաւ — Արեւմուտքը կը շրջապատեն, հասաւ Նարեկ ու անկից Անգղ գետէն անցնելով մտաւ Վան ։

(Շար.)

Գ. Տիրան Կէօսէմեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ա. Գ. Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սարաֆեան (Սկիւտար) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՔՐԻՍՏԻՆԷ ԿԷՕՍԷՄԵԱՆԻ
(Ծնեալ Յովհաննէսեան, Էօսէմիշցի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 14ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Սեպտ. 18) կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Անիէռ, Քաթր – Ուըթի գերեզմանատունը: Եկեղեցիէն գերեզման՝ օթօքար :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Անիէռէն Գ. Տիրան Տէվէճեան 30 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին Տիկին Արուսեակ Դաւիթեանի յիշատակին (մահուան քառասունքին առթիւ): (Ստանալ Ցառաչէն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

7 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս

Վեցերորդ քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալերու Ա. շարքը, հետեւեալ 4 երգերով.— Իմ Երգը, Նազեր, Իղձ (Գ. Մ. Ալէմշահ) եւ Միրանի ծառ (Կոմիտաս):

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խայիկեան
75, La Canebière
եւ Ալֆազ
23, Rue Ste-Barbe
ՎԱԼԱՆՍ.— Գասեան
6, Rue Bouffier
եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր սպառողներուն մօտ:

Գին՝ 12 Ն. Ֆ.

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ
ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ
Երթուղարձի գիներն են, կերակուրով
Վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ 3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ 2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ – ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի մասնաճիւղի կողմէ Սեպտեմբեր 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, վերամուտի առթիւ առաջին ձեռնարկը: Ընկերական հաճելի մթնոլորտ, գեղարուեստական բաժին :

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները եւ համակիր երիտասարդութիւնը :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

—o—

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

Հինգշաբթի առաւօտ, Սեպտ. 21

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Իսիի Ներսէսեան վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 21ին:

Յարգելի ծնողքներէն կը խնդրուի անյապաղ արձանագրել տալ իրենց զաւակները :

ԾԱԽՈՒ Է
MERCERIE - BONNETERIE
ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ

Երկու սենեակ եւ խոհանոցով : Դիմել՝ Տիկին Մարգրիտ Գույումճեանի,

130, Rue Etienne Dolet, Alfortville

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հանդերձատան եւ ննջարաններու աշխատանքներու համար կին մը կ'ուզուի :

Դիմել Ս. Մուրատ վարժարան,
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ.-Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն սովորականէ ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները :

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Ռուբէն Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լաֆօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին

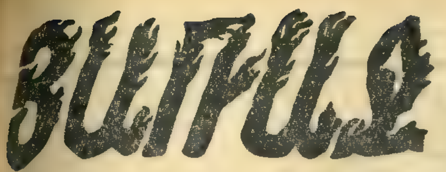
Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

1) Entrepreneurs jauge 7, réctiligne
2) Entrepreneurs pour montage [illegible] grande série.

Terzian
3, Rue Poissonnière, PARIS (2e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
19
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI
19 SEPTEMBRE
1961

... ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9207 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5008

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԵԱՍԸ ԱՏԱ

ՄԵՆՏԵՐԷՍՆ ԱԼ ԿԱԽԵՑԻՆ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ՉԿՐՑԱՒ ՓՐԿԵԼ ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

—o—

Զօրլու եւ Փոլաթքան, բոպիկ, ճերմակ շապիկ մը հագած, ձեռքերը կապուած կռնակնին վրայ, առաջնորդուեցան կախաղան, Շաբաթ առտու կա... Ինչպէս գրած էինք, զինուորական ...խանութիւնը վաւերացուցած էր երեք մահավճիռներ, ցկեանս տաժանակիր ...պատիժի վերածելով միւս 11ը, մինչ ...Պայար իր տարիքին (78) կ՚օգտուէր չկախուելու համար :

Կը մնար Ատնան Մենտերէս, գեմոկրատ կուսակցութեան նախկին վարչապետ, որուն մահավճիռը, թէեւ վաւերացուած, ...գործադրուած, որովհետեւ մահամերձ վիճակի մէջ էր, անձնասպանութեան փորձէ մը ետք: Կիրակի առտու, Անգարայէն եկած լուրերը կը հաստատէին թէ Մենտերէսի գիտակցութիւնը վերադարձած է եւ ...ու թերթ ուզած է :

Մինչ այդ Արեւմուտք կը շարունակէր «խնդրել» Կիւրսէլէն որ ներողամիտ ըլլայ եւ խնայէ, առնուազն Մենտերէսին : Արդարեւ, Շաբաթ օր արդէն կը յայտնուէր թէ ամիս մը առաջ Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը, Հարոլտ Մաքմիլըն, անձնական նամակով մը խնդրած էր Կիւրսէլէն որ մահավճիռներ չտրուին : ...գիմումը երկրորդած էին Դաշնակցային Գերմանիա, Իտալիա, Փաքիստան, Հնդկաստան եւ Միացեալ Նահանգներ :

Ծիշտենք սակայն թէ Անգլիա, հինէն Թուրքիոյ, իր կրկնակի դաշնակիցն է, նախ Ատլանտեան Ուխտի մէջ, ապա ՍԷՆԹՕյի (նախկին Պաղտատի Ուխտ).

...ակառակ այս միջազգային իրարանցումին քանի մը Թուրքի գլուխ փրկելու համար, 15 մահավճիռներ կը տրուէին : ...ները կը շարունակուէին Ուրբաթ ...որպէսզի մահապատիժները ցկեանս բերդարգելութեան վերածուին, ...զինուորական իշխանութիւնը կ՚որոշէր մնալ խնդրանքներուն եւ կա... Մենտերէսը, Զօրլուն եւ Փոլաթքան ... Երկուքին կախուելէն ետք, Անգլիա ... Ֆրանսա իրենց դեսպաններուն միջոցով կրկին Կիւրսէլի դուռը կը զարնէին ...խնայել Մենտերէսին.

...լսուէր թէ Պաղն իսկ միջամտած է ...Յովհաննէս ԻԳ., Առաքելական Պատ...ները եղած է Թուրքիոյ մէջ երբ միայն ...Ռոնքալլին էր), բայց աւելի ...կը յայտարարուէր թէ Ատնան Մենտերէս որ կարգին կախուած էր, կիրա...: Կը թուի թէ Կիւրսէլ կողմնակից ...ողորմածութեան, բայց զինքը շըր...պատող երիտասարդ սպաները համաձայն չէին եւ կ՚ուզէին իրենց զիրենք ...ապահովել կախաղաններով: Մենտերէս... անձամբ խնդրած էր Իսմէթ Ի... որ միջամտէ, բայց այս «հին ...» միջամտութիւնն իսկ օգուտ ...ունեցած :

Կը պատմուի թէ Զօրլու շատ քաջարար ...ած է: Տեսնելով թէ դահիճը դժուա... ունի պարանը վիզը անցընելու ...ուած է «Մենք որ ձեռքերս կապուած ... ոչ եւ կ՚անցընէք»: Ապա խնդրած ... որ ինք նետէ այն աթոռը ... վրայ կեցած է եւ այդպէս ալ ըրած ... չէ, կ՚ըսեն, Փոլաթքանի պա...ը, որ շատ ջղային վիճակի մէջ է...

Արեւմուտքը գոհ չէ այս դէպքերէն ... Անգլիան որ երկար տարիներ զոր...ծակցած է Մենտերէսի եւ Զօրլուի հետ, եւ Շաբաթ օր իսկ «շատ ցաւ» յայտնած է որ մահավճիռը անհրաժեշտ տեսնուած է : Արեւմտեան միւս երկիրներն ալ դժգոհ են: Մամուլը արձագանգ կը հանդիսանայ արեւմեան այս յուսախաբութեան եւ Անրի Պենազէ կը գրէ «Օռոր»ի մէջ.— Մենտերէսի վրէժը պիտի լուծուի օր մը: Հաւանական է : Ամէն պարագայի մէջ զինուորական խմբակը անդարմանելի սխալը գործեց չխնայելով Թուրք ժողովուրդին բաժանումը : Մենք Արեւմտեաններս, կ՚ուզենք որ համերաշխութիւն տիրէ հոն: Թուրքիան մեր ընկերը չէ՞ Ատլանտեան եւ ՍԷՆԹՕյի Ուխտերուն մէջ: Այդ իսկ պատճառով ժամանակը եկած է որ զինուորականները իրենց տեղը պարպեն: Ի՞նչ ըրին 15 ամիսէ ի վեր: Ի՞նչ պիտի ձգեն իբրեւ յիշատակ: Ոչինչ եթէ ոչ Եասը Ատայի երեք կախաղանները »:

ՊՈՆ

ԱՏԸՆԱՈՒՐ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑ ԻՐ ՆԵՄԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ԷՐՀԱՐՏ ԿՐՆԱՑ ՎԱՐՁԱՊԵՏ ԸԼԼԱԼ

Կը նախատեսուէր արդէն որ Եւրոպայի Ծերունին, այս անգամ ստիպուի տեղի տալ երիտասարդութեան առջեւ: Պերլինի վերջին տագնապը մեծ դեր քաղած ընտրութիւններուն մէջ.— Այդ դերը նպաստաւոր չէր Ատընաուըրին: Ցիշենք նաեւ թէ քուէարկողներու մեծամասնութիւնը, այս անգամ, կիներէ կազմուած էր, որոնք նախընտրեցին հռանդուն Վիլլի Պրանտը ծերունազարդ վարչապետէն : Բուն յաղթականը, սակայն երրորդ ուժմըն էր: Անոնք որ չկրցան որոշում տալ Ատընաուըրի կամ Պրանտի ի նպաստ, քուէարկեցին երրորդ կուսակցութեան համար՝ ազատական որ բան մը չըննելով, այլ պարզապէս երկու մեծ կուսակցութեանց հակամարտութենէն օգտուելով, բաւական աթոռներ գրաւեց: Երկուշաբթի առաւօտ վերջնական արդիւնքները հետեւեալ պատկերը կը պարզէին.— ժողովրդավար — Քրիստոնեայ (Ատընաուըր) 236 (նախապէս 277), Ընկերային-Ժողովրդավար (Վ. Պրանտ) 190 (նախապէս 181), ազատական 66 (Մենտէ) (43): Քուէարկութեան մասնակցած էին արձանագրուածներէն 87 առ հարիւր :

Առաջին առթիւ կը ծագի վարչապետութեան հարցը : Ցարդ Ատընաուըրի կուսակցութիւնը, բացարձակ մեծամասնութիւնը ունենալով, ինք մինակը կը կազմէր դահլիճը եւ Ատընաուըր վարչապետ կը դառնար : Ներկայիս Քրիստոնեաները ստիպուած են խառն դահլիճ մը կազմել կամ Վիլլի Պրանտի կուսակցութեան կամ ազատականներուն հետ : Աւելի հաւանական է այս վերջին պարագան բայց կ՚ըսուի թէ ազատականները պիտի թոյլ չտան որ «Ծերուկը» իշխանութեան գլուխ մնայ եւ պայման դնեն որ Տոքթ. Լուտվիկ Էրհարտի (Ելմտական նախարար) յանձնուի նոր դահլիճը կազմելու պարտականութիւնը : Էհրարտ Գերմանացիներուն փինէն կարելի է նկատել, իր գալով Գերմանիա քաղաքականութիւն կրնայ փոխել տնտեսական դետնի վրայ եւ գլխաւորաբար Հասարակաց Շուկայի մէջ:

Եթէ իսկապէս Ատընաուըր քաշուի քաղաքական բեմէն 12 տարուան ներկայութենէ մը ետք, մարդ մը չէ միայն որ կը հեռանայ, այլեւ ամբողջ շրջան մը: Անդունդին եզրէն, Ատընաուըր Գերմանիան բերաւ այսօրուան առաջնակարգ դիրքին:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ

—o—

Ատանայէն կը հեռագրեն թէ երկու հազար ամերիկացի վայրաշուներ, կատարելապէս սպառազինուած, Ինճիրլիքի օդանաւային կայանը հասան օդանաւային վիթխարի փոխադրանաւերով : Այս զինուորները պիտի մասնակցին Չէյք-Մէյթի ռազմափորձերուն, վայրէջք մը կատարելու համար Սարոսի ծոցը :

Օդանաւային վիթխարի փոխադրանաւերը 8000 քիլոմեթր ճամբայ կտրած են եւ երբ հասան Ատանա, երկինքը պատեցին նարնջագոյն եւ ալիւմինիոմի փայլուն գոյներով: Օդը պայծառ էր, այնպէս որ արագօրէն, 15 վայրկեանը անգամ մը օդանաւ մը կ՚իջնէր եւ վայրաշու զինուորները կը խուժէին դուրս : Օդանաւերը միաժամանակ ճիփ կառքեր կ՚իջեցնէին, թնդանօթներով ու ռնտուկներով բեռնաւոր, որոնց վրայ կը կարդացուէր հետեւեալ մակագրութիւնը .— «Ուշադրութի՜ւն, պայթուցիկ նիւթ է »:

Վայրաշուները, որոնք շատ յոգնած կ՚երեւէին, օդանաւերէն իջնելէ ետք ուղղուեցան իրենց վրաններ: Անոնք ըսին թէ Ատանայի դաշտը կը նմանի Քալիֆորնիոյ դաշտին :

Վայրաշուները հասած պահուն, Ինճիրլիքի օդանաւային կայանին մէջ կատարուեցաւ հիւլէական խորհրդանշանական ռազմափորձ մը :

Մեծ ռազմափորձերու ընթացքին, որոնք սկսան Սեպտեմբեր 15ին, Թրակիոյ Թրքական միութեանց ուժ տալու նպատակով, վայրաշուներու գործողութեանց հետ միաժամանակ՝ 1800 ամերիկեան արձակաջէններ ցամաքահանում մը պիտի կատարեն: Ամերիկեան Միջերկրականեան նաւաբաժինն ալ կը մասնակցի ռազմափորձերուն: Ամերիկեան կարգ մը մարտանաւեր արդէն խարիսխ նետած են Իզմիրի առջեւ :

Միւս կողմէ կը հաղորդուի թէ Անգարայի մէջ տենդային գործունէութեան մը լծուած են Թուրքապաները, մասնակցելու համար այս ռազմափորձերուն, որոնք կը կատարուին ամէն տարի՝ զարկ տալու համար ՕԹԱՆի պաշտպանողական հնարաւորութեանց : Թրքական բարձրագոյն վիճակ ցերեկ կ՚աշխատի պաշտպանութեան պաշտօնատան մէջ, տեւականօրէն հաղորդակցութեան մտած ՕԹԱՆի փարիզեան բանակատեղին հետ :

× Ատլանտեան ընդհ. քարտուղարը, Սթիքքըր, յայտարարեց. «Եթէ Ռուսերը յարձակում գործեն Պերլինի պատճառով, պիտի պատերազմինք »:

ՌՈՒՍ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

«Աքշամ»ի Թղթակից Ալը Ուլքու Թուրքեւռուսական սահմանէն կը հաղորդէ .—

Ռուսերը վերջին օրերս Թուրքիոյ սահմանին վրայ համախմբումի եւ լայնածաւալ ամրութիւններ կանգնելու գործողութեան ձեռնարկեցին : Պերլինի տագնապէն ետք, Օգոստոսի առաջին շաբթէն ծայր տուած ռուսական պատրաստութեանց ծանրութեան կեդրոնը սահմանին Սեւ Ծովի մերձակայ շրջանն է :

Ռուսերը այս շրջանին մէջ ամիսէ մը ի վեր ուժանակներ կը պայթեցնեն եւ պէթոնէ ամրութիւն, ստորերկրեայ ճամբաներ եւ ապաստանարաններ կը կառուցանեն: Սեւ Ծովին ափը, Սարփ գիւղէն 25 քիլ. հեռու, Մարատիթ գաւառակէն՝ Ռուսերուն ամրութեան աշխատութիւնները կ՚երեւին եւ պայթող ուժանակները կը լսուին :

Ռուսերը համախմբումի եւ ամրութենէ զատ սահմանային շրջանի վրայ անթելի կայաններ ալ կը շինեն: Թուրք սահմանային իշխանութեանց եւս դիմելով՝ առաջարկած են ծառերէ մաքրել սահմանային արգիլեալ գօտին: Պահանջը յարմար տեսնուած ըլլալով՝ սահմանին երկայնքին ծառերը մաքրուիլ սկսած են : Մաքրագործումին ընթացքին սահմանային ձողերն ալ կը փոխուին:

Մոսկուայէն կը հաղորդուի թէ բոքէթի ուժերուն հրամանատար մառաջալ Մոսքալենքօ յայտարարած է որ Խորհ. Միութիւնը ի վիճակի է ՕԹԱՆի պաշտպանողական խարխուլները բնաջնջելու կարճ հասողութիւնով բոքէթներու միջոցաւ: Մոսքալենքօ ըսաւ. «Այս խարխուլները քանդելու համար հարկ չկայ երկար հասողութեամբ բոքէթներու »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ պայթեցուց իր 12րդ հիւլէական ռումբը, Ամերիկացիները երկրորդը՝ ստորերկրեայ:

ՄՈՍԿՈՒԱ Մ. Նահանգներու, Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Դաշնակցային Գերմանիոյ յանձնեց միատեսակ առանձին բողոքագիրներ՝ Արեւմտեան Գերմանիոյ զինուորական երկու օդանաւերու օդային «բռնաբարումին» համար: Ցայտարարելէ ետք, թէ տրուած պատճառաբանութիւնը բացարձակապէս անհեթեթ է, Մոսկուա կը սպառնայ կրակ բանալ այն բոլոր օդանաւերուն վրայ որոնք կը «բռնաբարեն» Արեւելեան Գերմանիոյ օդային սահմանները, ի հարկին հրթիռներով :

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ չորս արտաքին նախարարները միացեալ զեկոյց մը հրապարակեցին Գերմանիոյ շուրջ Ուաշինկթընի մէջ: Իրենց կարծիքով կարելի է բանակցիլ, եթէ երբեք, երկու կողմերն ալ պատրաստ ըլլան ընդունելու եւ ճանչնալու իւրաքանչիւրին իրաւունքները եւ շահերը :

ԻՐԱՔԵԱՆ երեք զօրաբաժիններ կը փորձեն քրտական շարժումները զսպել : Զոհերու առաջին թիւերն են .— 360 քաղաքային քիւրտ, 40 ալ զինուոր ընդդէմ՝ 780 իրաքցի զինուորներու :

ԵԹՈՎՊԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

—o—

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան «Էջմիածին» ամսաթերթը կը գրէ թէ մասնաւոր հրաւէրով Էջմիածին այցելած է Եթովպական քոյր եկեղեցիէն պատուիրակութիւն մը, որ կը բաղկանար չորս անձերէ: Պատուիրակութեան կ՚ընկերանար Մոսկուայի եւ համայն Ռուսիոյ պատրիարքութեան ներկայացուցիչ Հ. Ֆիլատէր: Հիւրերը ջերմ ընդունելութեան արժանացան :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

«Յառաջ»ի խմբագրատունը այցելեցին, Պէյրութի «Մասիս» շաբաթաթերթի խմբագրապետը, Թէքէեան վարդապետ, Պէյրութի Ս. Եղիայի ժողովրդապետութեան հովիւ Զանթայեան վարդապետ, որոնք, մասնակցելէ Վիէննայի զոյգ յոբելեաններու հանդիսութեան, շրջապտոյտ մը կը կատարեն արեւմտեան Եւրոպայի մէջ: Պելճիքայէն ետք եկած են Ֆրանսա, եւ պատմական վայրերու եւ յուշարձաններու այցելութենէն ետք պիտի անցնին Իտալիա :

Շատարեւեան վարդապետ, Հալէպի Հայ Կաթողիկէ Թեմէն:

ՆԻՑՇԷ ՄԵՌԱՒ ԽԵՆԹՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— «Հայ – Բոյժ »ի նոր թիւէն կը քաղենք հետեւեալ շահեկան յօդուածը.—

Հետաքրքրական է կարդալ Փոտախի գիրքը, Նիցշէի փլուզումը : Հեղինակը նոր աղբիւրներ գտած է, պարզելու համար հզօր այս հանճարին հիւանդութիւնը եւ վախճանը :

Ի՜նչ կսկծալի պատմութիւն այս կեն-սագրութիւնը, որ ամենայն մանրամասնութեամբ կը նկարագրէ Այսպէս խօսեցաւ Զարաթուստրա գործին հեղինակին վերջին տարիները, երբ խենթութիւնը դուրս կ'ելլէ բանականութենէն, կ'առեւանգէ հանճարը եւ կը նետէ անհուն ողբերգութեան մը մէջ:

Կերպարանափոխութիւնը, այստեղ, կը կատարուի աննշմարելի ձեւով եւ դանդաղ, ըստ ոմանց: Ըստ նոյնոց՝ արագ : Դանդաղ կամ արագ, ուսումնասիրողները երեք կարճ շրջաններու կը բաժնեն փլուզման պատմութիւնը :

1888ին, իր լրումին ու փառքին մէջ է Նիցշէ: Սեպտեմբեր 21ին կը հասնի Թորինօ,— քարի եւ մարմարի թագաւորութեան այս քաղաքը, մաքուր ու շքեղ ինչպէս պալատ մը, տասը քիլոմեթր երկար իր կամարներով աւելի հրապուրիչ: Նիցշէ կը ճանչնայ Թորինօն, ուր կը խորհի աշխատիլ խաղաղութեան մէջ, իր ներշնչումներով օրօրուն, վերջ գնելով ներքին անանուն խռովքի մը: Կ'երթայ կը հաստատուի այն սենեակին մէջ, ուր բնակած էր ժամանակին,— 6 վիա Քարլօ – Ալպերթօ: Դէմը պալատը՝ ուր ծնած է Վիթթորէ էմանուէլէ, հորիզոնին վրայ՝ բլուրներ,— լուռ է թաղը ինչպէս գիշեր ատեն :

Հրաշալի աշուն մը: Ծառերը ոսկի քրքումած պճնուած էին, պուրակները հասուն ու փարթամ, գետը կապոյտ ինչպէս յաւերժահարսի մը գօտին, կապոյտ էր նաեւ երկինքը ինչպէս երբեք: Քանի մը քայլ անդին՝ համալսարանները, մատենադարանները, մանաւանդ գրատուները՝ նարպոյն հրատարակութիւններով հարուստ :

Մեղուի նման, որ կը շրջի ծաղիկներուն մէջ, Նիցշէ չէր բաժնուեր այս գրատուներէն : Հարուստ չէր, ու չէր կրնար գնել ինչ որ կը հետաքրքրէր զինք, մանաւանդ նորութիւնները, նոր հրատարակութիւնները,— ուստի կը յամենար գրատուներուն մէջ, թղթատելով, կարդալով, յիշողութեամբ քաղելով նեկտարը :

Սուղ չէր ապրուստը: Կը ճաշէր համեստ ճաշարանի մը մէջ, ուր հակառակ սովորութեան՝ ձեռաձիր (փուռպուար) կուտար եւ աւելի լաւ սպասարկութեան կ'արժանանար. Բնակարանէն հինգ քայլ անդին, հրապարակին վրայ, հնադարեան դղեակին առջեւ կար թատրոն մը, — մինչ կ'իջնէր գիշերը, կը նստէր հրապարակին վրայ, բացօթեայ, եւ ականջը Մասքոքի երգեցիկներուն տուած՝ պզպզակ մը կը ճաշակէր, հեշտանալով գիշերուան եւ երաժշտութեան քաղցրութեամբ :

Օրուան մէջ կ'աշխատէր տենդագին,— հպարտ իր գործով, իր ներշնչումներով, իր գաղափարներուն ճառագայթումով : Կը վերջացնէ Անթէքրիսթը, գործ մը վճռական արտայայտութեամբ՝ բայց չափազանց մութ,— հեղինակ մը կ'ըսէ. « Երբ կարելի ըլլայ հասկնալ այս գործը, երկուքի պիտի բաժնուի մարդկութեան պատմութիւնը »: Այսինքն, պիտի սկսի նոր դարագլուխ: Իմաստը կարելի է համադրել երեք բառով, «շրջել բոլոր արժէքները»: Վեհափառ զգացումով մը, իր անմահութեան վրայ վստահ, ամէն մէկ բառ կը փորագրէր կարծես պղինձէ սեղանի մը վրայ :

Այս գործը կ'աւարտէ Սեպտեմբեր 30ին: Ու կը գրէ. «Սեպտեմբեր 30, մեծ յաղթանակ: Եօթներորդ օր: Աստուծոյ մը հանգիստը գետի մը ափերուն վրայ»: Բայց նոյն օրն իսկ կը գրէ յառաջաբան մը իր մէկ գրքին համար, զոր աւարտած էր Օգոստոսի կիսուն. «Պատերազմի յայտարարութիւն մըն է այս փոքրիկ գիրքը»: Ժամանակի կուռքերը չէն, այլ յաւիտենական կուռքերը, որ մուրճի հարուած կը ստանան՝ պատգամ տալու համար: Գիրքին խորագիրը՝ Կուռքերու վերջալոյսը :

Հոկտեմբեր 15,—Նիցշէ 44 տարեկան է արդէն: Ցուէտ յիշատակելի օր, լրումին հասած, հասունցած: Արեւի ճառագայթ մը կը լուսաւորէ իր կեանքը : Կը խորհրդածէ,— տարին կ'աւարտի, ինչ որ կենդանի էր իր մէջ՝ տուաւ յաւիտենականութեան: Արժէքներու տապալում, Զարաթուստրայի երգերը, փիլիսոփայական փորձ՝ մուրճի հարուածներով քանդակուած,— բեղո՜ւն էր տարւոյն վերջին քառորդը, «ի՞նչպէս շնորհակալ չըլլամ ատոր համար՝ ամբողջ կեանքիս մէջ, կ'ըսէ, եւ ահա սկսայ պատմել կեանքս»: Այդ պատմութիւնը, Ահա մարդը, անխընայ յարձակում մըն է Քրիստոսի վրայ: Այսպէս կը ներկայանայ իբրեւ քրիստոնէութեան առաջին հոգեբանական վերլուծումը կատարող,— ծանր հրետանին : Իսկ Դեկտեմբերին կը վերակազմէ Նիցշէ ընդդէմ Վակնէրի գործին տասը գլուխները: (Նիցշէ թշնամի Վակնէրի,— մէկը միւսին՝ «հակոտնեայ», ինչպէս կը խոստովանի) :

Այսպէս երեք ամիս, զոր լեցուց երջանիկ աշխատասիրութեամբ մը, վերացումով, երանութեամբ, ինքնագոհութեամբ: Այս ինքնագոհութիւնը նախանշան մըն էր խենթութեան, կ'ըսեն հոգեբոյժները, բայց կը դժուարանան ցոյց տալ թէ հոգեկան այդ երանութիւնը ե՞րբ կը հասնի ախտաբանական աստիճանի : Իր աշխատանքներուն ժամանակագրութիւնը ցոյց կուտայ թէ երիտասարդ օրերու մենակեաց երազատեսը, որ Զարաթուստրան գրեց, կը հեռանայ մեկուսացումի կլիմայէն, վար կ'իջնէ աշտարակէն, կը մտնէ գործունէութեան դաշտ : Իր հրատարակութեանց ոճը եւս կը հաստատէ փոփոխութիւնը: Կը յայտնուի մարգարէն՝ իր բարկութեամբ: Եւ այսպէս միսթիքը կը խառնուի մարդոց :

Մարդոց մէջ իր քարոզը կը սկսի քանդումի խօսքերով, ու կը շարունակուի՝ արժէքներու շրջումի թելադրանքով, մրճահարող փիլիսոփայութեամբ, քրիստոնէութեան քանդումով: Ցետոյ կ'անցնի ստեղծագործ աշխատանքի, — փրկել Եւրոպան: Այդ նպատակով՝ կը ջանայ գերմանական միտքը ձուլել հելլենական մտքին մէջ: Ազատագրել Գերմանիան աւեւտրականներէն: Ջնջել փոքր պետութիւնները: Ստեղծել միացեալ Եւրոպա մը: Վերակազմել Նափոլէոնի գործը :

Այս հանգրուանէն սկսեալ, Նիցշէ կը հեռանայ իրականութենէն, կը մտնէ երազին դարպասներէ: Ինքզինք կը շփոթէ Նափոլէոնի հետ, որու վրայ կը հիանայ, եւ կայսր կը կարծէ ինքզինք: Եթէ ողջ ըլլար Նափոլէոն, անպայման պիտի ըստանար նամակ մը, այն լեզուով որ կայսրերը կը խօսին իրարու հետ. «Եղբայր իմ սիրեցեալ »:

Դեկտեմբեր 28ին գրուած նամակի մը մէջ կը յայտնէ թէ կը պատրաստէ յուշագիր մը, եւրոպական արքունիքներուն ուղղեալ, հրաւիրելով կազմել հակագերմանական դաշնակցութիւն մը: Երկաթէ շապիկ հագցնելու համար Գերմանիոյ :

Ուրիշ նամակի մը մէջ յոյս կը յայտնէ թէ շուտով կը մտնէ Հռոմի արքունական պալատը, զոր բնակարան ընտրած է իրեն համար: Սթրինտպէրկի կը գրէ թէ Հռոմ հրաւիրած է իշխանները, որովհետեւ կ'ուզէ հրացանազարկ ընել երիտասարդ կայսրը, եւ կը ստորագրէ — «Նիցշէ Կեսար»: Շուէտ գրագէտը կարծեց թէ կը կատակէ Նիցշէ, ուստի իր պատասխանը ստորագրեց — «Աստուած, բարի եւ ամենակալ »: Բարեկամութիւնը այսպէս էր որ խզուեցաւ այս երկու մեծանուն գրողներուն միջեւ :

Ի վերջոյ ողբերգութիւնը պայթեցաւ ծանր միջադէպով մը — 1889 Յունուար 3ին, Քարլօ – Ալպերթօ հրապարակին վրայ, ձիու կառքերու կայանին առջեւ, Նիցշէ տեսաւ որ կառապան մը անխնայ կը ծեծէ իր վտիտ ու վատոյժ ձին: Եւ այն որ իր փիլիսոփայութեամբ եւ քաղաքականութեամբ՝ խորհուրդ կուտար գութը վտարել մարդկային յարաբերութեանց մէջէն, կարծրասիրտ ըլլալ եւ անողորմ, յանկարծ զգաց փլուզում մը իր հոգիին մէջ: Վազեց, լալով հեկեկալով փաթթուեցաւ խոշտանգուող ձիուն վզին, ցաւակից զարձած: Ցետոյ, խորապէս վշտահար ինկաւ գետին, գրեթէ նուաղած: Բարեբախտաբար, հրապարակին անկիւնի լրագրավաճառը նշմարեց որ իր վարձակալն է, Նիցշէն: Վազեց, ... ու տուն փոխադրեց :

Երբ գտաւ իր գիտակցութիւնը, Նիցշէի այնպէս կը թուէր թէ փոխակերպուած էր երկու՝ աստուածութեան — փոխն ի փոխ ինք զինք կը կարծէր Դիոնիսոս եւ… Յիսուս: Աստուած մը երկանձն: Այնուհետեւ իր նամակները կը ստորագրէր երբեմն Դիոնիսոս, երբեմն Յիսուս: Ուրեմն հաշտուած էր Քրիստոսի հետ, որու թշնամի կը հռչակէր եկեղեցին՝ այն պատճառաբանութեամբ թէ չեն ըմբռնած Նազովրեցիին խօսքերը:

Յունուար 8ին, Յիսուս ստորագրած էր նամակ մը, որով Հռոմ կը հրաւիրէր բոլոր թագաւորները, բայց ոչ Հոհենցոլեռները: Այս նամակներէն ոմանք գտնուած են ու կը պահուին : Իտալիոյ թագաւորին ուղղուած նամակը կը սկսէր աստուածական ոճով եւ տարազով — «Ումբերտօ, որդի իմ սիրեցեալ»: Ցեառ խաղաղութիւն ընդ քեզ»: Այս նամակին մէջ յոյս կը յայտնէ թէ Ս. Օծութիւն Պապը պիտի գտնուի թագաւորին կողքին : Իսկ Վատիկան ղրկուած նամակը կը ... կարտինալ Մարիանիի հասցէին, — ... նամակով կը խնդրէր որ իր յարգանք... հաւատիքը ընծայուի Ս. Օծութեան

Երկրորդ աստուածութիւնը, Դիոնիսոս, որ կը բնակէր Նիցշէի անձին մէջ, նոր չէր որ կը գրաւեցնէր զինք ... գործերուն մէջ կը մտնան փիլիսոփաները, ... երկար պիտի ըլլար թուել ... այլաբանական զարձուածքները ... ցան ու ցրիւ կ'երեւան Վակնէրը ... կ'ատէր, Կոսիման, զոր կը սիրէր գաղտնօրէն, Դիոնիսոսը, որ ինքն էր :

Հարկ էր այլեւս գնել յիմարանոց մը — այստեղ կը վերջանայ Թորինոյի ... ողբերգութիւնը :

Զինք կը գտնենք, յետոյ, Պազլի ... Ենայի յիմարանոցներուն մէջ: Կատաղութեան շրջանն է այլեւս, ... խենթը, որ կը սպառնայ, կը ... սոսկում կը պատճառէ :

Այս շրջանը եւս տեւեց երկու – երեք ամիս :

Երրորդ շրջանին՝ զառնուկ դարձած Նիցշէ: Երախայ մը, վեհերոտ եւ հնազանդ: Մայրը կուգար մօտը, ամէն առաւօտ ժամը 9·30ին, յետոյ կը վերադառնար երեկոյին, ժամը եօթնէն առաջ: Երբեմն կը տանէր Կեյզէրի ... որ դասախօս էր հին ազգերու պատմութեան : Խեղճ Նիցշէ մինչեւ դուռ կ'ընկերանար մօրը, յետոյ կը վարանէր ... մտնել, կը տատամսէր ու կը ... թշուառօրէն նայելով մօրը ետեւէն. ... կ'երթար, ընդունելութեան սրահ ... մտնէր, կը մօտենար դաշնակին: ... մտատանջուած կ'ըլլար, երաժշտական ... քաղցր ձայնը կը փարատէր վարանումը. ... Նիցշէ ներս կը մտնէր, կը մօտենար դաշնակին: Աթոռակ մը կուտային իրեն. Նիցշէ կը նստէր ու կը սկսէր նուագել — կը նուագէր՝ կը նշանակէ կ'երազէր

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՈՒՂԵԽՈՐԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

Կը բաղձայ, որ հայ երիտասարդութեան ձգտումն ըլլար եւրոպական համալսարաններու մէջ ուսուցիչ ըլլալու, այն ատեն աշխարհի առջեւ պիտի հաստատուէր, թէ Հայաստանը Եւրոպայէն անջատուած մաս մըն է:

Ընկերվարական համոզումը զինք կը մղէ պաշտպան կենալու Թուրքիոյ բանուոր դասակարգին: « Հայերուն չի՞յնա՞ր միթէ իբրեւ ամէնէն զարգացածը, առաջընթացը ասիական ազգերուն՝ այդ դատին պաշտպան կանգնիլը»: Թէեւ ճարտարարուեստ չկայ Թուրքիոյ մէջ, բայց կան շուրջ երկու միլիոն բանուորներ գործատուներու մէջ, ագարակներու մէջ: Աշխատելու է դոհացում տալու գործաւորներուն արդար պահանջներուն, որովհետեւ անոնք երկրին էն մեծ ուժերն են:

Նորերուն պիտի մնար, իբրեւ յառաջադէմ ժողովուրդ, արեւմտեան դրամատիրական եւ աշխատաւորական պայքարը փոխադրել աստուածպետական երկրին մէջ՝ երբ պետական կազմակերպութեան ամէնէն տարրական աշխատանքը չկար, օրէնքներ կը քուէարկեն, առանց անոնց բնոյթը ըմբռնելու եւ գործադրողներ չկային :

Արեւմուտքի մէջ պայքար կայ անհատին եւ պետութեան միջեւ : Իրական մրցում մը, որ առեւտուր մըն է, քաղաքացին տարեկան գումար մը կը վճարէ եւ ծախու կ'առնէ «կեանքի, ինչքի եւ պատիւի ապահովութիւն»: Պետութիւնը փոխարէն կուտայ «Արդարութիւն» եւ « ուսում » : Երբ պետութիւնը վաճառքին գինը բարձրացնէ, քաղաքացիները իրեն դէմ կ'ելլեն :

Հոս պահ մը ժխտելով նախկին գաղափարները, կ'ընդունի որ «անհատները աւելի ապահով կերպով կը կատարեն հրակողութիւնը քան պետութիւնը եւ շատ աւելի օգտակար կերպով կ'աւանդեն ուսումը»: Կը յուսայ, որ «անհատներն ստանձնեն պետութեան գործերը, այն ատեն լաւագոյն պայմաններու մէջ պիտի կատարեն»: Բայց այն ատեն անիշխանութիւն առաջ պիտի գայ, ինչ որ սարսափ կ'ազդէ վաճառականներուն: « Ընկերվարութիւնը ներհակն է անիշխանութեան, մէկը ամէն ինչ պետութենէն կ'ակնկալէ, միւսը ամէն բան պետութեան ձեռքէն խլելով » կ'ուզէ ինքնին վարել իր գործերը: Գուրժուա դասակարգը կը տարուբերի երկուքին միջեւ, «երկուքին դէմ ալ երկիւղարեկ է»: Երեք հոսանքներ կան ուրեմն, ընկերվարական, որ պետութեան կը յանձնէ ընկերութեան ղեկավարութիւնը, քաղքենի հոսանքը, որ կը չափաւորէ պետական ղեկավարութիւնն ու անիշխանականութիւնը, վերաջապէս անհատապաշտութիւնը, որ պետութեան դէմ կը պաշտպանէ անհատին իրաւունքները: Երբեմն համակիր է ընկերվարութեան, երբեմն անհատապաշտութեան, քանի որ «անհատը լաւագոյն կերպով » կրնայ վարել ընկերութեան գործերը, պաշտպանել իր իրաւունքները եւ կը նախատեսէ յաջողութիւնը : Կ'անգիտանայ « ընկերվարական դպրոցները », որոնք հակամարտ են, որովհետեւ տարբեր ուղղութիւն ունին, նպատակը հաշտեցնելէ ընկերային ձգտումները իտէալ ընկերութեան մը կազմակերպութեան հետ, միջոցներն ալ կը տարբերին վախճանին հասնելու համար: Կը մոռնայ, թէ կայ նաեւ քրիստոնեայ ընկերվարութիւն մը, որուն հիմնադիրներէն մէկն է Մայանսի եպիսկոպոս Քեթթլեր (1811 – 1877):

Կ'անդրադառնայ կրկին դասակարգային պայքարին. Թիզ Մարքս, Լասալ, Գաբուինին մէկ կողմէն, բոլոր ուղղափառ տնտեսագէտները միւս կողմէն օրաճան, թող դրամագլուխ եւ աշխատանք շարունակեն իրարու արիւն խմել, մինչեւ որ իրաւախոհութեան մը գան, ինչպէս ուղղափառները կը յուսան կամ մինչեւ որ դրամագլուխը 70 տարուան գահակալութենէ մը վերջ՝ ուժասպառ գետին իյնայ, ինչպէս ծայրայեղները կ'ակնկալեն նոր հորիզոններ բանալով քաղաքակրթութեան առջեւ եւ աւելի արդարութիւն գնելով հարստութիւններու բաշխման մէջ, աւելի քան Աստուծոյ արդարութիւնը, որուն անբաւականութիւնը ... ուած է »:

Դժուարին է իրաւախոհութեան ... յանգիլը, երբ « իրարու արիւն կը խմեն»: Դրամատիրութեան ուժասպառ ... կումը կ'ենթադրէ Աշխատանքի յաղթանակը, բայց դրամատիրութեան ձեւը ... փոխուի, պետութիւնը կը դառնայ ... մատէր: Անգլ եւ սաքսոն երկիրներու ... գործակցութիւն կայ քան՝ Լատին ժողովուրդներու մէջ: Հարստութեան հաւասար բաշխումը աստուածային արդարութենէն վեր կը նկատուի, որովհետեւ ... նարդարութիւն չի նկատուիր ... բուն թալանումը՝ ի նպաստ ... ուրներուն : Կը մնար ճշդել, թէ ... բուստները ազգայնացնելու է ... բաշխումի մը համար, թէ միջոցներ ... ազգատին: որպէս զի հարստանայ: ... պէս արդարութիւնհաստատել արագ... ճարտար գործաւորին եւ անճարակ... ծուլոյին վճարումներուն միջեւ, ... յաջերին եւ ձախողին միջեւ, մէկը ... խնայէ եւ կը հարստանայ, միւսը ... շռայլէ եւ կ'աղքատանայ :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(25 Շար·)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա.

Հարուստ երաժշտական կեանքով անցաւ վերջին մէկ տարին։ Ականատես եղանք երաժշտական կարգ մը բարձրարժէք ստեղծագործութիւններու Երեւանի մէջ ստեղծագործութիւններու, իսկ երաժշտական հասարակութեան, խոր ջերմօրէն ծափահարեց բազմաթիւ արժանաւոր երաժիշտներու՝ անոնց նոր ստեղծագործութիւններուն առթիւ։

Երաժշտական ասպարէզին մէջ նկատուող այդ կարեւոր յաջողութեան ամէնէն ուրախալին այն է, որ մեր հայազգի երգահանները օգտագործած են երաժշտութեան բոլոր սեռերն ալ։ Օփերային երգերին մշակուեցաւ օփերէթ, համանուագին արժէքներ՝ թաւջութակի կամ դաշնակի համար концерто, բեմադրական սուիթներ, մեներգներ, սենեակի երաժշտութիւն, ժողովրդական երգեր եւն․։

Համանուագներու մէջ ամէնէն հետաքրքրականը, անկասկած, Գրիգոր Եղիազարեանի «Հրազդան» համանուագն է, որուն հիմը կը կազմեն Յովհաննէս Շիրազի «Հրազդան» քերթուածին կերպարները։ Ասիկա առաջ մըն է հնամենի գետի անցեալին եւ ներկային մասին։

Եղիազարեանի համանուագը բաղկացած է չորս մասերէ։ Առաջին մասին մէջ պատկերացուած է հնամենի Հրազդանին կերպարանքը։

Հոս հեղինակը այլաբանական ձեւով պատկերացուցած է Հայաստանի անցեալը, պատկերացուցած է այն, ինչ որ տեսած է հայ ժողովուրդը։

Կը սկսի առաջին մասը մեծ, հերոսական-դիւցազնական շունչով տարուող

Իր հողին կ՚ընկղմի երաժշտութեան մէջ, կը լողայ ձայներու քաղցրութեան մէջ, պատահմամբ մտած կուզար ձայնաւոր միջատներու թանգարանի մը մէջ։ Կը սպասէր, առանց յոգնելու կը նուագէր, մինչ մայրը գրոյցի կը մտնէր կեցէրի հետ։

Երաժշտութի՛ւն, մարդկային ցեղին առաջին լեզուն, որ կը թուի թէ կը մնայ նաեւ վերջին լեզուն, որ, երբ այլեւս կը խափանուի ամէն միջոց հասկացողութեան, կը բերէ քաղցրութեան եւ խաղաղութեան կլիմայ մը՝ վերահաստատելու համար հաշտութիւնը, ներդաշնակութիւնը, յաւերժութիւնը իրերու եւ մարդոց միջեւ։

Ախո՛, ուշ էր արդէն, եւ Նիցչէ մնաց խենթութեան մէջ խորասոյզ։

Անունն նոր արժէքներու, մուրճն իսկ երէն՝ քանդումի ձեռնարկող այս հանճարը, ի վերջոյ, կորսուեցաւ փլատակներու մէջ։

ՀԱՑ – ԲՈՑԺ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱՐՁՐ․ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԵԱՆ ԹԻՒԸ

Այս տարեշրջանին բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու (Բուհ) ուսանողութեան թիւը բարձրացած է 5․187ի, որոնց մեծ մասամբ աշխատող երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ են։ Երեւանի Բազմարուեստից հիմնարկութիւն եւ Պետական համալսարան մը–տած են 1700, Մանկավարժական հիմնարկութիւնը՝ 400, Բժշկական համալսարանը՝ 344 հոգի, եւայլն։

Մեծ թիւով երիտասարդներ բարձրագոյն կրթութեան պիտի հետեւին առանց քաշուելու իրենց առօրեայ աշխատանքներէն։ Այսպէս, բազմարուեստից հիմնարկութեան երեկոյեան եւ թղթակցութեան բաժիններուն մէջ արձանագրուած են 800, Պետական համալսարանի նոյն բաժիններուն՝ 780, երաժշտանոցը՝ մինչ համապատասխան բաժիններուն մէջ՝ 40 հոգի։

Կարգ մը բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններուն մէջ այս տարի կազմակերպուած են նոր ամպիոններ ու բաժիններ։ Օրինակ, Բազմարուեստից հիմնարկութեան մէջ բացուած են օթոմաթիքի եւ հաշուողական թէքնիքի ամպիոն եւ ուղթ բաժին։ Նոր բաժիններ բացուած են նաեւ Պետական համալսարանին մէջ։

Կաթնարդիւնաբերութեան համար մասնագէտներ պատրաստելու նպատակով Երեւանի Անասնաբուծական – անասնաբուժական հիմնարկութեան մէջ հաստատուած է նոր բաժին մը, ուր ընդունուած են երեսուն պատանիներ եւ աղջիկներ։

…ուած նախանուագով։ Այնուհետեւ կը սկսի գլխաւոր բնաբանը (թեմ)։ Անոր երաժշտական կերպարը անհանգիստ, խռովայոյզ բնոյթ մը կը կրէ, սակայն այդ անհանգստութեան մէջէն կը պոռթկան քնարական, հովուերգական հնչիւններ, որոնք բնական կերպով կը տանին դէպի նոր կերպարը։ Այստեղ քնարականութիւնը աւելի կը խորանայ, բնաբանը կառուցուած է «Լուսնակ գիշեր» համբաւաւոր ժողովրդական երգին ձայնի ելեւէջներով, որոնք եզակի, բնորոշ հնչիւններ կը ստեղծեն։

Լարուած տրամաթիք մասին մէջ կը ծաւալի բուռն պայքարի տեսարանը, աչքին առջեւէն կարծես մէկ առ մէկ կ՚անցնին պատմութեան էջերը, քայլերգի նման միջանցքին կը լսուին ձիերուն դոփիւնը։ Այդ յուզումնալից, եղերական հատուածին գագաթնակէտը կը հնչէ վեհութեամբ, կը լսուին նախանուագին ելեւէջները։

Այլ պատկեր կը դծէ համանուագին երկրորդ մասը։ Գեղեցիկ տեսարան մըն է ան պարի, scherzo, որ ամբողջութեամբ կարծես պարուրուած է գարնանային շունչով, նուրբ բուրմունքով։

Այժմ երջանկութիւն կը տիրէ Հրազդանի ափերուն, ամէն ինչ ծաղկած է հոն, հարսանեկան զգեստով զուգուած է գետը։ Նուրբ, գրեթէ թափանցիկ ջրանկարի գոյներով երանգաւորուած է այդ մասը։ Հիմ առած է «Ջան գիւլիժ»ի ծանօթ մեղեդին ու զարգացուց ճաշակով եւ մեծ հմտութեամբ։

Համանուագին երրորդ մասը թախծոտ քնարական յուշ է Հայաստանի անցեալին, անոր ծանր օրերուն մասին։

Լայնածաւալ, յուզիչ մեղեդին կը հոսի զուսպ եւ դանդաղ, «Մաճկալ» երգին թախծոտ ելեւէջները վշտահար ընոյթ կուտան անոր։ Ծանր են անցեալի յուշերը։ Ակայն որքան հեռու է այդ անցեալը ներկայէն, որքան խորթ է մեր առօրեային։ Հրազդանը ճեղքած է լեռնակոյտերը եւ կ՚անցնի լայնահուն, հզօր հեղեղով յորդած դաշտերու, լայնատարած անդաստաններու մէջէն։ Ասիկա համանուագին վերջին մասն է, որ կը ծաւալի շարժուն, հաստատ կերպով։ Մենք կը լսենք Հրազդանի հանդիսաւոր ցնծութեան երգը։

Համանուագին երաժշտութիւնը վառ մեղեդային է, պատկերաւոր, լի է ներքին ջերմութեամբ եւ կիրքով։

Մ․ ՏԷՐ – ՍԻՄՈՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

⚹

ԴՐԱԿԱՆ ԼՐԱՏՈՒ

Ընկալեալ սովորութեամբ այս տարի նոյնպէս տեղի ունեցաւ մանկական գիրքի շաբաթը։ Այդ օրերուն ինչպէս քաղաքներու, այնպէս ալ Մարտունիի, Արտաշատի, Վեդիի եւ այլ շրջաններու դպրոցականները հանդիպումներ ունեցան գրագէտներու հետ։

Ուրիշ հանդիպում մըն ալ տեղի ունեցաւ Գրողներու տան մէջ, գրագէտներու եւ կոմերիտական կազմակերպութիւններու քարտուղարներուն միջեւ։

Գրագէտներու միութեան վարչութեան քարտուղարը՝ Հ․ Յովհաննիսեան ներկայացուցած է հայ գրագէտներու գործերը, յետոյ Ս․ Զօրեան կոչ ըրած է երիտասարդներուն հաւատարիմ մնալ ժողովուրդին ձգտումներուն, ինչպէս նաեւ իրենց աշխատանքներուն եւ նպատակներուն։

Ուրիշ գրագէտ մը Ս․ Խանզադեան կանգ առած է խորհրդային արձակին մէջ բանուորական կեանքը պատկերացնող գործերու պակասին եւ անոնց պատճառներուն վրայ, որմէ ետք խորհուրդ տուած է երիտասարդներուն «պահպանել մեր լեզուի մաքրութիւնը»։

Կարդացուած են գործեր՝ արձակ եւ քերթուած։

ԹՈՒՐՔԻԱ

*

ՋՐՀԵՂԵՂ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Սեպտեմբեր 10ին աննախընթաց տեղատարափ ողողեց Պոլսոյ թաղերը։ Տեղ-տեղ կայծակ ինկաւ։

Գալթալըմանի առուն յորդելով կքեցաւ բնակարան մը։ Պէշիկթաշի մէջ հողմակոծ անձրեւին պատճառով ինկաւ ելեկտրական պարան մը, որու զոհ գնաց անցորդ մը։ Գաքըրգիւղի մէջ նման արկածի մը զոհ գացին ձիաքարշ կառքի մը երկու կենդանիները։

Քասըմփաշա, Ձէյթինպուրնու, Էմինէօնիւ, Եոխուշ, Էյուպ, Սկիւտար, Քարաքէօյ, Օրթագիւղ եւ այլ թաղամասեր ջուրերու խուժումին ենթարկուեցան։ Քանտիլլի եւ Պէյքօզ կայծակ ինկաւ։ Հեռաձայնի եւ ելեկտրական գիծեր տապալեցան։ Տեղատարափը երկու ժամ անընդհատ շարունակուեցաւ եւ խուճապի մատնեց փողոցը գտնուող ժողովուրդը։ Վոսփորի ճամբան խցուեցաւ հեղեղներուն բերած հողերով եւ ժայռի կտորուանքներով։

Ջուրերը քշեցին տարին շրջան մըրգավաճառներու ապրանքները։ Էմինէօնիւի եւ Քարաքէօյի հրապարակներուն ջուրերուն վրայ պտուղի սնտուկներ, սեխեր եւ ձմերուկներ ծփալ սկսան։ Առաւելապէս Գումգափուի եւ Քասըրկայի թաղերուն տուները վնաս կրեցին։

Տեղատարափ անձրեւը շարունակուեցաւ յաջորդ օրն ալ եւ մէկ հոգիի մահուան պատճառ դարձաւ։ Ելեկտրական թելեր ինկան շէնքերու վրայ եւ երեք տուներ այրեցան։ Հեռաձայնի գիծերն ալ խանգարուեցան։

Օրթագիւղի մէջ, ելեկտրական թել մը փրթաւ եւ ինկաւ 17 տարու տղու մը վրայ ու մեռցուց զայն։ Ջէնկելքէօյի մէջ ալ 7ամեայ տղեկ մը, ողողումէն փախչելու համար՝ երբ պատուհանէն դուրս կ՚ելլէր, քշուեցաւ հեղեղէն։

Ջինուորներ փրկեցին տղան։ Սկիւտարի կարգ մը թաղերը մութի մէջ մնացին։

Փոթորիկը թոյուց նաեւ Լեվենտի նորաշէն բնակարաններուն տանիքները, որոնք ինքնաշարժերու վրայ ինկան եւ մեծ վնաս հասցուցին։

Շիլէի մէջ հուկիթի մեծութեամբ կարկուտ տեղաց եւ քսան վայրկեանի մէջ բոլոր շէնքերուն ապակիները կոտրեցան։

Ծովերուն վրայ եւս հիւսիսային փոթորիկը արգելք հանդիսացաւ երթեւեկին։ Քսան շարժանաւեր, որոնք Սեւ Ծով կ՚երթային, ստիպուեցան խարսխել Պիւյիւքտէրէի առջեւ։ Պրուսայի օդանաւերն ալ չկրցան աշխատիլ կանոնաւորապար։

Ատանայէն կը հեռագրեն թէ եղանակին առաջին անձրեւը տեղաց։ Անձրեւին յաջորդեց կարկուտը, որ վնասեց բամպակի հունձքը։ Անձրեւին հետեւանքով օդանաւային երթեւեկը դադրեցաւ, հեռաձայնի հաղորդակցութիւնը խզուեցաւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Իր հագուստը պարզ գեղացիներու հագուստ մը ըլլալով ազատ համարձակ Միջին գաւառներէն քաղաքը գնաց՝ Շուկան ալ անցաւ եւ հասաւ նպաստակաւոր կանուած տեղը։ Ծերունի Վարդան պարոնին խանութին հայեցաւ եւ տեսաւ որ գոց էր այն։ Առանց հարցում մը ընելու, ուղղակի Հայկաշանք յառաջացաւ որ քաղաքին պարիսպէն հինգ վայրկեան հեռաւորութիւն ունէր։

Իրիկուան մօտ էր։ Բոլոր շուկայի մարդիկ կը վերադառնային տուներնին, ոմանք կառքով, ոմանք էշերու կամ ձիերու վրայ նստած եւ մեծ մասն ալ ոտքով։

Վանականը Լուսիայի դուռը զարկաւ։

— Վանական... բացականչեց դժբախտ ծերունին ու չկրցաւ իր խօսքը շարունակել։

— Ո՜, հայր... թոթովեց Վանական ծերունիին թեւէն բռնելով։ Ի՞նչ կայ... ի՞նչ պատահած է։

— Կորսուած ենք, որդիս, կորսուած ենք... Շուտ ըրէ, գնա, հեռացիր այս տունէն... եթէ ոչ քու կեանքդ վտանգի տակ է... եթէ ոչ դուն ալ կը կորսուիս մեզի պէս։

— Ինչ ըսել կ՚ուզես... չեմ հասկնար հա՞յր։

— Ի՞նչպէս ըսեմ.. այսօր շաբաթ մըն է Լուսիան ձերբակալած են։

— Լուսիան ձերբակալա՞ծ են։

— Այո։

— Ինչո՞ւ համար։

— Հայրը նշանաւոր աւազակ մըն է եղեր... գող է եղեր.. մարդասպան է եղեր... հասկցա՞ր։

— Էյ... Լուսիա ի՞նչ ըրէ։

— Կ՚ամբաստանեն զինքը, իբրեւ մեղսակից մը հօրը գործած բոլոր եղեռնագործութեանց։

— Ուէ՛ ապացոյց մը ձեռքերնին անցա՞ծ է։

— Ի՞նչ ապացոյց պիտի ըլլայ... միթէ՞ որդիս ոճրագործ մըն է որ....։

— Լաւ ուրեմն, ինչո՞ւ կը վախնաս։

— Ուրիշ է վախս։ Մենք կը պահանջէին Վահան անունով երիտասարդ մը...

— Իբրեւ թէ մեր տունն եկած է գիշեր մը... աղջկան հայրը վրան յարձակելով սպաններ է զինքը... Այդ պատճառաւ ալ տունը եւ թէ ամբողջ պարտէզը տակնուվրայ դարձուցին։

— Ա՞յդ է բոլորը։

— Այո։

— Ուրեմն մի վախնար։

Ծերունիէն ստացած տեղեկութիւնը բաւական համարելով Վանականը տունէն դուրս նետուեցաւ, եւ չնայելով այն բոլոր աղաչանքներուն զոր Վարդան պապն կ՚ընէր որ ինքզինք վտանգի մը չենթարկէր, ուղղակի դէպի քաղաք դիմեց եւ բանտին շուրջը դարձաւ երկու անգամ։

Կամաց կամաց գիշերուան ստուերները կ՚իջնէին։ Երկինքը պայծառ աստղերով կը զարդարուէր. իսկ օրուան ժխորին կը յաջորդէր խորին ու տխուր լռութիւն մը։

Վանականը լաւ գիտէր թէ բանտարկեալները ամէն գիշեր, ժամը չորսին առտըննները, հարցաքննութեան կը տանէին։ Հետեւաբար եթէ բախտին բերմամբ այդ բանտարկեալներուն մէջ Լուսիան ալ գտնուէր․ անպատճառ պիտի կարենար անոր հասկցնել թէ եկած էր ինքը եւ պիտի աշխատէր իրեն համար։

Ժամերը կը սահէին...

Գիշերապահին ճռկանը մէկ, երկու, երեք կը զարնէր․ դեռ ժամ մը կը մնար։ Վերջապէս ժամը չորսը զարկաւ։

Ո՜, Աստուած իմ... մրմնջեց Վանականը։

Ու բանտին յետնակողմը գտնուող փողոցին մէկ անկիւնը կծկուեցաւ ու սպասեց։ Քիչ յետոյ ծանր շշուկ մը լսուեցաւ։ Շշուկը մօտեցաւ իրեն։ Ուշադրութեամբ մը դիտեց ... ու տեսաւ որ երեք հոգի էին միայն։ Անկիւնէն քիչ մը դուրս ելլելով նշմարեց որ եկողը մանկամարդ աղջիկ մըն էր, որ երկու ոստիկաններու առաջնորդութեամբ դէպի իր կողմը կուգար։ Եւ որովհետեւ գտնուած անկիւնին քով աւերակ մը կար, Վանականը անմիջապէս հոն մտաւ։ Սիրտը չափազանց կը զարնէր։ Ոստիկանները մօտեցան...։ Ձերբակալուած աղջիկը Լուսիան էր։

Ոչ, չսպասեց... այլ կատաղի ուրուականի մը պէս նետուեցաւ երկու ոստիկաններուն վրայ ... մէկուն սրտին ու միւսին ճակտին այնպիսի հարուածներ տուաւ որ երկուքն ալ ճիչ մը չկրցան արձակել տեղերնին ինկած ժամանակ։

— Մի վախնար Լուսիա, մրմնջեց Վանականը։ Եկուր․ ետեւէս եկուր... Աստուած այս վատերը մէկիկ մէկիկ պիտի զարնէ գետին ու պիտի առաջնորդէ մեզ։

(Շար․)

ԱԶԴ ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայնով ազդ չտան :

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառութեանց առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ'ընդունի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

''ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ''Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

7 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս

Վեցերորդ քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները իր կրթ. ձեռնարկներուն համար ; Գ. Մկրտիչ Գազանճեան քսան Ն. Ֆ., Գառնիկեան ընտանիք քսան, փոխան ծաղկեպսակի հանգուցեալ Տիկին Վէյէտեանի մահուան առթիւ :

×

Ալֆորվիլի Ս. Թադէոս եկեղեց. Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Սոֆիա Մակարեանի Թաղման առթիւ, եկեղեց. բարեզարդման համար ։ Գ. Գ. Ստեփան Մակարեան տասը Ն. Ֆ. Սէն Ժերոմէն, Նշան Մալքասեան տասը Ն. Ֆ. Գօմոնէն, Սուրէն Քէրիմեան տասը Ն. Ֆ. Գօմոնէն, Տիրան Ցակոբեան հինգ Ն. Ֆ. Գօմոնէն :

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ, 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի, աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ ։ Այս առթիւ պիտի պատարագէ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ։

Ամէն անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ իրենց նուէրները պէտք է ղրկեն Գ. Ա. Մարտիրոսեանի ։

27 Րիւ Սէն – Ժիւսթ, Առնուվիլ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքը փոխադրուած է 17 րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կը խնդրուի ծնողքներէն, որ առաջնորդեն իրենց զաւակները այս Հինգշաբթի ժամը 2–4 ։

Դասաւանդութիւնը կը սկսի նոյն օրը ։

ՑԱՐԱՒԷԶՆԵՐՈՒ ԴԻՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Գօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 5ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ ։

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Գ. Վահրամ Մխիթիքի կողմէ ։

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշեալ թուականը եւ անյապաղ արձանագրել տան իրենց զաւակները, եւ նորեր ալ, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն կը փնտռեն Գ. Գարոյր Տիգրան Խաչիկեան, որ 1943 թուականին Լիոն կը գտնուէր ։ Ծնած 1912ին, նախկին Նոր Գայազիտ քաղաքը ։ Զինքը փնտռողներն են մայրը Սրբուհի, կինը Մանեակ եւ որդին Սուրէն ։

Հայաստանէն Գ. Մուշեղ Անտոնեան կը փնտռէ իր եղբայրը Գ. Սահակ Սայաթէլ Անտոնեան, ծնած 1921 թուականին Կոտայքի Ախտա գիւղը, որ 1940 թուականէն ի վեր կորսուած է :

Հայաստանէն Տիկին Շուշանիկ Գաղղեան կը փնտռէ իր եղբայրը, որուն հասցէն կորսնցուցած է եւ որ այժմ Փարիզ կը բնակի Գ. Գառնիկ Աչեան որ Էրզրում ծնած է մօրը անունն է Եսթեր եւ որ 1920ին իր սիրելիներէն բաժնուած է Գաթումէն ։

Հայաստանէն կը փնտռեն Գ. Մկրտիչ Մուրատեան ,Կոնիկ կոչեալ, որ ծնած է 1920ին Արթիկի շրջանի Քեաֆթարլի գիւղը, զինուոր գացած է 1940 թուականին Լեհաստանի Վալինսկ քաղաքի սահմանակից շրջան մը ու այդ թուականէն ի վեր որեւէ տեղեկութիւն չէ տուած իր մասին ։

Հայաստանէն կը փնտռեն Գ. Մարկոս Համազասպ Սեխլեան այլ անունով Շեգօ ծնած 1920ին, Քեաֆթարլի գիւղը որ իր եղբօր Ցովհաննէսի հետ պատերազմի գացած է եւ անյայտ կորսուած ։

Հայաստանէն Տիկին Խարազեան կը փնտռէ իր որդին Գերասիմ Խարազեանը, ծնած 1918 թուականին Ստեփանաւանի Կուրթա գիւղը ։

Հայաստանէն Գ. Խաչատուր Գօզոսեան կը փնտռէ իր որդին Գ. Կարապետ Գօզոսեանը, ծնած 1909ին Աշտարակի շրջանի Կարբի գիւղը ։ Մօրը անունն է Եպրաքսի, եղբօր անունը Մկրտիչ :

Ցիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8), հեռաձայնի թիւ էլիզէ 67–03 ։

ԳԱՐԱՆՑԻԿ – ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Իսիի մասնաճիւղի կողմէ Սեպտեմբեր 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, վերամուտի առթիւ առաջին ձեռնարկը ։ Ընկերական հաճելի մթնոլորտ, գեղարուեստական բաժին ։

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները եւ համակիր երիտասարդութիւնը ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

—o—

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

Հինգշաբթի առաւօտ, Սեպտ. 21

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Իսիի Խրիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 21ին ։

Յարգելի ծնողքներէն կը խնդրուի անյապաղ արձանագրել տալ իրենց զաւակները ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

———o———

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները —

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն պաշտօնապէս ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր- ընկերուհիները ։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին ։

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին ։

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին ։

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին ։

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին ։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին ։

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին ։

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին ։

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները Շատ կարեւոր օրակարգ ։ Բոլոր ընկեր - ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։ Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին ։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՕՐԱԹԻՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
20
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
20 SEPTEMBRE
1961

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5009

... ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9208 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ ՋՈՒՐ ԳՆԱՑ ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԱՐԿԱԾԻ ՄԸ

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ՅԱՋՈՐԴԷ ՄԱԿ-Ի ԸՆԴՀ. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԻՆ

ԿՐՆԱՅ ԱՐԿԱԾ ՄԸ ԸԼԼԱԼ

Մի՛չ Զոմպէ ժամադրութեան գացած ... պասէր Համըրշոլտի։ Այս վերջինին ... քանի մը անգամ կը դառնար ... Նտոլա օդակայանին վրայ, ... կը կորսուէր։

Ամբողջ գիշերը կարելի չէր եղած ... գտնել, առաւօտուն միայն Հա... Տէ. Սէ 6. օդանաւին բեկոր... կը գտնուէին, ածխացած մարմին... ։

Ցարդ կարելի չէ ըսել թէ պարզ արկած ... է պատահածը։ Շուէտացիներուն ... (Համըրշոլտ Շուէտացի է) Քա... ... պատկանող հալածիչ օդանաւ ... յարձակում գործած է եւ վար առած Համըրշոլտի օդանաւը, ուրիշներ կ'ըսեն թէ նախքան իյնալը, պայթում մը տեղի ... է օդանաւին մէջ, ինչ որ կար... ... թէ սաբօթաժ մը կատար... ... էր, նախապէս։ Սակայն ոչ մէկ բան կարելի է ըսել ցորչափ ՄԱԿի բացած քըն... ... վերջացած չըլլայ։ Ամէն պա... ... մէջ խորհրդաւոր պարագաներ ... կարելի չէ անտեսել, մանա... ... եթէ յիշենք Համըրշոլտի քաղաքա... ... արձագանգները Քաթանկա... վրայ։

... Համըրշոլտի մահը կը պատահի ... շատ փափուկ առեն մը եւ ստեղ... կացութիւնը շատ ծանր է։

... է որ վերջերս Խորհ. Միութիւ... ... շատ ծանր յարձակումներ ըրած էր ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին վրայ եւ ... նոյնիսկ որ հեռացուի իր ...։ Խորհրդային Միութիւնը ... որ Համըրշոլտի տեղ նշա... ... երեքակ քարտուղարութիւն մը՝ ..., կազմուած մէկ արեւմտեանէ, ... արեւելեանէ եւ մէկ չէզոքէ։ Պարզ է ... ՄԱԿի հերթական ընդհ. ժողովի բա... ... առթիւ, Խորհ. Միութիւնը պիտի ... իր առաջարկները եւ ստեղծէ դժ... ... կացութիւն մը։

Համըրշոլտ մարդ մըն էր որուն մասին ... չէ ոչ լաւ, ոչ ալ գէշ խօսիլ։ Ա... ... թէ մեռնողին վրայ կամ լաւ ... խօսին կամ չեն խօսիր, բայց այս ... կարելի չէ անշուշտ լռել։ ... համար Համըրշոլտ աշխար... ... գործակալն էր, ուրիշներու ... համայնավար գործակալ էր։ ... մէջ դժուար է ըսել թէ որո՞ւ ... էր, եթէ կայ էր։ Իր պաշտօնով ... կ'ուզէր միշտ խաղաղութիւնը պա... ... բայց Քոնկոյի վերջին դէպքերը ... հակառակ տպաւորութիւնը թողու... ... եթէ յիշենք Համըրշոլտի գործու... ... սկիզբէն իսկ, մանաւանդ իր ... դերը, 1956ի Սուէզի դէպքի ժա... ... երբ ամէն ինչ ըրաւ որպէսզի ... եւ Անգլիա դատապարտուին ՄԱԿի կողմէ, կարելի չէ ըսել թէ «աշ... ...» գործակալն է, մանա... ... երբ նկատի առնենք նաեւ թէ եթէ ... Ֆրանսան եւ Անգլիան դա... ... տալ, նոյն ժամանակ չկըցաւ ... ընդդիմանալ, ակնատես ըլ... ... համար այն վայրագութեանց որ կը ... հոն ճզմելու համար ժողո... ... ազատագրութիւնը։

... գինքը մաշեցուց, անտարակոյս, ... մըն է կ'երթայ կուգայ, մէկուն ... հաւկցնելով, միւսը հանդարտեց... ... ։ Քաթանկայի դէմ իր վերջին նա... ... քննադատուեցաւ Անգ... ... եւ Ֆրանսացիներէն, մանա... ... ՄԱԿի զինուորներուն կատարած վայրագութիւնները ոչ մէկ ձեւով կրնա-յին արդարանալ։ Իր այս քիչ մը «ձա-խաւէր» գործին մէջ, Համըրշոլտի զօրա-վիգ կեցաւ Նեհրու, մինչեւ վերջին վայր-կեանը։

Ռուսերը գոհ էին անշուշտ Քաթանկա-յի խնդրէն, բայց Համըրշոլտի մահուան առթիւ գրուած տողերուն մէջ, Ռուսերը կը չէզոքեն մանաւանդ իրենց «բացասա-կան» նկատած կէտերը Համըրշոլտի մօտ։

Այս Շուէտացին որ յաջորդեց Թրիկվի Լիի, իր պաշտօնին նշանակուեցաւ 1953 Ապրիլ 7ին, վերընտրուեցաւ չորս տարի ետքը, 1957ին։ 56 տարեկան այս դիւա-նագէտը փորձած է միշտ միջնորդի դեր կատարել առանց սակայն բոլորովին ան-տեսելու իր անձնական տեսակէտները, ինչպէս տեսանք, դեռ վերջերս, Պիզերթի առթիւ երբ ամէն ջանք թափեց դատա-պարտել տալու համար Ֆրանսան։ Այդ իսկ պատճառով, Թէ ա'Օրաէն որոշ վե-րապահութիւն կը դնէ իր հրատարակած գեկոյցին մէջ, այս առթիւ։

Ամէն պարագայի մէջ, այս մահը ան-սպասելի յոյսեր կուտայ Խորհ. Միու-թեան։

×

Քաթանկայի մէջ, կացութիւնը միշտ ծանր է։ Զոմպէ յայտարարեց թէ հայա-րէն աւելի է մեռեալներու թիւը։ ՄԱԿի զինուորները կը յարձակին Կարմիր Խաչի հաստատութեանց վրայ եւ ոչ ոքի կը խը-նայեն։

Միւս կողմէ կուիներ սկսած են Լէօ-փոլտվիլի մէջ ուր «Ազգային հերոս» Համըրշոլտի «սպանութիւնը» Ֆրանսացի-ներուն, Անգլիացիներուն եւ Պելժերուն վերագրուած է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ընտրութեանց վերջնա-կան թիւերն են.— Քրիստոնեայ - ժողո-վրդավար (Ատընաուըր)՝ 241, Ընկերա-յին (Պրանտ) 190, Ազատական (Մենտէ)՝ 66։ Պրանտ համաձայն է ազգային միաս-նականութեան դահլիճ մը կազմել։ Ա-տընաուըր սակայն միայն Ազատականնե-րու հետ կ'ուզէ գործակցիլ։

ՓՕԼ ՌԵՆՕ Խրուշչեւի հետ տեսնուելէ վերջ, յայտարարութիւն մը ըրաւ Մոս-կուայի Ֆրանսացի եւ օտար լրագրողնե-րուն։ Նախկին վարչապետը յայտնեց թէ Խրուշչեւ պայման չի դներ որ արեւել-եան Գերմանիան ՏԷ Ռոլէ ճանչցուի։ Խրուշչեւ համաձայնած է նաեւ որ ՄԱԿը արեւմտեան Պերլին հաստատուի։ Ըսած է նաեւ թէ իրաւարար մարմին մը կրնայ կազմուիլ լուծելու համար վիճելի հար-ցերը։ Ռենոյի տպաւորութիւնն այն է թէ Խրուշչեւի գլխաւոր մտահոգութիւնն է բաժնուած պահել երկու Գերմանիաները։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Աւագերէցը Կարդինալ Վիշինսկի եւ վաթսուն եպիսկոպոսներ հովուական թուղթ մը ստորագրեցին ուր կրօնական ուսուցման ազատութիւն կը պահանջեն։ Այս թուղթը կարդացուած է Լեհաստանի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, հակառակ անոր որ իշխանութիւնները գիմած էին տեղւոյն հոգեւոր հովիւնե-րուն որպէսզի չկարդան։ Ասիկա պա-տասխան մըն է կառավարութեան Յուլի-սի ընթացքին առած որոշումին, ըստ ո-րուն պետական քննիչներ պիտի հսկեն կրօնական դասաւանդութեանց վրայ։

ՄԵՆՏԵՐԷՍԻ կախուիլը կը շարունակէ մեծ «յուզում» պատճառել Արեւմտեան-ներուն։ Պահպանողական ՏԷյլի ՄԷյլը կը գրէ թէ «վայրագ հաշուեփակ մըն է որ վրդովեց ամբողջ աշխարհ», Լը Մոնտի մէջ Խոսուար Սապլիէ կը գտնէ թէ քա-ղաքական եղեռն մըն էր երիտասարդ սպաներուն ըրածը որոնք կ'ուզեն համո-զել բոլորը թէ Աթաթիւրքի նման, ետ չեն կենար եւ օրինակներով կ'ուզեն պարտադրել իրենք զիրենք։

Կի ՄՈԼԷ ճառ մը խօսելով առջի օր, յայտարարեց թէ «կացութիւնը ծանր է, այն մարդոց պատճառաւ որ կը ղեկավա-րեն աշխարհը եւ այն մարդոց պատճա-ռաւ որ կը ղեկավարեն Ֆրանսան։ Ժո-ղովրդավարութիւնը նահանջեց Ֆրանսա-յի մէջ, որովհետեւ շատեր հրաժարեցան մտածելու եւ գործելու իրաւունքէն»։

ՀԱՒԱՆԱՑԻ օժանդակ եպիսկոպոսը արտաքսուեցաւ ինչպէս նաեւ 146 կաթո-ղիկէ եպիսկոպոսներ, որոնց 101ը սպա-նական ծագում ունին, միւսները՝ Քու-պացիներ են։

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ պուլ-կարական զօրքի շարժումներ եղած են Թուրքիոյ սահմանին վրայ, մօտ այն շրջանին, ուր կը կատարուին Ատլան-տեան ուժերու զօրափորձերը։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կը շարունակէ հիւլէական ռումբեր պայթեցնել։ 13րդ պայթումը տեղի ունեցաւ առջի օր, Նոր Զեմլիի մէջ։ Ռատիօ Աէբիվիթէի վրան-գը երթալով մտահոգիչ եւ վտանգաւոր կը դառնայ, յայտարարեց Մ. Նահանգ-ներու Առողջապահական նախարարը։

ՍԱՍՏԻԿ ՏԱՔԸ կը շարունակուի Փա-րիզի մէջ, ուր ջերմութիւնը 32 աստիճա-նը անցած է եւ կը յայտարարուի թէ պի-տի շարունակուի։

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ կը յայտարարուի թէ համայնավար կուսակցութիւնը եօթը եր-կիրներու հրաւէր ուղղած է որպէսզի ժողով մը գումարուի «ապահիւլէական» գօտի մը ստեղծելու համար Պալքաննե-րու մէջ։ Այդ ժողովը պիտի տեւէ Սեպ-տեմբեր 20էն 27։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԶՕՐԱՓՈՐՁԵՐԸ

Երէկուան թիւով գրած էինք ամերիկ-եան զօրափորձերու պատրաստութեան մասին, արեւմտեան Թուրքիոյ մէջ։ Դաշնակից ուժերու Պոլսոյ կեդրոնը հը-րատարակած է հետեւեալ յայտարարու-թիւնը Սեպտ. 15ին.—

«Ամերիկեան միութիւններով եւ ռազ-մական օդանաւերով ամբողջացուած Նա-թոյի հարաւային Եւրոպայի դաշնակից ուժերէն հազարաւոր զինուոր, ծովային, օդաչու եւ ծովային արձակայէն Թուր-քիոյ, Յունաստանի եւ Իտալիոյ մէջ ի-րենց դիրքերը գրաւած են եւ հրամանի կը սպասեն «Չէյք - Մէյք 2» զօրափոր-ձին ձեռնարկելու համար։

Զօրափորձին էական գործողութիւն-ները Շաբաթ առաւօտ (16 Սեպտ.) պիտի սկսի Թրակիոյ Թուրքիոյ շրջանին մէջ։ Թուրքիոյ հարաւային ափերէն Սարոսի ծոցը տեղի ունենալիք ծովային ու ցա-մաքային գործողութեան կը մասնակցին Թուրքիոյ Ա. բանակը եւ հելլէն բանակին հետեւակազօրքը։ Ամերիկեան նաւատոր-մին ծովային, հետեւակազօրքի ուժերէն ռազմական խումբ մը առաջին զօրահա-նումի միութիւնը պիտի կազմէ, երկրորդ զօրահանումի միութիւնն ալ Թուրքեւ-հելլէն ուժերէն պիտի բաղկանայ»։

× Թուրքիոյ Ազգ. պաշտպանութեան կողմէ կը հերքուի այն լուրը թէ Խորհ. Միութիւնը զին. շարժումներ կը կատա-րէ Թուրքիոյ սահմանին վրայ։

ԹՐՔ. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՔԻՆ ՏԱԿ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրա-մասնութիւնները կուտան Եասը Ատայի դատավարութեանց վճիռներուն մասին.—

Վճիռները յայտարարելու համար հա-ւաքուած նիստին ներկայ էին դատական կազմը, դատախազը եւ իր օգնականները ամբողջական կազմով, պաշտպան փաս-տաբանները, բոլոր ամբաստանեալները, մամլոյ ներկայացուցիչները։ Նիստին ներկայ էր ի մէջ այլոց, Կուսակալ Թուլ-կա։

Ատնան Մենտերէս իր անհանգստու-թեան բերմամբ ներկայ չէր։

Ատեանը հրապարակեց հետեւեալ վճ-իռները.—

Հանրապետութեան անկեալ նախագահ Ճ. Պայար հետեւեալ դատապարտու-թիւնները կրեց — Չորս տարի եւ երկու ամիս բանտարկութիւն՝ իւրացումի հա-մար, Թոփքափուի, Քայսերիի։ Պոլսոյ եւ Անգարայի դէպքերուն համար, (ո-րոնք Սահմանադրութեան բռնաբարման պատճառ եղած էին), կը դատապարտուի մահուան։

Նոյն յանցանքով (Սահմանադրութեան բռնաբարում), մահավճիռ կը կրեն նաեւ Ֆ. Ռ. Զօրլու, Հ. Փոլաթքան, Ռ. Քո-րալթան, Ա. Էրոզան, Ի. Քիրազօղլու, Էմին Քալաֆաթ, Պահա Աքշիթ։

Նոյն յանցանքով ցկեանս բանտարկու-թեան կը դատապարտուին Մետինիպերք, Իզզեթ Աքչալ, Ճելալ Եարտըմճը, Թեվ-ֆիք Իլերի։

Նոյն յանցանքին համար տասը տարի բանտարկութեան կը դատապարտուին Էթհեմ Մենտերէս, Հ. Հիւսման, Ն. Էօզ-լու, Հ. Էրքմէն, Հ. Հիւսման, Ն. Էօզ-մէն, Հ. Շաման, Ս. Աթաման։

Հինգ տարի բանտարկութեան՝ Ա. Ա-քեր, իսկ Շեմի Էրկին՝ չորս տարի եւ եր-կու ամիս։ Իլհան Սիփահիօղլու անպարտ արձակուեցաւ։

Վճիռին առաջին մասին ընթերցումը վերջ գտնելէ ետք, Ատեան հասաւ Ատնան Մենտերէսի վերաբերեալ առողջական տեղեկագիրը։ Նախագահ Պաշօլ ըսաւ թէ այժմ կրնայ յայտնել Ատնան Մենտերէսի մասին տրուած որոշումը, եւ հետեւեալ վճիռը հրապարակեց.—

Անկեալ Վարչապետ Ա. Մենտերէս մահապատիժ կը կրէ. «Տեմոքրաթ Իզ-միրի», Ջանաքքալէի, Պոլսոյ եւ Անգա-րայի, Թոփքափուի դէպքերուն եւ ռա-տիոյի դատին համար (Սահմանադրու-թեան բռնաբարում)։ Վեց տարի բան-տարկութեան կը դատապարտուի 6-7 Սեպտեմբերի դէպքերուն համար։ 11 տարի եւ ութ ամիս բանտարկութեան կը դատապարտուի դաղտնի յատկացումի դատէն (4.877.780 ոսկի 19 ղրուշ իւրա-ցուցած էր)։ Երեք տարի եւ վեց ամիս բանտարկութեան կը դատապարտուի պաշտօնը չարաչար գործածելու յանցան-քով։ Մէկ տարի բանտարկութեան կը դա-տապարտուի Իփարի դատին համար։ Ա. Մենտերէս անպարտ կ'արձակուի մանկ-կի դատէն։

Սահմանադրութեան բռնաբարման դա-տէն մահավճիռ կը կրեն նաեւ՝ Ահմետ Համտի Սանճար, Պահատըր Տիւլկէր եւ Քիրիշճիօղլու։ Նոյն դատէն անպարտ կ'արձակուին Սըրրը Թուրալ, Արիֆ Տե-միրեր, Քեմալ Էօզչօպան, Քասըմ Քիւֆ-րեվի, Մեհմետ Աք, Աթթիլա Քորուր, Իպրահիմ Սուպաշը։

Պոլսոյ անկեալ երեսփոխաններէն Մ. Շելլեֆեան չորս տարի երկու ամիս, Խ. Եուանիտիս հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան, Հաճոփուլօ ան-պարտ արձակուեցաւ։

× 19 դատերու 592 ամբաստանեալնե-րու վճիռները կը կազմեն 1500 էջնոց գիրք մը։

ԵՂԻՇԷ ԴՈՒՐԵԱՆ
ԻՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Հակառակ բազմաթիւ յատկութիւններու որ ցոյց տուած է Ե. Դուրեան Սրբազանը իր երկար եւ բեղումնալից կեանքի ընթացքին, մեր գրականութեան մէջ զինքն անմահացնողը իր բանաստեղծական շունչն է ։

Իբր ուսուցիչ՝ կրօնական եւ ազգային վարժարաններու մէջ, նա ստիպուեցաւ կամաց կամաց մշակել եւ խորանալ մանաւորապէս գրաբարի եւ աշխարհաբարի մէջ, աւանդել կրօնական եւ իմաստասիրական նիւթեր, որոնք դասարանի բեմէն վեր չբարձրացան. եղաւ լաւ ուսուցիչ՝ ոչ միջազգային իմաստասէր մը ։

Գլխաւոր պաշտօն ունէր քալեց՝ դէպի գրաբարի անսահման աշխարհը կը տանէր, եւ ինքը առաջնորդ ընտրեց հին հեղինակներէն աւելի Բագրատունի մը իբր գրաբարի անհասանելի վարժապետ, Հիւրմիւզ մը իբր շնորհքի եւ նրբութեան ուսուցիչ, եւ Ալիշան մը բանաստեղծութեան անսպառ ներշնչարան ։

Սակայն Ե. Դուրեան սնանելով հանդերձ դասական գրականութեամբ, հեռացաւ անկէց եւ թօթափեց ինչ որ կար կեղծ պառնասեան պատմուճան եւ վճռական քայլերով անցաւ արդի գրականութեան սեմէն ներս՝ կրօնականի սքեմը հագած ։ Այդ սքեմը տարաւ ոչ միայն իբր կղերական եւ Պատրիարք, այլ միակ հանդերձանքն եղաւ իր քերթուածներուն եւ ազնուած բանաստեղծական կեանքի մը փակեղը ։

Իր բանաստեղծական ժառանգութիւնը քանակով շատ չնչին է. երկու փոքրիկ հատորներ. Արդէն Երկաթ մէկ օրուան մէջ պիտի գրէր, ինչ որ Ե. Դուրեան՝ թերեւս տարիներ դրաւ, սերմանելու եւ հնձելու համար իր հոգեկան ծաղիկները ։

Յաճախ բնութիւնը խենթ քմահաճոյքներ ունի, հարուստներու բուրաստաններուն կը զլանայ անմահական ծաղիկներ եւ զանոնք կ'աճեցնէ աղքատ ընտանիքի մը փլատակած պատին տակ, կամ առկայծ ճրագը աւելի խոր կը թափանցէ զգայուն հոգիներուն մէջ քան շողշողուն ջահեր՝ ոսկեզրուած պալատի մը մէջ ։ Այսպէս եղաւ նաեւ Դուրեան ընտանիքին համար ։ Համեստ տան մը օճախէն պիտի բարձրանային երկու բոցեր, մին ալեկոծ եւ խռովայի, միւսը խաղաղ եւ համակամ մարդկային տենչերուն հանդէպ ։

Պետրոս իր վիպապաշտ հոգիով, իր երազային սիրով պիտի տառապի կեանքի սեւ ճակատագրին առջեւ ծնրադիր .

Սիրել կ'ուզեմ դեռ, ապրիլ ու ապրիլ ։

Մինչ Եղիշէն վստահ քայլերով կը բարձրանայ Յիսուսի հետ մինչեւ Գողգոթա մինչեւ խաչելութիւն .

Ա՜հ, միթէ կրնա՞մ գալ Քու ետեւէդ
Երբ խաչը ուսիդ կ'ելլես Գողգոթա.
Բայց ի՜նչ սիրտ հրապոյր, ի՜նչ բուռն
ուժ է դա՝
Որ զիս դէպի հո՛ն ալ կ'տանի Քեզ հետ ։

Ծնողական սիրոյ նոյն ծառին վրայ հասած երկու պտուղներու մէջ դժուար է զգացումի եւ տենչերու նոյնութիւն գտնել, բացի երեւակայութեան եւ զգացումի այն հասարակաց գիծէն, որ կան աշխարհիս բոլոր բանաստեղծներուն մէջ ։

Պետրոս Դուրեան իր եղերաբախտ ճակատագրով մեզ պիտի յուզէ, լացնէ, խուսափող գեղեցկութիւններուն ետեւէն պիտի տանի ։ Պիտի լսենք իր կանչերը, սիրոյ արձանին դիմաց աղօթող հոգի մը պիտի տեսնենք իր քերթուածներուն մէջ, որ աղերսանքով կը բանայ իր սիրտը, զայն արեւով, կեանքով լեցնելու, սիրով վառելու ։

Եղիշէ Դուրեան մինչդեռ մեզի խորհրդածել կուտայ ։ Միտքը կը դառնայ, տիրապետող զգացումները շուքի պէս կը հետեւին իր խոկումներուն ։ Դուրեան կ'առաջնորդէ ընթերցողը հոգեկան բարձր եւ անծանօթ աշխարհներ, կշռուած եւ չափուած քայլերով, հանդարտ ընթացքով ։ Ցախուռն վերելքներ չունի, ոչ սրտի պոռթկումներ, այլ աչքերը սեւեռած դէպի անափ երկինքներ, պիտի ըսէ ընթերցողին. Ետեւէս եկուր, Սաղիմեան յիսուսադրոշմ սրբավայրերը ապրելու իր հոգեկան արեւուն տակ ։

Ծպանդաւոր առաջնորդ մը սուրբ տեղերու եւ աւետարանական աշխարհին, ուր ամէն վայրի եւ ամէն աստուածակերտ դրուագի վրայ պիտի կատարէ իր առինքնող խորհրդածութիւնները.

Պիտի սիրես երկարօրէն շրջագայիլ իրեն հետ, պիտի զգենուս հոգեկան արեւի մը քաղցր ճառագայթները. պիտի ուզես, մենութեան ատեն, աղօթքի պէս կրկնել իր հոգեխացնող տողերը ։

Եղիշէի մէջ լռած են իր սիրակարօտ եղբօր սիրտն ալեկոծող հողմերը. այնտեղ հնչած է Յիսուսի հրաշագործ ձայնը — Դադարեա՛, կարկեաց — *եւ չկան կիրքի եւ երազային տենչերու ծփանքներ ։*

Եղիշէ Դուրեան կրօնական երկիւղածութեամբ կը վերլուծէ Աւետարանի դրուագներն ու առակները. Թող պիտի չտայ որ իր խոկումները եւ Սաղիմական սրբավայրեր, երանական դէմքերու հետ՝ արատաւորուին ղերդ Մագդաղինէն մեղբամոմէ, *ափրոդիտեան յաւերժահարսերով. եւ ոչ ալ ցանկութիւնն աստուածանայ* խորտակման գիշերներու *մէջ. այլ հետեւելով Աւետարանի հոգիին եւ աստուածաշունչ առակներու խոր գեղեցկութեան, պիտի բացատրէ, պիտի զարդարէ անանց ծաղիկներով, լեցնելու համար ընթերցողի հոգին երկնային քաղցրութեամբ ։*

Ընտրելով հանդերձ ամբողջապէս դրեթէ կրօնական նիւթեր, ձեռքդ չի տար ձանձրանալի եւ անվերջանալի քարոզներ, տափակ եւ անարուեստ. այլ գիտէ ընտրել առինքնող պատկերներ, հպանցիկ շարժում տալ. կենդանացնել եւ ճաճանչաւորել իր խոկումները ։ Իր թռիչքը միշտ կապոյտին մէջն է. ոչ մանուածապատ ուղիներ հողին վրայէն ։ Նման մեծ թիթեռնիկի մը, կը սիրէ անմեղունակ թափառել բուրաստաններուն վրայ եւ կանգ առնել հոն ուր բուրեան վարդեր կ'աճին, ուր գեղեցկութիւնը չնաշխարհիկ երանգ դրած է ։ Այդ ընտրեալ վարդերը չունին աշխարհիկ բոյր, այլ հոգեպարար խունկ եւ անոնց վրայ հանգչող ճաճանչները՝ մոմերու քաղցր լոյսեր են ։

Ե. Դուրեան Սրբազան իր ընտրած նիւթերուն խորութեան եւ բանաստեղծական արժէքին համեմատ տուաւ նաեւ քերթողական արուեստի կատարելութիւն ։ Նիւթը առանց ձեւի անտաշ ադամանդ է, ձեւը առանց նիւթի խամաճիկի պաճուճանք ։ Խուսափելու համար երկու թերութիւններէ՝ ջանաց, գրեց ու սրբագրեց եւ կատարելութեան հասցուց զանոնք ։ Քիչ գրել՝ լաւ գրել ։ Իր Պետրոս եղբայրը պիտի նախանձէր Եղիշէի արուեստին վրայ եւ վանեցի ոսկերիչ մը պիտի գտնէր աշխատանքի նրբութիւն եւ ճաշակ ։ Պիտի տեսնէր զուտ պարզութիւն եւ զարդարանքի չափ ու սահման ։

Անշուշտ ամէն քերթուած նոյն կատարելութիւնը պիտի չունենար, սակայն անպայման միջակէն շատ վեր՝ շնորհք եւ նրբութիւն պիտի ունենային, յայտարար նշան՝ բացառիկ տաղանդի ։

Իր բծախնդրութեան համար կարելի է բացատրել թէ ինչո՞ւ այնքան սակաւաթիւ եղան իր քերթուածները. չի բաւեր ուսուցչական կամ վարչական զբաղմունքներու բացատրութիւնը ։ Պետրոսին լարը մահը կտրեց. Եղիշէին լարը՝ բարձր գեղարուեստի հանդէպ ունեցած երկիւղը ։

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հետաքրքրական եղաւ Օփերայի եղանակը անցեալ տարի ։ Բեմադրուեցան կարգ մը յաջող գործեր, որոնցմէ մէկը հարստացուց մեր ազգային օփերան ։ Ատիկա Գէորգ Արմենեանի «Խաչատուր Աբովեան» օփերան է, որ երգահանին երկարատեւ մտածումներուն, աշխատանքներուն արդիւնքն է ։

Օփերան շատ մը կողմերով կ'ուրախացնէ եւ առաջին առթիւ իր երաժշտութեամբ, որ գրուած է վարպետութեամբ, լայն շունչով եւ վառ մեղեդիներով ։ Այդ գործին մէջ կան յաջող եղանակներ, խմբերգներ, որոնք միեւնոյն ատեն կ'ընթանան տրամատիկ կերպով լարուած հա… մանուալի ճամբով ։

Շատ տպաւորիչ են «Աբովեանի» մեղեդիները ։ Արդարեւ, պարուրուած են ջերմ եւ կրքոտ հաւատքով դէպի իր գաղափարներուն յաղթանակը ։ Ցանկալի ուշագրաւ է առաջին գործողութեան …գը, որ երգուած մըն է, ուր իրենց պա…թոսին կը հասնին Աբովեանի հայրենասիրական բարձր զգացումները ։

Երաժշտական վառ բնութագրում ստացած է Վարդումեանի տիպարը ։ Զարմիտ, խարդախ, նախանձոտ եւ վրէժխնդիր՝ ահա Վարդումեանի դիմագիծը որ մեծ տպաւորութիւն կը ձգէ … թիւններուն մէջ ։ Երգահանը լաւ ըմբռնած է այդ փոքրհոգի մարդուն ներքին էութիւնը եւ գտած է զայն բնութագրող երաժշտական արտայայտութեան զարմանալի կերպով ճիշդ միջոցները ։

Ճիշդ ներկայացուած է նաեւ Աբովեանի կնոջ՝ Էմիլիայի տիպարը ։ Ան կին … է, որ կ'ապրի ինքնամփոփ կեանքով …, անտարբեր թէ շրջապատին, թէ … նոյն հայրենասիրական ձգտումներուն նկատմամբ ։ Հեղինակը այս պարագային օգտագործած է բոլորովին տարբեր երաժշտական լեզու, որ շատ կը տարբերի Աբովեանի, ժողովուրդի երաժշտական լեզուէն ։

Վառ եւ տպաւորիչ են ժողովրդական խումբերու՝ գիւղացի Տիգրանի, … աղջկան՝ Աշխենիկի, պահակ Թաթ… տիպարները ։ Ասոնցմէ ամէն մէկուն … ներկայացուցած է ժողովրդական բնաւորութեան այս կամ այն գիծը՝ ազնուութիւն, համեստութիւն, կենսուրախութիւն, սրամտութիւն ։

Հետաքրքրական լուծում ստացած են օփերային միւս անձերը, մասնաւորապէս բացասական տիպարները, որոնք կը ներկայացնեն տգիտութիւնը քաղաքակրթութեան այն պատը, զոր ստիպուած … ճեղքել Աբովեան ։

×

Երաժշտական հասարակութեան ծանօթ է Ստեփան Զրբաշեանի «Երե… մասին» երգը, որ այս տարի նորէն աւելի գեղեցիկ ձեւով հնչեց Զրբաշեանի «Երազիկ» օփերեթին մէջ ։ … Զալիկեանի հետ միասին Զրբաշեան …տեղծած է օփերեթ մը, որ մեծ ուրախութիւն պատճառեց բոլորին եւ … առթիւ այդ գեղեցիկ սեռի երկրպագուներուն ։

Օփերեթին նիւթը կը դառնայ երիտասարդներու շուրջ. Աւարտելով գիւղատնտեսութեան վարժարանը կը մեկնին գիւղ աշխատելու ։ Ամբողջ նիւթը կառուցուած է Երազիկի, Գեղամի եւ Սերգէի յարաբերութիւններուն շուրջ ։ Երազիկն ու Գեղամը տարուած են նոր խաղողի տեսակ մը աճեցնելու հեռանկարով …

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ
(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ՈՒՂԵՒՈՐԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

Զօհրապ հիացող մըն է Ռուսոյի ։ Այցելութեան առեն կը գրէ. « Հեռաւոր Աբեւելքէն՝ Արեւմուտքի մեծագոյն հանճարին պաշտում» ։ Հրաշակերտ մը կը նկատէ Ռուսոյի Նոր Էլոիզ *գործը, «Դարեր իրարու պիտի յաջորդեն բայց մէկ մըն ալ պիտի չգրուի» նման գլուխ գործոց մը ։ Ֆրանսացի քննադատ Էմիլ Ֆակէ «հանճարին համընթաց յիմարութիւն մը կը նշմարէ անոր մէջ» ։*

*Բժիշկ Մէօպիուս ուսումնասիրած է հոգեբանական ախտաւոր վիճակը, վերջին տարիներուն հալածախտէ վարակուած էր ։ Ուրիշ քննադատ մը Բարձրագոյն Վարժապետանոցի գրականութեան ուսուցիչ Պրիւնըթիէր ուսանողներուն կը յայտարարէր. «Պէտք չուզէի որ Ֆրանսական մատենագրութիւնը Ռուսոյի նման հեղինակներ ունենար» ։ Ռուսոյի Է*միլը *վրդովեց իմաստասէր Քանդի սովորական պտոյտը, մեծ ժողովրդականութիւն գտած Ռուսոյի գործերը ։ Զօհրապ անհման գործ մը կը նկատէ Նոր Է*լոիզը, *Ֆրանսացի իմաստասէր – քննադատ թէեւ Ֆրանսական գրականութեան գլուխ գործոցը կը նկատէր Ֆլոպերի* Տիկին Պովարին, *վարպետ մը իրապաշտ դպրոցին ։ Ցայտնի չէ սակայն գնահատութեան դատանիշը. Զօհրապ ո՛ւն է որ հրաշակերտ մը կ'ընդունի, թէ բովանդակութիւնը ։ Սխալ է թէ Ռուսոյ սիրած չէ կը սիրէր Տիկին Հուտթօն, սերտ բարեկամութիւն ունէր տիկին տ'Էփինէյի հետ, որ «Նոր Էլոիզ»ի երեւումին ինքն ալ գրեց յուշերը, որոնք բանավէճի տեղի տուին, երբ հրատարակուեցան տարիներ վերջ ։*

Ազնուական ընտանիքի զաւակ Ցուլիա կը սիրահարի դաստիարակին՝ Սեն Փրէօյի, որ կը պատկանի համեստ դասակարգի ։ Դաստիարակը կը խուսափի, որովհետեւ ամուսնութիւն մը կարելի չէ ։ Ժուլիայի հայրը կը զայրանայ եւ կ'երդնու չամուսնացնել աղջիկը համեստ երիտասարդին հետ, կ'արգիլէ որեւէ հաղորդակցութիւն ։ Թղթակցութիւն մը կը սկսի երկուքին միջեւ, ուր կը յայտնուի երիտասարդին վերապահութիւնը, երիտասարդուհիին անբուժելի սիրահարութիւնը ։ Աղջկան մայրը ձեռք կ'անցընէ Ցուլիայի նամակները, յուսահատ եւ ջղագար՝ կը մեռնի ։ Հայրը կ'ամուսնացնէ Ուոլմարի հետ, բայց կը մնայ նախկին սէրը, թէեւ հաւատարիմ կը մնայ իր ամուսնական եւ մայրական պարտականութեանց մէջ ։ Այսպէս, կը ջանայ հաշտեցնել առաքինութիւն եւ կիրք՝ մայրութեան զգացումին եւ կրօնական պարտականութեանց կատարումին մէջ գտնելով պայքարի զէնքերը ։ Ամուսինը աւելի ազատամիտ կը գտնուի քան հայրը ։ Իր տունը կը հրաւիրէ Սեն Փրէօն ։ Սէրը կ'արծարծուի, Ցուլիա պարտուելու վրայ է, երբ արկածով մը կը մահանայ ։ Նախկին դաստիարակը կը մնայ դաստիարակ՝ Ցուլիայի զաւակներուն ։

Ռուսօ այս գործին մէջ դրած է իր ամբողջ զգայնութիւնը, ընկերային դաւանանք մը ։ Երեւակայութիւնը կը զարդարէ իրական կեանքէ վերցուած դրուագ մը, կը դառնայ ռահվիրան վիպական դպրոցին ։

Այդ դպրոցի պատմական աշակերտներէն Միշըլէ ժողովուրդին պիտի վերագրէ ընկերային յեղաշրջումները, ինչպէս մտքի յղացումները, բարոյականի ծնունդը ։ Ռուսոյի աշակերտները կ'ընդունին որ ժողովուրդը ամէն առաքինութիւն ունի, օժտուած է ինքզինք կառավարելու անհրաժեշտ ձիրքերով ։

Զօհրապ կը գրէր տարիներ առաջ. «Գրականութիւնը իր հիւթը վերցնելու է ժողովուրդի սրտէն, ան միայն կուտայ առողջ հիւթ, անթառամ բողբոջում » (Մասիս, 1892, *թիւ* 3956, 3965) ։

« Գրականութիւնը ժողովուրդին կեանքէն պիտի քաղէ, ժողովուրդին կեանքին ծառայելու համար ։ Գրողները մօտենալու են ժողովուրդին եւ անոր հասկա… ըմբռնումին, եթէ չեն ուզեր որ իրենց … ըլլան միայն իրենց գործերուն ընթերցողները (Մասիս, 1893, *Թիւ* 3998

Գերման գիտութիւնը ժողովուրդին … կը վերագրէր կրօնները, լեզուները, … բարունքի, բանաստեղծութեան … ծումը, Միշլէ անոր մէջ կը … Յեղափոխութեան անանուն հերոսը ։ Իրականութիւն մը կայ անշուշտ, … ընդհանուր շարժումին մէջ անհատական ձեռնարկներ ալ կան, յստակ եւ դիտակից ։ Ճարտար մարդիկ կը դեկավարեն զանգուածներու շփոթ շարժումներ, … ուղղութիւն կուտան զգացումներուն, … առաջնորդեն որոշ նպատակի մը ։

Վիպականութիւնը, ծնունդ Ռուսոյի ուղեղին եւ խառնուածքին, միթիքական ըմբռնում մը տուած է ժողովուրդի … որ աղբիւրն է իմաստութեան, արդարութեան ։ Ժողովուրդն է պատմութեան մեծ գործաւորը ։

Վիպականութենէն կ'անցնի ընկերային … վարական վարդապետութեան ։ … կը քննադատէր Քարլայլ «Հերոսները» … Հակադիտական կը նկատուի անհատական կարողութեանց ազդեցութիւնը … ժողովրդային շարժումներու մէջ ։ Քինէ չէր հաւատար զանգուածներու … նանուն գործունէութեան ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(26 Շար.)

այս երկուքին յարաբերութիւնները չեն սահմանափակուիր միայն գիտութեան բնագաւառով: Թէեւ չեն խոստովանիր, բայց իրարու կապուած են ջերմ սիրով: Սերգէյ իր կարգին կը սիրէ Երազիկը, սակայն անձնապաստան այդ երիտասարդական աւելի շատ կը տանջուի իր առաջին սիրոյ ապրումներէն, քան սիրելէն: Ան այնքան դժուարութիւններ կը մտցնէ սիրահարներու յարաբերութիւններուն մէջ, որ կը ստեղծուի լարուած մթնոլորտ մը, կը սկսին խանդի տեսարաններ: Սակայն, ինչպէս օփերեթին սեռը կը պահանջէ, ամէն ինչ դրական լուծում կը ստանայ եւ բանը կը վերջանայ մէկ քանի զոյգերու ամուսնութեամբ:

Ձալիկեանի Թատերատետրը (Լիպրեթո) գրուած է աշխոյժ, սրամիտ եւ կատակերգութիւններով լեցուն, որոնց շնորհիւ գործողութիւնը կ'ընթանայ թեթեւ, անբռնազբօս: Սակայն ամէնէն շատ երաժշտութիւնն է, որ կը խանդավառէ, յորդի իր վառ, տպաւորիչ մեղեդիներու:

Օփերեթին երաժշտութիւնը, բնական ոճով, կը զարգացնէ հայկական երաժշտութեան զանազան սեռերը՝ վիպական – երգային, գեղջկական, եւն.:

Գրեթէ ամբողջ օփերէթին տեւողութեան կը հնչէ «Երեւանի մասին» երգը, որ հնչէ տարբեր հանգամանքներու մէջ՝ եւ ստանողներու ուրախ հանդիսաւոր ժամերու, եւ աշխատած ատեններ, եւ խնջոյքներու պահերուն: Այդ երգը կարծես սիրելիի, հարազատ քաղաքին հանդէպ անսահման սիրոյ խորհրդանիշը կը հանդիսանայ:

Խօսելով անցնող մէկ տարուան երաժշտական կեանքին մասին, կարելի չէ չյիշել երիտասարդ երգահաններու նոյնպէս ժամանակութիւնը այդ կեանքին: Հաճելի էր տեսնել թէ ինչպէս այդ սերունդը, որ երէկ դեռ անփորձ էր, այսօր արդէն կեցած է ամուր ոտքերու վրայ եւ իր ստեղծագործութիւններու թարմութեամբ ու ինքնատիպութեամբ, իր խիզախումներու թափով հիացում կը պատճառէ:

Առանձնապէս պէտք է նշել Աճեմեանի երիտասարդական շունչով համակուած բռնապարային սուիթը, Զթչեանի նախերգանքը, Արզումանեանի «Կոխ» հաստատող պատկերը, Յարութիւնեանի քնարականութեամբ թաթաւուն Թաւջութակի Քոնչերթօն եւայլն: Այս գործերը ինքնատիպ են եւ գրաւիչ: Անոնց մէջ կան յուզիչ, ջերմ տողեր, որոնք կը հարստացնեն մեր ազգային երաժշտութեան գանձարանը:

Մ. ՏԷՐ – ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐԸ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Թուրքիոյ Ազգ. Պաշտպանութեան նախարարութիւնը որոշեց «իսկոյն» վտարել զինուորական վարժարաններու ուսանողուհիները:

Այս որոշումին իբրեւ պատճառ ցոյց կը տրուի ուսանողուհիներուն «մարմնական կառուցուածքը»:

Պոլսոյ զինուորական բժշկական վարժարանին մէջ կը գտնուէին վերջին դասարանի 26 ուսանողուհիներ: Այս ուսանողուհիները յայտարարած են թէ օրէնքին պիտի դիմեն պաշտպանելու համար իրենց իրաւունքները կնքուած պայմանագրութեան նախարարութեան կողմէ միակողմանի կերպով ջնջումին առթիւ:

Այն կիները, որոնք ներկայիս իբրեւ ատեանտացնուոր կը պաշտօնավարեն բանակիս օժանդակ . սպասարկութիւններուն մէջ, յատկապէս գրագրանի իբրեւ պաշտօնեայ պիտի աշխատին:

ԱՆԱԹՈՒՐԲԱ

Պոլսոյ Թուրք Թերթերը կը գրեն.—

15 տարեկան Թուրք աղջիկ մը, որ իր սիրահարին հետ պտոյտի գացած էր կառքով, Քեմերպուրկազի ճամբուն վրայ բռնաբարուեցաւ իր սիրահարին հինգ ընկերներուն կողմէ: Աղջիկը, վիրաւորուած, անձնասպանութիւն փորձեց ինքզինք ծով նետելով Էյուպի Նաւամատոյցէն: Հինգ երիտասարդները հսկողութեան տակ առնուեցան:

ՈՒՐԱԿԱՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Քսաներորդ դարու ամէնէն ահարկու ուրականը, «Քարլա» անունով ծանօթ, որու արձագանգը տակաւին անցեալ օր, երեւակայութենէ դուրս աւերներ գործեց Ամերիկայի մէջ: Ճիշդ է թէ սաստկութիւնը կը կորսնցնէ հետզհետէ, բայց կը յառաջանայ դէպի երկրին ներսերը: Թեքսասի ափերուն վրայ միլիոնաւոր տոլարի աւերներ գործեց: Նաւահանգիստին մէջ ընկղմեց հարիւրաւոր նաւեր, հազարաւոր հեկտար հող ջուրի տակ կը թողու՝ բամպակի, բրինձի եւ ծխախոտի բերքը փճացնելով ամբողջութեամբ: Ցած շրջանները ջուրի տակ մնացած ըլլալով՝ օձերը եւ մողէսները սկսած են խուժել բարձրադիր բնակութեանց մէջ, լուրջ սպառնալիք մը դառնալով մարդոց համար, որոնք ազատած կը կարծէին իրենք զիրենք ջուրին վտանգէն:

Ուրականէն խոյս տուած 300.000 գաղթականներ, կարծելով թէ բարելաւուած է կացութիւնը, ուզած են վերադառնալ իրենց տուները, բայց տեղական իշխանութիւնները արգելք հանդիսացած են պնդելով որ վտանգը անցած չէ: Իսկ պարպուած գիւղերուն ու քաղաքներուն մէջ գործի լծուած են աւարառուները:

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

12.000.000 ԼԻՊՐԱ ՀՐԹԻՌ ՄԸ

ՍԵՔՐԸՄԵՆԹՕ, ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ. — Վերջին փորձերու ընթացքին կարծր վառելանիւթով գործող եւ հինգ հարիւր հազար լիպրա ծանրութիւն վերցնելու ուժ արտադրող հրթիռ մը փորձարկուեցաւ: Ութսուն թոն կշռող հրթիռը շինուած էր Հերոճեթ Ճենըրըլ Գորփորէյշըն-ի գիտնականներուն կողմէ՝ ամերիկեան օդոյժին հետ կնքուած պայմանագրութեան մը հիման վրայ: Այս հրթիռը Օգոստոս 26ի փորձին վառեցաւ 87 երկվայրկեան: Ընկերութեան գիտնականները ու մասնագէտները կ'ըսեն, թէ այդ մեքենայէն կարելի է ստանալ 12.000.000 լիպրայի մղիչ ուժ, որ կրնայ լուսին գրկել երեք մարդ պարունակող սատղանաւ մը: Ստացուած մղիչ ուժը հաւասար է 10.000.000 ձիու ուժին: Հրթիռը արձակելու համար նախապէս պատրաստուեցաւ երկաթախառն կրաղիւսէ շինուած հարթակ մը:

Ուրականը կը շարունակէ անշուշտ իր աւերումի եւ մահուան թափօրը: Թեքսասի եւ Լուիզիանայի մէջ 15 հոգի զոհ գացին տարերային այս աղէտին: Սարսափազդու թափառ մը Կէլվըսթըն կղզին մէջ գետնին հետ հարթ հաւասար դարձուց հարիւր տուն: Աղէտին ընթացքին վեց հոգի մեռան: Լուիզիանայի մերձակայքը ուրիշ թաթառ մը Նուապարոյն հինգ հոգիի մահուան պատճառ դարձաւ: Բազմաթիւ անձերու ճակատագիրն ալ յայտնի չէ: Օդային կայի խողովակները պայթելով քանի հինգ տուն փլան: Կէլվըսթընի տուները մէկ մեթր ջուրի տակ մնացին: «Քարլա» Մեքսիքօ ծոցին ծովեզերքի երկայնքին սարսափ սփռեց, հարիւր հազարաւոր հոգի երկրին ներսերը խոյս տալ ստիպուեցան: Ապահովագրական ընկերութիւնները մեծ գումարներ վճարելու հարկին տակ պիտի մնան: 1950ին Ամերիկայի հիւսիս արեւելակողմը ծագած ուրականի մը հետեւանքով ապահովագրական ընկերութիւնները մէկ միլիառ 173 միլիոն ինը հարիւր հազար տոլար հատուցում տուած էին:

«Քարլա» Թեքսաս եւ Լուիզիանայի մէջ փլատակներու ու թշուառութեան կոյտ մը ձգած է: Կը վախցուի որ կործանած քաղաքներու ազատարարի եւ նորոգութեան գործողութիւններուն ընթացքին նոր զոհեր դառնուին:

Թեքսաս Սիթի եւ Ֆէյրիրթի մէջ շատ մեծ է նիւթական կորուստը: Մոնթեքարլոյի ձայնասփիւռը յայտնեց թէ ուրականին հետեւանքով ցարդ Թեքսասի եւ Լուիզիանայի մէջ հարիւր հոգի մեռած, հազար հոգի վիրաւորուած են: Տասնեւերեք հազար հոգի ալ անպատսպար մնացած են:

800.000.000 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ՊԱՅԹԱԾ ԱՍՏՂԻ ՄԸ ՁԱՅՆԸ ՆՈՐ ԱՇԽԱՐՀ ՀԱՍԱՒ

800.000.000 տարի առաջ պայթած աստղի մը ձայնը նոր երկիր հասաւ:

Մաունթ Փալոմըրի դիտարանի աստղագէտ Ֆրից Զուիքի, Սան Ֆրանսիսկոյի մէջ գումարուող աստղագէտներու Միջազգային Համագումարին մէջ յայտարարեց, թէ այդ աստղի պայթումին հետեւանքով առաջացած լոյսը յաջողած է ստանալ վերջերս եւ թէ յիշեալ աստղին լոյսը իւրաքանչիւր երկվայրկեան 297.600 քիլոմեթր կը ճամբորդէ եւ երկիր հասնելու համար 800 միլիոն տարի ճամբորդած է: Ֆրից Զուիքի ըսաւ նաեւ, թէ այս աստղը մինչեւ այսօր ծանօթ աստղերուն ամէնէն հեռաւորն է եւ, նախ քան պայթիլը, արեւէն շատ աւելի մեծ էր, անոր լոյսը արեւի լոյսէն հարիւրէն մինչեւ հազար անգամ աւելի պայծառ եւ սաստիկ էր: Այս կարգի պայթումներ տեղի կ'ունենան ամէն երեք հարիւր տարին անգամ մը հարիւրաւոր աստղերէ բաղկացած աստղահոյլերու մէջ, իսկ այս պայթումին ուժը հաւասար է միլիոնաւոր ջրածնային ռումբերու ուժին:

ՔԼԻՎԼԵՆՏՑԻ ԲԺԻՇԿ ՄԸ ԿԼԶԻԱՑՈՒՑ ԱՐԵԱՆ ԵՒ ԱՅԼ ԽԼԻՐԴՆԵՐՈՒՆ ՄԱՆՐԷՆԵՐԸ

ՔԼԻՎԼԵՆՏ.— Մասնագէտ բժիշկ մը առնէտներու արեան եւ այլ խլիրդներուն մանրէները կլզիացուց եւ այդ հիւանդութեան դէմ պատրաստած է պատուաստ մը, որ շատ ազդու է առնէտներու բուժման եւ արմատական դարմանման համար: Տոքթ. Սերճիօ Տը Քարվալ կը կարծէ, թէ այս պատուաստը կրնայ շատ օգտակար ըլլալ խլիրդէ տառապող մարդոց համար: Տոքթ. Սերճիօ տնօրէնն է Ուէնս Տիւըլըմընա Քորփորէյշընի խլիրդի ուսումնասիրութեան բաժնին: Պատուաստը մարդոց գործածութեան համար պատրաստ պիտի ըլլայ մէկ տարիէն:

ԿԵԱՆՔԸ

Կեանքը շատ կարճ է, եւ ժամանակը շատ սուղ՝ անօգուտ խօսքեր ըսելու համար:

ՎՈԼԹԷՐ

Պէտք է լալ երբ մանուկը կը ծնի, եւ ոչ թէ երբ մարդ կը մեռնի:

ՄՈՆԹԷՍՔԻԷՕ

Եթէ մարդ հանդուրժէր ուրիշներու ըրածին, որքան որ ինք կը հանդուրժէ իր ըրածին, կեանքը այնքան ալ անտանելի պիտի չըլլար:

Ժ. ՔՈՒՐԹԸԼԻՆ

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Եւ Լուսիային ձեռքը բռնած արագ առաջ գացին եւ պարսպին մէջէն դուրսելէն եւ դէպի Շահ Պաղի կոչուած գետի լեռնաշղթան դիմեց, որուն եւեւէն հիւսային վտանգաւոր Աղդայ անցնիլ ու անկից ալ Վարագայ վանքը ապաստանիլ:

Արդարեւ գիշերուան ժամը վեցին մօտ, Վանական եւ Լուսիա Վարագայ հին վանքը հասան, որ կէս ժամ հեռաւորութիւն ունի նորաշէն վանքէն: Հին վանքին եւեւերը Վարագայ համանուն լերան տակ, ապառաժ ժայռեր կային, երկուքն ալ հոն ապաստանեցան:

— Ո՛հ, սիրելի Վանականս, մրմնջեց Լուսիա այնպիսի ձայնով մը որ բնութեան հրաշակերտ կոչուած այս էակին ամբողջ էութենէն կը ներդաշնակուէր, այս երկրորդ անգամն է որ կեանքս կը փրկես այնպէս չէ՞:

— Աստուած կը փրկէ քու կեանքդ, Լուսիա, ոչ թէ ես, նկատել տուաւ Վանական: Միեւնոյն ատեն այն դաշոյնը՝ զոր դուն նուիրեցիր ինծի, վկայէր որ անանկ պարագայի մը մէջ ազատած է կեանքս որ բոլորովին կորսուած էի:

Վանականը պատմեց բոլոր այն եղելութիւնները որոնք պատահած էին թէ Լուսիայի հօր գլխին եւ թէ իրեն:

— Աստուած իմ ... ըսել է թէ այսքան տարիներէ ի վեր աւազակութի՞ւն կ'ընէր իմ հայրս բացագանչեց Լուսիա:

— Աւազակութիւն ... ոչ, Լուսիա, ոչ ... միթէ՞ աւազակ անուն կուտաս այն մարդուն որ չարագործ ձեռքերը դարնելու համար կը պարտաւորուի չարագործներու հետեւիլ, մինչեւ որ իր նպատակին հասնի: Այսպէս եղած է հօրդ աւազակութիւնը ...

— Վանական... հիմա կը հասկնամ թէ ինչո՞ւ համար մայրս հօրմէս հասած մէկ գրութիւնը կարդալով կաթուածահար եղաւ ու տարիներով հիւանդ պառկեցաւ մինչեւ մեռնիլը ...: Ըսել է թէ մօրս գրած էր ան:

— Թերեւս .. առանկ բան մը չըսաւ ինծի հայրդ. միայն թէ այս դաշոյնիդ գաղտնիքը յայտնեց ինծի զոր դուն ալ չէիր գիտեր:

— Գիտէի ... բայց ...

— Գիտէի՞ր մի ...

— Այո՛:

— Ինչո՞ւ ուրեմն չուզեցիր յայտնել:

— Եթէ յայտնէի... մրմնջեց ...

— Ի՞նչ կ'ըլլար ըսէ:

— Պէտք էր որ դուն մեր տունը մնայիր:

— Ա՞յդ է պատճառը որ չուզեցիր յայտնել.

— Այո: Եթէ կ'ուզես տուր ինծի ձեռքովս բանամ:

— Ահաւասիկ: Բաց:

Լուսիա առաւ դաշոյնը ու կոթը սեղմելով բացաւ:

— Տես, հօրս անունն ու մականունը գրուած է, յարեց Լուսիա:

— Ճիշդ է, մրմնջեց Վանական:

Գիշերը լուսնալու մօտ էր: Այս երկու անբիծ հոգիները Վարագայ մեծ ձորը ճեղքելով հասան դէպի Հայոց ձոր տանող ճամբուն վրայ:

— Հիմա ուղղակի Էրմերու կ'երթանք, ըսաւ Վանական. հայրդ անպատճառ տասներկու հոգիով հոն կ'ըլլայ: Թէպէտ երկու օրէն անկից նորէն Վարագայ լերան մէջ պիտի վերադառնանք խումբովը սակայն աւելի աղէկ է որ մենք անոնց դտնուած տեղը երթանք զարմացնենք զիրենք:

— Հայրս խումբ ունի՞:

— Հապա... կտրիճ երիտասարդներէ բաղկացած խումբ մը ունի, որոնք Հայ զինուորի տարազով են ամէնքն ալ:

— Ախ, երանի թէ ժամանակ ունենայինք մեծ հայրերնիս ալ մէկտեղ առնելու ... ով գիտէ ի՞նչ թշուառութեան պիտի դատապարտուի իմ պատճառաւս:

— Աստուած կարող է, յոյսդ մի կտրեր, Լուսիա:

Այս անուշ խօսակցութիններէն ետքը լոյսը արդէն բոլորովին ճեղքուած էր. Վանականը խոհեմութիւն համարեցաւ լերան ժայռերուն մէջ սպասել: Մինչեւ մթնիլը:

Հետեւաբար, Լուսիային հետ Վարագայ լերան ետին գտնուող ամէնէն ապահով ժայռի մը տակ ապաստանեցաւ: Միայն թէ պաշարէ զուրկ ըլլալուն, Լուսիայի յայտնեց թէ կ'ուզէր մօտակայ գիւղ մը երթալ:

— Կասկածելու բան մը չկա՞յ, հարցուց Լուսիա:

— Ամենեւին, պատասխանեց Վանական:

— Մի երթար ... հոգ չէ, այսօր ալ առանց ճաշելու կ'անցնենք:

— Չըլլար, մանաւանդ որ խումբը մեր դէմը երբ ելլէ, հացի պէտք ունի:

— Դուն գիտես... մրմնջեց Լուսիա:

Վանական զգուշութեամբ մը ժայռերէն վար իջաւ ու մօտակայ գեղի մը ճամբան բռնեց:

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Գ. Պաղտասարեան, Մարսէյլէն 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ա. Թորոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԶԱՐԴԱՐ ՌԻՆԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արուսեակ Գույումճեան և զաւակները, Այրի Տիկին Ալթուն Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Գույումճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զոլաքեան եւ զաւակները եւ Գույումճեան ընտանիքը շնորհակալութիւն կը յայտնեն Համախարբերդցիական Միութեան եւ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, տղուն, եղբօր եւ ազգականին՝ ՄԱՆՈՒԿ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ն.Ֆ. Տէր եւ Տիկին Խ. Արապեանէ, իրենց զաւկին ամուսնութեան ուրախ առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Գարոյեան քսանական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին եւ եկեղեցւոյ դպրոցնե - րու, ողբացեալ Բարսեղ Տամլամեանի յիշատակին: (Ստանալ Յառաջէն) :

×

Պ. Հայկ Մողեան յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ եկեղեցւոյ դպրոցներուն Բարսեղ Տամլամեանի մահուան քառասունքին առթիւ: (Ստանալ Յառաջէն):

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքը փոխադրուած է 17 բիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կը խնդրուի ծնողքներէն, որ առաջնորդեն իրենց զաւակները այս Հինգշաբթի ժամը 2-4:

Դասաւանդութիւնը կը սկսի նոյն օրը:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի Հայկ. վարժարանի, այս Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 21ին: Ուսուցիչներն են.— Օր. Արփինէ Զօթիկեան եւ Պ. Թորոսեան: Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները առաջնորդել :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն եւ Նոր Սերունդը խոր ցաւով կը ծանուցանեն ընկեր Աւետիս Գալիկեանի մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 14ին:

Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան եւ ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկ. Գալիկեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 5ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Պ.Վահրամ Մխիթիքի կողմէ:

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշեալ թուականը եւ անյապաղ արձանագրել տան իրենց զաւակները, եւ նորեր ալ, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն կը փնտռեն Պ. Պարոյր Տիգրան Խաչիկեան, որ 1945 թուականին Լիոն կը գտնուէր: Ծնած 1912ին, նախկին Նոր Պայազիտ քաղաքը: Զինքը փնտռողներն են մայրը Սրբուհի, կինը Մանեակ եւ որդին Սուրէն :

Հայաստանէն Պ. Մուշեղ Անտոնեան կը փնտռէ իր եղբայրը Պ. Սահակ Սաղաթէլ Անտոնեան, ծնած 1921 թուականին Կոտայքի Ախտա գիւղը, որ 1940 թուականէն ի վեր կորսուած է :

Հայաստանէն Տիկին Շուշանիկ Գաղզեան կը փնտռէ իր եղբայրը, որուն հասցէն կորսնցուցած է եւ որ այժմ Փարիզ կը բնակի Պ. Գառնիկ Աչեան որ Էրզրում ծնած է մօրը անունն է Եօթեր եւ որ 1920ին իր սիրելիներէն բաժնուած է Պաթումէն :

Հայաստանէն կը փնտռեն Պ. Մկրտիչ Մուրատեան ,Կոնիկ կոչեալ , որ ծնած է 1920ին Արթիկի շրջանի Քեաֆթարլի գիւղը, զինուոր գացած է 1940 թուականին Լենինականի Վալինակ քաղաքի սահմանակից շրջան մը ու այդ թուականէն ի վեր որեւէ տեղեկութիւն չէ տուած իր մասին :

Հայաստանէն կը փնտռեն Պ. Մարկոս Համազասպ Սեխլեան այլ անունով Շեգօ ծնած 1920ին, Քեաֆթարլի գիւղը որ իր եղբօր Յովհաննէսի հետ պատերազմի գացած է եւ անյայտ կորսուած :

Հայաստանէն Տիկին Խարազեան կը փնտռէ իր որդին Գերասիմ Խարազեանը, ծնած 1918 թուականին Ստեփանաւանի Կուրթա գիւղը:

Հայաստանէն Պ. Խաչատուր Պօղոսեան կը փնտռէ իր որդին Պ. Կարապետ Պօղոսեանը, ծնած 1909ին Աշտարակի շրջանի Կարբի գիւղը: Մօրը անունն է Եպրաքսի, եղբօր անունը Մկրտիչ :

Յիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8), հեռաձայնի թիւ Էլիզէ 67-03:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch » 32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ – ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսսի մասնաճիւղի կողմէ Սեպտեմբեր 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, վերամուտի առթիւ առաջին ձեռնարկը. Ընկերական հաճելի մթնոլորտ, գեղարուեստական բաժին :

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները եւ համակիր երիտասարդութիւնը :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ, 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի, աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ: Այս առթիւ պիտի պատարագէ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Ամէն անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ իրենց նուէրները պէտք է դրկեն Պ. Ա. Մարտիրոսեանի :

27 Րիւ Սէն – Ժիւսթ, Առնուվիլ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր ութին, Կիրակի :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

Հինգշաբթի առաւօտ , Սեպտ. 21

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Իսիի Երիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 21ին:

Յարգելի ծնողքներէն կը խնդրուի անյապաղ արձանագրել տալ իրենց զաւակները :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլ – Սեւրի Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ , ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր- ընկերուհիները :

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին.

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին

ՔԵՕՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի , կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները. Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր - ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեսեկացնեն ժողովներու թուականի և վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները

ԱԶԴ ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայնով ազդ չտան :

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառութեանց առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ'ընդունի :

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 21 SEPTEMBRE 1961

ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9209 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3010

ՌՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՍԸ ԱՏԱՅԻ ՎՃԻՌՆԵՐԸ

...ոս Առայի երրեակ կախաղաններն ...արիւնաւոր դատավարութիւնները ...պարզի վրայ կը դնեն դարձեալ Թուրքիոյ ներքին կացութիւնը :

...Մայիս 27ի «հերոսները» մէկ ու ...տարիէ ի վեր ահուսարսափի մթնոլորտ մըն են ստեղծած երկրին մէջ : ...իշխանութեան տիրացած այօրէն, «յեղափոխական» միջոցներով, առանց ժողովրդական քուէարկութեան — անոնք ...ն բանէ առաջ մէկ մտածում ունեցան, — ամրապնդել իրենց դիրքը ներսէն ...անկելի ամէն միջոցներով :

...այդ նպատակին հասնելու լաւագոյն ...միջոցն էր՝ մէկ կողմէն գլխատել դեմոկրատ կուսակցութիւնը, որ 10 տարիէ ի վեր ...որ արմատ ձգած էր երկրին, մանաւանդ գիւղացի զանգուածին մէջ, միւս ...կողմէ դարպասել Իսմէթ Ինէօնիւի Հալք ...կուսակցութեան, որ հակառակ իշխանութենէն հեռու մնալուն, անխախտ պահած էր իր կազմակերպական մեքենան :

...Անկեալ իշխանութեան մը կառավարական պատասխանատու դէմքերուն եւ ...երեսփոխաններուն դատավարութիւնն ու ...յին ձերբակալութիւնն ու դատը ...անօրինակ անհամեմատ երեւոյթ մըն ...քաղաքակիրթ աշխարհի տարեգրութեանց մէջ :

...Թուրքերը ցոյց տուին, որ իրենք ...երկիր ըմբռնում ունին «ժողովրդավարութեան» մասին, որուն անունով ...ժողովրդեան, առանց կարմրելու :

...Նոր Առայի դատավարութեան գլխաւոր նպատակն էր վարկաբեկել դեմոկրատները, ծիծաղելի դարձնել անոր վարիչները, կազմալուծել անոնց կուսակցութիւնը, որ 1950ին ծախերով ողջունուած էր Թուրք զանգուածներուն կողմէ, ...երեւ ապացոյց, որ կուզար վերջ դնելու Հալքի բռնակալական վարչաձեւին :

...Ներքին մէկ տարուան դէպքերը ցոյց ...տուին, որ յեղափոխական կառավարութիւնը չէր յաջողած հասնիլ ծրագրուած ...նպատակին. Չէր կրցած ժողովուրդին ...սրտէն ջնջել համակրանքը հանդէպ դեմոկրատներուն :

...Երէկ օր աւելցան դժգոհ տարրերը : ...Ազգային Միաբանութեան Կոմիտէն ...զինուորական դասակարգին ...մէջ իր դիրքը ամրապնդելու համար յեղափոխական վճռականութեամբ առաքեց, 1960 Օգոստոս 20ին, հանգստեան կոչեց հինգ հազար սպաներ, որոնց շարքին կարեւոր թիւով զօրավարներ : Անոնք կազմեցին «Հիմնասու» ընկերակցութիւնը, որ սկսաւ իր վրայ խօսեցնել տալ, երբ անցեալ ամիս Թուրքերէն հրատարակեց «Սուգի Օր» հրովարտակ Օգոստոսի 20ը :

...Երկրորդ հարուածը ուղղուեցաւ համալսարանին դէմ, որուն 147 ուսուցիչներ պաշտօնանկ եղան՝ իբրեւ կողմնակից դեմոկրատներուն :

...Պոլսոյ, Անգարայի, Իզմիրի, Պրուսա... եւ այլ քաղաքներու մէջ շարունակ ձերբակալութիւններ կը կատարուին՝ զանազան պատրուակներով, որոնց մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ կառավարութիւնը տապալելու ամբաստանութիւնը :

...Կը հալածուին նաեւ ծայրայեղ ազգայնականները — յետաշրջականները — Չէրիաթի — Նուրճի խլամ մոլեռանդներ, ինչպէս նաեւ համայնավարները :

...Աւելի քան տարուան զինուորական — յեղափոխական վարչաձեւը չէ յաջողած բարելաւել վիճակը ստեղծել Թուրքիոյ մէջ :

...Հակառակ «ժողովրդավարութեան» տիրապետել իր համբաւին, պաշտպանած վիճակի սեղմումներուն տակ կ'ապրի երկիրը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏԻ ՄԱՀԷՆ ԵՏՔ

—o—

ՄԱԿ-Ի ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՓՈՒԿ Է

—o—

Համըրշոլտի մահուան պարագաները ցարդ անորոշ կը մնան, կը կարծուի սակայն թէ պէտք է հրաժարիլ «արտաքին» մահափորձի մը գաղափարէն, որովհետեւ առաջին քննութիւնները ցոյց կու տան թէ որեւէ հետք չկայ ուրիշ օդանաւի մը յարձակումին : Կը մնայ արկածը կամ «ներքին» դաւը, այսինքն ռումբ մը որ օդանաւին մէջ դրուած ըլլայ : Այս մասին գաղափար մը ունենալու համար կը սպասուի որ միակ վերապրողը գիտակցութիւնը վերագտնէ եւ կարենայ կարգ մը լուսաբանութիւններ տալ : Ուրիշ գաղտնիք մըն ալ կը հետաքրքրէ բոլորը, օդանաւը 14 հոգի կը փոխադրէր, մինչ վերապրողէն զատ, 14 դիակներ գտնուեցան, ո՞վ էր 15րդ ճամբորդը :

Մինչ այդ, կացութիւնը ծանր է Քաթանկայի մէջ եւ փափուկ ՄԱԿի մէջ : Տին Թըռք եւ Կրոմիքօ այս մասին խօսեցան իրենց առաջին հանդիպումին եւ ինչպէս կը սպասուէր Կրոմիքօ կրկնեց խորհրդային ծանօթ հանկերգը Թրօյքա ղեկավարութեան մը մասին : Թըռք համաձայն չէ եւ կ'ուզէ ժամանակ շահիլ «առժամեայ» քարտուղարի մը նշանակումով, ծանօթ է որ ինչ որ առժամեայ է, յաճախ վերջնական կը դառնայ :

Հաւանական է որ այս հարցը լուծում մը գտնէ փոխադարձ զիջումներով եւ այս առթիւ կարելի է մտածել թէ հաւանաբար Զինաթափի անդամակցութեան խնդիրը իր դերը կրնայ խաղալ : Արդարեւ, Խորհ. Միութիւնը պաշտօնապէս դրաւ համայնավար Զինաստանի անդամակցութեան հարցը եւ ոչ միայն իբրեւ 100րդ պարզ անդամ մը այլեւ իբրեւ «մեծ» մը, այսինքն Ապահովութեան Խորհուրդի հինգ մնայուն անդամներուն հաւասար իրաւունքներով : Այս հինգ մնայուն անդամներուն 5րդը Ազգայնական Զինաստանն ըլլալով, խնդիրը կը բարդանայ : Բայց անկարելի չէ որ Միացեալ Նահանգները ընդունին խորհրդային այս առաջարկը եւ փոխարէն՝ Խորհ. Միութիւնը ընդունի առժամեայ քարտուղարի մը նշանակումը եւ յետաձգէ Թրօյքայի իր պատմութիւնը :

Մոնճի Սլիմ (Թունուզցի պատուիրակը) մերժեց, ամէն պարագայի մէջ, Համըրշոլտի յաջորդել «անձնական եւ քաղաքական» պատճառներով ինչպէս ըսաւ :

Ամերիկեան պատուիրակութեան պետն է, յայտարարեց թէ ժամ առաջ քարտուղար մը պէտք է նշանակուի, նկատի առնելով կացութեան ստիպողական հանգամանքը :

Ազատ չէ մամուլը :

«Կլոր Սեղանի» որոշումները կը մեղանչեն ժողովրդավարութեան տարրական սկզբունքներուն դէմ : Թերթերը արտօնուած չեն ազատօրէն գրելու իրենց ուզած նիւթին շուրջ : Կուսակցութիւնները ընտրապայքարի օրերուն իրաւունք չունին խօսելու ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ որոշ նիւթերու շուրջ :

Ստեղծուած այս տարօրինակ մթնոլորտին մէջ է, որ տրուեցան Եասը Առայի վճիռները :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍԱԼԱՆԻ ՆԱՄԱԿԸ

—o—

Լը Մոնտ Սեպտեմբեր 20ի իր թիւին մէջ, կը հրատարակէր Ռաուլ Սալան ստորագրուած նամակ մը, զոր թերթին տնօրէնը ստացած էր :

Այս երկար նամակին մէջ, Սալան ի մէջ այլոց կը գրէ — «Առաջնակարգ կարեւորութիւն ունեցող դէպքերով լեցուն շաբաթէ մը ետք, որոշեցի Ֆրանսական կարծիքին առջեւ, կացութիւնը պարզել, շնորհիւ գաղափարներու այն ազատութեան որ միշտ գլխաւորած է ձեր թերթին ըմբռնումը : Ո՞ր Ֆրանսացին չզարմացաւ լսելով պետութեան նախագահին ճառին թեթեւ ոճը, այնքան ճակատագրական պահու մը մեր երկրին ներկային եւ ապագային համար : Խլըրտումներ կը ծագին ամէն կողմ, Պետութեան անկարողութիւնը ուշադրութիւնը կը գրաւէ բոլորին... Եւ մինչ Հարաւի ափերը անիշխանութեան ձգուած են, մինչ համայնավարութեան յառաջխաղացումը կ'ըլլայ ամբողջովին դէպի Ափրիկէ, մեր զօրքին լաւագոյնը խորհրդային աշխարհակալութեան ծուղակը կ'իյնայ : Ամէն բան կը ստիպէ ինծի որ խըզեմ ցարդ պահած լռութիւնս : Վերջին դէպքերը կը ստիպեն որ պատասխանեմ յաւակնութիւններու իշխանութեան մը, որ այլեւս ոչ մէկ բանի առաջ կը կենայ ծածկելու համար իր ձախողութիւնները, խեղդելու համար յարաճուն տագնապները եւ ջնջելու համար վերջին ազատութիւնները» :

Եւ Սալան երկար պատկերը կը գծէ Ալժերիոյ եւ Ափրիկէի Ֆրանսացիներուն կացութեան, կ'ըսէ թէ «աւանդական դրութիւն մը դարձած է նաեւ կեղծ դաւերու եւ կեղծ մահափորձերու կազմակերպումը, որոնք կը ձգտին տկարացնելու ընդդիմութիւնը եւ ամրապնդելու դողդոջուն ղեկավարութիւն մը» : Սալան կ'անդրադառնայ 16րդ յօդուածին որ վերապահուած է պատերազմային պարագաներու, կ'անդրադառնայ գիւղացիական տագնապին եւ բանուորական դժգոհութեանց : Ի տես այս կացութեան ղեկավարութիւնը չուզեր հաշիւ տալ եւ ամէն միջոցի կը դիմէ — «Զրո՞ն նոյնիսկ, խայտառակութիւն է, որ ես, Ռաուլ Սալան՝ երկու անգամ ընդհանուր հրամանատար թշնամիին առջեւ, մահափորձի մը դրդիչը եղած եմ Պետութեան ղեկավարին դէմ : Ես չեմ արտասուեր իմ անցեալս եւ զինուորական պատիւս հրամայելով մահափորձ մը, մարդու մը դէմ՝ որուն անցեալը մեր ազգային պատմութեան կը պատկանի : Մոլորած Ֆրանսացիներ, գերմանական գրաւման շրջանին, վնասուեցան, բայց երբեք Դիմադրութիւնը ինք իրեն չտուաւ մահափորձ մը կազմակերպելու իրաւունքը՝ Պետութեան ղեկավարին դէմ, զոր Ֆրանսա ինք իրեն տուած էր : Ինչպէս Մառեշալ Փեթէնը, Զօր. տը Կոլ վաւերացուեցաւ ազգային կամքին եւ վըստահութեան կողմէ : Իր առաքելութեան հաշիւը պէտք է տայ Ֆրանսայի ժողովուրդին առջեւ» :

Սալան իր ուրախութիւնը կը յայտնէ որ տը Կոլի դէմ կատարուած մահափորձը ոչ մէկ զոհ պատճառած է մինչ Սալանի դէմ ղրկուած Պազուքայի հրթիռը իր գրասենեակի պետին կեանքը արժած էր :

«Ամէն բան ըրին, կը շարունակէ Սալան, որպէսզի անձկութիւնը շատնայ Ֆրանսացիներուն սրտին մէջ, վերջին շաբաթներուն : Անկարեւոր մարդիկ իբրեւ պատասխանատու դէմքեր ներկայացուեցան, յետոյ մահափորձ մը ներկայացուեցաւ հանրային կարծիքին, այնպիսի ձեւով մը որ ի վերջոյ զարմանք եւ տարակուսանք կ'արթնցնէ, այնքան անիրական բնոյթ ունի : Նոյն օրը, ինչ զուգադիպութիւն, կարգ մը ձերբակալութիւններ պատճառ կ'ըլլան որ ձեռք դրուի մեր մեծ զինուորականներու վըրայ : Խաղը յստակ է : Ընողները եւ յղացողները կրնան դատել անոր տուած արդիւնքներուն միջակութիւնը. Զինուորի պատուոյս վրայ բառ ըլլալով ինչ որ կ'ուզէի ըսել, աւելցնեմ թէ զօրավարներ Վանիւքսէմ եւ Քրէվքէօր երբեք մաս չեն կազմած Գաղտնի Բանակին» :

Վերջացնելով Սալան կ'ըսէ թէ իր կազմակերպութիւնը երբեք միտք չունի զինուորական բռնակալութիւն հաստատելու : Սահմանադրութիւն մը կայ, կան նաեւ եւ մանաւանդ ժողովներ եւ Ֆրանսայի ժողովուրդը :

Թերթին տնօրէնը Պէօվ-Մերի կը պատասխանէ նամակին շեշտելով թէ թերթի մը պարտականութիւնն է հրատարակել նման նամակ մը երբ զինուորական մը զայն կը գրէ իր պատիւն իսկ խնդրոյ առարկայ ընելով, հերքելու համար մահափորձը մանաւանդ երբ քննութիւնները յստակ եզրակացութեան չեն հասած, ցարդ : Բայց «Լը Մոնտ»ի տնօրէնը կ'ըսէ թէ պէտք է Սալան այդքանով բաւականանար եւ քաղաքական վիճաբանութիւններու մէջ չմտնէր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՓԱՐԻԶԻ ԴԱՒԻՆ» դատավարութիւնը նոր միջադէպերու առիթ տուաւ աղջի օր : Ընդհանուր դատախազը, երբ ամբաստանալները կը կարդար, ըսաւ ի մէջ այլոց թէ Զօր. Ֆօռ փոփոխութիւններ կատարած է ոստիկանութեան եւ դատաւորին ըրած իր յայտարարութիւններուն մէջ : Ֆօռ, որ ինչպէս գրեցինք սկիզբէն մերժած էր պատասխանել խնդրոյ առարկայ դարձնելով դատական կազմի իրաւասութիւնը, ընդմիջեց շեշտելով — «Զօրավար սպայ եմ եւ թոյլ չեմ տար որ ստախօս ըսեն ինծի համար, իմ տարիքիս եւ աստիճանիս պատճառաւ յարգանք կը պահանջեմ» : Նախագահը դիտել տուաւ թէ խօսք չէր տրուած իրեն, բայց Ֆօռ աւելի բարկացած պատասխանեց «Ես խօսք չեմ ուզեր, կ'առնեմ», աւելցնելով «ազատ մարդ եմ եւ կ'ուզեմ մնալ» :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 400 զբօսաշրջիկներ Փօպետա նաւով Եւրոպա կուգան մէկ ամսուան պտոյտի մը համար :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ Նախագահը Շապան-

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց ընկեր Հայրի Քարեան որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Խորհ. Միութիւն եւ Հայաստան, Փարիզ հանդիպած է դէպի Քալիֆորնիա իր վերադարձի ճամբուն վրայ :

Տելմաս մերժեց արդելքի բանաձեւը զոր ներկայացուցած էին ընկերվարականները : Ծանօթ է որ Սահմանադրական Կոմիտէն Շապան Տելմասի ձգած էր այդ որոշումը : Ազգ. Ժողովի Նախագահը այդ որոշումը տուաւ հիմնուելով 16րդ յօդուածին եւ տը Կոլի Տըպրէին գրած նամակին վրայ : Հոկտեմբեր 3էն սկսեալ Ազգ. Ժողովը կը սկսի իր սովորական նստաշրջանը եւ արդելքի բանաձեւը կրնայ կրկին առաջարկուիլ բայց կ'ըսուի թէ մինչ այդ տը Կոլ պիտի հրաժարի 16րդ յօդուածէն :

ԹՐՔԱԿԱՆ կառավարութեան քաղաքային անդամները որոնց մէջ նաեւ արտաքին նախարարը հրաժարեցան բայց աւելի ուշ ետ առին իրենց հրաժարականը :

ԵՂԻՇԷ ԴՈՒՐԵԱՆ
ԻՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Եղիշէ Դուրեանի քերթողական արուեստն ու մտքի խորութիւնը չենք փընտռեր իր «Դրուագներ Մանուկ Յիսուսի կեանքէն» հատորիկին մէջ: Դա կաղանդչէք մ'է հայ մանուկներուն համար. հետեւաբար, ըմբռնելի՝ փոքրիկներուն մտքի հասողութեան. հոն բարոյախօս վարդապետը, հովուեր դաստիարակը պարզ ոճով, առանց իմաստասիրական խորութեան պիտի պատկերացնէ Յիսուսի մանկութենէն օրինակելի դրուագներ, պիտի հանէ բարոյական խրատներ, բայց միշտ զգացնելով թէ գրողը սովորական մէկը չէ, կը պահէ իր անսեթեւեթ վայելչութիւնը. երբեմն փոքրիկ կայծեր լոյս պիտի տան. Յիսուս Մանուկին հրաշագործ ձեռքերով կաւէ թռչնիկները կեանք պիտի առնեն, կամ դժնիկը ճերմակ պիտի ծաղկի: Յիսուսի մանկութեան անվաւեր աւետարաններու զրոյցները դարձեալ պիտի սիրուին մանուկներէն, մինչ Խրիմեան Հայրիկ պիտի չկարենայ Եղիշէին պէս հաճելի բուրաստաններ ստեղծել Պապիկ ու Թոռնիկով, կամ Դրախտի ընտանիքով :

« Հովուական սրինգ»ը ուրիշ բան է : Ե. Դուրեան մեզ կը տանի մտքի եւ հոգիի տաճարը. սիրտն եւ զգացումը կը հետեւին խնկարկելով Աւետարանի դէմ՝ որ բացուած է մեր առջեւ, եւ Ե. Դուրեան կարդալով կը մեկնաբանէ եւ ցոյց կուտայ առակներուն կամ Յիսուսի խօսքերուն թաքուն իմաստները :

Երեսունըչորս քերթուածներ են, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կրօնական բընոյթ կը կրեն: « Հովուական սրինգ» վերնագիրը թերեւս լրիւ չըացատրէ նիւթին բովանդակութիւնը. բայց ի՞նչ կարեւորութիւն ունի խորագիր մը. բանաստեղծական մէկ բողբոջ ծնունդ է, հասունած է հեղինակը եւ իբր քերթուած մը զետեղած գրքոյկի ճակատին: Թերեւս երազած է Բեթղեհէմի հովիւ մը՝ որ սրրինգով կը թովէ հոգեկան գեղեցկութիւններ վերակոչելով :

Սրինգ *քերթուածը չէ կարելի նախամուտ մը համարել, ուր պիտի ամփոփուէին մատեանի ընդհանուր գիծերը. անկախ քերթուած մ'է եղէգի մասին որ՝* սրինգ եղած է, խորոտիկ լուռ խնկացող կուրծքի մը մօտիկ, *որ պիտի երգէ անծայր ամայութեանց մէջ անհունի, շունչով :*

Պատահական չէ առաջին քերթուածը « Կը սիրե՞ս զիս »:

Ե. Դուրեան սիրոյ ճամբով պիտի կարենայ վեր բարձրանալ դէպի Խաչը, պիտի ըմբռնէ Անառակին *խորքը կազմող հօր բուռն սէրը դէպի ստահակ որդին եւ ներողութեան աստուածային գեղեցկութիւնը: Խաչը մտածուած ու խոր իմաստներով եւ զգացուած սրտով սիրոյ գերագոյն արտայայտութիւնը պիտի կազմէ եւ այս լարին վրայ ընթերցողը պիտի լսէ* Նայուածքը, Ետեւէս Եկուր, Վերջին վայրկեանը, Եմմաուսի ճամբորդները, *եւայլն: Սակայն պիտի հանդիպինք պայմանագրական Եթէներու, որոնք իր սիրած կրկնակները պիտի կազմեն, սակայն ոչ պատկերի մը կամ մտածութեան մը պակասէն հարկադրուած, ինչպէս մեր արեւելահայ բանաստեղծները, որոնք բառեր կը մեղանչեն այս կրկնակներով աւիւնի նուազում ցոյց տալով, այլ Դուրեանի մէջ հետզհետէ ուժգնութեան կը հասնի որոշ վերջակէտի մը որ անէծք է.* Հորթին (*ոսկեզէն*)նըման դառնամ փոշի:

Կամ Նայուածքի *գեղեցիկ քերթուածին մէջ,* Քանի անգամներու *զանազանեալ պատկերներով, պիտի գտնենք լաց եւ զղջում .*

Օր մ'ալ դարձար ինձ լըռիկ
Ի՞նչ պակուցիչ բան մը կար մէջն
աչերուդ
Որ երբ նայուածքդ ինձ ուղղեցիր
լացի ես
Կամ թաքնըւած ի՞նչ կար սրտիս խորը
մութ
Որ զղջացի դառնապէս :

Երբեմն կը զգացուի Ե. Դուրեանի քերթուածներուն մէջ բառերու եւ տաղաչափութեան փնտռտուքներ, կարծես արուեստակեալ տողեր ըլլան, սակայն ըստ իս կատարելութեան իր ձգտումն է որ զինքը մղեր է յանգերու կատարելութիւն եւ բառերու ճշդութիւն փնտռելու, ըլլալու համար հայերէնի կարօտ եւ անփոյթ գրողներուն օրինակ :

Հովուական սրինգին *մէջ կան նաեւ խումբ մը քերթուածներ, որոնք անուղղակի կապ ունին իր կրօնաշունչ ուղղութեան հետ: Այսպէս* Սրինգիս, Լուսնի տակ, Անտառին մէջ, Աղի արձանը *եւն., պիտի յիշեցնեն սիրած ինքնայատուկ ոճը, խորհրդապաշտ հոգին, գեղեցիկ իմաստութիւն մը քնարերգութեան լարերով երգուած : Նա գրեթէ ամէն քերթուածի վերջաւորութիւնը անակնկալ գիւտով մը կը կատարէ, այսպէս* Աղի արձանը *պիտի վերջացնէ .*

— Կուրծքին տակ պինդ բաբախեց տրոփ
մը թաքուն —
Շուշանի բո'յրը զոր շնչած էր երէկ,
Տատրակի ձա'յնը զոր լըսած էր այգուն
Արշալոյսէն քաղած շողերն ալ բեկբեկ
Իրենց ամէն հեշտանքներով աղուանոյշ,
Իր պաշտպանին մէջ խըտացած կարծեց
կինն...
Ու *դուստր մարդկան*, ուզեց նայիլ
անըզգոյշ
Իր ետեւէն եկող աղուոր հրեշտակին...:

Նոյն անակնկալ վերջաւորութիւնը պիտի գտնենք Բուդդա եւ Յիսուս բաղդատական քերթուածին մէջ, կամ մաղթանք մը, աղօթք մը բանաստեղծութեան նիւթին համեմատ, տալու համար գեղեցիկ վերջալոյս մը, ինչպէս պիտի պատկերանար Յիսուսի օրերուն Երուսաղէմի վըրայ:

Ընթերցողն անցնելով Յիսուսի ծնունդէն մինչեւ Գողգոթա, երթալով Եմմաուս տրտում եւ թախծալից կորսուած յոյսի մը համար, ամէն էջի վրայ հոգեկան սփոփանք պիտի գտնէ. կարծես աղօթամատոյց մը ձեռքերն մէջ կը խօսի Աստուծոյ հետ, կամ զղջման ցաւեր կը զգայ իր սրտին խորը եւ անպայման պահանջք մը կայ իր ներսը դիմելու ներշընչուած Մաղթանքով *առ Հոգին Սուրբ, որ տայ*

կայք մը ոտքի. նայուածք մ'ի վեր
Կ'ուզեմ, այո՛, հոգւոյդ ի սէր
Կ'ուզեմ ըլլալ հոգի մը նոր :

Երկու փոքրիկ մատեաններ, ինչպէս աղաւնի զոյգ թեւեր, Դրուագներ Մանուկ Յիսուսի կեանքէն *եւ* Հովուական սրինգը *բաւական զօրութիւն ունին միշտ վեր բռնելու եւ գեղեցիկ կապոյտին հասցնելու Եղիշէ Պատրիարք Դուրեանը. եւ արդարօրէն իրաւունք կուտան բոլոր անոնց որ անգամ մը եւս վառեցին իրենց ջահերը ոսկեղէն բանաստեղծի մը հարիւրամեակին ընդառաջ երթալու համար :*

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՒ
ԲԱՐԵՁԵՒՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Հայերէն տպագրական տառերու բարեփոխութեան հարցը հրապարակ դրուելէ ետք, Հայաստանի կառավարութեան կողմէ կազմուած յանձնաժողովը, ժամանակին, Երեւան հրաւիրեց նաեւ վրացի նկարիչ Գ. Շեվարդնաձէն, որ վրացական տպագրական նոր տառերը նախագծողն է :

Ինչպէս կը տեսնուի, Յանձնաժողովը լաւ աշխատած է՝ խորհրդակցութեան հրաւիրելով անոնք որ ծանօթ են, Հայաստանի մէջ, իրենց հրատարակչական գործունէութեամբ եւ հայ լեզուին մասին իրենց պրպտումներով, խնդրելով նաեւ արտասահմանի տեսակէտները (Մխիթարեան միաբանութիւն, Փրոֆ. Ադոնց եւ այլ հեղինակութիւններ) : Ասկէ զատ, հետաքրքրուած է նաեւ ակնաբոյժներու, գրաշարներու եւ տպագրիչներու տեսակէտով: Ու վերջապէս Վրացիներու կատարած փորձին արդիւնքով :

Աւասիկ վրացական նոր տառերը նախագծող նկարիչ Շեվարդնաձէի զեկուցումը հայերէն տառերու բարեփոխութեան համար կազմուած Յանձնաժողովին առջեւ, (քաղուած՝ 5 [illegible] Տեղեկագիրէն) —

« Մեր առաջ դրուած էր մի խնդիր Վրաց տառերի մէջ բարեփոխութիւն մտցնել, ժամանակակից տպագրական տեխնիկայի պահանջների համեմատ, բայց այնպէս որ այդ չնշանակէր օտար, օրինակ՝ լատինական տառեր մտցնել կամ գոյութիւն ունեցող տառերի մէջ մտցնել այնպիսի փոփոխութիւններ, որ նոր տառերը դառնային առանձին [illegible]նելու առարկայ: Լատիներէն կամ [illegible] նոր տառեր ընդունիլը ոչ մի բանով [illegible] ենք կարող արդարացնել : Վրաց ժողովրդի թիկունքում կանգնած է բազմադարեան եւ հարուստ կուլտուրա : Վրաց [illegible] ունի հարուստ եւ շատ [illegible] րում նշանաւոր գրականութիւն, այնպէս որ մեր ներկայումս ունեցած տառերի սովորելը ամէն մի կրթուած Վրացու համար պիտի լինէր անհրաժեշտ [illegible] այդ՝ Վրաց այբուբենը լիովին համապատասխանում է Վրաց լեզուի առանձնայատկութիւններին, որ ամէն մի [illegible] չիւնի համար ունի առանձին տառ [illegible] կարող ասել, որ լատինական կամ այլ տառերի ընդունելը աւելի լաւ կը [illegible] Վրաց լեզուի համար քան մեր ունեցած տառերը: Լատինական տառեր մտցնելը կարելի է նպատակայարմար համար միայն այն ազգերի համար, որոնք մինչեւ այժմ չեն ունեցել սեփական այբուբեն, որոնք այժմ են միայն սկսում իրենց կուլտուրական կեանքը: Կամ այն ազգերի համար, որոնց տառերը չափազանց բարդ լինելով՝ պահանջում են սովորելու շատ մեծ ջանք եւ ժամանակ ինչպէս օրինակ՝ չինականը, ճապոնականը, արաբականը: Հետեւապէս վրացական տառերը պէտք է մնան իրենց անփոփոխ եւ, պահելով իր ընդհանուր կերպարանքը, սակայն այնպիսի փոփոխութիւններ պիտի ընդունէ, որ ստանայ այն առաւելութիւնները, ինչ որ ունի լատինական տառերը »:

Տեղեկագիրը կը շարունակէ —

Եւ Վրաց նոր այբուբենի հեղինակը իրեն սկզբունք ընդունելով, որ տառերի գլխաւոր յատկութիւնները պիտի [illegible] պարզութիւնը, գեղեցկութիւնը եւ [illegible] յողութիւնը, իր փոփոխութիւնները կատարել է այսպէս —

Ա.— Տառերի վերեւ եւ ներքեւ ծըրուող մասերը կարճացրել է եւ գլխաւոր հաշուին մեծացրել նրանց բուն մարմինը, իրանը, յարաբերութիւնը ընդունելով 1 – 2 – 1 :

Բ.— Տառերի թանձրութիւնը (հաստութիւն, լայնութիւն), որ վրացերէնում եղել է 18 *տեսակի, վերածել է [illegible] տեսակի :*

Գ.— Տառերի հիմնական եւ երկրորդական մասերի գծերի հաստութեան

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ
(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՈՒՂԵՒՈՐԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

Վերջապէս Էնկէլս կը գրէր. «Տրուած վայրկեանի մէջ մեծ անձնաւորութեան մը երեւումը երկրի մը բեմին վրայ դիպուածի մը արդիւնքն է անկասկած: Ենթադրելով որ այս դիպուածը չարտադրուէր, ուրիշ անձ մը պիտի գտնուէր հոն, որ պիտի գրաւէր իր տեղը: Պատերազմներով յոգնած Ֆրանսան եթէ չհանդիպէր զինուորական ինքնիշխանի մը, Նափոլէոնի մը, ուրիշ մը պիտի անցնէր բեմին վրայ: Գրեթէ միշտ պարագաներու յարմարող անձ մը երեւան եկած է, երբ կացութիւնը կը պահանջէր»: (Նամակ Սթրաքենպուրկի, 25 *Յունուար* 1894) :

Կացութիւնը ըմբռնելու եւ շարժումը ղեկավարելու կարողութիւնը ամէնուն տրուած չէ : Անժխտելի է Նափոլէոնի մը ռազմական հանճարը, մտաւոր բարձր կարողութիւնները: Մարքս գաղափար մը նետեց մէջտեղ, այսօր իր գործը աւետարանն է զանգուածներու, Սթալին, Լենին իրենց պաշտամունքը պարտադրեցին ժողովուրդներու :

Զօհրապ կը հանդիպի Հրեաներու արքայանիստ քաղաքը, Ֆրանքֆորթ, ուրկէ Ռոշիլտ եղբայրներ մեկնեցան Վիէննա, Փարիզ, Լոնտոն: « Մեծ ցեղ մը, որ պզտիկ ազգ մը ըլլալու թոյլտուութիւն կը խնդրէ »: Կը յայտնէ միանգամայն. «Թուրք հայրենակիցներու աչը եւ զգուշութիւնը Պաղեստինի հրեայ բընակչութիւն մը» հաստատելու սիոնական ցանկութեան հանդէպ : Սիոնականներ Համիտի դիմեցին կայան մը ունենալու համար, Սուլթանը մերժեց դիմումը, որովհետեւ կը նախատեսէր քաղաքական հետեւանքները : Բարեսիրական հզօր կազմակերպութիւն մը ունէին արդէն, այս տարի հիմնարկութեան դարադարձն է, քաղաքական կազմակերպութիւն մըն ալ մէջտեղ բերին փոքրիկ պետութիւն մը հիմնելու համար : Նուրբ դիւանագէտ մըն էր Սուլթանը, կ'ըմբռնէր, թէ ցեղային – կրօնական ժողովուրդի մը հաստատումը Պաղեստինի մէջ՝ արաբական աշխարհի կողին մխուած դաշոյն մը պիտի ըլլար եւ միջազգային օժանդակութեամբ պիտի տիրանար երկրին տնտեսական, քաղաքական կեանքին :

Գնահատելի թելադրանք մըն է «մարդոց եւ իրերուն վերէն նայիլ ազատ, լայն նայուածքով, որպէսզի կարելի ըլլայ ընդգրկել ամէն ինչ, ոչ թէ անձուկ ակնարկով, որովհետեւ պզտիկութիւններ միայն կը տեսնուին եւ երբեք մեծութիւններ » : Մարդիկ մերկանալու են այն ատեն անձնականութիւններէ եւ դատելու են սկզբունքներով :

Երկրախոյզներ, ծովերուն տակը անհետացող նաւաստիները, օդերուն մէջ ճախրող եւ գահավիժող կորիճները «Քըրիստոսի առաքեալներէն ապահովաբար աւելի սուրբ անձնազոհութիւն մը ցոյց կուտան, անոնք մեր դարերու սուրբերն են»: Մարդկութիւնը կը յառաջդիմէ անսահման, կը կատարէ գերագոյն ճիգ մը, ուրկէ քայլ մը անդին մահը կը սպասէ : Մեր դարը դիւցազնական դար է, որ մահը կ'արհամարհէ, «ոչ այն մահը, որ մարդ պատերազմի դաշտին վըրայ կը փնտռէ իր նմանները սպաննելով, այլ ան՝ որ իր նմաններուն օգտին կը նուիրուի »:

×

Հակասական դար մը ուրեմն, ուր իրարու հակամարտ, իրարու արիւն խմող դասակարգերու մօտ, սուրբեր կան, նըւիրուող, վեհ անձնաւորութիւններ կան, Զօհրապ հակա – պատերազմական է, խաղաղասէր է, իտէալ մը, որ դժբախտաբար իրականացած չէ, իրականանալիք ալ չունի, հակառակ Պերնարտէն Սեն Փիեռի գործէն մինչեւ այսօր խաղաղասէրներու կատարած ջանքերուն .

Զօհրապ կը բաժնէ Ֆրանսական քաղաքականութեան հակակղերական [illegible]ները: Կ'այցելէ Պելժիքա եւ կը տեսնէ կղերականներու բանակը: «Կրօնական զգացումէ բոլորովին զուրկ այս երկիրը ամէնէն կղերական երկիրը եղած է [illegible]մա: Մեր յետադիմականները այս երկիրին մեծ զարգացումը ցոյց կուտան ամէնուն հասկցնելու համար որ կղերական [illegible] պիտութեան եւ յառաջդիմութեան [illegible] հետ անհաշտ չէ ամէնեւին : Անժխտելի [illegible] եթէ գիտնային թէ ի՞նչ է Պելժիոյ կղերականութիւնը, տեսնային այն [illegible] վհուկը, որ առնէ մը ի վեր կը [illegible]նի հոս, եթէ գիտնային որ Ֆրանսայէն արտաքսուած սեւազգեստներու [illegible] բանակն է ան, զարհուրելի վտանգը է որ երկրէ երկիր կ'անցնի միշտ ».

Արմատական կուսակցութեան ղեկավարներէն Կամպեթա կը կոչէր. «Կղերականութիւնը, ահա թշնամին » [illegible] կակղերական հոսանքը իշխանութեան [illegible] հասնէր Վալտեք – Ռուսոյով եւ [illegible] պով, կը խզէր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Վատիկանի հետ եւ [illegible] գրաւէր միաբանութեանց կալուածները (Դեկտեմբեր 1905) :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(27 Շար.)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

«ԵՐԿՐԻՆ ՊԱՐՏՔԸ ՁԵՂՈՒՆ ՀԱՍԱԾ Է»

—o—

Թուրքիոյ ելմտական նախարարը, Քեմալ Քուրտաշ, թրքական թերթերու խմբագիրներուն հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, կը յայտարարէ.

— Թուրքիոյ արտաքին պարտքը ձեղունին հասած է: Վերջին տասնամեակներու ընթացքին, երկիրը ելմտական մեծ անկումներու ենթարկուած է: Ես ծանօթութիւն ունիմ 35 երկիրներու տնտեսական կացութեան մասին, ու կրնամ յայտարարել թէ աշխարհի վրայ չկայ ուրիշ երկիր մը, ուր տնտեսական վիճակը աւելի գէշ ըլլայ քան Թուրքիոյ վիճակը: Կ'ապրինք շատ դէշ վիճակի մը մէջ. Յեղափոխութենէն առաջ մեր երկիրը սպառած էր օտար դրամի մթերքը: Երկու միլիառէ աւելի պարտքի տակ մնացած է, հակառակ մեր բարեկամին՝ Ամերիկայի ընծայած առատ օժանդակութեան: Տնտեսական սխալ քաղաքականութիւն մը պատճառ դարձած է որ անհոգաբար վատնուին այդ դրամները: Երկրին ճարտարարուեստն ալ շատ տըկար հիմերու վրայ հաստատուած է: Ոչ մէկ գիտութիւն ունի տնտեսական այս գէշ վիճակ, ուր արտաքին պարտքը բարձր ըլլայ այսքան: Պէտք է որ տարին 120 միլիոն տոլար պարտք վճարենք: Վերջին տասը տարուան մէջ ծառայութիւն մատուցուեցաւ միայն ներածողներուն, մենաշնորհ տրուեցաւ անոնց եւ առիթ ընծայուեցաւ որ միլիոններ շահին:

Եասր Ատա գտնուող նախկին նախարարները սխալ տնտեսական քաղաքականութեան զոհերն են: Աստր ցաւը, այսօր, այն է որ կը կրէ: Կ'աշխատինք գտնել անոնք որ օտար դրամ կը փախցնեն արտասահման: Թուրքիա բնակող անձերու առեւտրական պարտքերը, որոնք պիտի վճարուին 12 տարուան ըն-

յարաբերութիւնը փոփոխել է, մաղայինը [illegible] 1/3ը ընդունելով:

Վրացական նոր տառերի նախագիծը, Շեվարդնաձէի ասելով, հնի համեմատ ունի հետեւեալ առաւելութիւնները.—

Ա.— Բաւարար չափով պարզ են տառերը եւ յարմար տպագրական արագութեան համար:

Բ.— 15 առ հարիւր խնայողութիւն է ապահովում տպագրութեան մէջ եւ

Գ.— Քսան առ հարիւր խնայողութիւն՝ մելանի քաշի մէջ:

Նկարիչ Շեվարդնաձէի տուած տեղեկութիւնների համաձայն, Վրաստանի դպրոցների համար հարկաւոր է 50.000 փութ նոր տառ, եւ այդ տառերի կաղապարների համար նախատեսնում է ծախս՝ 372.000 ռուբլի:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԱՐՀԵՍՏՆԵՐ

Միացեալ Նահանգներու Ընկերային Ապահովագրութեանց սպասարկութեան պաշտօնական վիճակագրութեանց համաձայն, ներկայիս, այդ երկրին մէջ, 23 հազար 599 տեսակ արհեստներ ի գործ կը դրուին: Այդ արհեստներէն շատեր, առանց վարանումի կրնան «ամերիկեան արհեստներ» կոչուիլ, որովհետեւ շատ տարօրինակ են:

Այդ տարօրինակ արհեստներէն մէկը՝ երիտասարդ սեւամորթի մը արհեստն է: Ան իր օրապահիկ հացը կ'ապահովէ՝ գրեթէ ամբողջ օրը ծուլօրէն պառկելով բամպակէ փուճ գնդակի մը վրայ, որ զետեղուած Նիւ Օրլէանսի մէկ ծովափին: Նպատակը՝ Նիւ Օրլէանսի այցելուներուն մօտ այն տպաւորութիւնը ստեղծել է, թէ դրօսաշրջական քաղաքի մը մէջ պէտք է ծուլութիւն եւ անհոգութիւն տիրապետեն:

Եւ Նիւ Օրլէանս՝ Միացեալ Նահանգներու ամէնէն դրօսաշրջական քաղաքն է: Այս երիտասարդ սեւամորթը, որ իր ամսականը կը ստանայ քաղաքի Առեւտրական Գրասենեակէն, աշխարհի մէջ ամէնէն շատ լուսանկարուած մարդերէն մէկն է:

Ուրիշ «նշանաւոր» ամերիկացի մասնագէտ մըն ալ այն մարդն է, որ Միացեալ Նահանգներու ընդերկրեայ երկաթուղիներու (մեթրօ) «պեխերը կը սրբէ»: Այս մարդուն մասնագիտութիւնը, ինչպէս, ջնջել է այն պեխերն ու մօրուքները, զորս կատակասէր Նիւ Եորքցիները կ'աւելցնեն երկաթուղի կայարաններուն եւ վակոններուն մէջ դրուած ծանուցումներուն եւ մասնաւորաբար կնոջական նկարներուն վրայ:

Ամերիկեան մեծ օդանաւակայանի մը մէջ կը գտնուի ուրիշ արհեստաւոր մը, — «շուք ընողը»: Այս մարդուն ամէն օրուան գործն է՝ իր շուքը դնել՝ վար իջնող սաւառնակի մը եւ օդանաւակայանի նըրանցքները լուսաւորող կայանի շլացուցիչ լոյսերուն միջեւ:

Ուրիշ «մասնագէտ» մըն ալ իր ապրուստը կ'ապահովէ՝ հանրային պարտէզներու շատրուաններու ջուրերու փրփուրները ջնջելով եւ պղպջակները մարելով, որպէսզի, ջուրերը պահեն իրենց բիւրեղային մաքրութիւնը:

Անկողիններու եւ յարակից իրերու մեծ գործատուն մը, վարձած է մասնաւոր բանուոր մը,— «անկողիններու վրայ պառկողը»: Անոր գործը, օրուան մէջ ութ ժամ եւ շաբաթը հինգ օր, բոպիկ ոտքով անկողիններուն վրայ քալել է միայն, անկողիններուն լաւ լեցուած ըլլալը հաստատելու համար:

×

Բայց, մարդկային արհեստներու պատմութեան մէջ, ամէնէն տարօրինակ մասնագէտներէն մէկը, անտարակոյս, Նիւ Եորքի «երկաթուղի քաւպոյ»ն է: Այս արհեստաւորը իր ապրուստը կ'ապահովէ՝ իր ձիով սուրալով Տասներորդ Պողոտայէն անցնող կառաշարներուն առջեւէն, առ ի գործադրութիւն տեղական հին օրէնքի մը, որ ի զօրու է տակաւին:

Նիւ Եորքի մէջ կ'աշխատի նաեւ դերձակուհի մը, որ հագուստ կը կարէ խելացի լուերուն համար:

Պէտք է յիշատակել նաեւ՝ «պնակ կոտրող մարդը»: Այս մասնագէտը կ'աշխատի Գոսթընի ապակեղէնի գործարաններէն մէկուն մէջ եւ իր գործն է՝ գործատան պատրաստած պնակներուն դիւրաբեկութիւնը փորձել:

Կայ նաեւ «աւազի բարակ»ը, (շունը) գիտուն երկրաբան մը, որ աւազը հոտուըտալով կը ջանայ հասկնալ թէ՝ քարիւղի խաւ կա՞յ անոր տակ:

Եւ ասոնք՝ դեռ մէկ քանի հատն են ամերիկեան տարօրինակ արհեստներէն: Բոլորը թուելու համար՝ պզտիկ հատոր մը պէտք պիտի ըլլայ գրել:

Քաղեց՝ Վէն

թացքին երեք առ հարիւր տոկոսով, կը բարձրանայ երեք միլիառ 731 միլիոն ոսկիի:

ՆԱԹՕ ՈՐՈՇԵՑ ՔՆՆԵԼ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍ. ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

[illegible] Թուրքիոյ ելմտական նախարարին յայտարարութիւնը: Կ'երեւի թէ Նաթօ աւելի շատ բան գիտէ Թուրքիոյ տնտեսական կացութեան մասին, որ երեք հոգինոց պատուիրակութիւն մը ղրկած է Անգարա: Պատուիրակութեան նախագահն է Ֆրանսայի նախկին վարչապետ եւ ելմտական նախարար՝ Էտկար Ֆօռ, իսկ անդամներն են Եւրոպայի հիմնադրամի Վարչական Խորհուրդի նախագահ եւ Աշխարհի Դրամատան տնօրէն Թայնպըլտ, եւ Ամերիկայի արտաքին նախարարին նախկին խորհրդականը Ճոն Ֆերկուսըն:

Պատուիրակութիւնը իր քննութիւններէն ետք պիտի պատրաստէ տեղեկագիր մը, զոր պիտի յանձնէ Նաթօյի նախարարական խորհուրդին, 14 Դեկտեմբեր 1961ին:

Այս շահագրգռութիւնը անոր համար որ Նաթօ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ Թուրքիոյ, ինչպէս Յունաստանի, նկատի առնելով այս երկիրներուն դիրքը հասարակաց պաշտպանութեան տեսակէտով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Արուեստի կաճառը պարբերաբար կը հրատարակէ տարիներու ընթացքին ձայնագրուած եւ կաճառի ձայնադարանին մէջ կուտակուած ժողովրդական երգերու եւ պարի եղանակներու լաւագոյն նմոյշները՝ առանձին հատորներով:

Ցարդ հրատարակուած են հայ երաժշտութեան սկզբնական շրջանի ժողովրդական երգերը: Վերջերս Հայպետհրատի հրատարակութեամբ լոյս տեսաւ «Հայ ժողովրդական երգեր» վերնագրով հաւաքածոյ մը, ուր տեղ գտած են վերջին 10 – 20 տարիներու հայերէն երգերը:

Այս հաւաքածոյին մէջ ամփոփուած են Ապարանի, Հոկտեմբերեանի, Մարտունիի, Կամոյի, Էջմիածնի, Արտաշատի եւ Կիրովականի շրջաններուն մէջ ձայնագրուած երգերու նմոյշները: Հաւաքածոն կազմած եւ ծանօթագրած է Վ. Սամուէլեան, խմբագրած՝ արուեստագիտութեան թեկնածու Մ. Աղայեան:

×

«Աւետիք Իսահակեանը ռուս քննադատութեան մէջ» խորագիրը կը կրէ Հայաստանի պետական հրատարակչութեան վերջերս ռուսերէնով հրատարակած գըրքոյկը, ուր տեղ գտած են Ալ. Բլոկի, Վ. Բրուսովի, Վ. Կիրպոտինի, Կ. Զելինսկիի, Ա. Ֆաթեյեւի, Ն. Տիխոնովի, Ի. Էրէնպուրգի եւ այլ ռուս անուանի գրագէտներու եւ քննադատներու նամակները, յօդուածները եւ կարծիքները Աւ. Իսահակեանի մասին, որոնք շատ արժէքաւոր են:

Հաւաքածոն կազմած եւ յառաջաբանը գրած է Լ. Մկրտիչեան:

×

Հրապարակ ելաւ Եդուարդ Ջրբաշեանի «Գրականութեան տեսութիւն» խորագիրը կրող գիրքը, որ նախատեսուած է բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու ուսանողներուն, գրականութեան ուսուցիչներուն, ինչպէս նաեւ ընթերցասէր լայն հասարակութեան համար:

Գիրքը ունի 11 գլուխներ, ուր կը ներկայացուին գրական հարցեր, որոնք կը համապատասխանեն մասնագիտական բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու ծրագրին:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԵՐԳՉՈՒՀԻ՝ Շ. ՇԱՀԲԱԶԵԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳՆԵՐԸ

Ամերիկահայ երգչուհին երկու համերգներ տուաւ, մէկը՝ Հայֆիլհարմոնիայի դահլիճին մէջ, իսկ միւսը՝ Երեւանի հեռատեսիլին առջեւ: Երգչուհին՝ Շաքէ Շահբազեան երգած է Կոմիտասէն, Դոլուխանեանէն, Կոստանեանէն եւ արտասահմանի երգահաններ՝ Ալան Յովհաննէսէ, Սրուանձտեանէ, Վ. Սարգիսեանէ: Ինչպէս նաեւ արեւմտեան դասական եւ արդի երգահաններու գործերէն, ցոյց տալով իր հմայիչ ձայնին նրբերանգները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Լուսիա ձեռքը երեսին դրաւ ու սկսաւ [illegible]:

[illegible] ուր Վանականը պաշտպանած [illegible] գնաց, հազիւ ժամու մը չափ հեռաւորութիւն ունէր: Հոն ռէս մը կար՝ [illegible] անունով, որ շատ բարի ու հայրենասէր մէկն էր: Վանականը ուղղակի [illegible] տուն, պիտի երթար, երբ չորս ծաղ[illegible] ասկեարներ ձերբակալեցին զինքը [illegible] տեղ ջանաց արդարացնել պատճառ[illegible]: Ասկեարները ձեռքերէն [illegible] գիւղ աւելի քաղաքը տարին:

ՀԱՅՐ ԵՒ ԱՂՋԻԿ

Լուսիա ժամերով սպասեց:

Աւաղ, կէս օրը կ'անցնէր. դեռ Վանականը չէր վերադարձած:

— Աստուած իմ, ի՞նչ պատահեցաւ արդեօք, հեծկլտաց Լուսիա արտասուելով:

Ու փոքր տեղ ժայռերու մէջէն լսուած ամէն ձայնի, ամէն շշուկի եւ ամէն արձագանգի իր սիրտը կը տրոփէր ոչ եկող կար եւ ոչ ալ յոյս մը:

Կամաց կամաց վերջալոյսն ալ կը մօտենար:

Լուսիա չարչրկող անձկութեամբ մէկ ապառաժէն միւս ապառաժը կ'երթար, ամէն կողմ կը նայէր, վերջապէս համոզուեցաւ թէ Վանականին փորձանք մը պատահած էր:

Ի՞նչ ընէր, ո՞ւր երթար. Թշուառ աղջիկը վերադարձաւ իր տեղը, գնդակէ մը զարնուած եղնիկի մը պէս:

Օհ, աստղերը սկսան փայլիլ երկնքին երեսը: Լուսիա աստղերուն նայեցաւ ու ծունկի գալով աղօթեց ու լացաւ:

Կէս գիշերուան մօտ յանկարծ աղմուկ մը հասաւ ականջին:

Յոյսը, որ վտանգներու ժամանակ թշուառ հոգիներու ճառագայթ մըն է, Լուսիային սիրտը լեցուց պահ մը, երբ կարծեց թէ այդ շշուկը Վանականին ոտնաձայնն է ...

Ոտքի ելաւ ու ապառաժէն վար նայեցաւ:

Որչափ որ գիշերը լուսնկայ չունէր, սակայն ապառաժներուն վրայ բարձրացած մարդկային ստուերները կրնային նշմարուիլ. հետեւաբար Լուսիա կրցաւ նշմարել խումբ մը մարդերու ստուերներ, որոնք կը մօտենային դէպի իր կեցած ապառաժը, որ ամբողջ լեռնաշղթային երկայնքին վրայ գտնուած նշանաւոր ապառաժն էր:

— Ախ, Աստուած իմ, խումբն է, խումբը, մրմնջեց Լուսիա:

Ու խելայեղ վիճակով մը ապառաժէն վար իջաւ ու սկսաւ մարդկային ստուերներուն կողմը յառաջանալ: Հեռու կեցաւ ... անոնց ձայներուն ականջ դրաւ ... լսեց անոնց խօսակցութիւնը: Հոգին թրթռաց, երբ իմացաւ որ հայերէն կը խօսին անոնք:

— Ալ չեմ կասկածիր ... թոթովեց Լուսիա ինքնիրեն. եկողները հօրս խումբին մարդիկներն են, որովհետեւ Վանականը կ'ըսէր թէ անոնք այս կողմերը պիտի գան եւ այս լեռը պիտի ընեն իրենց ամէնէն ապահով ապաստարանը: Թերեւս շուտեցին սպասել Էրմէրուի մէջ ... Թերեւս հօրս կարօտը չթողուց որ օր մըն ալ համբերէին այնտեղ: Բայց Վանականը ... կարելի է ան ալ հետերնին է: Ո՜հ, որչափ խենդ էի որ լացի, որչափ խենդ էի որ կարծեցի թէ այդ պաշտելի հրեշտակիս վտանգ մը հասած էր: Ոչ, ոչ, անպատճառ հետերնին է: Անիկա բարի է, անիկա շատ բարի է ... ու Աստուած բարի մարդերուն քայլերը կ'առաջնորդէ:

Այս խորհրդածութիւնները, որոնք վայրկենական ասուպներու պէս մանկամարդ ու անբիծ աղջկան հոգիէն կ'անցնէին, ճառագայթելով անոր բովանդակ էութիւնը, այնքան անուշ ու այնքան յուսալից էին որ չեն բացատրուիր:

Լուսիա իր քաղցր երեւակայութեան մէջ ընկղմած էր, երբ երկու հոգի իր դէմը ելան:

— Ո՞վ ես դուն, հարցուց անծանօթներէն մին, թուրքերէն բառերով:

— Հայ եմ, պատասխանեց Լուսիա հայերէն լեզուով:

— Հայ... բացագանչեցին երկու անծանօթները:

— Այո, Հայ եմ,

— Բայց ինչ գործ ունիս այստեղ:

— Ես ալ չեմ գիտեր. բախտը բերած է:

— Մինա՞կ ես:

— Ոչ:

— Ուրիշ ո՞վ կայ:

— Մարդ մը կայ:

— Ո՞ւր է:

— Գիւղ գնաց:

— Ի՞նչ է իր անունը:

— Չեմ կրնար տալ ... պէտք է որ դուք նախ ձեր ով ըլլալը յայտնէք ինծի, որպէսզի վստահիմ ձեր վրայ:

(Շար.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

7 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս

Վեցերորդ քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլի Ս. Գ. Գ. եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը որոշած է հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել Կիրակի Ս. եկեղեցւոյ ծառայող բոլոր հոգաբարձուներու, ե - կեղեցասէր Տիկնանց Միութեան հանգուցեալ անդամուհիներու եւ Տէր Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի յիշատակին :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Թորոսեան եւ զաւակը (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Թադէոս Թորոսեան եւ զաւակները (Սէնթ Էթիէն), Պուլկարիա գտնուող իրենց ողբացեալ եղբօր Յարութիւն Թորոսեանի յիշատակին հարիւր Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչին, հարիւր Ն. Ֆ. Կարմիր Խաչին կը նուիրեն : (Կարմիր Խաչի բաժինը ստանալ՝ «Յառաջ»էն) :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Իսիի Երիմեան վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 21ին :

Յարգելի ծնողքներէն կը խնդրուի անյապաղ արձանագրել տալ իրենց զաւակները :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 5ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ :

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Գ. Վահրամ Միսթիքի կողմէ :

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշեալ թուականը եւ անյապաղ արձանագրել տան իրենց զաւակները, եւ նորեր ալ, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի Հայկ. վարժարանի, այս Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 21ին : Ուսուցիչներն են.— Օր. Արփինէ Զօթիկեան եւ Գ. Թորոսեան : Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները առաջնորդել :

ԱԶԳ. ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայնով ազդ չտան :

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառութեանց առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ'ընդունի :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Շաւիլի դպրոցի դասընթացքները կը սկսին այսօր Հինգշաբթի առաւօտ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբացեալ Կիւլիզա Զաքէեանի յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Ն.Ֆ.ով.— Տիկին Է. Չըրաչեան 10, (նաեւ 10 Մարսէյլի Աղքատախնամին եւ 10 Հ. Բ. Ը. Միութեան), Տիկին Տօնիկեան (10 Աղքատ.) Տիկին Կարապետեան 30 եւ Տիկին Սիսակեան տասը Բարեգործականին, Ոմն (քսան Աղքատախնամին), Գ. Տէլիպօյաճեան տասը, Գ. Վ. Գանտիկեան տասը, (տասը Աղքատախնամին), Գ. Մաթիկեան (տասը Աղքատ.), Ա. Գապայեան (տասը Աղքատ.), Յ. Աչճիպաշեան (տասը Աղքատ.), Զ. Քէօթահեալեան հինգ, Հ. Բ. Ը. Միութեան 20, (20 Աղքատ.), (քսան Բարեգործ.), Զ. Ալեքսանեան (տասը Աղքատ.), Մայր Եկեղեցիի Դպրախումբ (տասը Աղքատ. եւ տասը Բարեգործ.), Տէր եւ Տիկին Շ. Փիրանեան տասը (տասը Աղքատ. եւ 10 Բարեգործ.), Վ. Թորամանեան (տասը Աղքատ.), Վ. Սահաթճեան (տասը Բարեգործ.) :— Ողբացեալ Ստ. Աճէմեանի քառասունքի Հոգեհանգիստին առիթով.— Աճէմեան ընտանիք տասը, (տասը Աղքատ. եւ տասը Հայ ծերանոցին), Տէր եւ Տիկին Սէֆէրեան քսան, Տիկին Հ. Կեմալմազեան (տասը Աղքատախնամին) : Աւանդ գումարները ստանալ Եկեղեցիի քարտուղարութենէն :

ԳԱՐԱՆՑԻԿ – ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Իսիի մասնաճիւղի կողմէ Սեպտեմբեր 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, վերամուտի առթիւ առաջին ձեռնարկը : Ընկերական հաճելի մթնոլորտ, գեղարուեստական բաժին :

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները եւ համակիր երիտասարդութիւնը :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ, 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի, աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ : Այս առթիւ պիտի պատարագէ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Ամէն անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ իրենց նուէրները պէտք է ղրկեն Գ. Ա. Մարտիրոսեանի :

27 Րիւ Սէն – Ժիւսթ, Առնուվիլ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Հոկտեմբեր 28ին, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»ի սրահներուն մէջ, աննախընթաց պատրաստութեամբ :

Մարսիլիահայ կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի չխաչաձեւել :

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր ութին, Կիրակի :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքը փոխադրուած է 17 րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան մէջ :

Կը խնդրուի ծնողքներէն, որ առաջնորդեն իրենց զաւակները այս Հինգշաբթի ժամը 2–4 :

Դասաւանդութիւնը կը սկսի նոյն օրը :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հանդերձատան եւ ննջարաններու աշխատանքներու համար կին մը կ'ուզուի :

Դիմել Ս. Մուրատ վարժարան,
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ազրիէլ - Սերոբ - Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր- ընկերուհիները :

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին :

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին :

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ, 18 Սեպտ. Երկուշաբթի երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին :

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին :

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ՆԻԿՈՂ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր- ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
22
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
22 SEPTEMBRE
1961

...Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9210 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5011

...ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՒԹ Է ԱՊԱԳԱՆ

...ժողովրդավար երկիրներու մէջ ան — ...հիմնարկութիւն է դատարանը : Ա— ...ինքնակալ չէ գործադիր եւ օրէնս— ...իշխանութեանց : Դատաւորներու ...ուած վճիռները վերջնական են : Մա— ...պարտիմն է միայն, որ կ'ենթարկուի ...ութեան նախագահի վաւերացման :

...Ատեանի վճիռները պէտք է վա— ...րացուէին Ազգ. Միասնականութեան ...կողմէ ; Ինչ որ կը նշանակէ ...գործադիր իշխանութեան միջամտութիւ— ...դատական գործերուն :

Բազմաթիւ նկատումներ տուն տուած ...այս կարգադրութեան : Ամէնէն ա— ...այն՝ որ յեղափոխական կառավա— ...թիւնը ինք պէտք է տար վերջնական ...ները, առաջքն առնելու համար հա— ...կան խլրտումներու, որոնք անխու— ...փելի կը նկատուէին խիստ պատիժնե— ...պարագային :

Ընդհանուր դատախազը մահապատիժ ...պահանջած էր երկու հարիւր քաններութ ...ի համար :

Այն ատեն հարց կուտայինք թէ զօրա— ...Կիւրսէլ պիտի համարձակի՞ այդքան ...թիւով քաղաքական ու մտաւորական ...կեր կախաղան բարձրացնելու : Ու— ...ինք ծածկած մեր կասկածը ա՛յնքան ...ութեան մասին : Որքան ալ խիստ ...ին պայքարման վճռակի սեղմումնե— ...228 մարմիններու ճօճիլը Մարմարա— ...ափերուն վրայ՝ անաղմուկ պիտի ...նէր .

Դատաւորները ընթացք չտուին ընդհ. ...դատախազի պահանջին եւ դոհացան ...հնիկ հոգի միայն մահուան դա— ...պարտելով : Իսկ յեղափոխակա՞ն Կո— ...վեց սարսափած՝ երեքի իջեցուց մա— ...պարտներու թիւը :

Այդքան աղմուկէ վերջ, քաւութեան ...ներ պէտք էին ի վերջոյ, արդա— ...ներու համար իրենց «յեղափոխա— ...ի հանդամանքը» :

Մենտերէս, Զորլու եւ Փոլաթքան կա— ...ի վրայ քաշեցին իրենց մեղքը : ...թէ 1955 Սեպտ. վեցի նախճիրին ...ղեկավարներն էին ասոնք : Անշուշտ ...ին նաեւ ուրիշ մեղսակիցներ :

...բազմաթիւ ուրիշ յանցանքները մէկ ...այս միակ ոճիրը բաւական է ար— ...ցնելու տրուած վճիռը :

...Նեմոկրատ» Թուրքիոյ երեսին քսո— ...նաեւ արատը կարելի չէ սակայն ...այս երեք կախաղաններով : Հա— ...Յոյներ ու Հայեր մոխիրի վրայ ..., եկեղեցիներ ու սրբավայրեր պղ— ...մէկ գիշերուան մէջ, միլիոնա— ...կներու վնաս պատճառելով :

Այն ատեն ձեւակերպութեան համար ...յանցաւորները մէկիկ ...տրձակուեցան, որպէսզի ...տրուած» հրամաններու պաշտպա— ...չլլան :

...մահապարտներէն դատ ցկեանս ...աշխատանքի դատապարտ— ...են 42 հոգի. իսկ 418 նախկին նա— ...ներ, երեսփոխաններ եւ բարձ— ...պաշտօնատարներ բանտար— ...պատիժ են ստացած :

...ները արձակուած ժամերուն Եա— ...ափերուն մարտանաւեր կը շր— ...ով օդանաւեր կը թռչէին— ...վերեւ. այնքան կը վախնա— ...:

...ան. Համիտէն վճիռները վա— ...առաջ խորհուրդ հարցուցած ...պայակոյտի նախագահին եւ ..., ծովային եւ օդային ուժե— ...հրամանատարներուն Ուրե՞մն ...չատ առաջ երթալէ :

...մութ կ'երեւայ Թուրքիոյ քա— ...ապագան» կ'եզրակացնէր Փը —

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՎԵՐՋ ԿԸ ԴՆԷ 16-ՐԴ ՅՕԴՈՒԱԾԻՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 30ԻՆ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԴԺԳՈՀ ԷԻՆ

Զորեքշաբթի օրուան Նախարարաց Խորհուրդէն ետք հրապարակուած զեկոյցը կը յայտնէր թէ Զօր. տը Կոլ տեղե— կացուցած էր Խորհուրդը թէ միտք ունի, Սեպտեմբեր 30ին, վերջ դնել 16րդ յօդ— ուածին ; Ծանօթ է որ բացարձակ իրա— ւասութիւններ տուող այս յօդուածը կը գործադրուէր Ապրիլ 23էն ի վեր, Ալժէրի զէպքերուն վաղորդայնին :

Բոլորը համաձայն են ըսելու համար թէ տը Կոլ տեղի տուաւ ընդդիմութեան ճնշումին : Նախարարաց Խորհուրդին հա— ղորդած այս որոշումէն առաջ, կուսակ— ցութիւնները եւ կուսակցական պարա— գլուխները բուռն կերպով յայտնած էին իրենց դժգոհութիւնը. Շապան — Տելմա— սի որոշումին առթիւ :

Բոլորը կը ձայնակցէին յայտարարելու համար թէ պէտք է վերջ դրուի 16րդ յօդուածին եւ Սահմանադրութեան բը— նաբրում մը կը նկատէին Շապան—Տել— մասին որոշումը : (Մերժած էր արգել— քի բանաձեւը) :

Ընկերվարական. — *Կուսակցութեան դիւանը զեկոյց մը հրատարակած է ուր կը ժխտէ Ազգ. Ժողովին Նախագահին դատաւորի հանգամանքը : Շապան — Տել— մաս ձեռնհաս չէ որոշելու համար թէ բանաձեւը ընդունելի է թէ ոչ : Կը հաս— տատէ նաեւ թէ Նախագահը իր կենսա— կան պարտականութիւնը չէ կատարած : Այն է Խորհրդարանի իրաւունքներուն պաշտպանութիւնը : Զեկոյցը կը շեշտէ նաեւ թէ գոյութեան հակասութիւն մը կայ Հանրապետութեան Նախագահին Ապրիլ 25ի պատգամին եւ Օգոստոս 31ին նամա— կին միջեւ : Առաջինին մէջ Նախագահը կ'ընդունէր որ խորհրդարանը օրէնսդրա— կան իրաւունք ունի. 16րդ յօդուածին գործադրութեան ժամանակ մինչ ճիշդ հակառակը կ'ըսէր Օգոստոս 31ին նամա— կին մէջ : Եզրակացութեան մէջ, Ընկեր— վարականները կը յիշեցնեն նաեւ թէ 16րդ յօդուածը պէտք է օգտագործուի երբ հիմնարկութեանց կանոնաւոր ընթացքը ընդմիջուած է, ինչ որ չէ եղած եւ կը դատեն թէ Սահմանադրութիւնը բռնա— բարուած է իշխանութեանց կողմէ որոնց պարտականութիւնն է զայն յարգել տալ :*

Արմատական. — *Ասոնք ալ զեկոյցով մը դարմանքով կ'արձանագրեն Ազգ. Ժո— ղովի Նախագահին որոշումը որ, ոչ թէ կը փակէ այլ՝ կը բանայ սկսած վիճա— բանութիւնները : Արմատականները կը բողոքեն խորհրդարանի իրաւասութեանց այս նոր սահմանափակումին աղջեւ եւ կը հաստատեն թէ 16րդ յօդուածը ոչ թէ կը պահպանէ հիմնարկութիւնները այլ կը յանգի ընդհատելու անոնց կանոնաւոր ընթացքը :*

Անկախ. — *Նոյնիմաստ զեկոյց մը կը հրատարակէ Անկախներու Ազգային Կեդ— րոնը որ ուժգնօրէն կը բողոքէ այն յա— րատեւ հարուածներուն դէմ որոնք կը սահմանափակեն Ազգին Ներկայացուցիչ՝ Խորհրդարանին իրաւասութիւնները :*

Կուսակցական պարագլուխներն ալ նոյն ոճը կը գործածեն : Տեմոքրասի 61ի մէջ, Կի Մոլէ անընդունելի կը գտնէ Շապան— Տելմասի պատճառաբանութիւնները :

բանական լուրջ թերթ մը, խօսելով Եա— սը Ատայի վճիռներուն մասին :

Տարբեր կարծիք չունինք մենք ալ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՀՌՈԴՈՍ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

—o—

ԿԱԹ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ ՊԻՏԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՈՒՂՂԱՓԱՌ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փա— րիզի Առաջնորդ Սերովբէ Եպիսկ. Մա— նուկեան Աթէնք մեկնեցաւ ներկայացնե— լու համար Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին Հռոդոսի ուղղափառ եկեղեցի— ներու համագումարին, որ կը բացուի, Կիրակի Սեպտեմբեր 24ին :

ՄԱԿ-Ը ԱՆՈՐՈՇՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

—o—

ՔՈՆԿՈՅԻ ՎԻՃԱԿԸ ՄԻՇՏ ԾԱՆՐ Է

Մոնժի Սլիմ միաձայնութեամբ Ազգա— ժողովին նախագահ ընտրուեցաւ աղջի օր : Փայլուն դիւանագէտ մըն է եւ 1956էն ի վեր կը գլխաւորէ Թունուզեան պատուիրակութիւնը : Ծնած է 1908ին եւ իրաւաբանութիւն ուսած Փարիզի Հա— մալսարանը : Նոր Տեսթուրի առաջնա— կարգ դէմքերէն է և ինք է որ 1955ին ղե— կավարած է Թունուզեան ներքին ինքնա— վարութեան առաջնորդող՝ բանակցու— թիւնները :

Իր բացման ճառով Մոնժի Սլիմ Հա— մըրշըլտի ներբողը հիւսեց : Նոյնը ըրին 33 պատուիրակութեանց բանբերները մէ— ջըն ըլլալով Խորհ. Միութիւնը :

Համըրշըլտի յաջորդութեան պարա— գան կը շարունակէ դժուարութիւններ եւ նոյնիսկ անկարելիութիւններ ստեղծել : Կրոմիքօ յայտարարեց թէ Խորհ. Միու— թիւնը բացարձակապէս դէմ է նոր քար— տուղարի մը ընտրութեան : Կը մնայ «փո— խանցման շրջանի» մը համար մէկը նշա— նակել եւ ժամանակ շահիլ :

×

Մինչ գինադուլ հռչակուեցաւ Քաթան— կայի մէջ, սով կը տիրէ Էլիզապէթվիլի մէջ եւ Ատուլա ձայնասփիւռ ճառով մը կը սպառնայ միշտ ուժին ուժով պատաս— խանել եւ վերջ դնել Քաթանկայի ան— ջատման :

« Դժուար է, կ'ըսէ ընկերվարական ընդ— հանուր քարտուղարը, այսքան քիչ բա— ռերու մէջ, այսքան շատ սխալներ հա— ւաքել» ակնարկելով Ազգ. Ժողովի Նա— խագահին յայտարարութեան :

Ժողովրդական Շարժումի (ԷՄ ԷՐ ՓԷ) ընդհ. քարտուղարը՝ Սիմոնէ, իր կար— գին Ֆարս Նուվէլի մէջ կը գրէ թէ Շա— պան — Տելմասի տուած մեկնութիւնները համապատասխանչեն ժողովրդավար բա— կըլլուէնքներուն եւ կը շեշտէ թէ կացու— թիւնը ծանր է :

Նկատի առնելով այս տրամադրութիւն— ները, տը Կոլի որոշումը ճիշդ ժամուն կը հասնէր եւ Կի Մոլէ կը յայտարարէր. « Շատ գոհ ենք այս որոշումէն, որ ժո— ղովրդավարներու եւ մանաւանդ ընկեր— վարականներու տարած պայքարին առա— ջին արդիւնքն է» :

Նախարարաց Խորհուրդին մասին տըր— ուած հարցերուն պատասխանելով, Թեր— նուար յայտարարեց թէ կառավարութիւ— նը միշտ պատրաստ է բանակցութիւնները վերսկսելու Ալժ. Ազատ. Ճակատին հետ :

Այս առթիւ կը յիշուի թէ ալժերա— կան հարցերու նախարարը՝ Ժոքս Ալժէ մեկնած է :

× Նախագահ տը Կոլ ընդունելէ ետք Հոլանտայի Ժիւլիանա թագուհին եւ իշ— խան Պերնարը Զորեքշաբթի ցերեկ, ճա— շէ, սկսաւ իր հարաւ — արեւելեան շրջա— պտոյտը : Պիտի այցելէ 12 քաղաքներ եւ գիւղաւաններ եւ արտասանէ բազմաթիւ ճառեր, որոնց առաջինը Հինգշաբթի առ— տու՝ Վիլֆրանշ սիւր Ռւազ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԷՅՐՈՒԹ հասած լուրերու համա— ձայն Իրաքի քրտական շարժումը ճըզ— մուած չէ ինչպէս կը յայտարարեն Պաղ— տատի մէջ, այլ ընդհակառակն կը ծա— ւալի : Պարզանիի զօրքը գրաւած է Տարպանտի — Խան ամբարտակը, Պաղ— տատէն 230 քիլոմեթր հիւսիս — արեւելք :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ կիսապաշտօնական թեր— թը՝ Օսսեռվաթոռէ Ռոմանօ շատ յուզ— ուած է Կաթոլիկէ քահանաներու Քու— պայէն արտաքսումէն : Ցիուէլ Քասթրօ ճառի մը ընթացքին շեշտեց թէ «Կաթո— լիկէ քահանաներ չէ զորս կ'արտաքսէ այլ՝ Փաշիստները որոնք արդէն կամովին հեռացած են Քուպայէն » :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ապայակոյտին ընդհանուր հրամանատարը յայտարարեց թէ բանա— կը քաղաքական կեանքէն դուրս պիտի մնայ : «Թրքական բանակները երկիրը փրկեցին այն աղօրինի արկածախնդրու— թենէն զորս կը պատրաստէին անոնք ո— րոնք երկիրը մենատիրութեան կ'առաջ— նորդէին » շեշտեց Զօր. Ճեմալէթ Սունէ :

ԱՐԱԲ Մ. Հանրապետութեան նախա— գահը նոր հրովարտակով վերակազմեց « Ազգային Միութիւնը» (միակ կուսակ— ցութիւն) : Ըստ այս նոր որոշումին, տեղական գործադիր երկու կոմիտէները ջնջուած են :

ՄԱՐՈՔԻ Հասան Բ. Թագաւորը անձ— նական նամակ մը ղրկած է տը Կոլի : Փարիզի մէջ ոչ մէկ տեղեկութիւն տըր— ուեցաւ այս նամակին բնոյթին մասին :

ԳԵԼԺԻՈՅ արտաքին Նախարարը՝ Սփաք Պրիւսէլ վերադարձաւ : Երկար տեսակցութիւն մը ունեցած էր Խրուշչե— ւի հետ եւ լաւատես է ինչպէս բոլոր ա— նոնք, ինչպէս Ռենօ, որ վերջերս կը տեսնուին Խրուշչեւի հետ :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերլինի Ֆոլքսքամըրը *(ժողովուրդի խորհրդարան) արտօնեց Ուլպրիխթին որ առանց նախապէս լուր տալու զօրակոչի ենթարկէ երկիրը : Սահմանակից (արեւմտեան — Գերլինի հետ) Գերմանացիները տեղահան պիտի ըլլան եւ փոխադրուին երկրին ներսը :*

ԽՐՈՒՇՉԵՒ համաձայն է... Պապին հետ : Արդարեւ խորհրդային վարչապետը իր հաւանութիւնը տուաւ Ցովհաննէս ԻԳ.ի վերջին կոչին ուր Տիէզերական Ե— կեղեցւոյ պետը կը զգուշացնէր աշխար— հի մեծերը հիւլէական պատերազմի մը վտանգներէն : Ցայտարարարեց ետք թէ մեծ «հետաքրքրութեամբ» կարդացած է Պապին կոչը, Խրուշչեւ աւելցուցած է Փրաւտայի *հետ ունեցած հարցազրոյցի մը ընթացքին.— «Համաշխարհային խա— ղաղութեան համար այն մտահոգութիւնը զոր ցոյց կուտայ Պապը, կը յայտնէ թէ Կաթոլիկէ Եկեղեցւոյ Պետը նկատի կ'առ— նէ քանի մը միլիոն կաթոլիկէներու տը— րամադրութիւնը, որոնք մտահոգ են աշ— խարհականներու զինուորական պատ— րաստութիւններէն » :*

ԼԱՅՓՑԻԿԻ (արեւելեան Գերմանիա) համալսարանի դասախօսներէն՝ էռնսթ Պլոք նախընտրեց արեւմտեան աշխարհ մնալ եւ նամակով մը տեղեկացուց հա— մալսարանին տեսչութիւնը : Ինք Մարք— սիզմի մասնագէտ է, բայց համաձայն չէ Արեւելեան Գերմանիոյ Ներկայ վարչա— ձեւին եւ մանաւանդ ազատութեան պա— կասին ինչպէս կը գրէ իր նամակին մէջ :

ՕՌՈՐ իր Հինգշաբթի օրուան թիւով կը հրատարակէ այն տեսակցութիւնը զոր Մառեշալ Ժուէն տուած է գերմանական եւ զուիցերական կարգ մը թերթերու : Մառեշալ Ժուէն կը խօսի միջազգային կացութեան եւ Ալժերիոյ մասին : Այս վերջին հարցին առթիւ մառեշալ Ժուէն կը դատապարտէ բանակցութիւնը եւ հա— կառակ Մայիս 13ի յուսախաբութեան կ'ըսէ թէ Ֆրանսայի, Ալժերիոյ եւ Սա— հարայի միացեալ Հանրապետութիւն մը կարելի է :

ՏԱԿ ՀԱՄՄԸՐՇՈԼՏ

ԽՄԲ.— Մէկ տարի առաջ, օրուան մարդն էր Տակ Համմըրշոլտ, որու կեանքն ու նկարագիրը ներկայացուցինք Ափրիկեան դէպքերուն առթիւ: Այսօր կը թարմացնենք իր յիշատակը՝ երբ զոհ կ՚երթայ նոյն Ափրիկեան դէպքերուն առթիւ.—

1952ի վերջերը ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար կը նշանակուէր Տակ Համմըրշոլտ, որովհետեւ իր նախորդը՝ Թրիկվը Լի այլեւս անընդունելի դարձած էր Խորհ. Միութեան համար: Համմըրշոլտի թեկնածութիւնը դրած էին Անգլիա եւ Ֆրանսա, եւ ամէն ոք կը հարցնէր թէ ո՞վ է այս մարդը: Վերջապէս ոմանք յիշեցին թէ այս մարդը մաս կազմած էր շուէտական պատուիրակութեան: Փնտռուած անձն էր Տակ Համմըրշոլտ, որովհետեւ այդ պաշտօնին համար՝ անշահ եւ պարտաճանաչ մէկը պէտք էր, որ, տարեկան 25 միլիոնով, պարկեշտ պաշտօնեայի մը վարչական գործերը կատարէր:

Շուէտացի այս ազնուականը ծնած է 1905ին, միպական պալատի մը մէջ, լճափի մը եզերքը: Իր անունը, Համմըրշոլտ, որ «զինակուռ վահան» կը նշանակէ, 1610ին Կարոլոս Ի. Թագաւորին կողմէ տրուած էր իր մէկ նախահօր, ռազմադաշտին վրայ:

Ապարալ Գ. «Հ.»ի հայրը՝ 1914ին Շուէտի վարչապետ, յաջողած էր իր երկիրը պատերազմէն հեռու պահել եւ ուժգնօրէն ընդդիմացած էր անոր անդամակցութեան «Ազգերու Դաշնակցութեան»: Ճակատագրի մէկ փոխ-վրէժով, 25տարի ետքը, իր տղան՝ Խորհրդարանի համաձայնութիւնը կ՚առնէր ՄԱԿի անդամ դարձնելու համար Շուէտը:

Քաղաքական տնտեսութենէն մեկնելով, Համմըրշոլտ դարձած էր Արտաքին նախարարի կցորդ: Իր ասպարէզը, որ կը նմանի Ֆրանսայի Ելմտական նախարար Գոմկարթնըրի ասպարէզին, զինքը, 36 տարեկանին, կ՚առաջնորդէր Շուէտի Դրամատան Վարչական Խորհուրդին նախագահութեան: Ցնտապային իր երկիրը պիտի ներկայացնէր, Փարիզի մէջ, «Պողպատ-Ածուխի» տնտեսական հաւաքականութեան:

Հոն, մեծ ուէր մը ցոյց տուաւ Թուլյի եւ Գրաքի պատասխաններուն հանդէպ, ճանչցաւ Պորտոյի գինիները, վաղեց հնարժէք առարկաներու վաճառանոցները: Լեզուն գիտէր արդէն: Ֆրանսական գրականութեան լիանձն մը անցուցած էր եւ շուէտերէնի թարգմանած էր Քամիւի գործերը: Իր մայրենի լեզուէն դատ կը խօսէր քաջ անգլերէն եւ գերմաներէն եւ 3-4 ուրիշ լեզուներ կը կարդար:

Ժամանակ անցած է այն օրէն ի վեր՝ երբ Պիսմարք կ՚ըսէր թէ լեզուագիտութիւնը լաւ բան է սրճարանի սպասեակի մը համար: Համմըրշոլտ քիչ մը գեղագէտ է: Ցուցադրած էր, Սթոքհոլմի մէջ, Մարք Լէյտ անունով, կարգ մը պատկերներ քիչ մը խորանարդապաշտ: Լեռնագնացութեան սիրահար, հեծելանիւով երկրին շրջանը ըրած էր, բայց ոչ ոք մտահոգուեցաւ այս բոլորէն:

Արեւմտեաններուն համար, հարկ եղածին չափ անգոյն էր: Սթոքհոլմի մէջ, իրեն համար կ՚ըսէին «աշխարհի ամէնէն սիրուն ոտքն է»:

Զարմացաւ երբ ՄԱԿի քարտուղար նըշանակուեցաւ: Կը պատրաստուէր արձակուրդի մեկնիլ: Երբ Նիւ-Եորք հասաւ, իր նախորդը Թրիկվըլէի պաղ ջուր լեցուց վրան, երբ ըսաւ. «Աշխարհի ամէնէն չըլլալիք գործը ընդունեցաք»: Համմըրշոլտ իր տեսակէտը ունէր այդ մասին: Թրիկվը Լի ձախողած էր, որովհետեւ կոթնած էր մեծ պետութեանց վրայ եւ ի վերջոյ անոնց մէջը մնացած էր: Ինք պիտի խուսափէր «մեծերու» զրոյց կրելէ: Պիտի կոթնէր փոքր ազգերու վրայ: «Ապագայնական», բոլոր պլոքներու միջեւ կատարեալ չէզոքը պիտի ըլլար: «Հայրս կ՚ըսէր թէ Շուէտացիները իրենց արիւնին մէջ ունին չէզոքութիւնը» ըսաւ երբ 42րդ փողոցին ՄԱԿի ապակեայ շէնքին առաջին սանդուխին վրայ դրաւ իր ոտքը: Բայց մոռցած էր թէ հայրը ուրիշ բան մըն ալ ըսած էր.— «Չէզոքութիւնը այս բանէ չի նշանակեր, այլ՝ ոչ երկու կողմին ալ»:

Եօթը տարի շարունակ, Համմըրշոլտ համաձայն վարուեցաւ «փոքրերուն» եւ «չէզոքներուն» հետ, գիտնալով որ օր մը անոնք մեծամասնութիւն պիտի կազմեն: Առաջին ակնարկով, կը թուէր թէ Խորհ. Միութեան եւ Ամերիկայի հակամարտութիւնը եւ անոնց վեթոյի իրաւունքը պիտի անդամալուծէր իր բոլոր նախաձեռնութիւնները: Իրականին մէջ, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի այդ ընթացքը իր ձեռքերը ազատ ձգեց.— Ոչ Ամերիկացիք, ոչ Ռուսերը իրեն կ՚ընդդիմանան՝ երբ ան կը ներկայանայ իբրեւ թարգմանը ափրօասիական մեծամասնութեան մը: Եօթը տարուան ընթացքին, կարելի չէ յիշել պարագայ մը ուր Համմըրշոլտ նախապէս ապահոված չըլլայ նման մեծամասնութիւն մը: Լաւատեղեակները գիտեն թէ իր չորս լաւագոյն զինակիցները, ՄԱԿի մէջ, 4 վարպետ եւ ազդեցիկ մարդիկ են, որոնք մաս չեն կազմեր համաշխարհային քաղաքականութեան թենորներուն: Ասոնք են.— Քանատացի Լեսթըր Փիրսըն, Հնդիկ Լոլ, Նորվեկացի Հանս Էնկըն եւ Թունուզցի Մոնժի Սլիմ: Վերջերս (*) յայտնի եղաւ թէ ինչ կարեւորութիւն ունէին նման օժանդակութիւններ: Յօրուան մէջ, Լէոփոլտվիլէն վերադարձին, Համմըրշոլտ, հաւանաբար 3 ժամ քնացած չէր մէկ գիշերուան մէջ: 48 ժամուան մէջ, անձամբ հեռաձայնած էր ափրիկեան բոլոր ղեկավարներուն: Այս ձեւով, հողը պատրաստած էր: Ճաշի հրաւիրեց, 38րդ յարկը գտնուող իր յարկաբաժինին մէջ, ՄԱԿի ափրիկեան պատուիրակութիւնները: Եկան քիչ մը վերապահ: Համմըրշոլտ չէր որ զիրենք ընդունեցաւ, այլ Մոնժի Սլիմը, որ ստանձնած էր զիրենք համոզելու աշխատանքը: Եւ պիտի բացատրէր նաեւ անոնց թէ Լումումպա կը մնասէր ափրիկեան պետութեանց դատին: Պէտք էր համբերութեամբ սպասել, առանց խուճապ ստեղծելու, որ անհետանայ Քոնկոյի քաղաքական թատերաբեմէն եւ տեղը տայ աւելի հաւասարակըշռուած խօսակիցի մը: Ճաշին վերջաւորութեան, «տանձին ու պանիրին միջանկեալ», Տակ Համմըրշոլտ, միայն աւելցուց.— «Փաթրիս Լումումպա պետական օգտագործելիք մարդ մը չէ»:

Բայց ձայնը լսուած էր արդէն, եւ ապահով էր յաջողութիւնը: Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, Մոնժի Սլիմ ընդհ. քարտուղարին քաղաքականութեան ներաւ ափրիկեան պլոքին համաձայնութիւնը եւ Խորհ. Միութիւնը ստիպուեցաւ նահանջել: Ցառաջիկայ ամիսներուն երբեք հարկ եղածին չափ պիտի չյիշատակուի երախտապարտութեան այն տուրքը, զոր Համմըրշոլտ ունի այլեւս Թունուզի հանդէպ, որ դէպքերու բերմամբ, ափրիկեան աշխարհի միակ բանբերը եղաւ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ: Նախագահ Պուրկիպայի խորհուրդները, որուն քաջ դիրքորոշումը բախտորոշ դեր կատարած էր, ծանր պիտի կշռեն ՄԱԿի մէջ, Ալժերիոյ յառաջիկայ վիճաբանութեանց ժամուն: Հարկ է գիտնալ թէ Համմըրշոլտ իր պայքարներուն ծայրը չէ հասած: Պայքարները, զորս կարելի պիտի չըլլար հասկնալ՝ եթէ նախ չհասկնայինք որ Համմըրշոլտ ՄԱԿի շահերը կը պաշտպանէ, ինչպէս կը պաշտպանեն հայրենիքի մը շահերը: ՄԱԿի մասին իր կարծիքը յայտնեց, իրիկուն մը, Փարք Էվընիւի գետնայարկ մէկ յարկաբաժինին մէջ, քանի մը մտերիմներու, Քազալս, Սթէյնպէք, Լէոնարտ Պերնշթայն.— «ՄԱԿը, ըսաւ, ժողովուրդներու հաշտութեան փորձ մըն է, դուցէ վաղահաս: Ցաջողած կ՚ըլլայ՝ երբ մարդիկ գայրին զայն նկատել ինչպէս Փիքասոյի մէկ վերացական գործը»:

×

Ինք որ ուզած էր խաղաղութիւն հաստատել իր կեանքով, խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ խաղաղութիւնը իր անսպասելի մահով:

Շատերու համար Համմըրշոլտ «աշխարհական դաւադրութեան» մը զոհն է, եւ նոյն անոնք որոնք զինքը կ՚ուզէին հեռացնել ՄԱԿի դիւանէն, որովհետեւ անգլօամերիկեան «գործակալ» մը կը նկատէին զինքը, այսօր կը պաշտպանեն իր յիշատակը: Հռոմի համայնավար Ունիթայէն Գահիրէի Նասըրեան Ալ Ահրամը կը ձայնակցին հաստատելու համար թէ Համմըրշոլտ սպաննուած է եւ ինքն «այն նոյն հողին վրայ ուր կայ արդէն Ափրիկեցի մեծ հայրենասէրի մը մարմինը՝ Փաթրիս Լումումպա»:

Նեհրու, կը յայտարարէ թէ չի գիտեր թէ այս մահը արկածի թէ զոհի արդիւնք է, ամէն պարագայի մէջ «Քոնկոյի մէջ ամէն բան կարելի է» կ՚եզրակացնէ հնդկական իմաստութեամբ:

Ամէն պարագայի մէջ, մեռաւ «պատերազմին վրայ» ինչպէս կ՚ըսուի, զոհ արկածի մը կամ իր արկածալի քաղաքականութեան: Քաղաքականութիւն մը՝ որ պատմութիւնը պիտի դատէ, իր անզուգ իրատեսութեամբ:

(*) Օգոստոս 1960:

"ՍԱՂՄՈՍ ԱՍԱՑԷՔ.."

—o—

Հոգեկան վիճակներ կան, որ կապարի ծանրութեամբ կը ճնշեն խիղճերուն վրայ ու կը դժուարացնեն բառերու արշաւը դէպի վրէժ: Աւետարանի խօսք կրնայ չըլլալ բուժելիքը, ոչ ալ պատրաստ մը այսուհանդերձ, վարանումը՝ արծիւի նման կը ծանրանայ ուղեղիդ վրայ. Այս շփոթ կացութեան մէջ, յստակ միակ բանը, վարանումն է, զոր պէտք է գիտնալ: Այսպէս ուղեղդ անոր ճնշում մը չէն, որպէսզի կարելի ըլլայ թաքթին յանձնել ինչ որ կը պատկանի անոր.

Վարանումով կամ առանց վարանումի, այս յօդուածը սկսած է այլեւս եւ տրամաբանական ճամբով պէտք է տեղ հասնի: Այդ տեղը հայ երախտագիտութեան սիրտն է, ուր երազ հայրենիքի մը անուրջ խարիսխ նետած է երկար տարիներ. Տարիները, իրենց անուշ ու լեղի յուշերով եւ յոյզերով թաւալած են. Երազ հայրենիքը աղօտ տեսիլքի մը վերածուած: Իրականութիւնը իր մռայլ գունաւորմամբ, վարագոյր քաշած է մեր իտէալական պատրանքներուն առջեւ. Վարագոյրին այս կողմը կեցած ենք մենք փոթորկած սրտերով, կնճռոտ ճակատներով ու կարօտ աչքերով: Վարագոյրին միւս կողմը, հայրենիքը՝ այնպէս ինչպէս չէինք բաղձար որ ըլլար, բայց է. Եւ ի՞նչ է կականը: Խուժի մը՞, թէ անոր հանդէպ կազմուած նախապաշարումը՝ Վարագոյրէն անդին, դանուած է պատասխանը այս հարցումին ու վարանումները կարծես փարատած: «Հայրենիքը խորհրդային է ու հարցը փակուած»: Հապա մե՞նք: Մենք որ սորված ու հոլված ենք հայրենիքը առանց ածականի Միթէ մարդկայնօրէն կարելի է համակերպիլ իրողութեան մը, պարզապէս անոր համար որ կարելի չէ անկէ խուսափիլ: Եթէ նոյնիսկ իմացական ճամբով հանդուրժենք եւ համակերպինք այս իրողութեան, ինչպէս հաշտեցնել այդ իրողութիւնը մեր զգացական աշխարհին հետ, որուն շունչովը տարեր ենք հայրենիքը ու դեռ մնացեր ենք Հայ: Հայրե-

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՈՒՂԵՒՈՐԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

Օրէնքին հակառակորդները Պանդխտականները Ալպեր տը Մէոն եւ Տընի Քոշէն, անոնք որ ամէնէն ուժեղ ձայնը բարձրացուցին Հանոթոյի արտաքին քաղաքականութեան դէմ:

Օրէնքին քուէարկութեան համար նըպաստաւոր տեղեկագիր մը ներկայացուցած էր ընկերվարական Արիսթիտ Պըրիան:

Ասոնք Ռուսոյի աշակերտներն են: Ժընեւցի մատենագիրը կը գրէր, թէ պետութիւնն իրաւունք ունի եկեղեցիին օրէնքներ տալու: Նախկին եպիսկոպոս մը Թալէյրան, կ՚առաջարկէր վաճառել եկեղեցիներու կալուածները պետական գանձը հարստացնելու, եկեղեցին տկարացնելու, գնորդներն ալ յեղափոխութեան կողմնակից դարձնելու համար:

«Մարդկութիւնը աննահանջ կը յառաջդիմէ ... Այսօր կը ճզմէ գարշապարին տակ, ինչ որ իր գլխուն վրայ դրած էր երէկ եւ փոխադարձաբար»: Մարդկութեան գնահատումները, դրական կամ բացասական, փոփոխական են, յարաբերական են:

Զօհրապ 1914ին կը գրէ. «Գիրեր պատերազմի դաշտէն», երբ Գերմանիա պատերազմ հրատարակած է եւ Թուրքիա կը մնայ չէզոք, թէեւ գաղտնի զինակցութիւն կնքած է Գերմանիոյ հետ: «Գերման ապառազինումը կէս դար տնտեսապէս ճնշելէ ետք Եւրոպան, զայն վերջապէս ընկճելու համար ասպարէզ եկաւ այսօր, զուր ջանք սակայն. Եւրոպան եւ ոչ մէկ ազգի տիրապետութիւնը կ՚ընդունի, ազգերը դերեվարելու՝ աշխարհակալութիւն ընելու դարը ի սպառ վերջացած է: ... Կը մարտնչինք մտայնութեան մը դէմ, որ կ՚ըսէ «Իրաւունքը հզօրագոյնինն է»:

Իրապաշտ Զօհրապ ընկերային կալուածի մէջ իտէալիստ մըն է, արդարութիւն, հաւասարութիւն, տկարներու պաշտպանութիւն եւ միջազգային խաղաղութիւն կը փնտռէ մարդկային անողոք իրականութեան մէջ: Կը հաւատար թէ խաղաղութեան համար պայքարող ընկերվարական բանակը պիտի կարենար միջազգային խաղաղութիւնը պահել: Ընկերվարական եւ ազգայնական գերմաններ Պելճիքան ջախջախելէ վերջ, Ֆրանսա կ՚արշաւէին՝ «Գերմանիան ամէնէն վեր երգելով»:

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Պատմաբաններ չկրցան բացատրել ռուս հոգածութեան պատճառները: Մանտելստամ, ռուս քաղաքականութեան ջատագով, մարդասիրական նպատակով Ռուսիա պահանջեց բարենորոգումներու իրագործումը պիտի գրէ: Իրաւունք պիտի ունենար, եթէ իրողութիւնները հակառակը չփաստէին:

Աղեքսանդր Բ.ի օրերէն ռուս քաղաքականութիւնը հայահալած եղաւ: «Տեղապահ Ներսէս Սրբազան, Խորէն Նարպէյ եւ Քաղաքականի ատենապետ Սիմոն Պէյ ռուս դեսպանին երթալով ցաւ յայտնեցին Կովկասի հայ դպրոցներու փակումին համար: Դեսպանը խոստացաւ հեռագրել կայսեր»: (Մասիս, 1874, թիւ 1520, Ապրիլ 28):

Նոյն թերթը յաջորդ թիւով կը գրէ. «Քանի մը ամիս առաջ կը խօսուէր, թէ Ռուսիա Պոլսոյ մէջ գիշերօթիկ դպրոց մը պիտի բանայ էջմիածնի անունով՝ հայ տղաքը կրթելու համար»:

×

Կովկասի մէջ դպրոցները կը փակուին, Պոլսոյ մէջ դպրոց պիտի բացուի, եւ գիշերօթիկ, հայ տղաքը կրթելու համար: Ռոպերթ Գոլէճի դէմ, Կալաթա-Սերայի դէմ Ռուսիան ալ կ՚ուզէ կդերանոց մը բանալ ռուս դաստիարակութիւն տալու համար հայ պատանիներուն:

Ցաջորդը շարունակեց հակահայ քաղաքականութիւնը, սահմանափակեց կաթողիկոսական իրաւասութիւնները, աշխատեցաւ ձուլելու հայ տարրը: «Աղեքսանդր Գ. բացարիկ միջոցներ ձեռք առաւ զանոնք ձուլելու, խեղդելու ռուս եւ օրթոտոքս զանգուածին մէջ: Կաթողիկոսին վարչութենէն վերցուց հայ դպրոցները, թոյլատրեց միայն ռուս լեզուն, հայ եկեղեցին անհետացնելու ծրագիրը յղացաւ, ուզեց կաթողիկոսը հեռացնել էջմիածինէն, բայց վախցաւ որ Հայերը իրենց կրօնական մայրաքաղաքը կը փոխադրեն Թուրք կամ պարսիկ վանք մը: «Հայկական վտանգ մըն կը տեսնէր Կովկասի մէջ: Իշխան Լոպանով կ՚ըսէր.— «Զենք ուզեր հայ Պուլկարիա մը»: Ի՛նչպէս պիտի ընդունէր Թուրք Հայաստանի ինքնավարութիւնը» (Տրիօ, Արեւելեան Հարցը, 1914, էջ ...51):

×

Կոտորածներու ատեն յաջորդը Նիկոլա[յ] զօրավիգ պիտի մնայ ջարդարարին եւ ամլութեան պիտի դատապարտէ Անգլիոյ ճիգերը բարեկարգումներն իրագործել տալու համար: Պիտի սատակացնէ քաղաքականութիւնը փոխադարձաբար ... նի միջոցով, գրաւել տալով եկեղեցական կալուածները, արգիլելով ձեռնարկ... թիւնները առանց կառավարական արտօնութեան: Ծերունազարդ Խրիմեան պիտի թախանձէ խարշ դիմումնագրով մը ժողովուրդին ձէ խնայել իրեն եւ իր բայց ի զուր:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(28 Շար.)

...ր իրականութիւնը այնքան ներգործում ...է ունեցած մեր էութեան մէջ ու անոր ...ոգեկան կազմաւորման մէջ, որքան ու... են մեր աւետարանները իրենց ...ական խորհուրդներովը : Ճիշդ է ... մեր երկրի հողէն, դաշտերուն ... մէջ կարկաչող ջուրերէն, ու քարերուն ... մէջէն հրաշքի նման յառնող քաղաքներէն ... ու դեռ այդ բոլորին վրայ ապրող ու ... մեր ժողովուրդէն, մենք չենք մը... այնպէս ինչպէս կոչուած էինք ըլ... Հօն սիրտերը շատ կը դառնար... : Արեւոտ օրերը շատ կարճ են ու ... հայ իրականութեան վրայ օր ցերեկով ... ախուր տեսքը, ճակատագրական ... խայ մըն է այլեւս : Թուրք ա... բացուած են մեր ներաշխարհէն ... ու մեր սրտերը կարծես կը պժկա... մեր հին եւ աւնիւ երազներն իսկ ... Մեր խոլ ու անեզրական խո... կը նուաղին ու մեր վազքը կը ... հեւացող շունչով : Մարաթո... չէ մեր մեկնակէտը և ոչ ալ Աթէնքը՝ ... նպատակակէտը : Այս երկու կէտերը ... միացնողը քանի մը մղոն է մի..., հապա մե՞րը... Մեկնեցանք խաւա... լոյսի որոնելով. ու դեռ կ'որոնենք : ... հասած ենք տեղ մը ուր ամէն ինչ ամ...ած է, բարքերը՝ խաթարուած, հո...՝ ցամքած ու սարսուռները՝ նը...ած : Անոր պատկերը մեր իրականու... որուն մռայլ շուքը, իբրեւ խա... նախերգանք, օր ըստ օրէ աւելի կը ... ու սպառնայ մը պէս լեռը, կը ... մեր սիրտը, մեր ուղեղը : ... բան մը այնտեղ կը կատարուի ... մէջ» կ'աղաղակէր հայ մեծ բա...նաստեղծ մը, ի տես զազանային արարքի մը : Բանը՝ տեսանելի էր եւ սրտաճմլիկ. ջարդուած գանկեր, խոշտանգուած մարմիններ, արեան գետեր, զաւակը՝ մէկ մերին : Անհաւոր բան մըն ալ կը կատարուի հոս, հիմա, լոյսին մէջ, ուր օր ցերեկով մահաբոյր Լուսինները պար բռնած են մեր իրականութեան վրայ : Մեծ եղեռն ունեցաւ իր տառապանքի երգիչները, որոնք ջանացին մնայորդացին ցաւը ամոքել, իսկ հիմա ոչ իսկ Թէքէեան մը որ «Ողնութիւն» կանչէ :

Յոռետես ըլլալու մարմաջը չէ որ այս տողերը գրելու կը մղէ զիս, ոչ ալ հոգեկան բեկումը : Այլ երանելի մարդոց, խոյ անտարբերութիւնը ի տես այս իրականութեան : Սփիւռքի մէջ արձակուած հայ երիտասարդութեան տխուր հառաչանքները, հայ փերեզակներու նժարին մէջ շատ ծանր չեն կշռեր : Մարդիկ կան որ զատած են իրենց այլասերած հոգիներու փրկութեան ճամբան, էջմիածինը : Հապա Հայութի՞նը, Թրքահայ Դատը, ու այն բոլորը, որու համար ժողովուրդ մը ամբողջ նահատակուեր է : Ոչինչ, միայն էջմիածինը. Սուտերով յաւակնութեամբ, ու անների... յամառութեամբ նուիրուած էջմիածինը՝ մեղքերու քաւութեան կրնայ թերեւս ծառայել : Բայց հայ երիտասարդութիւնը որ մեղք չէ գործած, այլ մեղքերու զոհ՝ «Մաղման աստիճան Տեառն Աստուծոյ» հոլովելու հարկը չի տեսներ :

Մեր հաւատոյ հանգանակը տաճարի մը սահմաններուն մէջ կարելի չէ պարփակել :

Մեր հոգեկան ապրումներն ու մեր երազները, խուցերու պղպջակներուն մէջ չենք ուզեր թաղել :

Ու եթէ չարտօրատեսի իրականութիւն մը կոպտօրէն սանձէ մեր պատրանքներուն հայցած տարապայման յոյսերը՝ Հայութեան լուսաւոր ապագայի մը հեռանկարով, տակաւ պատճառ մը չէ ու չի կրնար ըլլալ որ մինչեւ մեր վերջին շունչը, մինչեւ մեր բազկերակին վերջին զարկը, ու վերջին արարին վերջին պատկերը, նոյն սէրը չպահենք հանդէպ այն դաւանանքին, որուն շնորհիւ երկար տարիներ ապրեցանք հոգեկան ու իմացական անխառն վայելք մը, թէ իբրեւ Հայ եւ թէ իբրեւ մարդ :

ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

ԽՄԲ.— Սան – Ֆրանսիսկոյի մէջ գումարուեցաւ Միջազգային Աստղագիտական Միութեան 11րդ համագումարը, որուն մասնակցեցան Ակադ. Վ. Համբարձումեան եւ խումբ մը հայ աստղագէտներ, Բիւրականէն եւ Երեւանէն : Հայազգի աստղագէտը՝ Վ. Համբարձումեան, նախագահ ընտրուեցաւ Միջազգային Աստղագիտական Միութեան :

Վերադարձին, Երեւանի մէջ, ակադեմական Վ. Համբարձումեան տեսակցութիւն մը ունեցած է Հայաստանի Հեռագրական գործակալութեան թղթակիցին հետ և հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է :

«Միջազգային Աստղագիտական Միութեան համագումարները տեղի կ'ունենան երեք տարին անգամ մը : Ինչպէս ծանօթ է, նախորդ համագումարը տեղի ունեցաւ 1955ին, Մոսկուայի մէջ :

«Այս վերջին համագումարը տեղի ունեցաւ Պըրքլիի մէջ, Սան Ֆրանսիսքոյի մօտերը : Համագումարի ընթացքին, իւրաքանչիւր գիտական ներկայացուց իր կատարած աշխատանքները տեղեկատուութեան ձեւով : Մշակուեցաւ համագործակցութեան ծրագիր մը, բոլոր երկրներու համար : Հետազօտութիւնները ներդաշնակելու աշխատանքները կը կատարեն Միջազգային Աստղագիտական Միութեան քառասուն մնայուն յանձնախումբերը :

«Այս տարի, ի տարբերութիւն անցեալ համագումարներուն, պատրաստուած էին ծաւալուն զեկուցումներ, որոնց առաջին երկուքը կարդացին ամերիկացի երկու աստղագէտներ՝ Վան Ալէն և Շուարցշիլտ : Առաջինը նուիրուած էր երկրագունդին շուրջը ձգուած, այսպէս կոչուած, ճառագայթող գօտիներուն, զորս յայտնաբերած են խորհրդային բնագէտ Ս. Վեռնով եւ ամերիկացի աստղագէտ՝ Վան Ալէն, արուեստական արբանեակներու միջոցաւ ստացուած տեղեկութիւններու հիման վրայ : Շուարցշիլտ խօսեցաւ աստղերու բնաշրջութեան վերաբերեալ հետաքրքրական հարցերուն մասին, որոնք այժմ իրենց վրայ կեդրոնացուցած են գիտնականներուն ուշադրութիւնը :

«Երրորդ զեկուցումը, որուն նուիրուած էր համագումարի մէկ նիստը, ըրի ես, արտածիր – կաթի աստղաբաշխութեան հարցերու մասին : Իմ զեկուցումիս մէջ փորձեցի հեռաւոր ծիր–կաթիններու մէջ տեղի ունեցող ֆիզիքական բնաշրջումներու հարցին մօտենալ մեր մօտ՝ Բիւրականի աստղադիտարանին մէջ մշակուած նոր տեսակէտէն : Այս տեսակէտին հիման վրայ, ծիր – կաթիններու աստղադրութեանց գոյացման եւ զարգացման գործին մէջ կարեւոր դեր կը խաղան անոնց մէջ եղած խիտ միջուկները :

Իմ, ինչպէս նաեւ խորհրդային միւս գիտնականներու զեկուցումներու ժամանակ, առաջին անգամ ըլլալով աշխարհի աստղագէտներուն ցոյց տրուեցան առանձին ծիր – կաթիններու լուսանկարները, որոնք առնուած էին Բիւրականի եւ Երիմի աստղադիտարաններուն մէջ :

Երիմի աստղադիտարանին տնօրէնը՝ Ա. Սեվերնի խօսեցաւ արեգակի մագնիսային երեւոյթներուն մասին : Երիմի մէջ կատարուած նորագոյն հետազօտութիւններուն հիման վրայ ցոյց տուաւ, թէ ինչպէս արեգակին նշանաւոր բռնկումները արեգակի մթնոլորտին մէջ կը վերածուին արագօրէն փոխուող մագնիսադաշտերու բարդ պատկերի մը :

Փրոֆ. Բ. Վորոնցով – Վելեամինով զեկուցում մը կարդաց փոխադրեցութեան մէջ գտնուող ծիր – կաթիններու մասին :

Մեծ հետաքրքրութիւն առեղծեց առաջին անգամ ըլլալով Բիւրականի մէջ յայտնաբերուած ճերմակ թզուկներէ բաղկացած աստղակուտակը :

Ամերիկացի աստղագէտները զատած են հրաշ մոլորակին ռադիօ ճառագայթումը :

Անգլիացի ծանօթ ռադիօ – աստղագէտ Փրոֆ. Ռայլ հաղորդեց հեռաւոր ռադիօ–ծիր կաթինները հաշուելու ուղղութեամբ իր աստղադիտարանին կատարած աշխատանքները, որոնք մեծ նշանակութիւն ունին տիեզերքին կառուցուածքը հասկնալու համար

Համագումարի ընթացքին տրուեցան կարեւոր որոշումներ : Ասկէ եւ նիստերէն դատ տեղի ունեցան բազմաթիւ ոչ պաշտօնական հանդիպումներ, միշտ հետաքրքրական խօսակցութիւններով :

Հայ աստղագէտները այլ կարգի բազմաթիւ հանդիպումներ ունեցան Քալիֆորնիա բնակող Հայերու հետ : Լոս–Անճելըսի եւ Սան Ֆրանսիսկոյի Հայերը ընդունելութիւններ կազմակերպեցին ի պատիւ հայ աստղագէտներուն :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

■

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԵՐԳԸ

Սիլվա Կապուտիկեան վարձատրուեցաւ իբրեւ Խորհրդային Միութեան լաւագոյն երգին բառերուն հեղինակը : Արդարեւ, յատուկ կազմուած ժիւրին պատուագիրերով վարձատրեց բանաստեղծուհին՝ իր «Բխած ամպից, սարի տակից» յուզաթաթաւ քերթուածքին համար, որուն վրայ եղանակաւորած է երգահան մը՝ Ե. Մէյրուսի, իր կարգին վարձատրուած յօրինած իր եղանակին համար :

Մրցումը, լաւագոյն ռոմանը, կազմակերպուած էր Խորհ. Միութեան մշակոյթի նախարարութեան, երգահաններու եւ գրագէտներու միութեան կողմէ միասնաբար :

ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Յունիս, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն աւարտեցան 26 բնակելի շէնքերու շինութիւնը, Երեւանի մէջ : Ասոնց մեծ մասը շինուած է Շահումեանի եւ 26 կոմիսարներու շրջաններուն մէջ : 1273 ընտանիքներ նոր բնակարան ստացան :

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Երեւանի «Սպարտակ» «Ա.» խումբը մրցեցաւ Մալիի ազգային խումբին դէմ : Խաղին սկիզբը հիւրերուն նուիրուած են երեւանեան գունագեղ, հօտաւէտ ծաղկեփունջեր եւ յուշանուէր մը : Մրցումը վերջացած է 0 – 4 արդիւնքով, ի նպաստ Երեւանցիներուն :

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Էքս – Մարսէյլի Համալսարանի պատմութեան եւ աշխարհագրութեան ճիւղէն, բարձրագոյն ուսման վկայական (ՍԷ – Ա – ՓԷ – Է– ԷՍ) ստացած է Օր. Սիւզան Թաղոյեան, որ մէկ տարուան փորձառական (սթաժ) շրջանի քննութիւնը եւս յաջողութեամբ անցուցած ըլլալով, կրթական նախարարութեան կողմէ, պատմութեան եւ աշխարհագրութեան փրոֆէսէօր կարգուած է Սէնթ – Էթիէնի Ռուժէ տը Լիլ աղջկանց լիսէին մէջ, Սեպտեմբեր 15էն ի վեր :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Ի՞նչ ըսել է ... մենք մարդիկ ենք :
— Դուք մարդիկ էք, գիտեմ, բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ դուք այստեղ կը գտնուիք :

Այս հարցումը դեռ չէր աւարտած, աւա տասը հոգի ալ մօտեցան. այդ եկողներուն մէջ կը նշմարուէր պարթեւ հասակով մարդ մը :

— Ո՞վ է ան, հարցուց պարթեւահասակ մարդը :

— Սանկամարդ հայ աղջիկ ... մըն է, պատասխանեցին երկու մարդիկը, որոնք կը սորվէին որ Լուսիա յայտնէր իրեն ընկերացող անձին անունը :

— Լուսիա... մրմնջեց Թշուառ աղջիկը :

— Լուսիա՞... գոչեց պարթեւահասակ մարդը, քու ընկերդ Վանակա՞նն էր :

— Այո ....

Պարթեւահասակ մարդը, որ մեր ծանօթ աւազակապետն էր, անմիջապէս գրկին մէջ առաւ Լուսիան, ու մրմնջեց :

— Խեղճ աղջիկս, խեղճ աղջիկս, մրմնջեց :

Հայր ու աղջիկ, իրարու գրկաց մէջ թափեցին իրենց զատնութեան արցունքները :

ՎԱՆԱԿԱՆ

Զօրս ոստիկանները Վարադայ լեռնաձորէն ուղղակի քաղաքը հասան ու ոստիկանութեան տեսչին առջեւը հանեցին Թշուառ Վանականը :

Տեսուչը քառասունը անցած, արփենաայտերով, խորը ինկած աչքերով, սեւդոյն ու ճաղատ ճակատով, միջահասակ եւ նիհարակազմ մարդ մըն էր եւ կը կոչուէր Շիւքրի պէյ :

Շիւքրի պէյ պաշտօնատան սենեակին մէջ նստած էր, կանանչ շուխայով ծածկուած սեղանի մը քով :

Վանական անվեհեր կերպարանքով մը այդ զարշատիպ տեսչին առջեւը կեցաւ, որը չափազանց կ'ատէր Հայերը :

— Ի՞նչ է անունդ, հարցուց Շիւքրի պէյ նեղացած ու արհամարհական ձայնով մը :

— Անունս Խաչիկ է, պատասխանեց Վանական, առանց պէյ էֆէնտի ածականը տալու անոր :

— Մականունդ, պոռաց Շիւքրի՝ չկրնալով ծածկել իր բարկութիւնը :
— Տէրենց է :
— Ո՞ւր ծնած ես :
— Թիմարայ գիւղերու մէջ.
— Քանի՞ տարեկան ես.
— Քսանեւութ տարու :
— Ի՞նչ գործով կը զբաղիս.
— Երկաթագործութիւն կ'ընեմ :
— Ի՞նչպէս երկաթագործութիւն ...
— Ըսել կ'ուզեմ թէ գեղացիներու խոփերը, արօրները, սայլերու անիւները, վերջապէս անոնց գործիքները կը շինեմ, այս է արհեստս :

— Հըըմ... ժպտաց Շիւքրի պէյ իր կանտ գլուխը շարժելով. կը ստես թըշուառական, կը ստես հասկցար : Եթէ երկաթագործութիւն կ'ընէիր ուր թողուցիր գործիքներդ, ո՞ւր է խանութդ.

Ես խանութ չունիմ. ամէն տարու գիւղերու մէջ կը պտըտիմ եւ եթէ շինելու գործեր գտնեմ, կ'առնեմ դանոնք իմ գիւղըս կը տանիմ :

— Ո՞ւր է գիւղդ.
— Թիմարայ ամէնէն աննշան գիւղն է.
— Անուն չունի՞.
— Ունի, բայց շատերուն անծանօթ է, Նորշէն կը կոչուի.
— Աղէկ, ընտանիք ունի՞ս.
— Ոչ, մէկը չունիմ :
— Երկաթագործութիւնը ո՞ւր սորված ես.
— Կարին ի մէջ :
— Ո՞րչափ ատեն է անկից մեկնիլդ.
— Տասը տարիի մը չափ կ'ըլլայ :

Շիւքրի պէյ լռեց : Կանանչ սեղանին վրայ գտնուած ծրար մը բացաւ ու անկից թերթ մը թուղթ առնելով սկսաւ բոլոր հարցումները նշանակել. յետոյ եղէգէ գրիչը մէկ կողմ դրաւ, ձեռքը ճակտին տարաւ անարգ շարժումով մը եւ շարունակեց հարցաքննութիւնը :

— Մինչեւ հիմա բառերդ շինծու էին, սկսաւ Շիւքրի պէյ. ես աղէկ գիտեմ որ դուն երկաթագործ մը չես, դուն Թիմարայ գեղացիներէն ալ չես, որովհետեւ այդ անբան անասուններուն չես նմանիր. պէտք է որ ճշմարտութիւնը խօսիս, եթէ ոչ խօսիլ տալու միջոցները չեն պակսիր ինծի. արդեօք կրցի՞ հասկընել :

— Կը հասկնամ ... պատասխանեց Վանական՝ առանց խռովելու. եթէ դուք աղէկ գիտէք որ յանցաւոր եմ, ալ ինչ հարկ խօսելու. ձեր ձեռքն է իմ կեանքըս. արդարութիւնը ինչ որ է թող գործադրուի :

— Փաստաբանութիւն չեմ ուզեր, թըշուառական, ընդհատեց Շիւքրի նստած տեղէն ոտքի ելլելով, դուն կը ծաղրես զիս, անանկ չէ՞ :

(Շար.)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

7 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս

Վեցերորդ քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Զապէլ Հաչերիկեան եւ զաւակները՝ Փիէր եւ Ալիէթ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԽԱՉԻԿ ՀԱՉԵՐԻԿԵԱՆԻ

(Պարտիզակցի)

մահուան 11րդ տարեդարձին եւ իրենց ծնողքին՝

ՊԵՏՐՈՍ ԵՒ ՍԱՆԴՈՒԽՏ

ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

×

Այս առթիւ Խաչիկ Հաչերիկեանի յիշատակին, Տիկին Հաչերիկեան 15 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Յառաջի բարգաւաճման։

×

Ալֆորվիլի Ս. Գ. Պ. եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը որոշած է հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել Կիրակի Ս. եկեղեցւոյ ծառայող բոլոր հոգաբարձուներու, եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան հանգուցեալ անդամուհիներու եւ Տէր Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի յիշատակին։

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները։

×

Այրի Տիկին Սիրանուշ Տերիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԵՂԱՄ ՏԵՐԻԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի Պոմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցին մէջ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՓԱՐԻԶԻ եկեղեցւոյ դիւանը իր կրթ. ձեռնարկներուն համար ստացած է շնորհակալութեամբ հետեւեալ նուէրները։ Տէր եւ Տիկին Կարպիս Նիկողոսեան, Սեդրակ եւ Սարօ Գարակէօզեան, ողբ. Քրիստինէ Կէօտէմեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի քանական Ն.Ֆ.։

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Արուսեակ Դաւիթեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկ. Գրիգորեան եւ Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Տակառեան քսանական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կարմիր Խաչին, քսանական Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչին։ (Ստանալ Յառաջէն)։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ – ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Իսիի մասնաճիւղի կողմէ Սեպտեմբեր 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, վերամուտի առթիւ առաջին ձեռնարկը։ Ընկերական հաճելի մթնոլորտ, գեղարուեստական բաժին։

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները եւ համակիր երիտասարդութիւնը։

ԱԶԴ ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայնով ազդ չտան։

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառութեանց առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ'ընդունի։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած Անիէռ – Պուա Քոլոմպի հայկ. դպրոցի հինգշաբթի օրուան դասընթացքները բացուած են Սեպտեմբեր 21էն սկսեալ, Անիէռ Քոլէժ Ժիպանի նախկին դպրոցի սրահին մէջ, 2-4 Րիւ Մարի Լօռ, Պուա Քոլոմպ (Սէն), շրջանի հայ ծնողքներէն կը խնդրուի որ առաջնորդեն իրենց զաւակները արձանագրութեան համար։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 5ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ։

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Պ. Վահրամ Միսթիքի կողմէ։

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշեալ թուականը եւ անյապաղ արձանագրել տան իրենց զաւակները, եւ նորեր ալ, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Հոկտեմբեր 28ին, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»ի սրահներուն մէջ, աննախընթաց պատրաստութեամբ։

Մարսիլիահայ կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի չխաչաձեւել։

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր ութին, Կիրակի։

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԱՄՍԱԳԼԽՈՒՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

Մինչեւ ամսագլուխ՝ բաժանորդները կը ստանան ՀԱՅ – ԲՈՅԺի 229 – 230րդ թիւը, հետեւեալ ճոխ եւ շահեկան բովանդակութեամբ.—

Նիցչէ մեռաւ խենթութեան մէջ (Հայ – Բոյժ).— Ծոմապահութիւն (Տոքթ. Գ. Ալթունեան).— Երբ աղիքները չեն գործեր (Տոքթ. Փօլ տը Պօէսի).— Վիշապածառ (Յ. Իշխանեան).— Դարձեալ խլիրդ (Քաղեան).— Հեռաձայնով խօսողներու հիւանդութիւն (Տոքթ. Աշնեան).— Հայերը հնարած են գարեջուրը (Յովհ. Պապէսեան).— «Բժիշկ» մեքենաներ (Փրոֆ. Գարին).— Ուղեղը՝ հրաշակերտ գործիք (Տոքթ. Գալուստեան).— Ի՞նչպէս կը մեծնայ երախան (Տոքթ. Մառի Շիրլի).— Ի՞նչպէս լողցնել երախան (Մ. Ազատեան).— Երեւանի ձեռագրատունը (Ա. Ադայեան).— Հայկական կերակուրները (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — Զաւակագործութիւն՝ ըստ արհեստի (Տոքթ. Պանծալի). — Ի՞նչպէս կերակրել երախան (Տոքթ. Մառի Փարմանթիէ)։

ՄԱՄՈՒԼԻ տակ է 231 – 233րդ թիւը։

Ահաւասիկ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը։ Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ։

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր – Սերոբ – Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովներ.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները։

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին։

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին։

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին։

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին։

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին։

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին։

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին

ՔԵՌԻ (էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին։

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները։ Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ, 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի, աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ։ Այս առթիւ պիտի պատարագէ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

Ամէն անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ իրենց նուէրները պէտք է գրեն Պ. Ա. Մարտիրոսեանի։

27 Րիւ Սէն – Ժիւսթ, Առնուվիլ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 23 SEPTEMBRE 1961

...Ի ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9211 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3012

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

—o—

19 Սեպտեմբեր 1918 :

...ժամական անմոռանալի Թուական ...ի՝ միջազգային ու ազգային կրկնակ ի– ...մաստներով :

Միջազգային : Ուրուհետեւ այդ օրն էր, ...ր Զօրավար Ալէնպիի «Եգիպտական Ար– ...շաւախումբը» Պաղեստինի ճակատին վը– ...րայ կ'անցնէր ընդհանուր յարձակողա– ...կան ընդդէմ Թրքական ուժերուն, մէկ ...երկուքի մէջ ջախջախելով զանոնք : ...ժամկողմական որ ի վերջոյ պիտի ...տրէր օսմանեան կայսրութեան անփա– ...ռունակ փլուզումին :

Ազգային : Ուրովհետեւ այդ օրը Արե– ...ելեան Լէգէոնի հայ կամաւորները — ...ֆրանսական դրօշի հովանիին տակ — ...պատմական Հայոց ժամանակակից ...պատմութեան ամէնէն փառապանծ էջե– ...րէն մէկը, — Արարայի յաղթանակը :

Համաշխարհային առաջին պատերազմը ...պատմական դարձակէտ մը եղաւ ...օսմանեան կայսրութեան համար :

Անոնց արիածհեղութեան իշխանու– ...թեան գլուխ գալով, ռճրագործ Իթթի– ...հատի պարագլուխները մեծամոլութենէ տար– ...ուած՝ յուսացին գերբին յաղթանակներ ...պահովել, երբ «անպարտելի» կար– ...ծուած Գերմանիոյ կողքին պատերազմի ...ետան 1914ի աշնան :

Մինչ մէկ կողմէ պաշտպանողականի ...անցնէին կովկասեան ճակատին վրայ, ...ուրիշ ծրագիրներ կ'որոճային գրաւե– ...լու Եգիպտոսը :

Չորրորդ բանակի ընդհանուր հրամա– ...նատար եւ ծովային նախարար Ահմէտ ...Ճեմալ փաշայի կարգադրութեամբ, ...պատերազմի սկզբնական օրերուն, թըր– ...քական զօրաղունդ մը կը փորձէր անց– ...նիլ Սուէզի ջրանցքը՝ Թրքական դրօշը ...Գահիրէին անկելու համար Նեղոսի ափե– ...րուն վրայ ...

Փորձը վերջացաւ կատարեալ ձախո– ...ղութեամբ :

...ական ծրագիրը չկրցաւ ...

Երուսաղէմ, Տարտանէլ, Միջագետք ու Պաղեստին դարձան զինուոր չորս ճա– ...կատներ, որոնց վրայ աւելցաւ յետա– ...գային պալքանեան ճակատը, Թուրքիոյ ...դաշնակից Պուլկարներու մասնակցու– ...թեամբ :

Երր վերջ գտան կռիւները Տարտանէլի ...կրակի մէջ, ու պոլշեւիկեան յեղափո– ...խութենէն վերջ ռուս բանակները քաշ– ...ուեցան Թրքական ճակատէն, Պաղեստինն ...Պալքանները դարձան Թիրախ դաշնա– ...կիցներու յարձակողականին :

Թուրքերը անդուռ աշխատանքի լծ– ...ուած Պաղեստինի ճակատին վրայ, կազ– ...մած էին «Եըլտըրըմ Օրտուսու», որուն ...հրամանատարութիւնը Զօր. Ֆալքէնհայ– ...նի, վերջ յանձնած էին օսմանեան բա– ...նակի ընդհանուր կազմակերպիչ Լիման ...ֆոն Զանտերս փաշային :

...երկու բանակներ կային իր տրամա– ...դրութեան տակ, — եօթներորդը՝ հրա– ...մանատարութեամբ Մուսթաֆա Քեմալի, ...հրամանատեղին՝ Նապլուս, ութերոր– ...դը Ճէվատ փաշայի հրամանատարու– ...թեամբ, կեդրոնը՝ Թուլքէրէմ :

...Եգիպտոսը գրաւելու իրենց ցնորքին ...Թուրքերը երկաթուղի կը շինէին ...իր անապատին մէջէն դէպի Սուէզ : ...ապատակին համար Պրուսա – Պոն– ...տական շրջանէն հաւաքուած հայ զին– ...ուորները հսկողութեան տակ դրկած էին ...Սէպա եւ Ասլուճ, կազմելով 18րդ ...բանուորական վաշտը :

...Երկոթուղին Եգիպտոսի սահմանն– ...ոն հասցուած, Անգլիացիք 1917ին ա– ...ռաջին յարձակողականով մը հասան մին– ...ւ Գազա : Նոյն տարուան դեկտեմբերին ...գրաւեցին Երուսաղէմը : Ու պատրաս–

տութիւններ տեսան ընդհանուր մեծ յար– ձակողականին համար, որ պիտի սկսէր տասը ամիս վերջ, 1918 Սեպտ. 19ին :

Զօր. Ալէնպիի արշաւաբանակին մէջ կարեւոր դեր կը խաղային աւստրալացի եւ Նոր Զելանտացի (Անզաք) հեծելազօր– քըն ու հնդիկ հետեւակազօրքը :

Բրիտանական այս հոկայական ուժի կողքին տեղ մըն ալ յատկացուած էր ֆրանսականին : Արեւելեան Լէգէոնն էր այդ, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ բաղկացած Հայերէ : Անշին Թիւ մը կը կազմէին Սուրիացիները :

Այս հայ կամաւորներուն պիտի վիճա– կէր Արարայի պատմական յաղթանակը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԽՕՍԵՑԱՒ ՊԵՐԼԻՆԻ ԵՒ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

—o—

ԱԼԺԷՐԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ԿԱՑԱՆԸ ՔԱՆԴՈՒԱԾ

Ընդունելութիւնը այնքան ջերմ չէ, այս անգամ : «Կոկիկ» բազմութիւն մը միայն կ'ողջունէ Հանրապետութեան Նա– խագահը որ կը նախատեսէր այս վերա– պահութիւնը, գիւղացիական տաղնապին իբրեւ հետեւանք :

Բայց տեղ տեղ Մարսէյյեզը կը թնդար եւ այդ Մարսէյյեզին համար տը Կոլ « մերսի » կ'ըսէր :

Նախագահը կոչ ըրաւ ազգային համե– րաշխութեան համար, ապա խօսեցաւ Պերլինի եւ Ալժերիոյ մասին իր չորս ճա– ռերուն ընթացքին : Վիլֆրանշի մէջ, նախ իր ուրախութիւնը կը յայտնէ որ հակառակ սպասուածին «Մարդ կայ այս հրապարակին վրայ» : «Առաջին խօսքս պիտի ըլլայ ըսել ձեզի Թէ որքան զգաց– ուած եմ : Հոս էք լսելու համար ինչ որ Պետութեան ղեկավարը ձեզի պիտի ըսէ եւ նաեւ որպէսզի հաւատքի մը տաք ի– րեն, ինչ որ Թանկագին է այսօր», տը Կոլ յայտնեց Թէ Ալժերիոյ խնդիրը կը վերջանայ, որովհետեւ վերջ կը գրուի հնամենի գաղթատիրութեան : Խօսեցաւ այն սպառնալիքներուն մասին որոնք կը վտանգեն Արեւմուտքը «մենք, Ֆրանսա, ոչ նահանջելու ոչ ալ ծռելու պէտք ու– նինք անոնց առջեւ, որոնք կը սպառնան մեզի : Ուրովհետեւ երբ կը ծռիս, նախ գլխարկդ կուտաս, վերջը գլուխդ, յետոյ շապիկդ, յետոյ մորթդ եւ ի վերջոյ հո– գիդ եւ մենք կ'ուզենք պահել այդ ա– մէնը : Անտարակոյս, խաղաղասէր ենք, բայց նաեւ վճռական ենք եւ անկեղծ : Տը Կոլ Ալժերիոյ վրայ ծանրանալով, չեշտեց Թէ Ֆրանսա տէր պիտի կանգնի իր այն զաւակներուն, որոնք միւս ափին վրայ կը գտնուին :

Տրքազվիլի մէջ, տը Կոլ ջերմ ընդու– նելութեան մը արժանացաւ «գիտեմ որ Ավէրոնը հաւատքի, կամքի եւ գիտակ– ցութեան գրամապլուխ մըն է», շեշտեց Նախագահը» : Ալժերիոյ մասին, յայտա– րարեց Թէ ալժերական Ալժերիան ոտքի վրայ է եւ Ալժերիոյ Ալժերացիները պի– տի գործակցին Ֆրանսայի հետ, «նպա– տակը յստակ է, ճամբան ուղիղ է : Քայլ առ քայլ կը քալենք» շեշտեց տը Կոլ :

Ցեսոյ Միյօ, ձեռնոցի մայրաքաղաքը որ ընդունելով նախագահը իր ցաւերը կը պատմէ : «Ձեր շրջանը իր նկարագիրը ունի, իր դժուարութիւնները գորս կը ճանչնամ : Ամէն շրջանը իր նկարագիրը ունի, ամբողջութիւնն է որ կ'ընէ՝ Ֆրան– սան : Ֆրանսան ամէնքով կը հետաքրք– րուի : Ֆրանսա իր հաշւոյն կ'առնէ իր բոլոր շրջանները, իր բովանդակ ժողո– վուրդը » :

Տը Կոլ ճամբան կը շարունակէ եւ ճամ– բուն վրայ կրնայ կարդալ ցուցատախ– տակները «արդարութիւն գիւղացինե– րուն» եւն. : Նախագահը կը կենայ Սալ– Ֆիւրան, որուն քաղաքապետը կը յիշե– ցընէ որ իր գիւղաւանին մէկ բնակիչն էր որ, Պուվինի մէջ, ազատեց Ֆիլիփ – Օ– կիւսթը, եւ տը Կոլ կ'ըսէ. «Ուրախ եմ որ կրցայ Ֆիլիփ – Օկիւսթի այդ պարտ– քը վճարել, այցելութիւն տալով Սալան– Ֆիւրան» :

Կը հասնի Ռոտէզ «մինչեւ կեանքիս վերջը, պիտի յիշեմ Ռոտէզի այս ընդու– նելութիւնը : Ֆրանսան կ'ըսէ Ալժերացի– ներուն. «առէ՛ք Ալժերիան, զացէք ինք– նորոշման եւ եթէ կ'ուզէք ահա՛ գործակ– ցութիւնը Ֆրանսայի հետ » :

Ուրբաթ օր տը Կոլ Լոզէր հասաւ :

×

Հինգշաբթի իրիկուն մինչ Ալժէի ժո– ղովուրդը նստած իրենց հեռատեսիլին առջեւ, ժամը ութին կը պատրաստուէին Զօր. տը Կոլը տեսնել, տեսան ուրիշ զօ– րավար մը որ «իրաւը» չէր : Սալանն էր որ հրահանգներ կուտար ժողովուրդին :

Բաւական յանդգնութիւն պէտք էր նը– ման ձեռնարկ մը գլուխ հանելու համար :

Վայրաչուի եւ զինուորականի զգեստով Կ. Գ. Բ.ի, անդամներ քանդած էին նախ Ալժէի հեռատեսիլի կայանին բոլոր հաս– տատութիւնները, ապա նոյն ալիքին վը– րայ տուած էին իրենց յայտագիրը :

Սալանի հրահանգներն էին.— Քասբ– բալի նուագահանդէս, ժամը 22էն 22·30, Ուրբաթ : Սեպտեմբեր 15ին Կ. Գ. Բ.ի (Օ. Ա. Ս.) դրօշակներու պարզում : Սեպտեմբեր 28, երեքշաբթի բացարձակ դադար ժամը 12էն 12·30 : Հոկտեմբեր 2՝ կէս ժամուան ընդհանուր գործադուլ, ժամը 11էն 11·30, այս ժամանակացոյցը հրամայական բնոյթ ունի :

Ոստիկանապետ Կոլտընպերկ պաշտ– նուեցաւ առջի օր : Ինք է որ կը վարէր Ալժէի աքթիվիսթներու ձերբակալու– թեամբ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՍՐ կը փորձէ «անուշի կապել» Սա– րաճ – Ամէր հակամարտութիւնը : Թէեւ փոխ – նախագահ, Սարաճ Գահիրէէն ծը– գած Դամասկոս եկած է կրկին, բացատ– րելով Թէ իր նոր «բարձր պաշտօնը» ի– րականին մէջ միայն գրասենեակ մըն է եւ ընելիք չունի : Դամասկոսի մէջ կ'ուզէ պահել Ազգային Միութեան քարտուղարի իր պաշտօնը, «Մուշիրը» (մառեշալ Ա– մէր) համաձայն չէ : Կը մնայ Նասրի «անկիւնները կլորցնել» :

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏԻ ազգային յուղարկաւո– րութիւնը տեղի պիտի ունենայ Սեպտ. 29ին Շուէտի Թաղաւորին ներկայու– թեան :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ քնքեց երկու ցու– ցահանդէսներ որ տեղի պիտի ունենային Միացեալ Նահանգներու մէջ :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ նախագա– հը՝ Լիւպքէ Արեւմտեան Պերլին կ'երթայ այսօր : Փանքով կ'ըսէ Թէ օդանաւային նըրանցքներու շարաշար օգտագործումն է այս ճամբորդութիւնը :

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ խնդիրը կարգադրուած է զինուորական գետնի վրայ (կռիւները դադրած են) բայց ոչ՝ քաղաքական :

ՌԸՍՔ – Կրոմիքօ հանդիպումը տեղի ունեցած է Ռեալտորֆ – Ասթորիայի մէջ : Խօսած են օդէն – Ջուրէն եւ Պերլինի ու Համըրշոլտի յաջորդին մասին : Կը Թուի Թէ խորաքանչիւրը իր տեսակէտը պաշտ– պանած է : Նոր տեսակցութիւն մը տեղի պիտի ունենայ ի մօտոյ :

ՋՕՐ. ՖՕՐ եւ գնդ. Վօտրէ 10 տարի բանտարկելութեան դատապարտուեցան, Փարիզի մասնաւոր Ատեանին կողմէ :

ԱՊԱԶԻՆՈՒՄ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻՆ

ՈՒԹ ԿԷՏԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

—o—

Միացեալ Նահանգները եւ Խորհ. Մի– ութիւնը միացեալ յայտարարութիւն մը ներկայացուցին ՄԱԿին ուր կ'ըսեն Թէ մտքերու լայն փոխանակութենէ մը ետք որ կատարուած էՄքՔլոյի և Զորինի մի– ջեւ, որոշած են հետեւեալ սկզբունքները առաջարկել իբրեւ հիմ բանակցութեանց :

1) Բանակցութեանց հեռանկարն է հա– մաձայնութեան մը հասնիլ որ ապահովէ Թէ ա) ապազինումը ամբողջական եւ ընդհանուր է եւ պատերազմը միջազգա– յին հարցերը լուծելու ձեւ մը չէ :

Բ) Նման ապազինում մը կ'ընթադրէ նաեւ կանոններու հաստատումը ըստ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Ուխտին :

2) Ընդհանուր եւ ամբողջական ապա– զինումի ծրագիրը կ'ապահովէ Թէ պե– տութիւնները իրենց տրամադրութեան տակ կ'ունենան միայն ոչ հիւլէական այն զէնքերը, որոնք ըստ համաձայնութեան, անհրաժեշտ են ներքին ապահովութեան համար :

3) Այս նպատակով, ամբողջական ա– պազինման մը ծրագիրը պիտի ընդգրկէ անհրաժեշտ տրամադրութիւնները իւրա– քանչիւր երկրի զինուորական կացութեան համար : Զօրացրում, բոլոր հիւլէական զէնքերու պահեստներու ջնջում եւն. եւն. :

4) Ապազինման ծրագիրը պէտք է գոր– ծադրութեան դրուի ըստ հաւասարակաց համաձայնութեան մը եւ հանգրուան առ հանգրուան, ճշդուած ժամանակամիջոց– ներու ընթացքին :

5) Ընդհանուր եւ ապազինման բոլոր միջոցները պէտք է հաւասարակշռուին այնպիսի ձեւով որ ոչ մէկ հանգրուանի ընթացքին, պետութիւն մը կամ խումբ մը պետութիւններ կարենան իրենք իրենց զինուորական նպաստաւոր պայմաններ ապահովել :

6) Միջազգային հակակշիռ մը պէտք է հսկէ այս բոլորին վրայ :

7) Զուգընթաց այս ապազինման պէտք է միջոցներ ձեռք առնուին խաղաղու– թեան պահպանման համար :

8) Բանակցութեանց մասնակցող պե– տութիւնները ջանք պիտի Թափեն որ– պէսզի գործադրուի ամէնէն լայն համա– ձայնութիւնը եւ ամէնէն շուտը :

× Խրուշչեւ պատասխանած է նաեւ Պելկրատի ժողովին «խաղաղութեան կո– չին » զոր Նեհրու եւ Ն'Քրումա իրեն յանձնած էին ժողովին վաղորդայնին :

Հարիւրապետ Սէն – Ռեմի հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ : 15 հոգի ազատ արձակուեցան : Լսելով իր դատապարտութիւնը Զօր. Ֆօր ըսաւ բարեկամի մը «պիտի չկարենամ ձեզի հետ որսի երթալ » :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ վեցերորդ անգամ ըլլալով կը հաղորդեն Թէ քրտական շարժումը ճզմուած է :

ՔԵՆԸՏԻ Երկուշաբթի օր պիտի խօսի ՄԱԿի առջեւ : Նիւ Եորք այս այցելու– թեան առթիւ, Քէնըտի կարգ մը տեսակ– ցութիւններ ալ պիտի ունենայ :

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏԻ Թեկնածութիւնը պիտի դրուի (յետ մահու) Նոպելի խաղաղու– թեան մրցանակին համար :

ՔԱՍԹՐՕ յայտարարեց Թէ Ամերիկա– ցիները նոր յարձակում մը կը պատրաս– տեն Քուպայի վրայ :

ՆԱԶԱՐԷԹԻ մէջ հակահրէական ցոյց մը տեղի ունեցաւ : Երիտասարդ Արաբներ բողոքի ցոյց մը կազմակերպած էին, ո– րովհետեւ 5 Արաբներ սպաննուած էին Իսրայէլցիներու կողմէ :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԻ —
ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

—o—

ԽՄԲ.— Եթէ ոչ ամբողջութեամբ, բայց գրեթէ մեծ սասամբ՝ հրատարակեցինք Երեւանի Յանձնախումբին անդամներուն տեսութիւնները հայերէն տպագրական տառերու բարեփոխութեան վերաբերեալ: Յանձնախումբը, իր 30րդ նիստին (12 Ապրիլ 1927), ուր ներկայ էին Աճառեան, Բարախանեան, Լեւոնեան, Խաչատրեան, Կանայեան, Վափանցեան, Մանանդեան, (բացակայ՝ Ավդալբեգեան, Մալխասեան, Շիրվանզադէ), քուէարկութեան դրաւ ներկայացուած առաջարկները: Ահաւասիկ արդիւնքը.—

1.— Ցօրինել նորաձեւ այբուբեն՝ տառերի կմախքը միայն պահելով, ձեւերին տալ ամբողջովին նոր կերպարանք՝ լատինականի ձեւով:

Առաջարկութիւն դրսից:

Մերժւում է միաձայն:

2.— Ցօրինել նոր տեսակի այբուբեն՝ պահելով տառերի բնորոշ կերպարանքը, բայց ազատ փոփոխութիւնների ենթարկել նրանց կեցուածքը, ծաւալը, անկիւնները եւ պոչերը:

Առաջարկ Ս. Մալխասեանի:

Մերժւում է միաձայն:

3.— Պահել ընդհանրապէս հայկական տառերի բնոյթը եւ բազմազանութիւնը, մտցնելով փոփոխութիւններ գեղարուեստական տեխնիքական տեսակէտներից:

Առաջարկ Լէոյի, Աճառեանի, Լեւոնեանի:

Ընդունւում է միաձայն:

4.— Տառերի շեղ դիրքը վերածել ուղղահայեացի:

Առաջարկ Մալխասեանի եւ դրսից:

Կազմւում է բանաձեւ.—

Տառերի ուղիղ կամ շեղ դիրքը կապ չունի տառերի ձեւի հետ: Ինչպէս մինչեւ այժմ, իբրեւ տեսակ ունենալ թէ շեղ եւ թէ ուղղահայեաց դիրքի տառեր, պայմանով որ շեղութիւնը ութսուն աստիճանից չանցնի: Խնդրել բժիշկ. խորհրդակցութեան շարունակել աշխատանքը, այս ուղղութեամբ քննութիւններ կատարելով:

Ընդունւում է միաձայն:

5.— Տնտեսական տեսակէտից երեք սանդղի տառերը սեղմել վերածել երկու սանդղու չափի:

Առաջարկ Մալխասեանի եւ դրսից:

Կազմւում է բանաձեւ.—

Իբրեւ ընդհանուր սկզբունք՝ մերժել: Առանձին տառերը քննութեան ենթարկելիս՝ նկատի ունենալ այս հանգամանքը:

Ընդունւում է միաձայն:

6.— Բոլոր տառերը գրել երկու տողի միջեւ, ինչպէս գլխատառերն են:

Առաջարկ՝ դրսից:

Մերժւում է միաձայն:

7.— Տառերի ծաղային գծերը վերացնել եւ ընդունել միայն մի հաստութիւն ունեցող տառեր:

Առաջարկ Մալխասեանի եւ դրսից:

Կազմւում է բանաձեւ.—

Մշտական գործածութեան համար տառեր ունենալ ծաղային գծերով, ինչպէս որ ընդունուած է բոլոր ազգերի մէջ: Իսկ միատեսակ հաստութիւն ունեցող տառեր ունենալ մասնակի գործածութեան համար: Եւ քանի որ բժշկ. խորհրդակցութեան մէջ այս հարցի մասին ձայները բաժանուել են, խնդրել որ այդ խորհրդակցութիւնը շարունակէ իր աշխատանքը, տեսողութեան փորձեր անելով այդ ուղղութեամբ:

Ընդունւում է միաձայն:

8.— Փոփոխութեան ենթարկել մի քանի տառերի այն գծիկները, որոնք տպարանական — տեխնիքական պատճառներով պէտք ունին այդպիսի բարեփոխութեան: Օրինակ՝ Մ, Ե եւ Ն տառերի ծայրերը եւ Ը եւ Բ. տառերի բարակ գծերը, որոնք կոտրուելու վտանգ ունին:

Առաջարկ գրաշարների խորհրդակցութեան:

Կազմւում է բանաձեւ.—

Տառերի մէջ մասնակի փոփոխութիւններ կատարելիս՝ աչքի առաջ ունենալ այդ հանգամանքը:

Ընդունւում է միաձայն:

9.— Նմանութիւն ունեցող տառերի մէջ այնպիսի փոփոխութիւն մտցնել, որ վերանայ միմեանց հետ ունեցած շփոթութիւնը: Ինչպէս՝ Ա եւ Տ, Գ եւ Դ, Ջ եւՂ, Ս եւ Ո:

Առաջարկ գրաշարների խորհրդակցութեան:

Նոյն առաջարկը Մալխասեանի կողմից:

Ընդունւում է միաձայն:

10.— Տառերի իրանը բարձրացնել ի հաշիւ վերեւ ու ներքեւ ձգուող պոչերի:

Որպէս սկզբունք՝ այս առաջարկն ունին նախկին յանձնաժողովը, Լեւոնեան, Մալխասեան, Աճառեան, բժիշկ. խորհրդակցութիւնը: Միայն տողերի հեռաւորութեան յարաբերութեան մէջ այդ առաջարկները տարբեր են, 3–3–3, 3 – 4 – 3, 2 – 4 – 2 եւայլն:

Այս հարցը սկզբունքով ընդունւում է միաձայն: Տողերի յարաբերութեան խնդրի լուծումը թողնւում է յետագային, երբ կը ներկայացուեն առաջարկուելիք տառերի նմոյշները՝ գծագրուած տարբեր յարաբերութիւններով:

11.— Զորս տողի մէջ գրուող տառերը (է, Թ, Ի, Խ, Կ, Ջ, Վ, Փ, Ֆ) վերածել երեք տողի, միջին երկտողից կամ բարձր կամ ցածր

Առաջարկ Մալխասեանի:

Մերժւում է միաձայն:

12.— Տառերի անկիւնաւոր մասերը կորացնել:

Առաջարկ Մալխասեանի:

Մերժւում է միաձայն:

13.— Հասարակ գրի Ժ, Ծ, Թ տառերը, որոնք տպարանական փունթօների հաշուով կոտորակային հաստութիւն ունին (5ուկէս փունթօ) եւ սրբագրութեան ժամանակ դժուարութիւն են առաջ բերում, կէս փունթօնոց բացատ (Էսփաս) չլինելու պատճառով, վերածել ամբողջ թուի՝ հինգ փունթոյի:

Առաջարկ գրաշարների խորհրդակցութեան:

Ընդունւում է միաձայն:

14.— Գեղարուեստական տպագրութիւնների համար մի նոր տեսակի ոճաւոր տառեր յօրինելու համար նշանակել մրցանակ:

Առաջարկ Լեւոնեանի:

Ընդունւում է ձայների մեծամասնութեամբ:

15.— Երկբարբառների համար, ու, իւ, եա, միացած ու միաձոյլ տառեր կազմել:

Առաջարկ Մալխասեանի, եւ գրաշարների մի մասից:

Մերժւում է ձայների մեծամասնութեամբ:

ՑԱՒԵԼՈՒԱԾ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«Ուղղագրութեան եւ տառերի ձեւի բարեփոխութեան յանձնաժողովին տեղեկագիրը», որ 174 էջնոց հատոր մըն է, այս որոշումներուն տակ կ'աւելցնէ. «Երկրորդ քուէարկութեամբ (36րդ նիստ), բոլոր առաջարկներն անցնում են նոյնութեամբ: Այդ նիստին ներկայ էին՝ Ավդալբեգեան, Բարախանեան, Լեւոնեան, Կանայեան, Ցակոբեան, Մանանդեան, Շիրվանզադէ: Քուէարկութեան ժամանակ՝ Ավդալբեգեան մնում է ձեռնպահ»:

Նոյն Տեղեկագրէն կ'իմանանք թէ ուղղագրութեան եւ տառերու բարեփոխութեան հարցին առթիւ, ստացուած են գրութիւններ.

1.— Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան կողմէ կը յայտնուի թէ «Ուղղագրական առաջարկների համայնական ալիւսակը» քննելու եւ իրենց պատասխանը տալու համար նշանակեր են «յատուկ յանձնաժողով» մը երեք հմուտ եւ հայկական ուսմանց մասնագէտ միաբանակիցներէ, որոնց դիտողութիւնը, միաբանութեան հաւանութեան արժանացած, յետագային պիտի ղրկեն տպագրուած:

Ոչ մէկ խօսք տպագրական տառերի բարեփոխութեան հարցին մասին:

2.— Փրոֆ. Ն. Ադոնց նամակի մը հետ ղրկած է ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը (33 էջ), «գիտական հիմնաւորումներով»:

Տեղեկագրին տպագրութիւնը վերջացած էր՝ երբ կը հասնէր Ադոնցի ուսումնասիրութիւնը: Ուստի կ'որոշուի տպագրել զայն յառաջիկային: Տպագրուեցա՞ւ թէ ոչ, չենք գիտեր: Չենք գիտեր նաեւ թէ տպագրական տառերու բարեփոխութեան հարցը քննուա՞ծ է այդ ուսումնասիրութեան մէջ:

Տեղեկագիրը կ'աւելցնէ թէ Ա... Նայեան եւս ունի առանձին ուսումնասիրութիւն մը, զոր կը խոստանայ ... ղրկել: Տեսած չենք նաեւ այդ գործը... Տեսութեանց հաւաքումը կը ... այս յօդուածով:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԿԱՐՕ ԽԱՉԻԿԵԱՆ

—o—

Վերջերս տեղեկացայ թէ հեռաւոր Արժանթինի մայրաքաղաքին՝ Պուէնոս Այրէսի մէջ մեռած է հայ բեմի արժէքաւոր աշխատաւոր մը՝ Կարօ Խաչիկեան

Ցաւալի էր լուրը, մանաւանդ անոր համար որ հանդուցեալ Կարօ Խաչիկեանը անձին ու գործին մօտիկ եմ եղած, որբուած ըլլալով որ Հայ Մելփոմէնէի տաճարէն ներս իմ մուտքս ու սկսնակի առաջին քայլերս ընկերացած են Կարոյի ալ դողդոջ քայլերուն:

Զինադադարի խանդավառ օրերուն էր Պոլսոյ մէջ վերսկսած էր ազգային գեղարուեստի շարժումը:

Հայերէն լեզուն սկսած էր ... հնչել Պոլսոյ բեմերէն:

Գիշեր մը, Մայր – Եկեղեցիի ... մէջ տեղի կ'ունենար ազգային ... մը, կազմակերպուած հայ ... մարմնի մը կողմէ:

Հանդէսին գեղարուեստական ... հրաւիրուած էին մասնակցելու ... արուեստագէտներու կարգին նաեւ ... տասարդ սիրողներ, ինչ որս եւ ... տողերը:

Այդ հանդէսին էր որ առա՛ ծանօթացայ Կարօ Խաչիկեանին, որ նոյնպէս իբրեւ խոստմնալից սիրող մը կը մասնակցէր:

Առաջին պահէն իսկ, Կարօ Խաչիկեանի անհատականութիւնը գրաւեց զիս

Բնութենէն առատօրէն օժտուած ... երիտասարդը ունէր բամբ ու ... ձայն մը, սեւ ու խորաթափանց աչքեր. թուխ մշուշով մը պարուրուած համակրելի դիմագիծ մը եւ սլացիկ ու արտակարգօրէն վայելուչ հասակ մը.

1919ի այդ աշնանային գիշերէն ի վեր դարձանք բարեկամներ, եւ ապա, ... կից ընկերներ:

Այդ շրջանին կ'ապրէր Պոլսոյ մէջ ... դեմի բեմական գործիչ մը, Միրզա Հայկազն (Պապա Հայկազ) որ հինէն ... վեր, Ֆասուլեաճեաններու եւ Պէնկլեաններու շրջանէն իսկ փարած էր հայ թատրոնին, մերթ համեստ դերեր ստանձնելով եւ յաճախ ալ ըլլալով այդ խումբերուն յուշարարը:

Պապա Հայկազ ալ ներկայ էր այդ ... դէսին: Հոն էին նոյնպէս սիրողներ՝ Եդուարդ Պօղոսեան (այժմ Նիւ Եորք. ...

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ
(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Խրիմեան կ'աղերսէր Նիքոլա Բ.ին.—

«84ամեայ ծերունի մը, որոշած էի հեռաւոր ճամբորդութիւն մը կատարել ներկայանալու համար Ձերդ Վեհափառութեան օգոստափառ անձին առջեւ, բայց, ափսոս, փակուած գտայ իմ առջեւ ձեր գահին մուտքը: Գործերս անհնազանդութիւն համարուեցան: Զարին արդարութիւնը նուիրական է ինծի համար: Օծումին օրը հանդիսաւորապէս երդում ըրի Սեղանին առջեւ, համբուրելով խաչն ու Աւետարանը, հաւատարմութիւն ու հնազանդութիւն կայսեր: Նոյն օրը երդում ըրի նոյնպէս՝ ըլլալ հաւատարիմ պահակը մեր եկեղեցիին և իր իրաւունքներուն: Այս յանձնառութիւնը ոչ թէ եկեղեցիին բացարձակ տէրը կը դարձնէ, այլ պարզ պահակ մը այն կալուածներուն, որոնց միակ սեփականատէրն է հայ եկեղեցին իր ամբողջութեամբ:

«Հաւատացէք, Վեհափառ Տէր., Սեզանի խոնարհ սպասաւորին, որ գերեզմանի եզերքը կը գտնուի եւ որ ձեզ կ'ըսէ. «Ոչ ինք, ոչ իր եկեղեցականութիւնը, ոչ իր ծուխերը երբեք չեն մտածած անհնազանդ ըլլալ ձեզի, Տիրոջ օծեալին:

«Վեհափառ Տէր, աշխարհի ամէնէն զանազան հողամասերուն ծուխերուս հետ կ'ուղղեմ այս խոնարհ պաղատանքս՝ թող այս բաժակը հեռանայ իմ եկեղեցիէս»: (Վիքթոր Պերարտ, Լ'Ամփիր ռիւս է լը Ցարիզմ, էջ 258):

×

Հալածանքը տեւեց մինչեւ ցարական պարտութիւնը, ներքին յեղափոխութեան մը վտանգին առջեւ: Ընկէլս 1894 Նոյեմբեր մէկին, Սասունի դէպքերուն առթին Յովսէփ Աթաբէկեանի կը գրէր. «Հայը դժբախտութիւնն ունի ապրելու 2 բռնակալութեանց տակ: Ցարիզմը ազատագրողի դեր կ'ուզէ կատարել եւ ազատագրութեան համար արտայայտած համակրական ամէն խօսք ռուս սորկական մամուլը կ'աշխատի շահագործել նուաճողական օգուտի համար: Իմ անհատական անկեղծ կարծիքն է, որ Հայաստանի ազատագրութիւնը Թուրքերու եւ Ռուսերու ձեռքէն՝ տեղի կրնայ ունենալ մի միայն ցարականութեան տապալման օրը»:

Մարքսի եւ Էնկէլսի աշակերտները չհետեւեցան վարպետին խորհուրդին, համբերութիւն չունեցան եւ հաւատացին, թէ ռուս քաղաքականութիւնը փոխուած է Հայերու հանդէպ, ռուս վարչութիւնը կը գթայ, հայկական տառապանքներուն դարման մը կ'ուզէ բերել, միանգամայն զէնք տալով հարստահարողներուն: Թուրք կառավարութիւնը ուզեց ձերբակալել երկու քիւրտ հարստահարողներ: Ասոնք ապաստանեցան Պիթլիսի ռուս հիւպատոսարանը: Կառավարութիւնը պահանջեց, հիւպատոսը մերժեց: Մանտելստամ կը յիշէ դէպքը, կ'արդարացնէ հիւպատոսին ընթացքը:

Քէչեան կը գրէր. «Ռուսիոյ դիտումները խորհրդաւոր են միշտ, պետական գաղտնիքներու վերահաս ըլլալ հարկ է մեր արեւելեան սահմաններուն վրայ Ռուսիոյ հետեւած քաղաքականութեան ներքին կողմը թափանցելու համար: Ռուսիա միշտ օգտուած է մեր երկրին տկարութենէն, Քիւրտերէն օգուտ քաղած է՝ ի վնաս մեզ: Հարկ է ուրեմն փորձով ցուցնենք նոյն իսկ Ռուսիոյ, թէ չենք կրնար քիւրտ աշիրեթներուն թոյլատրել մեր արեւելեան գաւառները անկարգ վիճակի մէջ պահելու, սահմանագլուխի միւս կողմէն չար խարհուրդներ եւ վնասաբեր ձեռնտուութիւններ փոխադրելով այս կողմը»: (Բիւզանդիոն, 3 Ապրիլ 1910):

Այդ օրերուն Ազգ. Ժողով, Վարչութիւն կը բողոքէին կառավարութեան մօտ՝ հարստահարութեանց դէմ, պատիժ կը պահանջէին հարստահարող Քիւրտերուն համար եւ կառավարութիւնը ... մնար անտարբեր: Միթէ ... թիւն մը չկա՞ր Թուրքին եւ Ռուսին ... ջեւ. «Հայաստանը ձգելու առանց ... մէկուն փափաքը կ'իրագործէր ... Ուրախութեամբ ողջունեցին ռուս ... մտութիւնը եւ վերջն ալ յայտարարեց ... «Ռուսիոյ կը պարտինք մեր յաջողու... նը»՝

Ահաւոր աղէտէն վերջ բարենորոգ... ներու համար եռանդուն աշխատող ... րանդեան պիտի գրէր. «Կը թուի թէ ... րելի էր խուսափիլ Գալքանեան ... պի միջոցին այդ աղետաւոր վրիպ... ներէն, եթէ Հայութեան մէջ, այդ ... տորոշ վայրկեաններուն գտնուէր ... հատիկ հեղինակաւոր, դիւանագիտ... մարդուած դէմք, որ յաղթականօրէն ... քաշէր հոսանքին դէմ: Զգտնուեցա... տարաբախտաբար այդ դիւանագէտը ... Մեծ էր հաւատքը՝ թէ Թուրքիա ... քայքայուի: Զաւարեան եւ Տոքթ. ... ւրեան կը հաւատային — իրենց ... միամտութեան մէջ, — որ Ռուսիա ... կ'ուզէր ազատարարի դեր ստանձն... քահայութեան հանդէպ, կը հաւատա... Սազոնովներու կեղծ յայտարարութ... ու խոստումներուն» (Զաւարեան, ... էջ 89 եւ 90):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(29 Շար.)

...րար Գարուշվարդեան (Եգիպտոս) եւ Փառնիկ Բարելոյեան (Փարիզ):

...վաղեմի բեմական աշխատաւորը գնահատելով այս խումբ մը երիտասարդներու բեմական յարմարութիւնը, խրախոյս ...դիւրացաւ եւ կազմելով թատերախումբ մը (Արեւելեան Թատերախումբ) ...ւաւ գործի Պոլսոյ մօտակայ արուարձաններուն եւ Թաղերուն մէջ:

Կարօ Թաշճեան այդ խումբին կեդրոնական ուժը հանդիսացաւ:

...հայտնեց անօղ տաղանդը, իր ըմբռնելու եւ արտայայտելու յատակ ու տաղանդ յատկութիւնը, մանաւանդ իր ...ւրի, հեզահամբոյր եւ ընկերական ջերմ ...բերմունքը զինքը շուտով դարձուց ամէնուն սիրելին:

Չորս տարիներ շարունակ սիրողներու այս թատերախումբը գործեց համեստ պայմաններու մէջ եւ կրնար աւելի մեծ գործեր տեսնել, եթէ չըլլար ոմանց խէթ վերաբերումը դէպի այս նորաբողբոջ գործը:

Արդարեւ, ինչպէս ուրիշ առիթներով ...նշած ենք, այդ շրջանի Պոլսահայ թատերական շարժումին կեդրոնական առանցքը հանդիսացող Պոլսահայ Տրամաթիքը, հակառակ իր այնքան բեղուն եւ ...կրթութեան, ունէր բացասական կողմ մը — Չէր հանդուրժեր ...դուրս որեւէ ուրիշ հայ թատերական կազմակերպութեան գոյութեան եւ ...պայքար կը մղէր այդպիսիներուն դէմ: Փաստ՝ այն անագորոյն խաղերը ...Տրամաթիքի ղեկավարները կազմակերպած էին ծանօթ արտասահմանեան ...կրթութեան դէմ, որոնց հետեւանքով այս երկու արժէքաւոր արուեստագէտները այնքան վնասներու էին ենթարկուած, բարոյապէս թէ նիւթապէս:

Այս պայմաններուն մէջ, դիւրին է երեւակայել թէ Տրամաթիքը ինչ աչքով կը նայէր մանաւանդ քանի մը «խլէզ»ներու աշխատանքին վրայ, եւ առիթ չէր փախցներ անոնց թռիչքը կասեցնելու:

Եւ այսպէս էր որ վերջ գտաւ Արեւելեան Թատերախումբ կոչուած սիրողներու այդ կազմակերպութիւնը, եւ անոր անդամները ցրուեցան աշխարհի չորս ծագերուն, 1923ի գաղթէն ետք:

Կարօն ալ հեռացաւ Պոլիսէն: Նախ գընաց Լիբանան, ուր երկար ժամանակ մընաց եւ թատերական շարժումին մասնակցեցաւ, անցաւ Հարաւային Ամերիկա եւ հաստատուեցաւ Պուէնոս – Այրէսի մէջ:

Հեռաւոր այդ երկրին մէջ ալ Կարօ փարեցաւ իր այնքան սիրած հայ թատրոնի գործին եւ քանի մը տասնեակ տարիներ սիրով ու խանդով ծառայեց անոր, մասնակից ըլլալով այդ գաղութին գեղարուեստական կեանքին:

Եթէ բնութեան առատաձեռն տուրքին չափ, ճակատագիրն ալ մաս մը հանած ըլլար Կարօ Թաշճեանին եւ աւելի նըպաստաւոր կեանքի պայմաններ ստեղծած ըլլար անոր, անպայման որ ողբացեալ գերասանին կեանքը տարբեր ուղղութիւն մը առած պիտի ըլլար եւ իր թատերական գործը պիտի պսակուէր նորանոր յաջողութիւններով:

Բազմատաղանդ այս արուեստագէտը, որու իւրաքանչիւր բեմական մեկնաբանութիւնը մնաց միշտ ալ արուեստի գեղեցիկ նմոյշ մը, աւելի թռիչք ու թեւ պիտի ունենար եթէ կեանքին պայմանները նուազ տաժան ըլլային իրեն համար:

Գիշերները ամբողջութեամբ կը նուիրուէր հայ թատրոնին, իսկ ցերեկները իր բովանդակ ուժերը կը տրամադրէր իր ընտանիքին ապրուստը ճարելու աշխատանքին:

Այս տաղապարհակ կեանքը պատճառ դարձաւ որ կանուխէն փրթի կեանքին թելը խեղճ Կարոյին, որուն մահը իսկապէս կսկիծ կը պատճառէ բոլոր զինքը մօտէն ճանչցողներուն եւ զինքը բեմին վրայ ծափահարողներուն:

Այսօր, իր հողակոյտին վրայ, այս քանի մը տողերս թող ըլլան արցունքի շիթեր, որպէսզի թրջուի այն կարծր հողը, որուն ներքեւ կը ննջէ Կարոյին քնքուշ եւ արուեստագէտ հոգին:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԽԵԼԱՑԻ ԿԻՆԵՐԸ

ԶԵՆ ՍԻՐՈՒԻՐ

Հնուց ըսուած է, թէ կինը այր մարդու աչքին աւելի կը բարձրանայ, երբ լուռ կը մնայ: Իրապէս, Էսկիլէսի օրերէն ի վեր խոր արմատ ձգած է այն համոզումը, թէ լռութիւնը աւելի կը պատշաճի կնոջ բընութեան: Այդ շրջանի բոլոր գրողները կը շեշտեն կանացի հրապոյրին համար այնքան կարեւոր այս հարցը:

Էսկիլէս, հին դարերու այս ողբերգակ մեծ բանաստեղծը, առիթով մը կը գրէր. — «Քու դերը, կի՛ն, լռել եւ, տան դըռներէն բացի, ուրիշ բանի չխառնուիլ է»: Պօղոս Առաքեալն ալ Տիմէթէոսին ուղղուած նամակին մէջ կը գրէ. «Կիները եկեղեցիներուն մէջ պէտք է լռեն»: Այսինքն՝ կրօնական հաւաքոյթներու ընթացքին կիները պէտք է լուռ մնան: Դեռ հարիւր տարի առաջ ալ նոյն կարծիքը կը յայտնէր գերման մեծանուն փիլիսոփայ Նիցշէ:

Ներկայիս այր մարդիկը, մօտէն հետեւելով այս տեսակէտին, անդադար կը կրկնեն ամուսնութեան տարիքը հասած աղջիկներուն, թէ պէտք է ուշադրութիւն դարձնեն, որովհետեւ այր մարդիկը կը խորշին արթնամիտ եւ զարգացած աղջիկներէն: Որովհետեւ չեն հանդուրժեր այն գաղափարին, թէ կին մը կրնայ հակաճառել իրենց: Եւ տրուած ըլլալով, որ ամէն կին կը նախընտրէ, որ զինք սիրեն, քան թէ իրաւունք տան իրեն, այնպէս կը ձեւացնէ, թէ չի հասկնար եւ ինքզինք տխմար ցոյց կու տայ ...

Հազարաւոր օրինակներ կը յիշուին, ուր կիները, վախնալով, որ կրնան իրենց սիրածին սէրը կորսնցնել, նախընտրած են տխմար կամ անգրագէտ ձեւանալ: Օրինակ, ուսանողուհի մը, որ գեղադէմ եւ շատ արթնամիտ աղջիկ մըն էր, կ'ըսուի, թէ բառին բուն առումով խուճապի կը մատնուէր, երբ նոր ծանօթի մը հետ պտոյտի կ'ելլէր: Կը վախնար, որ իր ընկերակիցը կրնար իր համալսարանական ըլլալը հասկնալ: Եւ երբ հարցուցած են, թէ ինչո՞ւ կը վախնայ, շատ բնական շեշտով մը պատասխանած է.

— Հարցնելու պէտք կա՞յ: Պարզապէս անոր համար, որ չեմ ուզեր զայն կորսնցնել: Եթէ ըսեմ, թէ այս տարի համալսարանը կ'աւարտեմ, պիտի հեռանայ ինծմէ:

Այս երիտասարդուհիին պատասխանը յատկանշական օրինակ մըն է այն մասին, թէ կինը ինչպէս կ'ըմբռնէ այր մարդոց հանդէպ իր դիրքը: Եւ թերեւս որոշ չափով իրաւունք ունի: Որովհետեւ մետալը երկու երես ունի: Մէկ երեսը այն է, որ կինը այժմու թեքնիկ յառաջդիմութեան եւ ընկերային ազատագրութեան շնորհիւ, կրնայ ամէն տեղ մուտք գործել եւ քաղաքական կամ ընկերային նուիրապետութեան բարձրագոյն աստիճանին հասնիլ: Բայց եթէ նոյնիսկ չաշխատի, այսօր շատ աւելի առիթներ ունի հանրային կեանքին խառնուելու: Տրուած ըլլալով, որ այր մարդէն աւելի ժամանակ ունի մշակութային հարցերով զբաղելու, շատ անգամ զարգացումի մարզին մէջ այր մարդը կը գերազանցէ:

Մետալին միւս երեսը այն է, որ այր մարդուն «եսը» յաճախ չափազանց զօրաւոր է: Այր մարդուն բնութեան մէջ է, իբրեւ անխուսափելի պահանջ, կնոջմէն գերադաս նկատել ինքզինք: Ասիկա իրեն մտցնել կու տայ, թէ իրապէս գերադաս է արդէն: Որովհետեւ մարդկութիւնը գիտակցաբար իրեն կը պարտի ցարդ արձանագրուած յառաջդիմութիւնը: Սակայն կարելի է տեսնել մեծ զարգացումի, փայլուն իմացականութեան եւ ընկերային բարձր դիրքի տէր մարդիկ, որոնք կը խոստովանին, թէ երբ խելացի կին մը կը տեսնեն, ետ դէպի իրենց մանկական տարիքը կ'երթան, երբ կը կարծէին, թէ իրենց մայրիկը ամէն բան գիտէր եւ իրենք ոչինչ գիտէին: Եւ այս զգացումն է, որ զանոնք ենթագիտակցօրէն կը հեռացնէ ուսեալ կիներէն:

Սակայն կայ ուրիշ կէտ մըն ալ, որ թերեւս աւելի լաւ կը բացատրէ մարդոց ենթագիտակցական հակակրանքը «խելացի կիներուն» հանդէպ, — իրենց «մըտաւորականն»ի հանգամանքը կը գործածեն ցուցական ձեւով: Մինչդեռ կին մը կրնայ ուժական ըլլալ, առանց վանողական ըլլալու:

Անգլիացի հանրածանօթ հրապարակագիր Աննա Լիս յօդուածի մը մէջ կը գրէր. «Կը յիշեմ, անցեալ ամառ, երբ հիւսիսային Իտալիոյ մէկ ծովեզերքը կը գտնուէի, դիպուածով հետեւեցայ խօսակցութիւնը խումբ մը երիտասարդներու, որոնք կը խօսակցէին մշակութային նիւթերու շուրջ: Ինչ աշխուժութիւն կար անոնց մէջ: Եւ սակայն, կիները կը շարունակէին ինծի նոյնքան հրապուրիչ թուիլ, որքան իրենց լաւ տեսն: Ինչո՞ւ: Երբ կը խօսէին, նկատեցի որ իրենց ձայնին շեշտը ունէր այն կենսունակութիւնը, որ պարզ համոզկերութեան սահմանը չանցնիր հաւասարաչափ ըլլալու համար: Եւ երբ լուռ կը մնային — նկատեցի, որ լռել ալ գիտէին — զգացի, թէ որքան հետաքրքրութեամբ կը հետեւէին իրենց խօսակիցներուն խօսքին: Բառին բուն առումով՝ կախուած էին անոնց շրթներէն: Երկուստեք առանց վախի, առանց կասկածամտութեան կարծիքի փոխանակութեան այս մթնոլորտը՝ շատ հրապուրիչ բան մը ունէր»:

Աննա Լիս կը շարունակէ. «Ընդհակառակն, երբ ամերիկուհի բարեկամուհիներս կը խօսէին նիւթի մը շուրջ, կը խօսէին այն քան պաղ եւ վճռական շեշտով մը, որ ջիղերուս կը դպչէր: Անշուշտ, կարելի է քիչ մը աւելի շեշտել կարգ մը կէտեր: Բայց ասիկա չի նշանակեր, թէ այդպէս պէտք է ընել ձեր տեսակէտը բռնօրէն ձեր խօսակիցին պարտադրելու ձեւով: Մնաց որ պէտք չէ մոռնալ ժողովրդական իմաստուն առածը որ կ'ըսէ. «Ճանճը մեղրով կը բռնեն եւ ոչ թէ քացախով»:

Եւ Աննա Լիս կ'եզրակացնէ. «Ճանչցայ կին մը, որուն խօսակցութիւնները այրերուն հետ միշտ դէշ կը վերջանային: Որովհետեւ այս դժբախտ արարածը կը կարծէր, թէ խօսակցութիւնը ըմբշամարտի կամ կափամարտի պէս բան մըն է, ուր բռունցքի շատ հարուածներ տըւողը կը շահի: Բնականաբար, իր խօսակիցները աւելի զօրաւոր էին եւ, շատ բնականաբար, ծեծը ինք կ'ուտէր: Եթէ աւելի զօրաւոր ալ չէին, իրենց բնածին գերակայութեան զգացումին պատճառով, զոր կը զգան այր մարդիկ, զայն այնպիսի վիճակի մը կը մատնէին, որ զայրացած ու փրփրած կը մեկնէր»:

Այս օրինակներէն կարելի է եզրակացնել, թէ ուր է ուղիղ ճամբան: Պէտք չկայ, որ կին մը ինքզինք ապուշ ձեւացնէ այրերուն հաճելի դառնալու համար: Բայց պէտք չէ նաեւ ինքզինք շատ խելացի ցոյց տայ, որովհետեւ ասիկա աւելի դէշ է: Չափաւորութեան ոսկեղէն կանոնը հոս ալ պէտք է ուղեցոյց ըլլայ եւ այն ատեն ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ:

Թարգմ. Վէն

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«Յառաջ»ի թերթօնը (49)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Ու բարկութեամբ Վանականին մօտենալով, ծանր ապտակ մը իջեցուց անոր երեսին.

Վանական սարսռաց ... ու հարուածին ցաւէն արցունքները լեցուեցան իր գեղեցիկ ու տրտմալի աչքերուն մէջ, բայց ջանաց ինքզինքը զսպել ու իր [illegible] կերպարանքը չնուաստացնել մարդկային դէմքով այդ վայրին առջեւ:

— Կը ծաղրես, հէ՞, առ քեզի ծաղրել... մըմռաց Շիւքրի պէյ որ բարկութենէն կը դողար: Ես գիտեմ որ քեզի պէս անարգ մարդիկը պարզապէս երկրին օձերն են, որոնց գլուխը ճզմելով պիտի կրնանք ազատիլ: Անիծուած ... միթէ ...տանելով ձեռքէս ելլե՞լ կ'ուզես: Անեւրին. աղէկ համոզուէ որ այս սենեակէն դուրս քու գիւղը հանել պիտի տամ, եթէ չըսես քու ով եւ ուր տեղացի ըլլալդ:

— ...

— Չխօսի՞ս պոռաց Շիւքրի պէյ.

— Ի՞նչ խօսիմ ... ամէն բան յայտնեցի, մըմնջեց Վանական:

— Խօսէ ընկերներուդ վրայ.

— Ես ընկեր չունիմ ... երկաթագործի մը ի՞նչ պէտք է ընկեր.

— Գիտեմ, բայց դուն երկաթագործ մը չես, դուն խռովարար մըն ես.

— Խռովարա՞ր.

— Այո, որուն գօմիթա անունը կու տաք եղեր.

— Առանկ անուն մը լսած չեմ:

— Ինչպէս. Հայաստան պիտի ունենանք ըսողներէն չե՞ս միթէ.

— Ո՞ւր է Հայաստան:

— Չես գիտեր:

— Չէ... այդ անունը ձենէ կ'իմանամ:

— Ապուշ մի ձեւանար, Հայաստան բառը ձեր օրօրոցի մանուկն անգամ գիտէ.

— Կարելի է. բայց ի՞նչ պիտի ընեմ Հայաստանը:

— Ինչպէս, Հայաստան ըսելով ի՞նչ կը հասկնաս.

— Հայաստան ըսելով կը հասկնամ հայ փաշա մը:

— Կրող. մըմնջեց Շիւքրի պէյ, հաւատայ որ ճամթիս կուզայ:

Ու գլուխը մէկդի առնելով դէպի դուռը նայեցաւ ու բարձրաձայն պոռաց.

— Ներս եկուր, Հասան:

Սենեակին դուռը բացուեցաւ ու ոստիկան մը ներս մտաւ:

— Տար այս Գօմիթան առանձնարան մը. շեշտեց Շիւքրի պէյ, յետոյ հաշիւը կը տեսնեմ:

Ոստիկանը Վանականին նշանացի ձեւ մը ըրաւ, ու երկուքն ալ մեկնեցան:

Այն առանձնարանն ուր առաջնորդուեցաւ Վանական, պէշ ու մթին տեղ մըն էր: Պատերուն կիրը ծեփերը քայքայուած ու վար թափուած էին՝ որոնց մէջէն ապականող միջատներ կը վխտային դուրս. յատակը հողէ ըլլալով չափազանց խոնաւ էր, իսկ մեծութիւնը հազիւ երկու հոգի կրնար պարտկել. լուսամուտ մը ունէր, ուսկից արեւը չէր կրնար ներս թափանցել:

Առանձնարանը գրեթէ աղօտ լոյսի մը մէջ էր. երբ Վանական հոն մտաւ, ոստիկանը մթնոլորտին ապականութենէն խղդուելով, անմիջապէս հեռացաւ:

— Ի՞նչ ըրի ... ինչ ըրի ես, Աստուած իմ, մըմնջեց Վանական ինքնիրեն: Ախ, մարդկային զազաններուն ձեռքէն Լուսիան ազատեցի ... բայց լեռներու մէջ թողուցի զինքը. ո՞ւր երթայ թշուառ աղջիկը ... ո՞ւր ապաստանի. անօթի, ծարաւ ու մինակ ի՞նչ ընէ:

Ու այլ եւս չկրնալով խօսիլ, սրտին ցաւէն ինկաւ առանձնարանին մէկ անկիւնն ու լացաւ. բոլոր օրը եւ բոլոր գիշերը տաժանելի դրութեան մը մէջ մնաց: Երբեք իր մասին չէր մտածեր, իր ազատութեան վրայ չէր խորհեր... միայն աչքէն առանց հեռացնելու, իր բոլոր մտածումը մանկամարդ Լուսիան էր:

Երկու օր անցաւ:

Գիշեր մը, բանտապահը իրեն իմացուց թէ հարցաքննութեան կը կանչէին զինքը: Վանական հասկցաւ. գիշերուան հարցաքննութիւնը պարզապէս բարբարոսական տանջանքներու գործադրութիւնն էր:

Վանական առանձնարանէն դուրս ելաւ, բանտապահը զանի յանձնեց պահակ ոստիկաններուն, որոնք ուղղակի ոստիկանութեան ընդհանուր հրամանատարին պաշտօնատունը տարին. պաշտօնատան սրահին մէջ կը սպասէին տասներկու կալանաւորներ, որոնք ոտքի վրայ կեցած էին անշարժ արձաններու պէս. այդ բանտարկեալներուն մէջ կը գտնուէին պառաւ կին մը եւ մանկամարդ աղջիկ մը: Վանական հետաքրքրութիւնը ունեցաւ գիտնալու թէ այդ մանկամարդ աղջիկն ու պառաւը հա՞յ էին, թէպէտեւ տարակուսելու պէտք չունէր այդ մասին, սակայն կրնային Եւրոպացիներ ալ ըլլալ, որոնք այդ տարիներու մէջ սկսած էին մեծ թիւով Վան լեցուիլ եւ այն տեղ հաստատուիլ:

(Շար.)

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Իրենց անմոռանալի սիրելիին Հրաչ Սարգիսեանի մահուան եօթներորդ տարեդարձին առթիւ, Յովհ. Թէրլէմէզեան եւ Արշալոյս Հ. Սարգիսեան միասնաբար կը նուիրեն 25ական Ն. Ֆ. հետեւեալ հաստատութեանց.— Մշակոյթի Տուն, Եկեղեցւոյ Կրթ. գործ, Դպրոցասէր եւ Ազգասիրական: (Ստանալ Յառաջէն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Տիրան Կէօտէմեան, ինչպէս նաեւ Յովհաննէսեան եւ Սարաֆեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներու ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՔՐԻՍՏԻՆԷ ԿԷՕՏԷՄԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Տրակինեանէն Հաճեան ընտանիքը երեսունական Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն, Գրիգոր Լորքեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը որոշած է հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել Կիրակի Ս. եկեղեցւոյ ծառայող բոլոր հոգաբարձուներու, եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան հանգուցեալ անդամուհիներու եւ Տէր Գէորգ քհնյ. Դաւիթեանի յիշատակին:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Սիրանուշ Ծերիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԵՂԱՄ ԾԵՐԻԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի Պօմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վալանսի Հայ Առաքել. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Վալանսահայութեան թէ Սեպտեմբեր 21էն ի վեր վերսկսած են հայերէնի դասընթացքները նոյն սրահին մէջ ամէն Հինգշաբթի:

ՅԱՐԱՒԷԶՆԵՐՈՒ ԴԻՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ – ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Իսիի մասնաճիւղի կողմէ Սեպտեմբեր 24ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, վերամուտի առթիւ առաջին ձեռնարկը: Ընկերական հաճելի մթնոլորտ, գեղարուեստական բաժին:

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերները եւ համակիր երիտասարդութիւնը:

ԱԶԴ ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայնով ազդ չտան:

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառութեանց առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ'ընդունի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

7 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս

Վեցերորդ քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 5ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Պ. Վահրամ Միսթիքի կողմէ:

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշեալ թուականը եւ անյապաղ արձանագրել տան իրենց զաւակները, եւ նորեր ալ, յանուն մաքուր սերունդի ազգ. դաստիարակութեան:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած Անիէռ – Պուա Քոլոմպի հայկ. դպրոցի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքները բացուած են Սեպտեմբեր 21էն սկսեալ, Անիէռ Քոլէժ Թիպանի նախկին դպրոցի սրահին մէջ, 2–4 Րիւ Մարիլոն, Պուա Քոլոմպ (Սէն), շրջանի հայ ծնողքներէն կը խնդրուի որ առաջնորդեն իրենց զաւակները արձանագրութեան համար:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Արշալոյս Հ. Սարգիսեանի նոր հասցէն է.—

4, Rue de la Mare
MONTMORENCY (S. et O.)
Tél.: 964-19-67

Imprimerie Speciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Հոկտեմբեր 28ին, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»ի սրահներուն մէջ, աննախընթաց պատրաստութեամբ:

Մարսիլիահայ կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի չխաչաձեւել:

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր ութին, Կիրակի:

ԾԱԽՈՒ ԽԱՆՈՒԹ

Ծախու է նպարավաճառի 35 տարուան խանութ մը (Արթինեան), վրան փոքր յարկաբաժին մը ունի:

Դիմել 28 Րիւ Լըռած, մեթրօ Պէլվիլ, ամէն օր, ժամը 11էն 12:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր – Սերոբ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները:

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ենթակոմիտէ եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 15ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէ, 24 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լաֆօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ԹԱԹՈՒԼ խումբ, 24 Սեպտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ, 23 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ, 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի, աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ: Այս առթիւ պիտի պատարագէ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Ամէն անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ իրենց նուէրները պէտք է ղրկեն Պ. Ա. Մարտիրոսեանի:

27 Րիւ Սէն – Ժիւսթ, Առնուվիլ:

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 24 SEPTEMBRE 1961

...Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9212 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5013

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԳԷՈՆԸ

...կիլիկեան երազին իրականացման ճամ...ան վրայ կարեւոր հանգրուան մըն էր ...դարան :

...յ կամաւորները հերոսաբար գրաւե...ց Փաղեստինեան ճակատի այդ ամրաց...ւ դիրքը, որ կը գտնուէր գերման ...աններու հրամանին տակ,— ճամբայ կը ...ւոյին դէպի հիւսիս, դէպի «ցանկա ...»

...եանեան «մեծազօր բանակ»ը կ՚ապ...ր իր վերջին օրերը : Առանց գլուխի ...ացած, Թուրք զինուորները խուճա...ար փախուստի կը դիմէին :

Ընդհանուր յարձակողականի առաջին ...երն իսկ, Նապլուսի իր բանակատե...ը պարպելով, քաջաբար փախած էր ...ններորդ բանակի ընդհ. հրամանատար ...ստաֆա Քեմալ, իր սպայակոյտի ամ...ղջ կազմով, Անգլիացիներու ձեռքը ...նալու համար :

Անոնք մէկ շունչով հասեր էին Հալէպ, ...անց ապահովելու իրենց հրամանին ...թակայ զօրաբանակներու նահանջը : ...յդ պարտականութիւնը ստանձնեց ու...երորդ բանակի հրամանատար Ճէմալ ...ա : Սակայն զուր աշխատանք : Թուրք ...նուորները տասնեակ հազարներով զէ...ը կ՚իյնային եւ կը բռնէին... Եգիպտո...ի ճամբան. Վերջապէս կ՚իրականանար ...մալ փաշայի երազն ալ,— դրաւել Ե...գիպտոսը ...

Որ Մեծ Եղեռնը ցնցած էր հայ հո...գիները ի սփիւռս աշխարհի :

...յ երիտասարդներ, որոնցմէ շատեր ...ուրքիայէն հեռացեր էին զինուորութե...ն խուսափելու, Օսմ. բանակին չծառա...լու համար, այժմ գունդ առ գունդ ...մաւոր կ՚արձանագրուէին «Արեւելեան ...եգէոն»ին, որ սահմանուած էր կռուե...լ Թուրքերուն դէմ, Պաղեստինի ճակա...տին վրայ :

...ապարասար հայորդիներ՝ Ամերիկայէն ...Եգիպտոսէն՝ համախմբուեցան Կիպ...րոս, ուր Ֆրանսացի սպաներու ղեկավա...րութեան տակ մարզուեցան անոնք : Կա...ւոր Թիւ մը կը կազմէին Մուսա Լերան ...երը, որոնք իրենց քառասնօրեայ ...պատմութենէն վերջ պատսպարուած էին ...Փորթ Սայիտի վրանաքաղաքին մէջ : ...Լեգէոնը փոխէ կատարեց իրեն վիճակ...ուած պարտականութիւնը, արժանանա...լով Ֆրանսացի հրամանատարներու եւ ...հրամար Ալէնպիի բարձր գնահատան...քին ...

...918 Հոկտեմբեր 30ի Մուտրոսի Զինա...դադարէն վերջ, Եգիպտոսի գերանոցնե...րէն եւ Սուրիոյ քաղաքներէն բազմաթիւ ...հայ սպաներ, զինուորներ ու գաղթա...կաններ փութացին կամաւոր արձանա...գրուելու «Արեւելեան Լեգէոնին», որ այ...ժմ կոչուեցաւ Հայկական Լեգէոն : ...Հայութեան համար խանդավառութեան ...եւ յոյսի օրեր էին :

...ելի միլիոն նահատակներու վրէժը ...լուծուած էր :

...կովկասի մէջ կազմուած էր Հայաս...տանի Հանրապետութիւնը, անկախ պե...տութիւն մը բոլոր ստորոգելիներով : ...Եռագոյն դրօշակը կը փողփողէր ամէն ...ուր, ուր բեկոր մը կ՚ապրէր :

...Կիլիկիան գրաւուած ...Ֆրանսական բանա...կէն, դարձած էր «Հայկական Օ...ճախ» մը : Սուրիոյ, Միջագետքի ու ...անապատներէն վերապրող ...ները կը հոսէին Ատանա : ...Սիս ու Հաճըն կը սկսէին դար...մանել իրենց վէրքերը : Զարթօնքի նոր ...էջ մը կը բացուէր Կիլիկիոյ Հայու...թեան առջեւ :

...առանց երազը :

...1920 Յունուարի վերջին... (շարունակելի)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԿՐԿՆԷ ՏԸ ԿՈԼ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ԱԼԺԷՐԻ ՄԷՋ

Տը Կոլ նոր ճառեր խօսեցաւ Ուրբաթ օր, Մարժէվոլի, Ֆլորաքի եւ Մանտի մէջ: Նախագահին գլխաւոր հանկերգն է՝ համերաշխութիւնը: Անդրադարձաւ նաեւ ծանօթ միւս նիւթերուն, որոնց մէջ Ալժերիա եւ Պերլին առաջնակարգ դիրք կը գրաւեն: Աւելի խոհեմ, այս անգամ, տը Կոլ անորոշ թողուց ալժերական հարցին վերջաւորութեան թուականը : «Ժամանակը հեռու չէ երբ Ալժերիոյ մէջ տրամարանութիւնը իր իրաւունքները պիտի վերադտնէ, երբ երկու կողմերու ծայրայեղները հրաժարելով իրենց ծայրայեղութիւններէն իմաստութիւնը պիտի վերադառնայ » :

Նախագահը նոյն կարծիքը ունի միջազգային հարցերու առթիւ, պէտք չէ նահանջել սպառնալիքներուն առջեւ: Միջազգային հարցերը խաղաղ ուղիով պէտք է լուծել եւ ոչ թէ պատերազմի սպառնալիքին տակ :

Մանտի մէջ, քաղաքապետը կը յիշէ «վրոյցի» մը ընթացքին թէ Մանտ փոխառութիւն մը ըրած է ժամանակին Լուտովիկոս ԺԱ.ի : Տը Կոլ իր վրայ առնելով այդ պարտքը կը պատասխանէ «Պատրաստ եմ հատուցանելու, 1500 Ֆր. տոկոսով » :

Ուրբաթ օրուան իր վերջին ճառին մէջ իբրեւ եզրակացութիւն տը Կոլ շեշտած է.— «Պարտականութիւնը ծանր է : Գեղեցիկ է սակայն: Զայն կատարելու համար, բոլը տանելու համար պէտք է քու հայրենակիցներուդ օժանդակութիւնը ունենամ : Ինծի տուէք անիկա, Շնո՛րհ ձեզի» :

Ալժէրի մէջ սակայն կացութիւնը նոյնը չէ : Ֆրանսական պետական հեռատեսիլի ալիքներուն վրայ «Կ. Գ. Բ.»ը կրկնեց իր նախորդ օրուան հրահանգները մինչ քաղաքը Քասըպալի ծանօթ նուագահանդէսը կուտար : «Կ. Գ. Բ.Կը վստահ է թէ « յաղթանակը » մօտ է եւ «Ֆրանսական եւ եւրոպական Ալժէրիան պիտի ծնի ի վերջոյ » :

աղետաբեր եղաւ Մարաշի Հայութեան համար : Հայկական Լեգէոնի կամաւորներն ու տեղացի հայ երիտասարդները իրենց գերագոյն ըրին՝ հերոսական կռիւներ մղելով գերակշիռ ուժերու դէմ :

Մարաշի անփառունակ պարպումին յաջորդեց Հաճընի նահատակութիւնը՝ ութ ամսուան դիւցազնամարտէ մը վերջ:

Անդին Հայաստանի Հանրապետութիւնը կը քանդուէր՝ Թուրքերու եւ բոլշեւիկներու միացեալ դաւադրութեամբ : Աստին Հայկական Լեգէոնը անզօրութեան կը դատապարտուէր, դժբախտ պարագաներու բերումով :

Իսկ 1921 Հոկտեմբեր 20ին Ֆրանքլէն-Պույեոն Անգարայի մէջ կը կնքէր ծանօթ դաշնագիրը՝ «ապստամբ» Մուսթաֆա Քեմալի յանձնելով Կիլիկիան, երբ տակաւին դաշնակիցները բոլորովին՝ չէին ստորագրած Սեւրի դաշնագիրը եւ հելլէն բանակն ալ յաղթական կը մնար Անատոլուի սրտին վրայ :

Արարան վաղորդայն չունեցաւ :

Անգամ մը եւս ի զուր անցաւ թափուած հայկական արիւնը :

Սակայն մենք միշտ յուզումով եւ երախտագիտութեամբ պիտի յիշենք Արարան եւ Հայկական Լեգէոնը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Սրբ Սրթն

ՋՈՒԱՆԻՆ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

— Յիսուն կանգուն բարձր էր կախաղանը, ուրկէ կախեցի Համանը, ըսաւ Ջուանը : Եթէ չէք հաւատար, կարդացէք Աստուածաշունչ Մատեանը (Եսթ. է. 10) :

Զափազանց բարկացած էր Ջուանը :

Մէջտեղը անհասկացողութիւն մը կար: Երբեք չէի ուզած անարգել կամ վիրաւորել Ջուանը: Թէ գնչուներուն մասնագիտութիւնն է չուան շինելը եւ մարդոց վիզէն չուան անցընելը, այդքանը ըսի իբրեւ պատմութեան նիւթ : Թուրքերը իբրեւ իրենց յառաջդիմական կարողութեան փա՛ստ կը ներկայացնեն չուանով կախելը այն շրջանին՝ երբ ուրիշներ հիւլէական ռումբ կը պայթեցնեն երկնքին մէջ կամ ամառուան մը ճամբայ հեռու՝ թռչունի թեւերով: Եւ յետոյ, մի՞թէ նորութիւն է որ կը ծախեն Եւրոպայի,— երկու կամ երեք գերան տնկել՝ զանոնք միացնելով մէկ ծայրէն, չուան մը կախել զանգակի պէս անոնց գլուխէն, աթոռակ մըն ալ դնել երեք գերաններուն շուքին տակ: Օ՛, Եւրոպան աւելի տպաւորիչ ձեւե՛րը գիտէ, զարմացնել կարելի չէ,— երբեմն մահապարտը կը կախէին ոտքերէն գլխիվայր եւ ծանրկեկ քար մըն ալ կը կախէին վիզէն: Հապա անութեներէն կախելու ձե՛ւը, երբ չուանը կը սեղմէ անութէն անցնող երակները,— օ՛, ի՛նչ տառապանք՝ մեռնելէ առաջ :

Ժամանակին Սպանիոյ մէջ, երբ կախաղան կ՚առաջնորդէին մահապարտը, մասնաւոր զօղանջումով մը կը զարնէին եկեղեցիին զանգակները եւ Ս. Հերմանդատի միաբանները կը պտըտէին փողոցէ փողոց՝ հայթայթելու համար մահապարտին թաղման ծախքերը: Հիմա գելրնակ (կառռօ) կը գործածեն՝ այնտեղ,— այսինքն այն ձեւով որ բժիշկները կը կապեն բազուկդ՝ արիւն առնելու համար, նոյն ձեւով կը կապեն վիզը ու կը խեղդեն :

Ֆրանսայի մէջ, առաջ քիչ մը աւելի բարդ էր գործը,— մահապարտը կախաղան կ՚առաջնորդուէր միաձի կառքով, վզին կ՚անցուէր երեք չուան, երկուքը կը կոչուէին հին ֆրանսերէնով *թոռթուզ* եւ օղակներ ունէին, երրորդը կը կոչուէր ժէ (ձգան), զոր դահիճը կը քաշէր՝ երբ մահուան սանդուխն ի վեր բարձրանար մահապարտը : Մարմինը կը ճօճէր՝ վիզէն կապուած երկու օղակներով, որոնց ծայրը գերաններուն կապուած կ՚ըլլայ:

Ջուանին հետ մեր վէճին պատճառը կը տարբերի հիմնովին: Ես նոյնիսկ չուզեցի օրինակ անգամ բերել այն կենդանին, որ երբ այլեւս ոչինչ կը գտնէ ուտելիք, իր պոչը կ՚ուտէ: Վարժութիւններ կան ազգային կամ բնախօսական, որոնք կը մղեն իրար ուտելու, իրենք զիրենք ուտելու :

Ջուանը իր դերն է որ կը կատարէ ուստի պէտք չունի ինծի պատասխանելու՝ ընդդիմախօսելու ձեւով ·

— Եթէ Ջուանը չըլլար , աշխարհ կը լեցուէր կապելիք խենթերով ու կախելիք ոճրագործներով :

—Բարի՛, բարի՛, Ջուան աղբար, եւ վարձքդ կատար: Համաձայն եմ , կապէ՛, կախէ՛: Բայց մտիկ ըրէ :

Քաղաքակիրթ Եւրոպան վրդովուեր է, պետութիւնները իրար անցեր են, դեսպանները վազեր են, հեռագիրներ թափեր են՝ ըսելու համար ·

— Շնո՛րհ ըրէք, մի՛ կախէք :

Ի՞նչ ըսեմ այս փարիսեցիութեան, երեսպաշտութեան, կեղծաւորութեան, (մեր հայերէն բառարանը ուրիշ աւելի յարմար բառեր ալ ունի, բայց կը խնայեմ), որ կ՚ելլեն յանո՛ւն մարդկութեան, յանո՛ւն գթասրտութեան, յանո՛ւն խղճմտանքի, կ՚աղաչեն որ ներում շնորհուի մահապարտներուն:Արժանի՞էին մահուան թէ ոչ, չեմ գիտեր,— ես չէի դատաւորը: Բայց ո՞ւր էիք, ով դուք որ կը խօսիք յանուն խղճմտանքի եւ մարդկութեան, ո՞ւր էիք՝ երբ չուանով թաւրոն խաղացող նոյն մարդիկը Սեւ Ծով կը թափէին, Տրապիզոնի առջեւ, հազարաւոր հայ մանուկներ՝ սակառներու մէջ դրած, ո՞ւր էիք՝ երբ Կեսարիոյ մէջ քարիւղ թափելով կ՚այրէին հայ եպիսկոպոսները, ուսուցիչները, մտաւորականները, ո՞ւր էիք՝ երբ Գանըը – Տէրէի մէջ հրացանազարկ կ՚ընէին հայ զինուորները, ո՞ւր էիք՝ երբ դէպի Տէր – Զօր ճամբուն վրայ անապատը կը լեցնէին հայ ժողովուրդին դիակներով :

Ջուանը մտիկ ըրաւ եւ ըսաւ ինծի.
— Իրաւունք ունիս, ես դեռ չեմ կատարած եւ ամբողջացուցած իմ բուն գործս:

ԱՐԱՉ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ Տէռ Շփիկըլ շաբաթաթերթին համաձայն Սալան Մելիլլա կը մնայ սովորաբար (Մարոքի սպանական մաս) եւ հոնկէ կը ղեկավարէ իր գաղտնի բանակը ցրուած Ֆրանսա, Ալժերիա եւ Սպանիա: Քննական պտոյտներ ալ կը կատարէ Ալժերիա :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13էն սկսեալ 59 2/ա դասին զօրքը պիտի արձակուի :

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ հիւլէական կազմակերպութիւն մը Եւրատոմի փաստաթուղթեր յանձնած է Խորհ. Միութեան, կը գրէ Միլանոյի « Լա Նոթթէ »ն: Ըստ իտալական թերթին կազմակերպութիւնը գործունէութիւն ունեցած է գլխաւորաբար Միլանոյի մերձաւոր Իսթրայի հիւլէական կեդրոնը: Կ՚ըսուի թէ բազմաթիւ անձեր ձերբակալուած են եւ խոստովանած են :

ԱՅԽՄԱՆ իր յուշերը կը գրէ, դատավճիռին սպասելով, Իսրայէլի հիւսիսային մէկ վայրը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Կարմիր հրապարակին վրայ հիւլէական պայթումներու դէմ, բողոքի ցոյց մը պիտի կատարեն խաղաղասէր քանի մը Արեւմտեաններ: Այս խումբը երեսուն հոգիէ կազմուած է, գլխաւորութեամբ Մըսթի պատուելին, Լեհաստանէն Մոսկուա անցած է եւ արտօնութիւն ստացած իր ցոյցը կատարելու:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ Օսսերվաթորէ Ռոմանօ *անդրադառնալով Խրուշչեւի զինաթափութեան Պապին կոչին առթիւ, կը շեշտէ թէ առաջին անգամն է որ խորհրդային աղբիւր մը կ՚ընդունի Կաթոլիկէ Եկեղեցւոյ խաղաղասէր ազդեցութիւնը :*

ԽՐՈՒՇՉԵՒ « ոչ – դաշնակիցներուն տուած իր պատասխանին մէջ կ՚ըսէ թէ պատրաստ է բանակցելու ուր եւ երբ որ պէտք է : Ապազինման հարցը գերմանական հարցին կը միացնէ :

ՏԻՆ ՌԸՍՔ, Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարը բացառիկ կարողութեան տէր մէկը կ՚ուզէ փոխարինելու համար Համըրշըլտը, ժամանակաւոր կերպով: Այս բացառիկ անձը կրնայ երկու խորհրդատուներ ունենալ, Արեւելքէն եւ Արեւմուտքէն :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ քրիստոնեայ խմբակցութիւնները եւ ընկերակցութիւնները կոչ մը ղրկած են ՄԱԿին եւ արտաքին կառավարութեանց ի նպաստ քիւրտ ժողովուրդին որ «կը պայքարի Իրաքի մէջ իր կեանքին եւ ազատութեան իրաւունքին համար » :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ իր 15րդ հիւլէական ռումբը պայթեցուց երեք շաբաթուան ընթացքին :

ՀԱԳՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Ըստ սովորութեան՝ նախ բանանք Աստուածաշունչ Մատեանը, մեր լեզուին ամէնէն հին ու մաքուր վկայարանը :

Այս գիրքին մէջ «հագնի» բառը գոր – ծածուած է երկու անգամ,— Ղեւտ. ԻԳ. 40 եւ Ցոբ. Խ. 17, ուր եբրայերէնը չորս տունկի անուն կուտայ, (առաջինը՝ խաթար, որ կիտրոնի ծառն է՝ ըստ Թալ – մուտարաններուն, այլ անուամբ՝ պարս-կական խնձոր, երկրորդը՝ թամար, որ է արմաւենին, երրորդը՝ խատաս, որ է մրտենին, չորրորդը՝ արէպէ, որ է ու – ռենին) : Հինգերորդ մը աւելցուած է յունարէնին մէջ, ագնոս, մեր գրաբարին մէջ՝ հագնի : Աշխարհաբարը, ինչպէս եբրայերէնը եւ այլ օտար թարգմանու – թիւններ չունին հինգերորդ տունկի ա – նուն : Ասկէ՝ այն հետեւութիւնը թէ մի-ջադրութիւն է ագնոսը, նաեւ հագնին,— լուսանցքի մեկնութիւն մը՝ որ եօթն սպրդած է բնագրէն ներս : Բայց ո՞ր տունկին կը վերաբերէր լուսանցքի մեկ-նութիւնը, — ծանօթ տունկեր են երկ – րորդը եւ չորրորդը, անծանօթ՝ առաջի-նը եւ երրորդը, որոնց տրուած անուննե-րը՝ Թալմուտարաններու նպաստ .

Երկրորդ վկայութեան մէջ յունարէնն ալ չունի ագնոս,— հայերէ՛նն է միայն որ կը դնէ հագնի՝ հոն ուր ամէն թարգ-մանութիւն կը դնէ ուռի :

Ասկէ՝ այն հետեւութիւնը թէ ոսկե – դարեան թարգմանիչները տարբեր օրի – նա՞կ մը ունէին արդեօք՝ իրենց առաջ – նորդ :

Կարեւորը երրորդ հետեւութիւնն է, — աւանդութիւններով պսակուած իմաստա-բանութեան տեսակէտով՝ հայերէն հագ-նի բառը չի համապատասխաներ յունա-րէն ագնոս բառին, ոչ ալ բնագրային այն բառին՝ որ թարգմանուած է ուռի :

Ուստի զարմանալի չէ՝ եթէ Մխիթար աբբահայր հագնիին համանիշ կուտայ բարտին, (այլ տեղ, եբրայերէնին զու – գընթաց, ուռի) : Քաջունի համանիշ կու տայ կանեփուկ : Վերջապէս Պետրոս Քե-րեսթէճեան կը թարգմանէ «աղ. կիւլ – կէն» :

Քաջունիի սխալ բուսաճանաչութեան պատճառը այն է որ ծանօթ է բոլոր ա – ւանդութեանց, զորս ներկայացուցի՝ ագ-նոսի յատկութեանց մասին խօսելու ժա-մանակ,— կը մարէ սեռային հրայրքը : Ճիշդ է թէ կանեփուկն ալ կը մարէ, ինչ-պէս կ'ըսէ Եղնիկ. «Թուփ ինչ՝ որոյ սեր-մըն նորա դեղ է, նոյն զարձեալ կասե – ցուցիչ ցանկութեան » (Հրատ. Վենե – տիկ, 1926, էջ 74) : Ասկէ՝ իր եղրակա-ցութիւնը թէ կանեփուկը հագնին է : Ե-ղը չորքոտանի է, ձին ալ չորքոտանի է, ուրեմն եղը ձի է՝ ըսելու պէս բան մը : Ալիշան դիտել կուտայ թէ «այսպիսի զօ-րութիւն շատ բոյսերու կ'ընծայուի» , եւ օրինակ կուտայ «գտեաց ճանկը», եւ դեռ շա՜տ ուրիշ բոյսեր, յատկութիւնը՝ նոյն, անունը տարբեր, բայց ի՞նչ հարկ յիշելու, վերջը չի գար : Ուրին եւս ծա-նօթ է սեռային հրայրք մարելու յատ – կութեամբ՝ հին կտակարաններէն մինչեւ նոր բժշկարանները : Եւ սակայն չենք կը-նար հետեւցնել թէ ուռին հագնին է՝ ա – նոր համար որ նոյն դերը կը կատարեն երկուքն ալ :

Աւելի հետաքրքրական. — Յունարէն բառարաններու տուած բացատրութիւնը ագնոսի մասին, որ ըստ մերոնց՝ համար-ժէք ցոյց կը տրուի հագնիին, անհաշտ կը մնայ հանդէպ ռափսոտի բառին, որ համարժէք ցոյց կը տրուի հագներգու – թիւն բառին :

Այս բառը առաջին անգամ կը տեսնուի Դիոնեսիոս Թրակացիի Քերականութեան մէջ(*), ուր ստուգաբանական երկու մեկնութիւն կը տրուի յունարէն բառին, ռափսոտի : Ըստ արմատին՝ կարել—կար-կրտել, նաեւ գաւազան :

Հայ թարգմանիչը, (Ս. Մեսրոպ կամ այլ ոք), նոյն կրկնակի իմաստը կը ձեւէ հագներգութիւն բառին վրայ .—

« Հագներգութիւնն՝ է մասն քերթա – ծացն ներպարառեալ ստորադրութիւն . եւ ոգեալ է հագներգութիւն ի հագնելոյ կարկատուն բան. կամ ի սարդենի մա-հակէն պար գալոյ՝ յերգել զհոմերական քերթածսն» :

Հագներգութեան այս կրկնիմաստ մեկ-նութիւնը կը ծագի յունարէն կրկնիմաստ բառէ մը, ռավտօ, որ սեռդծեր է ճիւ – ղաւորում մը, ինչպէս շղագրած եմ :

Նոյն գործին մէջ. «Հագներգութիւն՝ կատակերգութիւն (եւս՝ կարկատերգու – թիւն)» : Ապահովաբար փակագիծի մէջ դրուած հայերէն բառն է որ տուած է « կատակերգութիւնը », (յունարէն բնա-գիր չկայ), պատճառ դառնալով Մխի – թար աբբահօր ապշեցուցիչ մեկնու – թեանց .— «Հագներգութիւն,— կատա – կերգութիւն, այսինքն ծաղրական կամ ծիծաղեցուցիչ երգ. կամ յօրինուածք պատմութեանց կամ առասպելեաց» : Դեռ աւելին .— «Հագներգութիւն, — ծիծաղ-ցնող խաղ, շայըրի տաղ, միւրապպէ» : Եւ պարզացնելով այս բացատրութիւնը՝ «հագներգաբար, — մասխարկութեամբ, չախայով, չէլլաֆով » :

Եթէ կայ բան մը, որ «ծիծաղցնող» է իրապէս, հիներուն կատարած ստուգա – բանութիւնն է, ըլլայ Պղատոնի մօտ, ըլլայ Խորենացիի մօտ, մինչեւ Մխիթար աբբահայր եւ Հինքեարպէյէնտեան քա-հանայ :

Եւ սակայն, «չախայով ու չէլլաֆով», ես պիտի ըսէի՝ «գոռով ճոռով»՝ մեր մատենագիրները ուզած են հաստատել թէ հագներգութիւնը ռափսոտին է, հիմ-նուելով Դիոնեսիոսի թարգմանութեան վրայ :

1.— Մխիթար աբբահայր կը գրէ .—

« Ասացաւ հագներգութիւն, վասն հագնի ծառոյն, զի մինչ վայսպիսի երգս երգէին, ի ձեռս առնուին զթաւ սոսս հագնւոյ, որպէս եւ զճիւղս դափնւոյն, զի ցուցցեն թէ որպէս սոքա մշտադալարք են, նոյնպէս եւ ինքեանց պարտ է հանա-պազ ուրախ եւ զուարճ լինել, եւ եւեալ յուս միմեանց ի տօնի Ապողոնի չաստու-ծոյն՝ պարելով երգէին զհոմերական տաղսն » :

Այս բացատրութեան կը կպցուի ուրիշ բառ մը, գաւազաներգութիւն, իբրեւ համարժէք ռափսոտի բառին : Արդարեւ, բանաստեղծները, պեղելով ռափսոտի բա – ռին պատմութիւնը, կը գտնեն արմատա-կան ռավտոս բառը, որ կը նշանակէ գա-ւազան, մահակ, ճիւղ (մրտենիի կամ դափնիի) :

Սովորութիւն էր , հին Հելլէններուն մօտ, դափնիի ճիւղ մը տալ բանաստեղծ-ներուն ձեռքը՝ երբ ելլէին երգելու կամ արտասանելու : Նոյնիսկ խնջոյքի մէջ, սեղանակիցները ձեռքէ ձեռք կ'անցընէին դափնիի ճիւղը՝ երգելու կամ ճառելու ժամանակ :

Ըստ բանաստեղծներուն , երգիչները կամ ասողիկները կարմիր պատմուճան կը հագնէին՝ եղերերգական կ'արտասանէին,ու մանրիշակագոյն պատմուճան՝ երբ Ոդի-սական կ'արտասանէին, բայց միշտ դափնիի ճիւղ մը ի ձեռին :

Այս է որ կը կոչուի գաւազաներգու – թիւն :

Թէ ի՛նչ իմաստ ունէր ի ձեռին ունենալ ճիւղ մը կամ ոստ մը, որ աւանդաբար նուիրագործուած է երաժիշտներու ճաշ-տով, երկար է տալ բոլորբացատրութիւն-ները : Կը բերեմ միայն երկու տեսակէտ, անոնց վրայ աւելցնելու համար իմ տե – սութիւնս :

Գերման մեծ բանասէրը, Օ. Միւլլըր, որ մեռաւ Դելփոսի մէջ 40 տարեկանին՝ հմտութեան ապշեցուցիչ բեռ մը իր կո-նակը՝ ամչցնելով մեզ որ պարապ կը մնայ մեր կոնակը՝ իր տարիքին տաս – նեակները վեց անգամ կրկնելէ ետքն ան-գամ, կը կարծէ թէ դափնիի ոստը տինե-նիթէ կուտար արուեստագէտին :

Իսկ Տիւկա Մոնպէլ կը կարծէ, Հոմե – րոսէն քաղած բազմաթիւ վկայութիւննե-րով, թէ ոստը կը նպաստէր ուժգնութիւն տալու երգին կամ արտասանուած խօս – քին՝ շարժելով զայն շարունակ, այնքան որ անմիտ մարդու տպաւորութիւն կը թողուր, կ'ըսէ, ով որ չէր շարժեր գա – ւազանը աջ ու ձախ, ըստ խօսքին կշռոյ-թին.

Իսկ երբ խօսքի էր դուրս գալիս Ոդիսեւսը
ամենագէտ ,
Կանգնում էր նա հանդարտ ու մեղմ ,
հայեացքը միշտ ներքեւ ուղղած ,
Գաւազանը ձեռքին բռնած՝ նա չէր
շարժում ետ ու առաջ ,
Այլ պահում էր միշտ անդեդեւ , եւ թւում
էր տխմար մի մարդ :
(Իլ. Գ.)

Հանդիսութեանց մէջ միշտ գաւազա – նակիր մը կ'ըլլար, որ կը վազէր գաւա – զանը կը յանձնէր երգիչին, արտասանողին կամ ճառախօսին :

Եւ հիմա ծայլեցէք այս երկու տեսա-կէտները եւ քննեցէք իմ տեսակէտս .—

Գաւազաներգութիւնը հին ուսում մըն է, կախարդական ուսում մը : Մարդիկ կը հաւատային թէ նուիրական փայտեր կան, թէօփօր՝ այսինքն ոգեբնակ, որոնք կը ներշնչէին ով որ ունենար զայն ի ձե-ռին,— կը բացուէր խօսքին ակունքը եւ կը ժայթքէր իմաստութիւնը : Այսպէս, Եբրայեցիները գաւազան կը խօսեցնէին՝ իմանալու համար Աստուածներուն պատ-գամը. «Ժողովուրդ իմ հարցանէ զփայտ իւր, եւ գաւազան նորա պատմէ նմա » (Ովս. Դ. 12) : Այս պարագան կը կոչ – ուի գաւազանահմայութիւն (ռափդոմանս-ի), որ ունի զանազան ձեւեր : Այս կա – խարդական աւանդութիւններէն աղօտ հետք մըն է գաւազաներգութիւնը, (հե – տաքրքրական նիւթ դատաւորներու, բը-ժիշկներու, կաթոլիկոսներու, առաջ – նորդներու գաւազան գործածելու սովո – րութիւնը, զանց կ'առնեմ՝ չերկարելու համար) :

Արդ, դափնին, Ապողոնի նուիրուած սրբազան (սաֆռէ) տունկ, ներշնչման աղբիւր էր քերթողներուն, կը բանար ա-նոնց լեզուն, ցայտք կուտար ստեղծա – գործութեան աւիշին : Ասոր համար դափնիի ճիւղով կ'ելլէին բեմ՝ երգիչնե-րը (ռափսոտ), զորս Պուալօ կ'անուանէ շանթռ տը լա պօանշ :

Բայց դափնին... հագնի չէ եւ ուր է այն հին վկայութիւնը թէ հագնիի ճիւղ կը գործածէին քերթողները, կամ բար-տի, կամ ուռի, կամ կանեփուկ, եւ ... թէ դափնի կամ սարդենի :

2.— Իսկ ուրիշներ, հետեւելով Դիո-նեսիոսի կամ հին յոյն մատենագիրներու կատարած ստուգաբանական փորձերուն կը պարզացնեն ռափսոտի բառին երկրորդ մեկնութիւնը . «Հագներգութիւն՝ ի հագնելոյ կարկատուն բանս» : Այս մեկ-նութիւնը, յունարէնի մէջ, կը հիմնուի ռափթօ բառին վրայ, զոր գտած են բա-նասէրները՝ ռափսոտի բառին անգամա-հերձութեամբ : Կը նշանակէ. կարել, կարկտել(**) : Հայերը եւս, քերթէն թա-փելով, գտած են հագնել բայը, որ կը նշանակէ կարել, կարկտել, կցել (ստու-գաբեան աղանեմ բային ոչ – ստեղծա-կան ձեւափոխութիւնը) :

Յոյն բանասէրները կը հաւատան թէ ի հնումն գոյութիւն ունէին ասացողներ որոնք կը կցէին, կը կապէին, կը կար-կտէին, քերթողներու ստանաւորները եւ կ'արտասանէին՝ ման գալով քաղաքէ քա-ղաք : Պուալօ կ'ըլ խնդայ այս բացատրու-թեան վրայ : Միւլլըր աւելորդ կը գտնէ ստուգաբանական բացատրութիւնը, բայց կ'ընդունի որ շարահիւսական արտասա-մըն էր ռափսոտին, իւրայատուկ պայ-մաններով եւ օրէնքներով : Տիւկա Մոն-պէլ կ'աւելցնէ թէ ռափսոտներու դասա-կարգին կը պատկանին աէտները ռապտոտները, ռիպոկրիտները (կատա-կերգակ), հոմերիտները (Պղատոն կը գործածէ այս բառը՝ ռափսոտ իմաս-տով) :

Մերոնք, երկրորդ մեկնութեան հետե-ւութեամբ, ստեղծած են ... հագնաբա-բանութիւն, «կարկատուն բանս առ-նելու համար յիշենք վերջին հայկա-կան ստուգաբանութիւն մը, «բանք եւ ... հագնեալ հագագին» :

Բայց ո՞ւր մնաց... հագնին,— տունկը, տո՛ւնկը, որու մասին է այս բանկռուռուկը :

Այժմ թողունք հագնի – ագնոսը թողունք հագներգութիւն – ռափսոտին ...

(*) Դիոնեսիոս Թրակացի, «ծաղկեալ իբր հարիւր ամօք յառաջ քան զՔրիստոս՝ հռչակաւոր ի մէջ քերթողացն Յունաց այնր ժամանակի, եթող զհամառօտ Քե – րականութիւնս այս՝ զոր սուրբն Մեսրոպ կամ այլ ոք ի թարգմանչաց մերոց փո – խադրեաց ի հայ բարբառ» (Հրատ. Զր – պետի, յունարէն – հայերէն – փրանսե – րէն դէմյանդի-ման, 1830, Փարիզ :

(**) Կարկտուքով արտասանուած ... ստեղծութեան իբր նմոյշ պէտք է ... շել ռափսոտոմանսին,— գուշակութեան եղանակ մը, որ կը կատարուէր պատա-հաբար եւ ըստ բախտի բանալով Հոմե-րոսի կամ Վիրգիլիոսի գիրքը. կարդալ էջին գլուխը գտնուած առաջին տողը ... հետեւութիւններ հանելով տողին իմաս-տէն : Այս ձեւը կը գործածեն Արաբներ ալ՝ բանալով Գուրանը, — այդ մասին գրած եմ ժամանակին, այստեղ :

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Դիւանագիտական պատրաստութիւնը կ'ենթադրէ ձեռնհասութիւն, իմացական կարողութիւն, հարկ էր նաեւ բարոյա – կան կորով հոսանքին դէմ թիավարելու համար : Ո՞վ պիտի համարձակէր : Ժո – րեսպայքարեցաւ խաղաղութեան համար նախատեսելով Եւրոպայի անկումը եւ զոհուեցաւ Փարիզի ռուս դեսպանատան դաւադրութեամբ :

×

Դիւանագիտական վաւերագրերը մեկ – նութեան պէտք ունին, ամէնն ալ մակե – րեսային են : Հարկ է ուսումնասիրել քա-ղաքական, տնտեսական պատճառները : Յիշենք միայն մէկը :

Հայկական կոտորածներէն Կովկաս ա – պաստանողներ չէին ուզեր Թուրքիա վե – րադառնալ, Թուրքիա արգէն կը մերժէր, Ռուսիա կը պնդէր որ մեկնին : Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ կը կնքուէր դաշնագիր մը 1900ին :

1) Ռուսիա պիտի թոյլատրէ Հայերուն Կովկաս բնակութիւնը :

2) Արեւելեան նահանգներու մէջ երկա-թուղիներու շինութիւնը վերապահուած պիտի ըլլայ ռուս դրամագլուխին :

Ռուսիա ոչ երկաթուղի պիտի շինէր, ոչ ալ թոյլ պիտի տար, որ օտար պետու-թիւն մը շինութեան իրաւունք ստանայ :

1909էն 11, Ամերիկացի Չեսթըր Պոլիս կը դիմէր, երկաթուղիներու շինութեան եւ գիծերուն երկայնքին հանքերու շահա-գործման համար :

Թուրք կառավարութիւնը Ռուսիոյ կը դիմէր ջնջելու դաշնագիրը, Ռուսիա կը մերժէր : Թուրք պատուիրակութիւն մը կը մեկնէր Փեթերպուրկ, կը բանակ – ցէր արտաքին նախարարութեան հետ, Ռուսիա կը յայտնէր թէ կը հրաժարի երկաթուղիներ շինելէ :

Թուրքիա կը բանակցէր Չեսթըրի հետ : Ռուսիա կը տեսնէր որ անկարելի պիտի ըլլար արգիլել, կը պայքարէր ամերիկ-եան դրամագլուխին Թուրքիա մուտքին դէմ : Թուրքիա պատերազմի մէջ էր Պալքանեան պետութեանց հետ, որոնց զինակցութիւնը կատարուած էր ռուս մի-ջամտութեամբ : Ռուսիա մէջտեղ կը նե-տէր Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուա – ծը : Երբ մէկը կարկանդակէն բաժին մը ուզէ, միւսներն ալ բաժնեկից ըլլալ կ'ու-զեն, Ասիական Թուրքիոյ բաժանման հարցը մէջտեղ կը դրուէր :

Զօհրապ եւ Փաստրմաճեան կ'աշխա – տէին Չեսթըրի ծրագրին յաջողութեան , յետոյ կը դառնային ռուս ծրագրին, ... հունակութիւն պատճառելով ռուս դիւ-նագիտութեան : Բայց Չեսթըրի ... կար քարիւղի ամերիկեան մեծ ընկերու-թիւնը, մրցակից Պաքուի ընկերութեան Պետութեան մը չափ պիտանի ... ընկերութիւնը ասիթի կը սպասէր ... պարակ գալու համար :

×

Հայկական Հարցին հիմը պիտի ըլլայ բնակչութեան թիւը : Պատրիարքարա-նի վիճակագրութեանց համաձայն երեւ-... տարուան մէջ կէս միլիոն նուազած ... Հայերը ցրուած էին, ոչ մէկ տեղ կէ-... րոնական կորիզ մը ունէին :

Տնտեսական պայմանները, հարստ-... հարութիւնները մաշեցուցեր էին ժողո-վուրդը : Գլխաւոր պատճառը պանդխ-տութիւնն էր : Հայաստանի գաւառ-... գիւղերէն հայ երիտասարդներ Պոլիս ... Իզմիր կը դիմէին օրապահիկ մը ... լու համար :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(30 Շար.)

ԶՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

150 ԱՄԵԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՅՈԲԵԼԵԱՆ ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Զինելուն միայն ծանօթ է Վիէննական Մխիթարեանց Փանկալթիի բարձրագոյն վարժարանի ծագումը: Նախնական պատերազմի պատճառաւ ի լենեան ... Պոլիս գիմող փոքրիկ ... մը գլուխն էր Հ. Անդրէաս Շիւ... 1810ին կը հասնի Պոլիս, ուր ... կը գտնէր հետեւեալ միաբանները, Հ. ... Սատեան, Հ. Ղուկաս Սիմոն... եւ Հ. Պօղոս Մուրատեան: Խորհր... հայրերուն հետ՝ Հ. Անդրէաս ... Պօղոս 1811 Ապրիլ – Մայիսին ա... ... դպրոց մը կը բանան Գանտիլ... մէջ, ուր օդափոխութեան ե... կին բազմաթիւ հայ ընտանիքներ եւ ... Պօղոս, հաւաքած սենեակի մը մէջ, ... տղաքներուն ուսում կը ջամբէ: Երբ

Սեպտեմբերին ժողովուրդը ամարանոցէն վար կ'իջնէ՝ այս անգամ ձմեռնային դպրոց մը կը բանան Բերայի մէջ, ուր Հ. Անդրէաս եւ Հ. Պօղոս փոխնիփոխ դասատուութեամբ կը դրաղին: 1812ին գարնան Հ. Պօղոս կը բարձրանայ Գանտիլլի՝ շարունակելու համար ամառնային դպրոցի գործը: Իսկ Հ. Անդրէաս կը շարունակէ Բերայի մէջ բացուած դպրոցի կրթական աշխատանքները: Մնայուն եւ կարեւոր դպրոցը Բերայինը ըլլալով ուժերու մէկտեղումի հարկը կը ստիպէ մեր հայրերը որ Գանտիլլին լքեն եւ Բերայի դպրոցին ուժ տան: Իրենց խնդրանքին վրայ Մայր – Վանքէն կը հասնի երիտասարդ անձ մը — Հ. Պետրոս Իսակիւտարլեան, որ թէեւ հիւանդագին՝ իր առողջութիւնը, չուտով կը գտնէ եւ կարեւոր նպաստ մը կը բերէ փոքրիկ կրթական յարկին

Յաջորդ տարիներուն օգնական ուժեր կը հասնին եւ դպրոցի վայրը կը փոխադրուի զանազան տեղեր՝ միշտ վարձքով բռնուած շէնքի մէջ շարունակելով աշխատանքները. 1835ին Միաբանութիւնը տէր կը դառնայ Բերայի մէջ սեփական գետնի եւ շէնքի, բայց յաճախակի պատահած հրդեհները անոր կը զրկենն 1839ին քրտինքով շարախուած դպրոցի պատերը:

1857ին տնօրէնութեամբ Հ. Ղեւոնդ Ցովնանեանի եւ ուսումնապետութեամբ Հ. Յովսէփ Գաթրրճեանի կը բացուի գիշերօթիկ վարժարան մը սեփական շէնքի մէջ՝ ժամանակակից բարձրագոյն կրթական ծրագիրով:

1865ին կը գնուի Փանկալթիի բարձունքին վրայ 29·000 կանգուն դաշտագետին մը, որուն վրայ հետզհետէ կը շինուին դպրոց եւ մատուռ եւ Բերայէն Փանկալթի կը փոխադրուի վարժարանը 1866ին, ուր իրարու կը յաջորդեն նորանոր տնօրէններ ու կրթական մշակներ՝ Հ. Մաղաքիա Սամուէլեան, Հ. Նիկողայոս Աւգերեան, Հ. Դանիէլ Արիկեան, Հ. Գաբրիէլ Մէնէվիշեան, Հ. Գէորգ Փանչիկեան, Հ. Վարդան Մելքիսէդեան, յիշելու համար քանի մը կարկառուն դէմքեր երկարաձիգ կրթական շրջանէ մը: Փանկալթիի Մխիթարեան վարժարանի համար մեծագոյն արդիւնք ունեցողներէն մին է սակայն Հ. Հմայեակ Համբարեան, որուն կը պարտի վարժարանը նաեւ իր արդիական գեղեցկակերտ շէնքը, որուն մէջ կը բանայ, 1929ին, Լիսէի բարձրագոյն դասարանները Գ. Կարապետ Քիւրքճեանի վարչութեամբ:

Մեծապէս թերի պիտի մնար մեր այս հարեւանցի տեսութիւնը, եթէ արժանաւոր պատիւը չյատկացնէինք երկարամեայ արդիւնաշատ կրթական մշակի մը, Հ. Սարգիս Վ. Բարոյեան որ 1919էն ի վեր Պոլսոյ Վիէննական Մխիթարեան կրթական յարկին ամրակուռ մոյթը եւ մեծաւոր Հ. Հմայեակի աջ բազուկն եղած է:

Ներկայիս Փանկալթիի Մխիթարեանը 750 աշակերտութեամբ հսկայ թիւ մը ունի 11 դասարանով եւ զուգահեռական կրկնակ դասարաններով, որուն միայն մանկապարտէզի բաժինը աւելի քան 150 երկսեռ մանուկներ կը դաստիարակէ՝ երկարամեայ փորձառու վարժուհիներով:

Վարժարանը հասցուցած է կրթական առատ հունձք մը — 500 լիսէական շրջանաւարտներ եւ աւելի քան երկու հարիւր հանրային դէմքեր — պետական բարձր պաշտօնեաներ, որոնց երեքը փաշաներ, բազմաթիւ բժիշկներ, ճարտարապէտներ ու ճարտարագէտներ, երաժիշտներ, նկարիչներ, փաստաբաններ, գրագէտներ, խմբագիրներ, առեւտրականներ, եւայլն, եւայլն:

1961 – 62ին կը լրանայ, հետեւաբար, Պոլսոյ ՎիէննականՄխիթարեան վարժարանի 150ամեայ կրթական յոբելեանը: Ան պարծանք մըն է ինչպէս Միաբանութեան, նոյնպէս եւ Պոլսոյ հայ ազգայիններու կրթասէր ոգիին: Ատ Մուլթու Աննոս, որտագին մաղթանքը կը թռչի դէպի մեր Ցորելեար Ցարկը հնաւոր ու նորանոր հարիւրամեակներու փառապսակով:

Հ. Ե. ՓՈՂՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

■

« ԶԷՅԹՈՒՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԵՐԸ »

Այս խորագրով գրքոյկ մը լոյս տեսաւ վերջերս Հայաստանի մէջ: Հեղինակը՝ Վասպուր Մելիքսէթեան հաւաքելով դիւաններու եւ ժամուլի էջերուն մէջ ցրուած նիւթերը, կուտայ ոչ միայն Զէյթունի, ինչպէս կը թուի վերնագրէն, այլեւ հայաշատ ուրիշ օջախներու բնակչութեան հերոսական կռիւներուն փաստերը, մեկնաբանութիւններով միասին:

Կիլիկեան հայկական պետութեան կործանումէն ետք անոր գաւառակներէն մէկը, Ուլնիա, զոր Զէյթուն կը կոչէին Թուրքերը ԺԵ. դարուն, բազմաթիւ անգամներ հարկադրուէր է ետ մղելու քոչուոր եւ աւարառու ցեղերու յարձակումները եւ պաշտպանելու իր կիսանկախ գոյութիւնը:

Զէյթունցիները գիւղատնտեսութենէն զատ կը զբաղէին նաեւ արհեստներով, իսկ տեղւոյն երկաթի հանքերէն ինքնապաշտպանութեան համարկը շինէին զէնքեր: Ահա այսքան փոքր տնտեսութիւն մը ունեցած է Զէյթուն, եւ հակառակ ատոր, մինչեւ ԺԹ. դարու 70ական թուականները Զէյթունցիները հարկադրուեր են ետ մղելու Թրքական բանակներու եւ անոնց օգնող զանազան ցեղերու երեսուն մեծ եւ փոքր արշաւանքները, իսկ յետագային՝ աւելի մեծ գրոհները:

Թրքական վայրագ տիրապետութեան դէմ պայքարող ազգերու ցասումը խեղդելու համար՝ սուլթանները կը հալածէին ոչ միայն Հայերը, այլեւ իրենց մականին տակ գտնուող միւս ժողովուրդները:

1820ին սուլթան Մահմուտի հրամանով Եուսուֆ փաշան Պատրասի մէջ սրածեց 15·000 Յոյներ, իսկ երկու տարի ետք Գարա Ալի փաշան գրեթէ ամբողջութեամբ ոչնչացուց Քիոս կղզիին Յոյները:

Թրքական բռնակալութեան դէմ Զէյթունցիներուն ամէնէն նշանաւոր գօտեմարտը տեղի ունեցաւ 1862ին: Մարաշի կառավարիչ նշանակուելէ ետք Ազիզ փաշա սպառնաց սրածել Զէյթունցիները, եթէ երբեք չենթարկուին կառավարութեան հրամաններուն: Եւ առանց վարանելու եւ առանց սեռի եւ տարիքի խտրութեան՝ ջարդեց Զէյթունի շրջակայքի բնակչութիւնը, թալանեց գիւղերը եւ աւերակի վերածեց սրբավայրերը: Վերջապէս քառասուն հազարնոց բանակով նոյն տարւոյն Օգոստոսին սկիզբները պաշարեց Զէյթունը: Սակայն, Զէյթունցիներուն եօթը հազարէ բաղկացած ջոկատը վարպետ եւ ճարպիկ ռազմավարութիւններով քանի մը կէտերէ ճեղքեց թշնամիին օղակը, թիկունքէն եւ թեւերէն հասցուցած հարուածներով ոչնչացուց մօտ 12·000 Թուրք, իսկ ողջ մնացածներուն ալ ստիպեց փախուստ տալ:

Թուրքերուն հասցուցած Զէյթունցիներուն այս տարօրինակ հարուածը շշմեցուց Սուլթանը, միեւնոյն ատեն, ալ աւելի կատղեցուց: Նախ պաշտօնանկ ըրաւ Ազիզ փաշան, ապա անոր տեղը նշանակեց ուրիշ արիւնարբու մը՝ Աշիր փաշան, որ աչքի զարկած էր Սլաւներու ազատագրական շարժումները ճզմելու գործին մէջ:

Գրքոյկին հեղինակը կը նկարագրէ Աշիր փաշային գործադրած գաժանութիւնները եւ սուլթաններու կառավարութեան ամէն տեսակի մեքենայութիւնները, որոնց հետեւանքով, վերջապէս, 1863ին Զէյթուն զրկուեցաւ իր կիսանկախ վիճակէն:

Զէյթունի օրինակով Մուշի, Վանի եւ այլ վայրերու մէջ ապստամբութիւններ կը ծագին, վերածուելով Հայութեան ազատագրական զկացումները արտայայտող շարժումներու:

Գրքոյկը, որ դժբախտաբար զուրկ է նկարներէ, հրատարակուած է Զէյթունի նշանաւոր ապստամբութեան հարիւրամեակին առթիւ եւ սահմանուած է կարեւոր բաց մը լեցնելու Հայաստանի մէջ, ուր Հայաստանի ազատագրութեան պայքարներուն պատմութիւնը գանց առնուած է հասկնալի պատճառներով:

Վերջացնենք այս յօդուածաշարքը ... Օտաննէսով, ինչպէս սկսանք Օհաննէսով:

...երդ կը համարիմ ներկայացնել Պոլսոյ ... տեսութիւնը ռափստոններու մասին ... հեղինակով թաթաւուն (խոն, ... նոյնպէս Պենդարաղի վկայութիւնը. ... նոր ու վերջին տեսութիւնը: ... պատրիարք Դուրեան կը գրէ — «Աղբրադառնալով պահ մը մեր քերթողներուն կիրարկած հագնեբգութիւն բառին, որ միպասաններու արուեստին ... գիւղական ... ըլլալով ... չի թուիր միայն՝ գայն ... (վա)հագնեբգութիւն բառի մը ... ձեւը, վասնզի ճիշդ չենք գտներ ... քերականներուն տուած այս կամ ... միկնութիւնը նոյն բառին համար, ... երգիչները հագնիի ոստ կը գործածէին եւ ատոր համար հագներգութիւն ..., կամ թէ ռափստի, ռափստ ... բառերու ստուգաբանութեան վրայ ... հագնիլ կամ կարկատուն բան ... կը նշանակէ հագնեբգութիւն»:

...: Բառեր կան որոնց արմատական իմաստը կորսուած պարզապէս՝ ... կը մնայ քարայրին մէջ, ի ... ունենալով մարած մոմ մը եւ ... տառեր »:

... բառին հետ խնամութեան պիտի ..., ուէլ լեզուաբան, ... փուրց) բառը, որ արմատական իմաստով կը նշանակէ ... ճակտի կնճիռ ... փոթ, կամ frunce (նուէր) բառը, որ արմատական իմաստով կը նշանակէ ... ..., եթէ կորսնցուցած ըլլայինք ... ձեւերը: Ի՞նչ կ'արժէն լեզուն ... առանց պարագաներու մէջ:

Վերջացնենք այս յօդուածաշարքը ... Օհաննէսով, ինչպէս սկսանք Օհաննէսով:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

Բարեկամի հետ կեր, խմէ, բայց մի ըներ առեւտուր:

×

Ձին ու ջորին կռուեցան՝ մէջտեղը՝ էշը սատկեցաւ:

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ԹՈՒԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Կամաց մը մօտեցաւ պառաւին եւ լսեց որ մանկամարդ աղջկան հետ հայերէն լեզուով կը խօսէր:

Կէս ժամու չափ սպասելէ ետքը, պաշտօնատունին պահապանը մէկիկ մէկիկ կանչի վարագոյրով ծածկուած դուռնէն ներս մտցուց բանտարկեալներն ու մէկիկ մէկիկ ալ դուրս հանեց. ամէնէն վերջը մանկամարդ աղջիկն ու պառաւը կանչուեցան:

Սրահին մէջ միայն Վանական մնաց եւ որովհետեւ սրահին մէջ գտնուած պահակ ոստիկանները հարցաքննութիւններն աւարտած բանտարկեալները տարին եւ միայն երկու հոգի մնացին, որոնք սուրճ եփող ծերունիի մը քով մտան, Վանական կրցաւ ազատօրէն մօտենալ դուռին եւ մտիկ ընել ...

Ահա ինչ որ կրցաւ մտիկ ընել.

— «Պէտք է համակերպիս. եթէ կ'ուզես ազատութիւնդ, կ'ըսէր պառաւ կինը հայերէն լեզուով.

— « Չեմ կրնար. աւելի աղէկ է շուան մը անցունեմ վիզս ու խղդուիմ, քան թէ ատանկ գարշելի առաջարկութեան մը համակերպիմ կ'առարկէր մանկամարդ աղջիկը.

— « Խենթ. ի՞նչ կ'ըլլայ որ, ինչ պիտի ընէ քեզ... կրկնեց գարշատիպ պառաւը:

« Անկարելի է ... չեմ ընդունիր ... չեմ կրնար: Սպաննէ, մեռցուր, թունաւորէ զիս. բան մը չեմ ըսեր, խաթուն, բայց փաշային ուզածը չեմ ընդունիր:

Րոպէ մը խոր լռութիւն տիրելէն ետքը Վանական խուպոտ ձայն մը լսեց, որ կը բացականչէր Թուրքերէն լեզուով.

— « Չե՞ս ընդունիր, հէ՞ չե՞ս ընդունիր.

— « Ամենեւին, կը պնդէր մանկամարդ աղջիկը.

— « Չե՞ս վախնար.. կը գոչէր ձայնը.

— «Երբեք, կը շեշտէր մանկամարդ աղջիկը.

— «Անձնատուր, անձնատուր... գոչեց խուպոտ ձայնը.

— «Ոչ, ճչեց աղջիկը ու խեղդուեցաւ կարծես:

Վանական սարսռաց. իր չորս դին նայեցաւ. տեսաւ որ պատէն ոստիկաններու սուին մը կախուած էր. անմիջապէս մէկ ձեռքը սուինը բռնած, իսկ միւսն ալ իր նուիրական դաշոյնը ներս նետուեցաւ:

Գարշելի հրամանատարը յարձակած էր մանկամարդ աղջկան վրայ եւ գանի բռնաբարելու կը ջանար իր բոլոր ուժովը:

Մանկամարդ աղջիկը անոր ձեռքերը կը խածնէր եւ գերագոյն դիմադրութիւններ կ'ընէր.

Վանական զազանին դէմն ելաւ ու անոր սրտին մէջ մխեց դաշոյնը. հրէշատիպ մարդը պոռաց, աղաղակեց ու ինկաւ գետնին վրայ: Բայց պառաւը չկար:

Վանական աճապարեց քովի սենեակը վազելու ուր մտած էր պառաւը:

Հրէշ կինը մէկ ձայնով «օգնութիւն, օգնութիւն» աղաղակեց: Պահակները դեռ հասած չէին, երբ Վանական ձեռքին սուինը պառաւին սիրտը մխեց ու գոչեց.

— Օ՜խ, ալ հանգիստ եմ:

Ոստիկանատունին պահակները քաշկռտելով սրահը տարին թշուառ Վանականը: Ցետոյ բանտն առաջնորդեցին:

ՈՃԻՐԷՆ ԵՏՔԸ

Շաբաթ մը անցաւ ոճիրէն ետքը:

Վալի փաշան, առանց յապաղելու, հրամայեց որ Վանականին դատավարութիւնը կատարուի հրապարակաւ:

Արդարեւ եղեռնական դատարանը հրապարակային յայտարարութիւններով բոլոր քաղաքացիներուն իմացուց Վալիին հրամանը:

Վանական որ ոճրագործներու առանձնարանին մէջ քաշկռտուած էր ահարկու շղթաներու տակ, ամենեւին չսարսռաց, երբ իրեն ալ իմացուց բանտապահը.

— Ի՞նչ ընեմ... Աստուած կայ, մրմնջեց Վանական:

— Ցետոյ գեղեցիկ գլուխը վեր առնելով, անվեհեր ձայնով մը հարցուց.

— Ե՞րբ պիտի սկսի դատավարութիւնս:

— Վաղը չէ միւս օրը, պատասխանեց բանտապահը որ բարեմիտ Թուրք մըն էր:

Աւելի աղէկ... նկատել տուաւ Վանական:

Երկու օրն ալ անցաւ:

Առաւօտ մը երեք ոստիկաններ բանտապահին առաջնորդութեամբ իր առանձնարանին դուռը բացին ու ներս մտնելով քակեցին ոտքերուն զարնուած շղթաները, միայն ձեռքերը կաշկանդեցին եւ դուրս հանեցին զինքը:

Երբ դատարանը մտաւ, Վանական իր աչքը դարձուց այն հոծ բազմութեան վրայ, որուն մեծագոյն մասը Հայ էր: Ան ատեն էր որ մահու չափ տխրեցաւ, ան ատեն էր որ ինք իրմէ ելած վիճակ մը ստացաւ ... օհ, մէկ խօսքով, մթին ու մռայլ ստուեր մը անցաւ իր հոգւոյն մէջ:

(Շար.)

Այրի Տիկին Լեւոն Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Փիէր Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աբել Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պապիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Աղլաղանեան եւ զաւակները (Գահիրէ), Այրի Տիկին Բ. Փափազեան, Այրի Տիկին Վ. Փափազեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, տաքրոջ եւ ազգականին՝

ԼԵՒՈՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 21-ին, իր բնակարանը, 89 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, ժամը 16ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի (ժամը 17·30) Անիէռի հին գերեզմանատունը (6 Րիւ տիւ Մենիլ):

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Սահակ եւ Անդրանիկ իրենց մեծ մայրիկին եւ մեծ հայրիկին՝ Տէր եւ Տիկին Պալըքճեանի (Կոստան) մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրեն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Գեղանոյշ Գայթանճեանի իր մօր Այրի Տիկին Քրիստինէ Սեթեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ, Գահիրէ:

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Յ. Հարբէլեան եւ Ս. Կէնճեան կը նուիրեն տասնական Ն. Ֆ. Յառաջի թոշակաւոր (?) համար:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Չէք - Փոսթալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

ՅԱՐԱՒԷԶՆԵՐՈՒ ԴԻՒԱՆԱՋԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԶԱՐԵՀ ՎԱՍԵԱՆԻ

Սալերու Ա. շարքը, հետեւեալ 4 երգերով.— Իմ Երգը, Նազեր, Իգձ (Գ. Մ. Ալէմշահ) եւ Միրանի ծառ (Կոմիտաս):

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խայիկեան
75, La Canebière
եւ Ալֆազ
23, Rue Ste-Barbe

ՎԱԼԱՆՍ.— Գասեան
6, Rue Bouffier

եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր սպառողներուն մօտ:

Գին՝ 12 Ն. Ֆ.

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Գարեգին Յովսէփեան կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ թոռնիկին

ԹԻԵՐԻ – ՐԱՖՖԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

ծնունդը, 1961 Սեպտեմբեր 21, Իսի լէ Մուլինօ:

ԱԶԴ. ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայնով ազդ. չտան:

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառութեանց առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ'ընդունի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

7 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր,
մինչեւ լոյս

Վեցերորդ քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 5ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Պ. Վահրամ Միսթիքի կողմէ:

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշեալ թուականը եւ անյապաղ արձանագրել տան իրենց զաւակները, եւ նորերալ, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վալանսի Հայ Առաքել. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Վալանսահայութեան թէ Սեպտեմբեր 21էն ի վեր վերսկսած են հայերէնի դասընթացքները նոյն սրահին մէջ ամէն Հինգշաբթի:

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԱՄՍԱԳԼԽՈՒՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

Մինչեւ ամսագլուխ՝ բաժանորդները կը ստանան ՀԱՅ – ԲՈՅԺի 229 – 230րդ թիւը, հետեւեալ ճոխ եւ շահեկան բովանդակութեամբ.—

Նիցչէ մեռաւ խենթութեան մէջ (Հայ – Բոյժ).— Ծոմապահութիւն (Տոքթ. Գ. Ալթունեան).— Երբ աղիքները չեն գործեր (Տոքթ. Փօլ տը Պօէսի).— Վիշապածառ (Յ. Իշխանեան).— Դարձեալ խլերդ (Քազիան).— Հեռաձայնով խօսողներու հիւանդութիւն (Տոքթ. Աշճեան).— Հայերը հնարած են զարեջուրը (Յովհ. Պապէսեան).— «Բժիշկ» մեքենաներ (Փրոֆ. Պարին).— Ուղեղը՝ հրաշակերտ գործիք (Տոքթ. Գալուստեան).— Ի՞նչպէս կը մեծնայ երախան (Տոքթ. Մառի Շիրլի).— Ի՞նչպէս լողցնել երախան (Մ. Աղաւելեան).— Երեւանի ձեռագրատունը (Ա. Աղայեան).— Հայկական կերակուրները (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — Զաւակագործութիւն՝ ըստ արհեստի (Տոքթ. Պանծալի). — Ի՞նչպէս կերակրել երախան (Տոքթ. Մառի Փարմանթիէ):

ՄԱՄՈՒԼԻ տակ է 231 – 233րդ թիւը:

Ահաւասիկ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը: Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ:

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Հոկտեմբեր 28ին, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»ի սրահներուն մէջ, աննախընթաց պատրաստութեամբ:

Մարսիլիահայ կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի չխաչաձեւել:

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր ութին, Կիրակի:

×

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, 4 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյ, Րիւ տիւ Նուառի սրահը:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ, 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի, աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ: Այս առթիւ պիտի պատարագէ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Ամէն անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ իրենց նուէրները պէտք է ղրկեն Պ. Ա. Մարտիրոսեանի:

27 Րիւ Սէն – Ժիւսթ, Առնուվիլ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած Անիէռ – Պուա Քոլոմպի հայկ. դպրոցի հինգշաբթի օրուան դասընթացքները բացուած են Սեպտեմբեր 21-էն սկսեալ, Անիէռ Քոլէժ Ժիպանի նախկին դպրոցի սրահին մէջ, 2–4 Րիւ Մարի Լօռ, Պուա Քոլոմպ (Սէն), շրջանի հայ ծնողքներէն կը խնդրուի որ առաջնորդեն իրենց զաւակները արձանագրութեան համար:

ԾԱԽՈՒ ԽԱՆՈՒԹ

Ծախու է նպարավաճառի 35 տարուան խանութ մը (Արթինեան), վրան փոքր յարկաբաժին մը ունի:

Դիմել 28 Րիւ Լըսաժ, մէթրօ Պէլվիլ, ամէն օր, ժամը 11էն 12:

Յարմար գին:

Շաբաթ եւ Կիրակի լիկիտասիոն:

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ տեղեկութեան (?) ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափոմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (Լէքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՇԱՀԱՆ ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սի.նակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
MARDI 26 SEPTEMBRE 1961

... ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9213 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5014

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՏԸ ԿՈԼ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

—o—

ԳՈՀ Է ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵՆԷՆ

Նախագահ տը Կոլ Փարիզ վերադար–ձաւ Կիրակի իրիկուն, գոհ էր իր ճամ–բորդութենէն, տեղ տեղ ընդունելութիւ–նը թէեւ եղած էր հակառակ սպասու–մին, այցելած էր կորսուած գիւղեր ուր ...ակալը Թագաւորէն ի վեր, պետու–թեան ոչ մէկ ղեկավար այցելած էր : Նախագահը 16 ճառեր եւ ուղերձներ արտասանեց :

Շաբաթ օր, Լանկոներ էր, օրուան ա–ռաջին հանգրուանը, Օպընայի մէջ կրկին ... ծանրացաւ ազգային Համերաշխու–թեան անհրաժեշտութեան վրայ : Կարե–լի է ըսել որ այդ համերաշխութիւնը ե–ղաւ իր այս շրջապտոյտին հիմնական ո–գին

Ալժերիոյ մասին, կրկնեց նոյն բանե–րը. Ալժերացիներուն կը պատկանի իրենց ճակատագիրը որոշել, գաղթատիրու–թեան դարը վերջացած է: Դատապար–տելի գտաւ այն արարքները որոնք կը վտանգեն ժողովուրդը «ազգային Հա–մերաշխութիւնը. այս է կարգախօսը ...յանուն Ֆրանսայի, կը կրկնեմ ...ամբողջ ընթացքին» շեշտեց տը Կոլ :

Կիրակի օր, նախագահը Մարիֆ Սան–...ի կ'անցնի, ներկայ ըլլալէ ետք. Գա–...ին, Փրիվայի մէջ։ Սէն – Փիրէի ...ալ կը խօսի Ալժերիոյ մասին: «Գէտք ...որ ապագաղթականացումը յաջողի ինչ ...ալ ըլլան դժուարութիւնները. եւ խո–...նները թող Ալժերացիք իրենք կա–...ցանեն նոր Ալժերիան, իրենց Ալժե–...։ Ֆրանսան պատրաստ է իրենց օգ–...իր գործակցութիւնը կ'առաջար–...ելու կարգ մը պայմաններ կը ...ապրել : Անհրաժեշտ է գլխաւորա–...որ եւրոպական ծագում ունեցող–...պահեն իրենց տեղը եւ իրաւունք–...որովհետեւ անհրաժեշտ են Ալժե–...ոյ զարգացման համար։ Անհրաժեշտ է ...Ալժերիան սերտ գործակցութեան ...ըլլայ Ֆրանսայի հետ, մանաւանդ ...տնտեսական, մշակութային եւ թէքնիք ...երուն մէջ։ Իմաստութիւնը այն է, ...Ֆրանսացի եւ, Ալժերիոյ մէջ Ֆր–...անսայի քաղաքականութիւնը ընեւ, եւ ...քաղաքականութիւնը այն է ինչ որ ...փլաստիքի եւ մահափորձերու քա–...ղաքականութիւնը չէ : Գէտք չէ հա–...ւանիլ, մի՛նչ՝ քաղաքականօրէն մեծ ...գ մը։ Ֆրանսա պէտք է օրինակ ...եւ Ֆրանսացիները որ Ալժերիա են, ...ալ օրինակ պէտք է տան »:

...մէջ, նոյն սիրալիր ընդունե–...թիւն է, ապա Լիոն – Գրոնի օդակա–...տը Կոլ Փարիզ կը վերադառնայ:

ԱԼԺԵՐԻԱ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ԼԱՐՈՒԱԾ Է

«Ֆրանսական Ալժերիա» նուագա–...կը շարունակուի Պոնի, Ալժէի ...մէջ: Փլաստիք ռումբեր կը ...պայթիլ, հոս –հոն: Ապա–...րեան ուժերը խիստ միջոցներ ձեռք ...եւ բայց միջադէպեր տեղի կ'ունե–...եւ դուրսը ալ կան : Մինչ փլաստիք ...կը պայթէր Զօր. Այյրէի փա–...յարկարանին առջեւ, ուրիշ ...եր ներքին եւ նոյնիսկ մարդկա–...փուլեր կը պատճառէին Ալժերիոյ ...մը սպայ մը կը սպաննուէր եւ ե–...կը վիրաւորուէին պանդոկի մը ...մէջ եւրոպական եւ մահմեդական ցոյցեր տեղի ունեցան ամբողջ օրը, Օռա–նի մէջ նոյնն է պատկերը :

Երկուշաբթի օր, Եւրոպացիները կը սկսէին գործադրել Կ. Գ. Բ.ի (Օ. Ա. ԿՍ) հրահանգները : Շուկան սեւ եւ կա–պոյտ կերպաս չէր մնացած, որովհետեւ Սալան հրահանգած էր Կ. Գ. Բ.ի դրօշը պարզել, երկուշաբթի օր: Նախապէս արդէն, Օռանի մէջ երիտասարդներ կը տողանցէին «Աֆրիկեցիներու քայլերգը » երգելով՝ եւ երկինքէն Օ. Ա. ԷՍ գիրերը կը թափէին, լուսաւոր :

Ալժերիայէն արտաքսուեցաւ Էքօ տ'Ալ–ժէի տեղեկատուութեանց պետ եւ Օռանի թղթակից՝ Սիւրիւկ, ինչ որ մեծ զար–մանք պատճառած է լրագրական շրջա–նակներուն մէջ: Տոմինիք Փաւօ խստո–րէն կը բողոքէ «Օռոր»ի մէջ այս կամա–յական որոշումին դէմ :

✕ Աֆրիք – Աքսիոն «լուսատեղեակ » շաբաթաթերթը կը գրէ թէ Ալժերիոյ ճա–կատագիրը կախում ունի Ֆրանսական զինուորական կայաններու խնդրէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգ. Ժողովի Պաշտպա–նութեան յանձնախումբին նախագահ՝ Ֆրանսուա Վալանթէն մեռաւ առջի օր, կաթուածի արկածի մը զոհ: Ծնած էր 1909–ին եւ Մէօրթ է Մոզէլի երեսփոխան էր :

ԼԷՕՓՈԼՏՎԻԼԷՆ հասած լուրերու հա–մաձայն, Քոնկոյի զօրքը դէպի Քաթան–կայի սահմանը կը քալէ :

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏԻ օդանաւին միակ վեր–ապրողը մեռաւ առջի օր, առանց կարե–նալ տալու այն մանրամասնութիւնները որոնք որոշ լուսաբանութիւններ պիտի բերէին արկածին շուրջ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ընտրական «Բարձր յանձ–նախումբը » որոշեց որ ազգայնական կուսակցութիւնը պիտի չկարենայ ընտ–րութեանց մասնակցիլ : Այս կուսակցու–թիւնը կ'ուզէր 146 երեսփոխան եւ 20 ծերակուտական ներկայացնել: Ազգայ–նական այս կուսակցութիւնը Կիւրսէլի բարոյական օժանդակութիւնը կը վայե–լէր :

ՊԱՂՏԱՏԻ Ալ Զաաիտ թերթը կը գրէ թէ իշխանութիւնները լրտեսական ցանց մը երեւան հանած են եւ ձերբակալած են բազմաթիւ անձեր, որոնց մէջ օտարա–կաններ կան: Ըստ թերթին, ասոնք օ–տար պետութեան մը հաշւոյն կ'աշխա–տէին:

ՀԱՒԱՆԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Քու–պացի «հակա – յեղափոխականներ » ո–րոնք ամերիկեան գործակալութեան մը կը ծառայէին, ծրագրած էին մահափորձ մը կատարել Ֆիտէլ Քասթրոյի դէմ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԼԻՒՊԿԷ յայտարարեց թէ դաշնակիցները խոստացած են պաշտպա–նել արեւմտեան Պերլինը: Կը հերքուի այն լուրը ըստ որուն Քենետիի ներկա–յացուցիչը՝ Զօր. Քլէ յայտարարած է թէ Միացեալ Նահանգները պիտի ճանչնան Արեւելեան Գերմանիան:

« ՔՐՏԱԿԱՆ ապստամբութիւնը ճըզ–մուեցաւ շնորհիւ բանակին եւ հաւատա–րիմ քաղաքացիներուն » յայտարարեց Զօր. Քասըմ աւելցնելով թէ ապստամբ ղեկավարներուն մէկ մասը փախած է Թուրքիա, մէկ մասը անցած է Պարս–կաստան, իսկ մնացեալներն ալ ներում խնդրած են: Քասըմի համար ըմբոս–տութիւնը կազմակերպուած է Մ. Նա–հանգներու եւ յատկապէս Անգլիոյ կող–մէ: «Եթէ շարունակուի թշնամական այս գործողութիւնը, պիտի փակենք Պաղ–տատի անգլիական դեսպանատունը », ըսաւ Քասըմ, սպառնական շեշտով մը : Միւս կողմէ, Թեհրանէն կը հաղորդեն թէ շարժումը կը շարունակուի եւ Իրա–քի իշխանութիւնները կը վախնան, որ Քիւրտերը յաջողին գրաւել քարիւղի հիւ–սիսային կեդրոնները՝ Քէրքիւք, Մու–սուլ, Սիւլէյմանիէ եւ Էրպիլ : Անգլիա անհիմն կը նկատէ իրաքեան աղբիւրնե–րու լուրերը :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԸՍՏ ՓՕԼ ՌԵՆՈՅԻ

—o—

Վերջերս, Խրուշչեւի հետ բոլոր տես–նուողները լաւատես կը վերադառնան ապագայ խաղաղութեան նկատմամբ : Այսպէս ամերիկացի լրագրողը որ Սեւ Ծով մօտ կարմիր վարչապետին հետ, այսպէս հին քաղաքագէտ մը, Փօլ Ռենօ, այսպէս մեծ ընկերվարական մը՝ Փօլ–Անրի Սփաք :

Փօլ Ռենօ յօդուած մը գրած է «Ֆիկա–ռոյի» մէջ եւ տեսակցութիւն մը տուած է «Լը Մոնտ»ին :

«Ֆիկառոյի» մէջ Ֆրանսայի նախկին վարչապետը երկար նախաբանով մը նախ միջազգային կացութիւնը կը պարզէ այն–պէս ինչպէս կը ներկայանար իր այցե–լութեան նախօրեակին, ապա կը բացա–տրէ նաեւ իր տեսակէտը կարգ մը հրա–տապ հարցերու շուրջ : Այս բոլորը կ'ըսէ նաեւ Խրուշչեւի . աւելցնելով թէ ինք համաձայն չէ արեւմտեան այն կարծի–քին, ըստ որուն Խրուշչեւ պատերազմ պիտի ընէ որովհետեւ աշխարհակալները կենալ չեն գիտեր : Ռենօ համոզուած է թէ Խրուշչեւ պատերազմ չուզեր, նախ մարդասիրութեամբ, ապա որովհետեւ Խրուշչեւ գիտէ թէ պատերազմը այնքան աւերութիւն կը հրահրէ որ մարդ չուզեր իր անունը անոր կապել: Եւ ի վերջոյ, Ռենօ կը մտածէ թէ Խրուշչեւ պատերազմ չուզեր որովհետեւ ապագան կը գիտէ եւ գիտէ թէ ինչպէս համաշխարհային նա–խորդ պատերազմը գերապանցութիւնը Ամերիկայի տուաւ ի վնաս Եւրոպացինե–րուն, այնպէս ալ այն պատերազմը զոր պատմագէտները ճերմակ ցեղին «անձ–նասպանութիւն – պատերազմը » պիտի կոչեն , զինք կ'անպատուէ ուրիշ ժողո–վուրդներու աչքին: Եւ ճերմակ ցեղին ա–ւերակներուն վրայ պիտի կենայ — Չի–նացին ։ Եւ Ռենօ կը կարծէ ու կ'ըսէ Խրուշչեւի թէ պատերազմ կ'ըլլայ եթէ յամառի Պերլինի հանդէպ, իր տեսա–կէտներուն վրայ :

Խրուշչեւ մեծ ուշադրութեամբ մտիկ ըրած է Ռենոյի խօսքերը, «լաւ հասկցած էք մեր քաղաքականութիւնը՝ խաղաղու–թի՛ւն, խաղաղութի՛ւն, խաղաղութի՛ւն կ'ուզենք: Համաձայն եմ ձեզի հետ: Խա–ղաղութեան եւ պատերազմի հարցը շատ սուր հանգամանք ունի: Իրաւ է թէ այ–սօր պատերազմը անձնասպանութիւն կ'ըլլայ: Ըսի Ֆանֆանիին «Իտալիան , Ֆրանսան եւ Արեւմտեան Գերմանիան պատանդներ կը նկատենք »:

Այս « հարցազրոյցի » ընթացքին , Խրուշչեւ կը շեշտէ թէ նուաճումներու ոչ մէկ նպատակ ունի որովհետեւ «բոլոր ժողովուրդները պէտք է հաւասար ըլ–լան »: Համաձայն չէ «դեղին վտանգին» հետ որովհետեւ «հարցը դասակարգերու մէջ է ոչ թէ ցոյներու», պէտք է որ Ա–րեւելեան Գերմանիա ինքնիշխան պե–տութիւն մը ըլլայ, Արեւմտեան Պերլինը չի կրնար ճակատագրական դեր խաղալ, կաթիլ մը ջուր է, մրցակցութիւնը հե–տեւեալ ձեւով կրնայ լուծուիլ Պատմու–թեան ընթացքին «ո՞ր վարչաձեւը պիտի յաղթէ, ի վերջոյ »:

Այս է Խրուշչեւի ընդհանուր տեսակէ–տը եւ այս բոլորը ըսել կուտան Փօլ Ռե–նոյի որ Խրուշչեւ պատերազմ չըներ Պեր–լինի համար :

«Լը Մոնտ»ի մէջ, Ռենօ կը պատմէ այս զրոյցը , կրկնելով Խրուշչեւի բառերը եւ իր այն տպաւորութիւնը զոր ունեցած էր արդէն երեք տարի առաջ, ուրիշ տե–սակցութեան մը ընթացքին, Խրուշչեւ ոչ մէկ զինով կ'ուզէ Գերմանիոյ վերամիա–ցումը. «Գերմանիա օրէ օր աւելի ան–պատկառ կը դառնայ» ըսած էր խորհր–դային վարչապետը, յիշելով թէ Շթրա–ուս հիւլէական ռումբ ալ կ'ուզէ :

Ամէն պարագայի մէջ, Ռենօ լաւատես է եւ համոզուած թէ Պերլինի պատերազ–մը տեղի պիտի չունենայ :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ օդակայանին մօտ թրքա–կան օդանաւ մը ճզմուեցաւ: 29 ճամ–բորդներէն միայն մէկը ազատեցաւ : Օ–դանաւը Կիպրոսէն կուգար :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Թիթան» հրթիռ մը 110 թոն, եօթը հազար քիլոմեթր կտրեց յա–ջողութեամբ: Արձակուեցաւ ստորերկր–եայ կայանէ մը:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէկ նահանգէն միւսը գացող հանրակառքերուն մէջ արգիլուե–ցաւ շարունակել ցեղային խտրականու–թեան դրութիւնը: Որոշումը պիտի գոր–ծադրուի Նոյեմբեր մէկէն սկսեալ :

« ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄԶ » խմբագրակա–նով մը կը քննէ Ալժերիոյ ներկայ կացու–թիւնը: Թերթին համաձայն «Ալժերացի ազգայնականները մեծ սխալ մը կը գոր–ծեն չհանդիպելով տը Կոլի հետ»: Միւս կողմէ անդրադառնալով Սալանի շար–ժումին, թերթը գիտել կուտայ, թէ Սա–լան առանց մայր երկրի օժանդակու–թեան ոչինչ կրնայ ընել Ալժերիոյ մէջ , իսկ մայր երկրի օժանդակութիւնը անհա–ւանական կը նկատէ :

19 ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արմատականներ Ազգ. Ժողովի լուծումը կը պահանջեն : Այս ուղղութեամբ քուէարկուած բանա–ձեւը կը շեշտէ թէ վարչաձեւը «անձնա–կան իշխանութեան» դրութեան յանգած է եւ կը դատապարտէ կառավարողներու ցայտուն ձախողութիւնը որոնք ոչ ի–րենց միջոցներու քաղաքականութիւնն ունին ոչ ալ իրենց քաղաքականութեան միջոցները:

ՀԱՅՖԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ հինգ ե–րիտասարդ Արաբներ վիրաւորուած են , Շաբաթ օր, Սէն Ժան տ'Աքր երիտասարդ Իսրայէլացիներու կողմէ :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Ընդհանուր Պատուիրակու–թիւնը Ռոշ – Նուար կը փոխադրուի ինչպէս նախատեսուած էր :

ԱԼԺԷԻ մէջ արկածով մեռած է Տնտե–սական Հարցերու կցորդը, Սալահ Գուա–քուիր:

ՄԱԼԻԻ անկախութեան Ա. տարեդար–ձին առթիւ Մոտիպօ Քայթա ճառ մը ար–տասանեց որուն մէջ շեշտեց թէ Մալի հաւատարիմ պիտի մնայ համագործակ–ցութեան իր քաղաքականութեան բոլոր երկիրներու հետ, նոյնիսկ Ֆրանսայի : «Անթի – Ֆրանս » քաղաքականութիւն չենք ըներ ըսաւ Քայթա :

ՏԸ ԿՈԼ 1958էն ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով կ'ընդունի կուսակցութեանց ղե–կավարները: Երկուշաբթի օր սկսաւ Ժո–ղովրդական Շարժումով (ԷՄ ԷՌ ՓԷ) եւ Չորեքշաբթի պիտի վերջացնէ «Միու–թիւն Նոր Հանրապետութեան» (ԻՒ ԷՆ ԷՌ) հետ: Պիտի չընդունի ձախերը եւ ծայրայեղ – ձախերը :

«ԹԱՄՈՒՐԱՆԵԱԺ Է Տօքիւման » շաբա–թաթերթը գրաւուեցան , որովհետեւ ար–տատպած էր Էսփրի եւ Ֆրանս – Օպսեր–վաթէօրի յօդուածները որոնք պատճառ դարձած էին այդ երկու պարբերաթեր–թերուն գրաւման:

ՖՐՈՆՏԻՍԻ Նիւ Եորք հասաւ, ուր խօսք պիտի առնէ, Ազգաժողովի ընթաց–քին: Նախապէս հանդիպած էր Կուլարի (Պրազիլի Նախագահը) եւ կրկին հաս–տատած էին իրենց համախոհութիւնը Ա–րեւմուտքի ժողովրդավար գաղափարա–կաններուն :

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Հիմնադրութեան ժամանակ գրադա - րանը ունէր 18.000 կտոր գիրք, ութսուն տեղնոց երեք ընթերցասրահ եւ ըն - դամէնը եօթը աշխատակից: Սակայն շուտով Թիֆլիզէն Հայաստան կը բերուին Կովկասի Հայոց հրատարակչական ընկերութեան, «Մշակ»ի խմբագրութեան, Ղուկասեան մատենադարանի, Ներսիսեան դպրոցի, Կովկասի Հայոց բարեգործական ընկերութեան եւ այլ հիմնարկութիւններէ եւ անձերէ ստացուած մեծաքանակ գիրքեր, որոնց շնորհիւ 1921ի վերջաւորութեան արդէն գրադարանին ֆոնտերը կը կրկնապատկուէին: Բայց այս դեռ ամէնը չէր. գրադարանի պահեստներուն մէջ կը մտնեն Ալ. Միասնիկեանի, Լէոյի, երաժշտագէտ Վ. Ղորղանեանի, Սերեբրեակեանի, Ն. Արղութեանի, Զօհրապի, Շահնազարեանի, յիսուսեան ակադեմիկոս Մանանդեանի, Փրոֆ. Թաշչեանի եւ այլ անուանի մարդոց անձնական հարուստ գրադարանները, ինչպէս նաեւ Մոսկուայէն ստացուած Լազարեան ճեմարանի 30.000 ընտիր գիրքերը:

Նախրատութիւններու եւ գնումներու միջոցաւ բազմացաւ գրադարանին պահեստը, բայց անոր կանոնաւոր եւ արագ աճումը սկսաւ 1925ին, երբ կեդրոնական կառավարութեան որոշումով, գրադարանը սկսաւ երկրին մէջ լոյս տեսնող գիրքերէն պարտադիր օրինակներ ստանալ: 1925ին գրադարանը ունէր երկու հարիւր հազար գիրք, պարբերաթերթ, թերթ եւ այլ նիւթեր, 1940ին՝ 1.600.000, 1950ին՝ 2.429.000, իսկ 1960ին՝ շուրջ հինգ միլիոն գիրք: Նոյն ձեւով արագ կերպով մեծցաւ գրադարանի պիւտճէն. այսպէս, 1923ին գիրքերու գնման եւ այլ ծախքերու համար յատկացուած էր 4500 ռուբլի, իսկ, 1960ին այդ նպատակով ծախսուած է աւելի քան 2.800.000 ռուբլի:

Գիրքերու քանակին հետ շատցած է նաեւ ընթերցողներու թիւը: Օրէ օր եւ տարուէ տարի կ'աւելնար թէ գրադարան յաճախորդներուն թիւը եւ թէ անոնց պահանջքը: 1930ին, արդէն յստակ դարձաւ նոր գրադարան մը ունենալու անհրաժեշտութիւնը, քանի որ տասնապատկուած էր եւ դեռ բազմանալու վրայ էր Երեւանի բնակչութեան թիւը:

1940 Մայիսին հանրային գրադարանը փոխադրուեցաւ նոր շէնքի մը մէջ: Ու - սանողական Թաղամասին մէջ գտնուող այդ նոր շէնքը աչքի կը զարնէ իր ինքնատիպ ճարտարապետութեամբ եւ վարդագոյն գոյնով: Նոր գրադարանին ճարտարապետն էր ակադ. Ալ. Թամանեան:

Այս ձեւով անհամեմատ լաւ պայմաններ ստեղծուեցան թէ գիրքերու պահպանումին, եւ թէ ընթերցողներու արդիւնաւէտ աշխատանքներուն համար: Գրադարանը ունի գլխաւոր, մամուլի եւ գիտութեան, հասարակական — քաղաքական գրականութեան յատկացուած հինգ ընթերցասրահներ եւ առանձին սենեակներ, ուր միաժամանակ կրնան կարդալ շուրջ երեք հարիւր ընթերցողներ: Անկէ զատ, սպասարկութեան դիծով կը գործեն մէջ — գրադարանային, անհատական եւ ներքին բաժանորդագրութիւնները: Առաջինին միջոցաւ գրադարանը բազմաթիւ թելերով կապուած է իր մօտիկ եւ հեռաւոր ընթերցողներուն հետ: Ոչ միայն Երեւանի ընթերցողները կ'օգտուին գրադարանէն, այլ նաեւ Հայաստանի, Մոսկուայի, Լենինկրատի, Քիեւի, Թիֆլիզի, Պաքուի եւ այլ քաղաքներու ընթերցողները, որոնք միջգրադարանային բաժանորդագրութեան միջոցաւ փոխադարձ կապ հաստատած են Երեւանի գրադարանին հետ:

Հայաստանի հեռաւոր լեռնային շրջաններէն եւ Խորհրդային Միութեան տարբեր քաղաքներէն ամէն օր Թղթատարը կը բերէ ընթերցողներուն պահանջագիրները եւ նոյն ճամբով կը տանի անոնց փափաքած գիրքերը: Բազմաթիւ գիրքեր, սակայն, մէկ օրինակ ըլլալուն պատճառաւ, կարելի չէ ստանալ կամ ուղարկել. այդ պարագաներուն կը ղրկուի գիրքին էջերուն լուսանկարչական պատճէնը կամ մանրերիզը, որ կը կարդացուի յատուկ գործիքներու միջոցաւ:

Անհատական բաժանորդագրութիւններէն կ'օգտուին քիչ թիւով ընթերցողներ. մեծ մասամբ գիտնականներ, գրականագէտներ եւ փրոֆէսէօրներ: Ներքին բաժանորդագրութիւնը սահմանուած է միմիայն գրադարանին մէջ աշխատողներուն եւ շախատակիցներուն:

Ընթերցողներուն ճնշիչ մեծամասնութիւնը կ'օգտուի տեղւոյն վրայ: Գրադարան կը յաճախեն զանազան զբաղումի տէր մարդիկ՝ ուսանող, գիտնական, Թոշակառու, տնտեսուհի: Ասոնց մէջ ճնշող մեծամասնութիւնը գիտնականներն ու ուսանողներն են, մեր վաղուան քիմիագէտները եւ բժիշկները, ճարտարապետները եւ գիւղատնտեսները, երկրաբանները եւ բանասէրները:

Երեւանի հանրային գրադարանին շըն - նորհապարտ են բազմաթիւ ակադեմիկոսներ, փրոֆէսէօրներ եւ բժիշկներ, գիտութեան, գրականութեան եւ արուեստի մէջ անուն հանած անձնաւորութիւններ, որոնք տարիներ շարունակ օգտուած են գրադարանին հարուստ գանձերէն: Լաւագոյն յիշողութիւններ պահած են Աւետիք Իսահակեան, Ալեքսանդր Շիրվանզադէ, Դերենիկ Դեմիրճեան, Եղիշէ Զարենց, Ակսել Բակունց, հայագէտներ Հրաչեայ Աճառեան, Մանուկ Աբեղեան, Գրիգոր Ղափանցեան, պատմաբաններ Լէօ, Յակոբ Մանանդեան, ճարտարապետ Ալեքսանդր Թամանեան, երգահաններ Ալեքսանդր Սպենդիարեան, Սպիրիդոն Մելիքեան եւ դեռ ուրիշներ, որոնք երկար տարիներ եղած են գրադարանին գործօն ընթերցողները եւ անոր լաւագոյն բարեկամները:

Հազարաւոր երիտասարդ Ճատրեր ծընած եւ հասունցած են այս լուսաւոր սրահներու կամարներուն տակ: Միեւնոյն ատեն, անհամեմատելի կերպով աճեցած են թէ՛ ընթերցողներուն թիւը, թէ յաճախումները, եւ թէ՛ ընթերցանութեան որակը: Դեռ մօտիկ անցեալին, 1940ին, գրադարանը ունեցած է ընդամէնը 1741 ընթերցող, իսկ 1960ին ասոնց թիւը հասած է 12.250ի: Կարդացուած գիրքերուն թիւը 1923ին եղած է 43.000, 1950ին՝ աւելի քան 350.000, իսկ 1960ին՝ մօտ մէկ միլիոն: Ընթերցողներուն եւ կարդացուած գիրքերուն այս յաւելումը պայմանաւորուած է հարուստ պահեստներու գոյութեամբը եւ ասոնց յաւելումովը: Արդարեւ, ամէն տարի գրադարան կը մտնեն հազարաւոր գիրքեր, թերթեր, ամսաթերթեր, քարտէսներ եւայլն, ընդամէնը՝ 205.000 կտոր: Թղթատարը ամէն օր գրադարան կը բերէ միջին հաշուով 765 կտոր գիրք կամ թերթ:

Երեւանի գրադարանին մէջ կան գիտութեան եւ թէքնիքի, արուեստի եւ գըրականութեան եւ մեր կեանքի բոլոր բընագաւառներուն վերաբերեալ հայերէն, ռուսերէն եւ զանազան այլ լեզուներով գիրքեր: Աւելորդ է ըսել, թէ առանձին հետաքրքրութիւն կը ներկայացնեն հայերէն գիրքերը: Այստեղ, Հայաստանի պետական գրադարանի գրապահոցներուն մէջ կեդրոնացուած են վերջին տասնամեակներուն լոյս տեսած հայերէն բոլոր գիրքերը, ըլլան Հայաստանի մէջ հրատարակուած, թէ արտասահմանի՝ Վրաստան, Ազրբէջան եւ Խ. Միութեան հայաբնակ այլ վայրերու մէջ: Այստեղ ամփոփուած են նաեւ նախախորհրդային տարիներուն տարբեր վայրերու մէջ տպագրուած, ինչպէս նաեւ յետագային արտասահմանի մէջ լոյս տեսած հայերէն գիրքերուն զգալի մէկ մասը: Երեւանի գրադարանը կը հանդիսանայ հայ գրքի ամէնէն մեծ կեդրոնը աշխարհի մէջ:

Գրադարանը, իբրեւ հայ գրքի պահպանման պետական գրապահոց, հիմնադրութեան առաջին իսկ օրէն նպատակ դրած է՝ հաւաքել աշխարհի մէջ լոյս տեսած հայատառ բոլոր գիրքերը: Անշուշտ, այս ծրագրին գործադրութիւնը կապուած էր լուրջ խոչընդոտներու, քանի որ, ինչպէս ծանօթ է, հայատառ գիրքեր տպուած են գրեթէ ամէն տեղ, գրեթէ ամէն ժամանակ:

Գրադարանի դիւաններուն եւ հազուագիւտ գիրքերու բաժնին մէջ, որ յայտնի է «Անձեռնմխելի Ֆոնտ» անունով, յատուկ խնամքով կը պահուին օտար ափերուն վրայ հրատարակուած հայերէն հընատիպ գիրքերը.

Հայերէն հազուագիւտ հրատարակութիւններու հաւաքածոյին մէջ ամէնէն հինը հայերէն առաջին տպագրուած գիրքն է՝ «Ուրբաթագիրքը», որ լոյս տեսած է 1512ին, Վենետիկի մէջ, հայ առաջին տպագրիչ Յակոբ Մեղապարտի ձեռքով: Հոս կը գտնուին նաեւ յաջորդ տարին, 1513ին իր կողմէ հրատարակուած «Ուրբաթագիրք»ը եւ «Տաղարանը», որոնք տպագրութեան եւ պատմական տեսակէտէն մեծ արժէք կը ներկայացնեն.

Գրադարանը տարիներու ընթացքին հաւաքած է ԺԵ. եւ ԺԸ. դարերու հայերէն շատ արժէքաւոր հրատարակութիւններ, որոնք լոյս տեսած են Վենետիկ, Ամսթերտամ, Լիվոռնօ, Մարսէյլ, Կ.Պոլիս, Թրիէսթէ, Լվով եւ շատ մը ուրիշ քաղաքներու մէջ:

Բաւական հարուստ է գրադարանին հայերէն հազուագիւտ գիրքերու հաւաքածոն: Յիշատակութեան արժանի շատ գիրքեր կան հոս, որոնց թիւին «Հարանց վարքը»՝ տպագրուած 1641ին Նոր Ջուղայի հայկական ինքնագործ տպարանին մէջ, Շնորհալիի «Յիսուս որդի» բանաստեղծութեան առաջին տպագրութիւնը (1643, Վենետիկ) հայերէն առաջին քարտէսը՝ «Աշխարհացոյց» (1059, Ամսթերտամ) եւ, վերջապէս, հայ առաջին պարբերականին՝ «Ազդարարի» հաւաքածոն (Մատրաս, 1794 — 1796): Ուշագրաւ է բուն Հայաստանի մէջ տպագրուած առաջին գիրքը՝ Սիմէոն Երեւանցիի «Զբօսարան հոգեւոր» աղօթագիրքը, որ լոյս տեսած է Էջմիածնի մէջ 1722ին. Մատրասի եւ Կալկաթայի հրատարակութիւնները՝ «Նոր տետրակ որ կոչի Յորդորակ», «Որոգայթ փառաց»ը եւայլն: Հնատիպ գիրքերու մէջ առանձին տեղ կը գրաւեն մեր պատմիչները՝ Մովսէս Խորենացիի, Եղիշէի, Փաւստոս Բիւզանդացիի, Եզնիկ Կողբացիի եւ ուրիշ հեղինակներու երկերուն առաջին հրատարակութիւնները:

Ա. ԹԻՐԱԲԵԱՆ

(Շար. 1)

ԱՆԴՐԱՆԻԿ

(ՕԳՈՍՏՈՍ 30, 1927)

«Ալ ո՞վ պիտի պաշտպանէ մեզ...

Այդ օրը դպրոցէն փախած էի:

Օդը այնքան գեղեցիկ եւ հաճելի էր որ չէի ուզեր մարժատուն երթալ եւ մարժատան առաստաղներուն տակ բանտուիլ: Կ'ուզէի դուրսը արեւին տակ վազել, ցատկել, եւ ազատ օր մը վայելել: Փողոցներէն անցնելու ատեն տուներուն առջեւ մարդերու եղերքին բացուած գոյնզգոյն ծաղիկները, ծառակներէն ցանցնուող եւ օդին մէջ անձրեւող ջուրի ամ - նուրները կը դիտէի հիացած:

Արեւի շողերուն տակ, կանաչին ու ծաղիկներուն շուրջ բարձրացող եւ կարլակաձեւ իջնող ջուրը ծիածաններ կը գծէր, կը կամարուէր, մարգարտաձեւ կը շողշողար. խրախճանքի վայրկեաններ մանուկի հիացիկ աչքերուն առջեւ պարզելով նոր գեղեցկութիւն, նոր հրապոյր.

Օտար կ'ըլլար, արեւակներուն վրայ եւ ղաներուն առջեւ նստած կը տաքնայի. Ինչ հաճելի էր ազատ ըլլալ սա գեղեցիկ օդին մէջ:

Ազատ էի, ես ինծի հետ:

Ոչ ուսուցիչներուս վախը կար եւ ոչ ալ դասս պատրաստելու հոգը:

Խաղողի գեղեցիկ անծայր ու անվերջ այգիները, նուշի եւ դեղձի ծառաստաններ, աղբիւրներն ու առուակները ... էին: Ես թիթեռնիկներուն ընկեր, ծառերուն վրայ երգող թռչուններու պէս, անհոգ ու երջանիկ էի հիմա:

Լայն պողոտաներէն իրարու ետեւէն սուրացող ինքնաշարժներուն հեւքը վազքերը վայրկեանէ վայրկեան կը փոխէին մտքիս մէջ ձեւ եւ կերպարանք ... նող խորհուրդները, միշտ նորերուն ծընունդ տալով:

Որքան հետաքրքրական նոյնքան տպաւորիչ էր ինծի համար կենալ ... աշխատանոցին առջեւ եւ դիտել ... իր աշխատանքի ատեն: Դուրգին վրայ ... անոր ձեռքին տակ ձեւ եւ կերպարանք կ'առնէր ու քիչ վերջը կր փշրուէր, ... րիշ ձեւ եւ կերպարանք առնելու համար:

Կը մտածէի թէ ինչո՞ւ համար ... տը կը փշրէր ձեւ եւ կերպարանք առած կաւը, երբ հրդեհը ազդարարող փող ... րուն սուր ձայները հնչեցին: Թէլյաթեր...

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—०—

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Զօհրապ կը յուզուէր տխուր տեսարանին առջեւ եւ կը գրէր «մարդասիրական ճիգեր պէտք են այս կործանիչ հոսանքին առջեւն առնելու համար»: Կը գրէր նորավէպ մը, որ կոչելի է իրական պատմութիւն մը: Երիտասարդը կ'ամուսնանայ, «տաքը կը կայնի» յետոյ կը մեկնի պանդխտութեան: Կինը կը մնայ ամայ այրի, կ'ապրի զրկանքով, կը համակերպի կեանքին, այդ է գաւառացի գեղջկուհիին ճակատագիրը: Շատերը կը մեռնին պանդխտութեան մէջ, ուրիշներ կը կորսուին քաղաքի ապականած տեղմին մէջ, կը մոռնան ամուսնական ուխտ, ծնողներ, բնտանիք:

×

Զօհրապ կը փափաքէր, որ պանդուխտները վերադառնան հայրենիք, վերաշինեն իրենց ընտանեկան բոյնը: Վաչիչ դասակարգը անտարբեր է պանդուխտին հանդէպ, անհոգ է գիւղական համայնքներու քայքայումին ի տես: Անտարբական հօտ մը, որ փարախէն կը խուսափի անգիտակ իր ճակատագրին եւ ընտանիքի ապագային:

Ինը տարի վերջ Զօհրապ պիտի գրէր. «Պանդխութիւնը. ես չեմ նայիր անոր արհամարհանքով, այլ հպարտութեամբ, իմ պարծանքս է ան եւ ոչ իմ ցաւս: Մըխիթար պանդուխտ մըն էր Վենետիկի մէջ..., ամբողջ ամիրայութիւնը Պոլսոյ մէջ...» (Մասիս, 22 Մայիս 1893):

Առանայի կոտորածը պիտի ամրացնէր իր համոզումը, պիտի շոյէր իր հըպարտութիւնը: «Գաղթականութիւնը մեր ազգը փրկող էն բեծ ազդակներէն մէկը եղած է անցեալին մէջ եւ եթէ մեզ ճնշող ճակատագիրը նոյնը մնայ այսուհետեւ, ան է որ մեր ցեղը պիտի փրկէ նորէն: Այսօր Հայաստանի Հայութիւնը Պոլսոյ, Եւրոպայի, Եգիպտոսի, Ամերիկայի Հայութենէն է որ օգնութիւն կը սպասէ»:

×

Հաւատքով նուիրուեցաւ ազգային կեանքի բարելաւման, եռանդով իր նըպաստը բերաւ հայ գրականութեան եւ տեսաւ փլուզումը իր յոյսերուն, հաւատքի՝ եւ ամլութիւնը իր ջանքերուն: Մընաց լաւատես, հաւատաց, թէ փրկութիւնը մօտալուտ էր: Եկաւ աշխարհամեծ պատերազմը:

Զօհրապ մեկուսացած սենեակին մէջ, գլուխն առած երկու ձեռքերուն մէջ՝ կը խոկար Հայութեան առասպանքին վրայ, ինք որ աշխատած էր ամիսներ այդ առասպանքը ամոքելու համար: Մարդկային կարաւաններ կ'անցնէին իր երեւակայութեան առջեւէն, մայրեր արցունքով կը լքէին իրենց երախաները, կը քալէին անվերջ մորակներու հարուածներուն տակ: Կը լսէր ավեկտաւոր ձայնը բիւրաւորներու, որոնք հաց, ջուր կը փնտռէին, աստուածային գթութեան կ'աղաղակէին մարդկային անգթութեան հանդէպ: Հոգեկան ինչ տառապանք իրեն համար, ինչ յուսախաբութիւն: Ինքն ալ Սերվ... չէնի նման պիտի ըսէր. «Թարուեցանք եւ ջղայնացած պիտի գոչէր ... պահիճին երեսին. «Օր մը հաշիւ պիտի ... տաք» — որո՞ւ, «ինծի»: Այդ պիտի ... լար վերջին բառը, իբրեւ Հայ, իբրեւ ... բեսփոխան, իբրեւ մարդ: Ինքն ալ ... երթար այն ճամբէն, ուրկէ անցեր ... հոյլ մը մտաւորականներ, ուրկէ կ'անց ... նէին մարդկային խլեակներ: Տառապանքը վերջ գտած չէր, անցքին, թէեւ ... կողութեան տակ, պիտի տեսնէր ... եւ անտրբական վանդուածներ, ... սէր անդոհական պաղպաղներ. ... վերջին կայանը, ուր այլեւս այս ... խարհի չէր պատկաներ. Յիշած ... էր Լամընէի խօսքը. «Անցնելով ... րի վրայէն, ինչպէս կ'անցնինք ... օրուան մը խեղճ ճամբորդներու ... հծծիւններ, բացի աչքերու եւ տեսայ ... լուր տառապանքներ եւ անթիւ ցաւեր»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(31 եւ վերջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԸ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

...հաղորդած էինք Հայաստանի ժողովրդական պարախումբին, կամ ինչպէս կ'ըսուին իրենք՝ «երջանկութեան պարախումբին» մեկնումը Միջին Արեւելքի ... երկիրներ, Լիբանան, Իրաք, ... Միացեալ Հանրապետութիւն եւ ... («Յառաջ, Սեպտ. 9)։

...ացառապար երիտասարդ ուժերէ կազմուած այս նոր խումբը իր առաջին ... տուաւ Դամասկոսի մէջ, Սեպտեմբեր 10ին, տեղւոյն Ցրդ միջազգային տօնավաճառին առթիւ։

Ահա թէ ինչ կը գրէ այդ ներկայացումին մասին Դամասկոսի «Թաս»ի գործակից թղթակիցը — «Դամասկոսի ... ամառնային թատրոնի բեմին վրայ ... որ յերեկոյթներ կուտան Անգլիա–... Լիբանանցի, արաբ, սպանացի եւ ... Խորհրդային Միութեան արուեստագէտ–... որոնք եկած են իրենց արուեստը ... Դամասկոսի Ցրդ միջազգային ... ցուցահանդէսի այցելուներուն։ Ե–... ունեցաւ Հայաստանի ժողովրդական պարախումբին առաջին համերգը։ Համերգը անցաւ փայլուն յաջողութեամբ։ Թատրոնին երկու հազար աթոռով սրահը լեփ–լեցուն էր։ Դամասկոսի ամառնային թատրոնը, որուն բեմին վրայ հանդէս եկած են զանազան երկիրներու արուեստագէտներ, դեռ երբեք ականատես չէր եղած հանդիսատեսներու այդպիսի բուռն եւ ջերմ վերաբերումի մը։ Գրեթէ բոլոր պարերը կը դիմաւորուէին արտասովոր ծափահարութիւններով։

«Հովիւներուն պարը», «Թուսական ժողովրդական պարը» եւ «Զինուորներուն պարը» ներկաններուն պահանջով կրկնուեցան քանի մը անգամ։ Մեծ յաջողութիւն արձանագրեց Հայաստանի ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի մեներգիչ Յովհաննէս Բաղալեան, որ կատարեց հայկական ժողովրդական քանի մը երգեր, ինչպէս նաեւ երգեր արաբերէն լեզուով։

Իլիա Մինասեան նուագեց սրինգի վրայ, քանի մը մեղեդիներ։

Միջնադարին համոյթականներէն շատերը փորձեցին բեմ բարձրանալ եւ յայտնել իրենց հիացումը։

Արաբ ծանօթ արուեստագէտ մը, Ֆահրի Պարուտի, ջերմ գովասանք հիւսեց հայկական խումբին պարերուն համար, «Տարիներու ընթացքին, ըսած է արաբ մասնագիտական խումբի վարիչ՝ Գէորգ Աստուրեանին, առիթը ունեցած եմ դիտելու հայկական բազմաթիւ այս ձեւի խումբեր, սակայն, այն ինչ որ տեսայ այսօր՝ կը գերազանցէ բոլոր խումբերը»։

«Թաս»ի թղթակիցին համաձայն, Հայաստանի պարախումբը չորս համերգ պիտի տայ Դամասկոսի միջազգային տօնավաճառին մէջ, ապա՝ պիտի մեկնի Հալէպ եւ Լաթաքիա։

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ ԿԸ ԽՕՍԻ

Ցախուռն, կրքոտ, անհանդարտ, բայց եւ ողեշունչ խառնուածքը ցոյց տուած է Յովհաննէս Շիրազ հրապարակային դատախօսութեան մը ընթացքին, երբ կարդացած է «Թոնդրակեցիներ»ը՝ իր նոր, դեռ անտիպ «Անի» երկարաշունչ քերթողութենէն։

«Շիրազ կը սկսի կարդալ եւ ունկնդիրները կը լարուին, կը գրէ Երեւանեան թերթի մը թղթակիցը։ Ունկնդիրները հմայուած են «Թոնդրակեցիներ»ու փիլիսոփայական խորութիւնէն, խոհերէն, հայրենասիրական շունչէն, որով պարուրուած են բանաստեղծին ամէն մէկ տողը, Շիրազեան շռայլ, խառն եւ տեսանելի պատկերներով հեղեղուած էջերը։ Ժայթքած է բանաստեղծին տաղանդը, բուռն բնաւորութիւնը զօդուած է իմացականութեան եւ խոհականութեան հետ եւ սփռուած են «Թոնդրակեցիներ»ու էջերուն մէջ։ Կիրքերու, միտքերու զօրաւոր բախում կայ հոն, կան մարդկային ուժեղ, հակասական բնաւորութիւններ, կայ բանաստեղծական առք չունեց, որ, սակայն, երբեմն սահման չճանչնալով, կը կոտրէ ստեղծագործութեան ամբողջականութիւնը։ Պատկերներու անզուսպ յորձանքը առիթ կուտայ անհարկի կրկնութիւններու»։

Մէկ խօսքով, այս գործին մէջ, ինկապէս Յովհաննէս Շիրազն է՝ իր ինքնատպութեամբ, բանաստեղծական իւրօրինակ մտածողութեամբ։

Բանաստեղծը կը բացատրէ գրելու իր կերպը.

— Երբ կը տարուիմ նիւթով մը, հանգստութիւնս կը կորսուի, մտածումներու յորձանքով կը պաշարուիմ։ Առանց թուղթին յանձնելու, ամէն ինչ նախ կը գրուի ուղեղիս մէջ, կը գրուի ամբողջութեամբ։ Ցետոյ այնպէս կը թուի, թէ արդէն գրուած է, կը փնտռեմ, բայց չկայ։ Երբ չկայ, արագ թուղթին կը յանձնեմ ամէն բան։ Անշուշտ, տոփկա, սեւագրութիւն է, բայց հիմնականն է։ Այս ձեւով է ահա, որ ծնունդ առաւ «Անի»ն, ծնունդ առաւ Մոսկուայի մօտ՝ Պերեդելկինոյի մէջ, 14 օրուան ընթացքին։

Գիտէք, կ'աւելցնէ Յովհ. Շիրազ, երբ վարը կ'ուզէ որսին վրայ յարձակիլ, մէկէն կը նետուի, առանց աջ ու ձախ նայելու, առանց նայելու, թէ իր առջեւ անդունդ կամ խութ կայ։ Այդպէս ալ իմ ստեղծագործական խառնուածքն է, բանել մէկը։ Բայց ... յետոյ կուգան երկարատեւ աշխատանքի օրերը, կը մշակուի եւ կը ստեղծուին տարբերակներ։ «Սիամանթօ եւ Խոջեզարէ» քերթուածքը երեք տարբերակ ունի, այդքան է առայժմ նաեւ «Անի»ի տարբերակներուն թիւը։

Ցետոյ բանաստեղծը կը խօսի իր նոր գործերուն մասին։ Շուտով լոյս կը տեսնէ «Իմ ընկեր Լորիկը» անունով հաւաքածոն, ուր տեղ գտած են «Տիգրան Մեծի վէճը», «Շղթայուած մեղեդիներ», «Մնոզական սէր», «Կուժկոտրուկ» եւ այլ նոր գործեր։ Աւելէ զատ, վերամշակած եմ «Իմ ընկեր Լորիկը» եւ «Մարդկանց անուններ» բանաստեղծութիւնները։ Պետհրատին յանձնած եմ նաեւ «Աստծոյ գլուխ — գործոցը» բանաստեղծութիւնը եւ «Քնար Հայաստանի» գիրքին երկրորդ հատորը։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

—o—

ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒՆ ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄԵՐԸ

«Ճումհուրիյէթ» կը գրէ — Երբ Պայար տեղեկացաւ, որ մահուան դատապարտուած է, պաղարիւնութիւնը բնաւ չկորսնցուց։ Մարմինը աջ ոտքին վրայ բեռցուցած էր, ոտք փոխեց եւ ձախ կողմին հակեցաւ։

× Ֆաթին Րիւշտիւ Զօրլու բնաւ գոյն չփոխեց։ Մէկ երկու ակնթարթ ետք աջ ու ձախ նայեցաւ։

× Հասան Փոլաթքան, Դիմապիծին վրայ որեւէ փոփոխութիւն չերեւցաւ։

× Թեվֆիք Իլերի, երբ լսեց որ մահապատիժէ ազատած է, խնդալ սկսաւ (ցկեանս բանտարկութիւն)։

× Շէմի Էրկին հիասթափութեան մատնուած ըլլալու վիճակ մը ունէր։

× Համտի Սանճար ամէնէն աւելի յուզուողներէն մին էր։ Կարծես թէ սառած էր (մահապատիժ)։

× Պահատըր Տիւլէր սեւ ակնոցը հանելով զարձեալ աչքերուն կ'անցընէր։ Երբ մահապատիժը լսեց պահ մը գլուխը ետեւ նետեց։ Լայն շունչ կ'առնէր։

× Սամէթ Աղաղլու երբ լսեց թէ ցկեանս բանտարկուած է, որեւէ շարժում չըրաւ, միայն փաստաբան քրոջը երկար ակնարկ մը նետեց։

× Իպրահիմ Սուպաշը, երբ տեղեկացաւ որ անպարտ արձակուած է, ինդալով նուաղեցաւ։

× Երեսփոխանուհի Հիլալ Իւլման երբ տեղեկացաւ, որ չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուած է, նուաղած գետին ինկաւ։

× Քէմալ Աէրտարօղլու ալ նուաղեցաւ՝ երբ լսեց թէ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ։

× Իհսան Տալ երբ տեղեկացաւ թէ հինգ տարի բանտարկութիւն կրած է, «ազգը ողջ ըլլայ» աղաղակեց։

× Ռ. Հաճօփուլօ, երբ անպարտութեան վճիռը լսեց, դատաւորներուն դէմ խոնարհութիւն մը ըրաւ։

× Ջէքի Շահին, երբ լսեց թէ պատիժ մը դեղչուած է, խնդաց։

× Պուժին Նամանօղլու, երբ վճիռը կ'ունկնդրէր, փաստաբաններուն միջեւ գտնուող հօրը հետ աչք աչքի եկաւ եւ անոր «Պարապ տուր »ի իմաստով նշան մը ըրաւ։

ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒՆ ՏԱՐԻՔԸ

Մահուան դատապարտեալներուն տարիքը —

Ճէլալ Պայար 78, Ատնան Մենտերէս 62, Զօրլու 51, Հասան Փոլաթքան 46, Րէֆիք Քորալթան 72, Ակնահ Էրոզան 51, Իպրահիմ Քիրազօղլու 42, Համտի Սանճար 39, Նուսրէթ Քիրիշճիօղլու 47, Պահատըր Տիւլէր 50, Էմին Քալաֆաթ 59, Պահա Ագչիթ 48, Րիւշտիւ Էրտէլհուն 67, Օսման Քավրաքօղլու 46, Զէքի Էրաթաման 46։

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՎԱՅՐԵՐԸ

Անոնք որ ցկեանս կամ երկար բանտարկութեան դատապարտուեցան, պիտի ղրկուին երկրին զանազան կողմերը, արգիլական բանտերը։

Մէկ մասը Կեսարիոյ արգիլական բանտը, որ լաւ պաշտպանուած է։ Ցկեանս դատապարտեալները Իմրալը պիտի մնան։

× Անդարայի մէջ ժողովուրդը, ի ներկայութեան Կիւրսէլի, ցոյցերով յայտնած է իր գոհունակութիւնը տրուած վճիռներուն մասին։

Իրկուն էր, արձակուրդի առեն։

...ղուկներէն մատներովս ականջներս ...ցի ու հեռուեցայ կարմիր ինքնաշարժներուն, որոնք իրարու ետեւէ հեւ ի ... կը վազէին։

...ին փայտէ տուն մըն էր որ կ'այրէր ... դուրս կ'աշխատէին բոցերուն լեզուն սանձել։ Քիչ վերջ տունը ...անկիւնային վերածուեցաւ, միայն առանձին կմախք մը ձգելով։

Եւ երբ դէմքս շարժած գլխուս վերեւ թռչող սաւառնակները կը դիտէի, մեռելատարած մը ինքնաշարժին անցնիլը տեսայ։ Մէկը մեռած է, ըսի ինք իրենս ու ...իջեցի բրուտին կալը։

Իրկուն էր, արձակուրդի առեն։

Այլեւս սպասել անկարելի, կրնայի տուն վերադառնալ՝ առանց անեցիններուն կասկած տալու թէ դպրոցէն փախած էի։

Քիչ վերջ խաղընկերներս ու դասընկերներս համրակառքին մէջ տեսայ։

Առաջ կը կատակէին ու կը խօսէին բարձրաձայն։ Ամչցայ եւ ջանացի ինքզինքս պահել։ Պզտիկցայ ու իմ մէջս կծկուեցայ մինչեւ որ համրակառքը անցաւ։ Ցանցառս էի։ Ինչո՞ւ դպրոցէն փախած էի, արթնցող խղճմտանքիս հարցումն էր որուն ոչ մէկ պատասխան ունէի։ Պատերու քունէլէն, քաշքշուելէն, ես ինծի դէմ բորբոքած կը քալէի երբ մեծ թատրոնին առջեւ հօրս մտերիմներէն Պ. Վարդանին հանդիպեցայ։ Տժգոյն ու մտախոհ էր։

Նայեցաւ ինծի ու լուռ անցաւ։

Անոր պաղ ընթացքէն քիչ մը վախցայ։ Նշմարեցայ թէ դպրոցէն փախչիլս իմացած ըլլալու էր։

ԼԵՒՈՆ Կ. ԼԻՒԼԷՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Բայց զարձեալ ջանաց ինքզինքը զսպել. ջանաց իր դէմը տնկուող խմերուն ամենեւին չզգացնել ինչ որ անցաւ իր բովանդակ հոգւոյն մէջ։ Ուստի աչքը բազմութեան վրայէն առնելէ ետքը, դատաւորներու կողմը դարձուց եւ այնպիսի համարձակութեամբ մը մօտեցաւ անոնց սեղանին, ինչպէս յաղթական սպայ մը որ իր հրամանատարին կը ներկայանայ, ընդունելու համար հայրենեաց ա–ձենքի փառաւոր պատուանշանը։

Եւ այդ պահուն հոգիին ամբողջ կորովը, ամբողջ վեհութիւնը պատկերուած էր անոր կերպարանքին վրայ ինչպէս բանութիւնը կը պատկերուի հրեշտակի մը աչքերուն մէջ։ Կարծես թէ աւելի գեղեցկացած էր, աւելի յանկուցիչ արտայայտութիւն մը առած էր իր կերպարանքը, աւելի պաշտելի եղած էր ան սուրբի մը պէս, եւ իր փափուկ մօրուքը, թրթռուն պեխերը, դիմացիներուն ձուաձեւ կազմուածքն աւելի ներդաշնակուած էին իրարու մէջ։

Եղեռնագործներու յատուկ աթոռին քով կեցաւ։

Դատարանը խորին լռութեան մէջ էր։

Հարցաքննիչ դատաւորը նախապէս ոտքի ելաւ ու ընդհանուր դատախազին իր տեղեկագիրը կարդաց։

Ահա այդ տեղեկագիրը.

«Աւելէ երեք շաբաթներ առաջ, Վարդայ լերան ետին գտնուող գեղի մը մէջ ձերբակալուած այս թափառաշրջիկ դատարկապորտին անունը բառ իր յայտարարութեան Խաչիկ է, մականունը Մերենց, իսկ արհեստը երկաթագործութիւն, հարցաքննութեանց մէջ շարունակ երկդիմի ու հակասական եղած է»։

Այս տեղեկագիրը, ինչպէս յայտնի է պատրաստուած էր Վանականին ոճիրը գործուելէ առաջ, այժմ ընդհանուր դատախազին կը մնար գիտնալ թէ Վանականին ինչ հանգամանքներու տակ եւ թէ ինչ պատճառներէ թելադրուած համարձակեր էր մեծ դատաւորն իր պաշտօնատեղւոյն մէջ սպաննելու։

Տեղեկագրին ընթերցումէն ետքը, հարցաքննիչ դատաւորը նստեցաւ կանանչ սեղանին շուրջը, այն երեք վատերուն քով, որոնց մին կրօնաւոր Մօլլա մըն էր։

— Այս տեղեկագիրը ճի՞շդ է, հարցուց ընդհանուր դատախազը՝ Վանականին աչքերուն խորը քննելով։

— Նախ՝ ես ոչ դատարկապորտ եմ եւ ոչ ալ թափառաշրջիկ մը, առարկեց Վանական այնպիսի ձայնով մը, որուն մէջ իր հոգւոյն ամբողջ վեհութիւնը դրած էր։ Ցետոյ բացարձակապէս գրպարտած են զիս, իմ հարցաքննութիւններս հակասական ու երկդիմի նկատելով։

— Թող այդպէս ըլլայ... ընդհատեց արդարութեան ներկայացուցիչը բիրտ ձայնով մը։ Գործած ոճիրիդ համար ի՞նչ պիտի ըսես։

Վանական արհամարհանքով մը այդ մարդուն երեսը նայեցաւ, քծնծաղ մը պատկերացուց իր հրեշտակային կերպարանքին վրայ ու գոչեց.

— Ես գործեցի այդ ոճիրը.

— Պատճառ ...

— Պատճառը շատ պարզ է.

— Խոստովանէ, թշուառական, բացագանչեց հարցաքննիչ դատաւորը՝ չկրնալով ինքզինք զսպել։

Վանական պահ մը կանգ առաւ... ձեռքը ճակտին տարաւ ու կարծես թէ ամփոփել ուզեց ըսելիքները։ Բայց կերպարանքը մթնցաւ, աչքերը լեցուեցան ու հոգւոյն ամբողջ զայրոյթը, ամբողջ խռովքը, ամբողջ ալեկոծութիւնը սառեցուց գինքը։

— Ի՞նչու կը լռես, անիծած, պոռաց զարշելի դատաւորը։ Մինչեւ հիմակ լեզուդ չէր կենար, պէտք է խոստովանիս։

— Ես չեմ լռեր... գոչեց Վանական համարձակ շեշտով։ Բայց պիտի թողո՞ւք որ ամէն բան յայտնեմ։

— Աղատ ես... բաւական է որ սուտեր չըլլան, առարկեց հարցաքննիչ դատաւորը։

Վանական գլխի շարժում մը ըրաւ ու գերագոյն ճիգով մը ըսաւ.

— Խոստովանեցայ թէ մեծ դատաւորը սպաննած եմ իր պաշտօնատեղւոյն մէջ։ Ասիկա բացայայտ է։ Միայն պէտք է գիտնաք որ այդ ոճիրը գործեցի ոչ թէ անիրաւ տեղը, այլ խղճիս արդար ձայնէն թելադրուած։

— Թշուառական... ընդհատեց կրօնաւոր Մօլլան։ Ինչպէս... խղճիդ ձայնը թելադրե՞ց քեզ ոճիրներ գործելու։

— Ի հարկէ, որովհետեւ ոճիրներ կան զորս մարդիկ խղճի արդար ձայն մը թելադրուած կը գործեն, շեշտեց Վանական. ըսել կ'ուզեմ թէ Աստուած կը հրամայէ։

— Լեզ անզգամ, ընդհատեց Մօլլան՝ իր նստած տեղէն սարսռելով. Աստուծոյ անունը բերանդ մի առներ։

(Շար.)

ԱԶԳ. ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայնով ազդ չտան :

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառութեանց առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ'ընդունի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ"Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

7 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս

Վէյերօրդ քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Չէք – Փոստալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Արշալոյս Հ. Սարգիսեանի նոր հասցէն է .—

4, Rue de la Mare
MONTMORENCY (S. et O.)
Tél. : 964-19-67

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Գ. Գինոս Տէրոյեան կը փնտռէ իր որդին՝ Արսէն Տէրոյեան զինուոր 1939–45ին կորսուած : Կը կարծուի թէ Ֆրանսա կամ Ամերիկա է :

×

Բաղալեան Կիւրեղ, մօր անունը՝ Գիւզէլ, Թերջանցի. կորսուած 1943ին : Հօր անունը՝ Յարութիւն :

Իմացնել Գէորգ Մարգարեանի՝

33, Cité de la Lunette, Lancey (Isère-France)

Կը խնդրուի Ամերիկայի թերթերէն արտատպել :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պուլկարիայէն եկած տարիքոտ զոյգի մը համար կահաւորուած սենեակ մը խոհանոցի դիւրութեամբ, Փարիզի մէջ :

Դիմել Յառաջի վարչութեան :

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Գօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 5ին*, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ :*

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Գ. Վահրամ Միսթիքի կողմէ :

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողներէն որ նկատի ունենան վերոյիշեալ թուականը եւ անյապաղ արձանագրել տան իրենց զաւակները, եւ նորեր ալ, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան :

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԱՄՍԱԳԼԽՈՒՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

·Մինչեւ ամսագլուխ՝ բաժանորդները կը ստանան ՀԱՅ – ԲՈՅԺի 229 – 230*րդ թիւը, հետեւեալ ճոխ եւ շահեկան բովանդակութեամբ .—*

Նիցշէ մեռաւ խենթութեան մէջ (Հայ – Բոյժ) *.— Ծոմապահութիւն* (Տոքթ. Գ. Ալթունեան) *.— Երբ աղիքները չեն գործեր* (Տոքթ. Փօլ տը Գօէսի) *.— Վիշապածառ* (Ե. Իշխանեան) *.— Դարձեալ խլիրդ* (Քաղհան) *.— Հեռաձայնով խօսողներու հիւանդութիւն* (Տոքթ. Աշճեան) *.— Հայերը հնարած են զարեջուրը* (Յովհ. Պապէսեան) *.— «Բժիշկ» մեքենաներ* (Փրոֆ. Պարին) *.— Ուղեղը՝ հրաշակերտ գործիք* (Տոքթ. Գալուստեան) *.— Ի՞նչպէս կը մեծնայ երախան* (Տոքթ. Մառի Շիրլի) *.— Ի՞նչպէս լողցնել երախան* (Մ. Ազատեան) *.— Երեւանի ձեռագրատունը* (Ա. Ազայեան) *.— Հայկական կերակուրները* (Տոքթ. Շ. Այվազեան). *— Ջաւակագործութիւն՝ ըստ արհեստի* (Տոքթ. Պանծալի). *— Ի՞նչպէս կերակրել երախան* (Տոքթ. Մառի Փարմանթիէ) :

ՄԱՄՈՒԼԻ տակ է 231 – 233րդ թիւը :

Անհատական թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը : Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ :

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Հոկտեմբեր 28ին, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»ի սրահներուն մէջ, աննախընթաց պատրաստութեամբ :

Մարսիլիահայ կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի չխաչաձեւել :

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր ութին, Կիրակի :

×

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, 4 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն, Րիւ տիւ Նուառի սրահը :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ, 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի, աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ : Այս առթիւ պիտի պատարագէ Կաթ. Փոխանորդ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Ամէն անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ իրենց նուէրները պէտք է ղրկեն Պ. Ա. Մարտիրոսեանի :

27 Րիւ Սէն – Ժիւսթ, Առնուվիլ :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 20.30ին, «Թրիմէլա» դպրոցը : Կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր– ընկերուհիները :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին :

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սի.նակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — MERCREDI 27 SEPTEMBRE 1961

... ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9214 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5015

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ

ՄԱՐՍԱՓԻՆ ՎԵՐՋ ՊԷՏՔ Է ԴՐՈՒԻ
Կ'ԸՍԷ ՔԷՆԸՏԻ

—o—

ՄԱԿի առջեւ, նախագահ Քէնըտի ճառ ... խօսեցաւ, նախ ոգեկոչելով Համըր ... ...ոլտի յիշատակը: Ցիշեց թէ հանգուց ... ...այ ընդհ. քարտուղարը խաղաղութեան ... ...ողին ծառան եղած է եւ պէտք է շարու... ...ակել անոր գործը: Քէնըտիի համար գո... ...ացած «ՄԱԿ» մը իրական միակ լուծու... ...մն է հիւլէական պատերազմի մը խնդ... ...րն «Թող դադրի սարսափը» չեշտեց ... Քէնըտի. խօսելէ առաջ Համըրշոլտի յա... ...ջորդութեան մասին:

...Ապագայ քարտուղարի մը համար ամե... ...ինեան տեսակէտը պարզ է: Դէմ է խոր... ...րդային Թրօյքայի դրութեան: «Ինչ որ ... ըլլան Համըրշոլտին ձգած տեղը գրա... ...ղու դժուարութիւնները, այդ պարտա... ...կանութիւնը աւելի լաւ կը կատարուի ... մէկ հոգիի քան երեք հոգիի կողմէ: ...ոյնիսկ Թրօյքային երեք ձիերը երեք ... ...ատարան չունին, ամէն մէկը մէկ ուղ... ...ութեամբ վազող: Այդ երեք ձիերը մէկ ... ...ատարան ունին: Այդպէս պէտք է ըլլայ ... ...եւ ՄԱԿի գործադիրին համար, բա... ...ցատրեց Միացեալ Նահանգներու նախա... ...գահ: Խօսելով Պերլինի մասին, Քէնը... ...տի յայտնեց թէ չեն կրնար հրաժարիլ ի... ...րենց կենսական շահերէն, ոչ ալ խոստա... ...ումներէն իրենց պարտաւորութիւններէն: «Ա... ...ռաջ քայլ մը ուր ազատութիւնը կաշ... ...կանդուած ըլլայ անպատուութիւն պիտի ... մօտ պատ նախագահը որ համաձայն ... ...ով հանդերձ բանակցութիւններու, ...ուած իրաւունքներու փոխադարձ ... ...մանքին վրայ, պատրաստ է ուժին ... ...ով պատասխանելու:

Քէնըտի խօսեցաւ նաեւ ապագինման ... ...մին «այսօր, երկրագունդին բնակիչ... ...ը պէտք է նախատեսեն այն օրը երբ ... երկրագունդը բնակելի պիտի չըլլայ ... Նախագահը առաջարկեց որ բա... ...ցութիւնները վերսկսին անյապաղ, ...ուելու այն ատեն երբ ապազինման ընդ... ...հանուր եւ ամբողջական ծրագիր մը ... պատրաստուի եւ իրագործուի: «Պատ... ...ուած ենք, չեշտեց Քէնըտի, ապարէզ ... ...ը յղելու Թրքերու: Միութեան ոչ միայն ... ...ռազմինումի արշաւին մէջ այլեւ խա... ...ղաղութեան արշաւին մէջ»:

...Գաղութակալութեան անդրադառ... ...նալ, Քէնըտի յիշեց թէ պատերազմի ... ...երջաւորէն ի վեր, 42 երկիրներ ի... ...րենց անկախութիւնը ստացած են, մէկ ... ...միլիոն հոգիներով մինչ ինքնորոշման ի... ...րաւունքը դեռ չէ հասած խորհրդային ... ...ութեան դուռները:

...Պերլինեան յարաբերութեան մէջ, Քէնըտի ... ...ցաւ որ Միացեալ Նահանգները ... ...ոչ չունին որեւէ յարձակման, ...ոյժին սպառնալիքին առջեւ ալ ... ...Նահանգներ. երբեք վախով պիտի ... ...ակցին, բայց երբեք պիտի չվախնան ... ...ակցելէ:

...Միջինները արտակարգ խանդավա... ...մը ցոյց չեն տուած այս ճառին ... Ամերիկացիք, նախապէս, ...նակած էին: Ֆիկարոյի ... կը գրէ թէ պատմական էր ... ...ը Քէնըտիի համար որ առա... ...ջամ ըլլալով կը խօսէր ՄԱԿի առ...

ՖՐԱՆՍԱ

... ԿՈՒԼ ՊԻՏԻ ԽՕՍԻ ՀՈԿՏ. 2ԻՆ

...ը Կոլ ձայն — պատկերասփիւ... ...ռս մը պիտի խօսի Հոկտեմբեր 2ին: ...Թուականէն 48 ժամ առաջ որ Կոլ ...

...վերջ դրած պիտի ըլլայ 16րդ յօդուածին տուած արտակարգ իրաւասութեանց զօրս կը գործադրէ Ապրիլ 22էն ի վեր:

Երկուշաբթի օր որ Կոլ սկսաւ իր տեսակցութիւնները կուսակցական խմբակցութեանց պետերուն հետ: Խօսեցաւ ժողովրդական Շարժումի պարագլուխներուն հետ եւ նախապէս Իւ էն Էթի իր բարեկամներուն:

× Նախկին վարչապետ Փիէր Մենտէս-Ֆրանս ժամուլի ասուլիս մը տուաւ երկուշաբթի օր: Դատապարտեց Ե. Հանրապետութիւնը եւ անհրաժեշտ նկատեց «ուրիշ բանի» անցնիլ եւ «ուրիշ բանի» անցնելու համար առաջարկեց «առժամեայ կառավարութեան» մը կազմութիւնը»: Այդ դահլիճը երկու ամիսէն պէտք է լուծէ Ալժերիոյ հարցը եւ առաջարկներ ներկայացնէ հիմնարկութեանց բարեփոխման համար: Արդարացնելու համար իր տեսակէտները, Մենտէս կ'ըսէ թէ վտանգ կայ, այդ վտանգը Ֆաշիզմի վտանգն է, քաղաքացիական պատերազմի սպառնալիքներով եւ «մարդ մը չէ, նոյնիսկ բացառիկ որ մեզի պիտի պաշտպանէ ատկէ» կ'եզրակացնէ Մենտէս:

× Գնդ. Վօտրէ եւ Հարիւրապետ Սէնթեմի որ առջի շաբաթ ծանր պատիժներու դատապարտուեցան բացառիկ ատեանին կողմէ իբրեւ «դաւադիրներ», փախուստ տուին առջի օր երբ բժշկական քննութեան համար, մէկը՝ Վալ Տը Կրաս, միւսը՝ Պէժէնի հիւանդանոցը գացած էին: Նկատի առնելով որ այս փախուստին համար բազմաթիւ «մեղսակցութիւններ» կան, այդ հաստատութեանց (երկուքն ալ զինուորական հիւանդանոցներ են) պատասխանատուները պաշտօնանկ եղան եւ Կարգապահութեան Ատեանի առջեւ պիտի քաշուին: Ֆրէնի բանտին տնօրէնը, բժշկապետը, (Վալ Տը Կրասի եւ Պէժէնի) պաշտօնանկ եղան: Պաշտօնանկ եղան նաեւ Փարիզի հրապարակին հրամանատար — զօրավարը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Խ. Միութիւնը բողոքած է Անգարայի կառավարութեան՝ Թուրքիոյ մէջ կատարուող Ատլանտեան Ուխտի ուժերու զինուորական փորձերուն համար: «Պոլսոյ եւ Սեւ Ծովի նաւահանգիստները տրամադրուած են Ատլանտեան Ուխտի ուժերուն, ինչ որ բանաբարումն մըն է Սեւ Ծովի նաւարկութեան օրէնքներուն», գիտել տուած է Մոսկուա իր բողոքագրին մէջ, աւելցնելով թէ անշուշտ Թուրքիա պատրաստ է այս դէպքերու հետեւանքները կրելու:

«ԹԱՍ» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Վարշաւայի ուխտի երկիրներու ռազմափորձերը պիտի կատարուին յառաջիկայ Հոկտեմբերին եւ Նոյեմբերին:

ԻՐԱՔԻ Քիւրտերը Խրուշչեւի ուղղուած հեռագրով կը խնդրեն որ միջամտէ ՄԱԿի մօտ, քրտական հարցը արծարծելու համար: Քիւրտերը կը խնդրեն նաեւ Խորհրդային կառավարութենէն դադրեցնել զէնքերու յանձնումը Քասըմի ուժերուն: «Այս զէնքերը կը գործածուին սպաննելու համար Քիւրտիստանի քաղաքացիները»: Լուրը հաստատուած չէ:

ԼՈՆՏՈՆԻ Օպզըրվըրը հրատարակած է Համըրշոլտի հետ ունեցած իր վերջին տեսակցութիւնը, Լէոփոլտվիլի մէջ: Ըստ անգլիացի լրագրողին Համըրշոլտ յայտարարած է թէ Չոմպէէն պիտի պահանջէ Քաթանկայի բանակին մէջ կազմող վարձկաններու մեկնումը: Նախատական նախադասութեամբ մը, Համըրշոլտ ըսած է անոնց համար թէ «Ալժե-

...բիայէն եկած արկածախնդիրներու մնացորդացն է»: ՄԱԿի հանգուցեալ քարտուղարը ըսած է նաեւ թէ կ'ուզէ առաջքն առնել արիւնահեղութեան:

ՆԱՍԱՑԱՀ ՆԱՍՐ քննութիւն մը կը պահանջէ Համըրշոլտի օդանաւին արկածին մասին: ՄԱԿի պաշտօնէութիւնները համոզուած են թէ պարզ արկած մըն էր: Ռուսերը կասկածելի կը գտնեն նոյնիսկ միակ վերապրողին մահը, երբ 48 ժամ առաջ յայտարարուած էր թէ աւելի լաւ է եւ պիտի առողջանայ:

ԿԻՒՐՍԷԼ պաշտօնապէս բացուած յայտարարեց Թուրքիոյ ընտրապայքարը: Ցորդորեց որ կուսակցութիւնները ժողովուրդին կրօնական զգացումները չշահագործեն: Չորս կուսակցութիւններ կան ընտրական բեմին վրայ.— Հալք (Ըսմէթ Ինէօնիւ), Նոր – Թուրքիա (Էքրէմ Ալիճան), Արդարութեան կուսակցութիւն (Կիւմիւշփալա) եւ Ազատ Ազգի կուսակցութիւն (Պէլիքպաշը), Մենտերէսի տղան քաշեց իր թեկնածութիւնը: Կ'ըսուի թէ հայրը կտակ ըրած է որ զաւակը քաղաքականութեամբ չզբաղի:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ նախագահական հրովարտակ մը հրատարակուեցաւ որ կը ստիպէ պետական պաշտօնեաներուն իրենց եկամուտին աղբիւրները յայտարարել (վերջին տասը տարուան ընթացքին): 60 օր պայմանաժամ կը տրուի այս յայտարարութեան համար որ նոր քայլ մըն է դէպի երկրին ընկերվարականացումը: Անհատական եկամուտը պէտք չէ տասը հազար ոսկին անցնի (140.000 Ն. Ֆ.) եւ 21.000 Ն. Ֆ.էն աւելի ալ վարձատրուածները պէտք է նախագահական յատուկ հրամանագրով մը, հաւանութիւն ստանան:

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ եւ յատկապէս Էլիզապէթվիլի Եւրոպացիները սպառնալիք կը ձախողին երկրէն: Հազարաւոր անօթի պալուպաններ քաղաքները կը խուժեն եւ կ'ուզեն ուտել իրենց ձեռքը անցած Եւրոպացիները:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ Գաղտնի Բանակի հրահանգները մասամբ գործադրուեցան: Նոյնիսկ Լիոնի մէկ հրապարակին վրայ կը ծածանէր, Կ. Գ. Բ.ի (Օ. Ա. ԷՍ) դրօշակը: Օռանի մէջ հազարաւոր սեւ դրօշակներ պարզուած էին ամէն կողմ: Բախումներ եղան Ալժէրի մէջ:

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ յայտարարեց անգլիական հեռատեսիլէն թէ պիտի քաշուի:

ՆԻԺԵՐԻ նախագահը Տիորի Համանի պաշտօնական հիւրն է Թունուզի:

ՄՈՆԹԷ – ԳԱՐԼՈՅԻ մէկ աղամանդավաճառի ցուցափեղկէն 250 միլիոնի գոհարեղէն գողցուեցաւ առջի օր:

ՊԻԶԵՐԹԻ հարցը միշտ լուծումի կը սպասէ: Կը թուի թէ Ֆրանքօ-Թունուզեան խօսակցութիւնները անելի յանգած են, նկատի առնելով որ, ըստ Թունուզեան աղբիւրներու, Ֆրանսա միտք չունի իր զօրքը քաշելու: Ֆրանսական շրջանակները աւելի յուսատես են:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ միլիոնատէր մը՝ Արթըր Ճեֆրէս անձնասպան եղաւ փարիզեան պանդոկի մը մէջ:

Օրը Օրին

ՀԱՆԳԱՆԱԿ

—o—

Ստորագրուած՝ Գ. Պաքրի եւ Յանձնախումբ, քարձր հայերէնով խմբագրուած յայտարարութիւն մը ինկաւ աչքիս տակ:

Այն օրերուն, երբ բանձրօրէն պղտորած է Հայկական Ջաղացքին ջուրը, հետաքրքրութիւն մը մղեր էր զիս երթալ պրպտում մը կատարել Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան պաշտօնաթերթէն ներս՝ այն յոյսով որ թերեւս կը հանդիպիմ միտքերը պայծառացնող գաղափարի մը:

Ի՞նչ գտնեմ որ ըսէք աղէկ:

Պատկերնե՛ր, պատկերնե՛ր, պատկերներ: Երախաներու համար կը հրատարակուին, այստեղ Փարիզ եւ այլուր, պատկերազարդ հանդէսներ,— թոյլ տուէք որ տղայական այդ հանդէսներուն նմանցնեմ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան այս պաշտօնաթերթը, պատկերնե՛ր, պատկերնե՛ր, պատկերնե՛ր: Պիտի պատճառաբանեն թերեւս, ոմանք, թէ մեծածախս այս հրատարակութիւնը *տեղեկատու* մըն է միայն, ու չունի ուրիշ յաւակնութիւն,— այլ բացատրութեամբ՝ նպաստներու *փոսթիչէօռ* մըն է, հաւաքելու եւ *թրըսթ* ընելու համար հայկական դրամագլուխը:

Բայց, օրհնածնե՛ր, ձեր ընթերցողներուն մէջ պատկեր – դիտող երախանե՞ր միայն կան, որ չեն հետաքրքրուիր գրական, պատմական, գիտական շարժումով: Որպէսզի, վաղը, չըսուի «Մե՛ղք թուղթին», լաւ չէ՞ր ըլլար որ արժէքաւոր ուսումնասիրութիւն մըն ալ տպուէր ամէն մէկ թիւով: Փարիզ բազմաթիւ հանդէսներ կը տպուին *էնֆօրմաթիֆ* արժէքով, բայց եւ այնպէս անկիւն մըն ալ կը դնեն արժէքաւոր յօդուած մը, մնայուն խօսք մը: Ա՛յ, Փարիզի 10րդ թաղամասին մէջ, ուր կը բնակիմ, վաճառորդները պարբերաբար կը հրատարակեն նման թերթ մը, բայց չեն մոռնար սիւնակ մըն ալ յատկացնել գրականութեան, բժշկութեան, օրուան շարժումներուն, միշտ մեծանուն մասնագէտներու ստորագրութեամբ:

Ջուրը պակաս, հաւու մը ծարաւն անգամ յագեցնելու անբաւական ասանկ պաշտօնաթերթերը, երբ, խոշոր գումարներ սպառելով, նպաստներու պատկերներու հրատարակութեամբ՝ կը ծառայեն մարգարտաշող ածականներ միայն սպառելու, ինծի կը յիշեցնեն պարագայ մը.

Փարիզի Նուպարեան Մատենադարանին վարիչը, Արամ Անտոնեան, ժամանակին, կը թելադրէ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան վարիչին՝ հրատարակել պարբերաթերթ մը, հանրութեան ներկայացնելու համար Մատենադարանին գանձերը, անտիպ նիւթեր եւ լոյս չտեսած վաւերաթուղթեր: Մեծանուն վարիչը կը մերժէ դրամ յատկացնել ասանկ *պոչ* բաներու:

Եկուր տես որ վերը յիշուած Յանձնախումբը, «յարգանքի իր տուրքը» մատուցանելու համար Սփիւռքի հայ մտաւորականութեան «Նահապետին», ձեռնարկեր է տօնելու «ծերունազարդ Վահան Մալէզեանի» 90ամեակը այլապէս.. *պոչ* բանով մը: Այդ *պոչ* բանը՝ հատոր մը, ուր պիտի ամփոփուին *կերոններու* հեղինակին «100 բազմերանգ բանաստեղծութիւնները, մեծ մասամբ՝ արդէն հրատարակուած երեք հատորներու մէջ»:

Ահա այս հատորն է որ Յանձնախումբը «*զքոյդ ի քոյոց քեզ մատուցանեմք*» ըսելու ձեւով՝ պիտի ընծայէ «Երիտասարդ Ծերունիին», 90ամեայ Վահան Մալէզեանի, Նիսի իր բնակարանին մէջ տեղի ունենալիք տօնակատարութեան մը ընթացքին, յառաջիկայ Հոկտեմբեր 1ին:

Այդ հատորին խորագի՞րը:

Գլուխ – գործո՛ց մը: Գրաւ կը դնեմ որ պիտի չկարենաք գուշակել:

«Հանգանակ Հատընտիր Քերթուածներու»:

Ի՛նչ լաւ գտեր են բառը:

Հանգանա՛կ:

Ի՞նչ է արդեօք Հանգանակիչ Յանձնախումբին միտքը, այս գիւտով:

ԱՐԱԶ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սեպտեմբեր 17ը Գերմանիոյ երկու մասերուն մէջ զբաղեցուց ժողովուրդը քուէի խնդրով։ Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ ընտրութիւն կատարուեցաւ համայնական եւ քաղաքային վարչութեանց ներկայացուցչական ժողովներու համար, իսկ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ Պունտըսթակի երեսփոխաններու ընտրութեան քուէարկութիւնը։

1) *ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ Արեւելեան Պերլինի շրջանամասին հետ ունի մօտ 17 միլիոն բնակիչ, որուն 12·5 միլիոնը ընտրական իրաւունք ունեցողները համակարծիք բոլոր կուսակցութիւններու կողմէ որոշուած ցանկերը քուէարկեցին 99 առ հարիւր մասնակցութեամբ (12·3 միլիոն քուէով)։ Հակառակ քուէ չկայ։ Միայն 0·04 առ հարիւր սխալ գծուած կամ չգծուած քուէներ համրուած են, ինչ որ լսել է «միաձայնութեամբ քուէարկուած»։ Ուլպրիխթ, որ Վիլհելմ Փիքի մահէն ետք նախագահն է «պետական խորհուրդին», յայտարարեց թէ այս քուէարկութեան արդիւնքը «մեր քաղաքացիներու համակարծիք ըլլալուն նշանն է մեր գործաւորական եւ գիւղացիական պետութեան հետ»։ Այսինքն քաղաքացիները Օգոստոս 13էն ի վեր ձեռք առած պաշտպանութեան միջոցներուն հաւանութիւնը տուած եղան, որուն հետեւանքով Արեւելեան Գերմանիան եւ Պերլինը խիստ պայմաններով բաժնուած է Արեւմտեան Գերմանիայէն եւ Արեւմտեան Պերլինէն պարիսպներով, փշաթելերով եւ զինուորական հսկողութեամբ։ Այլեւս ոչ ոք կրնայ փախուստ տալ դէպի արեւմուտք, բացի այդ սահմանապահ ոստիկան զօրքերէն, որոնցմէ 110 հոգի փախած են մէկով–երկուքով վերջին չորս շաբթուան մէջ... (Օգոստոս 13էն առաջ օրական 800–1000 հոգի)։ Ըստ Ուլպրիխթի այդ միջոցառումները խաղաղութեան կը նպաստեն եւ շուտով պիտի յաջողի առանձնակի հաշտութեան դաշինք մը Մոսկուայի Միութեան հետ։ Խաղաղութիւն, հաշտութիւն, ո՞վ չուզեր այդ։ Ճիշդ է բոլոր քուէարկողները կը ցանկան իսկական խաղաղութիւն եւ ազատութիւն. միեւնոյն է թէ ինչպէս ընտրեցին 209·000 համայնական եւ քաղաքային ժողովականներ՝ ըստ «ազգային ճակատի» կազմած ցանկին։*

2) *ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Պունտըսթակի երեսփոխանական ընտրութիւնները հետաքրքրական են մանաւանդ իրենց անակնկալ հետեւութեամբ, որ անխուսափելի է ռամկավարութեան գործադրութեան առեն։*

Արեւմտեան Գերմանիոյ 54 միլիոն Գերմաններէն մօտ 37 միլիոնը քուէի իրաւունք ունէին. ասոնցմէ 31·5 միլիոնը ազատ եւ գաղտնի քուէ տուին ութ կուսակցութիւններու. չորս կուսակցութիւններ քուէներու հինգ առ հարիւրէն աւելի ունենալով շահեցան հետեւեալ թիւով քուէներ եւ երեսփոխանական աթոռներ.

Քրիստոնէական – ժողովրդավար 11·225·646 ձայն, 191 աթոռ (1957ին՝ 217)։

Քրիստոնէական–ընկերային 3·014·338 ձայն, 50 աթոռ (1957ին՝ 53)։

Սոցիալ – Դէմոկրատ 11·406·253 ձայն, 190 աթոռ (1957ին՝ 169)։

Ազատական – ժողովրդավար կուս. 4·009·988 ձայն, 66 աթոռ (1957ին՝ 41)։

Երկու Քրիստոնէական Միութիւնները միացեալ խմբակցութիւն կազմած են միշտ երեսփոխանական ժողովին մէջ. նախորդ Պունտըսթակին մէջ ունէին 270 աթոռ եւ բացարձակ մեծամասնութիւն, հետեւաբար միւս կուսակցութիւնները ստիպուած էին, նաեւ միասին, ենթարկուելու մեծամասնութեամբ տրուած որոշումներու, կամ ընդդիմանալու կառավարութեան ընթացքին դէմ բողոքելով։ Ներկայ Պունտըսթակին մէջ Քրիստոնէական Միութիւնները միւս երկու կուսակցութիւններուն դէմ փոքրամասնութեան մէջ կը մնան, հետեւաբար ջանադիր են Ազատական կուսակցութեան հետ կառավարութիւն կազմելու եւ գործակցելու, բայց այս կուսակցութեան վարիչը, Մենտէ, պնդեց իր տեսակէտին վրայ թէ կ՚ընդունի գործակցութիւնը եթէ վարչապետը — Փրոֆ. Լուտվիկ Էրհարտը ըլլայ։ Այս կուսակցութիւնը աւելի առաջ ալ Ատենաուըրի վարչապետութեամբ կառավարութեան մասնակցած էր, սակայն ճաշակած ըլլալով Ատենաուըրի միահեծանութեան հակումները (այս պատճառով ալ Ազատ. – ժողովրդավար նախարարներ ժամանակէ առաջ հրաժարած են իրենց պաշտօններէն) տրամադիր չերեւար գործելու Ատենաուըրի գլխաւորութեամբ։ Միւս կողմէ ոչ Ատենաուըրը, ոչ ալ Մենտէ Սոցիալ – Դեմոկրատներու հետ կառավարութիւն կազմելու հաւանութիւն ունին։ Կը թուի թէ ներկայ քաղաքական փափուկ վիճակը նկատի առնելով պետական նախագահ Լիւպքը պիտի փորձէ միջին ճամբայ մը գտնել, ընդունիլ տալու համար Ատենաուըրի վարչապետութիւնը ժամանակաւորապէս, մինչեւ որ գերմանական տագնապը անցնի եւ Ատենաուըր ինքն իսկ հրաժարի պաշտօնէն մէկ կամ երկու տարուան ընթացքին եւ իր տեղը տայ Էրհարտի կամ Շթրաուսի։ Վիլի Պրանտ, որ ընտրական պայքարին մէջ մեծ յաջողութիւն ունեցաւ եւ իր կուսակցութեան դիրքը աւելի զօրացուց, յոյս չի կրնար ունենալ վարչապետութեան պաշտօնին ներկայ պայմաններուն մէջ, բայց իր պատրաստակամութիւնը ամէն կերպով կառավարութեան գործերուն մասնակից ըլլալու, իր հետ կուսակցութեան կ՚ապահովէ շատ համակիրներ։ Արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան մէջ սկզբունքով գործակից են ներկայիս այս չորրորդ Պունտըսթակի չորս կուսակցութիւնները, որովհետեւ մեծ վտանգի մը առաջ միասնաբար գործելու կարեւորութիւնը կը զգան, եւ այս է պատճառը որ Վիլի Պրանտ կ՚առաջարկէ նոյնիսկ ամէն կուսակցութիւններուն գործակցութեամբ կառավարութիւն կազմել, որպէսզի միացեալ ուժերով յաղթեն սպառնացող վտանգին, որն է եւ կը մնայ ամէն Գերմանացիի համար վերջնական բաժանումը Գերմանիոյ, այսինքն Խրուշչեւի նախատեսած ծրագիրը՝ առանձին դաշինք Արեւելեան Գերմանիոյ անջատեալ մասին կառավարութեան հետ։

Աշխարհի քաղաքականութիւնը կը դառնայ Գերմանիոյ շուրջ. այս գիտակցութեամբ Պերլինի խիստ անջատումը ամբողջ Գերմանիոյ քաղաքական հարցին նախաքայլը կը համարուի գերման կուսակցութեանց վարիչներուն կողմէ։ Ատենաուըրի անձին հմայքը անհրաժեշտ կը հանդիսանայ գոնէ որոշ ժամանակի մը համար։ Տասներկու տարի արեւմըտեան Գերմանիան վարպետօրէն առաջնորդող այս անձնաւորութիւնը, հակառակ իր ութսունըհինգ տարիքին, աշխոյժ է եւ գործօն դեր ստանձնելու ի վիճակի է առաջիկայ պէս։ Բացայայտ է որ գերման հանրային կարծիքը օգտակար կը համարի Ատենաուըրի ձեռքին մէջ պահել պետութեան ղեկը, որովհետեւ, անոր հանդէպ յարգանք ունի թէ՛ բարեկամը, թէ՛ հակառակորդը։

Ատենաուըր կրնայ ըստ օրէնի մինչեւ Հոկտեմբեր 15 պաշտօնի վրայ մնալ։ Անկէ վերջ նախագահ Լիւպքը սահմանադրութեան 63րդ յօդուածին համաձայն երեսփ. ժողովին պէտք է առաջարկէ նոր Պունտըսքանցլերին անունը։ Մերժուելու պարագային ժողովը պարտաւոր է մէկ օրուան մէջ ուրիշ թեկնածու մը ներկայացնել։

Այսպէս ուրեմն ռամկավարական քուէարկութեան թուաբանութիւնը գլխու ցաւ կրնայ պատճառել ամէնէն պաղարիւն եւ ինքնավստահ պետական վարիչին, որ էր Ատենաուըր մինչեւ Սեպտեմբեր 17 թուականը։

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Տարուէ տարի հայ գիրքին գանձարանը կը հարստանայ նորանոր արժէքներով։ Կը հաւաքուին ոչ միայն հինը եւ արժէքաւորը ու հազուագիւտը, այլեւ մեր օրերուն հրատարակուող հայերէն բոլոր գիրքերը, պարբերաթերթերը եւ միւս նիւթերը, որոնք լոյս կը տեսնեն Հայաստանի եւ արտասահմանի մէջ։ Այս աշխատանքը արագացնելու գործին կը նպաստէ 1939ին գրադարանին մէջ կազմակերպուած հայկական մատենագիտութեան բաժինը, որուն նպատակն է կազմել հայերէն տպագիր հրատարակութիւններուն, եւ առաջին անթիւ հայ գիրքերուն լիակատար մատենագիտութիւնը՝ սկսած առաջին հրատարակութենէն (1512) մինչեւ 1960։ Անշուշտ, դժուարին աշխատանք է այս, քանի որ հայերէն տպագրութեան գործը սկսած է օտար երկիրներու մէջ եւ այսօր ալ Հայութեան զգալի մէկ մասը կ՚ապրի մեր հայրենիքի սահմաններէն դուրս։ Պէտք չէ մոռնալ, որ մինչեւ անցեալ դարու կէսուն հայ տպագրութեան կարեւոր կեդրոնները եղած են Վենետիկ ու Վիէննա, Ամսթերտամ եւ Լոնտոն, Կ. Պոլիս եւ Կալկաթա, Պետերպուրգ եւ Աստրախան։

Թերեւս այդ է եղած պատճառը, որ այսքան կարեւոր գործ մը, այսինքն ցուցակի մը կազմութիւնը, իրականացած չէ մինչեւ այսօր։ Տարիներ առաջ այս ուղղութեամբ փորձեր եղած են, բայց բոլորն ալ ձախողած են, դժբախտաբար։ Ուշադրութեան արժանի են հայ մշակոյթի երկու անխոնջ մշակներու՝ Գ. Զարբհանալեանի «Հայկական մատենագիտութիւնը», որ լոյս տեսաւ 1883ին, Վենետիկի մէջ եւ անկէ քառորդ դար ետք հրատարակուած Հայր Ա. Ղազիկեանի «Հայկական նոր մատենագիտութիւնը»։ Այս երկու աշխատութիւններն ալ ըստ էութեան ծանօթագրուած այբբենական ցանկեր են։ Անկէ զատ, ասոնցմէ առաջինը մատենագիտական լուրջ թերութիւններ ունի, իսկ երկրորդը մնացած է անաւարտ։

Այս ձեւի կարեւոր ձեռնարկ մը կարելի է գլուխ հանել միայն մեր օրերուն Գրադարանին մէջ տարիներու ընթացքին հասակ նետած են բաւական թիւով երիտասարդ մասնագէտներ, որոնք ձեռնհաս են գիտական աշխատանք կատարելու համար։ Մատենագիտական բաժինը հակառակ իր կարճատեւ գոյութեան, արդէն զգալի աշխատանք կատարած է այդ ուղղութեամբ։ Երեւանի գրադարանի հնատիպ գիրքերու ֆոնտերու եւ մատենագիտական աշխատութիւններու նիւթերու հիման վրայ կազմուած է հայերէն հին գիրքերու (1512 – 1800) քարտարան՝ մատենագիտական ծանօթութիւններով։ Այդ քարտարանին մէջ կը տրուի իւրաքանչիւր գրքին համառօտ նկարագրութիւնը եւ ամէն մէկ նկարագրութեան տակ յիշատակուած են Հայաստանի այն գրադարանները, որոնք ունին այդ գիրքերէն։ Քարտարանը ցանկի ձեւով կը հրատարակուի եւ կ՚ուղարկուի աշխարհի այն գրադարաններուն որոնք ունին հայերէն գիրքեր։ Ստանալով, գրադարանները կը նշեն իրենց մօտ եղած այն գիրքերը, որոնք կը բացակային ցանկին մէջ եւ ապա այդ լրացուած ցուցակը կ՚ուղարկուի ետ՝ գրադարան, որ նախատեսած է այդ նիւթերու հիման վրայ 1962ին հրատարակել հայ հնատիպ գիրքին լիակատար մատենագիտութեան առաջին հատորը։ Բաժինը կ՚աշխատի նաեւ մատենագիտութեան յաջորդ հատորներուն վրայ։ Արդէն կը նախատեսուի որ գրադարանի հայերէն ամբողջ ֆոնտին այբբենական ցուցակը, որ, գրադարանին գիրքերուն հետ համեմատութեան դրուելէ ետք, կը համեմատուի Հայաստանի եւ արտասահմանի աշխարհի այն բոլոր գրադարաններուն հետ, որոնք ունին հայերէն գիրքեր։ Ամբողջացուելէ եւ ճշդուելէ ետք կը կազմուի համահաւաք ցուցակ մը, որ կը հրատարակուի առանձին հատորներով ըստ գիտութեան ճիւղերու եւ բնագաւառներու։

Երեւանի գրադարանի հայերէն գիրքերու պահեստներու մասին եղած այս համառօտ ակնարկէն ետք, պէտք է յիշատակել նաեւ անոր ռուսերէն գիրքերու պահեստը, որ ամբողջ Հայաստանի մէջ ... տութեան, բժշկի եւ մշակոյթի տարբեր բնագաւառներուն նուիրուած ռուսերէն գիրքերուն ամէնէն հարուստ հաւաքածոն է։ Արժէքաւոր եւ հազուագիւտ շատ գիրքեր կան հոն։ Ուշադրութեան արժանի են Լազարեան ճեմարանէն ... տպուած մեծաքանակ հայագիտական, արեւելագիտական գիրքերը, Ա. Ն. Ռադիշչեւի երկերու հաւաքածոյին առաջին գիրքը, տպագրուած 1807ին, որուն ... քիչ օրինակներ պահուած են Ռուսիոյ մէջ. Մ. Լոմոնոսովի Ռուսաց լեզուի ...

ՇԱՐԺԱՎԱՐ ԱՐԱՍԸ

Մի օր մեքենայով գնում եմ լեռները, գնում եմ հիւանդ ընկերոջս տեսնելու։ Բժիշկների խորհրդով նա բարձրացաւ սարերի մաքուր օդում սիրտը բուժելու, բայց ահա տագնապալի հեռագիրը շտապ կանչել է ինձ. «Նորից սրտի ծանր նոպայ»... Հեռագիրը յղել էր նրա եղբայրը։ Քաղաքի բարեկամներիցս մէկը իր «Թեթեւիկը», ինչպէս ինքն է անուանում իր ինքնաշարժը, երկու օրով զիջել է ինձ։

Գնում ենք ժամը 60–70 քիլոմեթր արագութեամբ, եւ ես գոհ եմ, որ շուտ կը հասնեմ կամ կը հասնեմ ճիշդ այն ժամին, երբ ընկերոջս եղբայրը, իր հեռագրի համաձայն, պիտի դիմաւորի ինձ եւ տանի իր տունը։

Սկզբում մի առժամ գնում ենք դաշտային հարթ ճանապարհով, որի երկու կողմը ալեծածան, հասկաւորուած արտեր են. տեղ–տեղ դաշտում երեւում են նոր հնձած խոտերի լասեր ու բլուրներ, եւ օդը հագեցած է նրանց ախորժ բուրմունքով։ Ջնայած ճանապարհը լաւ է, անց ու դարձը սակաւ, բայց ես այնքան էլ հանգիստ չեմ... Ճշմարիտն ասած, ամէն անգամ ինքնաշարժ նստելիս, ինձ պաշարում են լուրջ կասկածներ եւ ներքին մի անհանգստութիւն, ինչ ունենում է մարդ անյայտ, անծանօթ վայրեր մեկնելիս։ Ես թէեւ չեմ մեկնում ինձ անյայտ վայրեր, բայց եւ այնպէս հանգիստ չեմ։

— Որտեղի՞ց եւ ինչից է այդ, — կը հարցնէք դուք։ Այստեղ խորհրդաւոր ոչինչ չկայ։ Պարզ ասած՝ վստահութիւն չունեմ շարժավարների վրայ, մանաւանդ անծանօթ շարժավարների վրայ, թէ տեղ կը հասցնեն անվնաս, դիմամբ կանգ չեն առնի ամայի վայրերում, ինչ որ պատրուակով չեն թեքուի մի կողմ՝ «բարեկամ» կամ բեռ վերցնելու եւ, ով է իմանում, ինչ քմահած բաներ... Այս կարգի բաներից խուսափելու համար ես պատրաստ եմ առատ վարձատրել նրանց, բայց ինքնասիրութիւնս թոյլ չի տալիս այդ անելու, եւ ես միշտ վատ եմ զգում, որ մարդը խաբում է ինձ եւ ես չեմ կարող ասել. «Ամաչիր։ Այդպէս չի կարելի։ Դու իրաւունք չունես այդ անելու»։ Որ եւ է այլ գործի մարդու, թէկուզ եւ պաշտօնակցի կարելի է գիտողութիւն անել, բայց չգիտես ինչու, շարժավարներին՝ ընդունուած չէ....

Այս է պատճառը ահա, որ ես հանգիստ չեմ լինում ինքնաշարժով տեղ մեկնելիս։ Այժմ էլ մեծ տարակոյսով եմ նստել շարժավարի կողքին։ Նա մօտ 30 – 32 տարեկան արամարդ է. ճակատին եւ աջ այտի վրայ ունի բարակ, երկար, սպիտակ կարած սպիներ, որոնք նրան տալիս են ոչ այնքան բարեհամբոյր տեսք։ Բացի այդ՝ նրա ձախ ձեռքի միջնամատը ... եւ անշարժ, թւում է՝ ջիղերը կտրուած են։ Որովհետեւ ամառ է՝ նա գլխարաց (կնոջից գրել է իր աջ ձեռքի խոշոր թեւքերը մինչեւ արմունկները ... այդ պատճառով երեւում են բազուկների վրայ եղած դաջուածքները՝ ինչ որ ... օրինակ տառեր թէ գծեր իրար ... ուած։ Գուցէ եւ իր անուան – ազգանուան սկզբնատառերն են դրանք՝ ... տեմ։ Բայց այդ նախշերը, որ միշտ ամէն դէպքում, տհաճ տպաւորութիւն են անում վրաս, ես համարում եմ միայն վատ ճաշակի, այլեւ վատ ... նշան. եւ քանի որ նա կրում է այդ ... խորթ նշանները եւ դրան վերագրել ... ուայլ է, դրանից եզրակացնում եմ, ... նա հին դպրոցի շարժավար է եւ ... ունենայ իր ընկերակիցների մի ... յատուկ «բարեմասնութիւնները» եւ ... բան էլ գուցէ աւելի։

Այս ամէնը խորացնում են մէջս ... ղած անվստահութիւնը եւ ես որոշում ... զգոյշ լինել նրա հետ։ Սակայն ի՞նչ ... րելի է անել զգոյշ լինելու եւ անս... փորձանքներ կանխելու համար ... պեսի պարագաներում ես չգիտեմ ... միջոց, քան այն, որ շարժավարի ... պէտք է լինել սիրալիր, այսինքն՝ ... բարար զրուցել հետը, ... նրա կեանքով, ապրուստով եւ ... պարհի պաշարին մասնակից անել ...

ՍՏ. ԶՈՐ...

(1 Շար.)

...ութիւնը (1775) եւայլն:

...գրադարանին մէջ մեծ թիւ կը կազմեն ...Խորհրդային Միութեան մաս կազմող ...եւ այլ ազգերու գիրքերը : ...ուած են նաեւ գրադարանին օտար ...լեզուներով գիրքերը, որոնց մէջ մեծ հե- ...տաքրքրութիւն կը ներկայացնէ արեւե- ...լագիտութեան բաժինը, ուր քիչ թիւ չեն ...կազմեր Հայաստանի վերաբերող, ...ինչպէս նաեւ կովկասագիտութեան նը- ...ւիրուած գիրքերը: Հարուստ հաւաքա- ...ծոյ ունի անգլիական գեղարուեստա- ...կան գրականութեան բաժինը՝ դասա- ...կաններու, ամէնէն առաջ Շէյքսփիրի ...գործերուն չքեղ հրատարակութիւննե- ...րով. ֆրանսական բաժինը եւն.:

Երեւանի գրադարանին փառքն ու ...պարծանքը, սակայն, պէտք է տեսնել ոչ ...միայն անոր մէջ, թէ ինչքան եւ ինչ ...տեսակ հազուագիւտ գիրքեր կան հոն, ...այլ անոր մէջ, թէ որքան ժողովրդականութիւն ...ունի գիրքը ժողովուրդին մէջ, որքան է ...ընթերցողներուն թիւը, որքան արագ կը ...կարդացուի գիրքին իր բաժանորդին պահանջ- ...ը վերջ ի վերջոյ, Երեւանի գրադարա- ...նը մեկուսի գիտական, գրադարանոց մը չէ ...պէտք չէ կարենայ ընթերցող ժողովուր- ...դին ընդհանրական, գրադարանը պէտք ...— եւ այդպէս ալ է արդէն — բազմա- ...թիւ մեթոդներով կապուած ըլլայ ընթերցող- ...ներու լայն զանգուածին հետ եւ բազմա- ...կողմանի օգնութիւն ցոյց տայ անոնց, ...ամէնէն առաջ բոլոր ձեւերով շարժման ...մէջ դնելով իր միլիոնաւոր գիրքերուն ...սարքին մասը :

Մայրաքաղաքին եւ ամբողջ Հայաստանի արդիւնաբերութեան կեդրոնները, ...գիտա-հետազօտական հիմնարկութիւն- ...ներ եւ գետ ուրիշ հաստատութիւններ Երեւանի գրադարանէն մէջ — գրադարա- ...նային բաժանորդագրութեան միջոցաւ ...մասնագիտական գիրքեր կը վերցնեն ...տեղւոյն վրայ օգտագործելու համար : ...Այս օգնութեամբ աւելի արդիւնաւէտ ...օգնութիւն ցոյց տալու համար 1956ին ...կազմակերպուեցաւ ԲԷՏՕԻՏ գիրքերու ...յատուկ բաժին մը: Այս բաժինը կը մշա- ...կէ եւ կը պատրաստէ ԲԷՏՕԻՏի վերաբեր- ...եալ յատուկ նիւթեր՝ գիտերու նկարա- ...գրութիւնը, մեքենաները օգտագործելու ...հրահանգներ, հաղորդագրութիւններ ...եւայլն: Անկէ զատ, բաժինը կը հրատա- ...րակէ յանձնարարական ցանկեր այս կամ ...այն արժէքական նիւթի շուրջ եւ կ'ու- ...ղարկէ հիմնարկ — ձեռնարկութիւննե- ...րուն, ինչպէս նաեւ տեղեկութիւններ կու ...տայ նոր գիրքերու մասին: Այդ ցանկե- ...րէն կարելի է յիշատակել, օրինակ, «Օգ- ...նութիւն գիւղատնտեսութեան մեխանի- ...զացիին», «Բնական կազը եւ նրա օգ- ...տագործումը», «Ինչ կարող է կարդալ ...ոգերը իր մասնագիտութեան մասին», ...«Ինչ կարող է կարդալ էլեկտրամոնտորը ...իր մասնագիտութեան մասին» գրացու- ...ցակները: Անկէ զատ, բաժինը ԲԷՏՕԻՏ ...գիրքերու ցուցահանդէսներ եւ քննար- ...կումներ կը կազմակերպէ նաեւ արդիւ- ...նաբերական կեդրոններու մէջ :

Ժողովրդական տնտեսութեան եւ մշա- ...կոյթի զարգացումին օգնելու նպատակով ...գրադարանը 1939էն ի վեր կը հրատա- ...րակէ յատուկ ցանկեր, հանդիսանալով ...յանձնարարական մատենագիտութեան ...կեդրոն: Վերջին տարիներուն գրադա- ...րանի տեղեկատու մատենագիտական բա- ...ժինը «Ինչ կարդալ գիւղատնտեսութեան ...մասին» ընդհանուր խորագրին տակ պր- ...ակներով լոյս ընծայած է «Պայքար ...բարձր բերքի համար», «Եգիպտացո- ...րեն», «Այգեգործութիւն», «Նորը գիւղա- ...տնտեսութեան մէջ» եւ այլ յանձնարա- ...րական ցանկեր: Այդպիսի ցանկեր հրա- ...տարակուած են նաեւ «Օգնութիւն ար- ...դիւնաբերութեան աշխատողներին» շար- ...քով .

Տեղեկատու մատենագիտական բաժի- ...նը կարեւոր աշխատանք կատարած է ...հայ ժողովուրդի կարեւոր մարդոց՝ գր- ...ողներու, գիտնականներու, գործիչնե- ...րու, երաժիշտներու անձնական մատե- ...նագիտութիւնը ստեղծելու ուղղու- ...թեամբ : Այդ արժէքաւոր աշխատու- ...թիւններէն պէտք է յիշատակել «Խաչա- ...տուր Աբովեան», «Միքայէլ Նալբանդ- ...եան», «...նիկ Դեմիրճեան», «Ակսե- ...լ Շիրվանզադէ», «Եղիշէ Չարենց», ...«Միքայէլ Բակունց» մատենագրութիւնն- ...երը. Ցպագրութեան համար կը պատրաս- ...տուի Յովհաննէս Թումանեանի մատենա- ...գիտութիւնը :

(Շար.) Ա. ԹԻՐԱՔԵԱՆ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ

(ՕԳՈՍՏՈՍ 30, 1927)

(Բ. Եւ վերջին մաս)

Եթէ հայրս ալ իմանար ի՞նչ պիտի պատասխանէի: Հացագործ Կարապետը «կեցի՜ր» եւ «գնա» փողոցի ազդանշանին մօտ ինքնաշարժին մէջ կը սպասէր: Ձեռքով թեթեւ եւ անհոգ բարեւ մը տուաւ, ու բաներ մը ըսաւ :

Անոր ալ դէմքը տխուր էր ու ձայնը հիւանդ: Եւ երբ մեր տան առջեւ հասայ տեսայ թէ փողոցն ամբողջ մեռելի մը նման լուռ էր :

Վայրկեան մը դրան առջեւ կեցայ :

Վախ մը բռնեց սիրտս: Մեր տանը շուքը ծօյին, վարկէն եկաւ ու սկսաւ ոտքերուս քսուիլ եւ ցատկոտել: Անոր ներկայութենէն քաջալերուած դուռը բացի եւ ներս մտայ : Հայրս, մայրս եւ մեր դրացիները հիւրանոցի բոլորակ սեղանին շուրջ նստեր էին տխուր ու տրտում :

Ի՞նչ պատահած էր: Մայրս գողնոցովը աչքերը կը սրբէր, իսկ հայրս գլուխը ձեռքերուն մէջ բռնած էր: Ոտքերուս ձայնէն հայրս գլուխը վեր առաւ ու կարմրած աչքերով նայեցաւ :

Անոր ակնարկին խորը ծանրութիւն մը կար :

Նշան էր թէ մեծ վիշտ մը ունէր ան .

Անակնկալ աղէտ մը իջած էր այդ մեղուրախ մարդու գլխուն ; Բայց ի՞նչ կրնար ըլլալ: Զորս դիս կը նայէի :

Մեր տան անդամները հոն էին, արկած մը չէր կրնար պատահած ըլլալ :

Արդեօք մեր հեռաւոր ազգականներէն որեւէ լո՞ւր մը հասած էր ...

Այս մտածումներուն մէջ էի, երբ հայրս նշան ըրաւ որ մօտենամ : Քաջալերուած մօտեցայ ու ակամայ չրթներէս դուրս թռան .

— Ի՞նչ է պատահեր, ինչո՞ւ տխուր էք :

— Տխուր լուր մըն է տղաս, ըսաւ հայրս, մեծ կորուստ մը, ամէնուս է, ամբողջ ազգին է: Պատասխանը հանելուկային եւ խորհրդաւոր ծանրութեամբ վրաս ինկաւ :

Ուրեմն, մեր տունը, մեր անդամներուն վնաս չկայ : Բայց անկէ աւելի ծանր բան մը պատահած ըլլալու է, «մեծ կորուստ մը ամէնուս »:

Հօրս այս բառերը չարագուշակ աղէտնշանի մը պէս արձագանգեցին մէջս :

— Տղաս, շարունակեց հայրս, Հայ ազգը այսօր կորսնցուց իր մեծ ու քաջ զաւակը — Անդրանիկը մեռած է :

Մայրս հեկեկանքով արցունքները սրբեց եւ հօրս դէմքը խոժոռ ու մռայլ արտայայտութիւն մը ստացաւ :

Չպատասխանեցի, մօրս արցունքները վարակեցին զիս եւ ես ալ անդիմադրելի կաթ բար ձեռքերս աչքերուս տարի ...

Սարգիս խնամին տանը անգամ մը քթին ծռիկը վեր վեր քաշելով Անդրանիկի կեանքէն պատմութիւններ կը պատմէր :

« Ծովասար », «Առաքելոց վանք », « Ալթամար », «Սասուն » անունները տալով :

Եւ այնպէս յուզումով հերոսին կեանքէն կը պատմէր որ, մենք լացն ու սուգը մոռցած անոր շրթներէն կախուած մտիկ կ'ընէինք: Ան իր խօսքերը վերջացուց ըսելով, մենք Անդրանիկը սիրած ենք, կը սիրենք եւ պիտի սիրենք :

Ես որ անկէ առաջ հետաքրքրուած չէի Անդրանիկով, հիմա սկսաւ մտքիս մէջ տեղ բռնել: Տեսած էի զայն բեմերուն, ճամբաներուն վրայ եւ տուներու մէջ :

Սովորական մահկանացուներէն տարբեր էր, առինքնող բան մը ունէր :

Թիկնեղ բարձր հասակը, ճակատէն դէպի ետ սանտրուած ալեխառն մազերը, ոլորուն պեխը եւ ահռուն դէմքը տիրական, հմայիչ եւ գերող էին :

Եւ երբ մտքովս անցեալի դէմքը կը գծէի աչքերուս առջեւ, սեղանին վրայ դրուած թերթը վերցնելով նայեցայ անոր լուսանկարին : Նոյն մարդն էր, քիչ մը գայրացկոտ եւ քիչ մը դաժան :

Այդ նայուածքին մէջ ցեղին ցաւն ու վիշտը կար, այդ նայուածքին մէջ անթեղուած էր դառնութիւնը ամբողջ բազմաչարչար ցեղին :

Ան մարմնացումն էր իր ցեղի տառապանքին եւ վրէժին :

Այդ իրիկուն շատ հիւրեր ունեցանք, ամէնքն ալ ազդուած եւ տխուր էին այդ մահէն: Խօսակցութեան նիւթը Անդրանիկն էր, անոր անցեալը իր հերոսական դրուագներով, զորս հայրենասէր մտերմներ աւելի կը գեղեցկացնէին առասպելական գոյնաւորումներով :

Ուշ գիշեր երբ հիւրերը մեկնեցան, հայրս « Ցիսուս Քրիստոս Որդի Աստուծոյ» աղօթքը ըսաւ իբր մաղթանք:

Քնացա՞ւ ան, չեմ գիտեր, բայց ես բաւական ուշ քնացայ :

Անդրանիկի դիմաստուերն ու նայուածքը, անոր դիւցազնական գործերուն պատկերները կը լեցնէին ուղեղս: Անդրանիկ հեղինակ ինծի համար կը մեծնար տիրական հերոս մը կը դառնար :

Առաւօտուն, Մայր եկեղեցւոյ զանգակը կցկտուր ձայնով հերոսին մահուան գոյժը կը տարածէր քաղաքին վրայ :

Նոր հագուստս հագած եկեղեցի գացի, հերոսին անշունչ մարմինը անգամ մըն ալ տեսնելու :

Գոյնզգոյն ծաղկեպսակներու մէջ կը հանգչէր ան: Երկու աշտանակներ դեղին ու կարմիր պլպլացող լոյսերնին կը ցանէին հերոսին խաղաղ եւ հանդարտ դէմքին ու համազգեստին վրայ :

Հեկեկանքներու եւ հառաչանքներու ձայներն էին որ կը կտրէին սրբարանին խորհրդաւոր լռութիւնը :

Ամէն հայ սգաւոր էր եւ յուղարկաւոր:

Տարիներ առաջ հայկական հանդէսի մը մէջ երգեցինք Անդրանիկի նուիրուած երգը: Այդ երգին բառերը չեմ գիտեր ի՞նչպէս միտքս ինկան :

Իբրեւ արծիւ սաւառնում ես լեռ ու ձայռ,
Թնդացնում ես երկինք երկիր տենչավառ :

Այս տողերուն իմաստն ու նշանակութիւնը չէի հասկնար այն ատեն :

Հիմա «արծիւ»ը ալ չէր «սաւառներ», ու հայ կոյսերը իրենց քնքոյշ ձեռքերով հերոսին կուրծքը յաղթանակի վարդերով զարդարելու տեղ անոր յուղարկաւորներն էին: Եւ «անյաղթ կուռի սիրահար Անդրանիկը», մահուան քունով կը քնանար, եւ «երակներուն ազնիւ քաջի արիւնը» ցամաքեր էր ...

Զգացի թէ բան մը կը փլէր հոգիիս ներս: Ճանչցայ իրական ցաւը եւ չափեցի կորուստին մեծութիւնը, հօրս վշտին ու մօրս արցունքներուն նշանակութիւնը :

Լսեցի մօր մը ձայնը որ կը ջանար համբոյրներով, գգուանքներով համոզել իր զաւակը եւ պատասխանել անոր հարցումին :

— Ալ ո՞վ պիտի պաշտպանէ մեզ երբ Անդրանիկը մեռեր է .

Եւ հարցումը որ պատասխան չունէր, բացի մօր մը համբոյրներէն, կրակի շղթայի մէջ բաներ էր ներկաները ամէնն ալ :

Ճնշող խորհուրդներու տակ, կարծես սրբարանը նեղ կուգար, ու իմ մանուկ սիրտս ալ առաջին անգամ ըլլալով մանուկէց կ'ըլլար տղուն սրտին բաբախումին, անոր ցաւին :

Ու երբ վերջին անգամ հերոսին « մնաս բարով »ի գողգոջուն բառերս փսփսացի, դեռ ականջներուս կ'արձագանգէր այդ փոքրիկ տղուն իմաստուն խօսքերը . «Ո՞վ պիտի պաշտպանէ մեզ»:

Եւ անկէ յետոյ ամէն անգամ որ դպրոցէն կը վերադառնայի ու տունէն ներս կը մտնէի, կը յիշէի փախուստիս օրը, որմէ կ'ամչնայի. կը կարծէի տեսներ հայրս ու մայրս նստած անկիւնը, մէկը լուռ ու մռայլ, միւսը արտասուալին :

Սիրտս կը լեցուէր աղաչանքով մը, անդարձ հեռացած սիրելիի մը համար եւ ակնարկս կը զամուէր պահ մը հիւրանոցի պատէն կախուած նկարին, ուր սիրելի ու խիստ դէմքը հերոսին իր սպիտակ ձիուն վրայէն ինծի կը յառէր, կարծես բան ըսել ուզելով .

— Չմոռնաս ....

Ու ես գլուխս բարձր ու հպարտ՝ կը պատասխանէի մեղմիկ .

— Չեմ մոռնար, Անդրանի՛կ ....

ԼԵՒՈՆ Կ. ԼԻՒԼԷՃԵԱՆ

Ֆրէզնօ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ԹԻԱՏՐՈՆ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Ուրեմն ինչո՞ւ կը պահանջէք որ խօսիմ, առարկեց Վանական հեգնող ու խորին անելութիւն արտայայտող ձայնով մը: Ինծի մնայ, բաւական է որ մեծ դատաւորը սպաննած եմ, ըսի: Տուէք ձեր վճիռը, թող ամէն բան վերջանայ :

— Չէ ... պէտք է որ գործած ոճիրիդ պատճառներն ալ խոստովանիս, նկատել տուաւ ընդհանուր դատախազը:

— Միեւնոյն բանն է ... եթէ յայտնեմ, վրայ բերաւ Վանական՝ երկդիմի բայց սարսռալի իմաստով մը առնուած .

Օրէնքին պահանջքն է, կրկնեց ընդհանուր դատախազը՝ որ կռահեց Վանականին բանծը:

— Խիստ լաւ, քանի որ օրէնքը կը պահանջէ, քանի որ արդարութիւնն ալ պարտականութիւն կը դնէ վրաս, ինչո՞ւ համար բռնութեան տակ կը դնէք զիս ու կ'ուզէք որ բոլոր ճշմարտութիւնը չկարենամ յայտնել :

— Ցայտնէ ... ո՞վ չթողուր :

— Ի՞նչ ըսեմ դեռ խօսքը բերնէս ելած չէ, կ'անարգէք զիս ու «լռէ» կը պոռաք երեսիս:

Մի երկարեր ըսէ :

Վանական առանց վարանելու, բարձր ու խրոխտ ձայնով մը հետեւեալ բացատրութիւնը տուաւ :

— Հարցաքննութեան համար մեծ դատաւորին տարին զիս : Այն պաշտօնատունը ուր կը գտնուէր մեծ դատաւորը, լեցուած էր շատ մը կալանաւորներով որոնց մէջ տեսայ պառաւ կին մը եւ մանկամարդ աղջիկ մը: Գիշերուան ժամը չորսի ատեններն էր: Երբ կալանաւորներու հարցաքննութիւնը վերջացաւ, ներս մտան պառաւն ու մանկամարդ աղջիկը: Սրահին մէջ միայն ես մնացի: Հազիւ թէ քառորդ մը անցաւ, ահա ձայն մը լսեցի: Օ՜, մի սարսռաք, արդարութեան, օրէնքի ու խղճի մարդիկ, երբ յայտնեմ թէ ձեր մեծ դատաւորը բռնաբարել կ'ուզէր այդ մանկամարդուհին, առանց լսելու անոր աղաչանքները, անոր արցունքներն ու մերժումները: Մի սարսռաք ... ըսէք թէ ի՞նչ ընէի, ձեր խիղճը, ձեր օրէնքը, ձեր արդարութիւնը, ձեր Աստուածը ի՞նչ կը պահանջէր :

— Ամենեւին ... սուտ է, չինծու է ատիկա, ընդհատեց հարցաքննիչ դատաւորը, եթէ այդպէս էր ինչո՞ւ համար պառաւ կինն ալ կը սպանէիր :

— Պառաւ կինը մեղսակիցն էր, այդ պատճառաւ սպաննեցի զինքը: Հաւատալու համար կրնաք այստեղ կանչել մանկամարդ աղջիկը :

Մեղսակի՞ց :

— Այո, մեղսակիցն էր :

— — Ի՞նչպէս գիտցար :

— Ականջ դրի անոր համոզիչ խօսքերուն ... լսեցի որ պարզապէս մեծ դեր մը կը խաղար ան այդ զարշելի անբարոյականութեան մէջ. հետեւաբար, երբ ձեռքս անոր արեանը մէջ թաթխեցի, խիղճս հանդարտ էր :

— Ա՞յդ է բոլորը:

— Այդ է :

— Ուրիշ ըսելիքներ չունի՞ս :

— Բան մը չունիմ :

Հարցաքննիչ դատաւորը, ընդհանուր դատախազն ու օգտական դատաւորները իրարու երես նայեցան: Յետոյ ընդհանուր դատախազը Վանականին դառնալով ըսաւ .

— Եթէ յայտնելիք ուրիշ բաներ կան՝ ազատ ես խօսելու: Այստեղ արդարութիւնն ինչ որ է այն պիտի գործադրուի:

(Շար.)

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆ

Աշնանային առաջին արշաւը յառաջի – կայ Կիրակի, Հոկտեմբեր 1, Շաւիլի մէջ:
Մեկնում Շաւիլի եկեղեցիէն ժամը 10.30ին.
Փարիզի ժամադրավայր՝ Կառ Մոն – փառնաս նոյն օրը ժամը 9-30ին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ կին մը, երախայ մը նայելու եւ իրիկուան ճաշ պատրաստելու համար :
Հեռաձայնել՝
VIL. 36-47.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Վարագայ Ս. Խաչի տօնը կը կատարուի օրուան յատուկ մասնաւոր արարողութեամբ :
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս – պատրիարք Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա.ի օծումի եւ գահակալութեան 6րդ տարեդարձը ըլլալով, հանդիսաւոր շուքով կը կատարուի Հայրապետական Մաղթանք :
Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ տօնի եւ մաղթանքի ձօնմամբ մատուցուած Ս. պատարագին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կը կատարուի մասնաւոր Հոգեհանգիստ՝ Եկեղեցիին ողբացեալ նախկին վաստակաւոր դպրապետ Յակոբ Մալաքեանի մահուան 6րդ տարելիցին առիթով, ինչպէս նաեւ իր ընտանեկից Քիրազեան գերդաստանին ննջեցեալներուն յիշատակին, ներկայութեամբ Փարիզէն Մալաքեան ընտանիքի անդամներ՝ Տիկին Արաքսի Յ. Մալաքեանի եւ Տէր եւ Տիկին Աշոտ Մալաքեանի:
Կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ Մալաքեան եւ Քիրազեան ընտանիքներու ննջեցեալներուն յիշատակը յարգողներ :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՀԱՑԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Հայկազեան վարժարանը վերաբացուած է։Ծանօթ ուսուցչուհի եւ մանկավարժուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեան կը դասաւանդէ ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ կէսօր, եւ կէսօրէ վերջ ժամը 14էն մինչեւ 16:
Նոյնպէս Կիրակի առաւօտները :
Կը յանձնարարուի Լիոնահայ ծնողքներէն փութով արձանագրել տալ իրենց զաւակները, ամէն օր դիմելով եկեղեցւոյ գրասենեակը ժամը 16էն մինչեւ 19:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան — Վիէնէն Պ. Մուշեղ Մուրատեանէ իր զաւկին ամուսնութեան առթիւ յիսուն Ն. Ֆ., Տիկ. Սիրանոյշ Հարելեան յիսուն, Տիկ. Յովհաննէսեան քսան, Փարիզէն Տիկին Փառանձեմ Յովհաննէսեան 10 Ն. Ֆ., Ոմն իր կնոջ մահուան քառասունքին առթիւ քսան, Թարարէն Տիկին Արշալոյս Գոչունեան իր ամուսնոյն հոգւոյն համար 10 Ն. Ֆ.:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ, 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի, աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ: Այս առթիւ պիտի պատարագէ Կաթ. Փոխանորդ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:
Ամէն անոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ իրենց նուէրները պէտք է ղրկեն Գ. Ա. Մարտիրոսեանի :
27 Րիւ Սէն – Ժիւսթ, Առնուվիլ :

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Արշալոյս Հ. Սարգիսեանի նոր հասցէն է —

4, Rue de la Mare
MONTMORENCY (S. et O.)
Tél. : 964-19-67

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Dem. Urgence MONTEUR pr ensemble Tricot (Cardigan - gansé et jupe doublée) grosses séries trav. assuré toute l'année Record Paris, 226, Rue St'Denis, Paris-2e

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Գոմոնի մասնաճիւղի վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 5ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:
Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Պ. Վահրամ Միսթիքի կողմէ:
Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշեալ թուականը եւ անյապաղ արձանագրել տան իրենց զաւակները, եւ նորեր ալ, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան :

ԾԱԽՈՒ ԷՆ

Լիլայի մէջ, երկու փավիյոն (մեթրոյէն երկու վայրկեան), Ա) մուտք, երկու կառատուն, խոհանոց, պատշգամ, տուշ, արտաքնոց, երկու սենեակ, պզտիկ խոհանոց մը :
Բ) Գետնայարկ, սենեակ, խոհանոց, պատշգամ եւ արտաքնոց, յարկի վրայ մէկ մեծ եւ մէկ պզտիկ սենեակ, (180 քառ. մեթր) :
Հասցէ — Արեւեան,
13, Rue Jean Poulmarch, Les Lilas.
VIL. 36-47

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը ..., Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :
ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 20-30ին, «Խրիմեան» դպրոցը : Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :
ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ.Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—
Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր- ընկերուհիները :
ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափոմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:
ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:
ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:
ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:
ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին
ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին
Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչներ .

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ
ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GEORGE V, 31, Ave. George V, PARIS
Եղանակին առաջին պարահանդէսը
Զանազան անակնկալներ

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը : ՓՐՕվանս 77-73 ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սի.նակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ եշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 28 SEPTEMBRE 1961

...Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9215 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5016

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Միջազգային մամուլը զգուանքով եւ ...թով արձանագրեց Եասը Ատայի ...ակիցներուն տուած վճիռները :

...րատահմանի մէջ տակաւին կը կար– ...եր, որ Թուրքերը աւելի քաղաքա– ...ած են քան ուրիշ երկիրներու վա– ...ները, որոնք արիւն թափելով իշխա– ...թեան գլուխ էին եկեր :

...նոնի պահպանողական թերթը Տէյ– ...իլէգրաֆ կը գրէր.

Ցաւցող յեղափոխականներու հա– ...ր սովորական բան է հաշուեյարդարի ...թարկել տապալած կառավարութեան ...դամները, սակայն Թուրքիոյ բարե– ...մները կը սպասէին, որ նոր վարիչնե– ...ը պիտի չհետեւէին Զօր. Քասըմի եւ ...իլ Քասթրոյի օրինակին ... Վեց ...երը ամբաստանեալներու դատավա– ...թիւնը չօղնեց բարձրացնելու զինուո– ...կան խմբակին հմայքը : Անոր վայրե– ...ի եղրափակումը զայրոյթ առաջ բերաւ ...բողջ աշխարհի մէջ» :

Եւրոպացիները հասկցան անգամ մը ...ւ որ Թուրքերը չեն դադրած « վայ– ...նի » եւ արիւնարբու ըլլալէ : Երեք մա– ...գարաններ կախաղանէ փրկելու հա– ...ր կատարուած ներքին (Իսմէթ Ինէօ– ...) եւ արտաքին (Անգլ. եւ Ֆրանս. ...ապաններ) բարեխօսութիւնները ո՛չ ...կ օգուտ ունեցան :

Այժմ որ Եասը Ատայի անվերջանալի ...տավարութիւնը փակուեցաւ, Զօրա– ...ր Կիւրսէլի կառավարութիւնը իր ամ– ...ղջ ուշադրութիւնը դարձուցած է Հոկ– ...եմբեր 15ի խորհրդարանական ընտրու– ...թեանց վրայ :

Ազգային Միասնականութեան Կոմի– ...ն, որ իշխանութեան գլուխ եկեր էր ...րկիրը կործանումէ փրկելու համար, ...ջոցեց քայլ մը յառաջ երթալ :

Նոր Սահմանադրութիւնը շատ խան– ...դավառութիւնը չառեղծեց : Զեռնպահ– ...րն ու հակառակ քուէ տուողները մե– ...ծամասնութիւն կազմեցին :

...նտեսական – ելմտական վիճակը ոչ ...կ բարելաւում կրեց : Ելմտական գոր– ...ր Քեմալ Քուրտաշ վերջերս կը ...տարարէր, որ «Աշխարհի վրայ չկայ ...րիշ երկիր մը, որուն տնտեսական կա– ...թիւնը այնքան գէշ ըլլայ, որքան ...ուրքիայինը : Հակառակ մեր բարեկամ ...մերիկայի ընծայած առատ օժանդակու– ...եան, մէկ միլիառէ աւելի պարտքի տակ ...նք : Ամէն տարի հարիւր քսան միլիոն ...լարի պարտք պէտք է հատուցանենք» :

Այս կացութեան պատասխանատու կը ...ռեն դեմոկրատները : Սակայն այս ...երջինները երբ 1950ին իշխանութեան ...ուխ եկան, նոյն ամբաստանութիւնները ...րին Հալք կուսակցութեան դէմ :

Միշտ ինչպէս տարիէ ի վեր յեղափոխա– ...ն վարիչները աւելի վատթարացուցին ...կութիւնը, եւ ինչպէս նախորդ կառա– ...րութիւնները, իրենք ալ դրամ կը մու– ...ն Ամերիկացիներէն եւ Ատլանտեան ...նքէն :

Այս վերջինին անդամակցութիւնը բա– ...ւական պատրուակ մըն է Թուրքիոյ ...րամ քաշելու համար օտարներէն :

1947ի Թրումընեան վարդապետութե– ...ն ի վեր միլիոններ մտան Անգարայի ...տական գանձը, որ դանայեան տակառ ...ն է սակայն. միշտ դատարկ կը մնայ :

Միջազգային պատուիրակութիւն մը ...ցած է Թուրքիոյ մայրաքաղաքը՝ Էտ– ...ն Ձօօի նախագահութեամբ՝ քննելու ...մար երկրին ելմտական – տնտեսական ...կացութիւնը :

Մեծ անկում կրած է Թրքական դրա– ...ը : Տպագրական մեքենան կը բանի ան– ...ադար : Տոլարին պաշտօնական սակ նը– ...տակուած է ինը Թրքական լիրա : Սա– ...յն կառավարութիւնը արտասահման

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

''ՆԻԷԹ'' Կ'ԸՍԷ ԿՐՈՄԻՔՕ

ՔԵՆԸՏԻԻ ԲՈԼՈՐ ԸՍԱԾՆԵՐՈՒՆ

—o—

Կրոմիքոյի ճառը երկար ամբաստանա– գիր մըն էր ամէն բանի դէմ որ խորհր– դային չէ : Կրկնեց ծանօթ հանկերգները ապագինման, Գերմանիոյ հետ հաշտու– թեան դաշնագրին, ապագաղութականաց– ման մասին : Լեզուն խիստ էր եւ յարձա– կողական : « Բոլոր անոնք որոնք հոս են պէտք է ըմբռնեն հպարտանքի մեր զգա– ցումները, որովհետեւ անջրպետ գացող առաջին մարդիկը խորհրդային քաղաքա– ցիներ են» : Շեշտեց խորհրդային արտա– քին նախարարը : Հաստատեց թէ «Ժողո– վրդավար Գերմանիան մի անգամ ընդ միշտ խզած է հիթլերական Գերմանիոյ ամօթալի անցեալին հետ» մինչ դաշնակ– ցային Գերմանիոյ մէջ , «Հիթլերի ծա– ռաները» կը գործեն : Եւ Կրոմիքօ կ'ա– ւելցնէ թէ եթէ Ռիպընթրոփ (Հիթլերա– կան Գերմանիոյ արտաքին Նախարարը) կախուած չըլլար հաւանաբար Պոնի կա– ռավարութեան Արտաքին նախարարի ա– թոռին մէջ բազմած ըլլար : Քաջութիւն եւ հեռատեսութիւն է երբ ՄԱԿը կ'ուզէ երկու Գերմանիաներն ալ առնել իր ծո– ցին մէջ : Կրոմիքօ կ'առաջարկէ որ 1961– ին ստորագրուի Գերմանիոյ հետ հաշ– տութեան դաշնագիրը եւ անոր հիման վրայ ճշդուի նաեւ արեւմտեան Պերլինի կացութիւնը : Հաշտութեան դաշնագիրը հետեւեալ ձեւով պէտք է ըլլայ, ըստ Կրոմիքոյի : Երկու Գերմանիաներուն մէջ ալ ընկերային վարչաձեւերու փոփոխու– թիւն պէտք չէ ըլլայ : Խորհրդային ծրա– գիրը չի պահանջեր զինուորական կամ այլ դաշնագրերու խզումը, գերմանական պետութեանց եւ իրենց դաշնակիցներուն միջեւ : «Պատրաստ ենք, մէկ դաշնագիր ստորագրելու երկու Գերմանիաներուն հետ, կամ երկու հատ առանձին ամէն մէկուն հետ» կը շեշտէ Կրոմիքօ : ՄԱԿը կրնայ երաշխաւոր ըլլալ արեւմտեան Պերլինի ազատ – քաղաքի կանոնագրին : Եթէ կարելի չըլլայ համաձայնութեան գալ արեւմտեան պետութեանց հետ, այն ատեն միայն Խորհ. Միութիւնը առանձին դաշնագիր պիտի ստորագրէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ :

Անտրէյ Կրոմիքօ չեշտեց նաեւ թէ Մ. Նահանգներն են որ ստիպած են Խորհ. Միութեան իր հիւլէական փորձերը վեր– սկսիլ :

Համբըշըլտի յաջորդին մասին, Կրո– միքոյի կարծիքը ծանօթ է (Թրոյքայի դրութիւն), Ալժերիոյ մասին խօսելով, խորհրդային նախարարը յայտնեց թէ « Ֆրանսա ինքնորոշում չի տար» Ալժի– րիոյ ժողովուրդին : Խօսեցաւ նաեւ հա– մայնավար Զինաստանի անդամակցու– թեան մասին : Ազդարարեց Միացեալնա– հանգներուն յարձակում չգործել Քուպա– յի վրայ :

Ընդհանուր ձեւով, Կրոմիքօ «նիէթ» բսաւ Քենըտիի բոլոր ըսածներուն :

× Ազգաժողովին մէջ, Խորհ. Միու– թիւնը չյաջողեցաւ օրակարգի վրայ դնել Արտաքին Մոնկոլիոյ անդամակցութեան հարցը Մաւրետանիոյ հարցէն առաջ, ինչպէս կ'ուզէր :

ճամբորդողներուն տոլար կը ծախէ հա– րիւրին յիսուն շահով, այսինքն տասնե– րեքուկէս լիրայէն.

Պաշտօնական սակարանին քով սեւ սա– կարան հաստատած է ինքը՝ կառավա– րութիւնը :

Կեցցէ՛ սեւ շուկան :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՐԹԻՌ

Պէյրութի Հայկազեան գոլէճին հրթի– ռի մասնագէտները 16 Սեպտեմբերին, Սանին լերան գագաթէն, արձակեցին 4րդ հրթիռը, զոր կոչած էին «Մայրի» :

Փորձին ներկայ էր Փրոֆ. Մանուկ Մա– նուկեան, բուն ղեկավարը, ինչպէս նա– եւ Լիբանանի բանակին, պատկերասփիւ– ռին, մամուլին ներկայացուցիչները, եւ Հայկազեան գոլէճին հրթիռի ակումբին անդամները, որոնք բոլորը փորձին վայ– րը փոխադրուեցան բանակին միջոցնե– րով :

Այս փորձը եւս պսակուեցաւ կատար– եալ յաջողութեամբ. (նախորդ փորձերը՝ 9 Ապրիլ, 14 Մայիս, 7 Յուլիս) :

Նոր հրթիռը երկյարկ էր եւ անջրպետ բարձրացաւ հաստատուն վառելանիւթի գործածութեամբ : Հրթիռը կը կշռէր 47 քիլօ, բարձրութիւնը երկու մեթր 85 : Առաջին յարկը 10 սանթիմեթր տրամագիծ ունէր, երկրորդը՝ 7.5 :

Այս փորձին նպատակն էր, յայտարա– րեց Փրոֆ. Մանուկեան, կատարելագոր– ծել հրթիռին երկու յարկերուն անջատ– ման մեքենականութիւնը : 1500 մեթր բարձրանալէ ետք՝ երկրորդ յարկը ան– ջատուեցաւ : Առաջինը ինկաւ արձակման կէտէն չորս քիլոմեթր հեռու :

Հրթիռի հայ մասնագէտները վերջին անգամ է որ հաստատուն վառելանիւթ կը գործածեն : Արդարեւ զատած են տար– բեր վառելանիւթ մը, որու շնորհիւ պի– տի կրնան հրթիռը արձակել աւելի բար– ձրերը :

Յաջորդ փորձին նորութիւնը պիտի ըլ– լայ կենդանի մը դնել հրթիռին մէկ յար– կին մէջ,— առնէտ մը, որ, ինչպէս կը յուսան հրթիռի հայ մասնագէտները, ողջ պիտի վերադառնայ հրթիռի յարկին հետ : Յաջորդով արձակուելիք հրթիռին մէջ պիտի դրուին նաեւ օդաչափական գործիքներ :

Լիբանանի կառավարութիւնը հետա– քրքրուած է այս փորձերով եւ այժմ կ'օ– ժանդակէ նիւթապէս, քաջալերելու եւ աւելի կատարելագործելու համար գի– տական այս ձեռնարկը : Նիւթապէս օ– ժանդակողներուն մէջ կը գտնուին նաեւ Օր. Քրէյշաթի, Տիկին Գարայեան եւ Տիկին Հուսամի :

Պէտք է ըսել թէ ընդհանուր հետա– քրքրութիւն արթնցուցած են այս փոր– ձերը Լիբանանի պաշտօնական, գիտա– կան ու ժողովրդական շրջանակներու մէջ :

Լիբանանի Հանր. Նախագահը, Զօր. Շեհապ, որու ներկայացան հրթիռի այս փորձերուն մասնագէտները, աշակերտ՝ Հայկազեան գոլէճէն, մեծապէս գնահա– տած է զանոնք եւ քաջալերած :

«Ազդակ» (19 Սեպտ.) կը հրատարակէ « Մայրի » հրթիռին արձակման պատ– րաստութիւնը եւ արձակման պահը, որ մեծ տպաւորութիւն կը գործէ : Արձակ– ման կը հետեւի Լիբանանի բանակին ներկայացուցիչը, տեղակալ Ռուհազէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԻ Ալ Թավրա թերթին համա– ձայն պարսկական իշխանութիւնները ձերբակալած են քրտական ապստամբա– կան շարժումին պետը՝ Մոլլահ Մուս– թաֆա Պարզանի : Պարսկական իշխանու– թեանց մէկ բանբերը յայտարարեց սա– կայն թէ իր կառավարութիւնը լուր չու– նի նման խնդրէ մը : Միւս կողմէ իրաք– եան երրորդ զօրաբաժնին հրամանատա– րը՝ Զօր. Մահմուտ Ապտուլ Ռազաք յայտարարեց թէ Քօյան ցեղախումբէն երկու հազար Քիւրտեր Թուրքիայէն ի– րաք անցած են ապստամբութեան միա– նալու համար :

ՕՍԼՕՅԻ մէջ հիմնուեցաւ Տակ Համըր– շըլտ Հիմնարկութիւն մը որուն նախա– գահ ընտրուեցաւ ՄԱԿի նախկին ընդհ. քարտուղար՝ Թրիկվը Լի :

ՔԱԹԱՆԿԱ կը պատրաստուի էլիզա– պէթվիլի քսան հազար Եւրոպացիները պարպելու : Սով կը տիրէ ամբողջ երկիրը եւ Պալուպաներուն վախը սարսափ աղ– դած է :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ իր թէքնիք օ– ժանդակութիւնը կը բերէ Ղանայի Վոլ– թայի վրայ ամբարտակի մը շինութեան համար : Ղանա ամերիկեան օժանդակու– թիւն ալ ուզած է (130 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը) :

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ թերթ մը կը գրէ թէ պե– տական հարուած մը ձախողած է Թուր– քիոյ մէջ, Մենտերէսի կողմնակից սպա– ներու կողմէ : Պաշարման վիճակ յայ– տարարուած է եւ ձերբակալութիւններ կատարուած են :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍԸ ընդունեցաւ հրաժա– րականը Արաբ. Միաց. Հանրապետու– թեան փոխ – նախագահ՝ գնդապետ Ապ– տել Համիտ Սերաճի, յայտարարեց Գա– հիրէի ձայնասփիւռի խօսնակը լակոնա– կան ոճով եւ առանց մեկնաբանութեան : Ծանօթ է, որ Սուրիոյ նահանգի «զօրա– ւոր մարդը՝ Սերաճ, տարակարծու– թիւններ եւ մինչեւ իսկ բախումներ ու– նեցած էր զօրավար Ամերի հետ :

ՔԱԹԱՆԿԱ գտնուող ՄԱԿի ուժերու

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

—o—

«Ենի Սապահ»ի մէջ Սապիհա Զերեն կը գրէ .—

Իզմիրի եւ Պուրսայի միջեւ (Կէօլճիւք, Եւրգպաշըլար, Տէյիրմենտերէ, Քարա– միւրսէլ, Եալովա), ամերիկեան բանակի զինուորականները եւ անոնց ընտանիքնե– րը լեցուն են,— սպաներ, յիսնապետեր, կիներ, բաւական մեծ թիւով մանկիկ– ներ : Տեղացի ժողովուրդին հետ իրենց ամբողջ շփումը կը կայանայ ապրանք ծախելու մէջ : Ոչ մէկուն հետ կը մը– տերմանան, ոչ ալ մէկը անհանդիստ կ'ը– նեն :

Ահա այս Ամերիկացիները անցեալ շաբթու Եասը Ատայի վճիռներուն յա– ջորդող երեք օրը (Ուրբաթ, Շաբաթ, Կիրակի) վճռական հրաման ստացան ի– րենց տուներէն դուրս չելլելու : Անոնք պիտի պատրաստէին իրենց անցագիրնե– րը, պաշտօնական փաստաթուղթերը եւ ամէնէն կարեւոր իրեղէնները, եւ նոր հր– րամանի մը պիտի սպասէին Թուրքիայէն անմիջապէս մեկնելու համար :

Հրամանը տասացի գործադրուեցաւ : Այդ շրջանի բնակիչները երեք օր տեւո– ղութեամբ զարմանքի մատնուեցան. «Ա– մերիկացիներո՞ւն ինչ կ'ըլլայ կոր» կ'ը– սէին :

Շնորհաւորելի են հրամանը այսքան լաւ գործադրողները : Գալով հրամանը արձակողներուն, կը տեսնէք թէ զուր ի– բար անցեր են : Զանացէք աւելի լաւ ճանչնալ Թուրքերը, պարոններ : Մենք յեղափոխութիւն եւ անկախութեան պայ– քար կ'ընենք, յետոյ առնուազն 30 տարի կը մտածենք թէ «ի՞նչպէս եղաւ » :

անմիջական պարպումը պահանջեց Քա– թանկայի կառավարութիւնը : Միւս կող– մէ, Զոմպէ պաշարման վիճակ յայտա– րարեց, դէմ դնելու համար Լէօփոլտվիլի կառավարութեան հաւանական յարձա– կումին :

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Այս բոլորէն զատ, բաժնին երկրագիտական ճիւղը կարեւոր աշխատանք կը կատարէ, կազմելով «Հայաստանը եւ հայ ազգը» քարտարանը: Ինչպէս խորագիրէն կը հասկցուի, քարտարանին մէջ զետեղուած են արդի Հայաստանի տնտեսութեան, գիտութեան եւ մշակոյթի, ինչպէս նաեւ Հայաստանէն դուրս ապրող Հայերուն պատմութեան նուիրուած բոլոր նիւթերը, որոնք երբեւիցէ լոյս տեսած են հայերէն, ռուսերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, իտալերէն, գերմաներէն եւ այլ օտար լեզուներով: Քարտարանը, որ արդէն ունի քան հազար քարտ, ամբողջացուելէ ետք կը յանձնուի տպագրութեան, եւ հայ գրքի համահաւաք գրացանկին ու հրատարակուող մատենագիտական աշխատութիւններուն հետ միասին պետական գրադարանին բերած նպաստը կ՚ըլլայ հայագիտութեան հարստացման եւ զարգացման գործին մէջ:

Արուեստը ընթերցող լայն խաւերուն մօտեցնելու համար աշխատանքներ կը կատարէ երաժշտութեան բաժինը: Շուրջ քառասուն հազար երաժշտական գործերուն կարեւոր եւ արժէքաւոր մասը կը կազմեն հայկական երաժշտութեան նմոյշները՝ հայկական խազերով եւ ձայնանիշերով գրուած երգերն ու շարականները, Կոմիտասի խմբերգներուն անդրանիկ հրատարակութիւնները հեղինակին ինքնագրերովը եւ այլ հազուագիւտ հրատարակութիւններ: Գրադարանի այս բաժնին մէջ կը պահուին նաեւ Կարա-Մուրզայի, Եկմալեանի, Զուհաջեանի, Սպենդիարեանի, Թաշճեանի եւ մեր միւս անուանի երգահաններուն գործերը եւ անոնց մասին տեղեկատու աղբիւրները: Այդ հարուստ գրականութիւնը ժողովրդականացնելու նպատակով երաժշտութեան բաժինը մօտիկ կապ կը պահէ ուսումնական հաստատութիւններու, հիմնարկութիւններու հետ: Գրադարանին մէջ յաճախ կարելի է տեսնել երաժշտանոցին եւ երաժշտական ուսումնարաններու դասախօսները եւ ուսանողները, ինքնագործ խումբերու մասնակիցները եւ պարզապէս երաժշտասէրները: Անոնք մեծ օգուտ կը քաղեն տակաւին ձեռագիր վիճակի մէջ գտնուող ստուարածաւալ «Հայ երաժշտութեան պատմութեան նիւթերի ժողովածու»էն, որ տարիներու ընթացքին հաւաքած եւ կազմած է վերջերս մեռած Նիքոլա Թէյմուրազեան: Այս վերջինոյն ջանքերով եւ հեղինակութեամբ հրատարակուեցան «Կոմիտաս», «Կարա-Մուրզա» եւ «Մակար Եկմալեան» արժէքաւոր մատենագրութիւնները, որոնք առաջինն են իրենց տեսակին մէջ հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ:

Արուեստը ժողովրդականացնելու գործին մէջ կարեւոր աշխատանք կը կատարէ նաեւ կերպարուեստի եւ քարտէսներու բաժինը, որ ունի աւելի քան 128.000 ալպոմներ, նկարներու վերարտադրութիւններ, տարբեր տիպի նկարներ, ազդեր եւ գծագրական ու ցուցադրական բազմապիսի այլ նիւթեր: Անոնց մէջ են Լէօնարտօ տա Վինչիի, Ռաֆայէլի, Ռամպրանտի, Ռուպենսի, Ռեպինի, Այվազովսկիի, Սարեանի եւ ուրիշներու գործերը: Գրադարանին մէջ բաւական տեղ կը գրաւեն ճարտարապետական եւ հնագիտական բնոյթի նկարները, թատերական բեմադրութիւններու ալպոմները: Հոս կան նաեւ հին եւ չքեղ, հազուագիւտ հրատարակութիւններու հաւաքածոներ: Անոնցմէ են, օրինակ, Շէյքսփիրի գործերուն նկարազարդուած ալպոմները՝ անգլիացի անուանի նկարիչներու գործերով, որ հրատարակուած է 150 տարի առաջ, Եգիպտոսի հնութիւններուն, Վերսայլի պալատին ամէնէն հին ալպոմները եւայլն:

Կերպարուեստին եւ քարտէսներու բաժինը միշտ լեցուն է արուեստագէտներով, գեղարուեստի ուսումնական հաստատութիւններու ուսանողներով, պատմաբաններով, ճարտարապետներով եւ գրագէտներով: Այս բաժինը կ՚այցելեն թատրոնի նկարիչները, շարժանկարի եւ հեռատեսիլի մէջ աշխատողները, մետաքսի գործով զբաղողները, որոնք հայկական հին զարդանկարները կ՚ընդօրինակեն իրենց արտադրութեան համար: Ցաւալի է միայն, որ Հայոց պատմութեան, անոր մշակոյթին եւ արուեստին վերաբերեալ բաժնին մէջ համեմատաբար քիչ են հայ նկարիչներուն գործերուն վերարտադրութիւնները, գեղարուեստական ալպոմները, ծանօթ հայ գործիչներու դիմանկարները, անոնց կեանքն ու գործունէութիւնը պատկերացնող նիւթերը, որոնց նկատմամբ մեծ է ընթերցողներուն պահանջքը:

Գրադարանին մէջ գտնուող հարուստ գիրքերը եւ նիւթերը ժողովուրդին ներկայացնելու համար կը կազմակերպուին մատենագիտական տեսութիւններ, գրական, գեղարուեստական գիրքերու ցուցադրութիւններ, դասախօսութիւններ, զեկուցումներ եւայլն:

Ընթերցողներուն հետ տարուող այս բազմազան աշխատանքներուն հետ միասին Երեւանի գրադարանը, իբրեւ Հայաստանի գրադարանագիտական աշխատանքի կեդրոն, եռանդուն ջանքեր կը թափէ Հայաստանի միւս գրադարաններուն աշխատանքները բարելաւելու ուղղութեամբ: Այս ուղղութեամբ գնահատելի գործ կը տեսնէ գրադարանագիտական բաժինը, որ իր գոյութեան վեց տարիներուն ընթացքին գլխաւոր օգնութիւն ցոյց տուած է Հայաստանի բոլոր գրադարաններուն: Խորհրդակցութիւններէ եւ ցուցմունքներէ զատ, կ՚աշխատին նաեւ գրադարանները արդի ըմբռնումներու ուղղութեամբ կազմակերպել: Միայն անցեալ տարի գրադարանագիտական բաժնին մէջ աշխատողները եւ անոնց հետ նաեւ գրադարանի միւս մասնագէտները այցելած են մօտ 33 շրջաններ կամ քաղաքներ, մօտ 350 գրադարաններու ցոյց տալով գործնական օգնութիւն:

1960ի առաջին օրերուն գրադարանը սկսաւ լոյս ընծայել «Գրադարանավար» տեղեկագիրը, որ կոչուած է լուսաբանելու այս գործին հետ կապ ունեցող աշխատանքի նոր ձեւերը, լայն կերպով լուսաբանելու գրադարանային կեանքի առօրեան:

Կարեւոր աշխատանք կատարուած է հայերէն լեզուով գրադարանագիտական ձեռնարկներ ստեղծելու ուղղութեամբ: Այս հրատարակութիւններուն մէջ աչքի կը զարնեն իրենց օգտակարութեամբ Ա. Բաբայեանի «Գրադարանային տերմիններու բառարանը» եւ «Հեղինակային աղիւսակները», Թ. Իշխանեանի «Կատալոգների կազմակերպումը մասսայական գրադարաններում» եւ «Գրականութեան դասաւորումն ու պահպանումը գրադարաններում», Հ. Սիլվանեանի «Գրադարանային աշխատանքի պլանաւորումը եւ հաշուետուութիւնը», Ա. Շահպիրեանի «Ընթերցողների ազատ մուտքը դէպի գրքային ֆոնտերը», Բ. Զաքարեանի «Աշխատանքը երեխաների հետ մանկական գրադարաններում», Ե. Մարգարեանի «Գրադարանային ֆոնտերի կոմպլեկտաւորումը» եւայլն: Ընդհանրապէս, Երեւանի գրադարանը վերջին քանի տարուան ընթացքին հրատարակած է հարիւրի մօտ գիրքեր եւ գրքոյկներ, որոնցմէ շատերը մեծապէս գնահատուած են գրասէրներու կողմէ: Անցեալ տարի գրադարանը հրատարակած է մատենագիտական եւ գրադարանագիտական 18 գիրքեր եւ ղրկած բոլոր գրադարաններուն: Նախատեսուած է հրատարակել գրադարանի պատմութեան նուիրուած աշխատութիւն մը: Այդ ուղղութեամբ առաջին քայլը առնուած է 1960ին, երբ գրադարանը լոյս ընծայեց Թ. Իշխանեանի եւ Ն. Ոսկանեանի «Ալ. Միասնիկեանի անուան պետական ռեսպուբլիկական գրադարանը» գրքոյկը, ուր կը տրուի գրադարանի պատմութեան եւ ներկայ գործունէութեան համառօտ ակնարկը:

Վերջապէս, գրադարանը վերջին շրջանին կարեւոր աշխատանք կատարած է գրադարանին գործը բարելաւելու ուղղութեամբ: Այսպէս, օրինակ, ջնջուած են ընթերցողներու սպասարկութեան հետ կապուած ձեւականութիւններէն շատերը, որոնք առաջ դժուարութիւններ կը յարուցանէին: Կազմակերպչական այլ աշխատանքներ ալ կը կատարուին:

Երեւանի գրադարանը հարստացնելու գործին մէջ, մեծ օգտակարութիւն ունի այն հանգամանքը, որ գրադարանը կապ հաստատած է երեսուն երկիրներու գրադարաններու, հրատարակչութիւններու եւ խմբագրութիւններու հետ եւ անոնցմէ փոխանակութեան եւ գնելու միջոցաւ ձեռք կը բերէ անհրաժեշտ գիրքեր ու պարբերականներ թէ՛ հայերէն, եւ թէ՛ օտար լեզուներով:

Մէկ խօսքով, Երեւանի գրադարանը ոչ միայն սրբութեամբ կը պահէ եւ կը կատակէ մեր ժողովուրդին եւ մարդկութեան ստեղծած հոգեւոր հարուստ գանձերը, այլեւ ամէն կերպ կ՚աշխատի իր այդ մեծահարուստ պահեստները ի սպաս դնել ընթերցող զանգուածին:

Ա. ԹԻՐԱՔԵԱՆ

ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ "ՀԱՅԱՍՏԱՆԱՍԷՐՆԵՐԸ"

ԽՄԲ.— Լիոնի *Լը Փռոկրէ* օրաթերթի աշխատակիցը, երկու յաջորդական թիւերու մէջ (22-23 Սեպտ.), պատմականը բնելէ ետք 1947ին Ֆրանսայէն ներգ. Հայաստան ներգաղթող Հայերու, կը հրատարակէ զրոյց մը Քերոբ Սամուէլեանի եւ տիկնոջ Անթուանէթի հետ, որոնք մէկ շաբաթ առաջ Ֆրանսա վերադարձած են: Թարգմանաբար կու տանք յօդուածին Բ. մասը: Այս զրոյցին շուրջ պիտի տանք նաեւ մեր խօսքը

Քերոբ եւ Անթուանէթ իրարու սեղմուած խոթրէնէսի (Վիէնի ծովաշրջան թաղամասը) բազմանդամ բնակարաններու յատուկ հին յարկաբաժնի մը սենեակին մէջ, սկսան պատմել իրենց տասնըչորս տարիներու թշուառութեան պատմութիւնները»:

Ինչո՞ւ մեկնած էին: Ինչո՞ւ համար չէին կրնար այժմ Ֆրանսա վերադառնալ: Եւ ինչո՞ւ վերադարձի այս դժուարութիւնները, հակառակ երկու տարի առաջ տեղի ունեցած դիւանագիտական համաձայնութիւններուն...

Երախաները պառկած են: Անդրանիկը՝ Էլէն, 13 տարեկան, իր մօտ դրած է ռազմական հացի պակէթին մէկ մասը, Փոքրը՝ Սամուէլ, 19 ամսու, կը քնանայ անհանգիստ շարժումներով: Հարկ պիտի ըլլայ սպասել, մինչեւ որ իրենց հայրը գործ մը գտնէ, որպէս զի Ընկերային Ապահովագրութեան գործողութիւններն սկսին: Հասկցուի թէ ինչ բանի կը սպասէ երախան, որ ուռած է եւ կը հազայ...:

Անթուանէթի քրոջ յարկաբաժնին մէջ ենք: Անոր ամուսինը կ՚աշխատի վիէնի մետաղագործական հաստատութեան մը մօտ: Տեսնելով բակին մէջ գտնուող գործածուած, հին «203» կառքը, Քերոբ կը խնդայ բերանալոյս: Ինչպէս կ՚ըլլայ որ այսպէս գործաւորները կրնան ունենալ այս տեսակ յարկաբաժին մը եւ ինքնաշարժ կառք: Քերոբի ու Անթուանէթի ժպիտները — որոնք թշուառներուն յատուկ թշուառներն են — պիտի չկրցին մեզ զարմացնելէ յամրաբար պատմուած

ՇԱՐԺԱՎԱՐ ԱՐԱՄԸ

Ու մի փոքր տեղ գնալուց յետոյ ես հարցնում եմ.

— Անունդ ի՞նչ է, ընկեր:

— Ի՞նչպէս, եւ նա երեսը կիսով չափ շրջում է իմ կողմը, ակներեւ հարցումս լաւ չլսած:

— Ձեր անունն ի՞նչպէս է, ասում եմ:

— Արամ, նետում է նա կարծես ակամայ, առանց երեսը դարձնելու, աչքերը միշտ ճանապարհի հեռուն սեւեռած:

Այդ պատասխանն ինձ թւում է ոչ միայն ակամայ, այլեւ դժկամ: Այն տպաւորութիւնն եմ ստանում, թէ ես նրան խանգարում եմ աւելորդ, դուցէ եւ ձանձրալի մի հարցումով:

«Աւելի լաւ է լռել» մտածում եմ ու լռում եմ:

Մեր ճանապարհը անցնում է դարձեալ կանաչաւէտ դաշտով, ապա սկսում է բարձրանալ սարի լանջը, ուր տեղ տեղ նորից արտեր են երեւում, ասես նոր կարկատաններ սարի հին հագուստի վրայ: Զնայած այստեղից բացւում են ըղձալի տեսարաններ՝ թփառատ լեռնադաշտեր, սեպացած սարեր, թարմ զանդուր անտառներ, բայց ես զսպում եմ ինձ. հիացումներս արտայայտել չեմ կարողանում, որովհետեւ շարժավարս շարունակ մնում է մի տեսակ մռայլ, ինքնամփոփ:

Ու դարձեալ չեմ խօսում:

Այս մտքերի վրայ եմ՝ մէկ էլ նկատում եմ Սարալանջի այդ ճանապարհին կանգնած մի փոքրիկ մոսկվիչ. վարիչը իւղոտ ձեռքերով ինչ որ բաներ է ստուգում նրա յառաջամասում. իսկ մի ամբողջ ընտանիք՝ հայր, մայր եւ երկու երեխայ կանգնած սպասում են նրա կարգի ընկնելուն: Ինչպէս երեւում է. նրանք վաղուց են այդ վիճակի մէջ. բոլորի դէմքին նկատելի է տխրութեան պէս մի բան. ինքնաշարժը կանգ է առել ամայի ճանապարհին. ի՞նչ պիտի լինի արդեօք, կը շարունակե՞ն ճանապարհը, թէ ստիպուած պիտի գիշերեն այդ սարալանջին, բաց երկնքի տակ:

Մօտենում ենք եւ շարժավարս, չգիտեմ ինչ է նկատում կամ մտածում, մեքենան կանգնեցնում է անմիջապէս եւ, դուրս նետուելով մօտենում է կանգնած ինքնաշարժի շարժավարին: Նրանք միայն մի երկու խօսք են փոխանակում, թէ ինչ՝ ես չեմ լսում փակ լուսամուտի պատճառով, բայց նկատում եմ, որ այդ խօսքերից յետոյ երկուսով սկսում են քննել մեքենան: Իմ շարժավարը՝ Արամը ինչ որ ստուգում է կանգնած, ապա կռանում նայում է ինքնաշարժի տակը:

«Սկսուեց», ասում եմ, մտածելով, որ երեւի մի ժամ կամ գուցէ աւելի պիտի մնանք կանգնած, մինչեւ որ կարգի բերեն այդ մեքենան, եւ ուրեմն կը հասնեմ բաւական ուշ թերեւս մութով:

Բայց գործը, բարեբախտաբար, տասը րոպէից աւելի չի տեւում: Արամը դէս-դէն կռանալով՝ տնտղում է այդ ինքնաշարժը, շուտով մեքենաշարժը (մոթէօր) բան է պցում, ինչպէս ասում են, եւ նրան ճանապարհելուց յետոյ վախնում է իր տեղը:

Այստեղ արդէն լռելն անյարմար եմ համարում ու հարցնում եմ.

— Ի՞նչ էր պատահել, ընկեր Արամ:

— — Ոչինչ, ասում է նա կարճ ու լռում դարձեալ:

Նորից գնում ենք առաջ ու վեր, միշտ դէպի վեր՝ սարալանջի կեռմաններով. պատահում են մարդատար ու բեռնակիր մեքենաներ, որ սրընթաց անցնում են մեր կողքով, մերթ մտնում ենք անտառ, մերթ դուրս ենք գալիս բաց տեղեր, որտեղից մեր առջեւ պարզւում են նորանոր տեսարաններ՝ սարեր հեռւում, գիւղեր՝ ծառաստանների մէջ: Գնում ենք բաւարար արագութեամբ, եւ ես նորից գոհ եմ. թէեւ կանգ առանք, բայց տեղ կը հասնենք ժամանակին՝ լոյսով:

Սակայն իմ լաւատես խոհերը դարձեալ ընդհատւում են:

Մեքենան մէկէն դանդաղեցնում է ընթացքը եւ կանգ առնում:

Սա ինչո՞ւ համար է. չլինի՞ մի բան փճացաւ: Ոչ.. քիչ հեռու մի բեռնատար կառք առաջին անիւներով ընկել է ճանփեզրի փոսը, որ լիքն է ջրով. մի քանի գոմէշ քաշում են նրան, նա սակայն ոչ միայն դուրս չի գալիս փոսից, անգամ չի շարժւում... Արամը՝ իմ շարժավարը շփթայ է կապում նրա եռեւից եւ միացնում իր մեքենային: Մեքենաշարժը մէկ երկու անգամ բան պցելով՝ ձգում հանում է նրան փոսից եւ ճանապարհ դնում...

«Լաւ էր շուտ եղաւ, մտածում եմ. էլ երեւի կանգ չենք առնի»:

Բայց... ճանապարհին, ինչպէս երեւում է անակնկալներն անպակաս են. Հազիւ անցնում ենք մի երկու քիլոմեթր՝ շարժավարս նորից կանգնեցնում է մեքենան եւ, դուրս նետուելով, գնում է դէպի ձորակը: Ինչո՞ւ է գնում. արդեօք ջուր վերցնելո՞ւ, բայց ձեռքին ոչ մի աման չունի, ոչ ուրիշ աման:

Գլուխս լուսամուտից հանելով՝ նայում եմ նրա յետեւից, տեսնելու, թէ ո՞ւր է գնում կամ ինչի՞, ու նկատում եմ՝ եւ մի բաղդրծական մի մեքենայ ձորակում, մի տղամարդ ու մի կին մտահոգ նստել են նրա շուրջը:

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

(2 Շար.)

…ն բոլոր ողբերգութիւններով, որոնք …ջաւային ժամանակագրութեան մը հանգրուաններն են միայն։ Եւ ո՞վ կրնայ …ռնալ այն պարագան, երբ այր եւ կնոջ …ւորուածքները զիրար կը փնտռեն խուսափելով, վախնալով որ մետաղեայ …փեղկերուն բացուածքներէն զիրենք կըրնան պատժել — իրենց բառերով, «ճերմակ արջերը», իրենց այս լքումին համար։

Մեր աւարտեցին ամբողջ տեւողութեան, երբ կը կարծէինք խոր թափանցած ըլլալ մարդակերին ամենադաժան …մաններուն, երբեք չէինք ենթադրած այս տեսակ «Սկովտական լոգանքի», երբ մեր խօսակիցները փոխն ի փոխ կը խնդային երախաներու նման կամ …ուած կ՚ունենային ծանր զայրոյթներ, …ու պրկումներ դէմքի։

— Երբ որոշեցինք մեկնիլ, որպէս զի …ցնենք մեր հայրենիքը եւ օգտակար …նք անոր պարունակած հարստութիւններ, կը մրմնջէ Քերոբ, մենք աւելի …ու անտարբեր իմաստութեան ձայնին, …ներու տարեցներուն, որոնք կը տառապէին հայրենադարձութենէ։ Եւ ա…, միլիթաններուն, որոնք, պատերազմի վերջաւորութեան, մեզի նկարագրած էին ընկերվարական կարգերուն …ութիւնները։

Ահա թէ ինչպէս կը նկարագրէ Անթուանէթ, սովետական «Թուսիա» նաւուն ժամանումը Պաթում, 1947 Սեպտեմբերին.

— Թէեւ ծաղումով իտալացի, բայց …փոխ ֆրանսահպատակ էի, մեզի …ձեւերին անցաղիր մը, երկու տարի …ամուսնութեան, մեզ վստահեցնելով թէ …ամուսնութեան լուծումը, պիտի կարենայինք Ֆրանսա վերադառնալ, եթէ …ուզէինք փախչիլ։ Արդ, Պաթումի …տուածոյը գրաւեցին մեր բոլոր թուղթերը։ Նաւուն բարձրախօսը մեզի …ց ծովը թափել մեզ հետ տարած …ներուն ամբողջ պաշարը, «վասն զի …նէ կրնային վարակել այս հրաշալի …ը ուրիշ մահուան աշխարհի հիւանդութիւններով»։ Հրամանը գործադրել …, մեզի բաշխեցին սեւ հաց մը, որ … կը հոտէր։ Այդ հացն ալ ծովը նետեցինք։ Բայց երբ տեսանք մեր հայրենակիցները, որ նաւակներով եկած մեր …ուն շուրջ, կը հաւաքէին մեր ծովը թափած հացերը ու կ՚ուտէին զանոնք, …ն ատեն միայն ըմբռնեցինք թէ այս … թիկուս «Աւետեաց երկիրը»։

Անթուանէթ ու Քերոբ կը խօսին յամրօրէն։ Բառերէն կը խուսափին, որովհետեւ իրականին մէջ այնքան երջանիկ են, որ իրենց համար անտանելի պիտի … կոշմնակցութիւնը։ Իրենց պատմածը գաղթականի պահանջկոտ ու դառն …ութիւն չէ։

…րդունակութեամբ կը պատմեն իրականութիւնը, — իրենց կեանքին …ներջորս տարիներու կորուստը, արտաքին. Թերեւս, «երիտասարդական ոգի

խալներու»։ Զիրենք ամէնէն շատ տանջողը այնտեղ մնացող հայրենակիցներու պարագան է, վասն զի անոնք չեն կրնար օգտուիլ միջազգային նոր համաձայնութիւններէն։ Մեծ թիւ մը կը կազմեն անոնք, ինչպէս աւ հարիւր, որոնք վերադարձի ոչ մէկ յոյս ունին։

Իբրեւ յառաջապահներ երկրի շինարարութեան եւ անոր արդիւնաբերութեան զարգացման, առաջին տարին չեն զարմացած, երբ իբրեւ բնակարան ունեցած են ցեխաղիւսով շինուած սենեակ մը, վեց անձի համար։ Կոլխոզի աշխատաւորները աշնան միայն կը ստանան բերքի իրենց բաժինը։ Իսկ իրենք հայրենիք հասած էին աշնան եւ չէին աշխատած։

Քերոբ տարի մը կ՚աշխատի կոլխոզին մէջ, բայց յաջորդ աշնան, իր չահարաժինը հազիւ կը բաւէ երեք ամսուան իրենց ապրուստին։ Արդէն ծախած էին իրենց հեծելանիւները, հագուստեղէնները ու խնայած դրամը՝ սպառած։ Կը ստիպուին նորածին էլէնը յանձնել Երեւանի արուարձանները բնակող ծնողքին հոգածութեան։

Երկու տարի ետք, 1949ին, Անթուանէթ կը մտածէ մեկնումի միջոցին իրենց յանձնուած անցագրի մոլական զօրութեան մասին, ու կը ձեռնարկէ Ֆրանսա վերադարձի գործողութեան։ — Մէկ տարի հողագործական աշխատանքէ ետք, մտանք գործարան։ Սկիզբները օրական կ՚աշխատէինք 12 ժամ։ Խրուշչեւի պաշտօնին գլուխ գալէն ի վեր կ՚աշխատէինք եօթը ժամ։ Մասամբ լաւ է այսպէս, բայց տասնեւչորս տարի անընդհատ։ Սթալինին օրերուն եւ անկէ ետքը — օրը միայն մէկ անգամ կը ճաշէինք …»։

Այս տխուր պատմութեան միջոցին իմացանք այն տեսակ մանրամասնութիւններ եւ զուարճալի անէքտոթներ, որոնք երբեք պիտի չիմանան Խորհ. Միութիւն գացող պաշտօնական հրաւիրեալներն ու այցելուները։

Այսպէս, Քերոբ փորձեց ամէն արհեստ, բարելաւելու համար իրենց վիճակը։ Եղաւ աւլածու, որմնադիր, չարժավար։ Շարժավարութիւնը կը համապատասխանէ տեսակ մը մասնագիտութեան։ Այս մասնագիտութեան համար, պէտք է գիտնալ կառք մը կամ բեռնակառք մը ամբողջութեամբ քակել եւ վերակազմել, որովհետեւ կառատուն գոյութիւն չունի։ Շարժավարութեան արտօնագիրը ստանալէ ետքն ալ, պէտք չէ անձի կամ նիւթի արկածներ ունենալ, ապահովագրական կանոններ չկան։ Առաջին պարագային, 10 տարի բանտարկութիւն, երկրորդին՝ մէկէն երեքտարի.

Վերջապէս, Վիէնի նախկին կօշկակար Քերոբ, մեքենավար կը դառնայ լիմոնատի գործարանի մը մէջ։ Նախարար Փինոյի եւ Ֆրանսացի լրագրողներու Երեւան այցելութեան առթիւ, օդակայան գացող բազմութեան ինքն ալ կը մասնակցի։

— Օդակայանին շրջակայքը փակած է

ին ամէն տեսակի հին կառքերով, դուռները բոլորովին բաց, կը ճշդէ Անթուանէթ, սակայն յաջողեցանք լսելի ընել մեր ձայնը, քանի որ շնորհիւ այդ օրուան ցոյցերուն է որ աշխարհ հասկցաւ Խ. Միութեան մէջ ապրող հայ փոքրամասնութեանց վիճակը։

Համոյքով ըմպելով բաժակ մը գինին, Քերոբ կը շարունակէ. — Ֆրանսայէն ներգաղթող Հայերս կը հաւաքուէինք իրարու քով ամիսը անգամ մը, պլոթ խաղալու համար։ Այս առթիւ գնուած մէկ լիթր գինիին վճարումին կը մասնակցէինք ամէնքս ալ, որովհետեւ աշխատաւոր մը օրական կը շահի մէկուկէս րուպլի, իսկ գինիին լիթրը կ՚արժէ մէկ րուպլի երեսուն»։

Ցուսահատ Խորհ. Իշխանութիւններէն պահանջուած «սեռքիփիքա ուՂպէոծը - մանի»ի ուշացումէն, հակառակ երեսուն անգամ կատարուած պաշտօնական դիմումներուն, Սամուէլեան ընտանիքը կ՚որոշէ խնայողութեան դիմել ու հայթայթել անհաւատալի վերադարձին համար հարկ եղած գումարը, — վեց հարիւր նոր րուպլի (3500 Ն. Ֆ.)։ Մինչ աշխատաւորին ամսական վաստակն է յիսուն նոր րուպլի, համարժէք 45 քիլօ շաքարի.

Իվերջոյ գրօշաշրջիկի մը շնորհիւ, Նոր Խարբերդի մէջ կը ստանան թղթատարութեան կողմէ անվերջանալիօրէն «կորսուած» պաշտօնաթուղթը։

Ու, մենք բնաւ տեսած չէինք այսքան երջանիկ մարդիկ, նոյն իսկ այն ատեն՝ երբ կինը կը պատմէր լալով. —

— Եղաւ ատեն մը, երբ քիչ մնաց բաժնուէինք իրարմէ, որովհետեւ ամէն Ուրբաթ իրիկուն, առանց պատճառի, Քերոբ տունէն կը բացակայէր եւ դուրսը կը մնար աւելի քան երեք ժամ։ Երկար ատեն ետք միայն համարձակեցաւ ինծի յայտնել եղելութիւնը, — ստաիկանութիւնը զինքը կարգած է եղեր իբրեւ «օգնական», կ՚երթայ եղեր գաղտնի ժամադրութեան մը, «տեղեկագիր» տալու։ Բայց որովհետեւ որեւէ բան չէր ըսեր հայրենակիցներու մասին, «ճերմակ արջերը» մեզ հանգիստ ձգեցին»։

Նոյնը չէ պատահած սակայն այն երիտասարդ Հայերուն, որոնք վճռեր են ամէն գնով մեկնիլ Մոսկուա, ուր պիտի երթար նախագահ տը Կօլ, այցելելու համար Ֆրանսական ցուցահանդէս։ Անոնք կը ձերբակալուին Երեւանի մէջ եւ ազատ կ՚արձակուին այն ատեն միայն, երբ իշխանութիւնները կը տեղեկանան թէ նախագահը ետ կեցած է այդ այցելութենէն։

Ու Քերոբ, երջանիկ, կը յարէ.

— Ես աղքատ եմ, բայց հարուստ, որովհետեւ գիտեմ թէ ինչ կ՚արժէ ազատութիւնը …»։

ԶՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ԼԻԶԲՈՆԱՅԻ ՄԷՋ

Սեպտեմբեր 19ին սկսաւ սկաուտական միջազգային համաժողովը Լիզպոնայի մէջ։ Ամէն երկու տարին անգամ մը 76 ազգերու ներկայացուցիչներ կը համախմբուին եւ շարթուան մը ընթացքին կը գրաւին միջազգային սկաուտական հարցերով։ Այս տարի կը մասնակցէին 56 ազգերու ներկայացուցիչները, որոնց մէջ կը նշմարուէին նաեւ անկախութիւն ըստացած նոր ազգերու ներկայացուցիչները։ Հայ Արիներու Միութեան կողմէ կը մասնակցէին Իժ. Գուրգէն Մեծատուրեան եւ Պ. Սերոբ Գայիշեան։ 1929էն ի վեր Հայ Արիներու Միութիւնը կանոնաւոր կերպով մասնակցած է այս համաժողովներուն, հայ սկաուտական շարժումին իբր ներկայացուցիչ։ Փորթուկալի հանրապետութեան նախագահը պաշտօնական ընդունելութիւն մը տուաւ ի պատիւ պատուիրակներուն, ինչպէս նաեւ արտաքին նախարարը, որ հիւրասիրեց պատուիրակները նախարարութեան դահլիճին մէջ։ Շատ սիրալիր ընդունեցաւ Հայ Արիներու պատուիրակութիւնը, յիշեց անոնց մասնակցութիւնը 1950ի հաւաքոյթին, որ նոյնպէս Փորթուկալի մէջ տեղի ունեցաւ։ Սկաուտական միջազգային շարժումը օրըստօրէ կ՚ընդարձակուի թիւով եւ որակով, եւ համաժողովին վրայ նոր գործունէութեան պարտականութիւններ կ՚աւելնան այսպէս, — ընդհանուր պիւտճէի մը հիմնարկութիւնը, միջազգային մասնաւոր կոմիտէներու ինորութիւն, ազգային գործունէութեան յայտագիր, թէքնիք հարցեր եւայլն։

Հայ Արիներու պատուիրակները, ինչպէս նախորդ համաժողովներու ընթացքին, մասնակցեցան զանազան յանձնախումբերու, ինչպէս նաեւ կարեւոր հարցերու քննութեան, միշտ վայելելով համակրութիւն, այսպէս ճանչցնելով նաեւ սկաուտութիւնը աշխարհի զանազան մասերէն եկող պատուիրակութեանց։

Հ. Ա.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Խարբերդի Փերչէն գիւղի Ամերիկա «Ուսումնասիրաց» կեդրոնին հրահանգով, որ կը հրաւիրէր Սփիւռքի քոյր մասնաճիւղերուն՝ իրենց շրջանի եկեղեցիներուն մէջ հոգեհանգիստ մը, Խաչվերացի տօնին օրը, յարգել Ապրիլեան Եղեռնին զոհ գացած հայրենակիցներու յիշատակը, Մարսէյլի Փերչէնցիները կատարեցին իրենց պարտականութիւնը Գօմոնի Ս. Գրիգոր եկեղեցիին մէջ։ Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք խօսեցան Փրոֆ. Գ. Խայիկեան, ժողովրդապետ Ֆրանսայի Հայ Աւետարանական Համայնքին։

ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Գիտեմ…. մրմնջեց Վանական քմծիծաղով մը, բայց այս է բոլորը։

…ն ատեն դատաւորները մեքենաբար …քի ելան ու քառորդի մը չափ դատարանին խորհրդակցութեան սենեակին մէջ …տանձնացան։

…րդութիւնը խոր լռութեան մը մէջ …ր սպասէր։ Ամէնուն հոգին անձկութիւն …ը կ՚ունենայ։ Ինչ պիտի ըլլար դատարաններու որոշումութիւնը։

…սորդ մը անցաւ …

…Վանական իր աչքը չէր թարթեր, կարծես թէ անդրի մը ըլլար իր բովանդակ …ւթեան մէջ ամուր մնացած։

…դատաւորները կրկին իրենց տեղերը վերադարձան։

Ընդհանուր դատախազը հետեւեալ վճիռը կարդաց.

«Նկատելով որ աւելի երկու շաբաթներ առաջ Վարագայ լերան ետին գտնուող գիւղի մը մէջ ձերբակալուած դատապարտեալին անունը ըստ իր յայտարարութեան Խաչիկ է, մականունը Տէրենց, իսկ ծնած գիւղը Նորշէն։

«Նկատելով որ յիշեալ թափառաշրջիկը հարցաքննութենէ խուսափելու համար իր իսկական խոստովանութեամբ չուրանար թէ մեծ դատաւորն ու բանտարկեալ պառաւ հայ կին մը սպաննած է կառավարութեան պաշտօնատունին մէջ։

«Նկատելով որ Թշուառական եղեռնագործը վաղեմի չարագործներէն մին է արդէն, որոնց բանը գործը աւերութեան ու երկրին շահերը վտանգել է.

«Այդ պատճառաւ օրինաց տրամադրութեանց համաձայն, յիշեալ դատարկապորտը, յիշեալ թափառաշրջիկը, յիշեալ վաղեմի չարագործը… յիշեալ եղեռնագործը՝

Մահուան կը դատապարտուի …»։

Այս չարաշուք վճռոյին ընթերցումէն ետքը, դատաւորները հրամայեցին ոստիկաններուն որ բանտ առաջնորդեն մահապարտը։

Թշուառ Վանական աներկիւղ քայլերով ոստիկաններուն հետեւեցաւ։

ՎԵՐՋ ՄԱՍՆ ԱՌԱՋՆԻ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԹԻԱՐԱՆԸ

Հին, բարբարոսական, գրեթէ անյիշատակ դարերէ անտի, գետ ամուր ու հսկայ պարիսպներով շրջապատուած, բերդ մը կայ Թարզ Թարապլուսի մէջ։

Այդ բերդը այսօր Թուրք կառավարութեան թիարանն է։

Օհ, ըսել կ՚ուզենք թէ՝ այն գերեզմանն է, ուր մարդուս յիշողութենէն կը ջնջուի կարծես իր պաշտած արտաքին աշխարհը …

Այն գերեզմանն է, ուր հոգին տառապելէ կը դադրի … ու կեանքը՝ մթին ու խորհրդաւոր լռութեան մը մէջ՝ կը հատնի, կը մարի … ինչպէս իւղը սպառած կանթեղի մը։

Մէկ խօսքով՝

Այն գերեզմանն է, ուր Աստուծոյ աչքըն ալ գուցէ չի թափանցեր։

Ահա այդ անիծեալ բերդին մէջ աքսորուած էր մեզի ծանօթ Թշուառ Վանական՝ չորս տարիներէ ի վեր։

Բայց թէ ի՞նչպէս մահուան դատապարտուած այդ հայրենանուէր հոգին թիապարտ մը եղած էր … ի՞նչ պարագաներու տակ կախաղանէն ազատելով թիարան նետուած էր — պէտք է վայրկեան մը տխուր անցեալին յիշատակները պրպտենք։

Արդ, ընթերցողներս կը յիշեն թէ Վանի եղեռնալի ատեանը, հիմնուելով Նուրի պէյի սպաննութեան վրայ, մահուան վճիռը տուած էր Վանականին, եւ կը սպասէր որ Բարձր. Դուռը կայսերական իրատէով մը վաւերացնէ անոր գործադրութիւնը։

Ահա այդ միջոցին՝ Վանի անգլիական հիւպատոսը հետեւեալ իմաստով տեղեկագիր մը կը ղրկէր Կ. Պոլսոյ իր դեսպանին.

«… Նկատելով որ այս աղետալի դէպքը մեծամեծ չարիքներու պատճառ պիտի դառնայ, կը խնդրուի որ միջամտութիւննիդ չզլանաք …»։

Անգլիական կառավարութեան Կ. Պոլսոյ լիազօր ներկայացուցիչը՝ ծանուցագրով մը իմացուց Բ. Դրան այսպիսայ ծանր պատասխանատուութիւնն ու երկպառակութեան մը ամբողջ պարագաները։

Ի՞նչ ըրէր Բ. Դուռը։

Ուստի հարկադրուեցաւ տեղի տալ. հարկադրուեցաւ բեկանել Վանականին դէմ արձակուած եւ կայսերական իրատէի ենթարկուած մահավճիռը։

Եւ որպէսզի դատական օրինաց տրամադրութիւնը ժողովրդեան աչքին առջեւ անգործադրելի չնկատուի, Բ. Դուռը դադտնապէս Կ. Պոլիս բերել տուաւ Վանականը եւ յետոյ Ղարզ Թարապլուսի բերդը փոխադրեց։

(Շար.)

Տիկին Խ. Թորոսեան, Օր. Ս. Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Սէմէրճեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Գուչեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Ներսէսեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Գրիգոր-եան, Տէր եւ Տիկին Բ. Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Ց. Ստեփաննեան եւ զաւակնե-րը, Պ. Յ. Աւճեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, աներձագին եւ ազգականին՝

ԽԱՉԻԿ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ
(Սէօլէզցի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ 70 տարեկանին, Սեպտ. 24ին:

Ցուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ այսօր Հինգշաբթի, հանգուցեա-լին բնակարանը, 16 Րիւ Շարլ Քալմիւս, Ժանթիյի, ժամը 15.30ին:

Մարմինը պիտի ամփոփուի տեղւոյն գերեզմանատան մէջ:

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՏԷՍԻՆ.— Այրի Տիկին Սրբուհի Տա-պաղեան, զաւակները եւ բոլոր ընտանե-կան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատար-ուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՈՒՐԳԷՆ ՏԱՊԱՂԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրա-կի տեղւոյն Ս. Աստուածածնայ եկեղեց-ւոյն մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Գոլա Քոլոմպի մասնաճիւղի անդամուհիները 30 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի օգախոխու-թեան կայանին ողբացեալ Ստեփան Գալ-եանի մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ, ինչպէս նաեւ երեսուն Ն. Ֆ. Արմենակ Գասպարեանի մահուան քառասունքին առ-թիւ: (Ստանալ Յառաջէն):

×

Անիէռէն Տէր եւ Տիկին Ա. Աւետիսեան եւ Տէր եւ Տիկին Գարիպեան 15ական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի օգախո-խութեան կայանին, ողբացեալ Տրդատ Հեմինեանի մահուան տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, նոյն առթիւ, նոյն նպատակին՝ Տէր եւ Տիկին Ցարեթ Յա-րութիւնեան տասը Ն. Ֆ.: (Ստանալ Յա-ռաջէն):

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Միութեան Փարիզի Վար-չութեան ժողովը սովորաբար տեղի պիտի ունենայ այս Երկուշաբթի, ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաք-եան սրահին մէջ: Վարչութեան անդամ-ներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեց-ւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալու-թեամբ ստացած է Ի. Տիրան Թէքէեանէ 300 Ն. Ֆ. եկեղեցւոյս բարեզարդութեան համար, իր ամուսնութեան առթիւ:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆ

Աշնանային առաջին արշաւը յառաջի-կայ Կիրակի, Հոկտեմբեր 1, Շաւիլի մէջ: Մեկնում Շաւիլի եկեղեցիէն ժամը 10.30ին:

Փարիզի ժամադրավայր՝ Կառ Մոն-փարնաս նոյն օրը ժամը 9.30ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծա-նուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Վարագայ Ս. Խաչի տօնը կը կատարուի օրուան յա-տուկ մասնաւոր արարողութեամբ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս – պատ-րիարք Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա.ի օծումի եւ գահակալութեան 6րդ տարեդարձը ըլլա-լով, հանդիսաւոր շուքով կը կատարուի Հայրապետական Մաղթանք:

Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ տօնի եւ մաղթանքի ձօնմամբ մատուցուած Ս. պատարագին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կը կատարուի մասնաւոր Հոգեհան-գիստ՝ Եկեղեցիին ողբացեալ նախկին վաստակաւոր դպրապետ Յակոբ Մալաք-եանի մահուան 6րդ տարելիցին առիթով, ինչպէս նաեւ իր ընտանեկից Քիրազեան գերդաստանին ննջեցեալներուն յիշատա-կին, ներկայութեամբ Փարիզէն Մալաք-եան ընտանիքի անդամներ՝ Տիկին Արաք-սի Յ. Մալաքեանի եւ Տէր եւ Տիկին Ա.-չոտ Մալաքեանի:

Կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ Մա-լաքեան եւ Քիրազեան ընտանիքներու ննջեցեալներուն յիշատակը յարգողներ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երիտասարդ մը 20 – 35 տարեկան, իբ-րեւ վաճառորդ (վանտէօր) կերպասի վաճառատան համար:

Դիմել՝

Etbs A.EDER
67, Rue de Cléry, Paris 2°

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարա-րէ թէ Հայկազեան վարժարանը վերա-բացուած է: Մանօթ ուսուցչուհի եւ ման-կավարժուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեան կը դասաւանդէ ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ կէսօր, եւ կէսօրէ վերջ ժամը 14էն մինչեւ 16:

Նոյնպէս Կիրակի առաւօտները:

Կը յանձնարարուի Լիոնահայ ծնողք-ներէն փութով արձանագրել տալ իրենց զաւակները, ամէն օր դիմելով եկեղեցւոյ գրասենեակը ժամը 16էն մինչեւ 19:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեց-ւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ, 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի, աւանդա-կան մատաղօրհնութիւնը տեղի պիտի ու-նենայ: Այս առթիւ պիտի պատարագէ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Ամէն անոնք որ կը փափաքին մաս-նակցիլ իրենց նուէրները պէտք է ղրկեն Պ. Ա. Մարտիրոսեանի:

27 Րիւ Սէն – Ժիւսթ, Առնուվիլ:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վար-ժարանին վերաբացումը պիտի կատար-ուի՝ Հոկտեմբեր 5ին, Հինգշաբթի ա-ռաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Արձանագրութիւն, դասարանական բա-ժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պի-տի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Պ. Վահ-րամ Միսթիքի կողմէ:

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծը-նողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշ-եալ թուականը եւ անյապաղ արձանա-գրել տան իրենց զաւակները, եւ նորեր ալ, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաս-տիարակութեան:

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Լիլայի մէջ, երկու փավիյօն (մեթրո-յէն երկու վայրկեան), Ա) մուտք, երկու կառատուն, խոհանոց, պատշգամ, տուշ, արտաքնոց, երկու սենեակ, պզտիկ խո-հանոց մը:

Բ) Գետնայարկ, սենեակ, խոհանոց, պատշգամ եւ արտաքնոց, յարկի վրայ մէկ մեծ եւ մէկ պզտիկ սենեակ, (180 քառ. մեթր):

Հասցէ.— Արեւեան,

13, Rue Jean Poulmarch, Les Lilas.
VIL. 36-47

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9°)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խում-բին ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրա-կարգ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտա-ւորիչ է:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմի-տէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շա-բաթ, ժամը ճիշդ 20.30ին, «Երեմեան» դպրոցը: Կարեւոր օրակարգ: Բացակա-ները նկատի պիտի առնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրա-ւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ սովորաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէնե-րու եւ խումբերու անդամ ընկեր- ընկե-րուհիները:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկ-տեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրա-կի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին.

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ. Կիրա-կի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին.

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պար-տաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհինե-րուն տեղեկացնեն ժողովներու թուակա-նի և վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր-ները, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան Ակումբ: Խիստ կարեւոր օ-րակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայու-թիւնը պարտաւորիչ է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ կին մը, երախայ մը նայելու եւ իրիկուան ճաշ պատրաս-տելու համար:

Հեռաձայնել՝

VIL. 36-47.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Dem. Urgence MONTEUR pr. ensemble Tricot (Cardigan - gansé et jupe doublée) grosses séries trav. assuré toute l'année Record Paris, 226, Rue St'Denis, Paris 2

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 29 SEPTEMBRE 1961

…Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9216 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5017

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՆԿՈՒՄ

Բարոյականութեան մասին չէ որ պիտի խօսինք, այլ իրողութիւններու մասին։

Թուրք մամուլն է, որ առենէ մը ի վեր կ'ողբայ Թուրք ժողովուրդին բարոյական անկումին վրայ։ Կ'արձանագրէ դէպքեր ու պատահարներ, որոնք ծանր մտահոգութիւն կը պատճառեն այդ երկրի ղեկավարներուն։

Մենք չենք կրնար յիշել հոս Թուրք թերթերու մէջ պատմուած անթարթ … դէպքեր։ Սակայն, նուազագոյն չափով … յիշածներն իսկ կու գան հաստատել, թէ այս երկիրը, որ Թուրքիա կը կոչուի, միայն անտեսական տագնապի մէջ չէ, այլեւ բարոյական տագնապի մէջ, ուր կը … օրէ օր։

Այսպէս, թերթ մը, «Միլլիէթ», Չէ… … Ալթան ստորագրութեամբ, կը գրէ թէ «Ամբողջ երկրին մէջ զինուորական … կայ եւ յեղափոխական վար… կը տիրէ։ Հակառակ ասոր, յար… … եւ կիներու դէմ ա… օրէ օր կ'աւելնան»։

Թերթը յիշելով դպրոցաշրջիկներուն դէմ … յարձակումները, կը յայտարարէ, թէ … է հերոսութիւն նկատուիլ … փողոցներուն մէջ կնոջ մը … պտտիլը»։

Այս տողերը ցոյց կու տան, թէ մին… … իջեցուցած են հերոսութիւնը, … հերոս չունեցող ժողովուրդին մէջ։ … Թուրքիան հերոս չէ ունեցած, … հերոսութիւնը ոչ միայն քա… ու յանդգնութիւն կ'ենթադրէ, այլեւ բարձր բարոյականութիւն, առաջ… … համար ժողովուրդը։

… թերթ մը, «Աքշամ», խօսելով Թուրք հովիւներու յարձակումներուն վր… … աշակերտուհի դպրոցաշրջիկի մը, իր … եւ 17ամեայ աղջկան վրայ, … կը յիշէ, թէ աշակերտուհի ըղ… … բազմաթիւ են։

— Մաու Մաուները անգամ այս տեսակ … չեն ըներ։

Թուրք թերթը իր կողմէ, վրդովուած, … բացագանչէ.

«Ա՜յս քանի՞երորդ խայտառակութիւնն … Ա՜յս ի՞նչ բարոյականի տագնապ է, … Աստուա՜ծ իմ»։

Այն որպէս թէ վրդովուած թերթի աշ…, զատապարտելէ ետք հո… … արարքները, կը յայտնէ որ «ե… նշաններով յայտնէին իրենց … ու փափաքները, թէ աւելի կը … իրենց նպատակին հասնիլ եւ … այս ժխտական քարոզչութիւնը դրա… կը դառնար …»։

Այս զարմանալի տողերը գրելէ ետք, … կը հարցնէ դեռ, թէ «ի՞նչպէս … չունինք բարոյական անկումը որ … քայլ մը եւս կ'առաջանայ»։

Ինչպէս հաստատել այս ողբի անկեղ…, երբ Թուրք հովիւներու «յա…» համար նոր միջոցներ կ'ա… «նշաններով» խօսիլ, դրա… «արդիւնքի» հասնելու համար։ Այսի… … նշանակէ, ոճիրի մը պահուն, փո… … թիր ու դանակ գործածելու, … սարսափելի գործածութեան։ Իր խոր… մէջ, խմբագիրը Մաու Մաուներ… … արարքը չէ որ կը դատապար… … միջոցները …

Բարոյականի անկում առօրեայ, … պատահարներու մէջ ալ կը … Նոյն թերթերը սակայն, … Բարոյական անկումը պէտք … Թուրքիոյ վերջին կէս դարու … մէջ. այն ահաւոր թուա…, երբ հայկական եղեռնը տե… ամբողջ ժողովուրդ մը խեղ… իր արիւնին մէջ, ամէնէն վայ… միջոցներով. երբ մեծն ու փոքրը, … ու ծերը, այրն ու կինը, … անպաշտպանները քշուեցան եւ ճամբու ընթացքին Թուրք Մաու-Մաուներու կողմէ ջարդուեցան ու առեւանգուեցան։

Այն թերթերը, որոնք այսօր կը վրդովուին, լուռ մնացին եւ դեռ լուռ կը մնան. սակայն բարոյականի բուն անկումը, թողունք անցեալը, տեղի ունեցաւ 1915էն, երբ ամբողջ երկիրը արիւնով ողողուեցաւ եւ հազարամեայ հայրենիք մը կործանեցաւ։

Լուռ մնացին բոլոր Թուրք այսպէս կոչուած մտաւորականներն ու մամուլը եւ արիւնոտ դէպքը կրկնուեցաւ։ 1955ի Սեպտեմբեր 6–7ի գիշերը վայրագ յարձակումներն ու թալանը, հրդեհն ու բռնաբարութիւնները կրկնուեցան, այս անգամ ոչ թէ անապատներուն մէջ, այլ սուլթանական հին ու փարթամ մայրաքաղաքին՝ Իսթանպուլի մէջ, Եւրոպացիներու աչքին առջեւ, եւ մեղսակցութեամբ օրուան կառավարութեան։

Այս արիւնոտ դէպքերէն ետք, Թուրք վարիչներէն ոմանք փորձեր են նոր կեանք տալ Թուրքին. նոր կարգեր հաստատել, նոր տարազ հագցնել, սակայն, բարոյականը մնացեր է նոյնը։ «Յեղափոխութիւն»ներ եղեր են, սակայն անոնք ոչ թէ յեղաշրջած են երկիրը կամ ժողովուրդը, այլ իշխանութիւնը. խումբ մը ձեռքէն առնուած է իշխանութիւնը եւ տրուած ուրիշ խումբի մը։

Անգլիական թերթ մը, «Կարտիըն», դեռ վերջերս կը գրէր թէ «Թուրքիա ներկայիս աշխարհի ամէնէն յետամնաց երկիրներէն մէկն է։ Բնակչութեան 65 առ հարիւրը գրել-կարդալ չի գիտեր։ Թուրք նոր գործարաններու մօտ 80 առ հարիւրը անպէտ են. անոնցմէ շատերը իրենց կարողութեան կէսին չափ իսկ չեն աշխատիր»։

Ի՞նչ հարկ սակայն, այս վկայութիւններուն, երբ գիտենք թէ երկար տասնամեակներէ ի վեր Թուրքիա ուրիշներու միլիոններով կ'ապրի, ու կը մնայ նոյն մուրացիկը։ Զուրկ արժանապատուութեան զգացում. երբ ուսանողներն ու ուսանողուհիները ալան-թալանի կը մասնակցին, այլեւս աւելորդ չէ՞ գրել-կարդալու մասին խօսիլ …

Մեզ չեն վրդովեցներ բարոյականի անկման այս նոր դէպքերը, որոնք սովորական են այդ երկրին համար։ Սակայն, ինչ որ վրդովիչ է, այն է՝ որ հակառակ այդ պատահարներուն, միջազգային կեանքին մէջ, դեռ տեղ կը տրուի անոր, որ յաճախ կը խօսի բարոյական աշխարհ մը կերտելու ջանքերուն մասին։

Այն համոզումն ունինք, թէ որեւէ երկիր որ զուրկ է բարոյական սկզբունքներէ, մեծ թէ փոքր, չի կրնար երկար տեւել։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐՍԿՍԻՆ

Ընկերվարականներու արտակարգ ազգային խորհուրդը հաւաքուեցաւ Փիւթոյի մէջ, խորհրդակցելու համար տը Կոլի քաղաքականութեան շուրջ։ Կուսակցութեան երկու թեւերը իրարու մօտեցած են աւելի եւ նախկին տարակարծութիւնները չկան։ Այսպէս մինչ մէկ թեւը կը մնար տը Կոլի վարչաձեւին հաւատարիմ եւ միւսը միայն կը քննադատէր կառավարութիւնը, այսօր բոլորն ալ դէմ են տը Կոլի քաղաքականութեան, կը տարբերին միայն ընդդիմութեան իրենց ձեւերուն մէջ։

Ընկերվարականները կը հեռանան Իշխանութենէն հիմնարկութեանց, ընկերային եւ տնտեսական քաղաքականութեան պատճառաւ, կը հեռանան նաեւ, այսօր, ալժերական քաղաքականութեան պատճառաւ։ Հանրային կարծիքը պէտք է արթննայ կառավարութեան յարատեւ սխալներուն առջեւ։ Կը մնայ սակայն պայքարելու ձեւը։ Հոս է միայն որ ընկերվարականները երկուքի կը բաժնուին։ Ոմանք կը խորհին թէ պէտք է բարեփոխել Սահմանադրութիւնը եւ ստիպել տը Կոլին որ քաղաքականութիւնը փոխէ, ուրիշներ կը նախընտրեն նետել Սահմանադրութիւնը եւ կապերը խզել տը Կոլի հետ։ Այս երկու հոսանքներուն գլուխն են՝ Շանտերնակոր եւ Կազիէ, Կի Մոլէի կը մնայ միջին ճամբայ մը գտնել։

Առաջին նիստին ընթացքին Շմիթ զեկուցում տուաւ, տը Կոլի հետ իրենց ունեցած տեսակցութենէն։ Ծանօթ է որ Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի, կուսակցական ղեկավար պատուիրակութիւններ տեսակցութիւններ ունեցած էին Նախագահ տը Կոլի հետ։

Այս վերջինը ըսած էր բոլորին թէ պէտք է ձգել զինքը որ Ալժերիոյ հարցը կարգադրէ, առանց ճշդելու թէ ի՛նչ ձեւով պիտի կարգադրէ։ Տը Կոլ թելադրած էր նաեւ պատուիրակներուն որ իրեն հետեւին, եթէ բանելիք մը ունենան։ Շմիթ պատմեց թէ տը Կոլ ըսած է իրենց որ բանակցութիւնները պիտի վերսկսին Ալժ. Ազատ. Ճակատին հետ։ Տեսակցութեան ընթացքին, Կի Մոլէ դիտել տուած է տը Կոլի որ համբերաշխութիւն կը քարոզէ բայց երեք տարուան իր քաղաքականութիւնն իսկ համբերաշխութեան դէմ քաղաքականութիւն մը եղած է։ Տը Կոլ պատասխանած է թէ ոչ մէկ քաղաքականութիւն կատարեալ է, բայց ասիկա նպաստաւոր եղած է հաւաքականութեան։ Պատասխանելով հիմնարկութեանց առթիւ եղած առարկութեանց, տը Կոլ շեշտած է թէ երբեք չէ բռնաբարած սահմանադրութիւնը, ինք միայն կը ցաւի որ չի կրնար ուղղակի խօսիլ խորհրդարանին առջեւ, ինչպէս կ'ընէ օրինակ Անգլիոյ Թագուհին (յիշենք սակայն թէ Անգլիոյ Թագուհին Մաք Միլընի գրած ճառը կը կարդայ)։ Ալժերիոյ մասին, յայտնած է թէ գիտենք ո՞ւր կ'երթանք, դէպի անկախ Ալժերիա մը։ Աւելցուցած է թէ բանակցութիւնները Սահարայի համար չէ որ ձախողած են, այլ ուրիշ պատճառներով։ Տը Կոլ քննադատած է նաեւ Ալժերիոյ Ֆրանսացիները որոնք խելացի չեն եղած, եթէ իրենք ըլլային Ալժերական Ալժերիոյ գլուխը, հիմա փառաւոր դիրքեր կ'ունենային։

Շմիթի այս զեկուցումէն ետք, խօսք առած է Կասթօն Տէֆէռ (Ծերակուտական, Մարսէյլի քաղաքապետ) որ ամբաստանած է Տըպրէն իբրեւ մեղսակիցը՝ Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակի, կարելի չէ պայքարիլ Կ. Գ. Բ.ի դէմ առանց պայքարելու Տըպրէի դէմ, ըսած է Տէֆէռ։ Լըժէօն, ընդհակառակն պաշտպանած է Տըպրէն, որ չէր կրնար տարբեր քաղաքականութիւն մը վարել քան ինչ որ տը Կոլ թելադրած էր իրեն։

Ամէնէն բուռն ընդդիմադիրը Կազիէն էր որ շեշտած է թէ ներկայ վարչակարգը դատապարտուած է ինչ որ ալ ըլլայ Ալժերիոյ պատերազմին վերջը։ Պէտք է փոխարինել այս «անհատապետական» վարչակարգը։ Ապարդիւն է փորձել բարելաւել ներկայ վարչաձեւը պէտք է նորը պատրաստել։

Նիստը կը փակուէր Հինգշաբթի գիշեր ուրիշ միջամտութիւններէ ետք։

× Օռանի մէջ երիտասարդներ ղաղաղ մը իրենց ուսին, յուղարկաւորութիւն մը կը կեղծէին։ Երբ կարգապահութեան ուժերը հարցուցին» ո՞վ կը թաղէք » «տը Կոլը» պատասխանեցին։ Բայց Ապահովութեան Ուժերու միջամտութիւնը կէս ձգեց իրենց գործը։

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՆԱՍՐ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՓՐԿԵԼ

Վերջին պահուն կը տեղեկանանք թէ զինուորական պետական հարուած մը տեղի ունեցած է Սուրիոյ մէջ եւ ըստ Դամասկոսի ձայնասփիւռին տուած լուրերուն յաջողած է առանց ոչ մէկ զոհի։

Նախքան այս հարուածը, յիշենք թէ Նասր պաշտօնանկ ըրած է փոխ-նախագահ՝ գնդ. Սերաճը, որուն տարակարծութիւնները մարեշալ Ամերի հետ սուր հանգամանք ստացած էին վերջերս։ Ամէր Նասրի «մարդն» էր Սուրիոյ մէջ, բայց Սերաճ «զօրաւոր մարդը» կը նկատուէր Սուրիոյ նահանգին։ Չորեքշաբթի իրիկուն հաղորդուած այս լուրերը բաւական մտահոգութիւն կը պատճառէին արդէն եւ «Լը Մոնտ» կը գրէր նաեւ թէ Սերաճի և իր գործակալներուն այս «անգործութիւնը» կրնայ վտանգաւոր ըլլալ, թէեւ մարեշալ Ամէր բացարիկ իրաւասութիւններ ստացած էր Նասրէն։ Կը հաղորդուէր նաեւ թէ նախկին նախագահ Շիւքրիւ Քուաթլի Դամասկոս վերադարձած է (Յուլիս 23էն ի վեր Զուիցերիա կը «խնամուէր»)։

Վերջին լուրերուն համաձայն կացութիւնը հետեւեալն է. — Նասր հրահանգած է որ Ազգային Առաջին բանակը Դամասկոսի վրայ քալէ եւ ճզմէ շարժումը։ Մինչ այդ սակայն Դամասկոս կ'ըսէ թէ շարժումը յաջողած է եւ «Ալլահ մեծ է» նշանաբանով կը յայտարարէ թէ Սուրիա պիտի վերագտնէ իր արժանապատուութիւնը։ Այս շարժումը կը ձգտի Սուրիան բաժնել Եգիպտոսէն։ Բայց Դամասկոս կը շեշտէ թէ շարժումը սուրիական չէ այլ՝ արաբական։ Ժողովրդական ցոյցեր կը կատարուին։ Օդակայանները եւ նաւահանգիստները փակ են։ Նասր յայտարարեց թէ մարեշալ Ամէր գերի ինկած է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՆԹԱ – ՄԱՐԻԱՅԻ «հերոսը» Կալվան Օռլիէն անցեալ առջի օր, դէպի Քազա-պլանքա իր ճամբորդութեան ընթացքին։ Փորթուկալցի ըմբոստը յայտարարեց թէ Եւրոպան ապականած է եւ հիւրասիրութեան ու բարութեան իտէալ երկիրը Պըրազիլն է, ուր կրկին պիտի վերադառնայ։

ԹԷՀՐԱՆԷՆ՝ կը հերքեն թէ պարսկական իշխանութիւնները ձերբակալած ըլլան քիւրտ ըմբոստ պարագլուխը՝ Պարզանի։

ՆԱԶԱՐԷԹԻ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է արաբ համայնավար երկու ղեկավարներ։

ՈՒԶՊԵԿԻՍՏԱՆԻ վարչապետը պաշտօնանկ եղաւ։ Վերջերս Խրուշչեւ քննադատած էր Ուզպեկներու «ազգայնական» տրամադրութիւնները եւ երկրագործական տագնապը։

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարը՝ Լորտ Հիում կոչ մը ըրաւ ՄԱԿին շեշտելով թէ միջազգային տարակարծութիւնները միայն բանակցութեամբ պէտք է կարգադրուին։

ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐ ՇԱԼ եւ Զելլէր որոշած են գործադուլի դիմել (անօթութեան գործադուլ) որովհետեւ այցելութիւնները արգիլուեցան։

ԴԵՂՆԱԾ ՎԷՃԻ ՄԸ
ԱՒԹԻՒ ԳՐՈՒԱԾ

Հասած եմ այն տարիքին, ուր կեանքը տխուր վերջալոյսի մը տպաւորութիւնը կը թողու :

Առօրեայ նշանաբան դարձած է, նաեւ ափիոն, «երջանիկ կեանքի» տեսութիւնը քաղաքական մարդոց համար, որոնք ժողովուրդը կը վարեն: Իսկ անդին, բժշկական փիլիսոփայութիւնը, նոր բան մը բողղի պատրանքով եւ յաւակնութեամբ, նաեւ նորահաս դերասանի խանդավառութեամբ, կ'աշխատի քայլ յարմարցնել անոնց հետ՝ որոնք հոգեկան տաք խանձարուրներու մէջ կը քնացնեն հանապազօրեայ ֆիզիքական թշուառութիւնները:

Ոչ առաջին տեսութեան կը հաւատամ, ոչ ալ երկրորդին: Վասնզի արեւը հորիզոնին հասած է այլեւս, ու ցաւը ականջիս մէջ դրած է Գոտլէբի համակերպութեան ծանօթ երգը : Եւ օրերս կ'անցընեմ սպառելով լոյսի վերջին ժառանգութիւնը, որ կը կոչուի ժամանակ, մտաւորականին ամէնէն թանկագին հարստութիւնը, թափելով զայն ազբի պէս:

Օրերս կ'անցընեմ ինչպէս Յոբ՝ իր աղբիւսին վրայ :

Բայց այնքան ժամանակ որ կամ՝ չի կրնար գնել զիս Կրեսոսն անգամ : Կը զարմանամ, սակայն, որ զիս սիրողները սխալ մեկնութեանց մէջ կ'իյնան: Հաւատալ թէ ծախու ապրանք եմ, չի վիրաւորեր զիս այնքան՝ որքան երբ կը տեսնեմ թէ «մտաւորականի ծանրութեանս» մասին իրենց համակրանքը յայտնողները տերեւի ծանրութեամբ կչիռք մը միայն ունին ի ձեռին: Կշռելու համար զիս ... ներողութի՛ւն ...

Ի՞նչ է ցաւս, գիտէ՞ք :

Դերձակ, կօշկակար, սափրիչ, ժամագործ, ներկարար, ջուլհակ, դարբին, պատկերահան, խոհարար, եւ դեռ ինչ գիտնամ՝ այս կարգի արհեստաւորներու անունով ու մասնագիտութեամբ խօսելու համար՝ կը պահանջուի քանի մը տարիներու աշկերտութիւն, բայց գրագէտի արժանաւորութեամբ խօսելու համար՝ կը մերժուի աշկերտութեան որեւէ պահանջ: Ամէն մարդ կրնայ դաս տալ գրագէտին, Հայոց ազգին մէջ:

Մօտ կէս դարէ ի վեր գրականութիւնն է որ կը սպառէ կեանքս, բայց ինծի դասատուողը միշտ այն արհեստաւորն է, որ գրիչ կը շարժէ ... գործերու պակասութեան շրջանին, ժամանցի համար:

Չյաջողեցա՛յ, դրական հին սերունդին ապիկարութեան եւ գրական նոր սերունդին տկարութեան պատճառով, բարձրացնել հայ գրագէտին պատիւը, ինչպէս եւ իր արժանաւորութիւնը՝ ներկայացնելու համար զինք իբրեւ իր ժողովուրդին գագաթը, մանաւանդ մտաւորականի դերադասութիւնը :

Հայ գրագէտը փերեզակ մըն է, կամ հայ ժողովուրդը զայն այդպէս կը համարի, եթէ մէկը կ'ելլէ, բաւ համարելով քանի մը տարուան աշկերտութիւնը նախակրթարանի մը եւ արհեստանոցի մը մէջ, ու կը վիրաւորէ գրագէտ մը, որու տեսակէտը խորթ կը թուի նախակրթարանէն մնացած յիշատակին կամ արհեստանոցին մէջ լսուած խօսքերուն:

Աւելորդ կը համարիմ չըմեղանքի տանիլ օրաթերթերու այս կարգի «աշխատակիցները» կամ նամակներով խելացութիւն ծախող անծանօթ գրագէտները՝ պնդելով հին տեսութեան մը վրայ, որ «շնորհք» կը համարէր, «ձի՛րք» կամ «տաղանդ», ամանց գրելու վարժութիւնը: Անոնք որ կը հետեւին այն գիտութեան ընթացքին, որ «գրագէտ» կը շինէ նուիրեալը,— ուսումնասիրել «հուրով մկրտութեան» աւանդութիւններէն մինչեւ «աստուածայնութիւն» տալու հրաշավէպերուն խորհրդանշական իմաստը, — գիտեն թէ տարբե՞ր բան կը պահանջուի հիմա:

Եւ այդ պահանջը լրացնողին խօսքը, նոյնիսկ գայթակղութիւն պատճառելու պարագային, կը դառնայ նուիրական : Զանգուածը կ'ընդունի կամ չ'ընդունիր, — կ'ընդունի՝ կը մատնէ իր հասունութիւնը, չ'ընդունիր՝ կը հաստատէ ապասում մը՝ հասունութեան պայման ;

Այդ պահանջը լրացնողի գիտակցութեամբ էր, որ այս տողերը գրողը գայթակղութիւն պատճառեց անոնց, Արեւելքէն Արեւմուտք, որոնք մեր ազգային զանազան դէմքերու մասին իրենց սէրը կամ գնահատութիւնը ծծած են մայրական կաթին հետ կամ իրենց մեծ-մայրիկին պատրաստած թանապուրին հետ :

Այս տողերը գրողը շա՛տ տախտակ կոտրած է հայ գրականութեան պատմութեան մէջ, մանաւանդ ազգային պատմութեան մէջ :

Ե՞ս պիտի ծախուէի բողոքականներուն, ինչպէս կը գրէ անստորագիր բարեկամ մը: Ե՞ս պիտի ծախուէի կաթողիկէներուն, ինչպէս ենթադրել տուեր է գնահատութիւնս կաթողիկէ մտաւորականներու գործունէութեան մասին (Զօպանեան): Եթէ ձեր նպատակն է վիրաւորել զիս, ինչո՞ւ չէք ըսեր թէ ծախուած եմ նաեւ լուսաւորչականներուն՝ այն կապին համար զոր կը պահեմ կաթողիկոսներու, պատրիարքներու եւ եպիսկոպոսներու հետ,— յարգուած անձնաւորութիւններ, բարեկամներ ունիմ երեք ճակատներուն վրայ :

Ծածկած չեմ, սակայն, տեսակէտներս: Խանճեանի օրով՝ ծափ զարկի հրապարակաւ, երբ «պետութիւնը» կը հիմնուէր եկեղեցիներու աւերակներուն վրայ: Այսօր ալ ծափ կը զարնեմ՝ եթէ մէկը մշակութային ձեռնարկներու յատկացնէ արտասահմանեան եկեղեցիներու շինութեան համար ծախսուող միլիոնները: Առանց եկեղեցիի՝ կարելի է հաշտ ապրիլ Աստուծոյ հետ, որքան ալ շատ սիրէ «Օրհնեցէք փառաբանեցէք»ը այս մարդը: Կարելի է փառաբանել զայն նոյնիսկ մեր խրճիթներուն մէջ, եթէ իր պատգամներուն տէրը կը մնայ 2000 տարեկան այս մարդը: Կարելի է աղօթել իրեն՝ մեր սենեակներուն մէջ, ուր կրնայ նստելու տեղ մը գտնել այնքան համեստօրէն՝ որքան մեր հին աստուածները իրենց փառաւոր քաղաքակրթութեան ժառանգութեամբ ու պատմութեամբ :

Բայց թո՛յլ տալ որ ճզմուի՛, քամուի՛, սպառի՛ այս արժէքաւոր ժողովուրդը ի փառս անտաղանդ հարուստներու, որոնք պարծենալիք ուրիշ բան չունին՝ բայց եթէ եկեղեցաշինութեան իրենց նպաստը, կամ ի հաճոյս մեր պառաւներուն, որոնք իրենց հարսներուն դէմ բողոքելու — աղօթելու ապաւէն ընտրած են եկեղեցիները :

Ոճի՛ր է այս ընթացքը :

Մեր անձնուէր երիտասարդները, փէտայի, կ'երգէին ժամանակ մը.

...Որ միայն զէնքով կայ Հայոց
փրկութիւն :

Օրուան երգը ա՛յս է միայն, հիմա.

... Որ միայն մշակոյթով կայ Հայոց
փրկութիւն :

Ինչպէս կը տեսնէ անստորագիր պարոնը, բառ-ծամող չեմ: Եւ երբ հարկ ըլլայ օր մը, գրել, այն գրիչով՝ որ առա կը խաղայ ձեռքիս մէջ, պատմութի՛ւնը բողոքականներուն, կաթողիկներուն եւ օրուան պատրիարքներուն (լուսաւորչական), երկրորդ փլանի վրայ՝ սուլթաններուն եւ արտաքին խառնակիչներուն, նկարագրելով աքսորի ահաւո՛ր տեսարան մը, Յունուար ամսուան մէջ, ձիւնոտ օրով, եւ մեծով պզտիկով՝ անկողիններէն հանուած, քալելո՛ւ համար Պոլիսէն մինչեւ Անգարա, կարաւանին հետ՝ ոտիկան մը, նաեւ ... լուսաւորչական քահանայ մը, որ կրնար փրկել եւ ետ դարձնել ...Լուսաւորիչին վերադարձողը, կ'ուզէի տեսնել ընթերցողին մարմինը թէ ո՛րքան փուշ-փուշ կ'ըլլայ արդեօք :

Պատմութիւն քրքրել մի՛ տաք ինծի, այլապէս ...:

Բոլոր կաթոլիկ-բողոքական-լուսաւորչական պայքարի այս խամաճիկներուն կարգին՝ շատ ծանր է խօսքը, զոր պիտի ըսէի մասնաւորաբար պատրիարք կոչուած մեր Էնպէսիլներուն .

Անստորագիր պարոն, դուն ինծի չափ չես ուսումնասիրած Հայոց պատմութիւնը: Հայոց պատմութիւնը՝ զոր ես գիտեմ, Բասմաջեանի, Հ. Սահակ Տէր-Մովսէսեանի եւ նմաններու դեղին պատմութիւնը չէ երբեք,— արիւնի գոյն ունի Պատմութիւնը որ ծանօթ է ինծի: Դաս տալու ժամանակ անոր՝ որ կը մնայ մոնագն, յիշել Յոբի խօսքը. «Եւ գիտեմ ես որչափ եւ դուք խելամուտ էք, եւ չեմ անմտագոյն քան զձեզ» (ԺԳ. 2)

Պատմութիւնը պատմութիւն է,— անցեալ : Մենք եւս չգործենք հիներուն սխալը: Ինծի համար գոյութիւն չունին բողոքական, կաթոլիկ ու լուսաւորչական,— եթէ Հայութիւնը կը թոթուէ իրենց սրտին եւ գործին մէջ՝ բարի. եթէ ոչ՝ չարը տանի, բոլո՛րը: Ամէն բանէ վեր՝ Հայութիւնը, ահա իմ հաւատքս.

Փափաքելի չէր, անշուշտ, օտար եկեղեցիներու թափանցումը մեր մէջ,— պատահեր է: Հիմա ջանանք օգտագործել այս պարագան, թափանցելու համար օտարին մէջ: Լսած եմ Փրոֆ. Խաչիկեանէն, որ մայր-եկեղեցի կ'ընդունի հայոց եկեղեցին: Կարդացած եմ նման խօսք մը Հայաստանի կոչնակին խմբագրականներուն մէջ: Կը յիշեմ նաեւ Վազգէն կաթողիկոսի խօսքը, որ օտար չի համարեր հայ կաթոլիկները եւ հայ բողոքականները: Բայց միայն մե՞նք ունինք այս բաժանումները,— Ֆրանսացին, որ եկեղեցին բաժնած է պետութենէն, նոյն պետութեան անդամ կ'ընդունի ֆրանսացի բողոքականը եւ ֆրանսացի կաթոլիկը ի վերջոյ, կ'ընդունիմ որ այս վէճը ծագումով եսի հարց է, եթէ ոչ՝ հացի. Գռեհիկ հարց մը՝ կրօնական ներկա[illegible] Ափսո՛ս, ատանկ հարցերու վ պիտի գրագէի, կը հարցնեմ ես ինծի՝ վերջալոյսի ժամանակ: Ես որ կապ չունիմ ոչ մէկ եկեղեցիի հետ; Զարդուած՝ կրօնական կեանքի հետաքրքրութիւններէ, այնպէս որ փափաքս է մեռնիլ ու թաղուիլ [illegible] ժամեայ փոսի մը մէջ, առանց եկեղեցական արարողութեան, օրինական [illegible] պաշտօն պայմանաժամէն ետքը վերկամ չունենալու պայմանով :

Եթէ հայ ժողովուրդը եւ իր մտաւորականները դեռ պիտի կռուին բողոքականի, կաթոլիկի, լուսաւորչականի վէճերով, պիտի ատեն գիրքը ու պիտի թշնամանեն իրարու դէմ, ոչ տրամադրութիւն ունիմ զգաստութեան կանչելու, ոչ ալ գերեզման կ'ուզեմ վէճերու [illegible]թիւնը անգամ մը եւս լսելու: Բայց լուսաւորչականը որ կ'ըսէ՝ ես, բողոքականը որ կ'ըսէ՝ ես, կաթոլիկը որ կ'ըսէ ես, առանց բան մը գիջելու իրենց [illegible] նոյն ու ծուռ սկզբունքներէն, թող յիշեն գամբանականը՝ որ արձանագրուած է Ս. Ստեփաննոս եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, Սպահան .

Ոչ ոք չասի՝ ես եմ ես,
Հենց կը լինի սենց որ ես :

Ոչ Լուսաւորչականին կուտամ իրաւունք, ըսելու համար՝ ես, ոչ բողոքականին, ոչ ալ կաթոլիկին: Ով ի՛նք [illegible] բերէ Հայութեան,— յաւիտենական Հայութիւնն է, մնացածը գերեզման [illegible]տեցէք :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՇԱՐԺԱՎԱՐ ԱՐԱՄԸ

Նրանց հետ է եւ մի 10 – 12 տարեկան տղայ, որ նոյնպէս դէս ու դէն է անցնում, ասես մի բան անելու: Բայց թէ ինչ են անում՝ դժուար է իմանալ : Պարզ է, որ այդ մեքենան մնասուած է. սակայն իմ շարժավարն ի՞նչ գործ ունի այդտեղ, որ գնում է. ի՞նչ կարող է անել. ինքնաշարժ չէ, որ դնի... Գնում է գուցէ հետաքրքրութիւնից դրդուած ... Բայց միթէ՞ չգիտի, որ ես շտապում եմ ...

«Երեւի կը գնայ եւ շուտով կը վերադառնայ», հանգստացնում եմ ինձ :

Սակայն այս անգամ էլ իմ լաւատեսութիւնը չի արդարանում : Շարժավարը մօտենում է կանգնած տրակտորին եւ, ինչպէս առաջին եւ երկրորդ անգամը, այժմ էլ երկու խօսք է փոխանակում տղամարդու (երեւի տրակտորը վարողի) հետ եւ կռանում – նայում է անիւներին: Ես միայն այսքանն եմ տեսնում նստած տեղից, իսկ երբ նա կռանում է, կիսով չափ դառնում է անտեսանելի ...

«Ինչ է անում այս մարդը, ինչո՞ւ է իր քիթը խոթում ամէն տեղ», ասում եմ ես վրդով եւ մտածում, թէ երեւի շուտով կը վերադառնայ :

Բայց անցնում է հինգ, տասը րոպէ՝ նա չկայ : Դարձեալ րոպէներ՝ չկայ :

Ես դուրս եմ գալիս մեքենայից՝ տեսնելու, վերջապէս, թէ ինչ է անում նա, որ ուշանում է այսպէս: Ու ինչ եմ տեսնում, տրակտորը վարողը քանդում է տրակտորի առջեւ եղած հողաթումբը, իսկ Արամը՝ իմ շարժավարը, ծնկաչոք նայում է ներսը, նայում է մի հայեացքով, որը վկայում է, թէ նա հնար է մտածում մեքենան փրկել այդ վիճակից:

Ես նորից մտնում եմ մեքենան եւ սպասում :

Սպասում եմ կէս ժամ՝ չկայ: Անցնում է աւելի: Վերջապէս, նա գալիս է յոգնած ու մեքենան քշում անմիջապէս, իսկ ես, բարկութիւնս զսպելով, հարցնում եմ, այնպէս, որ չզգայ, թէ զայրացած եմ .

— Դրանք ձեր բարեկամնե՞րն էին:

— Ոչ :

— Երեւի ծանօթնե՞րը :

— Ոչ :

Ես բարկութիւնից լռում եմ: Նա հաւանօրէն զգում է, որ ես տարօրինակ եմ համարում նրա վարմունքը, ու նեղւում է անցողակի, միշտ առաջ նայելով :

Մենակ չէին կարող ...

«Արդարանում է», մտածում եմ, հետեւելով նրա յոգնած, մռայլ դէմքի գծերին, որ շատ քիչ են փոխւում: Նա լարուած քշում է մեքենան, շուրթերն իրար սեղմած. եւ մենք նորից կեռմաններով բարձրանում ենք սարը. պատահում են նորից վեր բարձրացող եւ իջնող ինքնաշարժներ. հազուադէպ պատահում են եւ այնպիսիները, որ կանգնած անիւ են փոխում, կամ՝ վարելանիւթ, ջուր են լեցնում: Պատահում են նաեւ մեքենաներ, որոնց կանգնելու պատճառը դժուար է իմանալ ... Բայց ամէն մի այդպիսի կանգնած ինքնաշարժ տեսնելիս՝ իմ շարժավարը իջնում հետաքրքրւում է, թէ ի՞նչ է պատահել, եւ եթէ իմանում է՝ փճացել է մի բան՝ օգնում է : Եւ այսպէս շարունակ ...

Երբ, վերջապէս, տեղ եմ հասնում մթնով եւ իջնում եմ ընկերոջս ամառանոցի բակում՝ Արամն ասում է .

— Կարծում եմ՝ շատ չուշացանք :

— Երեք ժամ, վրայ եմ բերում ակամայ: Բայց շնորհակալ եմ, որ ողջ-առողջ տեղ հասայ :

Արամը ոչինչ չի ասում: Իմ խօսքերը եւ դրանք ասելու եղանակը, ըստ երեւոյթին, ազդում են նրա վրայ, եւ նա ոչ մի բառ չի արտաբերում :

Սակայն մի ժամ յետոյ, երբ արդէն ծանօթացել էի ընկերոջս վիճակին եւ հաւաստիացել, որ նրա ճգնաժամը անցել է, ես անհրաժեշտ համարեցի ներողութիւն խնդրել ուշանալուս համար :

— Գիտես, ես աւելի շուտ կը գայի, բայց շարժավարս շատ ուշացրեց ...

Ու պատմեցի, թէ քանի՛ տեղ էր կանգ առել եւ ինչ էր արել :

— Ա՛, դու եկել ես Բագրատի մեքենայո՞վ: Նրա շարժավար Արա՞մն է բերել քեզ :

— Ի՞նչից իմացար, զարմացայ ես

— Շարժավարի արածներից: Այդ Արամն այդպէս է. որտեղ մի վթարուած ինքնաշարժ է տեսնում՝ իրենը կանգնեցնում է եւ վազում օգնելու... Այսպիսի բաներ շա՜տ եղան ճանապարհին, [illegible]ցրեց հիւանդ ընկերս :

Ես պատմեցի, թէ ինչեր եղան եւ [illegible] քան սրտնեղեցի ուշանալուս համար

— Գիտեմ, գիտեմ, հանգստացրեց [illegible]ւանդը: — Բայց մի նեղանա, Արամն այդպէս է :

— Տարօրինակ է, ասացի: — Շարժավարի նման չէ կարծես :

Հիւանդ ընկերս անմիջապէս չպատասխանեց. լռեց մի փոքր եւ ապա խօսեց ասես ինքն իրեն .

— Հանգամանքները, այո, փոխում [illegible] մարդուն ...

Եւ որովհետեւ նա չշարունակեց՝ հետաքրքրուեցի .

— Ինչ հանգամանքներ. դու [illegible] ակնարկում :

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

(3 Շար.)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Le Goût de la Violence

Պաստառին վրայ փռուած լայնածաւալ ...տաստան մը: Ամայի բարձրաւանդակ մը, որուն մէջէն ոլորապտոյտ կը յառաջանայ հնամեայ շոգեկառք մը: Այս է առաջին պատկերը Բոպէր Հոսէյնի ժապաւէնին: Թատերավայրը Հարաւային Աֆրիկան է, ուր յեղափոխական խմբաւորումները առօրեային մաս կը կազմեն: Շոգեկառքին մէջ տեղ գրաւած է երկրի կառավարիչին աղջիկը, որուն կ'ընկերանայ ոստիկանական ջոկատ մը ամէն պատահականութեան դէմ դնելու վճռականութեամբ: Յանկարծ, ճակատամարտ կը պատահի: Յեղափոխականներ, որոնք դարանակալ դիրք բռնած էին, կը խուժեն գնացքին վրայ ու մահու-կենաց կռիւ մը ետք, կը յաջողին գերի բռնել կառավարիչին աղջիկը: Մինչեւ հոս, ժապաւէնը լուռ է: Ոչ մէկ խօսք կը փոխանակուի դերակատարներուն միջեւ: Բայց խօսքերէն աւելի ուժեղ, կան պատկերները եւ անոնց մէջ ձուլուած դպայուն երաժշտութիւնը, որոնք իրենց ցնցող համոզականութեամբ կը համակեն հանդիսատեսը:

Ֆիլմը ինքնին պարզ է եւ այդ մասին երկար խորհրդածութիւններն ալ աւելորդ են: Իմացականութենէն աւելի զգացումներուն վրայ ուժ մը ունի այս ժապաւէնը: Կարելի չէ անտարբեր մնալ ...ժայռի տեսարաններու խորհրդաւոր, այլ ու յափշտակող գեղեցկութեան, դերակատարներուն պսակ խաղարկութեան, ու այդ բոլորը իր երանգներուն մէջ պարուրող երաժշտութեան:

Դարձեալ նիւթին, բացատրենք կառավարիչին աղջկան առեւանգումին պատճառը: Յեղափոխականներու պետը (Բոպէր Հոսէյն) կը մտածէ այդ աղջիկը իբրեւ պատանդ պահել, ցորչափ ազատ չարձակուին մահուան դատապարտուած յեղափոխականներ: Ժապաւէնի գործողութեանց ընթացքին բացայայտ կը թուի թէ այս պարագան երկրորդական դեր մը խաղալու սահմանուած է – Այսպէս, կարեւորը այն չէ թէ այդ յեղափոխականները պիտի ազա՞տ արձակուին թէ ոչ: Կարեւորը յեղափոխական խմբապետին եւ իրեն հսկողութեան յանձնուած երիտասարդ ու գեղադէմ աղջկան փոխյարաբերութիւններն են: Մէկ խօսքով, սէրը՝ որ իր գողտրիկ ճամբաներէն կը ...ուղղուի դէպի երկու երիտասարդ էութիւններու սիրտերը, զանոնք միացնելու բուռն ու աննահանջ ցանկութեամբ մը: Մարդկային սիրտը, երբ մանաւանդ երիտասարդ արիւնով կը հեւայ պարարտ ...ող է սիրոյ համար: Բայց կայ այդ սիրոյ դէմ Թումբ դնող իմացականութիւն, որ այս ժապաւէնի պարագային, երկու սիրահար էակներուն միջեւ գոյութիւն ունեցող գաղափարական հակամարտութիւնն է: Մէկը կառավարիչի աղջիկ, միւսը՝ յեղափոխական: Այս երկու երիտասարդներուն սիրտերուն մէջ գոյութիւն ունեցող խռովքը համեմատական է իրենց գաղափարներուն հանդէպ տածած հաւատքին: Նուազ գաղափարականով օժտուած մարդոց մօտ, անկասկած խնդիրը իր լուծումը գտնէր, ու սէրը յաղթանակէր: Բայց հոս, հերոսները մեծ ու ազնիւ գաղափարներով տոգորուած են, եւ այդ իսկ պատճառաւ հոգեկան խոր տագնապներու ենթակայ: Ներքին յոյզեր, հոգեկան բարդ խնդիրներ, հակոտնեայ զգացումներու գուսպ բայց եւ բուռն բախումներ, եւ այս բոլորին ծնունդ տուող գաղափարական հակամարտութիւններ, ահա Բոպէր Հոսէյնի ժապաւէնին տիեզերքը, ուր սէրը մերթ գուսպ երանգներով ու մերթ [illegible] խոյանքներով ներկայ է ոչ միայն պատկերին մէջ, այլ եւ պատկերէն դուրս՝ հանդիսատեսին սրտին մէջ: Մէկ խօսքով ժապաւէն մը, որուն մէջ փթթող ու յորդող զգացումները կարելի չէ պաստառի մը շրջանակին մէջ պարփակել:

ԱՒԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Այսօր, մարդիկ միջազգային լուրերը կ'իմանան մէկ քանի ժամէն եւ երբեմն ալ, պատկերասփիւռին ու ձայնասփիւռին շնորհիւ, ժամը ժամին: Անիկա՝ հասկնալի բան մը կը թուի: Բայց, հազիւ հարիւր տարի առաջ, միայն մեծ մայրաքաղաքներու մէջ եւ անոնց շրջակայքը ապրող քանի մը հազար մարդիկը կրնային նախորդ օրուան լուրերը կարդալ: Մէկ դար աւելի առաջ, շատ սակաւաթիւ մարդիկ միայն կրնային լուրեր իմանալ, բայց, այդ լուրերն ալ մէկ քանի շաբթուան տարիք կ'ունենային: Եթէ հարիւր տարի աւելի առաջ երթանք, պիտի տեսնենք որ, այն ատենուան կարեւորագոյն լուրերն անգամ ամէն երկրի բնակչութեան կը հասնէին շատ ուշ եւ ոչ ճշգրիտ, այլ՝ բերնէ բերան միայն: Կարճ խօսքով՝ այս է լրագրութեան պատմութիւնը:

Վերջերս, Լոնտոնի Գեթնալ Կրին Թանգարանին մէջ բացուեցաւ լրագրութեան պատմութեան եւ լուրերու հաղորդման ցուցահանդէս մը եւ վերապատկերացում մը:

Ցուցադրուած նիւթերը առնուած են շատ մը տեղերէ: Մաս մը առնուած են՝ Վիքթորիա եւ Ալպէրթ Թանգարանէն, մաս մըն ալ՝ Բրիտանական Թանգարանէն, ուր՝ օրինակ մը կը գրկուի Միացեալ Թագաւորութեան մէջ լոյս տեսած ամէն հրատարակութենէ եւ հաւաքածոյ կազմող անհատներու կողմէ:

Ցուցադրուած նիւթերէն շատեր անգնահատելի եւ թանկագին են եւ բոլորը մէկ՝ լոյս կը սփռեն այսօրուան քաղաքակրթութեան վրայ:

Ժամանակագրական կարգով ցուցադրուած նիւթերէն ի յայտ կուգայ որ, առաջին թերթերը իսկական առումով թերթեր չէին: Այսօրուան թերթերուն 15րդ եւ 16րդ դարերու նախածնողքները «լրատու նամակներ» էին, որ հատուկտոր կը ծախուէին եւ յաճախ կը տպագրուէին տպագրութենէ լուր չունեցող մարդոց կողմէ:

Կային նաեւ՝ «Լուրերու Գիրքեր»ը, որ կը պարունակէին լուրերու ամփոփումները:

Լոնտոնի ցուցահանդէսին մէջ կայ այսպիսի Գրքի մը 1594ի մէկ օրինակը: Նըմանապէս կայ՝ կանոնաւոր կերպով լոյս տեսած անգլիական առաջին իրական թերթին մէկ թիւը: Այս թերթը լոյս տեսնել սկսած էր 1622 Մայիս 23ին եւ 0,21ով 0.17 սանթիմեթր ծաւալով լաւ տպագրուած գրքի մը երեւոյթն ունէր. Կը պարունակէր առանց խորագրի լուրեր: Բայց, լուրերէն շատ քիչերը Անգլիոյ հետ կապ ունէին: Քաղաքական հետեւանքներու վախը եւ մամուլի վրայ հաստատուած սեղմումները՝ վտանգաւոր կը դարձնէին ներքին լուրերու հրատարակութիւնը:

Եօթանասուն տարի յետոյ միայն մամուլը դարձաւ ազատ, ծաղկելու եւ դառնալու համար հզօր օրկան մը լուրերու, մեկնաբանութեան եւ քննադատութեան: Եւ մամլոյ այս ազատութիւնը ամրապնդելու համար, հրատարակուած էին ազատ լուրեր եւ մեկնաբանութիւններ, բայց միայն 1640էն յետոյ, Անգլիոյ ազգամիջեան պատերազմի շրջանի ամէնէն նուազ սատիրայական հրատարակութիւններուն մէջ:

Մամլոյ իրական փթթումը սկսաւ 18րդ լուսաւոր դարուն: Առաջին անգլիական ամենօրեայ թերթը՝ «Տէյլի Քուրան», լոյս տեսաւ 1702ին եւ առաջին յետմիջօրեայ թերթը՝ «Իվնինկ Փոսթ»ը՝ չորս տարի յետոյ 1706ին:

Այսօր չենք գիտեր թէ՝ այդ թերթերը այն ատեն ի՞նչպէս կը հրատարակուէին եւ մինչեւ ե՞րբ հրատարակուեցան: Բեստայային լոյս տեսան թերթեր, որ երկար ատեն պահեցին իրենց հռչակը, ինչպէս՝ «Մորնինկ Փոսթ»ը 1772ին, «Օպզըրվըր»ը եւ «Տէյլի Եունիվըրսալ Ռեճիսթըր»ը 1785ին: Երեք տարի յետոյ, լրագրութեան պատմութեան մէջ հանգրուան մը արձանագրուեցաւ, երբ այս վերջին թերթը անունը փոխեց եւ 1788 Յունուար մէկին լոյս տեսաւ իբրեւ «Թայմզ»:

Լոնտոնի ցուցահանդէսին մէջ կը գտնուին թերթեր, որ անցեալի զգայացունց լուրեր կը հաղորդեն:

Ցուցահանդէսը ցոյց կուտայ նաեւ թերթի ամբողջ զարգացումը առաջին գրքոյկներէն մինչեւ մեր ժամանակաշրջանի պատկերազարդ եւ գեղատիպ օրաթերթերը: Ցուցահանդէսի այցելուն առիթ կ'ունենայ տեսնելու թէ՝ ե՞րբ հրատարակուեցան առաջին անջատ կտորները մասնաւոր խորագիրերով, ե՞րբ տեղի ունեցան տպագրական բարեփոխումները, ե՞րբ հրատարակուեցան առաջին պատկերազարդ թերթերը եւ ե՞րբ առաջին լուսանկարները: Ցուցահանդէսին մէկ մասը նուիրուած է պարբերականներու պատմութեան եւ կը պարունակէ 18րդ դարու պարբերականներ, որոնց աշխատակիցներուն մէջ հռչակաւոր գրագէտներ կան: «Սթրաթ Մակազին»ի թիւերէն մէկուն մէջ հրատարակուած է Քոնըն Տոյլի առաջին պատմուածքներէն մէկը, որուն հերոսը Շերլոք Հոլմսն է: Ընդհանուր առմամբ, ցուցահանդէսը մեծ յաջողութիւն արձանագրեց, հանրութեան ներկայացնելով մեր կեանքի ամէնէն կարեւոր ազդակներէն մէկը հանդիսացող մամուլի պատմութիւնը:

Թարգմ. Վէն

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ՄԵՏԱՂԻ ՄԸ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԱՀՎԵՐԴԻԻ ՄԷՋ

Երկու երկրաբաններ՝ Գ. Հայրապետեան եւ Մ. Եպիսկոպոսեան յաջողած են արժէքաւոր մետաղ մը՝ Սելեն ստանալ պղինձի թափուկներէն: Մշակած են նորնպէս աժան եւ շուտ ստանալու կերպը: Հետազօտութիւնները եւ փորձերը տեւած են երեք տարի: Սելենի գործարան մը պիտի շինուի Ալահվերդիի մէջ, որ պղինձի արտադրութեան կարեւոր կեդրոններն է Հայաստանի մէջ:

ՍԱՌՆԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Լենինականի հեծելանիւի գործարանը, 1962ին, սառնարան արտադրող բաժին մը պիտի ունենայ: Տարեկան արտադրութիւնը պիտի ըլլայ՝ 175 լիթր տարողութեամբ հարիւր հազար սառնարան.

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԿԱՊԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

Լենինականի մէջ կազմուեցաւ «Արտասահմանեան երկիրներու հետ բարեկամութեան եւ մշակութային կապի ընկերութեան» մասնաճիւղը, նախագահութեամբ փիլիսոփայական գիտութիւններու թեկնածու Կ. Ցովսէփեանի:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄՈԼՈՐԱԿԱՑՈՅՑԸ

Մօտ տասը տարի է մոլորակացոյց (փլանէթեր) մը հաստատուած է Երեւանի մէջ, որ կը գործէր Մոսկուա պատրաստուած կէսային – ելեկտրական լամպով աշխատող գործիքով մը: Այժմ, Երեւանի մոլորակացոյցը կը գործէ աւելի կատարելագործուած գործիքով մը, որ ստացած է Արեւելեան Գերմանիայէն, վերջերս: Այս գործիքը աստղոտ երկինքին համապատկերը կը յառաջացնէ տեսողական եղանակով, որ սովնեակներու բարդ սիստեմ մըն է: Աստղոտ երկինքին ապաւորութիւնը կը ստացուի բնականին շատ նման: Նոր գործիքին միջոցաւ կարելի է ցուցադրել Ծիր – Կաթին, մոլորակներուն եւ Լուսինի շարժումները:

ԹԻԱՊԱՐՏԸ
(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

...երդին մէջ ամէն ազէ, ամէն ցեղէ եւ միանգամայն մարդկային ամէն դասակարգէն ալ անձեր կային, որոնք դատապարտուած էին ցկեանս տաժանակիր աշխատութեան:

Վանական, երբ այդ անկեալ մարդերուն մէջ մտաւ գրեթէ ամբողջ մարմնովը սարսռաց. իրեն այնպէս երեւցաւ որ ...սարսափելի կան դժոխքն էր ան, որ կը ...ցուէր իր աչքին՝ բովանդակ արհաւիրքովը պատկերացած:

...նայեցաւ, այո, նայեցաւ անոնց վրայ ...յանախ նայուածքով մը, ինչպէս ...անցորդ մը սեւ օձի մը վրայ.

— Օհ, Աստուած իմ... մրմնջեց Վանական ինքն իրեն. ես ի՞նչ պիտի ընեմ այս գազաններուն մէջ: Ասոնց աչքերէն արիւն կը ժայթքէ -ասոնց կերպարանքէն ատելութիւն, ոխակալութիւն եւ ոճիր կը ժայթքէ... մէկ խօսքով՝ ասոնք սոսկալի մարդիկ կ'երեւին, ես ինչպէս պիտի ապրիմ: Կրող. իցիւ թէ կախաղանի վրայ մեռնէի՝ վերջին անգամ աչքերս սիրելիներուս յառած՝ քան երբեք այս անհաւոր դժոխքին մէջ՝ քաշկռտուելու դատապարտուէի...:

Այսպէս, Վանական ազատուած ըլլալով մահուան վճիռէն, ազատուած ըլլալով կախաղանի անարգ օղակէն, որ իր վիզը պիտի խեղդէր անհերոյթ պալարումներու մէջ, դարձեալ դո՞հ չէր.... ու նախամեծար կը համարէր մեռնիլ, քան թէ աստանկ թիարանի մը տաժանակիր աշխատութեանը դատապարտուիլ: Հետեւաբար. ապանդանոցը քաշկռտուած անմեղ գառնուկի մը պէս, հազար սեւ շապիկը ուսին վրայ գրաւ թիապարտութեան երկաթէ ծանր լուծը:

Երկու ամիսի չափ շարունակ լուռ ու մունջ դրութեան մը մէջ անցուց: Իրեն յանձնուած աշխատութիւնը կատարեց՝ առանց զանգատելու, առանց դժգոհութիւն մը յայտնելու:

Թիարանին մէջ Չէքի անունով պաշտօնեայ մը կար, որուն պարտականութիւնն էր հսկել կալանաւորներու աշխատութեանը վրայ: Այս պաշտօնեան արար մըն էր, չափազանց բարեսիրտ մէկն ըլլալով, բոլոր թիապարտներուն սիրելի եղած էր:

Չէքի ամէնէն աւելի սիրած էր Վանականը, այդ պատճառաւ, սկսած էր տարբեր աչքով նայիլ անոր վրայ ու մինչեւ իսկ աշխատութեան բաժինը թեթեւցունել:

Օր մը, երբ Վանական բերդին եւուր գտնուած ապառաժներէն քարեր կոտրտելու զբաղած էր, Չէքի մօտեցաւ անոր եւ ձեռքը կամաց մը անոր ուսերուն վրայ դնելով՝ ըսաւ.

— Եկուր ինծի, այսօր պիտի չաշխատիս:

Վանական զարմանքով մը բարի պաշտօնեային աչքերուն մէջ նայեցաւ, եւ կարծես չհասկցաւ թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէր ան:

— Կ'ուզեմ որ պատմես ինծի քու կեանքդ, շարունակեց Չէքի մտերմական թրթռուն ու անկեղծ ձայնով մը: Դուն չարագործի մը չես նմանիր... Թիապարտ մը ըլլալու կոչուած չես ... խորհրդաւոր մէկը կ'երեւիս:

Վանական բոլոր հոգիովը սառսուռ մը զգաց: Այդ մտերմական ձայնը որ կը հնչէր իր ականջին՝ թիարանի մը խորքէն, յանկարծ սփոփանքի մը պէս բան մը բերած էր հետը:

Ո՞ւսկից կուգար այդ մտերմութիւնը.. արդեօք խղճէ՞ն թելադրուած էր ան. եթէ ոչ նենգալի դիտաւորութիւն մը ունէր. այդ մասին չփոթ, անորոշ ու մթին էր իր տրամադրութիւնը:

Ու առանց ոեւէ առարկութիւն ընելու Չէքիին ետեւէն գնաց.

Չէքի բերդին ապառաժուտ մասերուն մէջ հանգչելու վայր մը գտաւ եւ պատուիրեց Վանականին որ սպասէ հոն. իսկ ինքը յառաջացաւ դէպի կալանաւորներու կողմը՝ դիտելու համար թէ վերատեսուչը եկա՞ծ էր թէ ոչ:

Երբ տեսաւ որ վերատեսուչը չէր եկած ու կալանաւորները գլուխնին ծռած կ'աշխատէին, դարձաւ Վանականին մօտ ու նստեցաւ:

— Գամէ, ըսաւ Չէքի, շատ հետաքրքիր եղած եմ գիտնալու թէ ի՞նչ պատճառաւ քեզ նման անձ մը հոս եկած է:

Վանական խորունկ հառաչանք մը հանեց սրտէն:

Ի՞նչ ըսէր, ի՞նչ պատմէր ...:

Մանաւանդ ի՞նչ օգուտ պիտի ըլլար իրեն.

Այդ ստորակարգեալ պաշտօնեան ի՞նչ բարիք կարող էր ընել. ոչ ապաքէն ցըկեանս տաժանակիր աշխատութեանդատապարտուած մէկն էր ինքը ... ոչ ապաքէն ալ ամէն յոյս կորած էր իրեն համար: Օհ, երբ մէկը վէրքէ չհասկնար, ի՞նչ համոզմամբ ցաւերդ ըսես անոր:

(Տար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէն ընկեր Արշակ Պօղիկեանի մահուան քառասունքին առթիւ 90 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան՝ Շաւարշ Միսաքեան սրահին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մարգարիտ Ջէլէպեան, աղջականներ եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ աղջականին Սարգիս Ջէլէպեանի մահուան առթիւ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը եւ նորակազմ Կրթ. մարմինը Թաղիս եւ շրջաններուն բոլոր ծնողքներուն կը յայտարարեն թէ մայրենի լեզուի ուսման համար դասաւանդութիւնները կը սկսին Հինգշաբթի 5 Հոկտեմբեր կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանի մէջ, արձանագրութիւնները Կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ խորհրդարանը :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած, Գանեէօ Քաշանի, Շաւիլի, Գուա Քոլոմպի, Ալֆորվիլի, Առնուվիլի, եկեղեցւոյ եւ կիրակնօրեայ հայերէնի դասընթացքները վերսկսած են : Կը խնդրուի ծնողքներէն՝ որ իրենց զաւակները առաջնորդեն իրենց բնակավայրի դպրոցները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԵՍԹԵՐ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ

մահուան եօթներորդ տարեդարձին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ (Հոկտ. 1), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

ՏԷՍԻՆ.— Այրի Տիկին Սրբուհի Տապաղեան, զաւակները եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՈՒՐԳԷՆ ՏԱՊԱՂԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի տեղւոյն Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյն մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սէնթ Էթիէնէն Սարաֆեան եւ Երեւանեան ընտանիքները ողբ. Յարութիւն Թորոսեանի (Պուլկարիա) մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, կը նուիրեն 50 Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչին եւ յիսուն Ն. Ֆ. Բարեգործականին : (Ստանալ Յառաջէն) :

ԱԶԳ. ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայնով ազդ. չտան :

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառութեանց առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ'ընդունի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Հոկտեմբեր 28ին, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»ի սրահներուն մէջ, աննախընթաց պատրաստութեամբ :

Մարսիլիահայ կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի չխաչաձեւել :

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Հոկտեմբեր ութին, Կիրակի :

×

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, 4 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն, Րիւ տիւ Նուատի սրահը :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Միութեան Փարիզի Վարչութեան ժողովը առժողաբար տեղի պիտի ունենայ այս Երկուշաբթի, ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ : Վարչութեան անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆ

Աշնանային առաջին արշաւը յառաջիկայ Կիրակի, Հոկտեմբեր 1, Շաւիլի մէջ :

Մեկնում Շաւիլի եկեղեցիէն ժամը 10.30ին :

Փարիզի ժամադրավայր՝ Կառ Մոնփառնաս նոյն օրը ժամը 9.30ին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Վարագայ Ս. Խաչի տօնը կը կատարուի օրուան յատուկ մասնաւոր արարողութեամբ :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս — պատրիարք Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա.ի օծումի եւ գահակալութեան 6րդ տարեդարձը ըլլալով, հանդիսաւոր շուքով կը կատարուի Հայրապետական Մաղթանք :

Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ տօնի եւ մաղթանքի ձօնմամբ մատուցուած Ս. պատարագին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կը կատարուի մասնաւոր Հոգեհանգիստ՝ Եկեղեցիին ողբացեալ նախկին վաստակաւոր դպրապետ Յակոբ Մալաքեանի մահուան 6րդ տարելիցին առիթով, ինչպէս նաեւ իր ընտանեկից Քիրազեան գերդաստանին ննջեցեալներուն յիշատակին, ներկայութեամբ Փարիզէն Մալաքեան ընտանիքի անդամներ՝ Տիկին Արաքսի Յ. Մալաքեանի եւ Տէր եւ Տիկին Աշոտ Մալաքեանի :

Կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ Մալաքեան եւ Քիրազեան ընտանիքներու ննջեցեալներուն յիշատակը յարգողներ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Գօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 5ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ :

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Պ. Վահրամ Մխիթիքի կողմէ :

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշեալ թուականը եւ անյապաղ արձանագրել տան իրենց զաւակները, եւ նորեր ալ, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Հայկազեան վարժարանը վերաբացուած է : Տանօթ ուսուցչուհի եւ մանկավարժուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեան կը դասաւանդէ ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ կէսօր, եւ կէսօրէ վերջ ժամը 14էն մինչեւ 16 :

Նոյնպէս Կիրակի առաւօտները :

Կը յանձնարարուի Լիոնահայ ծնողքներէն փութով արձանագրել տալ իրենց զաւակները, ամէն օր դիմելով եկեղեցւոյ դրասենեակը ժամը 16էն մինչեւ 19 :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սենեակ մը, երիտասարդի մը համար : Տեղեկացնել «Յառաջ»ին :

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Լիլայի մէջ, երկու փավիյօն (մեթրոյէն երկու վայրկեան), Ա) մուտք, երկու կառատուն, խոհանոց, պատշգամ, տուշ, արտաքնոց, երկու սենեակ, պզտիկ խոհանոց մը :

Բ) Գետնայարկ, սենեակ, խոհանոց, պատշգամ եւ արտաքնոց, յարկի վրայ մէկ մեծ եւ մէկ պզտիկ սենեակ, (180 քառ. մեթր) :

Հասցէ .— Արեւեան,

13, Rue Jean Poulmarch, Les Lilas.

VIL. 36-47

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 3-ին, Աճարոնեան Ակումբը, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան : Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները արձանագրել : Ուսուցչուհի՝ Տիկին Հայարեան :

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ, 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի, աւանդական մատաղօրհնութիւնը տեղի պիտի ունենայ : Այս առթիւ պիտի պատարագէ կաթ. Վարդապետ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Ամէն ոանոնք որ կը փափաքին մասնակցիլ իրենց նուէրները պէտք է զրկեն Պ. Ա. Մարտիրոսեանի :

27 Րիւ Սէն – Ժիւսթ, Առնուվիլ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ կին մը, երախայ մը նայելու եւ իրիկուան ճաշ պատրաստելու համար :

Հեռաձայնել՝

VIL. 36-47.

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 20.30ին, «Խրիմեան» դպրոցը : Կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները.—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ առժողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր-ընկերուհիները :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին :

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին :

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին.

ՔԵՌԻ (էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին.

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան Ակումբ : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԺԱՆ ՏԷՐ - ՄԷՐԿԷՐԵԱՆԻ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին

ԺԻՄՆԱԶԻ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Rue du Théâtre-Français (Քանըպիէրի վրայ)

Մարկրիթ – Լոն – Ժագ Թիպօ 1961 միջազգային մրցումին մէջ վերջերս առաջին մրցանակի արժանացած ջութակի վիրթիւոզ Ժան Տէր – Մերկերեան Մարսէյլի հայ գաղութին կողմէ հրաւիրուած ըլլալով, այս շաբթու վերջ պիտի տայ ջութակի «ռեսիթալ»մը, որուն կազմակերպութիւնը ստանձնած է Հայ – Ֆրանսական Յանձնախումբ մը :

Տոմսերը ապահովել Յանձնախումբէն :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 30 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 30 SEPTEMBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9217 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5018

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՀԱԿԱՍԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՈՐՈՇ ԿԸ ՄՆԱՅ

Սուրիան կառավարել հաճելի ժամանց չէ, կ'ըսէ խմբագիր Սապլիէ Լը Մոնտի մէջ, ապստամբական շարժումին առթիւ գրած իր մէկ յօդուածին մէջ: Ապա, արաբական հարցերու մասնագէտ խմբագիրը կը յիշէ Սուրիոյ անցեալին վերաբերող կարգ մը յատկանշական կէտեր: Առաջին անգամը չէ որ Սուրիա եւ Եգիպտոս մէկ պետութիւն կը կազմեն: Առանց երթալու մինչեւ Սալատին, որուն Էյուպեան կայսրութիւնը Եփրատէն մինչեւ Լիպիա կ'երկարէր, ամէնէն մերձաւոր օրինակը Եգիպտոսի Մըհամմէտ Ալիի օրինակն է: Ասոր տղան, Իպրահիմ փաշա, 1831ին գրաւեց Սուրիան քշելով Օսմանցիները: Եգիպտական տիրապետութիւնը տեւեց ութը տարի: Նախ ընդունուած իբրեւ ազատարարներ, Սուրիացիներուն կողմէ, Եգիպտացիները ի վերջոյ ատելութեան կ'արժանանային եւ կը հետապնդուէին մինչեւ այն օրը երբ ընդհանուր ապստամբութիւն մը վերջ կը դնէր իրենց ներկայութեան:

Այսօր նոյն դժգոհութիւնն է որ կը տիրէ Սուրիոյ մէջ, Եգիպտոսի հետ երեք տարուան «ամուսնութենէ» մը ետք:

Սուրիոյ մէջ բոլոր պետական շարժումները յաջողած են վերջին տարիներուն եւ կը թուի թէ այս վերջինն ալ յաջողութեամբ պսակուած է:

Շարժումը կը պատահէր այնպիսի օր մը երբ Նասըր պաշտօնանկ կ'ընէր Սուրիոյ «Մենատէր» Գնդ. Սարաճը, բայց հակառակ կարծուածին, ապստամբական շարժումը «սարաճական» չէ, աւելի ազգայնական բնոյթ ունի եւ Սարաճի պաշտօնազրկման թուականին հանդիպիլը զուգադիպութիւն մը եղած է: Այլ խօսքով կը թուի թէ «երրորդ ուժ» մըն է որ գործի գլուխ անցած է, ոչ նասըրական, ոչ ալ սարաճական, որ կ'ուզէ մէկ կողմէ վերջ դնել Սարաճի բռնատիրական վարմունքին եւ ոստիկանական քաղաքականութեան, միւս կողմէ իր խօսքը պարտադրել Գահիրէի եւ իրաւասութիւններ ձեռք ձգել Սուրիոյ համար: Արդարեւ ի՞նչ է Սուրիոյ կացութիւնը եւ ի՞նչ շահեցաւ այս «ամուսնութենէն»:

1958էն ի վեր Սուրիա միշտ տագնապի մէջ կ'ապրէր: Այդ տագնապը գլխաւորաբար կը զգացուէր բանակին մէջ: Զինուորականները կը տեղափոխուէին եւ կը ղրկուէին Եգիպտոսի շրջանները, ղեկավարները մաս առ մաս կը փոխարինուէին Եգիպտացիներու կողմէ: Հակառակ բազմաթիւ մաքրագործումներու սուրիական բանակը կը մնար Գաղափարականներու (Արաբ Ընկերվարականներ, Միութեան կողմնակից) ազդեցութեան տակ որոնք յուսախաբ էին սակայն Միութենէն, Ծառայականներն ալ (կողմնակից հետ ձուլման) համայնավարներ որոնց աշխատանք կը տանէին ներսէն: Կային նաեւ բազմաթիւ սպաներ որոնք հաւատարիմ մնացած էին Զոր. Շիշաքլիի որ մինչեւ 1954 Սուրիոյ տէրն ու տիրականն էր: Այս էր Սուրիոյ կացութիւնը երբ Հինգշաբթի առաւօտ կը յայտնուէր թէ պետական հարուած մը տեղի ունեցած է:

Այս առաջին լուրէն ետք, Հինգշաբթի ամբողջ օրուան ընթացքին հակասական լուրեր իրարու կը յաջորդէին: Նախ կը ճշդուէր թէ Քաթանայի զօրքը գրաւած էր Դամասկոսը եւ տէրն է երկրին հարաւային շրջանին: Ամէր որ Նասըրի ներկայացուցիչն է, գերի էր ապստամբական շարժումին ձեռքը եւ սկիզբը կը յայտարարուէր թէ ընդունած է պետական հարուածին ղեկավարներուն առաջարկները: Այս պայմաններու տակ Դամասկոսի ձայնասփիւռը կը յայտարարէր թէ ամէն ինչ վերջացած է, բայց քանի մը ժամ ետք, խնդիրը կը փոխուէր, մինչ Նասըր օրուան իր երկրորդ ճառը կը խօսէր հաստատելով թէ մարեշալ Ամէր ոչ մէկ դիրքում ըրած է ապստամբական շարժումին, Դամասկոս իր կարգին կը հաղորդէր թէ Ամէր ետ կեցած է նախապէս տուած իր համաձայնութիւններէն եւ օդանաւը առած Գահիրէ մեկնած է: Նոյն ժամերու ընթացքին հակասական լուրերը կը շարունակուէին: Պէյրութ հասած լուրերով կը թուէր թէ Հալէպի շրջանը հաւատարիմ մնացած է Նասըրի եւ ձայնասփիւռէն հաւատարմութեան եւ համախոհութեան գիրեր կը կարդացուէին: Այդ պահուն զէնքի պարպում մը կը լսուէր եւ կը թուէր թէ Հալէպն ալ տեղի տուած է: Իրիկունը սակայն կրկին կ'ըսուէր թէ Հալէպի շրջանը նասըրականներուն ձեռքը մնացած է տակաւին: Լուսարձակ կը հրաչակուէր երկրին մէջ ժամը 19էն առաւօտեան չորս:

Մինչ այս դէպքերը տեղի կ'ունենային Սուրիոյ մէջ, Գահիրէի մէջ նախագահ Նասըր ձայնասփիւռի կայանը կը փութար խօսելու համար իր առաջին ճառը: Նասըրի համար, պատահածը շատ աւելի ծանր էր քան 1956ի Սուէզի դէպքը: Առաջին անգամն է որ Ռայսը ձայնասփիւռի կայանը կ'երթար ճառ խօսելու համար, իբր անցած էր: «Շատ ծանր հարուած մըն է արաբական աշխարհի ամէնէն խոր ցանկութիւններուն դէմ: Այս գործողութիւնը մահացու վնաս մը կը բերէ մեր ազգային միասնականութեան, որուն խըզումը աւելի ծանր է քան աշխարհակալներու յարձակումը: Պատասխանատու եմ ամէն մէկ Սուրիացիի առջեւ: Եթէ բանակը քաղաքականութիւն ընէ, երկիրը հատուածներու պիտի բաժնէ: Առաջին անգամ ըլլալով կը զգամ թէ Միութիւնը քայլ մը ետ կ'երթայ, չեմ կրնար հանդուրժել որ միութիւնը մահացու հարուած մը ստանայ, այդ պատճառաւ հրահանգեցի որ բանակը դէպի Դամասկոս քալէ որպէսզի ուժը օրէնքին մնայ»:

ՍԱՐԱՃԻ ԴԵՐԸ

Ի՞նչ եղած է այս բոլորին մէջ, Սարաճի դերը: Մինչ կարգ մը աղբիւրներու համաձայն շարժումը դէմ է նաեւ Սարաճի, ինչպէս ըսինք քիչ վերը, ուրիշներ կը շեշտեն թէ Սարաճ ներկայ է եւ նոյնիսկ ընդդիմադիր զօրավար դարձած կը ղեկավարէ շարժումը սուրիական ուժերու ընդհանուր հրամանատար Ճամալ Ֆայսալի հետ:

Մէկ օրէն միւսը Սարաճ համակրանք շահեցաւ: Մինչ իր «բռնատիրական» վարչաձեւը դժգոհութիւն կը պատճառէր, Նասըրի առած քայլը իրեն հանդէպ հերոսի վերածեց զինք, 36 տարեկան այս սպան:

Վերջին լուրերու համաձայն քարիւղի հոսք ալ կայ այս ամբողջ պատմութեան մէջ: Այս մասին, ցարդ ոչ մէկ մանրամասնութիւն կը տրուի բայց ծանօթ է որ Սուրիայէն կ'անցնին երեք նաւթուղիներ, որոնք սէուտական Արաբիայէն եւ Իրաքէն կուգան:

Վերջին լուրերու համաձայն (Ուրբաթ առաւօտ) Նասըր վայրաչուներ ղրկած է Սուրիա, այս լուրը կը հաստատուի Դամասկոսի ձայնասփիւռին կողմէ որ կը հաղորդէ թէ եգիպտացի վայրաչուներ Լաթաքիէի նաւահանգիստը կ'իջնեն:

Ամէն պարագայի մէջ եւ ինչ որ ալ ըլլայ այս շարժումին վերջնական արդիւնքը, ծանր հարուած մըն է Նասըրի համար որ Սուրիան նկատեց իբրեւ գաղթավայր մը եւ դարձուց Եգիպտոսի «կթան կովը» ինչպէս կը գրուի այսօր երբ Սուրիա կ'ըմբոստանայ եւ փողոցէ փողոց «Սուրիան Սուրիացիներուն» կը պոռայ:

Սուրիան 127.000 քառակուսի քիլոմեթրը տարածութիւն ունի եւ չորսուկէս միլիոն բնակիչ, բանակը ունի 45.000 հոգի, զէնքերը խորհրդային են եւ օդային ուժը ՄԻԿ 17 օդանաւեր ալ ունի: Ասոնց կ'օժանդակեն նաեւ խորհրդային խորհրդատուներ:

ԻՆՉ Կ'ՈՒԶԷԻՆ ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐԸ

Երբ մարեշալ Ամէր գերի ինկաւ եւ յայտարարուեցաւ քիչ ետք թէ ընդունած է սուրիական պայմանները, հարց մը կը ծագէր: Ի՞նչ պայմաններ էին: Առանց պաշտօնական աղբիւրի, կարգ մը դէտերու կարծիքով, այն հինգ սպաները որ Գահիրէ գացին – եկան Հինգշաբթի Նասըրի ներկայացուցին սուրիական հետեւեալ առաջարկները: Ա) Սուրիական տեղական կառավարութեան մը ստեղծում: Բ) Կրկին պաշտօնի անցնել գնդ. Սարաճը: Գ) Բանակին մէջ ետ առնել հեռացուած սուրիացի սպաները: Դ) Ջնջել եգիպտական fառքերը: Այս էր ապստամբներուն ուզածը, զոր Նասըր մերժեց:

Ի՞նչպէս կը խորհի տէր մնալ Սուրիոյ երբ սահմանակից չէ եւ Սուրիա արդէն Յորդանանի եւ Իրաքի համակրական զգացումներուն կ'արժանանայ:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԿԱՐԾԻՔԸ

Մինչ Իսքենտէրունի նաւահանգիստին սուրիական նաւերը պարզեցին արդէն Սուրիոյ դրօշակը, Թուրքիա փակեց սահմանը: Արտաքին նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց որ կը յայտնէ թէ սուրիական ներքին հարց մըն է, եւ Թուրքիա «միշտ կը յարգէ դրացի երկիրներու ազատութիւնը եւ անկախութիւնը»:

Ընդհանուր ձեւով արտասահման չի զարմանար այս շարժումին առթիւ եւ Լոնտոնի շրջանակները երկարօրէն կը վերլուծեն երկրին կացութիւնը ապստամբութեան նախօրեակին: «Մանր տագնապի մը գոյութիւնը յայտնի էր անցեալ ամսու սկիզբը, կ'ըսեն Անգլիացիք, երբ տեղական իշխանութիւնները զանգուածային ձերբակալութիւններ կատարեցին հայ համայնքէն ներս, որ առաջնակարգ դեր կը խաղար տնտեսական պտումին մէջ, Եգիպտոսի հետ միացումէն առաջ: Շահեկան է դիտել որ ձերբակալութեանց առեն, եգիպտական քարոզչութիւնը արդարացուց այդ ձերբակալութիւնները «խորայէլեան դաւի» մասին խօսելով:

Լոնտոն, անշուշտ, մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւի կացութեան որ մտահոգիչ է Միջին Արեւելքի կայունութեան համար:

Ընդհանրապէս շարժումին քաղաքական բնոյթը կարելի չէ ճշդել: Եթէ այլեւս տարակոյս չկայ թէ ազգայնական բնոյթ ունի, պարագլուխներու դիրքը յայտնի չէ: Նախ ըսուեցաւ թէ Սարաճ կապ չունի ապստամբութեան հետ, յետոյ մէջտեղ ելաւ թէ գլուխն է: Գահիրէի համար այս «ըմբոստները» աշխարհակալներուն գործակալներն են մինչ Իսրայէլի համար յառաջդիմական շարժում մըն է նկատի առնելով Սարաճի սերտ յարաբերութիւնները համայնավար շրջանակներուն հետ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ուրբաթ առաւօտ Դամասկոսի ձայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ սուրիական ապայակոյտը տէրն է կացութեան եւ բուռն յարձակումներ կ'ընէր Նասըրի դէմ: Նոյն առտուն Լաթաքիէ իջած երկու հարիւր վայրաչուները գերի ինկած են:

Ուրբաթ առտու Սուրիա անկախ էր: 11 հոգիներէ կազմուած առժամեայ դահլիճ մը, հրովարտակներով կը կառավարէր երկիրը: Ասոր գլուխը կը գտնուի 48 տարեկան քաղաքական փայլուն անցեալի տէր Սուրիացի մը:

Զինուորական քայլերգներ եւ յաղթական զեկոյցներ իրարու կը յաջորդեն: Սուրիական բանակը պատրաստ է դէմ դնելու եգիպտական որեւէ յարձակման:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ միաձայնութեամբ զատապարտելէ ետք տը Կոլի քաղաքականութիւնը որոշեցին Հանրապետական ճակատ մը կազմել պաշտպանելու համար «յետ – տը կոլեան» շրջանը: Կի Մոլէ պիտի տեսնուի Մենտէս – Ֆրանսի հետ: Կի Մոլէ կը հաւատայ քաղաքացիական պատերազմի վտանգին, այդ պատճառաւ քուէարկուած բանաձեւը «ժողովրդավար fապքել» մը կը նախատեսէ որ աշխատի ճշգրիտ ծրագրի մը վրայ: Ասոր մաս պիտի կազմեն բոլոր ձախերը բացի համայնավարներէն:

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ կացութիւնը միշտ ծանր է: Մարդակերութիւնը կը շարունակուի, ինչ որ պատճառ կը դառնայ որ մեռեալներու թիւը կարելի չըլլայ ճշդել:

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ մէջ (Քոմոն) միջադէպ մը պատահեցաւ ընտրապայքարի առթիւ: Երկու մեռեալներ, ութ ծանր վիրաւորներ եւ յիսուն թեթեւ վիրաւորներ կան: Բախումները տեղի ունեցան «Հալք»ի եւ Ազգային Գիւղացիական Հանրապետական կուսակցութեան անդամներու միջեւ:

ՇԱՀ ԵՒ ՁԵԼԼԵՐ զաղրեցուցին զօրծադուլը, այցելութիւնները վերահաստատուած ըլլալով:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Համայնավար կուսակցութեան Կ. Կոմիտէն գանիակ նիստէ մը ետք կոչ մը ըրաւ բոլոր «ընկերվարական եւ հանրապետական բանուորներուն» որպէսզի միանան դէմ դնելու համար Ֆաշիզմին եւ պատերազմին:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարեց թէ դէմ պիտի քուէարկէ Մոնժի Սլիմի թեկնածութեան, իբրեւ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար, որովհետեւ Մոնժի Սլիմ կոնակ դարձուցած էր Տիկին Կոլտա Մէյրի, Քենըտիի ի պատիւ տրուած ընդունելութեան մը առթիւ:

ԲԵՌՆԱՏԱՐ կառք մը փոսը ինկած է Թուրքիոյ մէջ, 31 մեռեալներ եւ 15 վիրաւորներ կան:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ Գաղտնի Բանակը մասամբ միայն յաջողեցաւ Ալժէի մէջ առջի օր: Ծանօթ է որ Սալանի հրահանգներուն համաձայն Սեպտեմբեր 28ին, խճողում պիտի ստեղծուէր Ալժէի փողոցներուն մէջ, երթեւեկը դադրեցնելու համար:

ԳԵՐՄԱՆ ազատականները հաւանաբար ընդունին Ատընաուըրի վարչապետութիւնը, անգամ մը եւս:

ՊՈՆԻ կառավարութեան պաշտօնաթերթը կը գրէ թէ՝ ճանչնալ արեւելեան Գերմանիան խոտոր կը համեմատի Ատլանտեան սկզբունքներուն հետ:

ԻՆՁԵ՞Ր ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ "ՀԱՅԱՍՏԱՆԱՍԷՐՆԵՐԸ"

Ցաւով, խոր ցաւով հրատարակեցինք «զրոյցը», որ լոյս տեսած է Լիոնի «Լը Փռոկրէ» թերթին մէջ։

Զրոյցին մէջ ոչինչ կար որ նոր ըլլար մեր ընթերցողներուն համար։ Միւս կողմէ ոչ մէկ տրամադրութիւն ունէինք կրկնելու ինչ որ կը նկարագրուի տարիներէ ի վեր։

Ուշացած վկայութիւն մը կը կազմէ այդ զրոյցը՝ մեր խորհրդածութեանց համար, որ ահաւասիկ.—

Պետութիւն կամ հայրենիք չի շինուիր մէկ օրէն միւսը։ Այնպէս որ, երբ պոլշեւիկները համեմատութեան կը դնէին Հայաստանի դիմագիծը՝ Դաշնակցական կառավարութեան եւ Խորհրդային կարգերու օրով, պարզապէս ծիծաղելի կը դարձնէին իրենց մտածողութիւնը։ Հ.Յ. Դաշնակցութիւնը չէր կրնար ստեղծել քանի մը ամսուան մէջ այն իտէալ հայրենիքը, զոր պոլշեւիկները չկրցան ըստեղծել (չենք քննադատեր) տասնեակ տարիներու ընթացքին։ Հայրենիքը կը շինուի դարերու աշխատանքով։

Թող ոչ ոք ուրանայ այն զոհողութիւնը, որով Դաշնակցութիւնը, կարճ ժամանակուան մէջ, ոչինչէն ստեղծեց աշխարհագրական շրջանակը եւ դրաւ հայրենիք կոչուած տան հիմերը, ու թող ոչ ոք ուրանայ այն աշխատանքը, որով ժողովուրդը, տարիներու ընթացքին, ձեւ տուաւ այդ հայրենիքին, պաշտեցուցիչ նուաճումներ կատարեց երբեմն այդ հայրենիքին մէջ։

Բայց,— այստեղ բայց մը կայ։

Համահայկական ցանկութիւն մըն է ներգաղթը,— փրկելու համար աշխարհացրիւ բեկորներ ու զօրացնելու համար Հայրենի տունը, հայկական երկրատարած պետութիւնը։ Ասիկա չէր կրնար ըլլալ, պէտք չէր որ ըլլար արտասահմանի մէջ կուսակցական փրոփականտի պատրուակ, ափիւռքի կազմակերպութեանց քայքայման միջոց։ Ամէն Հայու ծանօթ է թէ ինչ կատարուեցաւ ներգաղթ մօտական նշանաբանին տակ.—

Հրաւիրեցին հայհոյել Հ.Յ. Դաշնակցութեան (նոյնիսկ արեւմտեան խմբերակցութիւններուն)։ Ստորագրել խայտառակ հրաժարականներ։ Եւ շահագործելով Բ. Աշխարհամարտին մէջ Ռուսիոյ շահած հրաշալի յաղթանակը՝ այն տպաւորութիւնը տուին թէ նման հրաշք մըն ալ կատարուած է Հայաստանի մէջ,— ընկերվարական դրախտավայր։ Երեւան եկան նոր ակումբականներ, որոնք տատ փիլաւի ու խորովածի պատմութիւններով՝ սկսան հրապարակ հանել Հայաստանասիրութեան վկայականներ, հայրենիք մուտքի տոմս ծախել եւ ամէն բան ընել՝ փայլուն դարձնելու համար շուկան։

Շատեր ինկան ծուղակին մէջ։ Շատեր գացին՝ ստեղծելու համար՝ իրենց կարգին՝ փախուստի ողբերգութիւն մը։ Փախան ոմանք՝ ցատկելով Արաքսի ալիքներուն մէջ,— ո՛վ գիտէ այս ողբերգութեան զոհերուն թիւը։ Վէճ ծագեցաւ մամուլին մէջ, նոյնիսկ հրատարակուեցան հոգեբանական վերլուծումներ ողբերու այս փիւկին մասին (Տոքթ. Քօլօլեան)։ Փախուստի այլ ճամբաներ փնտռեցին մեծերը, ընդհանրապէս ընտանիքի տէր։ Մէկը, որ Կրընոպլէն էր մեկնած Հայաստան՝ հայհոյելով Հ.Յ.Դաշնակցութեան, յաջողելէ ետք վերադառնալ Ֆրանսա (նման ճարպիկութեանց ախոյեան կը մնայ Հայը, օրինակները՝ բազմաթիւ), վազեր եկեր էր Յառաջի խմբագրատունը, հրատարակելու համար իր տպաւորութիւնները Հայաստանի ... դժոխային վիճակին մասին։— Առ այս տպաւորութիւններդ ու կորսուէ՛ այստեղէն, ըսուեցաւ իրեն։

Ի՞նչ կարծեցին մեզ այս մարդիկը։ Բայց, սիրելի ընթերցող, ո՞վ է յանցաւորը, այս խեղճ մարդի՞կը թէ ... սըմսարները։

Ներգաղթ կատարելը ցիկաններու կարաւան կազմե՞լ է արդեօք։ Ներգաղթը, որքան ազգային, նոյնքան ընկերային երեւոյթ է,— գիտական ուսումնասիրութեան նիւթ։ Ներգաղթի յանձնախումբերուն մէջ դուք տեսա՞ք գէթ մէկ անձ, որ հասկնար թէ ի՛նչ կը կատարուի։ Քննած ըլլար այլ ժողովուրդներու կատարած ներգաղթի աշխատանքները։ Մարսէյլէն մինչեւ Պաթում, շոգենաւին վրայ խօսուած ճառերը բաւակա՞ն էին «դաստիարակելու» համար հայրենադարձները, նետելու համար հայրենազուրկի ձորձերը, հագնելու համար հայրենապարծ մարդու հանդերձանքը։

Բայց ներգաղթը, իբրեւ «գիտութիւն», կը ներկայացնէ ուսումնասիրութեան այլ երեսներ եւս,— ներգաղթի յանձնախումբին մէջ տեղ պէտք չէ կենար փերեզակներու, մակաբոյծներու, տղրուկներու, Թարթիւֆներու։

Ներգաղթը, իր կատարուած ձեւով, մեզ չի զարմացներ իր հետեւանքներով, ողբերգութիւններով եւ մարդկային կորուստներով, որոնց պատմութիւնը ետքէն միայն պիտի դառնայ յայտնի։

Պատանեկութիւն մը, որ ծնած եւ աճած է Ֆրանսայի մէջ, ո՞վ կը հաւատար թէ կրնար ակլիմաթէ ըլլալ երկրի մը մէջ, որ ոչինչ կը խօսի իրեն՝ հոգեբանականօրէն։ Ֆրանսուհին, որ իր ճակատագիրը կապած է Հայու մը՝ ամուսնութեան կապով միայն, (առանձին հարց է քննել ամուսնական կապի ըմբռնումը ժողովուրդէ ժողովուրդ), ո՞վ կը հաւատար թէ կրնայ սիրել երկիր մը, որ կարճ հետաքրքրութիւն մը միայն պիտի ստեղծէր՝ աղջիկի հոգեբանութեան տեսակէտով։

Զանգակի տարբեր ձայն մը.—

«Իմաստութեան ձայնին անսացինք, այսինքն տարեցներուն, որոնք կը տառապէին հայրենաբաղձութենէ», կը բացատրէ այն Հայը, որ Լիոնի «Լը Փռոկրէին» կը պատմէ իր «տասնըչորս տարիներու թշուառութիւնը», այսինքն իր բնակութիւնը Հայաստանի մէջ։

Մեղքը տարեցներուն վրայ նետելու այս փորձը կը սեւնայ ուրիշ վկայութեամբ.— Հայրենիքէն հեռացող պարոնը կը հաստատէ թէ մեծ թիւ մը կը կազմեն անոնք՝ որ կ'ուզեն հեռանալ, բայց ոչ մէկ յոյս ունին առիթ ու միջոց գտնելու՝ հեռանալու համար հայրենիքէն։

Եւ ինչո՞ւ համար։

— Ես աղքատ եմ, բայց հարուստ, կ'ըսէ Գ. Քերոբ, որովհետեւ գիտեմ թէ ի՛նչ կ'արժէ ազատութիւնը։

Ազատութի՛ւն։

Փիլիսոփայելու այս յաւակնութեան ոչ տեղն է, ոչ ալ տէրը։

Ժողովուրդ Հայոց ի սփիւռս աշխարհի, Յառաջ այն թերթն էր որ, ներգաղթի խնջոյքի օրերուն, մինչ պար կը բռնէին հանդուանկուած միլիոնները եւ կը փրփրէր Հայաստանասիրութեան գինին, յայտարարեց ի լուր ամէնուն.

— Հայրենիքը պանդոկ չէ։

Եւ հիմա նոյն թերթը կ'ըսէ անոնց որ չհասկցան մեզ եւ պիտի չհասկնան նաեւ այսօր.

— Պարոննե՛ր, դրախտային վայե՞լք գտնելու գացիք Հայաստան։ Կ'ուզէիք որ Հայաստան դարձած ըլլար Էլտորատօ՞ մը, յատկապէս ձեզի՞ համար պատրաստուած։

Այդ Հայաստանը, պարոններ, Հայաստան դարձաւ՝ երբ ամէն մէկ կտոր քարի վրայ Հայու արիւն հոսեցաւ։ Այսօր ուրախ ենք որ ծաղի՛կ կ'աճի նոյն քարերուն վրայ, ի՞նչ փոյթ թէ արտասահման ծնած Հայեր կան որ տակաւին գաղափար չունին հայրենասիրութեան մասին։

Մենք չըսինք ու պիտի չըսենք երբեք Հայաստան փոխադրել ամէն Հայ։ Ներգաղթը իր պայմաններն ունի, խոր ուսումնասիրութեան նիւթ։ Բայց երբ մէկը Հայաստան կ'երթայ եւ խոյս կուտայ, դասալիք մըն է։ Եթէ «իննսուն առ հարիւր» համեմատութեամբ թոյլ տրուի հեռանալ Հայաստանէն, Հայաստա՞ն կ'ըլլայ դատարկ Հայաստանը։ Հայաստան հող չէ միայն, այլ եւ թի՛ւ,— մեր պարտութեան գլխաւոր պատճառը թի՛ւն էր, թի՛ւը, կ'ըսէր Ա. Ահարոնեան։

Ուստի կ'եզրակացնենք.— Գացի՞ք, մնացէ՛ք։ Գացողն է որ պիտի շինէ Հայաստանը, եւ վաղուան կամ յաջորդ սերունդնե՛րն են որ պիտի վայելեն զայն։ Առաջին վայելողներն ըլլալու երազով գացողները ... Քերոբներ միայն կ'ըլլան։

Այս ամէնէն ետքը, բուն մեղաւորը՝ Երեւանի կառավարութի՛ւնն է նախ, որ ներգաղթը օգտագործեց իբրեւ արտասահմանը քայքայելու առիթ, երկրորդ՝ սմսարները, որոնք ներգաղթը վերածեցին կենդանի ներածելու ձեւի մը։

ԱՐԱԶ

ՇԷՅՔՍՓԻՐ ՀԱՅ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ

1964 Ապրիլ 23ին, Շէյքսփիրի ծննդեան 400ամեակն է։ Հայերս այդ օրը կը տօնենք նաեւ իբրեւ ազգային յոբելեան, որովհետեւ ճիշդ հարիւր տարի առաջ, 1864ին, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան դպրոցին մէջ առաջին անգամ ըլլալով բեմադրուեցաւ Շէյքսփիրի «Մաքպեթը»։

Շէյքսփիրը փրոֆէսիոնէլ բեմ բարձրացնելու առաջնութեան պատիւը կը պատկանի արեւելահայ թատրոնի կարկառուն անդամներէն՝ Գէորգ Չմշկեանի, որ 1866ին բեմադրեց «Վենետիկի վաճառականը»էն հատուածներ՝ սեփական թարգմանութեամբ։ Շայլոկի դերը կը կատարէր ինքը՝ բեմադրողը եւ թարգմանիչը։

Արեւմտահայ բեմին վրայ Շէյքսփիրեան անդրանիկ ներկայացումին նախաձեռնութիւնը կը պատկանի Յակոբ Վարդովեանի։ 1867ին Պոլսեցի թատերականները դրեցին «Մաքպեթը»։

Նոյն տարին Չմշկեան, դարձեալ իր թարգմանութեամբ, բեմ հանեց «Օթելլօն»՝ խաղալով Վենետիկի Մաւրիտանացին։

Կարծես Շէյքսփիրը հայացնելու մրցում էր։ Որո՞ւ պիտի պատկանէր առաջնութիւնը։ Հարցը լուծուեցաւ միացեալ ուժերով։ 1880ին առաջին անգամ հայ թատրոնի բեմին վրայ բեմադրուեցաւ «Համլէթ»ը, Հայաստանի երկու հատուածներուն ստեղծագործ ուժերուն համագործակցութեամբ։ Ադամեան կը խաղար Համլէթը, Չմշկեանը՝ Կլաւդիոսը, Սիրանոյշը՝ Օֆելիան։

Սակայն Պետրոս Ադամեանն էր, որ առաջին անգամ մայրենի բեմարուեստին համբաւը դուրս բերաւ ազգային սահմաններէն, Շէյքսփիրեան դերերով։ Ան էր, որ «ամենավայելուչ ներկայացուցիչը» եղաւ, ինչպէս բնորոշած է Յովհաննէս Թումանեան, Շէյքսփիրեան տաղանդին։ Հայ մշակոյթի մեծագոյն արժէքներով պարծենալու առթիւ յիշենք Ադամեանը։

Անոր ոգին անհանգստացուցած ենք, երբ ուզած ենք արուեստին բարձրագոյն չափանիշները գտնել։ Համլէթը, Լիրը, Օթելլօն Ադամեանի դերասանական փառքին անհասանելի գագաթներն են։

Ադամեանի հետ եւ անկէ ետք Շէյքսփիրեան դերերով շատեր բեմ ելած են։ Բայց եթէ բոլորը միասին հայկական լեռնաշխարհին շուրջպարը կը կազմեն, ապա անոնց մէջ դեռ անգերազանցելի, ինչպէս ձիւնափառ Արարատը, կը մնայ Պետրոս Ադամեան։

Հանճարեղ ողբերգակին ժամանակակից եւ յաջորդներէն առաջինը պէտք է յիշատակել Սիրանոյշը։ Օֆելիա, Տեզտեմո-

ՇԱՐԺԱՎԱՐ ԱՐԱՄԸ

Ե.

— Շարժավարին։ Նա առաջ այդպէս չէր։ Ծանօթ եմ վաղուց, պատերազմից առաջ, երբ աւելի երիտասարդ էր։ Յիշում եմ՝ որքան էլ վնասուած – կանգնած ինքնաշարժ լինէր, որքան էլ ձեռք բարձրացնէին՝ չէր կանգնի ... Բայց հիմա, պատերազմից վերադառնալուց յետոյ, այդպէս է ... շատ է փոխուել։

— Ես այդ խօսքերից, ճշմարիտն ասած, բան չհասկացայ։

— Այսի՞նքն ... ինչո՞ւ է այդպէս։

— Դա անշուշտ, ունի իր պատճառը։ Առաջ ինձ, նրա հիմնարկի պետ Բագրատին էլ տարօրինակ էր թւում շարժավար Արամին վարմունքը։ Բայց յետոյ, երբ իմացայ, թէ ինչեր են անցել նրա գլխով՝ հասկացայ ...

Բայց ես նորից բան չհասկացայ եւ հարցրի հետաքրքրուած.

— Օրինակ, ի՞նչ ...

Հիւանդ ընկերս հաւանաբար զգաց հետաքրքրութեանս սաստիկը եւ շրջուեց անկողնում՝ խօսելու համար աւելի յարմար դիրք ընդունելու։

— Դա մի քիչ երկար պատմութիւն է, սկսեց նա։— Ինքը Արամը չի սիրում, բայց իմ պահանջով՝ պատմեց մի օր, եւ ես հիմա գուցէ եւ նոյնութեամբ չկարողանամ վերապատմել։

Բայց եւ այնպէս ընկերս, որքան էլ հիւանդ, արաւ մի կարճ պատմութիւն, որի նմանը երեւի ունեցել են երեւի շատերը ...

Երբ գերմանական ռմբակոծութիւնը սաստկանում է Ժիտոմիրի վրայ՝ այս շարժավար Արամին կարգադրում են գնդի արխիւը, գրագրի հետ միասին, քաղաքից տեղափոխել թիկունք՝ ապահով մի տեղ, եւ դա այն ժամանակ երբ հեռանում են հազարաւոր քաղաքացիներ, երբ շատ հիմնարկներ ու հաստատութիւններ նոյնպէս տեղափոխւում են իրենց արժէքաւոր իրերը ... Այս Արամն այդ ժամանակ բեռնատարի շարժավար է լինում. արխիւի տեղափոխութիւն սկսում է այն պահին, երբ Գերմանացիների ռմբակոծիչներն ու գնդացիրները օդից գնդակ ու ռումբ են թափում քաղաքի գլխին, նահանջի ճանապարհի վրայ, հեռացողների վրայ ... Ամէն կողմ ռումբ, գնդակ, վտանգ ... Արի ու արխիւ տեղափոխիր ... Բայց երկաթեայ հրաման է ռազմական. պիտի կատարի.. Արամի հետ լինում է միայն արխիւի գրագիրը ... Մինչեւ արխիւը մի կերպ բարձում են բեռնատարը եւ քաղաքից դուրս գալիս՝ Գերմանացիները սաստկացնում են ռումբերի տարափը՝ յատկապէս հեռացողների վրայ ... Իսկ հեռացողը մէկը չի, երկուսը չի – հազարաւորներ։ Հեծուոր, հետեւակ, սայլ, ֆուրգոն, մեքենայ, հեծանիւ իրար խառնուած, չորս հինգ շարքով շարժւում են, հեռանում ... իսկ Գերմանացիները կրակում են վերեւից, կամենալով թէ ոչնչացնել դրանց եւ թէ՛ կտրել նահանջի ճանապարհը ... Բայց զօրքը, ժողովուրդը, փոխադրութիւնը սելաւի պէս, զոհեր տալով, գնում են առաջ։

Ինչպէս ամէնքը, այնպէս էլ այս Արամը կանգ չի առնում ... Թաքնուելու տեղ չկայ, որ թաքնուի, շտապում է շուտ բեռը տեղ հասցնել եւ ազատուել։ Բայց տեսնելով ճանապարհը դառնում է վտանգաւոր, այսինքն՝ Գերմանացիների մոլեգին կրակից ընկնում են մարդ, ձի, մեքենայ,— Արամը, մի թէ երկու քիլոմեթր գնալուց յետոյ, թեքւում է, որ դաշտով, արտերի միջով գնայ եւ ռմբակոծումից ազատուի ... Այս անելով՝ կարծում է, ինչպէս ինքն է ասում, թէ նահանջողներ ի մէջ ամենախելօքն ինքն է ... Երեւի այդպէս է կարծում եւ գրագիրը։

— Բայց տես, ինչ է լինում։ Գնում է այդպէս մի հարիւր - երկու հարիւր քայլ — չըրմփ — մեքենան ընկնում է ճահիճը։ Ընկնում է ու խրւում. ոչ դէս, ոչ դէն ... Ինչ անում է՝ չի կարենում ետ տալ, հանել։ Ու զարմանալին այն է լինում, որ մեքենայի մեքենաշարժը (մօթէօր) աշխատում է, բայց անիւները այնպէս են խրուել՝ չեն շարժւում... Որքան էլ ինքն ու գրագիրը ճիգ են թափում ետ տալ՝ անիւները պոկ չեն գալիս իրենց տեղից ... Իսկ առաջ գնալ հօ անկարելի է. ամբողջը լայնատարած ճահիճ է. ջուր ու եղեգնուտ ...

Իսկ Գերմանացիները կրակում են, հա կրակում։ Արամը խցիկից տեսնում է, թէ ինչպէս են ռումբեր ընկնում մեծ ճանապարհին, ինչպէս է հողը երկինք բարձրանում ... Գնդացիրները հօ վերեւից կարկուտ են թափում ոչ միայն մեծ ճանապարհով գնացողների վրայ, այլեւ մէկ - մէկ էլ կրակում են իր կողմը ... ծակծկում են ինքնաշարժը, խցիկը։

«Իմ ցաւը քիչ էր, ասում է, էգ անտէր գնդակներն էլ աւելի էին նեղացնում»...

Մի խօսքով. ինչ անում է՝ չի կարենում ճահճից դուրս գալ. օգնութիւն էլ չի կարող կանչել։ Կրակոցների, ճանապարհի դղրդոցի մէջ ո՞վ կը լսի,— մտածում է, ո՞վ ուշք կը դարձնի իր կանչին, երբ ամէն մարդ ջանում է իր գլուխը փրկել։

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

(4 Շար.)

նա, Կատարինա, Գոներիլ, Լէյտի Մաքբէթ, սակայն եւ Համլէթ — անոր նուաճումները: Մոցքի ուժով, կրքի ազդեցումներով, գործունէութեան աւիւնով Սիրանոյշի Դանիէլեանի Աղամեանի հարազատ յաջորդն էր:

Աղամեան եւ Սիրանոյշ — մեր Շէյքսփիրեան թատրոնին ամէնէն փառաւոր անուններն են, հայ բեմարուեստին արքան եւ թագուհին:

Հապա միւսնե՞րը: Որքան ալ խոնարհ այդ երկուքին բացարձակ տիրակալութեան առջեւ՝ այսուհանդերձ մեծութիւններ են, անվիճելի մեծութիւններ: Գէորգ Պետրոսեան՝ Աղամեանի եւ Սիրանոյշի մշտական խաղընկերն էր: Ցեռայ յայտնի դարձաւ իբրեւ Օթելլօ եւ Լիր, Շայլոկ եւ Պետրուչօ:

Յովհաննէս Աբելեան՝ Աղամեան – Լիրին առաջին ժառանգը: Երբ ամբոկաւ արուեստ՝ ինքը Լիր դարձաւ: Հայ բեմին ամէնէն հարազատ Լիրը, նաեւ Օթելլօն, Պետրուչօն, Մարոքի իշխանը: Աղամեանին հանդէպ ունեցած սէրը արգիլեց իրեն իրագործել իր երազներուն երազը՝ Համլէթ խաղալ:

Մեր դարասկզբին առաջին տասնամեակին հայ բեմարուեստը նոր ծաղկման շրջան մը ապրեցաւ: Մէկը միւսին ետեւէն ասպարէզ իջան Շէյքսփիրեան դերերու փայլուն կատարողներ՝ Օլգա Մայսուրեան, Սաթենիկ Աղամեան, Կարապետ Գալֆայեան, Յովհաննէս Զարիֆեան, Արմէն Արմէնեան, Վահրամ Փափազեան, Գրիգոր Աւետեան, Միքայէլ Մանուէլեան, Օվի Սեւումեան... Ասոնք բոլորն ալ դարձան հայ դերասանական ընտանիքին նշանաւոր դէմքերը, մեծցուցին հայրենի արուեստին յաղթանակները Շէյքսփիրի բեմական պատմութեան մէջ:

Ասոնց մէկ մասը կը շարունակէ իր փայլուն գործունէութիւնը հայ բեմին վրայ: Այս աշնան Արմէն Արմէնեան իր ծննդեան 90ամեակը կը նշէ: Աշխարհահռչակ Վահրամ Փափազեան երիտասարդական աւիւնով կը շարունակէ փոթորկել սիրտերը խանդոտ Մաւրիտանացիին ողբերգութեամբ, Օթելլոյէն զատ իր խաղացանկին վրայ տարիներու ընթացքին աւելցան Շէյքսփիրեան նոր դերեր՝ Մաքբէթ, Ռոմէօ, Լիր:

Երբ 1921ին Երեւանի մէջ հիմը դրուեցաւ առաջին պետական թատրոնին, Հայերը կրնային հպարտանալ Շէյքսփիրի բեմականացման յիսնամեայ պատմութեամբ: Ժառանգութիւնը պատկառելի էր: Բայց իսկական ժառանգորդը այն է, որ ոչ միայն կը պահէ ստացածը, այլ եւ կը բազմապատկէ:

1923ին բեմադիր Լեւոն Քալանթար կը բեմադրէ «Անսանձի սանձահարումը»: Ներկայացողները գրեթէ բոլորն ալ նոր դէմքեր էին, Մկրտիչ Ջանան (Պետրուչօ), Հրաչեայ Ներսիսեան (Լեւուչենցիօ), Վաղարշ Վաղարշեան (Տրանիօ), Աւետ Աւետիսեան (Գրումիօ), Համբարձում Խաչանեան (Գրեմիօ): «Հիներէն» կային Արուս Ոսկանեան եւ Ցամիկը: Երկուքին համար ալ Կատարինան առաջին Շէյքսփիրեան պատասխանատու դերը չէր:

Առաջին ներկայացումը կը նմանէր կոկոններու փունջի մը, ամէն մէկը կամաց կամաց դարձաւ հրաշալի ծաղիկ մը: Հայ արդի Շէյքսփիրեան թատրոնին պատմութիւնը պատմութիւնն է կատակերգութիւններէն մինչեւ ողբերգական բարձունքներու հասած հայ դերասաններուն:

Մ. Ջանան Կլաւտիոսէն, Եակոյէն ետք, հասաւ Մաքբէթին:

Ա. Աւետիսեան նուաճեց Պոլոնիուսը եւ Եակոն:

Վ. Վաղարշեանի Թոբիչը աւելի ուղղաձիգ էր, Օզրիկ եւ Համլէթ:

Ամէնէն հարուստը Հրաչեայ Ներսիսեանի ուղին եղաւ, Համլէթ եւ Անթոնիօ, Մաքբէթ եւ Ֆալսթաֆ, Օթելլօ եւ Լիր:

Արուս Ոսկանեան, որ անցեալին իր հետ բերած էր Օֆելիան, Տեզտեմոնան եւ Կորդելիան, խաղաց նաեւ Լէյտի Մաքբէթը:

Սեռի սահմաններէն դուրս չեկաւ միայն Հ. Խաչանեան՝ անզուգական կատակերգակը: Անոր Շէյքսփիրեան գագաթը դարձաւ Ֆալսթաֆը:

Վերջին տասնամեակներուն հայ թատրոնը ուրիշ անուններ ալ ճանչցաւ՝ ինչպէս Գուրգէն Ջանիբեկեան (Համլէթ, Օթելլօ, Քին), Դաւիթ Մալեան (Կլաւդիոս, Եակո): Հապա անոնք, որոնք կը գործեն Լենինականի, Կիրովականի թատրոններուն մէջ՝ Ցոլակ Ամերիկեան, Լեւոն Զոհրաբեան, Արծրունի Ցարութիւնեան...

Եւ, այսուհանդերձ, ասոնք դեռ բոլորը չեն:

Պատահական չէ, որ 1944ին Խորհ. Միութեան Շէյքսփիրագէտները որոշեցին Երեւանի մէջ կատարել իրենց հերթական՝ վեցերորդ խորհրդաժողովը: Հայաստան առաջին հանրապետութիւնն էր, որ այդ իրաւունքը ստացաւ իր հարուստ Շէյքսփիրեան անցեալին եւ նոյնքան պայծառ ներկային համար:

Այսօր ալ դեռ կը շարունակուին Շէյքսփիրեան գործերու ներկայացումները Հայաստանի մէջ: Բեմադիր Վարդան Աճէմեանի հարուստ երեւակայութեամբ Լենինականի մէջ կենդանութիւն առած է «Տասներկուերորդ գիշերը»: Պատանի հանդիսատեսի թատրոնին մէջ Տիգրան Շահմիրխանեան բեմադրեց հին Ցունաստանի Թովիչ մէկ պատկերը, «Ամառնային գիշերուան երազը»: Ճուզեպպէ Վերտիի «Օթելլօն» հնչեց հայկական օփերային բեմէն: «Օթելլօ» խաղացին Երեւանի Ադրբէջանական թատրոնին մէջ: Վերջապէս՝ «Օթելլոյով» եւ «Համլէթ»ով հանդէս եկան պետական թատրոնի դերասանները (Ա. Գուլակեանի եւ Ա. Բուրջալեանի բեմադրութիւններով):

Ամէն տեղ Շէյքսփիրի ոգին կը տիրէ եւ Աւետիք Իսահակեան իրաւունք ունէր գրելու.

«Շէյքսփիրի հանճարը իր փառահեղ հայրենիքէն ովկիանոսի պէս ծայր է առել, ծաւալուել ու տարածուել է աշխարհի չորս կողմերով, եւ նրա ոսկէ ալիքը հասել է հեռաւոր Արարատի լանջերին եւ գտել է հարազատ մի եզերք՝ հայ ժողովրդի սիրտն ու հոգին, միտքն ու ճաշակը: Հայ ժողովուրդը այնքան է նրան սիրել ու մեծարել, որ դարձրել է նրան իր անփոխարինելին, ազգայինը, հարազատը»:

Այս խօսքերուն հաստատումը չէ՞, արդեօք, Շէյքսփիրի բեմական կեանքին պատմութիւնը նաեւ 1944էն ետք:

Վերջին տասնամեակին հայկական թատրոնները բեմ հանեցին միայն ընթերցողներուն ծանօթ թատերգութիւններ՝ «Մեծ աղմուկ ոչնչից», «Սխալների կոմեդիան», «Վերոնացի երկու ազնուականներ» կամ բնաւ չթարգմանուած գործեր, ինչպէս, օրինակ. «Ձմեռնային Հէքեաթ»ը:

Այսօր ալ Հայաստանի երկու մեծ թատրոնները՝ Երեւանինը եւ Լենինականինը պրպտած են Շէյքսփիրեան խաղացանկէն յարմար եւ նոր գործեր ընտրելով, գործեր, որոնք նորութիւններ բերին Շէյքսփիրեան հայ թատերական պատմութեան մէջ:

Լ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՉՈՐՍ ՄԻԼԻՈՆ ՃԱՄԲՈՐԴ

Հանրակառքերով Երեւանի կապուած են Հայաստանի բոլոր քաղաքները, գիւղերը եւ աւանները, ինչպէս նաեւ Երեւանէն հանրակառքեր կը մեկնին դէպի Սոչի, Բաքու, Թիֆլիզ, Ախալքալաք, Աղստաֆա, Ստեփանակերտ, եւայլն: Վերջին ութ ամիսներուն հանրակառքերով ճամբորդողներուն թիւը եղած է չորս միլիոն:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԵՐԳԻ – ՊԱՐԻ ԽՈՒՄԲԻՆ 25ԱՄԵԱԿԸ

25 տարիներու բեղուն կեանք մը բոլորեց Կիրովականի մանուկներու երգի եւ պարի խումբը: Առաջին համերգին, որ տեղի ունեցաւ 1936ին, բաղկացած էր 9 հոգիէ: Այսօր, խումբին թիւը հասած է 120ի: Խումբին առաջին անդամները ներկայիս կ'աշխատին զանազան երգչախումբերու մէջ եւ կամ կ'աշխատին երաժշտանոցներու եւ դպրոցներու մէջ: Խումբը 25 տարիներու ընթացքին համերգներ տուած է Հայաստանի եւ օտար՝ Թիֆլիզ, Մոսկուա, Լենինկրատ, Խարքով քաղաքներու մէջ:

ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ ԺԱՆ ՏԷՐ-ՄԵՐԿԵՐԵԱՆ

Մերձվոլգայի քաղաքները շրջագայելէ ետք Հայաստանի պետական համանուագախումբը եղանակի իր առաջին համերգը տուաւ Հայֆիլհարմոնիայի դահլիճին մէջ: Համերգին մասնակցեցաւ Մարկրիտ Լոնկի եւ Ժաք Տիպոյի անուան մրցանակաբաշխութեան առաջին մրցանակը շահած, ջութակահար Ժան Տէր Մերկերեան:

Համերգին, խմբավար Վ. Այվազեանի ղեկավարութեամբ, նուագուեցաւ Պէթհովէնի առաջին համանուագը եւ «Պրոմէթէոս» նախերգանքը, ինչպէս նաեւ Պրամսի «քոնչերթօ ջութակի համար նուագախումբի հետ»: Ջութակի բաժինը կատարեց Ժան Տէր Մերկերեան:

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Խորհրդային Միութեան ոտնագնդակի առաջնութեան մրցումները կը շարունակուին եւ, հետեւելով Երեւանի թերթերուն, կարելի է գոհունակութեամբ մատնանշել հայ մարզիկներուն յաջողութիւնները նաեւ այս մարզին մէջ: Երեւանի «Սպարտակ»ը, որ Հայաստանի ոտնագնդակի ամէնէն զօրաւոր խումբն է, լաւ յաջողութիւններ արձանագրեց: Վերջերս մրցած է Մոսկուայի «Թորպէտօ» խումբին դէմ, որ Խորհրդային Միութեան 1960ի ախոյեանն է: Մրցումը վերջացած է 1–1ի հաւասար արդիւնքով:

× Երեւանի «Նայիրի» «Բ.» խումբը 2–1 արդիւնքով պարտութեան մատնեց Սթալինապատի «Էներգետիկ» խումբը:

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Օգոստոսին 600 զբօսաշրջիկներ այցելած են Հայաստան: Լեհաստանէն եկած են 160, Ֆրանսայէն՝ 105, Մ. Նահանգներէն 86, Լիբանանէն՝ 25 եւայլն: Այս տարի աւելցած է նաեւ արտասահման՝ Անգլիա, Հունգարիա, Պուլկարիա, Հնդկաստան եւայլն մեկնող հայ զբօսաշրջիկներուն թիւը: Երեւանի թերթերուն համաձայն հինգ հարիւրէն աւելի եղած է արտասահման մեկնող հայ զբօսաշրջիկներու թիւը:

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

«ԼԵԶՈՒԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ» — Գ. Ջահուկեանի այս գործը (Երեւանի համալսարանի հրատարակութիւն, 1960, Երեւան, տպաքանակ հազար) բաժնուած է երկու հատորներու: Առաջինը կ'ընդգրկէ հին ժամանակներէն մինչեւ 19րդ դարու շրջանը, իսկ, երկրորդը՝ 20րդ դարու լեզուաբանութեան պատմութիւնը:

Գիրքը կը յանձնարարուի բանասիրութեան եւ լեզուաբանութեան հարցերով հետաքրքրուողներուն:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Այս հակադէմ, գրեթէ աղերսեկ մտածումներուն մէջ իյնալով մէկէն չկրցաւ [illegible] մը գտնել: Ցետոյ ինքնիրեն դառնալով հետեւեալ չինծու պատմութիւնն ըրաւ.

— Դատապարտուած եմ իբր ոճրագործ... Ասիկա յայտնի է: Սակայն կառավարութեան առջեւ չկրցայ ապացուցանել թէ ես ոճրագործ մը չեմ.

— Ինչպէս, միթէ առանց վկաներ ունենալու ոճրագործ անունը տուին քեզի, ընդհատեց Ջէքի միամիտ դատողութեամբ մը.

— Այդ ըսել չեմ ուզեր, վրայ բերաւ Վանական կցկտուր բացատրութիւնով մը, ընդհակառակն, ըսել կ'ուզեմ թէ կառավարութիւնը մերժեց ազատութիւն տալ ինծի, որ չարագործ ձեռք մը ջախջախած էի...

— Աւազա՞կ մը սպաննեցիր, ընդհատեց Ջէքի, որ Վանականին բառերէն բան մը չէր հասկնար.

— Այո, մանաւանդ այնպիսի աւազակ մը, որուն ձեռքին մէջ խաղալիկ եղած էր մարդուս ճակատագիրը:

Բարի արաբը տժգունեցաւ. կարծես Վանականին ձայնը ցնցեց իր ամբողջ էութիւնը:

Խօսակցութիւնը շարունակելու վրայ էր, երբ հեռուէն ձայն մը լսուեցաւ... իր անունը կուտային:

Ուստի աճապարեց պաշտօնին գլուխը վազելու:

Վանական իր տեղը դառնալով, առաւ ձեռքը հաստ ու ծանր մուրճը եւ սկսաւ աշխատիլ: Այդ կտրուած քարերը զօրանոցի շինութեան համար էին:

ՏԷՐՎԻՇ

Կէս օրուան մօտ էր:

Արեւը թուխպ ու մառայլ ամպերու տակ ծածկուած ըլլալով, կիզիչ տաքութիւն մը չէր թափեր բերդին վրայ:

Այդ պահուն պարիսպին դուռը ցնցոտիներ հագած մարդ մը կանգ կ'առնէր:

Այս մարդը Տէրվիշ մըն էր...:

Հազիւ յիսունի մօտ տարիք մը ունէր. բարձրահասակ ու չափազանց նիհար՝ կազմուածքով մէկը կ'երեւար:

Խորին ապշութեամբ մը պարիսպին ու դուռին նայեցաւ, յետոյ ձեռքի երկնոսէ հաստ գաւազանը մէկ կողմ դրաւ ու նստեցաւ:

— Երկայն ու ալեխառն ու գրեթէ խըռիւ խառն եղած մօրուք մը ունէր, որ թաւ պեխերուն հետ միանալով բերանը ծածկած էր, աչքերը փոսը ինկած էին. իսկ մեռելատիպ կերպարանքը խորհրդաւոր, ցաւատանջ ու մթին արտայայտութեան մը երեւոյթովը կը պատկերանար:

Հագած էր արաբ տէրվիշներու յատուկ տիպիկ մը, որ մինչեւ ծունկերը կ'իջնար եւ կը ծածկէր իր արեւախանձ ու մազոտ զիստերու ամբողջութիւնը:

Կռնակէ հաստ չուպիկ մը, որմէ աղտեղութիւն կը թափէր: Կաշիէ թելով կապուած նուախս մը կար վզէն որ կուրծքին վրայ կը կախուէր եռանկիւնաձեւ ծալուածքով մը: Մէկ ուսէն տոպրակ մը, իսկ միւս ուսէն կոտ մը կախած էր: Գլուխը խառնուռիկ նաշխերով հիւսուած արախչի մը:

Տէրվիշը ծալապատիկ դիրքով մը դուռնէն քանի մը քայլ հեռու, պարիսպին ամէնէն հովանոտ ու զով տեղը նստած էր ու կը մտածէր:

Թիարանին վերատեսուչը, որ Լութֆի աղա կը կոչուէր, պարիսպին այդ դուռնէն ներս կը վերադառնար: Բայց տեսնելով Տէրվիշի մը գթալի կացութիւնը, մօտեցաւ անոր եւ յարգական ձայնով մը հարցուց.

— Ի՞նչ կը մտածես Տէրվիշս.

— Ե՞ս բացագանչեց Տէրվիշը, խոր մտածումէ մը սթափելով:

— Այո, դուն... կրկնեց Լութֆի աղա:

— Հըմ... մրթեցաւ Տէրվիշը՝ գլուխը երերցնելով: Ինչո՞ւ կը հարցունես, տէր իմ... ինչո՞ւ կը զարմանաս մտածումներուս վրայ... մարդ ըսածդ առանց մտածելու կրնա՞յ ապրիլ:

— Բայց երբ վիշտ մը չունենայ մարդըս, ինչո՞ւ մտածէ, յարեց Լութֆի աղա հետաքրքրական ձայնով մը:

Տէրվիշը հեգնական շարժուածքով մը գլուխը վեր վերցուց ու Լութֆի աղայի աչքերուն մէջ նայելով՝ ըսաւ:

— Միթէ կայ մարդ մը որ վիշտ չունենայ, պէյ էֆէնտի: Ըսել կ'ուզեմ թէ աշխարհը տառապանաց հովիտ մըն է... ան՝ որ կը զգայ, ան՝ որ կը թափանցէ խորունկ կերպով, կը պարտաւորուի մտածել:

Լութֆի աղա չկրցաւ առարկել: Տէրվիշը ճիշդ անոր սրտին մէջ ուղղած էր հարուածը: Հետեւաբար կամաց մը ձեռքը դրաւ անոր ուսերուն վրայ եւ համակրական շեշտով մը հարցուց.

— Ո՞ր կողմերէն եկած ես, Տէրվիշս:

(Շար.)

Այրի Տիկին Դերենիկ Ճիզմէճեան եւ զաւակները եւ Պ. Վազգէն Ճիզմէճեան (Իտալիա), Այրի Տիկին Ծիածան Սրապեան եւ Օր. Հրանոյշ Սրապեան (Փարիզ), Այրի Տիկին Նաթալիա Գ. Լազեան եւ զաւակը (Գահիրէ), Այրի Տիկին Անուշ Մալեան, Տիկին Անժէլ Քէհեաեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկ. Նոյիկ Տէր Ստեփանեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Հրայր Սրապեան եւ զաւակը (Մարոք), եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մօր, քրոջ զաւկին, հօրեղբօր, եղբօր կնոջ եւ ազգականներուն՝

ՎԱԶԳԱՆՈՒՇ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆԻ

եւ

ԴԵՐԵՆԻԿ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆԻ

(Երզնկացի)

մահերը, որ տեղի ունեցան յետ երկարատեւ հիւանդութեան, Իտալիոյ մէջ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Օր. Մաննիկ Մեծատուրեան 10ական Ն. Ֆ. կը նուիրէ Շաւարշ Միսաքեան եւ Ս. Թէհլիրեան սրահներուն: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան .—

Օր. Ժագլին Զօպանեանի ընդ Պ. Յակոբ Թէրզեանի նշանախօսութեան առթիւ Պ. Վահէ Քիթապճեանէ յիսուն Ն. Ֆ., Պ. Մկրտիչ Յակոբեանէ իր զաւկին մկրտութեան առթիւ յիսուն, Պ. Ասատուր Պասմաճեանէ քսան Ն. Ֆ.:

ՆՈՒԷՐ

Ողբ. Լեւոն Զաքարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկ. Մինասօղլու կը նուիրեն 15 Ն. Ֆ. Աղքատախնամին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԱԶԳ. ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայնով ազդ չտան :

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառութեանց առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ՚ընդունի :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը 20 – 35 տարեկան, իբրեւ վաճառորդ (վանտէօր) կերպասի վաճառատան համար :

Օգնական տղայ մը 15 – 20 տարեկան նոյն վաճառատան համար :

Դիմել՝

Etbs AGEDE

67, Rue de Cléry, Paris 2e

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Միութեան Փարիզի Վարչութեան ժողովը ստիպողաբար տեղի պիտի ունենայ այս Երկուշաբթի, ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ: Վարչութեան անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը եւ նորակազմ Կրթ. մարմինը Թաղիս եւ շրջաններուն բոլոր ծնողքներուն կը յայտարարեն թէ մայրենի լեզուի ուսման համար դասաւանդութիւնները կը սկսին Հինգշաբթի 5 Հոկտեմբեր կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանի մէջ, արձանագրութիւնները Կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ խորհրդարանը :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 5ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Պ. Վահրամ Մխթիքի կողմէ:

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշեալ թուականը եւ անյապաղ արձանագրել տան իրենց զաւակները, եւ նորերը, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան :

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Հայկազեան վարժարանը վերաբացուած է:Տանօթ ուսուցչուհի եւ մանկավարժուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեան կը դասաւանդէ ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ կէսօր, եւ կէսօրէ վերջ ժամը 14էն մինչեւ 16:

Նոյնպէս Կիրակի առաւօտները :

Կը յանձնարարուի Լիոնահայ ծնողքներէն փութով արձանագրել տալ իրենց զաւակները, ամէն օր դիմելով եկեղեցւոյ գրասենեակը ժամը 16էն մինչեւ 19:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ԻՍԻ .— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 20.30ին, «Ֆրիմեան» դպրոցը : Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէի կողմէ հրաւիրուած ընկերական ժողովները .—

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ ընկեր- ընկերուհիները :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ խումբ (Լափօմ), 1 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ խումբ, 1 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբ, 30 Սեպտ. Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբ, 1 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր - ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՎԱԼԱՆՍ .— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Աճարոնեան Ակումբ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 5ին, Աճարոնեան Ակումբը, 26 Rue de Pontevès: Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները արձանագրել: Ուսուցչուհի՝ Տիկին Հայրապետեան :